

ครอบครัวเควียร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์
ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน

โดย

นางสาวอาทิตย์ยา อาษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(สตรี เพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา)

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ครอบครัวเควียร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์
ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน

โดย

นางสาวอาทิตย์ยา อาษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(สตรี เพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา)
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

QUEER FAMILY: IDENTITIES, FAMILIAL RELATIONS
AND STRATEGIES OF WORKING-CLASS LESBIAN FAMILY

BY

MISS ATITAYA ASA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARTS (WOMEN, GENDER AND SEXUALITY STUDIES)
COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2019
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวอาทิตย์ยา อาษา

เรื่อง

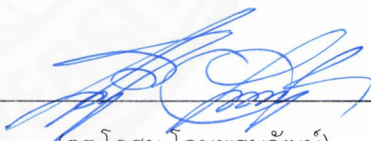
ครอบครัวเควียร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรี เพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา)

เมื่อ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2563

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร.โกสุม โอมพรนวัฒน์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สกกฤตยา จักรปิง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกกฤตยา จักรปิง)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

จ.ร. สิงห์โกวิท
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จเร สิงห์โกวิท)

รักษาการแทนในตำแหน่งคณบดี

วิทยาลัยสหวิทยาการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาลี เจริญลาภนพรัตน์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ครอบครัวเคียร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอาทิตย์ อาษา
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สตรี เพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกฤตยา จักรปิง
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ตลอดจนวิเคราะห์ ทำความเข้าใจถึงยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอด รวมถึงผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ผ่านเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนหลักจำนวน 3 คน จากการศึกษาพบว่า การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ทับซ้อนกับการมีอยู่ของครอบครัวรักต่างเพศ ผ่านการใช้เวลาและใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันอย่างต่อเนื่องระหว่างสมาชิกครอบครัวทั้งสองภายในชุมชน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของโครงสร้างครอบครัว และเครือญาติแบบใหม่ ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ ที่ปฏิเสธความเชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือด อันเรียกว่า ครอบครัวเคียร์ และเครือญาติแบบเคียร์ ผ่านปฏิบัติการความสัมพันธ์แบบเคียร์ ที่ท้าทายกับบรรทัดฐานครอบครัวแบบเดิมในสังคม โดยการเกิดขึ้นโครงสร้างครอบครัวดังกล่าว เป็นยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมแบบหนึ่ง ที่ไม่เพียงทำหน้าที่ช่วยเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจ แต่ยังมีส่วนสำคัญในการเพิ่มโอกาส และความคาดหวังต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม ที่จะส่งผลให้สมาชิกครอบครัวทั้งสองสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

คำสำคัญ: ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน, ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอด, ครอบครัวเคียร์

Thesis Title	QUEER FAMILY: IDENTITIES, FAMILIAL RELATIONS AND STRATEGIES OF WORKING- CLASS LESBIAN FAMILY
Author	Miss Atitaya Asa
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	Women, Gender, and Sexuality Studies College of Interdisciplinary Studies Thammasat University
Thesis Advisor	Asst. Prof. Sukrittaya Jukping, Ph.D.
Academic Years	2019

ABSTRACT

This dissertation aims to study characteristics of working-class lesbian families and also analyze and comprehend their survival strategies and the effects received from construction a lesbian family. It is studied through life experience stories from three lesbians, the main informants. The study shows that in construction a lesbian family, which socially overlaps with the existence of heterosexual families, by continuously spending time and sharing the two partners' daily lives in the community is an evidence of having a new family structure and new kinships as a fictive family. This fictive family denies their legal and blood relationship. It is a so-called queer family and queer kinships. They have variety of queer performativities which challenge traditional definition of being a family. The existence of a fictive family is a strategy to survive economic and social insufficiency. It does not only help supporting emotional stability but also significantly increases opportunities and expectations of their well-being as a population of the society which would also make their family members live less challengingly.

Keywords: Working-Class Lesbian Family, Survival Strategies, Queer Family:

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องครอบครัวเควีย์ร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานฉบับนี้ เกิดขึ้นจากการอุทิศเรื่องราวชีวิตครอบครัวของนงค์ บุญมี วาส (นามสมมติ) ที่ได้ชื่อว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ทั้งแง่มุมของความรัก ความซับซ้อนทางความสัมพันธ์ ความขัดแย้งหรือแม้แต่ความเจ็บปวด ที่เป็นเรื่องราวอันเป็นสามัญภายในครอบครัว ซึ่งการพบเจอกับนงค์ บุญมี อยู่บ่อยครั้ง ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสในการกล่าวทักทายและขอบคุณ ขณะที่การจากไปของवास ยามเจ็บป่วยของผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้บอกกล่าวและกล่าวขอบคุณในช่วงเวลาสุดท้าย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่สำเร็จหากไม่มี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกฤตยา จักรปิง อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ทุ่มเทร่างกายแรงใจ ให้คำปรึกษา ช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาด ตลอดจนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ร่วมสร้างให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นมาได้ ดร.โกสุม โอมพรนุวัฒน์ ประธานสอบ วิทยานิพนธ์ ซึ่งคอยสอบถามถึงความคืบหน้า ตั้งคำถามถึงประเด็นหลักในการศึกษา โดยเฉพาะความละเอียดอ่อนของการนิยามครอบครัว และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จเร สิงห์โกวินท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ตรวจสอบ ให้คำแนะนำ รวมถึงให้ข้อคิดเห็นที่มีต่องานชิ้นนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่เจี๊ยบ ออ เจ้าหน้าที่ประจำสาขาสตรี เพศสถานะ และเพศวิถีศึกษา ที่ดูแลเรื่องเอกสาร อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ที่มีต่อการเรียน โดยเฉพาะการให้กำลังใจ โทรศัพท์ตามเมื่อเอกสารไม่ครบ หรือแม้แต่การหากาแฟให้ดื่ม ขณะนั่งรอให้ฝนหยุดตก พี่ณัช อรพฤกษ์ เพื่อนรุ่นเดียวกันที่คอยถามไถ่พูดคุย พาไปกินข้าวซื้อขนมเพื่อให้ผ่อนคลาย เมื่อยามที่กำลังเคร่งเครียดกับการเขียนงาน พี่โบว์ รุ่นพี่ต่างคณะที่ให้ความช่วยเหลือ นั่งคุยระบายความทุกข์ยากแก่กัน รวมถึงคนที่อยู่แวดล้อมทุก ๆ คนที่ผู้วิจัยไม่อาจกล่าวได้หมด

ขอบคุณ แม่ ตา ยาย ครอบครัวทางสายเลือด ผู้อยู่เบื้องหลังที่คอยเลี้ยงดู เป็นที่พึ่งพาทางใจ การเงินในช่วงเวลาที่ยากลำบาก และโดยเฉพาะ ตา ที่คอยตั้งหน้าตั้งตา รอชมความสำเร็จในฐานะหลานสาว ขอขอบคุณแม่ ครอบครัวอีกแบบหนึ่ง ที่อยู่เคียงข้างทั้งยามทุกข์สุข และอยากให้เป็นอย่างนั้นตลอดไป ท้ายที่สุดขอบคุณตัวเองที่อดทน พันฝ่าโรคร้าย ความเหนื่อยยากไปได้

เหนือสิ่งอื่นใด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่เพียงบอกเล่าเรื่องราวชีวิตครอบครัว หากแต่เป็น นำการเสนอประสบการณ์การต่อสู้ดิ้นรนของคนธรรมดาที่ปรารถนาจะมีชีวิตที่ดี ท่ามกลางความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคม

นางสาวอาทิตยา อาษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 คำถามงานวิจัย	5
1.4 ขอบเขตงานวิจัย	5
1.5 กรอบการวิเคราะห์	8
1.6 นิยามศัพท์	8
1.7 วิธีวิทยา	9
1.8 วิธีวิจัย	12
1.9 การสะท้อนตัวตน	13
1.10 ระยะเวลาการดำเนินงาน	16

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
2.1 แนวคิดชุมชนเลสเบี้ยน	17
2.2 แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยน	25
2.2.1 แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการ	37
2.2.2 แนวคิดแม่แบบเคเวียร์	41
2.2.3 แนวคิดการแบ่งงานกันทำแบบเคเวียร์	44
2.2.4 แนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน	45
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
บทที่ 3 ประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักเพศเดียวกันในตะวันตกและเอเชีย	56
3.1 ประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนในตะวันตก	56
3.1.1 ยุคกรีกโบราณ	57
3.1.2 อาณาจักรโรมันและต้นคริสต์ศาสนา	60
3.1.3 ยุคกลาง	61
3.1.4 ยุคก่อนสมัยใหม่	64
3.1.5 ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21	79
3.2 ประวัติศาสตร์ผู้หญิงรักเพศเดียวกันในเอเชีย	83
3.2.1 ยุคจารีต	84
3.2.2 ยุคอาณานิคม	88
3.2.3 ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21	90
3.3 ประวัติศาสตร์ผู้หญิงรักเพศเดียวกันในไทย	93
3.3.1 ยุคจารีต	94
3.3.2 ช่วงรับอิทธิพลจากตะวันตก	97
3.3.3 ยุคสมัยใหม่	101

บทที่ 4 แรงดันร่นต่อภาวะพหุอัตลักษณ์กับความซับซ้อนทางเศรษฐกิจ	109
4.1 การดันร่นต่อบทบาทพหุอัตลักษณ์ผู้หญิง เมีย และแม่	113
4.2 อัตลักษณ์ครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวรักต่างเพศ	146
4.3 การเลื่อนไหลแห่งบทบาทหน้าที่ในครัวเรือน	163
4.4 ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศ	173
บทที่ 5 ครอบครัวเคียวรี พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ครอบครัวเลสเบี้ยนชั้นแรงงาน	186
5.1 ภาวะพหุอัตลักษณ์การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่: การดันร่นต่อรองกับบทบาทหน้าที่	187
5.2 เคลื่อนไปสู่ครอบครัวเคียวรี: บทบาท ความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างครอบครัวรักต่างเพศและเลสเบี้ยน	219
5.3 ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศ	235
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	249
6.1 ครอบครัวเคียวรี: การเกิดขึ้นของครอบครัวเชิงจินตนาการความซับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ	250
6.2 ครอบครัวเคียวรี: ยุทธศาสตร์การใช้เพศเอาชีวิตรอดในครอบครัวเลสเบี้ยนและครอบครัวรักต่างเพศ	251
6.2.1 ความสัมพันธ์แบบเคียวรี	252
6.2.2 อัตลักษณ์แบบเคียวรี	253
6.2.3 เพศวิถีแบบเคียวรี	254
6.2.4 การแบ่งงานกันทำแบบเคียวรี	256
6.2.5 การเป็นแม่แบบเคียวรี และความเป็นแม่แบบเคียวรี	257
6.3 ครอบครัวเคียวรี: ชีวิตที่ถูกเติมเต็ม ความซับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ	261
6.4 ข้อเสนอแนะ	263

รายการอ้างอิง	265
ภาคผนวก	281
ประวัติผู้เขียน	282

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน เรามักจะพบเห็นถึงการดำรงอยู่ของครอบครัวคนรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะครอบครัวเลสเบี้ยน¹ หรือที่สังคมไทย เรียกว่า ครอบครัวหญิงรักหญิงในพื้นที่สาธารณะเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น สถานที่ต่าง ๆ ภายในชีวิตประจำวัน ที่มักพบเจอผ่านสายตาของผู้คนโดยทั่วไป รวมไปถึงพื้นที่สื่อมวลชน ที่พยายามฉายภาพให้เห็นถึงเรื่องราวการใช้ชีวิตร่วมกันของคู่รักเลสเบี้ยนหรือคู่รักหญิงรักหญิงในฐานะครอบครัวอยู่อย่างบ่อยครั้ง

ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวัน หรือแม้กระทั่งภาพเสนอของสื่อที่นำเสนอเรื่องราวการใช้ชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยน ทั้งมิติความหลากหลายของครอบครัว รูปแบบการดำเนินชีวิต รวมไปถึงความสามารถต่อการเลี้ยงดูบุตร หรือแม้แต่ประเด็นอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของเลสเบี้ยน ก็ล้วนแต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงความไม่เหมาะสม อันนำไปสู่ท่าทีต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมที่มีต่อครอบครัวเลสเบี้ยน ไม่ว่าจะเป็นคำกล่าวที่ว่า “ครองคู่ผิดจากธรรมชาติที่ควรจะเป็นเรียกว่าวิปริต” หรือมองว่า “สังคมผิดศีลธรรมมีมากขึ้นทุกที” (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) เนื่องจากเห็นว่าครอบครัวเลสเบี้ยนหรือครอบครัวหญิงรักหญิง เป็นครอบครัวที่ขัดแย้งจากบรรทัดฐานและความเข้าใจที่มีต่อครอบครัวโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งที่มีต่ออุดมการณ์ครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิงซึ่งได้รับการเชื่อว่าเป็นบรรทัดฐานครอบครัวที่ถูกต้องเหมาะสมของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม

สถานะของครอบครัวเลสเบี้ยนหรือครอบครัวหญิงรักหญิง ที่ถูกตั้งคำถามถึงความไม่ถูกต้องเหมาะสม ในฐานะครอบครัวที่ผิดแปลก ขัดแย้งจากบรรทัดฐานครอบครัวโดยทั่วไป ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล แต่มีรากฐานมาจากอคติทางเพศ และมายาคติทางเพศที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธและต่อต้านครอบครัวรูปแบบดังกล่าว ที่ล้วนเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือความยากลำบาก อันนำไปสู่ข้อจำกัดต่อการใช้ชีวิตประจำวันของครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงในสังคม ไม่ว่าจะเป็น ผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังเช่น เรื่องราวของขวัญใจ อุดชาชน (2558) ที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์การสูญเสียคู่ชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานกว่า

¹ ผู้วิจัยใช้คำศัพท์คำว่า เลสเบี้ยนในความหมายเดียวกันกับหญิงรักหญิง เพื่อใช้อธิบายอัตลักษณ์ เพศสถานะ และเพศวิถีที่ผู้หญิงมีต่อผู้หญิงด้วยกัน

10 ปี จากอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงและไม่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลให้แก่คนรักได้ แม้ว่าตนจะรับราชการ (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2558) ไม่ต่างจากคำให้สัมภาษณ์ของครอบครัวรุ่งทิwa ดังโคนภาสและภักลวี จงตั้งสังธรรม คู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ร่วมกันมานานกว่า 12 ปี และมีบุตรสาวที่เกิดจากการทำกัฟต์ของรุ่งทิwa ก็ยังคงต้องเผชิญกับเงื่อนไขในการใช้ชีวิตครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การที่บุตรสาวไม่สามารถได้รับสิทธิในทรัพย์สินที่ทั้งคู่ทำธุรกิจร่วมกัน (ธัญพร บัวทอง, 2560) ไปจนถึงการพบเจอกับสถานการณ์ทางสุขภาพที่เร่งด่วนเช่นเดียวกับครอบครัวขวัญใจที่คู่ชีวิตของตนไม่สามารถเซ็นยินยอมเพื่อทำการผ่าตัดให้แม่ของอีกฝ่ายได้ (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2558) การปราศจากข้อผูกพันทางกฎหมายและสายเลือดที่มีร่วมกันของครอบครัวเลสเบี้ยนได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเลสเบี้ยนถูกมองว่าไม่ใช่ครอบครัว

ในสังคมไทย เมื่อกล่าวถึงครอบครัว ภาพที่ปรากฏชัดและเป็นที่เข้าใจกันอย่างทั่วไป คือหนึ่งในสถาบันทางสังคมของบุคคลที่ประกอบไปด้วยสมาชิกสองคนขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันและอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ด้วยเป็นหน่วยพื้นฐานแรกเริ่มอันเป็นหนึ่งเดียวของความรัก ความสัมพันธ์ที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดในสังคม ในฐานะพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และความเอื้ออาทรต่อกัน (พูนสุข ช่วยทอง, 2548 น. 2) ซึ่งทำหน้าที่กล่อมเกล่า และอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็น พฤติกรรม ค่านิยม ทศนคติ รวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อเป็นการผลิตสร้าง พัฒนา เสริมสร้าง และส่งต่อสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม

ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีความหมายหรือค่านิยมอันเป็นสากล ที่ได้รับการให้คุณค่าและยึดโยงอย่างเป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานโดยการจดทะเบียนสมรส อันได้แก่ สามภรรยา รวมไปถึงความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีสายเลือดเดียวกัน เช่น พ่อแม่ ลูก พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา (ชาย โพธิ์สิตา, 2554, น. 25) ด้วยเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ และเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิก อันเป็นไปตามอุดมคติที่มีต่อความเป็นครอบครัวในสังคม

ขณะที่การดำรงอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง กลับมีความหมายหรือค่านิยมที่ตรงกันข้ามกับครอบครัวโดยทั่วไป เนื่องจากปราศจากการเชื่อมโยงกันทางกฎหมายและสายเลือดระหว่างสมาชิก อันขาดหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานะของการเป็นสมาชิกครอบครัวร่วมกัน พร้อม ๆ กับการถูกมองเห็นว่า เป็นครอบครัวที่บกพร่องต้องค้ประกอบครอบครัวโดยรวม โดยเฉพาะ การขาดซึ่งตัวแทนสำคัญของฝ่ายชายหรือผู้เป็นพ่อ ที่ต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างของการเป็นหัวหน้าครอบครัว อันส่งผลให้ครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง ยังคงต้องเผชิญหน้ากับการถูกมองเห็นว่าไม่ใช่ครอบครัว

การมองว่าครอบครัวเลสเบี้ยนหรือครอบครัวหญิงรักหญิง สร้างความบกพร่องต่อองค์ประกอบครอบครัวโดยรวม ปรากฏให้เห็นถึงการยกตัวอย่างลักษณะครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูงของคณะกรรมการพัฒนาครอบครัว และแก้ไขความรุนแรงแต่เด็กและสตรี และหน่วยงานราชการหลายฝ่าย ที่เกี่ยวข้องต่อนโยบายและแผนงานการพัฒนาครอบครัว ที่เห็นว่า “ลักษณะของครอบครัวที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาหรืออาจเรียกว่าเป็นครอบครัวเสี่ยง ได้แก่ ครอบครัวที่ขาดความสมบูรณ์ทางองค์ประกอบ อาทิ การมีแต่พ่อหรือแม่เท่านั้นกับลูก” (นโยบายและแผนงานการพัฒนาครอบครัว, 2542, น. 9)

คณะกรรมการพัฒนาครอบครัว ที่เป็นฝ่ายจำกัดคำนิยามลักษณะครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูง ยังได้เล็งเห็นอีกว่า หนึ่งในปัจจัยที่เป็นตัวสร้างปัญหาครอบครัวคือ ปัญหาของสามีภรรยาที่มีรสนิยมทางเพศแบบรักเพศเดียวกัน โดยพวกเขาชี้ว่า “ค่านิยมรักร่วมเพศ เป็นปัญหาด้านการยอมรับทางสังคม รวมทั้งด้านกฎหมายและสำหรับบางคนเกี่ยวกับประเด็นด้านศาสนาและศีลธรรม” (นโยบายและแผนงานการพัฒนาครอบครัว, 2542, น. 8) ความคิดเห็นของกลุ่มคนดังกล่าวที่มีต่อลักษณะครอบครัวโดยรวม จึงสะท้อนให้เห็นถึงอคติมายาคติ ที่มีต่อคนรักเพศเดียวกันได้เป็นอย่างดี

เมื่อย้อนกลับมามองความเป็นจริงในสังคมไทย ครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิง มีสถานะเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและสมบูรณ์แบบมากกว่าครอบครัวเลสเบี้ยนจริงหรือ ความสุขความสวยงามของครอบครัวรักต่างเพศ เป็นจริงดังคำนิยามและภาพเสนอที่มีต่ออุดมคติของครอบครัว หรือไม่อย่างไร

ประเด็นคำถามข้างต้นเป็นสิ่งที่สำคัญ ที่จะนำมาซึ่งการพิจารณาและชี้ให้เห็นถึงความ เป็นจริงของสถานการณ์ครอบครัวไทยในปัจจุบัน ที่ขัดแย้งกับอุดมคติที่มีต่อครอบครัวโดยรวม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2559 หรือในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมานี้ เพราะข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครองแห่งประเทศไทย ได้ให้ภาพข้อเท็จจริงเกี่ยวกับครอบครัวที่มีต่อสถิติจำนวนการจดทะเบียนสมรสและการหย่าร้างในสังคมไทย พบว่า สังคมไทยมีการจดทะเบียนสมรสของคู่รักในจำนวนที่ลดน้อยลง แต่กลับมีการจดทะเบียนหย่าของคู่แต่งงานในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นถึง 33 เปอร์เซ็นต์ (ปณชัย อารีเพิ่มพร, 2560) โดยเพศหญิงจะมีสัดส่วนที่เป็นหม้าย หย่าร้าง และแยกกันอยู่ เป็นจำนวนที่สูงกว่าเพศชายถึง 2.2 เท่า ซึ่งพญ.พรรณพิมล วิปุลากร โฆษกกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ความเห็นว่า “ภายหลังจากหย่าร้างของสามี ภรรยา ล้วนทำให้มีการเลี้ยงดูลูกด้วยตนเองเพียงลำพัง หรือเรียกว่าพ่อเลี้ยงเดี่ยวและแม่เลี้ยงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น” (ผู้จัดการออนไลน์, 2558) คิดเป็น 1.7 เปอร์เซ็นต์และ 7.1 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ (ศุภชัย ปิตกุลตั้ง, 2552, น. 3)

ปรากฏการณ์การหย่าร้างของคู่สามีภรรยา ที่ได้รับการกล่าวถึงในข้างต้น จึงเป็นที่ชี้ชัดได้ว่าองค์ประกอบครอบครัวที่สมบูรณ์แบบของครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิง ไม่ได้มีอยู่อย่าง

แพร่หลายดังคำนิยามที่มีต่ออุดมคติครอบครัวที่สังคมและคนส่วนใหญ่ได้กล่าวอ้าง หากแต่ไม่เคยสอดคล้องหรือลงรอยกับภาพที่ได้รับการนำเสนอจากพื้นที่ต่าง ๆ มาตั้งแต่ต้น

ความล่มสลายของภาพเสนอที่มีต่อองค์ประกอบครอบครัวอันสมบูรณ์แบบของครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิง จึงได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ความเป็นครอบครัวแบบใหม่อันหลากหลายในสังคมไทย ที่มีขึ้นเพื่อเติมเต็มสถานการณ์ความเป็นจริงของครอบครัวในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัวที่มีสามีหรือภรรยาหลายคน ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่, ครอบครัวบุญธรรม ครอบครัวคนรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง ที่ล้วนแต่ดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างเปิดเผยเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น

จากการสำรวจของพิมลพรรณ อิศรภักดี (2559) นักวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลง ผ่านการศึกษาสถิติในช่วง ปี พ.ศ. 2530-2556 หรือ 26 ปี ที่ผ่านมา พบว่า มีจำนวนครอบครัวเลสเบี้ยนหรือครอบครัวหญิงรักหญิง อาศัยอยู่ด้วยกันอย่างเปิดเผยราว 0.3 เปอร์เซ็นต์จากจำนวนครอบครัวทั้งหมดและคาดว่า ยังคงมีที่ไม่เปิดเผยอีกอยู่อีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้น งานศึกษาที่จะช่วยสร้างความเข้าใจที่มีต่อครอบครัวเลสเบี้ยนหรือครอบครัวหญิงรักหญิง ในฐานะครอบครัวที่มีความหลากหลายทางรสนิยมทางเพศ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะแม้จะมีจำนวนครอบครัวเลสเบี้ยนที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ทว่า กลุ่มคนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเหล่านั้น ยังคงไม่ถูกให้ความสำคัญในฐานะครอบครัว เนื่องจากมีลักษณะครอบครัวที่แตกต่างจากคำนิยามที่มีต่อครอบครัวทั่วไป โดยเฉพาะในเรื่องเพศวิถี ประกอบกับยังมีงานศึกษาวิเคราะห์ครอบครัวเลสเบี้ยนในสังคมไทยอยู่อย่างจำกัดและที่มีอยู่โดยส่วนมากมักเป็นงานศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นกลาง ที่ยังขาดมิติความเข้าใจครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ถูกกดทับ และไม่มีตัวตนทั้งในทางเศรษฐกิจและทางเพศ

จากสถานการณ์และข้อจำกัดดังกล่าว จึงทำให้งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งหมายที่จะศึกษาและทำความเข้าใจถึงการให้คำจำกัดความถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างเลสเบี้ยนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในฐานะครอบครัวที่ไม่มีมีความเกี่ยวพันทางกฎหมายและสายเลือด หรือที่เรียกว่า ครอบครัวเชิงจินตนาการ (fictive family) ที่ปรากฏในครอบครัวเลสเบี้ยน โดยเฉพาะ ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน อันเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ถูกกดทับทั้งทางเพศและเศรษฐกิจ ซึ่งต้องเผชิญหน้ากับการไม่ได้รับการมองเห็นและให้คุณค่าในสังคม อันเนื่องมาจากอคติ มายาคติแบบรักต่างเพศ รวมถึงการมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ยากลำบาก เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์และโครงสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนรูปแบบใหม่ที่ปฏิเสธและท้าทายโครงสร้างครอบครัวแบบรักต่างเพศ ที่ต่างมีความสัมพันธ์กันทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ผ่านการศึกษาเรื่องราวของนงค์ (นามสมมติ) บุญมี (นามสมมติ) และवास (นามสมมติ) ครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงชนชั้นแรงงาน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนชอยสมบูรณ์

ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มาเป็นเวลากว่า 4 ปี ในฐานะ
สนามงานวิจัยที่อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์อันซับซ้อน และหลากหลายของกลุ่มคนที่ถูกกดทับให้
กลายเป็นกลุ่มคนชายขอบ ที่ต้องเผชิญหน้ากับภาวะการถูกทำให้ไร้ตัวตนทางเศรษฐกิจและความ
ผิดปกติทางเพศ

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อมุ่งทำความเข้าใจถึงการใช้ชีวิต และการประกอบสร้างครอบครัวเชิง
จินตนาการของเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ที่ต้องเผชิญหน้ากับอคติมายาคติแบบรักต่างเพศ และการมี
รายได้น้อยทางเศรษฐกิจ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการมีอยู่ของรูปแบบครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ปฏิเสธหรือ
ท้าทายโครงสร้างครอบครัวรูปแบบประเพณีนิยม ที่ทับซ้อนกับความเป็นชายขอบทางเศรษฐกิจ

1.2.2 เพื่อมุ่งทำความเข้าใจถึงยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีในการใช้ชีวิตของครอบครัว
เลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ทั้งในระบบเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึง
เงื่อนไขและข้อจำกัดในการดำรงชีวิตของคู่รักเลสเบี้ยนอันนำมาซึ่งวิธีการในการเอาตัวรอดทาง
เศรษฐกิจและสังคม

1.3 คำถามงานวิจัย

1.3.1 การประกอบสร้างครอบครัวเชิงจินตนาการ ที่ปรากฏในครอบครัวเลสเบี้ยน
ชนชั้นแรงงาน อันเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ถูกกดทับทั้งทางเพศและเศรษฐกิจมีลักษณะอย่างไร

1.3.2 ภายใต้การประกอบสร้างดังกล่าวครอบครัวเลสเบี้ยนมียุทธศาสตร์หรือยุทธวิธีใน
การต่อสู้ ต่อรองกับอคติมายาคติแบบรักต่างเพศ และการมีรายได้น้อยทางเศรษฐกิจอย่างไร

1.3.3 ผลของวิธีการต่อสู้ ต่อรองดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินชีวิตหรือการรอดชีวิตใน
สังคมที่ปฏิเสธครอบครัวเลสเบี้ยนอย่างไร

1.4 ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจถึงจุดเริ่มต้น รูปแบบการ
ใช้ชีวิต รวมถึงผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ในฐานะครอบครัว
เชิงจินตนาการ อันประกอบไปด้วยสมาชิกที่แตกต่างกันหลากหลาย ซึ่งปราศจากการเชื่อมโยงทาง
กฎหมายและสายเลือดระหว่างสมาชิกครอบครัว หรือที่เรียกว่า ครอบครัวควียร์ และเครือญาติ

แบบเครือญาติ ได้แก่ นงค์ (นามสมมติ) บุญมี (นามสมมติ) วาส (นามสมมติ) รวมถึงสมาชิกคนอื่น ๆ อย่าง เต่า (นามสมมติ) หยก (นามสมมติ) บอล (นามสมมติ) ลูกชายของนงค์ และเมย์ (นามสมมติ) ลูกสาวของบุญมี ที่ใช้เวลาและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนชอยสมใจ มาเป็นเวลา 7 ปี ชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ที่ถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนแออัดขนาดเล็ก ที่ตั้งขึ้นกับโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง ภายในชุมชนมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ในบ้านชั้นเดียวหรือสองชั้นที่ปลูกสร้างด้วยไม้ผสมสังกะสี ส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เฉลี่ยรายได้ต่อเดือนราว 10,000-15,000 บาท ต่อครอบครัว อีกจำนวนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างเย็บผ้าที่บ้าน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของกลุ่มคนที่เกษียณอายุจากโรงงานอุตสาหกรรม เฉลี่ยรายได้ต่อเดือน ราว 10,000 บาท ต่อครอบครัว

ภายในชุมชนชอยสมใจ ประกอบไปด้วย 87 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวรักต่างเพศ 82 ครอบครัว และครอบครัวรักเพศเดียวกันอีก 5 ครอบครัว แบ่งเป็นครอบครัวเกย์ 2 ครอบครัว และครอบครัวเลสเบี้ยนอีก 3 ครอบครัว การเป็นชุมชนแออัดขนาดเล็กที่มีผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน รวมถึงการเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีรายได้น้อย จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะ อีกทั้งมีส่วนสำคัญต่อการเกิดขึ้นของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนที่มีรูปแบบอันหลากหลาย เพื่อนำมาซึ่งการเอาตัวรอดทางเศรษฐกิจและสังคมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ ที่ข้ามผ่านความสัมพันธ์ทางกฎหมายและสายเลือด อันเรียกว่า ครอบครัวเครือญาติ ที่ท้าทายบรรทัดฐานครอบครัวในสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนชอยสมใจ โดยมีนงค์ (นามสมมติ) บุญมี (นามสมมติ) และวาส (นามสมมติ) เป็นผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 1.1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ	นงค์ (นามสมมติ)	บุญมี (นามสมมติ)	วาส (นามสมมติ)
เพศชีววิทยา	ผู้หญิง	ผู้หญิง	ผู้หญิง
เพศสถานะ	เลสเบี้ยนและผู้หญิง	เลสเบี้ยนและผู้หญิง	เลสเบี้ยน
เพศวิถี	เลสเบี้ยนและรักต่างเพศ	เลสเบี้ยนและรักต่างเพศ	เลสเบี้ยน
อายุ	51 ปี	56 ปี	66 ปี
ระดับการศึกษา	การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)	ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 4
สถานภาพ	บุตรชาย 3 คน	บุตรสาว 1 คน	ไม่แต่งงาน
อาชีพ	รับจ้างนัดแผนไทย	แม่บ้าน	เสียชีวิต
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	7,000 บาท	7,000 บาท	เสียชีวิต

นงค์ เลสเบี้ยนวัยกลางคน อายุ 51 ปี มีบุคลิกและท่าทางคล้ายผู้ชาย ปัจจุบันมีเพศสถานะและเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันพร้อม ๆ กับรักต่างเพศ นงค์เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ จบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) อาศัยอยู่กับแดง (นามสมมติ) สามีและลูกชายทั้ง 3 คน ได้แก่ เต่า อายุ 26 ปี ลูกชายคนโตที่มีความบกพร่องทางสมอง, หยก อายุ 22 ปี ลูกชายคนกลางอดีตเป็นโรคปากแหว่ง ทำงานเป็นพนักงานส่งของของบริษัทแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และบอล อายุ 18 ปี ลูกชายคนเล็กที่กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.6 ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งย่านพระสมุทรเจดีย์ ในชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานรับνωดแผนไทย และมีรายได้การทำงานเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เฉลี่ยรายได้ต่อเดือน 7,000 บาท

บุญมี เลสเบี้ยนวัยกลางคน อายุ 56 ปี มีเพศวิถีแบบรักต่างเพศและรักเพศเดียวกัน บุญมีเป็นชาวจังหวัดสระบุรี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เธอเลิกอยู่กับสามีจากปัญหาความเจ้าชู้ ดิดเหล้า และเล่นพนัน อาศัยอยู่ร่วมกันกับवासเลสเบี้ยนคนสนิท และเมียลูกสาว วัย 31 ปี ที่อาศัยรับจ้างส่งน้ำแข็ง ในชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ปัจจุบันบุญมีทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและรับจ้างเลี้ยงดูพลู๊ด (นามสมมติ) และเฟิร์น (นามสมมติ) หลานชายและหลานสาว ซึ่งอายุ 7 ปี และ 5 ปี ซึ่งเป็นลูกของหลานชายอดีตสามี พร้อม ๆ กับทำหน้าที่ดูแลงค์และลูกชายทั้งสามของนงค์ ทั้งในเรื่องอาหารการกิน สุขภาพร่างกาย ในช่วงเวลาที่ไปทำงานนอกบ้าน โดยเฉพาะ เต่า ลูกชายคนโตที่มีความบกพร่องทางสมอง ไม่สามารถดูแลตนเองได้ พร้อม ๆ กับรับจ้างเรียงผ้าเพื่อทำผ้าเย็บวนเป็นรายได้เสริมในยามว่างร่วมกับนงค์หญิงคนรัก เฉลี่ยรายได้ต่อเดือน 7,000 บาท

वास เลสเบี้ยนวัยกลางคน อายุ 66 ปี ตัดผมสั้นทรงทรง มักสวมเสื้อเชิ้ต กางเกงขาสั้น บุคลิกและท่าทางคล้ายผู้ชาย มีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันมาตลอดชีวิต วาสเป็นชาวจังหวัดลำปาง จบการศึกษาศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวกับกับบุญมีและเมียลูกสาวของบุญมี คอยทำหน้าที่เลี้ยงดูหรือดูแลคนทั้งสอง ในชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลากว่า 30 ปี จนกระทั่งเวลา 4-5 ปี ที่ผ่านมานี้ บุญมีได้คบหากับนงค์เพื่อนสนิทที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันอย่างเปิดเผย พร้อม ๆ กับปรับเปลี่ยนสถานะของเธอที่มีต่อवासให้เป็นเพียงเป็นญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ แต่บุญมียังคงทำหน้าที่ดูแลवासที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้ายเป็นอย่างดี ทั้งการหุงหาอาหาร อาบน้ำ ทำความสะอาดบ้าน พาไปโรงพยาบาลเมื่อถึงเวลานัดแพทย์ และจ่ายเงินค่ารักษาในยามเจ็บป่วย จนกระทั่งवासได้เสียชีวิตลงในบ้านของตัวเอง

เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจรูปแบบการใช้ชีวิตและการประกอบสร้างครอบครัวควีร์ ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการของครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ผู้วิจัยจึงไม่เพียงต้องศึกษาเรื่องราวความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ (นามสมมติ) บุญมี (นามสมมติ) วาส (นามสมมติ) ในครอบครัวเลสเบี้ยน แต่ยังรวมถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่

เชื่อมโยงบุคคลทั้งสามเข้าด้วยกัน จนกระทั่งค่อย ๆ ก่อรูปและพัฒนาเป็นโครงสร้างครอบครัวที่หลากหลายและมีรูปแบบเฉพาะในการใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนชอยสมใจช่วงเวลาหนึ่ง ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 จนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 เพื่อศึกษาทำความเข้าใจถึงแง่มุมความรักความสัมพันธ์ และรูปแบบการดำรงชีวิต ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเลสเบียน

1.5 กรอบการวิเคราะห์

ครอบครัวเลสเบียนชนชั้นแรงงาน เป็นหนึ่งในครอบครัวเชิงจินตนาการที่ประกอบสร้างขึ้นผ่านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ และพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในทางอารมณ์ความรู้สึกและปัจจัยทางวัตถุ เพื่อการเอาชีวิตรอดในทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีร่วมกัน

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 เลสเบียนหรือหญิงรักหญิง (lesbian or women love women) หมายถึง ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิง หรือผู้หญิงที่มีความปรารถนาอยู่กับผู้หญิงด้วยกัน ที่มีมุมมองเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และดำรงอยู่ภายใต้การจัดประเภทในฐานะผู้หญิง อันมีผลทำให้กลายเป็นเพศที่ไม่มีตัวตน หรือไม่ได้รับการมองเห็นในทางสังคม

1.6.2 ครอบครัวเชิงจินตนาการ (fictive family) หมายถึง ครอบครัวที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างบุคคล ที่มีได้มีความเชื่อมโยงกันทางสายเลือดหรือการแต่งงาน เช่น คนรัก ลูกของคนรักที่เกิดจากการแต่งงานกับรักต่างเพศ เพื่อนสนิท อดีตคนรัก ฯลฯ ที่ล้วนแต่ได้รับการประกอบสร้างให้มีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน

1.6.3 พหุมารดา (polymaternal) หมายถึง การเป็นแม่ร่วมกันของคู่รักเลสเบียนหรือหญิงรักหญิง ที่ประกอบไปด้วยแม่ทางชีววิทยาที่ทำหน้าที่ให้กำเนิด และแม่ทางสังคมที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู

1.6.4 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ (gendered power relations) หมายถึง รูปแบบการแบ่งแยกคนออกเป็นสองเพศ ที่เป็นตัวกำหนด ควบคุม บทบาท พฤติกรรม และทัศนคติของสังคม อันเป็นกลไกของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่สร้างความไม่เสมอภาคระหว่างผู้ชายและผู้หญิง โดยเฉพาะ โครงสร้างและสถาบันที่สนับสนุนและตอบรับบทบาททางเพศสถานะที่ถูกประกอบสร้างในทางสังคม

1.6.5 เพศวิถี (sexuality) หมายถึง รสนิยมทางเพศ กิจกรรมทางเพศ หรือความรู้สึกทางเพศของบุคคลที่มีต่อคนต่างเพศและเพศเดียวกัน

1.6.6 ควีร์ (queer) หมายถึง การปฏิเสธบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีความหมายมากกว่าเรื่องเพศ แต่ยังรวมไปถึงคำนิยามที่มีต่อคำว่า ความสัมพันธ์ ครอบครัว เมีย แม่ สามี และยุทธศาสตร์ในการใช้ชีวิตของบุคคล โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะกล่าวถึงกลุ่มคนชนชั้นแรงงาน

1.7 วิธีวิทยา

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามทางมานุษยวิทยาเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม (feminist ethnography) ที่ให้ความสำคัญกับเพศสถานะ (gender) เพศวิถี (sexuality) รวมถึงความแตกต่างของบริบททางสังคม เช่น เวลา พื้นที่ ผ่านการชี้ให้เห็นถึงการประกอบสร้างเพศ ความหมายทางเพศ ที่สะท้อนผ่านประสบการณ์ส่วนบุคคล เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ทำหน้าที่กดทับและสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จนกระทั่งมีผลทำให้เพศหนึ่งมีข้อได้เปรียบหรือมีสถานะเหนืออีกเพศหนึ่ง อันได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง เพศหลากหลาย ด้วยการวิพากษ์สังคมที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลาง (male-center) โดยเฉพาะ การนำเสนอถึงประสบการณ์ของผู้หญิงรวมถึงเพศหลากหลาย ที่ดำรงอยู่และต้องเผชิญกับการกดทับภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ (Atkinson, Coffey, Lofland, & Lofland, 2007, p. 426) ผ่านการศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจถึงเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนงค์ บุญมี วาส ที่มิต่อการประกอบสร้างเพศสถานะและเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ที่ต้องเผชิญหน้ากับโครงสร้างสังคมที่กดทับสร้างความไม่เท่าเทียมด้วยเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ วิธีการศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยมนี้ จะมุ่งเน้นถึงการศึกษาประสบการณ์และการมองโลกของผู้หญิง ที่ซ่อนทาบอยู่ความหลากหลายทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา อายุ หรือแม้แต่ความพิการ ในฐานะมุมมองที่อยู่ภายใต้การต่อต้านความรู้ชุดต่าง ๆ ด้วยการให้เสียงของคนที่ได้รับเสียงได้รับการปรากฏตัวในสังคม ไม่ว่าจะเป็น เสียงของผู้หญิงยากจน ไปจนถึงเสียงของผู้มีความหลากหลายทางเพศ อย่างเกย์ หรือเลสเบี้ยน ที่เคยถูกกดทับให้ไม่มีตัวตนหรือที่ยืนในสังคม ซึ่งการให้ความสำคัญกับเสียงของกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ในสังคมนี้ เป็นสิ่งที่เบลล์ ฮุกส์ (bell hooks) ศาสตราจารย์ด้านสตรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับผู้หญิงผิวดำ เรียกว่า มุมมองจากเบื้องล่าง และเป็นสิ่งที่พอล วิลลิส (Paul Willis) นักทฤษฎีด้านวัฒนธรรมอธิบายว่าเป็น การศึกษามุมมองของผู้ถูกกดขี่ โดยการให้ความสำคัญกับข้อจำกัดทางร่างกายของผู้หญิงแต่ละคน ที่นำไปสู่การผลิตสร้างประสบการณ์ หรือเรื่องราวในชีวิตที่แตกต่างกัน อันจะนำมาสู่การเปิดเผยให้เห็นถึงเงื่อนไขรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับ งานศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยน

ชนชั้นแรงงานชั้นนี้ ที่แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างกรอบวิธีรูปแบบใหม่ ที่แตกต่างจาก โครงสร้างกรอบวิธีแบบรักต่างเพศในสังคม ด้วยเป็นกรอบวิธีเชิงจินตนาการ ที่ปราศจากความ เชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือด หรือที่เรียกว่า กรอบวิธีเครือญาติ ที่จะปรากฏให้เห็นมุมมองเฉพาะ ของนงค์ บุญมี วาส หนึ่งในสมาชิกกรอบวิธีเลสเบี้ยน ที่ต้องเผชิญกับภาวะการเป็นชายขอบ ทั้งทาง เพศและทางเศรษฐกิจ ผ่านการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม

ทั้งนี้ งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม มีรากฐานมาจากทฤษฎีจุดยืนสตรีนิยม (Feminist Standpoint Theory) ที่มุ่งวิพากษ์ตั้งคำถามถึงความรู้ทางญาณวิทยา (Epistemology) อันได้แก่ ต้นกำเนิดของความรู้, ขอบเขตของความรู้, และการผลิตสร้างความรู้ ที่ก่อให้เกิดเป็น ปฏิบัติการของอำนาจทางความรู้ไม่มีความเป็นกลาง แต่เต็มไปด้วยการสวมใส่ความหมายทางเพศ สถานะ โดยเฉพาะ การให้ความสำคัญแต่เฉพาะความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อันได้แก่ ความเป็นกลาง และความมีเหตุมีผล ในฐานะความเป็นสากลของความรู้ หรือที่เรียกว่า ความรู้แบบผู้ชาย ที่ทำการฝัง กลบความรู้ และประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิง อันได้แก่ ความเอนเอียง และการให้ความสำคัญกับ อารมณ์ความรู้สึก ผ่านการนำงานศึกษาด้านญาณวิทยาแนวสตรีนิยม (feminist epistemological) มาทำความเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นการเมือง และประสบการณ์ เฉพาะที่เชื่อมโยงอยู่กับผู้หญิง และกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ในสังคม ด้วยการให้ความสำคัญกับสิ่งที่ แนซี ฮาร์ตsock (Nancy Hartsock) นักปรัชญาสตรีนิยม ผู้เขียนหนังสือเรื่อง The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies เรียกว่า จุดยืนสตรีนิยม (Feminist Standpoint) หรือที่โดโรธี สมิธ (Dorothy Smith) เรียกอีกอย่างว่า จุดยืนของผู้หญิง (Women's Standpoint) ที่ไม่เพียงเน้นย้ำถึงประสบการณ์การมองโลกของผู้หญิง แต่รวมไปถึงกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ ด้วยการให้ความสำคัญกับตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจก ผ่านการอ้างถึงประสบการณ์เฉพาะ ที่ไม่ จำเป็นต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียว เพื่อนำเสนอถึงวิถีทางที่ให้อำนาจกับกลุ่มผู้ที่ถูกกดขี่และให้คุณค่าถึง ประสบการณ์ของพวกเขา และพัฒนาไปถึงการตระหนักรู้ในการต่อต้าน (Oppositional Consciousness) ด้วยการค้นหาทำความเข้าใจถึงกลุ่มต่าง ๆ และโลกที่อยู่รายล้อมพวกเขา ผ่าน โครงสร้างแนวคิดทางวัฒนธรรมของพวกเขาเหล่านั้น (Harding, 2004, p. 2) ซึ่งสำหรับพอล วิลลิส วิธีที่จะทำความเข้าใจถึงตำแหน่งที่ของปัจเจก ที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่กดทับและสร้างความ ไม่เท่าเทียมในงานศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม ประกอบไปด้วยแนวคิดที่ความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมและสถานะการเป็น ผู้กระทำของผู้หญิง ที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นการเมือง ไปจนถึงภาวะการเป็นองค์ประธานของผู้หญิง

2. แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของผู้หญิงที่ไม่ได้ดำรงสถานะเป็นเพียงผู้หญิง หากแต่ยังมีความหลากหลายในด้านอื่น ๆ เช่น เพศสถานะ, ชาติพันธุ์, ชนชั้น, ศาสนา, อายุ ฯลฯ รวมถึงแสดงให้เห็นนิยามหรือความหมายที่เกี่ยวข้องกับการกดขี่ ที่เชื่อมโยงกับการจัดประเภทกลุ่มคนในสังคม

3. แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างระเบียบวิธีวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์วรรณนา ไปจนถึงการตกอยู่ในสถานะที่เป็นรอง ภายใต้จุดเน้นที่แตกต่างกัน (Atkinson, Coffey, Lofland & Lofland, 2007, p. 430)

การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแนวสตรีนิยม จึงเป็นวิธีวิทยาสำคัญที่ปรากฏอยู่ในงานศึกษาคกรอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน หรือที่เรียกว่า งานศึกษาคกรอบครัวเคียวรีในครั้งนี้ ด้วยการมุ่งวิพากษ์ผู้หญิง ผู้ชาย พร้อม ๆ กับความเป็นหญิง ความเป็นชาย ที่ถูกประกอบสร้างทางสังคม ด้วยการตั้งคำถามถึงอำนาจทางเพศสถานะ เพศวิถี ประสบการณ์ทางเพศสถานะ เพศวิถี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาวะที่ทำให้ผู้ชายหรือการมีเพศสถานะแบบผู้ชาย มีสถานะหรืออำนาจเหนือผู้หญิง ผ่านการวิเคราะห์ ศึกษาเรื่องเล่า (Narrative) ของนงค์ บุญมี วาส สมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยน รวมไปถึงบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับวิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณนาแนวสตรีนิยม เนื่องจากการยืนยันให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ตัวตนและการดำรงอยู่ของผู้หญิงในสังคม ผ่านการทำให้ผู้หญิงมีสถานะเป็นองค์ประธานของการศึกษา

การศึกษาเรื่องเล่าจะประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ถึงความหมาย รูปแบบ และบริบทเฉพาะ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่ากลุ่มหรือเรื่องเล่าส่วนบุคคล ที่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจถึงการให้ความหมายของชีวิต ชุมชน หรือบริบททางสังคม วัฒนธรรม ที่ได้รับการผลิตสร้างภายในเรื่องเล่า เพื่อมุ่งค้นหาถึงรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อันได้แก่ การประกอบสร้าง และการตีความประสบการณ์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นผ่านมุมมองในการต่อรอง และการให้ความหมายของผู้เล่า ที่ปรากฏในเรื่องเล่าเหล่านั้น ซึ่งโครงสร้างเรื่องเล่าจะประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 9 ประการ ดังนี้

1. เป็นการทำความเข้าใจประสบการณ์และการแสดงออกของผู้เล่าที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา
2. เป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความเป็นตัวตนของผู้เล่า มีความยืดหยุ่น ต่อรอง
3. เป็นเหตุการณ์ที่ถูกเลือกและเป็นเหตุการณ์ที่ถูกเรียงลำดับตามการให้ความหมายที่ต้องการบอกเล่า ประกอบไปด้วย 2 บทบาทที่สำคัญคือ บทบาทแรก เป็นการประกอบสร้างเรื่องเล่า บทบาทสอง เป็นเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ส่วนตัว
4. เป็นเรื่องเล่าที่นำเสนอความเป็นจริงในแต่ละมุมมอง
5. เป็นรายละเอียดที่ประกอบด้วย บทนำ, ความเชื่อ, ความซับซ้อน, การประเมินผล, การแก้ปัญหา, และจุดจบของเรื่อง
6. แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างเฉพาะทางสังคมที่แวดล้อมผู้เล่า

7. แสดงความหมายโดยนัยเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูล
8. แสดงความหมายโดยนัยเกี่ยวกับการวางแผนและการแก้ปัญหา
9. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางจิตใจระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง (Hazel, 2016, p. 7)

ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องเล่ายังชี้ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของผู้เล่า รวมถึงการประกอบสร้างความหมายที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่า ซึ่งอาจเป็นบทสนทนาที่เรียบง่าย เป็นทางการ หรืออาจเป็นพฤติกรรมการแสดงออกต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความหมายที่ซ่อนอยู่โดยนัย ที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์เรื่องเล่า ไปจนกระทั่งความหมายที่เกี่ยวข้องกับการรื้อสร้าง (Deconstruction) ภาพเหมารวมของผู้หญิง และเพศหลากหลาย ที่ปรากฏในการศึกษาภาคสนามงานวิจัย ดังเช่น เรื่องเล่าของนงค์ บุญมี วาส ที่แสดงให้เห็นถึงการรื้อสร้างและนิยามความใหม่ที่มีต่อผู้หญิงและเลสเบี้ยนผ่านการสร้างความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล เช่น ความใกล้ชิด การพูดคุยและการเปิดเผยถึงตัวตนของตนเอง ที่ล้วนเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญยิ่งในงานวิจัย

วาเลรี วอล์คเกอร์ไดน์ (Valerie Walkerdine) และคริสติน กริฟฟิน (Christine Griffin) มองว่า งานศึกษาชาติพันธุ์วรรณาแนวสตรีนิยม เป็นการทำความเข้าใจถึงเรื่องราวของผู้หญิงที่ดำรงอยู่ภายใต้ภาวะอัตวิสัยที่สัมพันธ์กับการเมืองแนวสตรีนิยม (Feminist Politics) และอัตชีวประวัติของตนเอง ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากภาพที่ถูกนำเสนอ และแซนดร้า ฮาร์ดิง (Sandra Harding) นักปรัชญาชาวอเมริกัน ผู้เชี่ยวชาญทฤษฎีสตรีนิยม มองว่า มุมมองของผู้ถูกกดขี่ จะเปิดเผยให้เห็นถึงโมเลกุลของอำนาจที่สร้างการกดขี่ และนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมของผู้ถูกกดขี่ที่ ต้องเผชิญหน้ากับโครงสร้างของลำดับชั้นทางเพศ ชนชั้น เชื้อชาติ และอื่น ๆ ตามความแตกต่างของกลุ่ม เพื่อชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของความรู้อย่าง และการมีประสบการณ์ร่วมกันทั้งการค้นพบและการแบ่งปันทางการเมือง (Harding, 2004, p. 8)

1.8 วิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนและครอบครัว, พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว, การเกิดขึ้นของครอบครัวจินตนาการในสังคมไทยและต่างประเทศ, งานศึกษาเรื่องครอบครัวควีร์ (Queer Family), แม่ควีร์ (Mothering Queerly), และงานศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนของเลสเบี้ยน

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (informal conversational interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-Depth Interview) การสังเกตการณ์ (observation) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

(participant-observer) โดยการติดตามชีวิตของสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน อันได้แก่ นงค์ บุญมี วาส พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากบุคคลที่รู้จักและใกล้ชิดกับสมาชิกในครอบครัว เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อศึกษา และทำความเข้าใจถึงรูปแบบ เงื่อนไขของการประกอบสร้างครอบครัวเชิงจินตนาการของครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวควียร์ อันจะชี้ให้เห็นถึงมิติของความรัก ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมภายในครอบครัวได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

1.9 การสะท้อนตัวตน

การที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลา 10 ปี รวมถึงมีสถานะเป็นหลานยายสมใจผู้ให้เช่าที่ ทำให้มีความคุ้นเคยกับสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน อันได้แก่ นงค์ บุญมี วาส ที่ทำการศึกษาในระดับหนึ่ง จากการพูดคุยทักทายกันในชีวิตประจำวัน ประกอบกับด้วยความเป็นชุมชนขนาดเล็ก ผู้วิจัยจึงมีโอกาสดำเนินการรับรู้ถึงเรื่องราวความเป็นไปในชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยนอยู่บ่อยครั้ง ผ่านการบอกเล่าจากคนในชุมชน ไปจนถึงการสังเกตพูดคุยจากการทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น งานขึ้นปีใหม่ งานวันเด็ก งานทำบุญเลี้ยงพระขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

จากการสังเกตพูดคุยกับสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนดังกล่าว จึงเห็นว่ามีที่น่าสนใจ กล่าวคือ เป็นครอบครัวเลสเบี้ยนที่มีระบบความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ อีกทั้งมีรูปแบบการใช้ชีวิตครอบครัวที่แตกต่างจากโครงสร้าง อุดมคติที่มีต่อครอบครัวในสังคม ด้วยเป็นกลุ่มคนที่ต้องเผชิญหน้ากับการถูกกดทับเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบในสังคม ทั้งทางเพศและทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงื่อนไขและบทบาทในการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลทั้งสาม ที่ดำรงอยู่นอกบรรทัดฐานความเข้าใจทางสังคม

จากความสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการพูดคุยและขออนุญาตโดยตรงกับ นงค์ บุญมี และवास สมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน ด้วยแจ้งว่าต้องการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งแรกนงค์ กับบุญมี มีท่าทีกระอักกระอ่วนใจ ไม่ต้องการให้บุคคลอื่นรับรู้ถึงเพศวิถีของตน ทั้งนี้เพราะทั้งคู่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ แต่ด้วยตำแหน่งแห่งที่ของผู้วิจัยที่ดำรงอยู่ในสถานะหลานของยายสมใจ ประกอบกับการมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบทอม และการมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันที่มีความคล้ายคลึงกับคนทั้งคู่ จึงทำให้ทั้งสองตอบรับการให้ข้อมูลในช่วง 2-3 ครั้งของการพูดคุย แต่ยังคงมีท่าทีลังเล และกังวลใจในการเปิดเผยความสัมพันธ์ของตนให้ผู้วิจัยได้รับรู้ตรงกับข้ามवासที่มีท่าทีปกติ และไม่แสดงถึงความกังวลใจต่อการเปิดเผยความสัมพันธ์ของตนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ช่วงสัปดาห์แรกของการลงภาคสนาม แม้ผู้วิจัยจะไม่ต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเรียกได้ว่าเป็นคนแปลกหน้าที่มีต่อนงค์ บุญมี วาส สมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน แต่อย่างไรก็ตาม

การเป็นหลานของยายสมใจ ผู้ให้เช่าที่ที่ครอบครัวเลสเบี้ยนเช่าอาศัยอยู่ ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างระยะห่างที่มีต่อกัน ผ่านพฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ ที่ปฏิบัติต่อผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ได้พูดคุยกัน ตั้งแต่การจ่ายค่าเช่าที่ผ่านผู้วิจัย การให้เงินบนเก้าอี้แทนนั่งพื้น ไปจนกระทั่งความคาดหวังที่มีต่อกัน อย่างการเอ่ยปากขอให้ผู้วิจัยพูดกับแม่เพื่อผลิตผอนค่าเช่าที่ การพูดที่เล่นที่จริงเพื่อยืมเงิน การชวนเซ็นแชร์ ไฟ หวย ไปจนถึงไฮโลของครอบครัวเลสเบี้ยนรวมไปถึงบุคคลที่อยู่รายล้อมเพื่อสร้างความสนิทสนมใกล้ชิดกับผู้วิจัย ทั้งหมดนี้เนื่องจากนงค์ บุญมี วาส จัดวางสถานะของผู้วิจัยในฐานะหลานยายสมใจ ไม่ได้มองเห็นถึงความเป็นปัจเจกของผู้วิจัยที่แยกขาดจากครอบครัวแต่อย่างใด สถานการณ์ดังกล่าว ได้สร้างความกังวลใจและกระอักกระอ่วนใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิเสธหรือการตอบรับนั้น มีผลต่อการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยนกับตัวผู้วิจัยเอง อันส่งผลต่อเนื้อหาที่เกิดขึ้นในงานศึกษาชิ้นนี้แทบทั้งสิ้น

นอกจากระยะห่างและความคาดหวังแล้ว อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันคือ ความไม่ไว้วางใจต่อผู้วิจัย เนื่องจากกังวลว่าจะนำเรื่องราวภายในครอบครัวของตน โดยเฉพาะความซับซ้อนเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศที่มีระหว่างคนเพศเดียวกันและคนต่างเพศ ไปบอกเล่าแก่บุคคลอื่นในชุมชน (แม้ว่าในความเป็นจริงเรื่องราวดังกล่าวจะเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป) ทำให้หลายต่อหลายครั้งที่พูดคุยกับครอบครัวเลสเบี้ยน ผู้วิจัยก็จะถูกถามถึงเรื่องราวภายในครอบครัวของตนเอง เช่นเดียวกัน โดยทิศทางของคำถามที่ได้รับนั้น จะเป็นไปในทำนองเดียวกับคำถามที่ได้ถามครอบครัวเลสเบี้ยน กล่าวคือ หากผู้วิจัยสอบถามความสัมพันธ์ที่มีระหว่างนงค์ บุญมี วาส ในเบื้องต้นผู้วิจัยก็จะถูกถามถึงเรื่องราวภายในครอบครัวของตนเองในเชิงลึกเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเรื่องแม่และยาย และหากผู้วิจัยพยายามหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม ในบางครั้งครอบครัวเลสเบี้ยนก็จะปฏิบัติในลักษณะเช่นเดียวกัน จึงเป็นไปได้ว่าการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันเป็นวิธีการในการถ่วงดุลความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีต่อกันในรูปแบบหนึ่ง ที่จะเป็นการป้องกันการรุกร้าเรื่องราวอันเป็นส่วนตัว พร้อม ๆ กับต่อรองไม่ให้ตนซึ่งเป็นสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากเกินไป จึงทำให้ความรู้สึกในการถูกสัมภาษณ์และการถูกตรวจสอบไม่ได้ปรากฏอยู่แต่เฉพาะกับครอบครัวเลสเบี้ยน หากแต่มีอยู่ในความรู้สึกของผู้วิจัยด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ความไม่ไว้วางใจและการตรวจสอบท่าทีของผู้วิจัยของครอบครัวเลสเบี้ยน มีผลให้รายละเอียดความสัมพันธ์ของบุคคลในเรื่องเล่านั้น แปรเปลี่ยนตามความใกล้ชิดและการสนิทสนมที่ได้รับ ในสัปดาห์แรกเรื่องราวความสัมพันธ์ที่ถูกบอกเล่าจากบุคคลทั้งสามอันได้แก่ นงค์ บุญมี และवास มีลักษณะไม่สอดคล้องต่อกัน เช่น เรื่องความสัมพันธ์ เพราะในขณะที่वासบอกว่าตนมีสถานะเป็นคนรักของบุญมี บุญมีกลับบอกว่าตนมีสถานะเป็นพี่เป็นน้องกับवासแต่เพียงเท่านั้น ส่งผลให้ผู้วิจัยใช้เวลากว่า 6 เดือน ในการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ พร้อม ๆ ลดทอนการที่ครอบครัวเลสเบี้ยนเชื่อมโยงสถานะของผู้วิจัยกับยายและแม่ได้ในระดับหนึ่ง เพราะในสายตาของ

ครอบครัวเลสเบี้ยนผู้วิจัยมีสถานะเป็นคนนอกแม้ว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ขณะที่อัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถีรักเพศเดียวกันของผู้วิจัยกลับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลทั้งสาม หลังจากมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักดีว่า แม่นตนเองจะใช้ชีวิตอยู่ภายในชุมชนเดียวกับครอบครัวเลสเบี้ยน และพยายามที่จะพูดคุยสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกในครอบครัว แต่ระยะห่างทางความสัมพันธ์ที่มีต่อกันยังคงอยู่ เว้นแต่เมื่อได้ทำกิจกรรมบางอย่างในชีวิตประจำวัน อย่างการกินข้าว ต้มเหล้าร่วมกัน ที่มีส่วนสำคัญต่อการลดช่องว่างในบางเวลา และกลับมามีระยะห่างอีกครั้งเมื่อกิจกรรมเหล่านั้นสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม สถานะที่สลับสับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ระหว่างสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนกับผู้วิจัย ที่ทั้งสร้างความใกล้ชิดอย่างการเป็นคนในชุมชนเดียวกัน มีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงเหมือนกัน หรือสถานะที่สร้างระยะห่างอย่างการเป็นหลานเจ้าของชุมชน หรือแม้แต่การเป็นนักวิจัยที่เข้ามาสอบถามเรื่องราวความรักความสัมพันธ์อันเป็นส่วนตัวภายในครอบครัว อาจส่งผลต่อเรื่องเล่าที่ได้ ในฐานะเป็นความจริงชุดหนึ่งที่เกิดจากการสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยน ดังนั้น การตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลผ่านสังเกตการณ์ และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ผู้วิจัยเริ่มสร้างความสนิทสนม ใกล้ชิด จนกระทั่งติดตามการใช้ชีวิตของนงค์ บุญมี วาส สมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 จนถึง เดือนมีนาคม 2561 ผ่านการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์ระหว่างที่มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การกินข้าว ต้มเหล้าร่วมกัน การช่วยงานทำบุญ ทำการธุระแทนอย่างการซื้อยา ฯลฯ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการ รวมไปถึงการสอบถามบุคคลที่อยู่รายล้อมที่รับรู้ถึงความเป็นไปในชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างเป็นการช่วยพัฒนาความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนขึ้นชั้นแรงงาน ภายใต้ความสัมพันธ์อันแตกต่างหลากหลาย รวมไปถึงรูปแบบ วิธีการ และเงื่อนไขในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันของครอบครัวเลสเบี้ยน ที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์ บุญมี และवास ในชีวิตประจำวัน ทั้งการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างกันภายในครอบครัว ที่อาจปะปนไปด้วยความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ไปจนกระทั่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมอันมีลักษณะเฉพาะ ไปจนถึงวิถีคิด ความรับรู้ และความเข้าใจที่มีต่อความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวของครอบครัวเลสเบี้ยนได้อย่างละเอียดเพิ่มมากขึ้น

1.10 ระยะเวลาการดำเนินงาน

	ธ.ค.59- มี.ค.60	เม.ย.60- ก.ค.60	ส.ค.60- พ.ย.60	ธ.ค.60- มี.ค.61	เม.ย.61- ก.ค.61	ส.ค.61- พ.ย.61	ธ.ค.61- มี.ค.62	เม.ย.62- ก.ค.62	ส.ค.62- ธ.ค.62
รวบรวม ข้อมูล ภาคสนาม	←	→							
รวบรวม ข้อมูล เอกสาร		←	→			→			
วิเคราะห์ ผล					←	→			
เรียบเรียง ข้อมูล นำเสนอ					←	→			

หมายเหตุ. ระยะเวลาดำเนินการ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจถึงเรื่องการประกอบสร้างครอบครัวเชิงจินตนาการของครอบครัวเลสเบียนชนชั้นแรงงาน ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับประเด็นต่าง ๆ อันได้แก่ การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ระหว่างเลสเบียนที่ขยายเครือข่ายไปสู่การสร้างชุมชนบนฐานความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพในแง่อารมณ์ความรู้สึก โดยเฉพาะ การพัฒนากรอบไปยังการประกอบสร้างครอบครัว เครือญาติเชิงจินตนาการ รวมไปถึงการเป็นพหุมารดาาร่วมกันของเลสเบียน ภายใต้แนวคิดเคียร์ที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางสังคม และดำรงอยู่ท่ามกลางระบบความสัมพันธ์อันเท่าเทียม ปราศจากการแบ่งแยก หน้าที่ บทบาททางเพศระหว่างกันทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผู้วิจัยสามารถแบ่งแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยอันเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประเด็นดังกล่าว เพื่อใช้ทำความเข้าใจถึงการประกอบสร้างครอบครัวเชิงจินตนาการของเลสเบียนชนชั้นแรงงาน ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดชุมชนเลสเบียน (Lesbian's Community)

การเกิดขึ้นของแนวคิดชุมชนเลสเบียน (Lesbian's Community) ที่ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเลสเบียนนั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่เลสเบียน ถูกละทิ้งหรือถูกกดขี่จากระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ที่ต่อต้าน ไปจนถึงไม่ยอมรับการมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันของพวกเธอ ทั้งการพยายามบังคับให้เลสเบียน มีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนต่างเพศ รวมถึงการต่อต้านความสัมพันธ์ทางเพศของพวกเธอกับคนอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจในการดำเนินชีวิต

ปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ ได้กลายมาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เลสเบียนค่อย ๆ เติบโตออกจากสิ่งที่เรียกว่า ปัญหา อันมีต้นเหตุมาจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ปฏิเสธหรือกดขี่พวกเธอ ไปยังการเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับแบบใหม่เลสเบียนคนอื่น ๆ ที่เผชิญกับประสบการณ์การถูกละทิ้งหรือถูกกดขี่จากระบบความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น บรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ (heteronormativity) และการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (homophobia) (Stanley, 1996, p. 42) จนค่อย ๆ ก่อตัวเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่เติบโตและงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งมิตรภาพที่เกิดขึ้นระหว่างเลสเบียนนั้น เป็นมิตรภาพที่ดำเนินอยู่ภายใต้วัฒนธรรมแห่งความรัก ความใกล้ชิด ไปจนถึงข้อตกลงเฉพาะหรือความเห็นชอบที่มีร่วมกันภายในชุมชน ผ่านการเชื่อมโยง

เครือข่ายทางสังคมที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน รวมถึงปลอบประโลมทางจิตใจที่มีต่อกัน (Jo, 1996, p. 288) เพื่อยืนยันถึงความเป็นตนเองภายในชุมชน (Stanley, 1996, p. 40) ด้วยการแบ่งปันทางอารมณ์ความรู้สึก ไปจนถึงประสบการณ์ชีวิตที่มีร่วมกัน (Hooks, 1995, p. 239)

มากไปกว่านั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเลสเบียน ที่สร้างขึ้นบนความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพนั้น ยังสามารถพัฒนาไปยังความสัมพันธ์แบบพี่สาวน้องสาว คนรัก หรือเปลี่ยนกลับมาเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนได้ ภายใต้ข้อตกลงที่ทั้งคู่มีร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ต่างทำให้ความสัมพันธ์ที่ดำเนินอยู่ในชุมชนเลสเบียนไม่ได้จำกัดอยู่ภายใต้สถานะที่ตายตัวในแง่ของเพื่อน พี่น้อง หรือคนรัก หากแต่เป็นความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนและหลากหลายที่ไหลเวียนอยู่ภายใต้การปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางเครือข่ายเหล่านั้น โดยเลสเบียนจะเข้าใจถึงความผูกพันทางอารมณ์ที่มีร่วมกัน มากกว่าความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างผู้หญิงโดยทั่วไป ทั้งนี้ เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากเผชิญหน้ากับประสบการณ์ การถูกปฏิเสธจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน จนกระทั่งเกิดเป็นความเชื่อใจ เห็นอกเห็นใจ และความเคารพต่อกัน (Stanley, 1996, p. 40) ภายในชุมชนเลสเบียนที่ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค เท่าเทียม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้าน อายุ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สถานะทางสังคม ฯลฯ เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวชีวิตของเลสเบียนคนอื่น ๆ ภายใต้เครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันเหล่านั้น

การให้เหตุผลถึงการเกิดขึ้นของแนวคิดชุมชนเลสเบียน ที่นำไปสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพภายในชุมชนเลสเบียนดังที่กล่าวไปข้างต้น ยังปรากฏให้เห็นในงานศึกษาของอเล็กซิส ดีวาลลี, นีลี ค็อก, เดน เบรค, และ จอห์น วิคค์ (Alexis Dewaele, Nele Cox, Den Berghe & John Vincke) เรื่อง Families of choice? Exploring the Supportive Networks of Lesbians, Gay Men, and Bisexuals ที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุผลที่ LGB (lesbian, gay, bisexual) ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของเบลเยียมได้ประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพภายในชุมชนของพวกเขา ซึ่งผลการศึกษาของดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิคค์ ได้บอกให้เราเห็นว่า การประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพในกลุ่ม LGB นั้น ไม่เพียงแต่มีขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองไม่ให้ LGB ต้องเผชิญหน้ากับการถูกปฏิเสธจากครอบครัวและสังคม เนื่องจากความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน แต่ยังเป็นเครือข่ายที่ช่วยชดเชยความบอบช้ำทางจิตใจจากการถูกปฏิเสธเหล่านั้น โดยเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพดังกล่าวของ LGB จะรวมตัวกันเป็นครอบครัว ที่ดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิคค์ เรียกว่า ครอบครัวเชิงมิตรภาพ (Friendship Families) อันเป็นครอบครัวแบบใหม่ที่บุคคลภายในครอบครัวไม่ได้มีความเชื่อมโยงกันทางสายเลือด หากแต่เป็นการก่อรูปของเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinship) ที่สร้างขึ้นจากความผูกพันและความใกล้ชิดทางอารมณ์ความรู้สึกภายในชุมชน LGB ที่มีร่วมกัน

งานศึกษาชิ้นนี้ดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิกค์ อธิบายเพิ่มเติมว่า ครอบครัวเชิงมิตรภาพของกลุ่ม LGBT นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่มีรากฐานมาจากการต่อต้านและท้าทายครอบครัวเชิงบรรทัดฐาน เพราะเป็นโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่เพื่อนกลายเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว ซึ่งคอยทำหน้าที่พึ่งพากันทางความรู้สึก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชุมชน LGBT สามารถเอาชีวิตรอดจากสภาวะแวดล้อมที่ปฏิเสธคนรักเพศเดียวกันได้ ซึ่งสำหรับดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิกค์ แล้ว ครอบครัวเชิงมิตรภาพนั้น ไม่ได้มีแต่เฉพาะการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ แต่ยังไปรวมถึงกลุ่มคนที่ถูกกีดกันทางสังคม เนื่องจากมีความแตกต่างจากจากคนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ หรือแม้แต่กลุ่มคนที่มีความยากจนทางเศรษฐกิจ ที่ต้องเผชิญกับการถูกกดขี่และถูกเลือกปฏิบัติที่แรงบีบคั้นกดดันของพวกเขาได้นำไปสู่การประกอบสร้างครอบครัวเชิงมิตรภาพเช่นเดียวกัน (Dewaele, Cox, Berghe & Vincke, 2012, p. 312-320)

ไม่เพียงดีวาลลี ค็อก เบรค และวิกค์ ที่มุ่งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการประกอบสร้างครอบครัวเชิงมิตรภาพของเครือข่ายความสัมพันธ์ในกลุ่ม LGBT งานของเจน แอล สแตนเลย์ (Jeanne L. Stanley) เรื่อง *The Lesbian's Experience of friendship* ก็ได้มุ่งให้ความสนใจไปยังผลที่ได้รับจากการสร้างความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะ แง่มุมของการช่วยยืนยันอัตลักษณ์ทางเพศ และการมีอยู่ของกันและกันภายในชุมชนเอง

งานชิ้นนี้สแตนเลย์ชี้ว่า ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบียนภายในชุมชน ที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดทางอารมณ์ความรู้สึกระหว่างกัน อันก่อให้เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายครอบครัว (family network) หรือตัวแทนครอบครัว (surrogate families) ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนนั้น มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนายืนยันถึงอัตลักษณ์ทางเพศของเลสเบียน และนำไปสู่ความเข้าใจยอมรับตัวตนซึ่งกันและกัน เพราะในชีวิตจริงเลสเบียนต้องเผชิญกับการถูกปฏิเสธจากครอบครัวและสังคม เนื่องจากความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ดังนั้น เพื่อนจึงเป็นคนที่อยู่ท่ามกลางเหตุการณ์สำคัญในชีวิต ไม่ว่าจะเป็น วันแต่งงาน วันเกิด หรือแม้แต่วันให้กำเนิดลูก ในฐานะคนที่ทำหน้าที่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคู่รัก ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวทางสายเลือด ด้วยการแสดงความเข้าใจในความสัมพันธ์ดังกล่าว

สำหรับสแตนเลย์แล้ว แรงสนับสนุนของเพื่อนที่มีต่อความรักความสัมพันธ์พวกเขากับคู่รัก จึงเป็นหนึ่งในพื้นที่หรือช่องทางที่ทำให้เลสเบียนหลาย ๆ คน ได้มีโอกาสในการแสดงความรู้สึกตัวตน และสร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง ท่ามกลางแรงกดดันทางสังคมที่พยายามกดทับอัตลักษณ์และเพศวิถีของพวกเขา ทำให้เลสเบียนสามารถที่จะแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้สึกหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตระหว่างกันได้ ในแง่นี้ มิตรภาพจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเลสเบียน เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่หรือการมีตัวตนในชีวิตซึ่งกันและกัน

จากข้อค้นพบของสแตนเลย์ ประสบการณ์เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนนั้น เป็นสิ่งที่มี ความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับอายุและสถานะทางความสัมพันธ์ ในส่วนของอายุ เลสเบี้ยนสูงอายุมักจะใช้ เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตนเองกับเพื่อนมากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะพวกเขาปราศจากซึ่งความคุ้นเคยที่จะสร้างความสัมพันธ์ของตนกับครอบครัว ในขณะที่ คู่รักเลสเบี้ยนจะให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์ของตนภายในกลุ่มเพื่อน และเลสเบี้ยนโสดจะรู้สึกอบอุ่นใจเมื่อได้พบเจอกับเพื่อนหรือเข้าร่วมในความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ทำให้ในบางเวลาพวกเธออาจรู้สึกไม่พอใจหากเพื่อนให้ความสำคัญกับคู่รักมากกว่าตน (Stanley, 1996, p. 40-50) ทั้งนี้เพราะสำหรับเลสเบี้ยน เพื่อนเป็นเสมือนสมาชิกในครอบครัว งานของสแตนเลย์ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยน ที่เป็นการยืนยันถึงอัตลักษณ์และการ ดำรงอยู่ของพวกเธอภายในชุมชน ที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจที่ใจที่ไม่สามารถขาดหายไป

งานของสแตนเลย์ที่ให้ความสำคัญกับมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยน เป็นไปในทิศทาง เดียวกับงานของมิเชล ฟูโก (Michel Foucault) เรื่อง Ethics: Subjectivity and Truth ที่กล่าวถึง ความสำคัญของมิตรภาพระหว่างคนรักเพศเดียวกัน ที่แปลเป็นหนังสือเรื่อง The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984: Essential Works of Michel Foucault 1954-1984 (1997) โดยโรเบิร์ต เฮอร์ลีย์ (Robert Hurley)

ในงานชิ้นนี้ ฟูโกให้ความสำคัญกับมิตรภาพระหว่างคนรักเพศเดียวกัน ในฐานะ ความสัมพันธ์ที่อยู่ในรูปแบบของความเชื่อใจ โดยเขาชี้ว่า มิตรภาพที่ดีจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของ คนรักเพศเดียวกันมากกว่าเรื่องทางเพศ ทั้งนี้เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในรูปแบบของความไว้วางใจ ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาไปสู่การแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น เวลา อาหาร ที่พักอาศัย ปัญหา หรือแม้กระทั่งความรู้ ผ่านการสร้างความสัมพันธ์อันต่อเนื่องยาวนานภายในชุมชน ความสัมพันธ์ที่อยู่ในรูปแบบของความเชื่อใจในเพื่อน จึงเป็นสิ่งฟูโกเรียกว่า เป็นการเปลือย (Naked) ระหว่างกัน

ทั้งนี้เพราะมุมมองของเขา ความสัมพันธ์ของคนเพศเดียวกัน เป็นสิ่งที่ก่อตัวขึ้น ท่ามกลางความยากลำบากจากการไม่ยอมรับของสังคม และแทบไม่มีอะไรทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เชื่อมั่น ว่าความสัมพันธ์ของพวกเขาจะสามารถดำเนินต่อไปได้ คนรักเพศเดียวกันจึงพยายามที่จะสร้าง ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพอันไร้แบบแผน ที่ตนสามารถมีให้กับคนอื่น ๆ ได้อย่างไรเงื่อนไข ภายใต้ ความสัมพันธ์อันหลากหลายที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว หากแต่เป็นความต้องการในบางสิ่งที่มี ร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพและความเป็นครอบครัวของคนรักเพศเดียวกันในรูปแบบ ไม่แน่นอนนี้ จึงมีสาเหตุมาจากการต้องเอาตัวรอดจากการถูกกดทับและเบียดขับจากคนในสังคม ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้

สำหรับฟูโก คุณลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างคนรักเพศเดียวกันมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ อย่างแรกคือ เป็นสิ่งที่มากกว่าการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศ หากแต่เป็นการที่บุคคลพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น และอย่างที่สองคือ เป็นความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ภายใต้การเชื่อมโยงทางมิตรภาพ ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน อันเป็นสิ่งที่คนรักเพศเดียวกันพยายามแสดงให้คนในสังคมเห็น เพื่อไม่ให้เกิดความหวาดกลัวในความสัมพันธ์ดังกล่าว (Foucault & Hurley, 1997, p. 135)

มิตรภาพที่ดีในความหมายของเขา จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์อันแตกต่างหลากหลาย ด้วยเป็นการที่บุคคลหนึ่งที่อยู่ในวัฒนธรรม ชนชั้น อายุ แบบหนึ่ง สามารถที่จะแบ่งปันมิตรภาพและความเป็นครอบครัว ไปยังบุคคลที่มีความแตกต่างจากตนเอง ดังเช่น การก่อตัวขึ้นของมิตรภาพระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง ที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ทั้งในแง่ของการแสดงกิริยาท่าทาง และปฏิบัติการในชีวิตประจำวันที่ต่อมีกัน ซึ่งจะช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ที่อยู่ในรูปแบบของความเชื่อใจ ผ่านการแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ที่มาร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างชุมชนและความเป็นครอบครัวอันหลากหลายที่มากกว่าความสัมพันธ์รักต่างเพศแบบชายหญิง (Foucault & Hurley, 1997, p. 137)

แม้งานของดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิกค์, สแตนเลย์, และฟูโก จะมีจุดร่วมกันในการให้ความสำคัญกับเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนในชุมชน ในฐานะความสัมพันธ์ที่เติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกระหว่างกัน แต่ดีวาลลี, ค็อก, เบรค, วิกค์ และสแตนเลย์ ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดว่าความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนที่เวลานี้ จะพัฒนาไปยังสถานะอื่น ๆ เช่น คนรักหรือไม่ มีเพียงฟูโกที่อธิบายให้เห็นภาพกว้าง ๆ ว่ามิตรภาพระหว่างคนรักเพศเดียวกันนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่หลากหลายซึ่งไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว

ความสัมพันธ์แบบเพื่อนระหว่างเลสเบียนที่พัฒนาไปเป็นคนรักนั้น ถูกยืนยันในงานศึกษาของซีเลีย คิทซิงเกอร์ (Celia Kitzinger) (1996) เรื่อง *Toward a Politics of Lesbian Friendship* ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างเพื่อนกับคนรักของเลสเบียน ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาภายในเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนในชุมชน ในงานชิ้นนี้ เธอชี้ว่าความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบียนที่พัฒนาไปยังสถานะการเป็นคนรัก ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่สร้างความพว่เลือนของขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างเลสเบียน ที่นำมาสู่อุปสรรค และความขัดแย้งทางมิตรภาพภายในชุมชนเอง เนื่องจากในหลาย ๆ กรณีเพื่อนกับคนรักคือคน ๆ เดียวกัน

ในมุมมองคิทซิงเกอร์ ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างเพื่อนกับคนรักได้กลายเป็นปัญหา เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมให้เป็นตามความคาดหวังของคนทั้งสองได้ เนื่องจากการมีสถานะเป็นทั้งเพื่อนและคนรักจะส่งผลให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่ผูกมัด และนำมาสู่ความตึงเครียดเมื่อใครคนใดคนหนึ่งต้องการสร้างความแน่นอนในความสัมพันธ์นั้น เพราะในความเป็นจริง

สถานการณ์เป็นทั้งเพื่อนและคนรักไม่สามารถที่จะรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ ปัญหาเหล่านี้ อาจสร้างผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพภายในชุมชนเลสเบี้ยนวงกว้าง เพราะมิตรภาพไม่ใช่ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล แต่หากเป็นโครงสร้างของกลุ่มหรือชุมชนเลสเบี้ยนขนาดใหญ่ ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุน พร้อม ๆ กับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเราขณะที่สัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ด้วยการเรียนรู้ถึงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางเพศที่เด่นชัดของตัวเอง และหากมิตรภาพรูปแบบใด สิ้นสุดลง ก็จะเป็นการนำสู่ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายในชุมชนเลสเบี้ยน เช่น ความรู้สึกอึดอัดและไม่สบายใจต่อคนอื่น ๆ ได้

ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยน จึงเป็นเรื่องราวอันซับซ้อนสำหรับคิตชินเกอร์ เพราะความไม่ลงรอยแม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นระหว่างเลสเบี้ยน สามารถที่จะสร้างความรู้สึกคับข้องใจ ความไม่พอใจ ไปจนถึงการแบ่งแยก ตัดขาด ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มหรือชุมชนเลสเบี้ยน และทำให้บทบาทหน้าที่ของชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปได้ (Kitzinger, 1996, p. 295-296)

การมุ่งให้ความสนใจไปยังสถานการณ์เป็นทั้งเพื่อนและคนรักของเลสเบี้ยน ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งระหว่างเลสเบี้ยนภายในชุมชนของคิตชินเกอร์ สอดคล้องกับงานศึกษาของเบฟ โจ (Bev Jo) (1996) ในเรื่อง Lesbian Friendship Create Lesbian Community ซึ่งเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงเหตุผลว่า ทำไมการมีสถานะที่ทับซ้อนระหว่างการเป็นเพื่อนและคนรักของเลสเบี้ยนจึงเป็นปัญหา

ผลการศึกษาของโจ พบว่า เหตุผลที่ทำให้ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยนเกิดความขัดแย้ง และยุติลง มาจากสาเหตุ 2 ประการ อย่างแรกคือ การที่เลสเบี้ยนเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงเพศวิถีตนเอง จากคนรักเพศเดียวกัน มาเป็นคนรักต่างเพศหรือคนรักสองเพศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลให้เพื่อนเลสเบี้ยนรู้สึกว่าการกำลังถูกหักหลังจากเพื่อนด้วยกัน และมองว่าความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างตนนั้นไม่ถูกให้คุณค่าหรือความสำคัญ อย่างสองคือ ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างกัน ดังนั้น ความไม่แน่นอนทางเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันภายในกลุ่มเลสเบี้ยน และความไม่เสมอภาคในระดับของความสัมพันธ์ ต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการรักษาไว้ซึ่งมิตรภาพที่ยืนยาวภายในกลุ่มหรือชุมชน

ทั้งนี้ โจอธิบายว่า การที่เพื่อนเลสเบี้ยนเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงเพศวิถีของตนจากรักเพศเดียวกัน มาเป็นรักต่างเพศหรือรักสองเพศ ต่างก็เป็นสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นเสมือนการละทิ้งเพื่อนภายในกลุ่ม เนื่องจากความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในกลุ่มเลสเบี้ยนเกิดจากการมีความปรารถนาทางเพศวิถีร่วมกัน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ที่นำมาสู่ความไม่เท่าเทียมระหว่างเลสเบี้ยน อันได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจและความสามารถที่แตกต่างกัน ก็ต่างกลายเป็นปัจจัยที่บั่นทอนต่อมิตรภาพที่ยั่งยืน

แม้จะมีปัจจัยที่ทำให้มิตรภาพในกลุ่มของเลสเบี้ยนต้องสิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างและดำรงรักษาไว้ซึ่งมิตรภาพในชุมชนเลสเบี้ยนยังคงมีความสำคัญ เพราะในมุมมองของใจความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่อยู่เหนือความสัมพันธ์ทางสายเลือด เพราะเป็นรูปแบบของสัมพันธ์อันเท่าเทียมที่ปราศจากการบังคับกดขี่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมของความรัก ความใกล้ชิด การพึ่งอาศัย และข้อตกลงที่มีร่วมกัน อันนำมาสู่การสร้างชุมชนหรือเครือข่ายทางสังคมของเลสเบี้ยนที่เต็มไปด้วยการเติบโตทางมิตรภาพ (Jo, 1996, p. 288-291)

ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยน ที่พัฒนาก่อรูปเป็นเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ที่คอยช่วยเหลือช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในฐานะครอบครัวเชิงมิตรภาพ อันเป็นครอบครัวที่สมาชิกไม่ได้มีความเชื่อมโยงกันทางสายเลือด หากแต่สร้างขึ้นจากความผูกพันและความใกล้ชิดทางอารมณ์ความรู้สึกภายในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่ดีวาลลี ค็อก เบรค และวิกค์, สแตนเลย์, พูโก, คิทชินเกอร์ และโจ เห็นร่วมกันในข้างต้น ลักษณะของครอบครัวเชิงมิตรภาพที่วาลี ยังปรากฏอยู่ในงานศึกษาของซูซาน เดกกัส ไวท์ (Suzanne Degges-White) เรื่อง Lesbian Friendship: An Exploration of Lesbian Social Support Networks ที่ชี้ว่า ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยนเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากเพื่อนมากกว่าครอบครัวทางสายเลือด ทั้งในแง่ที่เป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันทางอารมณ์ความรู้สึก, ความใกล้ชิด, และความไว้วางใจภายในชุมชนเลสเบี้ยน จนกระทั่งเกิดการพัฒนาก่อรูป หรือประกอบสร้างเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นหนึ่งเดียวกันทางเครือข่าย หรือที่ไวท์ เรียกว่า ครอบครัวทางเลือก (Families of Choice) อันเกิดจากการที่เลสเบี้ยนได้เลือกและออกแบบครอบครัวในรูปแบบใหม่อันมีความหลากหลายด้วยตนเอง (White, 2012, p. 15)

งานศึกษาชิ้นนี้ไวท์มีความเห็นที่แตกต่างจากคิทชินเกอร์ ในประเด็นของความทับซ้อนระหว่างความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพและคนรักของเลสเบี้ยน เพราะขณะที่คิทชินเกอร์ มองว่า ความพร่าเลือนของขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับคนรัก จะนำมาซึ่งอุปสรรค และความขัดแย้งทางมิตรภาพภายในชุมชนเลสเบี้ยน ไวท์กลับมองว่า ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนที่มีการเปลี่ยนผ่านระหว่างความเป็นเพื่อนและคนรักได้ทุกช่วงเวลาตามแต่ข้อตกลงที่มีร่วมกัน จะก่อให้เกิดผลดีและนำมาสู่รูปแบบความสัมพันธ์ที่เสมอภาค ซึ่งต่างฝ่ายต่างเคารพซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นอิสระจากข้อผูกมัดที่มีอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความสัมพันธ์ดังกล่าว

ไวท์ยังกล่าวว่า ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่มีลักษณะเฉพาะของเลสเบี้ยนจะไม่ใช่ที่เข้าใจต่อคนรักต่างเพศ เพราะขณะที่เลสเบี้ยนเลือกที่จะรักษาซึ่งความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่มีต่อเพื่อนหรืออดีตคนรัก พวกเขา กลับเลือกที่จะยุติความต่อเนื่องทางความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากการมุ่งให้ความสนใจกับความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่ซับซ้อนในชุมชนเลสเบี้ยนแล้ว งานศึกษาของไวท์ ยังค้นพบข้อเท็จจริงสำคัญว่า การถูกปฏิเสธจากครอบครัวและสังคมในฐานะการเป็นคนรัก

เพศเดียวกัน ได้ส่งผลให้เลสเบี้ยนบางรายมีความรู้สึกเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกันอยู่ภายในหรือที่เรียกอีกอย่างว่า การเกลียดกลัวตัวเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายการเกลียดคนรักเพศเดียวกันไป ยังสังคมภายนอก โดยสาเหตุในการปกปิด หลบซ่อน ไปจนถึงการปฏิเสธอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง มาจากความหวาดกลัวต่อการสูญเสียเพื่อนที่เป็นรักต่างเพศ

ดังนั้นสำหรับไวท์ ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่คอยโอบอุ้ม ความโดดเดี่ยวจากการถูกปฏิเสธจากครอบครัวและสังคม อันเนื่องจากการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ที่นำมาสู่การสร้างเครือข่ายครอบครัวที่พัฒนาเป็นสิ่งที่ไวท์เรียกว่า ครอบครัวทางเลือกอันมี พื้นฐานมาจากความเป็นอิสระจากข้อจำกัดที่สามารถเลือกและออกแบบรูปแบบครอบครัวที่หลากหลายมากไปกว่าครอบครัวรักต่างเพศ (White, 2012, p. 18-26)

แต่ในความเป็นจริง ความสามารถในการประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ของเลสเบี้ยน ที่นำไปสู่การสร้างครอบครัวเชิงมิตรภาพ หรือที่ไวท์เรียกว่า ครอบครัวทางเลือก ยังคงมี ความไม่เท่าเทียม ข้อค้นพบของดีวาลลี, ค็อก, เบรค, และวิกค์ ในข้างต้นได้บอกให้เราารู้เกี่ยวกับ ข้อจำกัดดังกล่าว โดยพวกเขาพบว่า สถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของเลสเบี้ยนได้ส่งผลต่อการ สร้างเครือข่ายทางมิตรภาพอย่างสำคัญยิ่ง ทั้งนี้ เพราะ LGB ที่มีโอกาสในทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าจะมี เครือข่ายทางมิตรภาพที่กว้างขวางและมักได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนกลุ่มมากกว่า LGB ที่มีสถานะ ทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า ซึ่งความขาดแคลนมิตรภาพของ LGB กลุ่มดังกล่าว ได้ส่งผลให้พวกเขา ปฏิเสธความสัมพันธ์ภายในครอบครัวทางสายเลือดน้อยกว่ากลุ่ม LGB ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากความหวาดกลัวการขาดที่พึ่งพาทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ไม่ว่าจะอย่างไร ความสัมพันธ์ เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนยังคงมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากความสัมพันธ์ของคนรักต่างเพศ

ข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่วุ่น ปรากฏในงานศึกษาของเอส. ไวน์สต็อก (S. Weinstock) และเอสเธอร์ ดี. รอทบลูม (Esther D. Rothblum) เรื่อง What we Can Be Together: Contemplating Lesbian's Friendships ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ของเลสเบี้ยนในชุมชนเลสเบี้ยน (lesbian's community) ในฐานะความสัมพันธ์ที่มักได้รับการ ละเลยจากความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ ผ่านเรื่องเล่าและรายงานการวิจัยด้วยการมุ่งให้ความสนใจไป ยังบทบาทและความหมายของมิตรภาพในกลุ่มเลสเบี้ยน โดยเฉพาะความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่ส่งผล ต่อการดำรงชีวิตของเลสเบี้ยน

ผลการศึกษาของไวน์สต็อกและรอทบลูม มีความคล้ายคลึงกับไวท์ ในประเด็นการรักษา ความสัมพันธ์กับอดีตคนรักของเลสเบี้ยน เธอพบว่า ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบี้ยนนั้นจะมี ความแตกต่างกับผู้หญิงรักต่างเพศ เพราะในขณะที่ผู้หญิงเลือกที่จะยุติมิตรภาพกับอดีตคนรัก เลสเบี้ยนกลับเลือกที่จะรักษาไว้ซึ่งมิตรภาพในรูปแบบดังกล่าว ความแตกต่างระหว่างการเลือกที่จะ ยุติและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างเลสเบี้ยนและผู้หญิงรักต่างเพศนี้ เป็นสิ่งที่ไวน์

สต็อกและรอรอบคลุม ต่างพิจารณาว่ามีสาเหตุมาจากมุมมองเกี่ยวกับโครงสร้างความเป็นครอบครัวที่แตกต่างกัน เพราะเลสเบียนคือผู้ที่ต่อต้านบรรทัดฐานครอบครัวแบบกระแสหลัก และมีการออกแบบรูปแบบครอบครัวที่ต่างไปจากคนรักต่างเพศ จึงส่งผลให้พวกเขาให้ความสำคัญกับเพื่อน (ที่เปลี่ยนผ่านไปยังคนรัก และคนรักไปยังเพื่อน-ผู้วิจย) มากกว่าครอบครัวทางสายเลือด และมองว่าเพื่อนคือครอบครัว ดังนั้น เพื่อน (ที่เคยเป็นอดีตคนรัก-ผู้วิจย) ภายในชุมชนเลสเบียนจึงเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัวและเครือญาติ ที่เรียกว่า ครอบครัวเชิงมิตรภาพ (Friendship Families) ที่ต่างมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของเลสเบียน เพราะช่วยในการเติมเต็มถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่มีความแตกต่างหลากหลาย แม้ว่าเพื่อนคนดังกล่าวจะเคยมีสถานะเป็นอดีตคนรักของตนก็ตาม (Jacqueling & Esther, 1996, p. 3-5)

สำหรับไวน์สต็อกและรอรอบคลุมแล้ว ครอบครัวเชิงมิตรภาพของเลสเบียนที่มองว่าเพื่อนคือหนึ่งในสมาชิกครอบครัว คือการสร้างและออกแบบความหมายครอบครัวเลสเบียนในรูปแบบใหม่ที่ปฏิเสธความสัมพันธ์ในทางสายเลือด ด้วยการสร้างพื้นที่ทางการเมืองในการช่วงชิงนิยามความหมายครอบครัวผ่านการวิพากษ์ความเป็นอภิสิทธิ์ชนของรักต่างเพศที่สร้างบรรทัดฐานครอบครัว ด้วยการกีดกันและปฏิเสธกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายให้ออกไปจากพื้นที่ดังกล่าว ในแง่นี้ ครอบครัวเชิงมิตรภาพในความเห็นของไวน์สต็อกและรอรอบคลุม จึงเป็นรูปแบบความสัมพันธ์หนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของเลสเบียนในสังคม ด้วยเป็นการสร้างเครือข่ายของความรัก ความเอาใจใส่ภายในชุมชนเลสเบียนที่มีต่อกัน (Jacqueling & Esther, 1996, p. 8-14) ในแง่นี้ ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของเลสเบียนที่ดำรงอยู่ภายในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เนื่องจากทำให้การดำเนินชีวิตของพวกเขาไม่ได้อยู่ท่ามกลางความรู้สึกอันโดดเดี่ยว หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงสังคมที่ต่างได้รับการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน ในฐานะกลุ่มคนที่เผชิญกับการถูกปฏิเสธจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์จากสมาชิกภายในครอบครัวทางชีววิทยาาร่วมกัน

2.2 แนวคิดครอบครัวเลสเบียน (Lesbian Family)

แนวคิดครอบครัวเลสเบียน (Lesbian Family) เป็นแนวคิดครอบครัวแบบใหม่ที่ปรากฏตัวขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 1980 จากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเลสเบียนภายในชุมชน ที่ก่อรูปและพัฒนาเป็นครอบครัวเลสเบียน ในฐานะครอบครัวที่ปฏิเสธบรรทัดฐานทางสังคม (Non-Normative Family) โดยเฉพาะบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ (Heteronormativity) หรือสามารถเรียกอีกอย่างว่า ครอบครัวเควียร์ (Queer Family) ด้วยเป็นแนวคิดครอบครัวที่มีขึ้นเพื่อท้าทายคำจำกัดความหรือความหมายครอบครัวที่อ้างถึงความปกติและผิดปกติในสังคม

เคธ เวสต์ตัน (Kath Weston) ศาสตราจารย์มานุษยวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านเพศสถานะ และเพศวิถีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship* (1997) ได้เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดดังกล่าว เธอกล่าวว่า แนวคิดครอบครัวเลสเบียนเป็นโครงสร้างครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกในครอบครัวที่มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ชนชั้น, เชื้อชาติ, ชาติพันธุ์, สีสัน, อายุ, ความสามารถทางร่างกาย ฯลฯ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันภายใต้โครงสร้างครอบครัวที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยเป็นความแตกต่างที่ไม่สามารถทำลายได้ (ineradicable difference) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวสามารถมีความแตกต่างที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ ยอมรับ อีกทั้งยังเอาใจใส่ต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ที่มีคุณลักษณะเฉพาะของตัวเอง เช่น เด็ก, คนแก่, คนป่วย, และคนพิการดังกล่าวของโคดี้ บราวน์ (Kody Brown) ที่ปรากฏในงานศึกษาของเชลลีย์ เอ็ม. ปาร์ค (Shelley M. Park) เรื่อง *Mothering queerly, queering motherhood: Resisting monomaterialism in adoptive, lesbian, blended, and polygamous families* ว่าเป็นความรักที่หลากหลายและไม่มี การแบ่งแยก (Park, 2013, p. 227) ครอบครัวเลสเบียนจึงมีสถานะเป็นพื้นที่ปลอดภัยหรือเป็นที่หลบภัยจากการถูกปฏิเสธหรือแบ่งแยกทางสังคม (Weston, 1997, p. 103)

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเลสเบียนไม่ใช่รูปแบบความสัมพันธ์แบบโรแมนติค แต่ดำรงอยู่ระหว่างความรักและความเป็นจริงของชีวิต ที่เชื่อมโยงกับความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจผู้อื่น ผ่านความอดทน, ความซื่อสัตย์, ความเห็นอกเห็นใจ โดยเฉพาะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภายใต้ความรับผิดชอบที่มีร่วมกัน อันมีขึ้นจากการมีเป้าหมายในชีวิตเดียวกันของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสำหรับเวสต์ตัน การมีเป้าหมายเดียวกัน รวมถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบียน ได้ก่อให้เกิดการเคารพ พร้อม ๆ กับรับฟังความคิดเห็น การตัดสินใจและปฏิบัติต่อกันด้วยความเท่าเทียม โดยปราศจากการแบ่งงานตามเพศดังเช่นครอบครัวรักต่างเพศโดยทั่วไป หากแต่เป็นไปตามความถนัดและความสนใจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวที่อาจเป็นการแบ่งปัน ต่อรอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกด้วยความเท่าเทียม แม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะมีตำแหน่งที่อันหลากหลายมากกว่าความเชื่อมโยงกันทางสายเลือดดังเช่นครอบครัวรักต่างเพศ ครอบครัวเลสเบียนจึงอาจเป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วย แม่, ลูกชาย, คนรักของแม่, อดีตคนรักของแม่ ในแง่นี้ การดำรงอยู่อย่างหลากหลายของสมาชิกในครอบครัวเลสเบียน จึงเป็นการสนับสนุนโครงสร้างครอบครัวแบบใหม่มากไปกว่าคำจำกัดความที่มีต่อครอบครัวทางสายเลือดหรือชีววิทยาในรูปแบบเดิม (Park, 2013, p. 8) ในฐานะครอบครัวที่ประกอบสร้างอยู่ภายใต้ทางเลือก (Choice) ของบุคคล (Weston, 1997, p. 108)

ครอบครัวเลสเบียนจึงสามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ครอบครัวคัดเลือก (Chosen Families) ทั้งนี้เพราะเป็นครอบครัวที่เกิดขึ้นจากการคัดเลือก และรวบรวมบุคคลอันหลากหลายเข้า

มาเป็นส่วนหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวด้วยตนเองตามความเต็มใจของบุคคลที่ถูกเลือกนั้น ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการดำเนินชีวิตประจำวันที่เชื่อมโยงและถักทอสมาชิกภายในครอบครัวเข้าด้วยกัน แต่สำหรับเวสตัน การเชื่อมโยงสมาชิกในครอบครัวที่ว่ามีใช้ความพยายามที่จะครอบงำให้แต่ละคนมีความคล้ายคลึงกัน หากเป็นการเห็นสมาชิกได้เป็นตัวของตัวเองและรู้สึกเป็นอิสระต่อความสัมพันธ์นั้น เนื่องจากแนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยน จะให้ความสำคัญกับโครงสร้างครอบครัวที่สามารถปรับเปลี่ยนและเลื่อนไหลได้ตลอดช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว หรือที่เรียกว่าตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลในครอบครัวที่สามารถเปลี่ยนผ่านจากคนรักมาเป็นเพื่อน และจากเพื่อนเป็นคนรัก โดยมีได้มีสถานะหรือขอบเขตทางความสัมพันธ์ที่ตายตัว ตรงกันข้ามกับครอบครัวรักต่างเพศที่เมื่อมีการหย่าร้างก็จะนำไปสู่การแยกขาดจากกันอย่างถาวร ซึ่งความแตกต่างระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยนและรักต่างเพศมาจากการที่ครอบครัวเลสเบี้ยนไม่ได้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางกฎหมาย (Weston, 1997, p. 104-106)

นอกจากนี้ แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยน ยังเป็นโครงสร้างครอบครัวที่ข้ามเส้นแบ่งทางครัวเรือนหรือครอบครัวทางสายเลือด ไปยังการสร้างความสัมพันธ์ผ่านการแบ่งปัน แลกเปลี่ยน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเลสเบี้ยน ทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ในชีวิต ไปจนถึงการแบ่งปันรายได้ หรือทรัพยากรที่มีร่วมกัน โดยที่การช่วยเหลือเหล่านี้อาจมีรายละเอียดอันยืดหยุ่นที่ดำเนินอยู่ภายใต้การใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น การหุงหาอาหาร, การทำธุระแทน, การซ่อมแซมของใช้ภายในบ้าน, การชื้อยา, พาไปหาหมอยามเจ็บป่วย หรือแม้แต่สิ่งเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล อันเป็นความสัมพันธ์ที่เรียบง่ายที่สะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดสนิทสนม, ความไว้วางใจ, ความมั่นคง และการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผ่านการเลือกที่จะจัดตั้งครอบครัวและสมาชิกภายในครอบครัวด้วยตนเอง ที่ปราศจากความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงทางสายเลือด (Weston, 1997, p. 118)

อย่างไรก็ตาม แม้การพัฒนาและก่อรูปแนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยน จะมีขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งปกป้อง ค้ำครองมิให้เหล่าเลสเบี้ยนต้องเผชิญหน้ากับบรรทัดฐานของรักต่างเพศ แต่ทว่าในความเป็นจริง เหล่าเลสเบี้ยนก็อาจใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางโลกของคนรักเพศเดียวกันได้ตลอดช่วงเวลา การต้องเผชิญหน้ากับโลกของรักต่างเพศที่พยายามจัดจำแนกบทบาททางเพศของบุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิงจึงเป็นสิ่งที่ครอบครัวเลสเบี้ยนพบเจอแม้ว่าจะใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ครอบครัวที่ตนเลือกก็ตาม งานศึกษาของลี แบดเจ็ตต์ (Lee Badgett) เรื่อง Gender, Sexuality, and Sexual Orientation: all in the Feminist Family ที่มุ่งชี้ถึงความสำคัญของการนำแนวคิดเพศสถานะ เพศวิถี และรสนิยมทางเพศมาใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ได้เปิดเผยให้เราเห็นว่า ผลกระทบของการแบ่งแยกคนออกเป็นสองเพศ ตามความแตกต่างทางชีววิทยาระหว่างเพศชายและเพศหญิง ที่นำไปสู่การแบ่งงานตามเพศ (sexual division of labor) ได้เป็นปัจจัยที่สร้าง

ความไม่เท่าเทียมและกลายเป็นข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งส่งผลให้พวกเขาถูกเลือกปฏิบัติและกดขี่ในระบบเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการมีรสนิยมทางเพศที่แตกต่าง

ผลการศึกษาของแบดเจ็ตต์ พบว่า การเชื่อมโยงบทบาทเพศของผู้หญิงกับการสืบพันธุ์กลายเป็นปัจจัยที่จำกัดทางเลือกของเลสเบี้ยนในระบบเศรษฐกิจ ทั้งในแง่โอกาสและประสบการณ์ในการเข้าถึงตลาดแรงงาน เนื่องจากพวกเธอมีรสนิยมทางเพศที่ตรงข้ามกับข้อกำหนดของบทบาททางเพศแบบชีววิทยาในสังคม ซึ่งความไม่เท่าเทียมและความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยนในโลกของรักต่างเพศที่วุ่นวาย มีจุดเริ่มต้นจากการที่ครอบครัวเลสเบี้ยนไม่ได้รับการให้ความสำคัญจากนักเศรษฐศาสตร์ เพราะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่เพิ่มอัตราการเกิดของประชากรและแรงงานการผลิต แม้ว่าพวกเขาจะพยายามนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพันธุ์ แต่นักเศรษฐศาสตร์ก็ยังคงเห็นว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนมีการแสดงออกที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ทางธรรมชาติ เพราะการสืบพันธุ์ควรเกิดจากกิจกรรมทางเพศระหว่างชายหญิงแต่เพียงเท่านั้น (Badgett, 1995, p. 121-125)

นอกจากการแบ่งแยกเพศออกเป็นสองเพศ ที่นำไปสู่การแบ่งบทบาททางเพศจะสร้างปัญหาในการทำงานให้แก่ครอบครัวเลสเบี้ยนแล้ว งานศึกษาของแบล็ค, แซนเดอร์ และเทย์เลอร์ (Dan A. Black, Seth G. Sanders and Lowell J. Taylor) เรื่อง The Economics of Lesbian and Gay Families ยังขยายให้เห็นถึงขอบเขตของความไม่เท่าเทียมที่ครอบครัวเลสเบี้ยนต้องเผชิญในทุก ๆ มิติของการใช้ชีวิตในโลกของรักต่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น การเลี้ยงดูเด็ก, ที่อยู่อาศัย, การสะสมทุนในทุนมนุษย์และรายได้, ความชำนาญเฉพาะด้าน, และอาชีพ ไปจนถึงค่าจ้าง (Black, Sanders, & Taylor, 2007, p. 53)

มิติความไม่เท่าเทียมและแรงกดดันทางเศรษฐกิจของครอบครัวเลสเบี้ยนในสังคมรักต่างเพศ สำหรับแบล็ค, แซนเดอร์ และเทย์เลอร์ มีอยู่ด้วยกัน 5 อย่าง อันได้แก่

อย่างแรก มิติการรับเด็กมาเลี้ยงของคู่รักเลสเบี้ยน ที่ต้องการมีผลผลิตเป็นของตนเอง (self-production) ทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับมูลค่าของเด็กที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาสที่เกิดจากการรับเด็กมาเลี้ยง ขณะที่คู่รักต่างเพศกลับไม่ต้องเผชิญกับต้นทุนค่าเสียโอกาส เนื่องจากพวกเขาต่างมีผลผลิตที่ได้มาโดยธรรมชาติ มูลค่าของเด็กที่มีพ่อแม่เป็นคนที่รักเพศเดียวกันจึงมีราคาที่สูงกว่าคู่รักต่างเพศ แต่ทั้งนี้แบล็ค, แซนเดอร์ และเทย์เลอร์ ได้ตั้งข้อสงสัยว่า การรับเด็กมาเลี้ยงของครอบครัวเลสเบี้ยน เป็นการแสดงให้เห็นถึงนัยการต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติด้วยการแทนที่ความปกติแบบครอบครัวรักต่างเพศ ซึ่งอัตราการรับเด็กมาเลี้ยงของเลสเบี้ยนจะมีจำนวนมากกว่าเกย์ เนื่องจากพวกเธออาจเผชิญกับอุปสรรคน้อยกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนโดยมากจะรับเลี้ยงเด็กที่มีความแตกต่างจากเชื้อชาติของพวกเขาเอง

อย่างสอง มิติที่อยู่อาศัย พบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนมักหลีกเลี่ยงที่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เกิดของตนอย่างสังคมชนบท เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ ในทางตรงข้าม

พวกเขาจะนิยมอาศัยอยู่ในตัวเมือง อย่าง San Francisco, Fort Lauderdale, Los Angeles, San Diego, Seattle และเมืองแฟชันอย่าง New York, Washington, และ Austin เนื่องด้วยเหตุผลในการเป็นพื้นที่ที่อำนวยความสะดวก ทิวทัศน์สวยงาม และสภาพอากาศที่น่าอยู่ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่พวกเขามีอำนาจในการครอบครองเศรษฐกิจสูง

อย่างสาม มิติความชำนาญในพื้นที่ครัวเรือน, การสะสมทุนในทุนมนุษย์, และรายได้ ที่พบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนจะให้ความสำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก ด้วยการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างทุนในทุนมนุษย์ พร้อมกันนี้ครอบครัวเลสเบี้ยนยังมีความชำนาญเฉพาะด้านในพื้นที่ตลาดและครัวเรือนมากกว่าผู้ชายและผู้หญิงรักต่างเพศ ซึ่งทำให้ทั้งแบล็ค, แชนเดอร์ และเทย์เลอร์ ลงความเห็น ว่า รสนิยมทางเพศไม่ได้เป็นตัวกำหนดคุณภาพของทุนมนุษย์ (Black, Sanders, & Taylor, 2007, p. 58)

อย่างสี่ มิติความชำนาญในพื้นที่ตลาด ซึ่งพวกเขาพบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนและครอบครัวรักต่างเพศ ต่างมีความแตกต่างในเรื่องการผลิตซ้ำบทบาททางเพศ เพราะขณะที่ครอบครัวรักต่างเพศยังยืนยันที่จะดำรงบทบาททางเพศในรูปแบบเดิม ด้วยการให้ผู้หญิงทำหน้าที่สร้างผลผลิตภายในบ้าน (home production) ในทางตรงกันข้าม ครอบครัวเลสเบี้ยนกลับปฏิเสธที่จะให้ใครคนใดคนหนึ่งอยู่ในบ้าน เว้นเสียแต่พวกเขาจะมีเด็กอยู่ในครอบครัว แต่ทั้งนี้ ครอบครัวเลสเบี้ยนและครอบครัวต่างเพศ ก็ต่างมีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า พวกเขาจะให้คู่รักที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าตนทำหน้าที่ในครัวเรือน เหตุผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะพวกเขาว่า คู่รักที่มีการศึกษาที่ต่ำกว่าจะมีรายได้เฉลี่ยที่ต่ำกว่าตน

อย่างสุดท้าย มิติอาชีพ, ค่าจ้าง, และการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน บลैค, แชนเดอร์ และเทย์เลอร์ พบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนจะมีรายได้สูงกว่าผู้หญิงรักต่างเพศ และมีปริมาณการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานที่สูงกว่าผู้หญิงรักต่างเพศ (เนื่องจากไม่ได้เป็นแม่บ้าน) อีกทั้งยังพบว่า อาชีพที่เลสเบี้ยนทำมักจะถูกจัดอยู่ในประเภทอาชีพของผู้ชายมากกว่าอาชีพของผู้หญิง แต่ข้อสรุปทั้งกล่าวไม่สามารถที่จะใช้ในการมองภาพรวมของครอบครัวเลสเบี้ยนได้ ทั้งนี้เพราะงานศึกษาของพวกเขาต่างมีบริบทเฉพาะที่แตกต่างพื้นที่อื่น (Black, Sanders, & Taylor, 2007, p. 60)

การต้องเผชิญหน้ากับความไม่เท่าเทียมและข้อจำกัดจากเศรษฐกิจของครอบครัวเลสเบี้ยนที่มีมากกว่าครอบครัวรักต่างเพศ ยังปรากฏอยู่ในงานศึกษาของเบิร์นสไตน์และไรแมน (Mary Bernstein and Renate Reimann) ในบทความ “Queer Families and the Politics of Visibility” ในหนังสือเรื่อง Queer Families, Queer Politics Challenging Culture and the State เรียกว่า สิทธิพิเศษของรักต่างเพศ อันกลายเป็นบรรทัดฐานครอบครัวที่กดขี่และสร้างผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยน

แต่ขณะที่ศึกษาถึงผลกระทบดังกล่าวเบิร์นสตันและไรแมน กลับพบว่า ไม่เพียงแต่ครอบครัวเลสเบี้ยนที่ถูกกล่าวหาว่าผิดบรรทัดฐานครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีการหย่าร้างก็ถูกนับรวมว่าเป็นครอบครัวเปี่ยงเบนไปจากปกติ ไม่เว้นแม้แต่ครอบครัวยากจน และครอบครัวคนผิวดำ เนื่องจากสำหรับเบิร์นสตันและไรแมนความหมายของครอบครัวในสังคม ยังคงถูกยึดโยงอยู่ที่คนผิวขาวชนชั้นกลาง เหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ครอบครัวใดก็ตามที่ไม่ได้ดำเนินไปบรรทัดฐานทางสังคม ต่างก็เป็นครอบครัวที่ละเมิดนิยามความเป็นครอบครัว (Bernstein and Reimann, 2001, p. 10)

งานของเบิร์นสตันและไรแมน เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานศึกษาของ ควินน์ (Kevin Brandyon Quinn) ในเรื่อง *Queering The American Family: Belief, Fallacy & Myth* ที่ศึกษาถึงมายาคติต่อครอบครัวเลสเบี้ยน พบว่า ความตึงเครียดและความยากลำบากในการใช้ชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยนในอเมริกา หรือที่ควินน์เรียกว่า ครอบครัวเควีย์ร์ (queer families) มีรากฐานมาจากการต่อต้านคนรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะการมองว่าครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นครอบครัวที่ละเมิดและทำลายแนวคิดครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศ ซึ่งเป็นโครงสร้างดั้งเดิมของครอบครัวในสังคมอเมริกา ด้วยการไม่ยอมรับและต่อต้านอัตลักษณ์ทางเพศอันหลากหลายเหล่านั้น

งานศึกษาชิ้นนี้ ควินน์ได้อธิบายถึงประสบการณ์ของครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ต้องเผชิญหน้ากับการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ด้วยการนำคำศัพท์คำว่าเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) มาใช้ในการตีตราอัตลักษณ์ทางเพศแบบ LGBTQ ในสังคม โดยเฉพาะการต่อต้านการปรากฏตัวของอัตลักษณ์แบบ LGBTQ ในพื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะที่ปิดป้ายในทำนองว่าครอบครัว LGBTQ ไม่ใช่ครอบครัวเนื่องจากเห็นว่าเป็นครอบครัวที่ดำรงอยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางสังคม

นอกจากนี้ ควินน์ยังชี้ให้เห็นถึงข้อมูลเพิ่มเติมว่า การไม่ยอมรับการปรากฏตัวของอัตลักษณ์เลสเบี้ยนหรือเควีย์ร์ในพื้นที่สาธารณะ ทำให้กลุ่มคน LGBTQ ไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิทธิในการแต่งงานและการสร้างครอบครัวของตนเอง แม้จะมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในตลอดช่วง 50 ปีที่ผ่านมา แต่ทว่ากฎหมายต่อต้าน LGBTQ ยังคงได้รับการอนุมัติจากศาล เพื่อขัดขวางการแต่งงานของคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งในความเห็นของเขาการปฏิเสธอัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่ม LGBTQ ที่ต้องการสร้างครอบครัวนั้น นั้นน่าจะมาจากความสั่นคลอนของแนวคิดครอบครัวรักต่างเพศ ที่เคยเป็นพื้นฐานครอบครัวแบบดั้งเดิมในอเมริกา (Quinn, 2013, p. 1-8)

สำหรับควินน์การมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันของกลุ่มเลสเบี้ยน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เลสเบี้ยนต้องเผชิญหน้ากับมายาคติที่ก่อให้เกิดความยากลำบากในการใช้ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การสร้างครอบครัวของตนเอง ที่ถูกมองเห็นว่าเป็นการคุกคามต่อบรรทัดฐานและครอบครัวแบบรักต่างเพศ ที่เชื่อว่าเป็นความถูกต้องเหมาะสมในสังคมอเมริกัน

ข้อค้นพบที่ชี้ว่า โครงสร้างบรรทัดฐานทางสังคมแบบรักต่างเพศได้ต่อต้านและแบ่งแยกครอบครัวเลสเบียนไม่เพียงปรากฏในงานของควินน์ แต่ยังพบในงานศึกษาของเคธ เวสต์ตัน (Kath Weston) (1991) ทั้งในบทความเรื่อง *The Monkey Cage and The Red Desoto* และเรื่อง *Exiles from Kinship* ที่กล่าวถึงปัญหาที่ครอบครัวเลสเบียนต้องเผชิญในสังคมที่ยึดโยงความหมายครอบครัวไว้กับคำศัพท์คำว่า รักต่างเพศและความสัมพันธ์ทางสายเลือด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดประเภทครอบครัวและเครือญาติในรูปแบบใหม่ภายใต้มุมมองที่แตกต่างของครอบครัวเลสเบียน ที่นับรวมเพื่อน, คนรัก, พ่อแม่บุญธรรม, เด็กที่รับมาเลี้ยง, เด็กที่เกิดจากความสัมพันธ์กับคนรักต่างเพศ, และลูกหลานที่เกิดจากการตั้งครรภ์แบบผสมเทียม มาเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว ด้วยการเลือกปฏิบัติและลดทอนความเป็นมนุษย์ผ่านวาทกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งทางการแพทย์และกฎหมาย เพื่อสร้างความผิดปกติให้กับครอบครัวเลสเบียน โดยเฉพาะแนวคิดที่มีต่อการสืบพันธุ์ (Reproduction) ภายใต้ความเชื่อมโยงทางสายเลือดและการแต่งงาน ที่กลายเป็นเครื่องมือของครอบครัวรักต่างเพศในการโจมตีครอบครัวทางเลือกอย่างครอบครัวเลสเบียน ด้วยการกล่าวว่าครอบครัวเหล่านี้ไม่ใช่ครอบครัว

ในความเห็นของเวสต์ตัน การโจมตีดังกล่าว มีรากฐานจากการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นความกังวลที่มีต่อความหมายครอบครัว โดยเฉพาะการเลี้ยงดูเด็กของแม่เลสเบียนที่ถูกมองว่าจะทำให้เด็กคนดังกล่าวเกิดความเปราะบางทางเพศ ซึ่งถูกมองว่าปัจจัยเหล่านี้จะกลายเป็นต้นเหตุในการคุกคามและทำลายความเป็นครอบครัวในสังคม (Weston, 1991, p 1-3)

แม้มุมมองของเวสต์ตัน ครอบครัวเลสเบียนจะมีฐานะเป็นครอบครัว แต่เธอยังคงมีความกังวลใจต่อความไม่เท่าเทียมที่ครอบครัวเลสเบียนต้องเผชิญไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ในสังคมที่ดำรงอยู่ภายใต้ความเชื่อที่ว่า การมีรสนิยมทางเพศที่เป็นปกติคือรักต่างเพศ ทั้งเรื่องของกฎหมายที่ไม่ให้เลสเบียนฟ้องร้องการเสียชีวิตของคู่รักอันเกิดจากความผิดปกติทั่วไป, การพิสูจน์ทางพันธุกรรมที่เป็นทรัพย์สินร่วมกันของครอบครัวเลสเบียน, ไปจนถึงกฎหมายการอพยพย้ายถิ่นที่เป็นอุปสรรคต่อเลสเบียน เหล่านี้ทำให้คู่รักเลสเบียนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวต้องใช้ชีวิตด้วยความยากลำบากกว่ารักต่างเพศ ซึ่งสำหรับเวสต์ตันความไม่เสมอภาคกันที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเลสเบียนเป็นสิ่งที่ควรเปลี่ยนแปลง (Weston, 1991, p. 21-23)

ไม่เพียงแต่สังคมที่ต่อต้านความสัมพันธ์ทางเพศของเลสเบียน แต่ยังรวมไปถึงสมาชิกในครอบครัวทางสายเลือดของเลสเบียนเองด้วย ดังเรื่องราวของชีวิตลูซี่แม่เลสเบียนคนหนึ่ง ที่อาศัยในพื้นที่ชนบทที่มีรายได้น้อย ที่ปรากฏในงานศึกษาของเม็นเดส, ฮอลแมน, ออสวอล และไอเซนสตาร์ก (Shawn N. Mendez, Elizabeth Grace Holman, Ramona Faith Oswald and Dina

Izenstark) ในเรื่อง Minority Stress in the Context of Rural Economic Hardship: One Lesbian Mother's Story ที่ศึกษาผ่านแนวคิดและทฤษฎีเรื่องการตีตราและแรงกดดันที่มีต่อคนกลุ่มน้อยทางเพศ (sexual-minority stress) ที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน พบว่า ความทับซ้อนด้านอัตลักษณ์ของลูซี่ ทั้งในแง่ของการอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท, การเป็นแม่เลสเบียน, และความเลือนไหลทางอัตลักษณ์ (จากคนรักต่างเพศไปยังคนรักเพศเดียวกัน) ต่างเป็นปัจจัยที่สร้างแรงกดดันที่มีต่อตัวเธอ ทำให้ต้องเผชิญกับความเกลียดชังจากชุมชนและครอบครัว ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตต่อการใช้ชีวิต (Mendez, Holman, Oswald, & Izenstark, 2016, p. 1)

แรงกดดันและความเครียดของลูซี่ ไม่เพียงแต่เกิดจากการที่เธอเป็นแม่เลสเบียนที่มีฐานะยากจน แต่ยังมาจากการไม่ได้รับความช่วยเหลือจากคนในครอบครัวเนื่องด้วยมีรสนิยมทางเพศที่แตกต่าง ทำให้เธอได้รับการเลือกปฏิบัติ เธอพยายามเป็นอย่างมากที่จะไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของตน เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวที่เกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (Mendez, Holman, Oswald, & Izenstark, 2016, p. 3)

ทั้งนี้เม็นเดส, ฮอลแมน, ออสวอล และไอเซนสตาร์ก ชี้ว่า ลูซี่รับรู้ว่าการเป็นคนกลุ่มน้อยทางเพศและความยากจน ได้นำมาซึ่งการตีตราและความเกลียดชังจากคนในครอบครัวและชุมชน เธอกังวลว่าลูกสาวจะชอบผู้หญิง แต่เมื่อรู้ว่าลูกสาวของตนชอบผู้ชายก็รู้สึกผ่อนคลายและดีใจ เนื่องจากเธอรู้ดีว่าการมีรสนิยมทางเพศที่แตกต่างจะก่อให้เกิดความยากลำบากในชีวิตอย่างไรบ้าง การเป็นแม่เลสเบียนจึงทำให้เธอต้องปกปิดตัวตนของตนเองจากลูกสาวของเธอ

ไม่เพียงแต่การถูกรังเกลียดจากครอบครัว การมีอัตลักษณ์เลสเบียนทำให้ลูซี่ต้องเผชิญกับสถานะการเป็นคนนอกชุมชนและไม่ได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะการถูกดูหมิ่น อันเนื่องจากการเป็นเลสเบียนในสถานที่ทำงาน แม้ว่าจะมีเพียงผู้จัดการที่ยอมรับและสนับสนุนให้เธอออกเดทกับผู้หญิง เธอเล่าว่าตนมักได้รับการเลือกปฏิบัติเนื่องด้วยรสนิยมทางเพศ เรื่องราวดังกล่าวทำให้เม็นเดส, ฮอลแมน, ออสวอล และไอเซนสตาร์กต่างก็มองว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในพื้นที่ชนบทต่างต้องพบเจอกับการตีตรา อันเนื่องจากการเป็นคนกลุ่มน้อยทางเพศมากกว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่อาศัยในพื้นที่เมือง เนื่องจากการขาดทางเลือกในชีวิต

แม้ว่าลูซี่ต้องเผชิญกับความเครียดและแรงกดดันจากคนในชุมชนและครอบครัว แต่เธอก็พยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตนกับสมาชิกในบ้านที่เกลียดเธอ ด้วยการใช้ประโยชน์จากการตีตราเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง ด้วยการมองโลกในแง่ดี เพราะเชื่อว่าแรงกดดันเหล่านี้มิใช่สิ่งที่คงอยู่อย่างถาวร อีกทั้งยังเห็นว่าการตีตรารสนิยมทางเพศเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงและแก้ไขได้ (Mendez, Holman, Oswald, & Izenstark, 2016, p. 5)

ขณะที่งานศึกษาในข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นงานของเบิร์นสเตนและไรแมน, แบดเจ็ตต์ รวมถึงควินน์ ได้ให้ความสำคัญกับเส้นทางการสร้างครอบครัวของเลสเบียนในฐานะทางเลือกของชีวิต

ในทางตรงข้าม งานศึกษาของเชอเซียร์ แคลฮอน (Cheshire Calhoun) (เรื่อง Constructing Lesbians and Gay Men as Family' Outlaws ที่ศึกษาเป้าหมายทางการเมืองของเลสเบี้ยน เฟมินิสต์ กลับเลือกที่จะต่อต้านการแต่งงานและการเป็นแม่ของเหล่าเลสเบี้ยน ในพื้นที่ที่เรียกว่า ครอบครัว ผ่านมุมมองที่ชี้ให้เห็นถึงครอบครัวในฐานะพื้นที่แห่งการกดขี่ข่มเหงทางเพศที่มีต่อผู้หญิง ทั้งในแง่ของ บทบาทการเป็นเมียและแม่ ที่ต้องทำหน้าที่สืบพันธุ์และเลี้ยงดูลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิพากษ์การแต่งงานมีครอบครัว รวมไปถึงการเป็นแม่ของเลสเบี้ยน ว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบของการผลิตซ้ำอุดมการณ์แบบรักต่างเพศว่าเป็นตัวลบล้างความแตกต่างระหว่างเลสเบี้ยนกับผู้หญิงรักต่างเพศ เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่แท้จริงของเลสเบี้ยนเฟมินิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนของผู้หญิงหรือเลสเบี้ยน ที่จะเป็นการรื้อสร้างอุดมการณ์ครอบครัวในสังคม

งานศึกษาชิ้นนี้แคลฮอน มุ่งเน้นไปยังถึงเป้าหมายทางการเมืองของเลสเบี้ยนเฟมินิสต์ และความขัดแย้งระหว่างเลสเบี้ยนกับความเป็นแม่ อันมีสาเหตุมาจากการยินยอมที่จะดำเนินตามบรรทัดฐานสังคม เนื่องจากแคลฮอนมองว่า แม่เลสเบี้ยนคือ รูปธรรมในการยอมรับบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ ที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของกลุ่มเลสเบี้ยน ผ่านความพยายามที่จะสร้างความเป็นปกติและการลดทอนการถูกตีตราทางเพศสถานะ ที่ได้รับการมองเห็นว่าไม่เป็นปกติในสังคม (Calhoun, 2000, p. 132-133)

แคลฮอนมุ่งเป้าไปยังการวิพากษ์อุดมการณ์ครอบครัว ที่แม้จะเป็นโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบใหม่ของคนรักเพศเดียวกัน อย่างครอบครัวเลสเบี้ยน แต่เธอเห็นว่าการดำรงอยู่ภายใต้มายาคติอันเกี่ยวข้องกับครอบครัวและความเป็นแม่ ยังคงขัดแย้งกับเป้าหมายและขบวนการเคลื่อนไหวของเหล่าเลสเบี้ยนเฟมินิสต์ที่ต่อต้านโครงสร้างของระบบปิตาธิปไตย, สถาบันการแต่งงาน, ความเป็นแม่ภายใต้พื้นที่ครอบครัวที่ปฏิบัติกับผู้หญิงราวกับเป็นทรัพย์สินและแรงงานในการสืบพันธุ์ ซึ่งสำหรับเลสเบี้ยนเฟมินิสต์แล้ว การรื้อสร้างและบ่อนทำลายความเป็นครอบครัว เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างรากฐานแห่งความเท่าเทียมต่อผู้หญิงและเลสเบี้ยนในสังคม

นอกจากนี้ แคลฮอนยังเห็นว่า การรับเอาอุดมการณ์ครอบครัวของเหล่าเลสเบี้ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียกร้องสิทธิการแต่งงานตามกฎหมาย ยังเป็นเสมือนอภิสิทธิ์ทางชนชั้นที่ต้องการการแต่งงานเพื่อผลประโยชน์ต่อทรัพย์สินร่วมกัน ที่ไม่ให้ความสำคัญกับเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานและเลสเบี้ยนโสด ซึ่งสำหรับแคลฮอนเป้าหมายของเลสเบี้ยนเฟมินิสต์คือการเปลี่ยนแปลงให้ผู้หญิงและเลสเบี้ยนละทิ้งอุดมการณ์ครอบครัว พร้อม ๆ กับหันมาสร้างชุมชนของพวกเธอเอง ที่จะเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยมิตรภาพอันใกล้ชิดและปราศจากการกดขี่ระหว่างกัน

เลสเบี้ยนเฟมินิสต์ในมุมมองของแคลฮอน จึงเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองในการปฏิเสธและต่อต้านการดำเนินตามบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศของเหล่าเลสเบี้ยน ที่ให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่เรียกว่าครอบครัว, การแต่งงาน, และการเป็นแม่ ที่รับเอาบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ อันเป็น

โครงสร้างในการกดขี่ทางเพศที่มีต่อผู้หญิงมาใช้ โดยปราศจากการวิพากษ์และตั้งคำถาม ด้วยการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับลักษณะทางสังคม อันจะนำไปสู่การลบเลือนการมีอยู่ของเหล่าเลสเบี้ยนในสังคม ด้วยความพยายามที่จะสร้างความเป็นปกติ ซึ่งในความเป็นจริงความหมายของเลสเบี้ยนกับความเป็นแม่ ยังคงมีความขัดแย้งกัน ทั้งในแง่ของเป้าหมายและขบวนการเคลื่อนไหว โดยเสนอให้ผู้หญิงหันกลับมาสร้างชุมชนทางมิตรภาพของตนเอง อันมีศูนย์กลางร่วมกัน เพื่อประกอบสร้างระบอบแห่งความเท่าเทียมภายในชุมชน (Calhoun, 2000, p. 134-136)

ขณะที่แคลฮอนได้นำแนวคิดทางการเมืองของเลสเบี้ยนเฟมินิสต์มาเป็นต้นแบบในการวิพากษ์การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวที่ผลิตซ้ำบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ ที่กดขี่ผู้หญิงและเลสเบี้ยน ยังคงมีงานศึกษาหลายชิ้นที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเลสเบี้ยน ด้วยการยืนยันว่าครอบครัวเลสเบี้ยนคือทางเลือกในรูปแบบใหม่ที่มีความแตกต่างจากครอบครัวรักต่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น งานศึกษาของเควิน ควินน์ (Kevin Quinn) เรื่อง The Construct of the Queer family งานศึกษาของโรเบิร์ต อี. กลอส (Robert E. Gross) เรื่อง Queering Procreative Privilege Coming Out as Families และงานศึกษาของคอร์รินน์ พี. เฮย์เดน (Corinne P. Hayden) เรื่อง Gender, Genetics, and Generation: Reformulating Biology in Lesbian Kinship

งานศึกษาของเควิน ควินน์ (Kevin Quinn) (2012) ในบทความเรื่อง “The Construct of the Queer family” เป็นงานที่ศึกษาถึงเครือข่ายอันทำหน้าที่ในการสนับสนุนการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะ ครอบครัวเชิงจินตนาการ (fictive family) ที่สร้างความเชื่อมโยงทางพื้นที่ปลอดภัยให้แก่กลุ่มเลสเบี้ยน

ควินน์ พบว่า การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนที่ประสบความสำเร็จ ล้วนได้แรงสนับสนุนจากครอบครัวทางสายเลือด ผ่านการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเดียวกัน เพื่อสร้างและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เขาอธิบายเพิ่มเติมว่า ผู้ที่เปิดเผยตัวตนทางเพศต่อครอบครัวทางสายเลือด จะรู้สึกถึงความเป็นอิสระ และความภูมิใจในตนเอง แต่ในบางกรณี ครอบครัวเลสเบี้ยนอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงเพราะไม่มีสิทธิและการแต่งงานอย่างถูกกฎหมาย แม้ว่าครอบครัวเลสเบี้ยนจะรับเด็กมาเลี้ยงและเปลี่ยนผ่านสถานะของตนมาเป็นพหุมารดาแล้วก็ตาม (Quinn, 2012, p. 102-103)

ควินน์มองว่า การเป็นแม่เลสเบี้ยนเป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ต่อจิตใจของตนเอง เพราะได้ลดทอนอัตลักษณ์ทางเพศที่ถูกมองว่าผิดปกติให้กลายเป็นปกติ ต่างจากงานของแคลฮอนที่เห็นว่าการสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนจะเป็นการละทิ้งอัตลักษณ์เลสเบี้ยนด้วยการสร้างความปกติ ซึ่งสำหรับควินน์ การเป็นแม่เลสเบี้ยนได้นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่มีต่อครอบครัวทางสายเลือด โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความเป็นเครือญาติที่ทำให้พ่อแม่ของพวกเขา มีสถานะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย การมีเด็กหรือการรับเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมของคู่รักเลสเบี้ยน จึงเป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ต่อ

ครอบครัว ทั้งครอบครัวทางสายเลือด ครอบครัวเลสเบี้ยน ตัวของตัวเอง โดยมีจำนวนน้อยมากที่การรับบุตรบุญธรรมจะสร้างความขัดแย้งให้แก่ครอบครัว (Quinn, 2012, p. 104)

การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการของคู่รักเลสเบี้ยนที่รับบุตรบุญธรรม จึงเป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเลสเบี้ยน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเชื่อมโยงและความใกล้ชิดกับครอบครัวทางสายเลือด ให้กลายเป็นเครือข่ายที่ทำหน้าที่สนับสนุนความเป็นครอบครัวในรูปแบบใหม่ที่สมาชิกในครอบครัวไม่ได้มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด มีผลให้คู่รักเลสเบี้ยนมีสถานะเป็นพ่อแม่ ขณะเดียวกันก็ลดทอนการถูกตีตราในฐานะอัตลักษณ์ทางเพศที่ผิดปกติให้กลายเป็นความปกติภายใต้การสร้างครอบครัว เช่นเดียวกับรักต่างประเทศ (Quinn, 2012, p.105)

การชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของครอบครัวเลสเบี้ยน ยังปรากฏในงานศึกษาของโรเบิร์ต อี. กลอส (Robert E. Gross) เรื่อง *Queering Procreative Privilege Coming Out as Families* ที่ศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวทางเลือกในรูปแบบใหม่ ที่อยู่นอกเส้นแบ่งทางเครือญาติ และการจัดลำดับชั้นทางเพศที่แตกต่างกับครอบครัวรักต่างประเทศ ผ่านการนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินไปอย่างเท่าเทียมภายในครอบครัว ทั้งในแง่ของการแบ่งปันหน้าที่ในครัวเรือน, การเงิน, และการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงครอบครัวในรูปแบบใหม่ ที่กีดเซาะและท้าทายกับโครงสร้างครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างประเทศ ผ่านการสะท้อนให้เห็นถึงทางเลือกในชีวิตเลสเบี้ยน

งานศึกษาชิ้นนี้ กลอสได้อธิบายถึงข้อถกเถียงที่มีต่อการเกิดขึ้นของครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวในอเมริกา ที่ความแตกต่างจากครอบครัวครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างประเทศ พบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นครอบครัวที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ภายใต้ระบบปิตาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแบ่งบทบาททางเพศที่ทำให้ผู้หญิงยังคงเป็นตกเป็นรองของสามี คู่รักเลสเบี้ยนที่ประกอบสร้างครอบครัวทางเลือก จะมีการนิยามความหมายและสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายภายใต้ความสัมพันธ์ที่มาจากอารมณ์ความรู้สึก, ความรับผิดชอบทางการเงิน, และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามแต่ข้อตกลงที่มีร่วมกันระหว่างคนรัก เพื่อรักษาไว้ซึ่งความแตกต่างของตัวเอง รูปแบบเหล่านี้จึงเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่ครอบครัวเลสเบี้ยนที่แตกต่างจากครอบครัวรักต่างประเทศ (Gross, 1997, p. 4-7)

การกล่าวถึงคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบี้ยน ปรากฏในงานศึกษาของคอร์นิน พี. เฮย์เดน (Corinne P. Hayden) เรื่อง *Gender, Genetics, and Generation: Reformulating Biology in Lesbian Kinship* เป็นงานที่ศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบี้ยนในอเมริกาที่แตกต่างกับครอบครัวรักต่างประเทศ

งานศึกษาชิ้นนี้ เฮย์เดนได้อธิบายถึงคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ได้ท้าทายกับโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบเดิม ด้วยการปฏิเสธความเชื่อมโยงทางสายเลือดของสมาชิกในครอบครัว ผ่านการให้ความสำคัญกับทางเลือกซึ่งเป็นสิทธิในการเลือกของเลสเบี้ยน เพื่อสร้างครอบครัวที่แตกต่าง และเครือญาติอันมีความหลากหลาย อันได้แก่ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยเพื่อนหรือคนรัก สำหรับเฮย์เดน การมีอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยนคือความพยายามที่จะปลดปล่อยความศักดิ์สิทธิ์ของสายเลือดให้หลุดพ้นจากความเป็นครอบครัว (Hayden, 2004, p. 378)

นอกจากนี้ เฮย์เดน อธิบายเพิ่มว่า หนึ่งในคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวเลสเบี้ยนคือสิทธิที่จะเป็นแม่ของเลสเบี้ยน ซึ่งสำหรับเฮย์เดนแล้ว เลสเบี้ยนมีความเป็นแม่ไม่น้อยไปกว่าผู้หญิงรักต่างเพศ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่แม่เลสเบี้ยนต้องต่อกรกับความสัมพันธ์ที่มีต่อคนอื่น ๆ ตลอดช่วงเวลา เนื่องด้วยความแตกต่างทางอัตลักษณ์ อันเกิดขึ้นจากความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ที่มักมองว่าครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นความคุกคามและทำลายนิยามความเป็นครอบครัวที่มีอยู่เดิม ในแง่นี้ เพศวิถีที่ก่อให้เกิดการให้กำเนิด จึงเป็นหนึ่งในสิ่งที่สร้างปัญหาให้กับครอบครัวคนรักเพศเดียวกันเป็นอย่างมาก (Hayden, 2004, p. 379)

ครอบครัวเลสเบี้ยนจึงเป็นรูปธรรมแห่งการยืนยันถึงอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง ด้วยเป็นครอบครัวที่ถูกกำหนดจากตัวเราเอง ซึ่งเฮย์เดนเชื่อว่า มิใช่การเลียนแบบโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบเดิม เนื่องจากครอบครัวเลสเบี้ยน ต่างมีคุณลักษณะเฉพาะอันแตกต่างที่ต่อต้านและทำลายความเป็นอภิสิทธิชนของครอบครัวรักต่างเพศ ที่มักจะถูกให้ความสำคัญและขบขันมากกว่าโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบอื่น เพราะทั้งนี้ ครอบครัวเลสเบี้ยน ต่างมีองค์ประกอบของสมาชิกอันหลากหลาย ทั้งในแง่ อายุ, ชาติพันธุ์, เชื้อชาติ, ชนชั้น (Hayden, 2004, p. 380)

การดำรงอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยนในมุมมองของเฮย์เดน จึงเป็นโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบใหม่ ที่เปิดเผยให้เห็นถึงอำนาจและความไม่เท่าเทียมที่ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับรักต่างเพศ การท้าทายและการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของระบบเครือญาติจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวิพากษ์ครอบครัวทางสายเลือด ด้วยการสร้าง คัดเลือก และออกแบบความเป็นครอบครัวด้วยตนเองของเลสเบี้ยน อันมีความแตกต่างที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะจากครอบครัวในรูปแบบเดิม

ทั้งนี้ แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยนไม่อาจเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การประกอบสร้างครอบครัวของตนเองได้ หากปราศจาก 4 แนวคิดหลักที่ต่างทำหน้าที่ถักทอและเป็นองค์ประกอบสำคัญ อันได้แก่

2.2.1 แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinship)

แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinship) หรือครอบครัวเชิงจินตนาการ (Fictive Family) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่ถูกพัฒนาและต่อยอดอยู่ภายใต้แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยนของเคธ เวสต์ตัน (Kath Weston) ศาสตราจารย์มานุษยวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านเพศสถานะ และเพศวิถีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship* เช่นเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากสนามงานวิจัยทางมานุษยวิทยาที่ให้ความสำคัญกับการประกอบสร้างเครือข่ายหรือระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งคำศัพท์ว่า fictive มาจากคำว่า fictional ที่มีความหมายถึง จินตนาการ, เรื่องที่สร้างขึ้น, และสิ่งที่ไม่เป็นจริง แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการ (fictive kinship) หรือครอบครัวเชิงจินตนาการ (fictive family) จึงเป็นแนวคิดที่การอ้างถึงการออกแบบ และประกอบสร้างเครือญาติและครอบครัวที่ปฏิเสธความสัมพันธ์ทางสายเลือด ที่นำไปสู่การพัฒนา ก่อรูปเป็นเครือญาติและครอบครัวเสมือนจริง (Weston, 1997)

แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการ หรือครอบครัวเชิงจินตนาการประกอบขึ้นจากการคัดเลือกและรวบรวมบุคคลอันหลากหลายทั้งทางอายุ, สีมืด, ชนชั้น, เชื้อชาติ, ความพิการ ฯลฯ เข้ามาเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็น เพื่อน, อดีตคนรัก, คนรัก, บุตรบุญธรรม, เด็กที่เกิดจากความสัมพันธ์กับคนรักต่างเพศ, ลูกหลานที่เกิดจากการตั้งครรภ์แบบผสมเทียม ไปจนถึงสมาชิกในครอบครัวอันมาจากความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในรูปแบบต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือความเข้าใจหรือความเชื่อที่มีต่อความหมายและค่านิยมที่มีต่อครอบครัวในรูปแบบเดิม (Weston, 1997)

นอกจากนี้ แนวคิดเครือญาติเชิงจินตนาการหรือครอบครัวเชิงจินตนาการ ยังทำหน้าที่ลอกเลียนแบบความสัมพันธ์ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับครอบครัวและเครือญาติทางสายเลือด ที่เคยละทิ้งหรือปฏิเสธคนรักเพศเดียวกันอย่างเลสเบี้ยนเนื่องมาจากการมีเพศวิถีที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศที่นำไปสู่การเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งเราสามารถที่จะเรียกเครือญาติหรือครอบครัวเชิงจินตนาการที่มีรูปแบบนี้ว่าเป็น ครอบครัวแทนที่ (substitute family) หรือครอบครัวตัวแทน (surrogate family) ทั้งนี้เพราะเป็นครอบครัวที่มีขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการทดแทนสิ่งที่ครอบครัวทางสายเลือดไม่สามารถที่จะให้ได้ ไม่ว่าจะเป็น ความรัก, ความเอาใจใส่, การช่วยเหลือในยามทุกข์ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพึ่งพาอาศัยและการแบ่งปันระหว่างกัน ทั้งในแง่ของอารมณ์ความรู้สึก, ประสบการณ์ในชีวิต ไปจนถึงรายได้หรือทรัพยากรที่มีร่วมกัน อันเกิดขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนมีระหว่างกัน เพื่อเติมเต็มบางสิ่งที่ขาดหายจากความสัมพันธ์ครอบครัวทางสายเลือด ทั้งนี้ แนวคิดเครือญาติหรือครอบครัวเชิงจินตนาการ จะเป็นความสัมพันธ์ที่มีรูปแบบ

สะท้อนกลับ (reflective solidarity) (Weston, 1997) ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว ที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่เป็นผู้ให้และผู้รับระหว่างกัน

เวสต์ตันได้เรียกเครือญาติและครอบครัวเชิงจินตนาการที่ดำรงอยู่นอกเหนือบรรทัดฐานความสัมพันธ์ทางสายเลือดว่า ครอบครัวที่เราเลือก (Families We Choose) หรือครอบครัวคัดเลือก (Chosen Families) ในฐานะครอบครัวที่บุคคลสามารถนิยามและออกแบบได้ด้วยตัวเอง ที่หลีกเลี่ยงไปจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ผ่านการใช้คำศัพท์คำว่า เรา (We) ในการกล่าวและนับรวมถึงสมาชิกในครอบครัวที่เราเลือก หรือครอบครัวคัดเลือก ซึ่งต่างมีตัวตนและมีส่วนร่วมในความเป็นไปภายในครอบครัว ภายใต้ขอบเขตของความเคารพในการตัดสินใจที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยปราศจากการจัดลำดับชั้นทางอายุ, ชนชั้น, เชื้อชาติ, ชาติพันธุ์, ความสามารถทางร่างกาย ฯลฯ ที่เป็นอิสระต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยเฉพาะการปฏิเสธบทบาทหน้าที่ทางเพศของผู้หญิงที่ถูกกำหนดอยู่แต่เฉพาะการสืบพันธุ์และการให้กำเนิด ผ่านรูปแบบ วิธีการต่อรองอันแตกต่างหลากหลายที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะของบุคคล (Weston, 1997)

บทความของเวสต์ตัน (Kath Weston) เรื่อง Families We Choose ได้ศึกษาการประกอบสร้างเครือญาติเชิงจินตนาการที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเลสเบี้ยนในอเมริกา ในฐานะครอบครัวแทนที่ หรือครอบครัวที่ทำหน้าที่แทน ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดในแบบเดิมเพื่อชี้ให้เห็นถึงการสร้างและนิยามความเป็นครอบครัวในรูปแบบใหม่

ผลจากการศึกษาพบว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนหรือที่เวสต์ตันเรียกว่า ครอบครัวที่เราเลือกเป็นครอบครัวในรูปแบบใหม่ที่ข้ามผ่านเส้นแบ่งทางคร่าวเรือนไปยังการประกอบสร้างครอบครัวของตนเอง โดยครอบครัวเหล่านี้จะเต็มไปด้วย ความรัก ความสามัคคี และการแบ่งปันทั้งทางอารมณ์ ความรู้สึกไปจนถึงปัจจัยทางวัตถุที่สมาชิกทุกคนล้วนมีให้แก่กัน พร้อม ๆ กับการมีส่วนร่วมในการออกแบบคุณลักษณะเฉพาะของครอบครัวร่วมกัน (Weston, 1997, p. 105)

อีกทั้งเวสต์ตัน ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า โครงสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นสิ่งมีความลื่นไหล อิสระจากความหมายหรือขอบเขตความเป็นครอบครัวในรูปแบบเดิม เพราะเป็นครอบครัวที่ได้รับการออกแบบและคัดเลือกจากตนเองผ่านการแทนที่ (substitute) หรือทำหน้าที่แทน (surrogate) ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดในแบบเดิม โดยเฉพาะ การก่อสร้างและทำลายความสมบูรณ์แบบของครอบครัวเหล่านั้น ที่ถูกมองว่าเป็นรูปแบบครอบครัวเพียงหนึ่งเดียว โดยในความเห็นของเวสต์ตัน ครอบครัวเลสเบี้ยนจะให้ความสำคัญกับคนรักที่เป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัวเทียบเท่าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด แม้ว่าในบางกรณีสถานะของคนรักจะเปลี่ยนเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน แต่ความเป็นครอบครัวเดียวกันจะยังคงอยู่

จากโครงสร้างดังกล่าวเวสต์ตันได้ยกตัวอย่างถึงสองกรณีสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงสายใยความเป็นครอบครัวของเลสเบี้ยน อันได้แก่ ลูกสาวของผู้หญิงคนหนึ่งที่ยังคงสนิทสนมและเรียกคนรัก

เก่าของแม่ว่าครอบครัว และน้องสาวคนหนึ่งแบ่งปันที่พักของตนให้กับเป็นอดีตคนรักของพี่สาว ซึ่งสำหรับเวสต์ตันแล้ว ความเป็นครอบครัวคัดเลือกของเลสเบียน ตรงกันข้ามกับครอบครัวรักต่างเพศที่การหย่าร้างได้นำไปสู่การตัดขาดความเป็นครอบครัวอย่างถาวร ในแง่นี้ ครอบครัวในรูปแบบใหม่อันหลากหลายของเลสเบียนจึงเป็นโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น และเอื้อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถที่จะปรับเปลี่ยนสถานะของตนเองได้ตลอดช่วงเวลา

อีกทั้งเวสต์ตัน ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การสร้างแนวคิดครอบครัวในรูปแบบใหม่ของเลสเบียน ที่เธอเรียกว่า ครอบครัวคัดเลือกล้วน (Chosen Families) ยังทำให้เราสามารถเป็นผู้เลือก (Chooser) ที่จะออกแบบหรือสร้างสรรค์แผนที่ครอบครัวด้วยตัวเอง โดยเฉพาะ การกำหนดความเป็นเครือญาติที่เป็นอิสระจากความสัมพันธ์ทางสายเลือด ด้วยทางเลือก (Choice) ส่วนตัวของบุคคล ซึ่งต่างเป็นองค์ประกอบหลักของการคัดเลือกเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinship) ที่สำคัญในการก่อตั้งครอบครัว

แต่ทั้งนี้ครอบครัวที่เราเลือก จากคำนิยามของเวสต์ตันไม่ใช่ครอบครัวที่เกิดจากการเลือกแบบสุ่ม หากแต่เป็นการเลือกที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจหรือการเคารพสิทธิในแต่ละฝ่ายร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นครอบครัวที่เปิดกว้างและยอมรับความเหมือนหรือความแตกต่างของสมาชิกภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นความเหมือนหรือความแตกต่างชนชั้น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และอายุ แม้ว่าในความเป็นจริงเธอจะเห็นว่า บุคคลทั่วไปมีแนวโน้มที่จะเลือกสมาชิกที่มีความเหมือนหรือมีความคล้ายคลึงกันทางตำแหน่งที่ของตนมาเป็นครอบครัวเดียวกัน เหตุเพราะมีความเชื่อ ความเข้าใจที่คล้ายคลึงกัน จากคำนิยามของเวสต์ตันที่มีต่อครอบครัวที่เราเลือก ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าการคัดเลือกหรือคัดสรรบุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกในครอบครัวเกิดจากการเลือกกันและกัน ไม่ใช่การบีบบังคับแต่อย่างใด (Weston, 1997)

ครอบครัวคัดเลือกหรือครอบครัวที่เราเลือกของเลสเบียน ที่เกิดขึ้นจากความเห็นพ้องต้องกันนี้ ได้นำไปสู่รูปแบบความสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วย ความรัก ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างครอบครัวและความเชื่อมโยงทางความสัมพันธ์ที่รวมเรียกว่า เครือญาติ ไม่ต่างจากครอบครัวทางสายเลือด โดยที่สมาชิกในครอบครัวการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จนกระทั่งการแบ่งปันรายได้และทรัพยากรของตนกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวร่วมกัน ที่มีได้ดำเนินไปตามบทบาททางเพศแบบชายหญิง หากแต่ไปเป็นตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละบุคคลในครอบครัว เช่น คนรักที่ไม่ได้ทำงานหรือมีรายได้น้อยก็จะมีภาระการแบ่งปันทางการเงินตามจำนวนเงินที่น้อยกว่าคนรักที่มีรายได้มาก ซึ่งเหล่านี้ล้วนเรียกว่าความเท่าเทียม ซึ่งการแบ่งปันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของครอบครัวหรือเครือญาติเชิงจินตนาการ อาจไม่ได้รวมแต่เฉพาะทางการเงิน หากแต่เป็นการแบ่งปันและช่วยเหลือทางร่างกายจากการดำเนินชีวิตประจำวัน

ที่แสดงออกถึงความเป็นเครือญาติหรือความเป็นครอบครัวเดียวกัน เช่น การหุงหาอาหาร การซ่อมหรือยืมเครื่องใช้ต่าง ๆ การทำธุระแทน และอื่น ๆ

แต่ในบางเวลาเวสต์ตันเห็นว่า การแบ่งปันทางการเงินก็เป็นเสมือนวิถีทางในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันในรูปแบบหนึ่ง การประกอบสร้างครอบครัวคัดเลือกของเลสเบี้ยนจึงเป็นการสร้างระบบเครือข่าย ที่มีขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ และเอาชีวิตรอดในทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่นำไปสู่การใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวจะมีรูปแบบความสัมพันธ์อันหลากหลาย ทั้งการเป็นพ่อแม่ หรือพี่สาวน้องสาว เครือญาติที่ถูกคัดเลือกที่ดำรงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่เรียกว่า ครอบครัวที่เราเลือก ผ่านการประกอบสร้างครอบครัวในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากครอบครัวรักต่างเพศและรักเพศเดียวกัน ด้วยการเปิดกว้างและยอมรับบุคคลอื่นที่มีความหลากหลาย ให้เป็นเสมือนตัวแทนของความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่หายขาดไปในครอบครัวทางสายเลือด ด้วยการทำลายความสำคัญและคุณค่าของโครงสร้างครอบครัวในรูปแบบเดิม ไปสู่การประกอบสร้างเครือข่ายของเลสเบี้ยนที่ทำหน้าที่สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านการสร้างเครือข่ายทางมิตรภาพและการมีประสบการณ์เฉพาะร่วมกันครอบครัวที่เราเลือกสำหรับเวสต์ตันจึงเป็นการสร้างนิยามความเป็นครอบครัวในรูปแบบใหม่ ในฐานะครอบครัวแทนที่ (Substitute Family) หรือครอบครัวที่ทำหน้าที่แทน (Surrogate Family) ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด จึงเป็นครอบครัวที่ทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ และแบ่งปัน ทั้งทางอารมณ์ความรู้สึกและปัจจัยทางวัตถุ ที่ทำให้เลสเบี้ยนสามารถที่จะการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างปกติสุข (Weston, 1997)

การมองว่าครอบครัวเลสเบี้ยนเป็นครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวสัมพันธ์กันในรูปแบบใหม่ นี้ เป็นเสมือนครอบครัวตัวแทนที่มีขึ้นเพื่อจำลองความสัมพันธ์ที่ไม่ได้รับการเติมเต็มจากครอบครัวทางสายเลือดเป็นไปในทำนองเดียวกับบทความของเชลลีย์ เอ็ม. ปาร์ค (Shelley M. Park) (2013) เรื่อง Control Freaks and Queer Adolescents There's No Place like Home ที่ศึกษาในประเด็นเดียวกัน โดยปาร์คยืนยันว่า ครอบครัวตัวแทนมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องความโหยหาบ้าน (Home-Yearning) หรือความคิดถึงบ้าน (Nostalgia for Home) ของเลสเบี้ยนที่มีความหมายถึงความเป็นครอบครัว ผ่านความพยายามที่จะเชื่อมโยงจินตนาการเกี่ยวกับบ้านหรือครอบครัวที่มีความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียว และยอมรับตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อสร้างความปรารถนาที่เป็นจริงของตนเกี่ยวกับครอบครัว

แต่ขณะเดียวกันปาร์คก็มองว่า บ้านคือพื้นที่ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ที่มีความขัดแย้งและเป็นสถานที่แห่งการควบคุมและกดขี่ในเวลาเดียวกัน บ้านจึงเป็นพื้นที่ที่มีรอยต่อระหว่างสถานที่หลบภัยจากอันตรายภายนอกและพื้นที่แห่งการแบ่งแยกที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขความสัมพันธ์อันหลากหลาย (Park, 2013, p. 189)

2.2.2 แนวคิดแม่แบบควีร์ (Queer Mothering)

แนวคิดการเป็นแม่แบบควีร์ (Queer Mothering) เป็นแนวคิดของเชลลีย์ เอ็ม. ปาร์ค (Shelley M. Park) นักวิชาการปรัชญาที่สนใจทฤษฎีควีร์และความเป็นแม่ ในหนังสือ *Mothering Queerly, Queering Motherhood: Resisting Monomaterialism in Adoptive, Lesbian, Blended, and Polygamous Families* ในฐานะแนวคิดที่เชื่อมโยงอยู่ภายใต้แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยน (Lesbian Family)

แนวคิดการเป็นแม่แบบควีร์ของปาร์ค เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความ เป็นแม่ใน 3 ประเด็นหลัก อันได้แก่ *Mothering Queerly*, *Queering Motherhood* และ *Queer Breeding* เพื่อวิพากษ์ ทำทนายวิธีคิดเกี่ยวกับแม่และความเป็นแม่ ผ่านการชี้ให้เห็นถึงแม่และความเป็นแม่ที่มีรูปแบบอันหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิพากษ์อุดมการณ์การมีแม่คนเดียวอันมีรากฐานมาจากความเชื่อทางชีววิทยาและอุดมการณ์ที่เห็นว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ดูแล ปกป้อง และคุ้มครองเด็กคือแม่ทางชีววิทยาแต่เพียงแต่เท่านั้น โดยที่อุดมการณ์ดังกล่าวมักได้รับการค้ำจุน ภายใต้อุดมคติประกอบอันหลากหลาย อันได้แก่ ระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy), บรรทัดฐานแบบรักต่าง เพศ (Heteronormativity), ระบบทุนนิยม (Capitalism), และการมียุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) ที่ผลิตสร้างอุดมคติเกี่ยวกับแม่ที่ดี อย่างการเป็นผู้หญิงรักต่างเพศ, ผิวดำ, ชนชั้น กลางที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือชานเมือง ที่มักถูกให้ความสำคัญและมองเห็นว่าเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งแนวคิดการเป็นแม่แบบควีร์ จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับแม่ที่บุคคลที่ทำหน้าที่ แม่ (การดูแลเอาใจใส่, อบรมเลี้ยงดู) ไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทางชีววิทยาหากแต่เป็นแม่ทางสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น แม่เลสเบี้ยน, แม่เลี้ยง, แม่ที่ดำรงอยู่ในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน โดยแนวคิดดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายในการปฏิเสธแนวคิดสาระัตถะทางชีววิทยา (biological essentialism) ที่พยายามสร้างความโรแมนติกในการเป็นแม่ ที่มักอ้างว่ากระบวนการเป็นแม่ เช่น การตั้งครรภ์, การให้กำเนิด, และการให้น้ำนม จะก่อให้เกิดสัญชาตญาณของความเป็นแม่ (maternal instinct) ทั้งที่ในหลาย ๆ กรณีแม่ที่แท้จริงหรือแม่ทางสายเลือดอาจล้มเหลวต่อบทบาทของความเป็นแม่ในการทำหน้าที่เลี้ยงดูลูก (Park, 2013, p. 219-230)

ทั้งนี้แนวคิดการเป็นแม่แบบควีร์ (Queer Mothering) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 3 ประการ อันได้แก่

2.2.2.1 ปฏิเสธการแบ่งแยกบรรทัดฐานของแม่ที่ดี (Good Mother) และแม่ที่ไม่ดี (Bad Mother) เนื่องจากเป็นอุดมการณ์ที่ค้ำจุนและสนับสนุนการมีแม่เพียงคนเดียว ที่ทำให้เด็กให้ความสำคัญแต่เฉพาะกับแม่ทางสายเลือด และละเลยแม่ทางสังคมที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูพวกเขา ด้วยการให้ความสำคัญกับแม่ที่หลากหลาย หรือ Queer Mother ที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้

บรรทัดฐานหรืออุดมการณ์การเป็นแม่ในทางสังคม ผ่านการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างควีเยอร์และแม่ เพื่อต่อต้านการแบ่งแยกการเป็นแม่ด้วยการนำเสนอถึงการเป็นแม่อันหลากหลาย

2.2.2.2 ให้ความหมายที่ซับซ้อนระหว่างความเป็นจริงและความหมายในเชิงคุณค่าเกี่ยวกับแม่และความเป็นแม่ที่ถูกแบ่งแยกออกเป็นชั่วตรงข้ามระหว่างแม่ทางชีววิทยาจนละเลยแม่ทางสังคม เพื่อนำเสนอถึงความเป็นแม่ที่ขาดหายไป

2.2.2.3 ปฏิเสธการเรียกร้องให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่ที่ดีภายใต้บรรทัดฐานความเป็นหญิงแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยการนำเสนอถึงความเป็นแม่แบบพหุนิยม เช่น การเป็นแม่ร่วมกันของเลสเบี้ยนหรือที่เรียกว่าพหุมารดา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แม่ในรูปแบบอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไป โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับแม่ อาจชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กที่ทำลายบรรทัดฐานครอบครัวในรูปแบบเดิม

บทความของปาร์คเรื่อง *Mothering Queerly, Queering Motherhood* ที่ศึกษาถึงความหลากหลายของแม่ (Multiple Mothers) ในฐานะความสัมพันธ์ของแม่อันหลากหลายที่มีต่อเด็ก อันได้แก่ แม่ทางพันธุกรรม, แม่ที่ให้อาหาร, แม่อุปการะ, แม่ที่รับเด็กมาเลี้ยง, และแม่เลี้ยงผ่านการวิพากษ์และตั้งคำถามต่อนิยามที่มีต่อแม่และอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ที่ถูกกำหนดให้กลายเป็นสถาบันหรือคู่ความสัมพันธ์แบบผัวเดียวเมียเดียว ที่เป็นอุปสรรคต่อครอบครัวที่หย่าร้างและเด็กที่ได้รับการดูแลจากแม่เลี้ยง ที่ล้วนแต่ต้องเผชิญกับการมีแม่หลายคน เพราะสำหรับปาร์ค อุดมการณ์การมีแม่คนเดียวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างข้อยึดติดให้แก่แม่ที่มีต่อเด็ก เนื่องจากเป็นภาระที่ต้องแบกรับและดำเนินตามบรรทัดฐานของความเป็นแม่ที่ดี ซึ่งทำให้ผู้หญิงไม่สามารถปฏิเสธหรือเลือกเดินออกจากความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ เพราะกังวลว่าจะถูกตำหนิว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี การให้ความสำคัญกับแนวคิดแม่อันหลากหลาย หรือที่ปาร์คเรียกว่า แม่ควีเยอร์ (Queer of Mother) ด้วยการเคารพกับประสบการณ์ของการเป็นแม่และความเป็นจริงของแม่จากมุมมองของเด็ก จะเป็นการต่อรองความหมายที่มีต่อแม่ เพื่อสร้างการเป็นแม่ที่หลากหลาย (queer motherhood) ได้เป็นอย่างดี

ในความเห็นของปาร์ค ความรักของแม่ควีเยอร์นั้น มีคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ อย่างแรก เป็นความรักเชื่อมโยงกับความสามารถในการรับรู้และเข้าใจผู้อื่น และอย่างสอง เป็นความรักที่ขึ้นอยู่กับความเต็มใจของผู้เป็นแม่เอง ความรักของแม่ควีเยอร์หรือแม่อันหลากหลาย จึงเป็นองค์ประกอบของค่านิยม ที่ให้ความสำคัญกับความเอาใจใส่ ผ่านการใช้ความอดทน, ความซื่อสัตย์, ความเอื้อเฟื้อ ที่สามารถส่งต่อความรักไปยังคนอื่น ๆ โดยในความหมายของปาร์คการเป็นแม่ที่หลากหลาย (Queer Motherhood) ไม่ใช่การควบคุม จำกัด หรือพยายามที่จะทำให้อีกคนหนึ่ง คล้ายคลึงกับเรา หากแต่เป็นการเห็นคนอื่น ๆ เป็นอิสระจากตัวเรา ความหลากหลายของแม่ (multiple mothers) จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานที่มีต่อแม่ให้มีความแตกต่างเพิ่มมากขึ้น

แนวคิดความหลากหลายของแม่ อันได้แก่ แม่ทางพันธุกรรม, แม่ที่ให้กำเนิด, แม่อุปการะ, แม่ที่รับเด็กมาเลี้ยง, และแม่เลี้ยง จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การประกอบสร้างการเป็นแม่ที่หลากหลาย ที่เป็นการปฏิเสธอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ขณะเดียวกันก็เป็นการขยายขอบเขตของแม่ที่มีได้จำกัดแต่เพียงแม่ทางสายเลือด โดยเฉพาะการมีแม่หลายคน อย่างแม่ที่ให้กำเนิด และแม่ทางสังคม ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเนื่องจากเธอเห็นว่า ในความเป็นจริงความหมายของแม่นั้น ล้วนมีความหลากหลายที่ไม่จำเป็นต้องมีเพียงแต่แม่ทางสายเลือด เพราะการเป็นแม่เลี้ยงที่ดำรงอยู่ในสถานะแม่คนที่สองหรือแม้แต่การเป็นพหุมารดาของเลสเบี้ยนก็ล้วนมีความเป็นแม่ได้เท่า ๆ กัน

อุดมการณ์การมีแม่คนเดียวจึงเป็นอุดมการณ์แบบผิวเดียวเมียวเดียว ที่ทับซ้อนอยู่ภายใต้ระบบปิตาธิปไตยแบบรักต่างเพศ ที่ควรได้รับการตรวจสอบ เนื่องจากเป็นอุปสรรคที่เกิดขวางการดำรงอยู่ของโครงสร้างครอบครัวอันหลากหลาย โดยเฉพาะ ครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีแม่หลายคน ดังนั้น การปฏิเสธอุดมการณ์ดังกล่าว เพื่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางนโยบายทั้งในแง่ของสิทธิของผู้ปกครองและเด็ก ไม่ว่าจะเป็น การปกป้องคุ้มครองเด็ก, นโยบายครอบครัว,สวัสดิการสังคม, ภาษี, คำนียามของครอบครัวจากการสำรวจจำนวนประชากร, นโยบายโรงเรียน, โรงพยาบาล ที่ต่างส่งผลต่อการรับเด็กมาเลี้ยงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้ครอบครัวเลสเบี้ยนสามารถที่จะรับเด็กมาเลี้ยง และแบ่งปันสิทธิในการดูแลเด็กร่วมกันในกรณีที่มีการหย่าร้าง เช่นเดียวกับคู่รักต่างเพศ ผ่านการชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนที่มีต่อแม่และเด็กที่รับมาเลี้ยง เพราะความเป็นแม่เป็นสิ่งที่สามารถแบ่งปันได้ (Distributed Mothering)

ครอบครัวพหุมารดาหรือครอบครัวที่มีแม่หลายคน จึงเปรียบได้กับความเป็นชุมชนแบบเครือข่าย ที่ดำรงอยู่ภายใต้ระบบเครือญาติอันหลากหลายตามความแตกต่างทางพื้นที่และช่วงเวลา ซึ่งเธอกล่าวว่า เด็กที่ดำรงอยู่ในครอบครัวที่มีแม่หลายคน จะมีความแตกต่างกับเด็กที่ดำรงอยู่ในครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศ เนื่องจากเด็กที่มีแม่หลายคนจะปราศจากการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างเพศ ที่นำไปสู่การจัดลำดับชั้นทางเพศ แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะมีความแตกต่างกันในแง่ของความเป็นเชื้อชาติ, ชนชั้น, ความพิการ, และอายุ โดยเด็กจะปฏิเสธการจัดลำดับชั้นระหว่างแม่คนที่สองกับแม่ที่แท้จริง การเป็นแม่แบบพหุมารดาจึงสัมพันธ์ต่อความคิดและความรู้สึกของเด็กที่มีต่อบรรทัดฐานของความเป็นหญิง ที่ทำให้แม่ทางชีววิทยารู้สึกถึงการถูกล่วงล้ำขอบเขตของความเป็นแม่ และหวาดกลัวความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน โดยเฉพาะเลสเบี้ยนที่รับเด็กมาเลี้ยง

แม่เลสเบี้ยนจึงเป็นรูปแบบการเป็นแม่อันหลากหลาย ที่แสดงถึงการต่อต้านครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศ โดยเลสเบี้ยนที่รับเด็กมาเลี้ยงและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแม่-แม่และเด็ก จะกลายเป็นครอบครัวเครือข่าย เนื่องจากใช้ชีวิตอยู่นอกบรรทัดฐานความเป็นครอบครัว ทั้งนี้ เพราะ เป็นแม่ที่มีได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสายเลือด อย่างการตั้งครรภ์และให้กำเนิด ยิ่งไปกว่านั้น ครอบครัวที่มีแม่หลายคน ยังเป็นครอบครัวที่ปราศจากการล้อมกรอบจากการแบ่งเขตขอบเขต

ที่นำไปสู่การข้ามขอบเขตของโครงสร้างครอบครัว โดยที่ความใกล้ชิดระหว่างแม่เลสเบี้ยนไม่ได้อยู่ภายใต้กระบวนการทางชีววิทยา หากแต่เป็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวันภายในพื้นที่ครอบครัว

การปฏิเสธอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว จึงไม่เพียงแต่เป็นการสร้างความหลากหลายของความเป็นแม่ที่มากกว่าแม่ทางชีววิทยาแต่เพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการปฏิเสธการแบ่งแยกบรรทัดฐานของความเป็นแม่ ที่แบ่งออกเป็นชั่วตรงข้ามระหว่างแม่ที่ดีและแม่ที่ไม่ดี ที่เป็นปัจจัยการใช้โจมตีแม่ทางชีววิทยา และทำให้เด็กเลือกที่จะเผชิญหน้ากับความเจ็บปวด ด้วยการให้ความสำคัญอยู่กับแม่ที่แท้จริงจนละเลยแม่เลสเบี้ยน หรือแม่ทางสังคม การเป็นแม่แบบควีร์ หรือแม่อันหลากหลาย จึงเป็นการต่อต้านการแบ่งแยกระหว่างแม่ที่ดีและแม่ที่ไม่ดี ผ่านการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่หลากหลายของการเป็นแม่ เพื่อต่อต้านการจัดลำดับชั้นระหว่างแม่ทางชีววิทยาและแม่ในรูปแบบอื่น ๆ

ความเห็นของปาร์ค การเกิดขึ้นของความหลากหลายของแม่ และความเป็นแม่ที่หลากหลาย ที่ปรากฏในครอบครัวที่ดำรงอยู่นอกเหนือบรรทัดฐาน อันได้แก่ ครอบครัวที่รับเด็กมาเลี้ยง, ครอบครัวที่มีการหย่าร้าง, ครอบครัวที่แต่งงานภายในเครือญาติ, ครอบครัวที่มีสามีหรือภรรยาหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัวที่มีแม่หลายคน ได้เป็นปัจจัยอันสำคัญในการทำหน้าที่บ่อนเซาะและท้าทาย อุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ที่ดำรงอยู่ภายใต้ระบบปิตาธิปไตยแบบรักต่างเพศ เพื่อสร้างโครงสร้างครอบครัวที่มีความแตกต่างจากบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวในรูปแบบเดิม (Park, 2013, p. 3-15)

2.2.3 แนวคิดการแบ่งงานกันทำแบบควีร์ (Queer Division of Labor)

แนวคิดการแบ่งงานกันทำแบบควีร์ (Queer Division of Labor) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้แนวคิดครอบครัวเลสเบี้ยนยังคงดำเนินต่อไปได้ ซึ่งการแบ่งงานกันทำแบบควีร์ที่ว่านี้มีความแตกต่างจากการแบ่งงานตามเพศ (sexual division of labor) ในครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิง เพราะขณะที่ครอบครัวรักต่างเพศ มีการแบ่งงานตามความแตกต่างทางชีววิทยาระหว่างเพศชายและเพศหญิง ที่เชื่อมโยงบทบาทเพศของผู้หญิงกับการสืบพันธุ์ ในทางตรงกันข้าม แนวคิดการแบ่งงานกันทำแบบควีร์ที่ปรากฏในครอบครัวเลสเบี้ยนกลับมุ่งปฏิเสธการแบ่งบทบาททางเพศหรือการแบ่งงานตามเพศแบบชายหญิง แต่ให้ความสำคัญไปยังการแบ่งงานกันทำในรูปแบบใหม่ที่มีได้ยึดติดกับลักษณะทางชีววิทยาของเพศหญิง หากแต่เป็นตามความถนัดและความสนใจของสมาชิกแต่ละคนภายในครอบครัว ที่จะนำมาสู่ความเท่าเทียมปราศจากแบ่งแยกและการกดขี่ทางเพศดังเช่นครอบครัวรักต่างเพศโดยทั่วไป ในแง่นี้ การแบ่งงานตามเพศจึงปรากฏอยู่แต่เฉพาะครอบครัวรักต่างเพศแบบชายหญิงแต่เพียงเท่านั้น งานศึกษาของลี แบดเจ็ตต์ (Lee Badgett) ในเรื่อง Gender, Sexuality, and Sexual Orientation: all in the Feminist Family ที่นำแนวคิด

เพศสถานะ เพศวิถี และรสนิยมทางเพศมาใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์ ได้บอกให้เรา
รู้ว่าเหตุใดการแบ่งงานตามเพศจึงมักเป็นสิ่งที่พบได้ยากในครอบครัวเลสเบี้ยน เนื่องจากเหตุผลสำคัญ
2 ประการ

อย่างแรก คู่รักเพศเดียวกันมิได้ยึดโยงลักษณะทางชีววิทยาเข้ากับความสามารถ
ในการผลิต หากแต่จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการทำงาน เนื่องจากพวกเขาต่างปฏิเสธและ
ต่อต้านบทบาททางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการสืบพันธุ์ของตน และอย่างที่สอง คู่รักเพศ
เดียวกันจะมีข้อตกลงที่มีลักษณะเฉพาะในคู่รัก เนื่องมาจากพวกเขาไม่ได้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานทาง
สังคม เช่นเดียวกับคู่รักต่างเพศ ฉะนั้น กฎหมายการแต่งงานที่จำกัดเฉพาะคู่รักต่างเพศ จึงทำให้คู่รัก
เพศเดียวกันต้องมีข้อตกลงที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละคู่ร่วมกัน (Badgett, 1995, p. 130)

2.2.4 แนวคิดเศรษฐศาสตร์เลสเบี้ยน (Lesbian Economics)

แนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน (Lesbian Economics) เป็นแนวคิด
ที่ปรากฏในงานศึกษาของเจฟฟ์เนอร์ อัลเลน (Jeffner Allan) เรื่อง Lesbian Economics ในฐานะ
แนวคิดที่ปฏิเสธระบบเศรษฐศาสตร์แบบกระแสหลักที่กดขี่และสร้างความไม่เท่าเทียม หรือที่เรียกว่า
เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตย (Patriarchy Economics) ไปยังการสร้างเศรษฐศาสตร์ที่เอื้อต่อการ
ดำเนินชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยนที่อัลเลนเรียกว่า เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนเพื่อต่อต้านระบบ
ปิตาธิปไตยในสังคม

งานศึกษาชิ้นนี้ของอัลเลนได้มุ่งชี้ให้เราเห็นถึงแนวคิดที่แตกต่างระหว่าง
เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หรือเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยและเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับ
อัตลักษณ์เลสเบี้ยน หรือที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน ผ่านการเปิดเผยถึงผลกระทบของ
เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิงและเลสเบี้ยนในระบบปิตาธิปไตย
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเลือกปฏิเสธภาระหน้าที่ของผู้หญิงที่มีต่อผู้ชายของเลสเบี้ยนทั้งการเป็นแม่
และเมีย เพื่อยืนยันความต้องการของตนเองในระบบเศรษฐกิจ (Allan, 1996, p. 160)

ผลการศึกษาของอัลเลนพบว่า เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยมีความแตกต่างกับ
เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน เนื่องจากเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยต้องการเพียงแต่ให้คนทำหน้าที่
ผลิตสินค้าภายใต้การผูกติดกับบทบาททางเพศ ขณะที่เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนกลับเปิดให้คนได้
เคลื่อนย้ายสถานะของตนเอง และนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การตระหนักรู้เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของตนเองเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิต

อัลเลนอธิบายว่า เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก
ที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่

2.2.4.1 เป็นการปฏิเสธข้อจำกัดที่อยู่ภายใต้เศรษฐกิจศาสตร์ปิตาธิปไตย ที่จำกัดให้ผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่ครัวเรือนและไม่สามารถเป็นอิสระได้

2.2.4.2 เป็นข้อเท็จจริงของประสบการณ์ของผู้หญิงและเลสเบี้ยนที่ไม่ได้ ถูกควบคุมจากบทบาททางเพศ ซึ่งบังคับให้เพศหญิงต้องทำหน้าที่แม่

2.2.4.3 เป็นการต่อสู้ดิ้นรนกับบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ

2.2.4.4 เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก จิตใจ หรือจิตวิญญาณ

2.2.4.5 เป็นการเติมเต็มการดำรงชีวิต และให้ความสำคัญกับความ หลากหลายของผู้หญิงเลสเบี้ยนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

2.2.4.6 เป็นทางเลือกของผู้หญิงทุก ๆ คน

แนวคิดเศรษฐกิจศาสตร์แบบเลสเบี้ยนในความเห็นของอัลเลน จึงเป็นการไม่ยอมรับ การจำกัดให้บุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิง ไม่ว่าจะทั้งผู้หญิงและเลสเบี้ยนต้องใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ ครัวเรือน ด้วยการปฏิเสธข้อผูกมัดในการสืบพันธุ์ที่มีต่อเพศหญิงเพื่อสร้างความต้องการในชีวิต รูปแบบใหม่ที่ไม่ขึ้นกับอยู่กับการเป็นแม่ และรักต่างเพศ

งานชิ้นนี้อัลเลนกล่าวว่า เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนคือระบบที่ขัดขวางการ ทำงานของเศรษฐกิจศาสตร์แบบปิตาธิปไตย ด้วยการให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงทั้ง ในแง่ของการถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบในสถาบันครอบครัว ไปจนถึงการเลือกที่จะมีอัตลักษณ์ทางเพศ แบบเลสเบี้ยนซึ่งแม้ว่าการเป็นเลสเบี้ยนจะเป็นหนึ่งในทางเลือกของชีวิต แต่ภาระหน้าที่หรือ ข้อผูกมัดในฐานะเพศหญิงยังคงทำให้พวกเธอต้องมีชีวิตอยู่ภายใต้เศรษฐกิจศาสตร์แบบปิตาธิปไตยที่ ไม่ได้รับอิสระและความเท่าเทียม ทำให้บุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิงต้องสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยการ ดำเนินบทบาททางเพศแบบผู้หญิงที่ต้องดำรงอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่เป็นแม่ และเมีย เพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น อาหาร, น้ำ, ที่อยู่อาศัย, เสื้อผ้าจากการ ทำงานในระบบตลาดของผู้ชาย โดยเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนนี้จะทำให้ผู้ชายมีอำนาจในควบคุม ผู้หญิง ซึ่งในความเห็นของอัลเลน แม้ว่าเศรษฐกิจศาสตร์แบบปิตาธิปไตยจะทำให้เพศหญิงกลายเป็น ผู้หญิง แต่ก็ไม่ใช่ที่ผู้หญิงทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของผู้ชายในการทำหน้าที่เป็นแม่และเมีย ในสถาบันครอบครัว

ดังนั้น การนิยามตนเองออกจากความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบปีตาธิปไตย ทำให้เราสามารถเข้าใจผู้หญิง ที่ตกอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดนั้น ทั้งในแง่ของการผลิตลูกและการถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน แต่ในความเป็นจริง อัลเลนมองว่า หากเพศหญิงไม่ทำหน้าที่ผลิตลูกหรืออยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของรักต่างเพศ พวกเธอจะถูกมองข้ามจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับเลสเบี้ยนที่แม้จะปฏิเสธภาระหน้าที่ของผู้หญิง แต่พวกเธอยังคงดำรงอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดนั้นไม่ต่างจากผู้หญิงรักต่างเพศ

ความหมายของคำว่า ผู้หญิง จึงมีความเกี่ยวข้องกับเพศวิถีและความเป็นแม่ ซึ่งเธอกล่าวว่า แม้เลสเบี้ยนจะไม่ได้อยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของรักต่างเพศอย่างการสืบพันธุ์ แต่ทว่าเลสเบี้ยนยังคงถูกจัดประเภทในฐานะเพศหญิงและยังคงถูกกดขี่ในฐานะเพศหญิงในทุกขณะของการดำเนินชีวิต ในแง่นี้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้หญิงจึงขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ที่ถูกให้ความหมายในสังคม ที่ทำให้เพศหญิงกลายเป็นผู้หญิงและทำให้ผู้หญิงมีจุดยืนที่สัมพันธ์ระบบเศรษฐศาสตร์แบบปีตาธิปไตยในฐานะวัตถุแห่งการผลิต (ลูก) อีกทั้งอัลเลนอธิบายว่า ความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงเป็นวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยนในระบบปีตาธิปไตย หรือเป็นวัตถุที่ใช้ร่วมกันเป็นแนวคิดที่มองว่า ผู้หญิงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้ชายในฐานะวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยน หรือมีฐานะเป็นของขวัญให้แก่ผู้รับ ขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ให้ เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ของรักต่างเพศในระบบปีตาธิปไตยที่ผู้ชายเป็นผู้อุปถัมภ์ผู้หญิง

แนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยน จึงทำหน้าที่ในการปฏิเสธความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศที่ผู้หญิงและเลสเบี้ยนต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐศาสตร์แบบปีตาธิปไตยในฐานะวัตถุ โดยที่พวกเขามองว่า สิ่งเหล่านี้คือการทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากผู้หญิงไม่ถูกแลกเปลี่ยนพวกเธอจะอยู่นอกระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมและไม่อาจมีส่วนร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ซึ่งอัลเลนมองว่า แม้ว่าผู้หญิงจะมีหน้าที่ในการผลิตแต่ในความเป็นจริงพวกเธอยังต้องเชื่อมโยงอยู่กับโลกของผู้ชายที่กดขี่และเอารัดเอาเปรียบพวกเธอ เมื่อใดก็ตามที่ผู้หญิงเป็นผู้สร้างวัตถุ พวกเธอก็จะถูกมองว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นธรรมชาติของผู้หญิง ซึ่งการผลิตสร้างความเป็นธรรมชาติที่วุ่นวาย ส่งผลให้ผู้หญิงกลายเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนจากผู้ชาย (ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกหรือการตั้งครรภ์ที่มองว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิง) และเมื่อผู้หญิงปฏิเสธลักษณะทางธรรมชาติอย่างการเลือกที่จะมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันของเลสเบี้ยน พวกเธอจะถูกลดคุณค่าในฐานะของผู้ผลิตหรือผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงได้รับการจัดวางในฐานะวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยนในเศรษฐศาสตร์ปีตาธิปไตยที่เห็นว่า การตั้งครรภ์, การให้กำเนิด, และการดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้หญิงและบุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิงอย่างเลสเบี้ยนที่ไม่อาจปฏิเสธได้ทั้งที่ในความเป็นจริง ความเป็นแม่ (motherhood) มิใช่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หากแต่เกี่ยวข้อง

กับระบบรักต่างเพศหรือระบบการผลิตในสังคม ความเป็นธรรมชาติจึงเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การจำกัดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ที่กลายเป็นมาตรฐานในการประเมินคุณค่าของพวกเธอเอง

ไม่เพียงแต่เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยจะทำหน้าที่ควบคุมจะจำกัดบทบาททางเพศของผู้หญิงและเลสเบี้ยนให้มีฐานะเป็นเพียงแม่และเมียแต่เพียงเท่านั้น เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงและเลสเบี้ยนต้องเผชิญกับความยากจน ไม่ว่าจะเป็นการไม่มีอิสระในตัวเองภายใต้โครงสร้างรักต่างเพศ ที่ทำให้ผู้หญิงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชายและทำให้เพศหญิงต้องกลายเป็นผู้หญิง อัลเลนมองว่า การจำกัดผู้หญิงและเลสเบี้ยนต้องให้อยู่ในพื้นที่ครัวเรือน เป็นเสมือนกรงขังของรักต่างเพศที่ทำให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตและตกเป็นวัตถุของผู้ชาย โดยเฉพาะการเป็นบุคคลเบื้องหลังที่ทำหน้าที่ผลักดันให้ผู้ชายประสบความสำเร็จ ด้วยการแลกเปลี่ยนกับการปกป้อง ค้ำครองจากผู้ชาย เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นบุคคลที่มีสถานะที่ด้อยกว่าในระบบปิตาธิปไตย

ดังนั้นสำหรับอัลเลน ความยากจนของผู้หญิงและเลสเบี้ยน จึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้การดำรงอยู่ในเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ครัวเรือนและการถูกให้คุณค่าก็ต่อเมื่อทำหน้าที่เป็นเมียและแม่หรือดูแลสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติของฝ่ายชาย ซึ่งเวลาในการผลิตของผู้หญิงในการดำรงชีวิตนั้นจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ (9 เดือน) ขณะที่ผู้ชายจะมีอำนาจในระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น โดยที่เงินทุนของเขาจะจัดสรรให้ผู้หญิงใช้สำหรับดูแลผลผลิตของตนเองอย่างเด็กแต่เพียงเท่านั้น ความยากจนหรือความยากลำบากของผู้หญิงจึงไม่ใช่ความขาดแคลนด้านการเงินหรือพื้นที่การเกษตร แต่มาจากการที่ผู้หญิงยังคงถูกเลือกปฏิบัติอย่างแพร่หลาย และทำให้พวกเธอไม่มีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน โดยเฉพาะการพัฒนาในโลกอุตสาหกรรมที่ทำให้พวกเธอต้องเผชิญกับความการถูกกีดกันจากระบบเศรษฐกิจ ในมุมมองของอัลเลนสิ่งที่เธอเรียกว่า กรงขังของรักต่างเพศจึงเป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงและเลสเบี้ยนถูกเหยียบย่ำและปฏิเสธ

นอกจากความยากจนของผู้หญิง ที่เป็นประเด็นสำคัญในเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนแล้ว การจัดแบ่งพื้นที่การทำงานของผู้หญิง ที่ต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติผู้ชายภายใต้เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตย ด้วยการให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้ท่อน้ำเลี้ยงของผู้ชายและการผลิตสร้างวัตถุดิบคืนสู่ท่อน้ำเลี้ยงเหล่านั้น (เช่นการผลิตลูกและอบรมสั่งสอนจนกระทั่งลูกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตย) ทำให้พวกเธอต้องใช้ความทุ่มเทอย่างหนักทั้งที่ในความเป็นจริง งานของผู้หญิงยังคงไม่ถูกให้คุณค่า ซึ่งการทำหน้าที่แม่และเมียทำให้พวกเธอไม่สามารถหลุดพ้นจากโครงสร้างดังกล่าวได้

ผู้หญิงจึงเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง ในฐานะบุคคลที่ทำหน้าที่ผลิตและถูกใช้เป็นวัตถุในสิ่งที่เรียกว่ากรงขังของรักต่างเพศ ดังนั้น สำหรับอัลเลน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้หญิงและเลสเบี้ยนหลุดพ้นจากความสัมพันธ์แบบปิตาธิปไตยหรือเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยคือการทำให้พวก

เธอมีโอกาสดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น (โดยเฉพาะตำแหน่งงานอันหลากหลายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในเรื่องสุขภาพตามความเป็นหญิง), ได้รับค่าแรงที่เท่าเทียมกับผู้ชาย เหล่านี้จะทำให้ชีวิตของผู้หญิงและเลสเบี้ยนไม่ต้องอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดกับผู้ชาย ที่จะเป็นข้อบ่งชี้ถึงคามมีอิสระของผู้หญิงและเลสเบี้ยน และนำไปสู่การสร้างเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมของผู้หญิงและเลสเบี้ยนในระบบเศรษฐศาสตร์ ในแง่นี้ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยไปยังเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อำนาจในการตัดสินใจของผู้หญิงและเลสเบี้ยนไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ชาย ด้วยการชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงในชีวิตของทั้งผู้หญิงและเลสเบี้ยนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ผ่านการข้ามข้อจำกัดในเรื่องความเป็นธรรมชาติทางร่างกาย หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง และการค้นพบถึงความต้องการในชีวิตของผู้หญิงและเลสเบี้ยนเอง (Allan, 1996, p. 161-170)

แนวคิดเศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนในความเห็นของอัลเลน จึงเป็นการไม่ยอมรับการจำกัดให้บุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิง ไม่ว่าจะทั้งผู้หญิงและเลสเบี้ยนต้องใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน ด้วยการปฏิเสธข้อผูกมัดในการสืบพันธุ์ที่มีต่อเพศหญิงเพื่อสร้างความต้องการในชีวิตรูปแบบใหม่ที่ไม่ขึ้นกับอยู่กับการเป็นแม่ และรักต่างเพศ

ในงานชิ้นนี้อัลเลนกล่าวว่า เศรษฐศาสตร์แบบเลสเบี้ยนคือระบบที่ขัดขวางการทำงานของเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตย ด้วยการให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงทั้งในแง่ของการถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบในสถาบันครอบครัว ไปจนถึงการเลือกที่จะมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบเลสเบี้ยนซึ่งแม้ว่าการเป็นเลสเบี้ยนจะเป็นหนึ่งในทางเลือกของชีวิต แต่ภาระหน้าที่หรือข้อผูกมัดในฐานะเพศหญิงยังคงทำให้พวกเธอต้องมีชีวิตอยู่ภายใต้เศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยที่ไม่ได้รับอิสระและความเท่าเทียม ทำให้บุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิงต้องสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยการดำเนินบทบาททางเพศแบบผู้หญิงที่ต้องดำรงอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่เป็นแม่และเมียเพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น อาหาร, น้ำ, ที่อยู่อาศัย, เสื้อผ้าจากการทำงานในระบบตลาดของผู้ชาย โดยเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนนี้จะทำให้ผู้ชายมีอำนาจในควบคุมผู้หญิง ซึ่งในความเห็นของอัลเลน แม้ว่าเศรษฐศาสตร์แบบปิตาธิปไตยจะทำให้เพศหญิงกลายเป็นผู้หญิง แต่ก็ไม่ใช่ที่ผู้หญิงทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของผู้ชายในการทำหน้าที่เป็นแม่และเมียในสถาบันครอบครัว

ดังนั้น การนิยามตนเองออกจากความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบปิตาธิปไตย ทำให้เราสามารถเข้าใจผู้หญิง ที่ตกอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดนั้น ทั้งในแง่ของการผลิตลูกและการถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ครัวเรือน แต่ในความเป็นจริง อัลเลนมองว่า หากเพศหญิงไม่ทำหน้าที่ผลิตลูกหรืออยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของรักต่างเพศ พวกเธอจะถูกมองข้ามจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับเลสเบี้ยนที่แม้จะปฏิเสธภาระหน้าที่ของผู้หญิง แต่พวกเธอยังคงดำรงอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดนั้นไม่ต่างจากผู้หญิงรักต่างเพศ

ความหมายของคำว่า ผู้หญิง จึงมีความเกี่ยวข้องกับเพศวิถีและความเป็นแม่ ซึ่งเธอกล่าวว่า แม่เลสเบียนจะไม่ได้มีเพศวิถีที่อยู่ภายใต้ข้อผูกมัดของการเป็นคนรักต่างเพศอย่างการสืบพันธุ์ แต่ทว่า เลสเบียนยังคงถูกจัดประเภทในฐานะเพศหญิงและยังคงถูกกดขี่ในฐานะเพศหญิงในทุกขณะของการดำเนินชีวิต ในแง่นี้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้หญิง จึงขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ที่ถูกให้ความหมายในสังคม ที่ทำให้เพศหญิงกลายเป็นผู้หญิง และทำให้ผู้หญิงมีจุดยืนที่สัมพันธ์ระบบเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยในฐานะวัตถุแห่งการผลิต (ลูก)

อีกทั้งอัลเลนอธิบายว่า ความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงเป็นวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยนในระบบปิตาธิปไตย หรือเป็นวัตถุที่ใช้ร่วมกันเป็นแนวคิดที่มองว่า ผู้หญิงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้ชายในฐานะวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยน หรือมีฐานะเป็นของขวัญให้แก่ผู้รับ ขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ให้ เหล่านี้ต่างเป็นความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศในระบบปิตาธิปไตยที่ผู้ชายเป็นฝ่ายครอบครองผู้หญิง

แนวคิดเศรษฐกิจแบบเลสเบียน จึงทำหน้าที่ในการปฏิเสธความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศที่ผู้หญิงและเลสเบียนต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยในฐานะวัตถุ โดยที่พวกเขามองว่า สิ่งเหล่านี้คือการทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากผู้หญิงไม่ถูกแลกเปลี่ยนพวกเขาจะอยู่นอกระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมและไม่อาจมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมอื่น ๆ ได้ ซึ่งอัลเลนมองว่า แม้ว่าผู้หญิงจะมีหน้าที่ในการผลิตแต่ในความเป็นจริงพวกเขายังต้องเชื่อมโยงอยู่กับโลกของผู้ชายที่กดขี่และเอารัดเอาเปรียบพวกเขา เมื่อใดก็ตามที่ผู้หญิงเป็นผู้สร้างวัตถุ พวกเธอก็จะถูกมองว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นธรรมชาติของผู้หญิง ซึ่งการผลิตสร้างความเป็นธรรมชาติที่วุ่นวาย ส่งผลให้ผู้หญิงกลายเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนจากผู้ชาย (ไม่ว่าจะเป็นการผลิตลูกหรือการตั้งครรภ์ที่มองว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิง) และเมื่อผู้หญิงปฏิเสธลักษณะทางธรรมชาติอย่างการเลือกที่จะมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันของเลสเบียน พวกเธอจะถูกลดคุณค่าในฐานะของผู้ผลิตหรือผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงได้รับการจัดวางในฐานะวัตถุแห่งการแลกเปลี่ยนในเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตย ที่เห็นว่า การตั้งครรภ์, การให้กำเนิด, และการดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้หญิง และบุคคลที่มีเพศชีววิทยาเป็นหญิงอย่างเลสเบียนที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งที่ในความเป็นจริง ความเป็นแม่ (motherhood) ไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หากแต่เกี่ยวข้องกับระบบรักต่างเพศหรือระบบการผลิตในสังคม ความเป็นธรรมชาติจึงเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การจำกัดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่กลายเป็นมาตรฐานในการประเมินคุณค่าของพวกเธอเอง

ไม่เพียงแต่เศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยจะทำหน้าที่ควบคุมจะจำกัดบทบาททางเพศของผู้หญิงและเลสเบียนให้มีฐานะเป็นเพียงแม่และเมียแต่เพียงเท่านั้น เศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงและเลสเบียนต้องเผชิญกับความยากจน ไม่ว่าจะเป็นการไม่มีอิสระในตัวเองภายใต้โครงสร้างรักต่างเพศ ที่ทำให้ผู้หญิงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชายและทำให้เพศหญิงต้องกลายเป็นผู้หญิง อัลเลนมองว่า การจำกัดผู้หญิงและเลสเบียนต้องให้อยู่ในพื้นที่ครัวเรือน

เป็นเสมือนกรงขังของรักต่างเพศที่ทำให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตและตกเป็นวัตถุของผู้ชาย โดยเฉพาะการเป็นบุคคลเบื้องหลังที่ทำหน้าที่ผลักดันให้ผู้ชายประสบความสำเร็จ ด้วยการแลกเปลี่ยนกับการปกป้อง ค้ำครองจากผู้ชาย เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นบุคคลที่มีสถานะที่ด้อยกว่าในระบบปิตาธิปไตย

ดังนั้นสำหรับอัลเลน ความยากจนของผู้หญิงและเลสเบี้ยน จึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้การดำรงอยู่ในเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ครัวเรือนและการถูกให้คุณค่าก็ต่อเมื่อทำหน้าที่เป็นเมียและแม่หรือดูแลสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติของฝ่ายชาย ซึ่งเวลาในการผลิตของผู้หญิงในการตั้งครุณั้นจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ (9 เดือน) ขณะที่ผู้ชายจะมีอำนาจในระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น โดยที่เงินทุนของเขาจะจัดสรรให้ผู้หญิงใช้สำหรับดูแลผลผลิตของตนเองอย่างเด็กแต่เพียงเท่านั้น ความยากจนหรือความยากลำบากของผู้หญิงจึงไม่ใช่ความขาดแคลนด้านการเงินหรือพื้นที่การเกษตร แต่มาจากการที่ผู้หญิงยังคงถูกเลือกปฏิบัติอย่างแพร่หลาย และทำให้พวกเธอไม่มีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน โดยเฉพาะการพัฒนาในโลกอุตสาหกรรมที่ทำให้พวกเธอต้องเผชิญกับความการถูกกีดกันจากระบบเศรษฐกิจ ในมุมมองของอัลเลนสิ่งที่เธอเรียกว่า กรงขังของรักต่างเพศจึงเป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงและเลสเบี้ยนถูกเหยียบย่ำและปฏิเสธ

นอกจากความยากจนของผู้หญิง ที่เป็นประเด็นสำคัญในเศรษฐกิจแบบเลสเบี้ยนแล้ว การจัดแบ่งพื้นที่การทำงานของผู้หญิง ที่ต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติผู้ชายภายใต้เศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตย ด้วยการให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้ท่อน้ำเลี้ยงของผู้ชายและการผลิตสร้างวัตถุดิบคืนสู่ท่อน้ำเลี้ยงเหล่านั้น (เช่นการผลิตลูกและอบรมสั่งสอนจนกระทั่งลูกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตย) ทำให้พวกเธอต้องใช้ความทุ่มเทอย่างหนัก ทั้งที่ในความเป็นจริง งานของผู้หญิงยังคงไม่ถูกให้คุณค่า ซึ่งการทำหน้าที่แม่และเมียทำให้พวกเธอไม่สามารถหลุดพ้นจากโครงสร้างดังกล่าวได้

ผู้หญิงจึงเป็นสัญลักษณ์ของเพศหญิง ในฐานะบุคคลที่ทำหน้าที่ผลิตและถูกใช้เป็นวัตถุในสิ่งที่เรียกว่ากรงขังของรักต่างเพศ ดังนั้น สำหรับอัลเลน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้หญิงและเลสเบี้ยนหลุดพ้นจากความสัมพันธ์แบบปิตาธิปไตยหรือเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยคือการทำให้พวกเธอมีโอกาสในการทำงานเพิ่มมากขึ้น (โดยเฉพาะตำแหน่งงานอันหลากหลายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในเรื่องสุขภาพตามความเป็นหญิง), ได้รับค่าแรงที่เท่าเทียมกับผู้ชาย เหล่านี้จะทำให้ชีวิตของผู้หญิงและเลสเบี้ยนไม่ต้องอยู่ภายใต้ข้อผูกมัดกับผู้ชาย ที่จะเป็นข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของผู้หญิงและเลสเบี้ยน และนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจแบบเลสเบี้ยนที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมของผู้หญิงและเลสเบี้ยนในระบบเศรษฐกิจ ในแง่นี้ ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบปิตาธิปไตยไปยังเศรษฐกิจแบบเลสเบี้ยนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อำนาจในการ

ตัดสินใจของผู้หญิงและเลสเบี้ยนไม่ได้ขึ้นอยู่กับภายใต้การจัดการของผู้ชาย ด้วยการชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงในชีวิตของทั้งผู้หญิงและเลสเบี้ยนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ผ่านการข้ามข้อจำกัดในเรื่องความเป็นธรรมชาติทางร่างกาย หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง และการค้นพบถึงความต้องการในชีวิตของผู้หญิงและเลสเบี้ยนเอง (Allan, 1996, p. 161-170)

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าปัจจุบัน ประเทศไทยจะเป็นพื้นที่ที่เปิดรับ และมีการดำรงอยู่ของคู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง ที่สร้างครอบครัวอยู่ร่วมกัน ไม่ต่างจากครอบครัวชายหญิงโดยทั่วไป แต่ทว่ากลับมีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงในประเทศไทย เป็นจำนวนไม่มากนัก อีกทั้งยังพบว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสถานการณ์ครอบครัวเพศเดียวกันในประเทศไทย ยังคงมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังไม่มีการรวบรวมสถิติไว้อย่างชัดเจนและเป็นทางการ (คาสปาร์ พิค, วาสนา อิมเอม, และรัตนารณณ์ ดังธนเศรษฐ์, 2558, น. 74) เนื่องจากท่าทีที่ต่อต้าน และการถูกตั้งคำถามถึงความไม่เหมาะสมต่อบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวในสังคม ได้สร้างแรงกดดันต่อคู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง และส่งผลให้คู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงที่สร้างหรือใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ร่วมกันไม่ต้องการเปิดเผยตัวอยู่เป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงในสังคมไทยพบว่า งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงเท่าที่ปรากฏส่วนมากมักมุ่งเปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาอันเกิดจากการแบ่งแยกคนออกเป็นสองเพศตามความแตกต่างทางชีววิทยา ที่นำไปสู่การจัดแบ่งบทบาทและคุณลักษณะทางเพศ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคู่รักหรือครอบครัวหญิงรักหญิง โดยเฉพาะ บทบาทและคุณลักษณะทางเพศที่เชื่อมโยงอยู่กับการเป็นลูกสาวที่ดี ที่ต้องทำหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัว รวมถึงการแต่งงานผลิตทายาทให้แก่วงศ์ตระกูล เหล่านี้ต่างชี้ให้เห็นว่า การถูกจัดวางสถานะของผู้หญิง ที่มาพร้อมกับภาระหน้าที่ของความเป็นหญิงทั้งในแง่ของการเป็นลูกสาว เมีย และแม่ มีผลทำให้คู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงจากบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อผู้หญิงไปได้

งานศึกษาที่เปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาการแบ่งแยกคนออกเป็นสองเพศระหว่างชายหญิงที่นำไปสู่การจัดแบ่งบทบาททางเพศของผู้หญิงในสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง เริ่มต้นจากงานศึกษาของมัทนา เขตมี (2539) เรื่อง “วิถีชีวิตและความคิดเรื่องครอบครัวของหญิงรักหญิง” ที่มุ่งทำความเข้าใจวิถีชีวิต แบบแผนการใช้ชีวิตคู่ และผลกระทบของอุดมคติเรื่องครอบครัวที่ส่งผลต่อครอบครัวของหญิงรักหญิงในสังคมไทย เธอพบว่าอิทธิพลเรื่อง

ครอบครัวและความเป็นครอบครัวแบบชายคู่หญิง มีผลต่อการดำเนินชีวิตของหญิงรักหญิงเป็นอย่างมาก ดังเช่น กรณีของคู่ทอม-ดี้บางส่วน ที่ใช้ชีวิตคู่เลียนแบบบทบาทชายหญิง

แม้หญิงรักหญิงจะรับเอาบทบาทชายหญิงมาปฏิบัติใช้ในคู่ความสัมพันธ์ แต่การได้รับการปลูกฝังว่า ความรักระหว่างผู้หญิงเป็นเรื่องผิดปกติ เหล่านี้ ได้ส่งผลให้คู่หญิงรักหญิง รู้สึกถึงความขัดแย้งทางจิตใจ ด้วยการคิดว่าตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น จึงทำให้ต้องเก็บซ่อนความรู้สึกของตน ด้วยการปรับเปลี่ยนบุคลิกท่าทางการแต่งกาย ให้เหมาะสมกับบรรทัดฐานทางสังคม เช่น คู่ทอม-ดี้ ที่มีลักษณะคล้ายผู้ชายจำต้องแสดงลักษณะของความเป็นหญิง เพื่อปกปิดรสนิยมทางเพศของตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ โดยการเลือกที่จะเก็บซ่อนปกปิดรสนิยมทางเพศของหญิงรักหญิงดังกล่าวนี้ มัทนาเรียกว่า เป็นการพยายาม “ประนีประนอม” กับโลกส่วนตัว ซึ่งเป็นโลกของคนรักเพศเดียวกัน และโลกภายนอกซึ่งเป็นโลกของคนรักต่างเพศ เพื่อให้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างไม่แตกต่าง

แม้ว่าคู่รักหญิงรักหญิงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว แต่มัทนายืนยันว่า ในมุมมองของคนทั่วไป การเป็นหญิงรักหญิง มีสถานะไม่ต่างจากผู้หญิงโสด ที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่ที่มีต่อคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การต้องรับบทบาทของลูกสาวที่ดี ในการรับผิดชอบสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว อย่างการทำงานส่งเงินให้พ่อแม่ การรับผิดชอบทางการศึกษาของน้อง ภาระหน้าที่ดังกล่าว จึงกลายเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางความเป็นอิสระ และการใช้ชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง ในการสร้างครอบครัวของตน

งานศึกษาของมัทนา จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องรับผิดชอบสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้กำหนด ควบคุมรูปแบบในการดำเนินชีวิตของหญิงรักหญิงอย่างรอบด้าน ผ่านค่านิยมและความคาดหวังของสังคม ทำให้หญิงรักหญิงขาดอิสระในการเลือกใช้ชีวิตกับคนรักของตนและไม่อาจที่จะเปิดเผยเพศวิถีของตนเองต่อครอบครัวได้ เนื่องจากครอบครัวมีอคติต่อคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งเหล่านี้ ได้กลายเป็นสถานะที่มัดตรึงให้พวกเธอไม่สามารถที่จะหลุดพ้นจากบทบาท รวมถึงภาระหน้าที่ของผู้หญิงไปได้ งานของเธอจึงเป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในชีวิตของเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง ที่เลือกที่จะใช้ชีวิตเป็นครอบครัวกับคนรักได้เป็นอย่างดี (มัทนา เชมมี, 2539)

การมองว่าบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตหรือการสร้างครอบครัวของหญิงรักหญิง ยังปรากฏอยู่ในงานศึกษาของสุมาลี โตกทอง (2543) เรื่อง “การให้ความหมายและการต่อรองในชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง” ที่ศึกษาการให้ความหมาย ความเชื่อเรื่องชีวิตคู่และความสัมพันธ์ของคู่หญิงรักหญิงในสังคม ผ่านเรื่องเล่าของคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างน้อย 5 ปี ด้วยการนิยามว่าเป็นทางเลือกและรูปแบบความสัมพันธ์ส่วนตัว

งานชิ้นนี้ สุมาลีได้ขยายให้เห็นถึงข้อเท็จจริงสำคัญที่ต่อเนื่องจากงานของมัทนา ด้วยการชี้ว่า บทบาทการเป็นลูกสาวที่ดีตามความคาดหวังทางสังคม ไม่เพียงทำหน้าที่รับผิดชอบสถานะทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน แต่รวมไปถึงการแต่งงานและผลิตทายาทให้แก่วงศ์ตระกูล ดังนั้น การพยายามควบคุมเพศวิถีของลูกสาวจากคนในครอบครัว จึงมีผลให้คู่รักเลสเบียนหรือหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากความคาดหวังของบทบาททางเพศ ในการเป็นเมียและแม่เป็นไปได้อีก

ผลการศึกษาของสุมาลี พบว่า แม่หญิงรักหญิงจะปฏิเสธหรือละทิ้งการมีความสัมพันธ์กับผู้ชายด้วยการมีเพศวิถีที่แตกต่างจากข้อกำหนดทางสังคม แต่หญิงรักหญิงก็ยังเลือกที่จะดำรงบทบาทความเป็นลูกสาว ซึ่งมีหน้าที่ดูแลครอบครัวตามความคาดหวังทางสังคมอย่างเดิม ก็เพื่อให้ตนได้มีพื้นที่ทางสังคมในฐานะการเป็นคู่รักหญิงรักหญิงต่อไป แต่ทั้งนี้ การเลือกที่จะดำเนินบทบาทลูกสาว ในการดูแลงานพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัวเพียงอย่างเดียว ไม่อาจทำให้คู่รักหญิงรักหญิง ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบตามความคาดหวังของสังคมได้ เพราะหนึ่งในบทบาทการเป็นลูกสาวที่ดี คือการแต่งงานมีครอบครัวและผลิตทายาทให้แก่วงศ์ตระกูล ส่งผลให้คู่รักหญิงรักหญิงบางคู่ต้องเผชิญกับแรงกดดันของครอบครัว ที่ต้องการให้ตนแต่งงานมีครอบครัว ทำให้พวกเขาจำต้องอดทนกับแรงเสียดทาน ท่ามกลางการใช้ชีวิตอยู่ในโลกของรักต่างเพศ ที่เข้ามาปะทะอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม แม้จะต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบหญิงรักหญิง ที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางเพศในสังคม แต่การเลือกที่จะมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน ที่ค่อย ๆ พัฒนา ก่อรูปเป็นครอบครัว โดยเฉพาะ การเกิดขึ้นของครอบครัวอันหลากหลายนี้ ปรากฏอยู่ในงานศึกษาเรื่อง “ตัวตนในเรื่องเล่า: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง” ของสุไลพร ชลวิไล (2545) ที่ศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตและบันทึกส่วนตัวของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีนามว่า เกรรี ที่มีอัตลักษณ์และเพศวิถีอันเลื่อนไหลตามแต่ช่วงเวลาของชีวิต โดยงานชิ้นนี้ มีความแตกต่างจากงานของมัทนาและสุมาลี โดยเฉพาะ ในเรื่องอัตลักษณ์และเพศวิถีของผู้หญิงที่ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างตายตัว

ผลการศึกษาของสุไลพร พบว่า อัตลักษณ์ทางเพศของเกรรีนั้น มีความเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลตลอดช่วงเวลาตามแต่บุคคลที่เธอเข้าไปมีความสัมพันธ์ด้วย ตั้งแต่การเป็นผู้หญิงที่รักผู้ชาย ผู้หญิงที่รักทอม ทอมที่รักผู้หญิง และผู้หญิงที่รักผู้หญิง อัตลักษณ์ทางเพศอันหลากหลายเหล่านี้ของเธอ ได้แสดงให้เห็นถึงการสลายขอบเขตของความเป็นเพศ ที่หลีกเลี่ยงไปจากบรรทัดฐานหรือนิยามความเป็นเพศรูปแบบเดิม ผ่านการไม่ติดกรอบวิถีทางเพศแบบใดแบบหนึ่ง และแม้ท้ายที่สุดแล้ว ในงานศึกษาของสุไลพร เกรรีได้เลือกที่จะมีเพศวิถีแบบเลสเบียนหรือหญิงรักหญิง ด้วยการสร้างครอบครัวและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับหญิงคนรัก แต่เป็นที่สังเกตได้ว่า การสร้างครอบครัวดังกล่าวของเธอ ไม่ได้ดำเนินไปตามบรรทัดฐานครอบครัวโดยทั่วไป หากแต่เป็นครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกอันแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น คนรัก อดีตคนรัก แฟนของอดีตคนรัก น้องสาวและคนรักของ

น้องสาว ที่ทุกคนต่างทำหน้าที่ดูแล เอาใจใส่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างจากครอบครัวเสมือนจริง ครอบครัวของเกรี จึงแสดงให้เห็นถึงครอบครัวที่แตกต่างไปจากค่านิยมหรือคำจำกัดความที่มีต่อครอบครัวแบบเดิม และยังไม่เป็นที่กล่าวถึงจากงานศึกษามากนัก

การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงรูปแบบใหม่ ในฐานะครอบครัวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกอันแตกต่างหลากหลาย ที่ปฏิเสธและท้าทายโครงสร้างครอบครัวรักต่างเพศรูปแบบเดิมในสังคมที่ว่านี้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาและทำความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางแรงกดทับทั้งในทางเพศและทางเศรษฐกิจ ดังเช่นครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ที่ต้องเผชิญหน้ากับการไม่ได้รับการยอมรับและให้คุณค่าทางสังคม เนื่องจากอคติมายาทางเพศประกอบกับความยากจนทางการเงิน ในฐานะคนชายขอบทางสังคม ดังนั้น งานศึกษาชิ้นนี้จึงน่าจะช่วยให้เห็นถึงความสลับซับซ้อน อีกทั้งแรงต่อต้านกีดกันจากการประกอบสร้างครอบครัวอันแตกต่างจากบรรทัดฐานที่เลสเบี้ยนต้องเผชิญ ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดเผย รวมถึงต่อยอดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวการดำรงอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยนภายใต้โลกของคนรักต่างเพศจากงานวิจัยทั้งสามชิ้นในข้างต้น เพื่อค้นหาข้ออธิบายที่นำมาซึ่งจุดเริ่มต้นและผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวในรูปแบบดังกล่าว ผ่านมิติและแนวคิดอันแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะในเรื่องเพศวิถี ผ่านแนวคิดเคียวร์ ให้ได้รับการพูดถึงเพิ่มมากขึ้น

บทที่ 3

ประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักเพศเดียวกันในตะวันตกและเอเชีย

ในงานศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยมุ่งค้นคว้าเรียบเรียงข้อมูลทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวข้องกับเลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมตะวันตกและเอเชีย เพื่อชี้ให้เห็นถึงภาพกว้างของความแตกต่างในแต่ละบริบท ทั้งในแง่พื้นที่และช่วงเวลา ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ตัวตน คำศัพท์เฉพาะ ไปจนถึงการให้ความหมายต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับการปรากฏตัวและรูปแบบการดำรงอยู่ของเลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักเพศเดียวกันที่มีความแตกต่างกัน โดยในบทนี้ ผู้วิจัยสามารถแบ่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ออกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ดังต่อไปนี้

3.1 ประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนในตะวันตก (History of lesbianism in Western)

คำศัพท์คำว่า เลสเบี้ยน (lesbian) มีความหมายถึง ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิง หรือผู้หญิงที่มีความรักความปรารถนาถึงผู้หญิงด้วยกัน แต่นอกจากคำว่าเลสเบี้ยนแล้ว ยังมีคำศัพท์คำว่า tribade, fricatrice, women-lover, sapphist ที่ล้วนแต่ใช้ในการอ้างอิงถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกัน (female homosexuality) ที่มีความหมายไม่แตกต่างจากเลสเบี้ยน (Donoghue, 2007, P. 15)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันหรือเลสเบี้ยนโดยมากมักมีจำนวนน้อยกว่าผู้ชายรักเพศเดียวกัน เนื่องจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์และบันทึกต่าง ๆ จะให้ความสำคัญอยู่กับผู้ชาย ทำให้ประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนส่วนใหญ่จะมีรายละเอียดที่หลบซ่อนอยู่ในประวัติศาสตร์เกย์ และมีแหล่งข้อมูลอยู่อย่างจำกัด โดยทฤษฎีรักเพศเดียวกันเกือบทั้งหมด มักอ้างอิงถึงผู้ชายรักเพศเดียวกัน เนื่องจากในความเป็นจริง เกย์มักถูกจัดประเภทในฐานะผู้ชาย และเป็นอิสระจากชีวิตครอบครัวมากกว่าผู้หญิง จึงทำให้เลสเบี้ยนไม่มีตัวตน และไม่ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นในการกล่าวถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศึกษาเชิงวิชาการ (Donoghue, 2007, P. 15)

เอมมา โดนี่อก (Emma Donoghue) นักประวัติศาสตร์วรรณกรรมและนักเขียนบทละครชาวไอริช-แคนาดา ที่ศึกษาประวัติศาสตร์เลสเบี้ยน ได้ยกตัวอย่างถึงงานศึกษาของ รูธ วานิตา (Ruth Vanita) นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องเกย์และเลสเบี้ยนชาวอินเดีย ในหนังสือเรื่อง Sappho and the Virgin Mary ที่เปิดเผยให้เห็นถึงการครอบงำของผู้ชายที่มีพื้นที่เหนือผู้หญิง พร้อมกันนี้ยังพบว่า งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเลสเบี้ยนส่วนใหญ่จะศึกษาอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของผู้หญิงเพศเดียวกัน โดยที่งานศึกษาของเกย์มักได้รับความสนใจมากกว่า

เลสเบี้ยน (Donoghue, 2007, P.16) มุมมองดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับริกเตอร์ นอร์ตัน (Rictor Norton) นักเขียนชาวอเมริกันที่สนใจเรื่องวรรณกรรม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกย์ที่เห็นว่า ในความเป็นจริงประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเลสเบี้ยน (Lesbian historiography) ต่างมีแนวคิดเรื่องเพศวิถีที่มีรูปแบบอันหลากหลายมากกว่าการกล่าวถึงเรื่องการสืบพันธุ์ (Norton, 2008 p. 1)

3.1.1 ยุคกรีกโบราณ (Ancient Greece)

งานศึกษาของเค็นเนธ โดเวอร์ (Kenneth Dover) นักวิชาการชาวอังกฤษและ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Greek Homosexuality ค้นพบว่า หลักฐานเกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันในยุคกรีกโบราณมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยากที่จะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมกรีก (Dover, 1978, p.171) เนื่องจากหลักฐานที่คงอยู่ส่วนใหญ่มักปรากฏอยู่ในยุคคลาสสิก และเอเธนส์ที่มีแต่เฉพาะงานเขียนของผู้ชาย และน้อยมากที่ผู้ชายเอเธนส์จะกล่าวถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกัน เพราะเป็นสิ่งที่ต้องห้าม (Dover, 1978, p. 182) คริสติน ดาวน์ิง (Christine Downing) นักวิชาการด้านศาสนา, ตำนาน และสตรีนิยม ได้ยกตัวอย่างงานศึกษาของโดเวอร์ ที่ให้ความเห็นถึงเหตุผลที่หลักฐานของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในยุคกรีกโบราณมีอยู่อย่างจำกัดว่า เพราะในยุคกรีกโบราณจะให้ความสำคัญกับเพศวิถีของผู้ชายที่มีอวัยวะเพศชายเป็นศูนย์กลาง (Phallocentrism) จึงทำให้ผู้หญิงรักเพศเดียวกันไม่สามารถที่จะอยู่ภายใต้การจัดประเภทของนักเขียนชาย ที่จะนำไปสู่หลักฐานที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันได้ (Downing, 1994, p. 171)

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีหลักฐานจำนวนหนึ่งที่อ้างถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกันในวรรณกรรมกรีกโบราณ โดยพบในงานของสองนักกวีหญิงที่มีชื่อว่า แซฟโฟ (Sappho) และอัลค์แมน (Alcman) ที่งานเขียนของพวกเธอถูกตีความว่าเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน เช่นงานของอัลค์แมน ซึ่งเป็นเพลงสวดที่รู้จักกันในชื่อ partheneia หรือ Maiden-Songs ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองความรักระหว่างหญิงวัยรุ่นสปาร์ตัน ซึ่งนักประวัติศาสตร์หลายคนยังคงตั้งคำถามเกี่ยวกับความรักดังกล่าวว่า เป็นความเพ้อฝันความรู้สึกหรือเป็นความสัมพันธ์ทางเพศ (Dover, 1978, p. 179)

เช่นเดียวกับแซฟโฟ กวีสาวที่เกิดในศตวรรษที่ 17 ก่อนคริสตกาล บนเกาะเลสบอส (Lesbos) ของกรีก เธอได้รับการพิจารณาว่าเป็นนักกวีหญิงที่มีความสามารถมากที่สุดในยุคโบราณ และเป็นที่รู้จักจากผู้หญิงคนอื่น ๆ บนเกาะเลสบอสที่ชื่นชอบในบทกวีของเธอ ไปจนถึงนักกวีอีกจำนวนมากที่อ้างอิงงานเขียนของเธอ

ในปี ค.ศ. 1879 ในโอเอซิสของ El Faiyum ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงไคโร ประเทศอียิปต์ นักโบราณคดีได้ค้นพบเอกสารที่เขียนด้วยลายมือ และได้รับการตรวจสอบอย่าง

ละเอียดยว่าเป็น บทกวีของแซฟโฟ (Sappho) และยี่สิบปีต่อมา งานเขียนของเธอก็ถูกค้นพบเพิ่มเติม ดังกล่าวเป็นงานเขียนที่เขียนบนกระดาษสมัยโบราณที่ใช้บรรจุในการทำมัมมี่ โดยถูกมัดเป็นก้อนเล็ก ๆ อยู่ภายในซากของจระเข้และสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา บทกวีของเธอก็ถูกค้นพบได้พูดถึงความรักของเธอกับทั้งผู้ชายและผู้หญิง ตัวอย่างเช่นในบทกวีเรื่อง Ode to Aphrodite ที่ถาม Aphrodite เทพเจ้าแห่งความรักเกี่ยวกับการแสวงหาความรักจากผู้หญิงคนอื่น ๆ และบทกวีอื่น ๆ ที่กล่าวถึงความปรารถนาที่มีต่อผู้หญิง อันมีเนื้อความว่า

เมื่อนั้นฉันตอบกลับไปหาพวกเขา ผู้หญิงที่น่ารื่นรมย์
คุณจะจดจำได้อย่างไรเมื่อคุณแก่ ชีวิตของเราที่มีร่วมกันในช่วงเวลาที่แสน
วิเศษในวัยสาว
เพราะเราทำเช่นนั้น
ความบริสุทธิ์และความสวยงามหลายอย่างเชื่อมโยงกัน
เช่นนั้นและตอนนี้ เราทุกคนได้จากไป
ความหลงใหลที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักได้รวบรวมหัวใจของฉัน
และบีบไปด้วยความรวดเร็ว (McEvilley, 1971, p. 2-3)

ต่อมาในยุคกลางบทกวีของแซฟโฟยังคงปรากฏให้เห็นแต่มีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากถูกทำลายโดยสมเด็จพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 2 (Pope Gregory VII) และในปี ค.ศ. 1703 เธอเสียชีวิตจากการกระโดดหน้าผาลงไปยังทะเลเอเจียน (Aegean) (ทะเลในเมดิเทอเรเนียนอยู่ระหว่างกรีกกับตุรกี) หลังจากล้มเหลวในเรื่องความรัก (Miller, 1995, p.75) แต่งานศึกษาของโทมัส แมคเอวิลลีย์ (Thomas McEvilley) นักวิจารณ์ศิลปะชาวอเมริกันยังคงชี้ว่ามีนักประวัติศาสตร์อีกจำนวนหนึ่งที่มีหลักฐานว่า แซฟโฟยังคงมีชีวิตอยู่จนถึงวัยชรา บทกวีของแซฟโฟจึงกลายเป็นข้อสังเกตที่อธิบายว่า เธอเป็นนักกวีหญิงที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน (McEvilley, 1971, p. 2-3)

งานศึกษาของโดเวอร์กล่าวว่า ในเอเธนส์ยุคคลาสสิก แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันถูกกล่าวถึงอย่างสั้น ๆ จากคำพูดของอริสโตฟานเนส (Aristophanes) ในงานเขียนเรื่อง Symposium ของเพลโต (Plato) (Kenneth Dover, 1978, p. 172) ที่ในตอนท้ายมีการอ้างถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกันในวรรณกรรมกรีก ที่ประกอบด้วย บทกวีสั้น ๆ ของ อะคลิพีเดส (Asclepiades) ที่อธิบายถึงผู้หญิงสองคนที่ปฏิเสธกฎของแอฟโฟไดที (Aphrodite) เทพเจ้าแห่งความรัก ด้วยการทำสิ่งที่ไม่เหมาะสม เธอมองว่า มันคือสิ่งที่น่าประหลาดใจที่แสดงให้เห็นในบทกวีสั้น ๆ เกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกัน แต่ในทางตรงข้าม ความเต็มใจของอะคลิพีเดส ในการยอมรับความปรารถนาที่มีต่อคนเพศเดียวกันของเขา ก็แสดงนัยให้เห็นถึงความวิตกกังวลของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกันในยุคกรีกโบราณ อันเป็นเหตุผลที่ทำให้เกิดการพูดคุยในเรื่องราวดังกล่าว (Dover, 178, p. 172)

งานศึกษาของดาวนิง ที่อ้างถึงตำนานกรีกอันเป็นเรื่องราวของคัลลิสโต (Callisto) นำไปสู่การตีความว่าเขาและอาร์ทีมิส (Artemis) คือคู่รัก (Downing, 1994, p. 180) พร้อม ๆ กับการกล่าวถึงถึงความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน (Downing, 1994, p. 176)

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงหรือกิจกรรมทางเพศระหว่างผู้หญิง ถูกบรรยายให้เห็นในศิลปะกรีก ตัวอย่างเช่น แผ่นกระจกที่มาจาก Archaic Thera ที่ปรากฏให้เห็นถึงผู้หญิงสองคนที่กำลังเกี่ยวพาราสีกัน (Dover, 1978, p. 173) และแจกันสีแดงในห้องใต้หลังคาที่เก็บรวบรวมอยู่ในพิพิธภัณฑ์แห่งชาติตารควินา ในอิตาลี ที่ปรากฏภาพผู้หญิงที่กำลังนั่งคุกเข่าใช้นิ้วมือสัมผัสที่อวัยวะเพศของผู้หญิงอีกคนหนึ่ง เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่พบได้ยาก ในการที่จะได้พบเห็นถึงการมีกิจกรรมทางเพศระหว่างผู้หญิงที่เป็นภาพวาดของศิลปะกรีก (Dover, 1978, p. 173)

แม้ว่าแซฟโฟจะเป็นที่กล่าวถึงอย่างบ่อยที่สุด จากการยกตัวอย่างถึงผู้หญิงชาวกรีกโบราณที่อาจมีลักษณะแบบผู้หญิงรักเพศเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของคริสติน ดาวนิง ในเรื่อง Lesbian Mythology ได้กล่าวว่า เพศวิถีของเธอยังคงเป็นที่ถกเถียงของนักประวัติศาสตร์บางคนเช่น เด็นนิส เพจ (Denys Page) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Sappho and Alcaeus, History and the Homeric Iliad ที่เห็นว่า เธอมีความดึงดูดใจต่อผู้หญิง ขณะที่นักประวัติศาสตร์อย่าง อีวา สไทเจอร์ (Eva Stigers) นักประวัติศาสตร์ครอบครัว ก็ได้กล่าวว่า ความรักระหว่างผู้หญิงในงานเขียนของแซฟโฟไม่ใช่หลักฐานที่บ่งบอกถึงเพศวิถีของเธอ (Downing, 1994, p. 192) ขณะที่ดาวนิงมองว่านักประวัติศาสตร์บางคนไปไกลเกินกว่าที่จะเถียงว่า แซฟโฟเป็นจุดเริ่มต้นที่มีอิทธิพลต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกัน หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้รับอิทธิพลจากแซฟโฟเกี่ยวกับความปรารถนาที่มีต่อคนเพศเดียวกันมาจากในช่วงวัฒนธรรมกรีกโบราณที่เป็นส่วนหนึ่งของอัตชีวประวัติที่ถูกค้นพบใน Oxyrhynchus Papyri ที่ทำให้แซฟโฟถูกพิจารณาว่าเป็น “gynaikeraστρια” ที่มีความหมายถึงความผิดปกติของเธที่มีคนรักเป็นหญิง (Dover, 1978, p. 173)

หลักฐานบางอย่างของผู้หญิงสปาร์ตันเกี่ยวกับการมีกิจกรรมทางเพศกับผู้หญิงเพศเดียวกันที่ปรากฏให้เห็นในอัตชีวประวัติของพลูทาร์ก (Plutarch) ใน Lycurgus of Sparta ซึ่งมีส่วนหนึ่งที่พูดถึงผู้หญิงสปาร์ตันที่มีความสัมพันธ์กับเด็กสาว คล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ที่เรียกว่า erastes และ eromenos ในภาษากรีก ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายแก่กับเด็กหนุ่ม (Dover, 1978, p.173) โดย ซาร่า บี. โพเมอร์รอย (Sarah B. Pomeroy) นักประวัติศาสตร์โบราณชาวอเมริกัน ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Women in Hellenistic Egypt (2527) Spartan women (2545) a brief history of ancient greece: politics, society, and culture (2547) และอื่น ๆ เชื่อว่ากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงสปาร์ตันกับเด็กสาวในงานเขียนของพลูทาร์กเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ (Pomeroy, 1995, p. 55)

3.1.2 อาณาจักรโรมันและต้นคริสต์ศาสนา (Roman Empire and early Christianity)

เรื่องราวความรักเลสเบี้ยนระหว่างระหว่างไอฟิส (Iphis) และแลนธ์ (Lanth) ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มที่ 9 ของ Ovid ในชื่อ Metamorphoses อย่างชัดเจน เมื่อแม่ของไอฟิส ตั้งครรภ์และสามีของเธอประกาศว่า จะฆ่าลูกหากเป็นเด็กผู้หญิง เป็นดั่งว่า แม่ของเธอให้กำเนิด เด็กหญิงและพยายามปกปิดเพศกำเนิดของลูก โดยการตั้งชื่อที่มีความคลุมเครือทางเพศว่า ไอฟิส และเมื่อไอฟิสเป็นผู้เป็นลูกชาย (ที่เป็นลูกสาว) อายุ 13 ปี พ่อก็เลือกที่จะเรียกหญิงสาวบริสุทธิ์ที่มีผม สีทองคนหนึ่งว่าเจ้าสาวของลูกชาย ความรักระหว่างเด็กหญิงทั้งสองจึงเกิดขึ้นจากความเห็นอกเห็นใจ กัน โดยใน Metamorphoses มีเนื้อหาว่า

พวกเขาอายุเท่ากัน
ทั้งคู่ต่างก็น่ารัก
ได้เรียนรู้ ABC จากครูคนเดียวกัน,
และความรักก็นำพาให้ทั้งคู่อยู่ด้วยกัน
ความไร้เดียงสา ได้เติมเต็มในหัวใจของพวกเขา
ด้วยความปรารถนาเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม ขณะที่ภาพแต่งงานใกล้เข้ามา ความสั่นกลัวของไอฟิสก็ปรากฏ ผ่านความพยายามที่จะ เรียกร้องถึงความรัก เทพธิดาไอซิสได้ยื่นความเจ็บปวดของเด็กหญิงจึงเปลี่ยน เธอให้เป็นเด็กชาย

การอ้างถึงความรักระหว่างผู้หญิงที่มีอยู่อย่างจำกัดปรากฏในงานศึกษาของ โจเซฟ เอ. โคเรย์ (Joseph A Coray) และแพตทรีเซีย บิตตี้ ช็อง (Patricia Beattie Jung) ในหนังสือ เรื่อง Sexual Diversity and Catholicism: Toward the Development of Moral Theology ที่กล่าวถึงเฟดรัส (Phaedrus) ที่พยายามอธิบายถึงความรักระหว่างผู้หญิงผ่านตำนานที่เขาสร้างขึ้น ดังเช่น ตำนานเกี่ยวกับพรอมิธีอุส (Prometheus) ที่กลับมาถึงบ้านหลังจากตีหม้อในงานสังสรรค์ เขาได้ทำผิดพลาดโดยการเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศของผู้หญิงบางคนให้กลายเป็นผู้ชายและสนุกกับการกระทำทางเพศที่ไม่เหมาะสม (Coray & Jung, 2001, p. 156)

ตัวอย่างอื่น ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนเพศเดียวกัน ยังปรากฏ อยู่ในข้อเขียนที่มีชื่อว่า Dialogues of the Courtesans ของ ลูเชีย (Lucian) ที่เล่าถึงเรื่องราวของมี กิลลา (Megilla) ที่เปลี่ยนชื่อของเธอเป็นมีกิลลัส (Megillus) และสวมใส่ผมปลอมคลุมบนศีรษะที่ถูก โกงด้วยมิดโคน เธอแต่งงานแล้วและมาจากเลสบอส (Lesbos) เพื่อนเธอที่ชื่อ ลีเอนา (Leaena) ได้ กล่าวถึงเธอว่า “มีผู้หญิงเช่นนี้ในเลสบอสด้วยหรือ เธอมีใบหน้าคล้ายผู้ชาย แต่เป็นเพียงผู้หญิงที่ทำ

ราวกับว่าตนเองเป็นผู้ชาย” มีกิลส์ได้ยั่ววนลีเอนาจนทำให้เธอรู้สึกถึงประสบการณ์ที่แปลกประหลาดในข้างต้น

งานศึกษาของโทมัส ฮับบาร์ด (Thomas Hubbard) ในหนังสือเรื่อง *Homosexuality in Greece and Rome: A Sourcebook of Basic Documents* ยังอ้างอิงถึงบทสนทนาที่เขียนโดย ลูเซีย ที่กล่าวถึงผู้ชายสองคนที่ถกเถียงว่า สิ่งไหนดีกว่ากัน ระหว่างผู้ชายที่รักเพศเดียวกันและรักต่างเพศ โดยผู้ชายคนหนึ่งได้ยืนยันว่า ถ้าผู้ชายเพศเดียวกันจะมีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาว ก็จะต้องมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน เพราะความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวถูกพิจารณาว่าเป็นความผิด (Hubbard, 2003, p. 468)

นอกจากนี้ ใน *Apocalypse of Peter* อธิบายถึงการถูกลงโทษของเลสเบี้ยนและเกย์ในนรกว่า (Wesley Center Online, 2000) ผู้ชายและผู้หญิงคนอื่น ๆ จะถูกเหวี่ยงลงมาจากก้อนหินขนาดใหญ่ ตกลงมาที่ด้านล่าง และถูกผลักโดยผู้ที่อยู่เหนือพวกเขา ให้ขึ้นไปยังหิน จากนั้นก็ถูกเหวี่ยงลงไปที่ด้านล่าง และไม่มีเวลาหยุดพักจากการลงโทษนี้ เพื่อที่จะให้ร่างกายของพวกเขามีมลทิน จากการที่ทำได้เหมือนผู้หญิง หลักศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ New Testament ได้กล่าวถึงคนรักเพศเดียวกัน (ทั้งเกย์และเลสเบี้ยน) ว่าต่างมีความผิดที่เท่าเทียม โดยเฉพาะการกล่าวถึงเลสเบี้ยนว่าคือ ผู้หญิงที่เปลี่ยนธรรมชาติ โดยการต่อต้านธรรมชาติ

3.1.3 ยุคกลาง (Medieval period)

ยุโรปในยุคกลาง เป็นยุคที่โบสถ์คริสต์ได้จำกัดมุมมองที่มีต่อความสัมพันธ์ของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ผ่านสถานกักกันที่ได้รับการพัฒนาจากพระภิกษุสงฆ์เชลติกในไอร์แลนด์ ที่ได้รับความสนใจจากหนังสือเก่า ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกาะเล็ก ๆ ในอังกฤษ โดยหนังสือเล่มนี้มีรายละเอียดของการกระทำที่ผิดศีลธรรมและการสารภาพบาปของบุคคลต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ผู้ชายคนหนึ่งสารภาพและยอมรับว่าตนเองได้กระทำผิดศีลธรรมกับผู้ชายด้วยการร่วมเพศทางทวารหนักมาเป็นเวลาสี่ปี

เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันนี้ปรากฏอยู่ในงานศึกษาของจูดิธ เอ็ม. เบนเนต (Judith M. Bennett) ในบทความเรื่อง “Lesbian-like” and the Social History of Lesbianisms ที่อ้างอิง Paenitentiale Theodori อันเป็นคู่มือการสารภาพบาปในต้นยุคกลางที่พระสันตปาปา Theodore of Tarsus ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับความรักระหว่างผู้หญิงด้วยกัน ซึ่งใน Paenitentiale มีข้อความว่า “ถ้าผู้หญิงมีการปฏิบัติตัวที่ชั่วร้ายกับผู้หญิง เธอจะต้องสำนึกบาปเป็นเวลา 3 ปี” ทั้งนี้ Paenitentiale ได้ถูกเผยแพร่ไปยังเกาะเล็ก ๆ ในอังกฤษที่เป็นพื้นที่สำคัญในยุโรป โดยคนที่เขียนคำสารภาพบาปในยุคกลางไม่ได้กล่าวถึงกิจกรรมทางเพศของเลสเบี้ยนอย่างชัดเจน (Bennett, 2000, p. 1)

เช่นเดียวกับงานศึกษาของหลุยส์ ครอมป์ตัน (Louis Crompton) นักวิชาการชาวแคนาดาผู้บุกเบิกการสนเรื่องเคียวรี่ ที่เขียนบทความเรื่อง *The myth of lesbian impunity: Capital laws from 1270 to 1791* (1981) ได้อย่างอย่างบทความเกี่ยวกับกฎหมายฝรั่งเศส ที่มีชื่อว่า *Li livres de justice et de plet* (c.1260) อันเก่าแก่ที่สุด ที่กล่าวถึงบทลงโทษทางกฎหมายที่มีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันมากกว่าผู้ชายรักเพศเดียวกัน ตามกฎหมายได้กำหนดบทลงโทษที่มีต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกันโดยการ “ตัดมือตัดขาสำหรับการกระทำผิดในครั้งแรก จุดไฟเผาจนตายสำหรับการกระทำผิดในครั้งที่สอง และถูกลงโทษจากผู้ชายสำหรับการกระทำผิดในครั้งที่สาม” และแม้ว่า บทลงโทษในการตัดมือตัดขาสำหรับผู้หญิงรักเพศเดียวกันในยุคกลางจะไม่ใช่ที่รู้จักกันมากนัก แต่ในสเปน อิตาลี และจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ กฎโซโดมีระหว่างผู้หญิงได้มองว่าการมีพฤติกรรมทางเพศระหว่างผู้หญิงเป็นพฤติกรรมที่ผิดธรรมชาติ และต้องถูกลงโทษด้วยการจุดไฟเผาจนเสียชีวิต แม้ว่าจะมีบันทึกจำนวนน้อยที่กล่าวถึงเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ในจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิคาร์ลที่ 5 ก็ยังคงมีกฎหมายที่ห้ามการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง (Crompton, 2004, p. 11-25)

บันทึกที่ยังคงหลงเหลืออยู่เกี่ยวกับเรื่องราวผู้หญิงของ 12 คน ในยุคกลางที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงด้วยกัน ถูกกล่าวถึงในงานของ จูดิธ เอ็ม. เบนเนต (Judith M. Bennett) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีความเชี่ยวชาญในประวัติศาสตร์ผู้หญิงและเพศสถานะ ประจำมหาวิทยาลัยเซาเทิร์นแคลิฟอร์เนีย กล่าวว่า “เป็นการที่คนเพศเดียวกันนำอวัยวะเพศมาสัมผัสกัน โดยผู้หญิงทั้งหมดรับรู้ความสัมพันธ์กันในเชิงชู้สาวจะทำให้พวกเธอถูกจำคุกหรือประหารชีวิต” (Bennett, 2000, p. 3)

ตัวอย่างที่เก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวปรากฏอยู่ในงานของ ครอมป์ตัน ที่กล่าวถึงผู้หญิงคนหนึ่งที่ถูกประหารชีวิตเนื่องจากมีกิจกรรมทางเพศแบบรักเพศเดียวกัน (Crompton, 2004, p. 11-25) แต่ก็ไม่ใช่ว่าผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงด้วยกันทุกคน จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง งานศึกษาของเบนเนต ได้กล่าวถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 15 ที่ลอเรน (Laurence) หญิงสาวชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นภรรยาของโคลิน พอยเทอวิน (Colin Poitevin) ได้ถูกจำคุกเนื่องจากเธอมีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวกับ หญิงสาวคนหนึ่งที่มีชื่อว่า จอฮานน์ (Jehanne) โดยเธอให้การว่า “ความเมตตาของจอฮานน์ กลายเป็นจุดเริ่มต้น” เธอเสียใจต่อบาปของตน และจะกลับบ้านหลังจากถูกจำคุกเป็นเวลา 6 เดือน (Bennett, 2000, p.18-19)

ตัวอย่างต่อมา มาจากงานศึกษาของเฟเดริกา แรนดัล (Frederika Randall) ที่กล่าวถึงเรื่องราวที่ถูกค้นพบในเมืองเปอร์เซีย อิตาลี โดยเป็นข้อเขียนในการสอบสวนคดีระหว่างปี ค.ศ. 1619 และ 1623 ที่เบนเนดตตา คาร์ลินี (Benedetta Carlini) (1591–1661) ผู้เป็นหัวหน้าแม่ชี ได้กระทำความผิดฐานมีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวกับแม่ชีคนอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของ

นักบวชชายที่มีชื่อว่า สเปนดิเทลโล (Splenditello) โดยเธอประกาศว่า ตนได้ตกเป็นเหยื่อของ “ความหลงใหลในปิศาจ” (diabolical obsession) และถูกโทษคุมขังอยู่ในเรือนจำของสำนักนางชีเป็นเวลา 35 ปี ซึ่งเป็นช่วงชีวิตสุดท้ายของเธอ (Randall, 1986)

โลกอาหรับในยุคกลาง ผู้หญิงรักเพศเดียวกันถูกพิจารณาว่ามีสาเหตุมาจาก อุณหภูมิความร้อนภายในแคมในของอวัยวะเพศที่สูงเกินไป และอาจบรรเทาได้จากการนำอวัยวะเพศของผู้หญิงคนอื่นมาเสียดสีกับอวัยวะเพศของตน ซึ่งบทความทางการแพทย์ของชาวอาหรับในยุคกลาง ได้พิจารณาว่า ผู้หญิงรักเพศเดียวกันมีมาแต่กำเนิด หลักฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ในงานศึกษาของ ซาฮาร์ อามอร์ (Sahar Amer) ในบทความเรื่อง Medieval Arabic Lesbians and Lesbian-Like Women ที่ได้ยกตัวอย่างงานเขียนของ มาซาไวห์ (Masawaiyh) ที่พยายามค้นหาสาเหตุของการเป็นผู้หญิงรักเพศเดียวกันว่า “เด็กหญิงจะกลายเป็นเลสเบี้ยน หากพยาบาลให้กินอาหารเฉพาะ เช่น ผักขึ้นฉ่าย และร็อคเก็ต” (Amer, 2009, p. 217) และในยุคแรกเรื่องราวเกี่ยวกับเลสเบี้ยนในวรรณกรรมของชาวอาหรับจะมาจาก Encyclopedia of Pleasure ที่พูดถึงถึงเรื่องราวความรักระหว่างผู้หญิงคริสเตียนและผู้หญิงอาหรับ (Amer, 2009, p. 218-219)

ในระหว่างปี ค.ศ. 1170 และ 1180 ชาวโมโมดิเนสคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ ได้สร้างงานศิลปะชิ้นเอกที่มีชื่อว่า Mishneh Torah โดยได้อธิบายรายละเอียดถึงพิธีกรรมทางศาสนาของชาวยิว ในเรื่องผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ว่า

ผู้หญิงที่นวดอวัยวะเพศของคนอื่นจะถูกห้าม นี่คือนิบัติปฏิบัติของอียิปต์ ซึ่งเราได้รับการเตือน “เช่นเดียวกับการปฏิบัติตัวในอียิปต์.....คุณจะไม่ทำสิ่งนั้น” (Leviticus 18:3) นักปราชญ์ กล่าวว่า พวกเขาทำอะไร ผู้ชายแต่งงานกับผู้ชาย ผู้หญิงแต่งงานกับผู้หญิง และผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชายสองคน แม้ว่าการปฏิบัตินี้จะเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ก็ไม่ได้ถูกผูกมัด เนื่องจากไม่มีข้อห้ามที่เฉพาะเจาะจง และไม่ใช้เพศสัมพันธ์ที่แท้จริง ดังนั้น (คนที่ทำเช่นนี้) จึงห้ามไม่ให้แก่นักบวช เพราะเป็นเรื่องน่ารังเกียจ และผู้หญิงก็จะไม่ถูกห้ามจากสามี เพราะไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจ แต่เป็นความเหมาะสมที่จะจัดการด้วยการเยียนดี เพราะเป็นกบฏ (เป็นผู้ละเมิดข้อห้ามของยิว) พวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้ทำบางสิ่ง ผู้ชายควรระวังกับภรรยาของตนเอง และควรป้องกันไม่ให้ผู้หญิงรู้ว่าใครมาหาเธอ หรือเธอจะไปหาพวกเขา

เนื้อความที่ปรากฏในหลักฐานเหล่านี้ต่างแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกรักเพศเดียวกันของผู้หญิง (Female homoeroticism) ที่มีอยู่ในงานวรรณกรรมกรีกโบราณและภาพยนตร์อังกฤษ (Amer, 2009, p. 218-219)

3.1.4 ยุคก่อนสมัยใหม่ (Early period)

ในอังกฤษยุคก่อนสมัยใหม่ ผู้หญิงรักเพศเดียวกันเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการมองเห็นมากขึ้น นักประวัติศาสตร์อย่างแคทเธอรีน คราฟต์-แฟร์ไชลด์ (Catherine Craft-Fairchild) ได้ถกเถียงว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่การต่อต้านพฤติกรรมเลสเบี้ยนในสังคม (Fairchild, 2006, p. 409) ตัวอย่างเช่นงานศึกษาของเธอ ที่ปรากฏในบทความเรื่อง Sexual and Textual Indeterminacy: Eighteenth-Century English Representations of Sapphism ที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงที่ถูกค้นพบในปี ค.ศ. 1709 ที่เดอลาลิวีเยอ แมนเล (Delariviere Manley) นักเขียนชาวอังกฤษและนักเขียนบทละครที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ได้ตีพิมพ์วารสาร The New Atlantis เพื่อโจมตีเลสเบี้ยน (Fairchild, 2006, p. 413)

แฟร์ไชลด์ยังได้ยกตัวอย่างถึงนักประวัติศาสตร์คนอื่น ๆ อย่างลิน ฟิดิล (Lynne Friedli) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเมืองเรื่องสุขภาพ และนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันที่เขียนหนังสือประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนและ LGBT (เลสเบี้ยน, เกย์, ไบเซ็กชวล, และทรานเจนเดอร์) อย่างลิลเลียน เฟดเดอร์แมน (Lillian Faderman) ที่ได้สังเกตเห็นถึงความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่พยายามตัวตนและการมีอยู่ของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน (Fairchild, 2006, p. 408) และมีผลทำให้ผู้หญิงรักเพศเดียวกันยังคงถูกตีตราในทางสังคม พร้อมกับผู้ชายยังคงหวาดกลัวในการยอมรับความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันของผู้หญิง (Fairchild, 2006, p. 409)

วรรณกรรมบางชิ้นพยายามให้เหตุผลเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศของเลสเบี้ยน โดยใน The New Atlantis ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับความเป็นจริงของเลสเบี้ยน ผ่านการบรรยายให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นชาย อย่างไรก็ตาม แฟร์ไชลด์ กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแมนเลกับเคลแลน ในนวนิยายเรื่อง Fanny Hill แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวเกี่ยวกับการสร้างเรื่องเล่าของเลสเบี้ยนที่แตกต่างจากผู้หญิงคนอื่น ขณะที่งานเขียนของ ฟิลดิง (Fielding) ในนวนิยาย The Female Husband ได้มุ่งเน้นไปที่ความไม่ซื่อสัตย์ภายในจิตใจของแฮมิลตันที่นำพาเธอไปยังการมีพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน และการแต่งกายข้ามเพศ (cross-dressing) (Fairchild, 2006, p. 420)

ความยากลำบากในการสร้างเรื่องราวให้ผู้หญิงรักเพศเดียวกันได้รับการยอมรับทางสังคม ปรากฏอยู่ในงานเขียนของ โจนาธาน สวิฟ (Jonathan Swift) ในเรื่อง Tatler ในปี ค.ศ. 1711 โดยความล้มเหลวที่ปรากฏในเรื่องเล่า ได้ทำให้ผู้ชมมองเห็นความผิดปกติเกี่ยวกับผู้หญิงผ่านการระบุว่าเธอไม่บริสุทธิ์ (Jonathan Swift, 1711, p. 5) แต่ในเวลาเดียวกัน งานศึกษาของแอนน์ คลาร์ก (Anna Clark) ได้มองว่า งานเขียนดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ดีเกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ทั้งในแง่ของความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ไปจนถึงความรักระหว่างชายหญิง ที่ไม่อาจปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของคนรักเพศเดียวกัน ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมย่อยของเลสเบี้ยนในหมู่ของนัก

เด่นรำ และหญิงโสเภณี ที่ปรากฏอยู่ในศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 ในปารีสและอัมสเตอร์ดัม (Clark, 1996, p. 26)

กฎหมายต่อต้านผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ไม่ได้ถูกสร้างหรือบังคับใช้ในประวัติศาสตร์อเมริกา งานศึกษาของโดโรธี เอ. เมย์ส์ (Dorothy Mays) ในบทความเรื่อง Women in Early America: Struggle, Survival, and Freedom in a New World ได้ยกตัวอย่างข้อค้นพบว่า ในปี ค.ศ. 1636 จอห์น คอตตอน (John Cotton) (1585-1652) นักบวชในประเทศอังกฤษและอาณานิคมของอเมริกา ได้เสนอให้มีกฎหมายให้พื้นที่บริเวณอ่าวแมสซาชูเซตส์ที่ให้ผู้หญิงหรือผู้ชายรักเพศเดียวกันมีกิจกรรมทางเพศได้ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้ถูกบังคับใช้ (Mays, 2004, p. 232) การปรากฏตัวของกฎหมายดังกล่าววิลเลียม เฮนรี วิสมอร์ (William Henry Whitmore) มองว่า เป็นช่วงเวลาที่เราเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็น “ความสกรปรกของสิ่งที่ผิดปกติ ที่จะต้องถูกลงโทษด้วยความตาย ไม่ว่าจะเป็นการร่วมเพศที่ผิดธรรมชาติ อันเกิดจากตัณหาของผู้ชายกับผู้ชาย ผู้หญิงกับผู้หญิง หรือการร่วมเพศกับสัตว์ที่เป็นความหมกมุ่นในตัณหาของผู้ชายหรือผู้หญิง” (Whitmore, 1995)

ปี ค.ศ. 1655 ได้มี กฎหมาย Connecticut Colony อันเป็นกฎหมายที่ต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดธรรมชาติของทั้งผู้หญิงและผู้ชายรักเพศเดียวกัน และในปี ค.ศ. 1779 โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ได้เสนอกฎหมายที่ระบุว่า

ผู้ใดมีส่วนร่วมในการข่มขืน การมีสามีหรือภรรยาหลายคน การมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดธรรมชาติกับผู้ชายหรือผู้หญิง จะต้องถูกลงโทษ หากเป็นผู้ชายจะถูกทำหมัน หากเป็นผู้หญิงจะถูกตัดกระดูกอ่อนจากจมูกให้เป็นรู โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางอย่างน้อยครึ่งนิ้ว (Jefferson, 2010)

แต่ข้อเสนอดังกล่าว ก็ไม่ได้ถูกบังคับใช้ให้เป็นกฎหมาย นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1649 ในอาณานิคมพลิมัท ได้พบเอกสารพิจารณาคดีที่ระบุว่า ซาร่าห์ ไวท์ นอร์แมน (Sarah White Norman) และแมรี วินซ์เซนต์ แฮมมอน (Mary Vincent Hammon) ได้ “มีพฤติกรรมที่หยาบคายบนเตียง” (Borris, 2004, p. 113) และในช่วงศตวรรษที่ 17 งานศึกษาที่ปรากฏบนเว็บไซต์ OutHistory พบว่า แฮมมอนไม่ได้ถูกลงโทษตามกฎหมาย หากแต่มีเพียงการตักเตือนเนื่องจากเธออายุน้อยกว่า 16 ปี ขณะที่นอร์แมน ได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดและยอมรับอย่างเปิดเผยว่าเธอ “มีพฤติกรรมที่เต็มไปด้วยตัณหา” กับแฮมมอน และยังคงตักเตือนเกี่ยวกับการกระทำความผิดในอนาคต (OutHistory, 2008) หลักฐานดังกล่าวล้วนเป็นคดีความอันเกี่ยวข้องกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันในประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา

วิวัฒนาการของมิตรภาพที่โรแมนติกระหว่างผู้หญิง ในศตวรรษที่ 19 ของอเมริกา ปรากฏให้เห็นใน “ผู้หญิงยุคใหม่” (New Woman) ซึ่งแครีโรล สมิธ-โรเซนเบิร์ก (Carroll Smith-Rosenberg) ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์สตรี เพศสถานะ และเพศวิถีประจำ

มหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้อธิบายว่าดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ของ “ผู้หญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในอเมริกา ที่เกิดขึ้นระหว่างปลายศตวรรษที่ 1850 และต้นศตวรรษที่ 1900 โดยเป็นผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง, ทะเยอทะยาน, และโสด” โดยที่การปรากฏตัวของผู้หญิงแบบใหม่นี้ มาจากการเติบโตของสตรีนิยมและขบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ซึ่งต่างกระตุ้นให้ผู้หญิงสนใจเกี่ยวกับการเมือง ไปจนถึงการขยายโอกาสทางการศึกษา ที่จะเป็นตัวพัฒนาและสร้างความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของผู้หญิง โดยผู้หญิงบางส่วนของที่ประสบความสำเร็จและนำชื่นชมของยุคต่างเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมอยู่ในขบวนการดังกล่าว ตัวอย่างเช่น เจน แอดดัม (Jane Addams) ผู้ก่อตั้งบ้านพักที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในอเมริกา เธอยังไม่ได้แต่งงานและมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดครั้งแรกกับเอลเลน สตาร์ (Ellen Starr) โดยเธอใช้ชีวิต 40 ปีกับแมรี โรเซต สมิธ (Marry Rozet Smith) ในบ้านของเธอที่บาร์ฮาร์เบอร์ และเอ็ม แคร์รี่ โทมัส (M. Carey Thomas) อธิการบดีวิทยาลัย Bryn Mawr ที่มีเพื่อนสนิทสองคนชื่อ แมรี กวิน (Marry Gwinn) และแมรี มากาเร็ต (Marry Garrett) ลูกสาวคนเดียวของจอห์นดับเบิลยู การ์เร็ตต์ ประธานบัลติมอร์ รวมไปถึงผู้หญิงคนอื่น ๆ อีกมากมาย

งานศึกษาของนิล มิลเลอร์ (Neil Miller) นักเขียนชาวอเมริกันอันเป็นที่รู้จักกันจากหนังสือเกี่ยวกับประวัติและวัฒนธรรมของ LGBT ในบทความเรื่อง Out of the Past: Gay and Lesbian History from 1869 to the Present ยังกล่าวถึงนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันอย่างลิลเลียน เฟดเดอร์แมน (Lillian Faderman) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Odd Girls and Twilight Lovers ที่กล่าวว่า โอกาสทางเศรษฐกิจและการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นของผู้หญิงชนชั้นกลาง มีผลทำให้เกิดวิทยาลัยสำหรับผู้หญิงและนำไปสู่มิตรภาพที่โรแมนติกระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน โดยงานศึกษาของมิลเลอร์พบว่า Mount Holyoke เป็นวิทยาลัยหญิงล้วนที่แรกในอเมริกาที่ก่อตั้งขึ้น ในปี ค.ศ. 1837 และต่อมาในกลางศตวรรษที่ 19 ก็ได้มีจำนวนของวิทยาลัยหญิงล้วนที่เพิ่มมากขึ้น เช่น วิทยาลัย Vassar ที่เปิดในปี ค.ศ. 1865, วิทยาลัย Smith ที่เปิดในปี ค.ศ. 1872, วิทยาลัย Wellesley ที่เปิดในปี ค.ศ. 1875, และวิทยาลัย Bryn Mawr ที่เปิดในปี ค.ศ. 1886 อีกทั้งยังมีวิทยาลัยชายล้วนบางแห่งที่ได้เริ่มเปิดรับผู้หญิงเข้าศึกษา เช่น วิทยาลัย Oberlin ที่เปิดรับผู้หญิงในปี ค.ศ. 1830, วิทยาลัย Cornell และมหาวิทยาลัยมิชิแกนที่กลายเป็นสหศึกษาในปี ค.ศ. 1870 (Miller, 1995, p. 60)

วิทยาลัยหญิงล้วนเหล่านี้ ล้วนมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “สิ่งมหัศจรรย์” (smashing) อันเป็นความโรแมนติกที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นเพศ ที่เติบโตอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความใกล้ชิดระหว่างคนเพศเดียวกัน (Miller, 1995, p. 60)

งานศึกษาของเลลา เจ. รัปป์ (Leila J. Rupp) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสตรีนิยม ที่เขียนบทความเรื่อง Sapphistries : a global history of love between women ได้กล่าวถึงบทความของฮาเวลล็อก เอลลิส (Havelock Ellis) นายแพทย์ชาวอังกฤษ ที่ศึกษาเรื่อง School-Friendships of Girls ที่ได้รับการตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ใน Studies in the Psychology of sex ในปี ค.ศ. 1920 ที่ได้

เตือนเกี่ยวกับความอันตรายของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กหญิงในโรงเรียน ทั้งในอิตาลี, อังกฤษ, อเมริกา, และละตินอเมริกา ที่ถูกเรียกว่า คูรัก เขากล่าวว่าเหล่านี้คือ ความสัมพันธ์แบบคูรักที่ถูกพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ที่เหมือนกับความรัก มักจะเกิดขึ้นจากเด็กผู้หญิงที่มีลักษณะเหมือนผู้ชายที่พยายามทำให้ตัวเองเป็นที่ต้องการจากเด็กหญิงที่เป็นคนรักของเธอ

เอลิสมองว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับ ความหลงใหล, การกอดจูบ, และการเอาใจใส่ อันเป็นการแสดงความรักระหว่างกัน แต่เด็กหญิงจะขาดความรู้ด้านเพศวิถีที่พวกเขาไม่สามารถยอมรับว่ากิจกรรมดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ขณะที่นักเพศศาสตร์บางคนกลับมองว่า อารมณ์ความรู้สึกในเชิงมิตรภาพของเด็กหญิง เป็นความปกติที่ไม่มีพิษภัย เนื่องจากการแสดงความรัก (love play) ที่จะก้าวไปยังพื้นฐานของการมีความสัมพันธ์กับรักต่างเพศ (Rupp, 2011, p. 163)

ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างผู้หญิงในกลางศตวรรษที่ 19 มีสาเหตุมาจากความเข้มงวดต่อบทบาททางเพศสถานะ ที่ส่งผลกระทบไปยังผู้หญิงคนอื่น ๆ อันนำไปสู่ความใกล้ชิดระหว่างผู้หญิงที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน (Rosenberg, 1975, p. 1-29) และเนื่องจากไม่มีภาษาที่จำกัดความต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นสังคมของคนเพศเดียวกัน (Homosocial)

ในช่วงเวลาที่มีมิตรภาพอันโรแมนติกระหว่างผู้หญิงได้งอกงามขึ้นมาหลายศตวรรษ ขนบธรรมเนียมของผู้หญิงอันเกี่ยวข้องกับมิตรภาพที่โรแมนติกนั้น ได้ถูกผสมไปด้วยความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สร้างความเป็นไปได้ ให้ผู้หญิงสองคนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ปราศจากผู้ชาย ขณะเดียวกัน มิตรภาพที่โรแมนติกระหว่างผู้ชายก็ไม่ได้ทำให้ผู้หญิงรับรู้ถึงความเบี่ยงเบนแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของพวกเธอแตกต่างจากมิตรภาพที่โรแมนติกระหว่างผู้ชายเพศเดียวกัน

เอกสารหลายชิ้นได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงที่มาจากการติดต่อกันทางจดหมายในช่วงเวลาหนึ่ง จดหมายเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นทางอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้อ่านสมัยใหม่ไม่คุ้นเคย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงที่อยู่เหนือความรัก บทความของมิลเลอร์ได้อ้างถึงช่วงเวลาในปีค.ศ. 1860 และ 1870 ที่แอนนา อี ดิกคินสัน (Anna E. Dickinson) นักแสดงหญิง, นักโต้เวที, และนักกิจกรรมทางการเมืองชาวอเมริกันที่ยังไม่ได้แต่งงาน ได้รับจดหมายหลายฉบับจากหญิงสาวที่ชื่นชอบในตัวเธอ (Miller, 1995, p. 55) (จดหมายดังกล่าวปรากฏในบทความของแนนซี ซาห์ลี (Nancy Sahli) ในเรื่อง Smashing: Woman's Relationship Before the Fall) โดยมีจดหมายฉบับหนึ่งถูกส่งมาจากหลุยส์ แบคเคต (Louise Brakett) ภรรยาของจิตรกรเมืองบอสตัน ภายในมีเนื้อหาว่า

ฉันอยากเห็นคุณมากแค่ไหน จดหมายของคุณทำให้ฉันมีความปรารถนาที่สวຍงาม
ฉันจะแต่งงานกับคุณ วังไปในทุก ๆ ที่กับคุณ เพราะคุณเป็นที่รัก ฉันรู้สึกถึงจิต
วิญญาณของคุณ ฉันรบกวนความนุ่มนวลของคุณหรือไม่ (Miller, 1995, p. 56)

นอกจากนี้ยังมีจดหมายที่เขียนถึง ลอรา เคอร์ติส บุลลาร์ด (Laura Curtis Bullard) หญิงสาวที่แต่งงานแล้วและเป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อว่า Revolution ที่มี
เนื้อความว่า “ฉันดีใจที่มีคุณเป็นที่รักของฉัน ฉันไม่สามารถที่จะหาคำพูดเพื่อที่จะแสดงออกถึง
ความสุขใจของฉันที่มีต่อรักครั้งใหม่” (Miller, 1995, p. 56)

บทความชิ้นดังกล่าวของมิลเลอร์ ชี้ให้เห็นว่า นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน
อย่างลิลเลียน เฟดเดอร์แมน (Lillian Faderman) และแครีโรล สมิธ-โรเซนเบิร์ก (Carroll Smith-
Rosenberg) ยังคงสงสัยว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางเพศด้วยหรือไม่ อีกทั้งเขา
ยังยกตัวอย่างถึงความเห็นของ แบลนช์ วีเซน คูก (Blanche Wiesen Cook) ผู้เชี่ยวชาญด้าน
ประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวว่า “ผู้หญิงที่รักผู้หญิง และผู้หญิงที่ได้รับการทะนุถนอมและสนับสนุนใน
สภาพแวดล้อมอันเป็นอิสระคือเลสเบี้ยน” และไม่ว่าใครจะเห็นด้วยกับการนิยามของคุกหรือไม่
หลักฐานดังกล่าวก็เพียงพอที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นที่รับรู้เกี่ยวกับผู้หญิงเพศเดียวกัน
(Miller, 1995, p. 58)

แต่เมื่อความบริสุทธิ์เกี่ยวกับเรื่องเพศของคนเพศเดียวกันถูกแทนที่ด้วย
ประวัติศาสตร์ของนักเพศศาสตร์, ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศและความสัมพันธ์ทางเพศ, และการ
ตระหนักรู้ทางจิตวิทยาของฟรอยด์ จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ในปลายศตวรรษที่ 19
ที่ปรากฏผ่านหลักฐานอย่างเช่นงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงถูกมองว่าเป็น
ความเสื่อมโทรม และกลายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ คำศัพท์คำว่า เลสเบี้ยน
(lesbian) และผู้หญิงรักร่วมเพศ (female invert) จึงถูกกล่าวถึงและกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องเพศวิถีของผู้หญิงที่ต่างถูกจับจ้องจากสังคม

ในปารีส ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงเวลาที่ปรากฏให้เห็นถึงผู้หญิงรักเพศ
เดียวกัน ในยุค Belle Epoque¹ อันเป็นยุคที่ศีลธรรมเกิดการผ่อนคลายและเต็มไปด้วยศิลปะแบบ
แอมดรอจีนส์² โดยผู้ชายรักเพศเดียวกันจะปรากฏตัวในลักษณะของการใช้เครื่องสำอางทาปากและ

¹ ภาษาฝรั่งเศสที่แปลว่ายุคที่สวຍงาม ซึ่งเป็นช่วงเวลาดั้งเดิมในฝรั่งเศสคือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1871-
1914 เป็นระยะเวลาตั้งแต่การเกิดขึ้นของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่3-สงครามโลกครั้งที่ 1 โดยเป็นช่วงที่มี
ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

² ศิลปะที่นำเอาองค์ประกอบเฉพาะของทั้งผู้ชายและผู้หญิงมารวมเป็นหนึ่งเดียว มักใช้ในการ
การอธิบายบุคคลที่ไม่ใช่เฉพาะเจาะจงทางเพศ

แก้มเป็นสีแดง พร้อมกับการสวมใส่วิกผม ขณะที่ผู้หญิงรักเพศเดียวกันจะสวมใส่ทักซิโด้กับแว่นตาข้างเดียวที่สอดเข้าไปในรูเล็ก ๆ ภายในเสื้อ เพื่อป้องกันกลายเป็นเลสเบี้ยน

บทความของมิลเลอร์ได้กล่าวถึงชาร์ลี เบนสต็อก (Shari Benstock) ที่เขียนหนังสือเรื่อง *Women of the Left* อันเป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนอันเป็นที่นิยม (Miller, 1995, p. 76) และงานศึกษาของคาเรน ฮานเซน (Karen Hansen) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาและสตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยแบรนทีส ได้เขียนบทความเรื่อง 'No Kisses Is Like Youres': An Erotic Friendship between Two African-American Women during the Mid-Nineteenth Century เธอเห็นว่า แม้ผู้หญิงจะพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อกันและกัน แต่การแต่งงานกับผู้ชายยังคงเป็นบรรทัดฐาน โดยความสัมพันธ์ทางอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกพัฒนาไปยังความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิง พบได้จากเอกสารที่มาจากผู้หญิงแอฟริกัน-อเมริกันสองคน ที่ใช้คำศัพท์คำว่า “ความสัมพันธ์กับเพื่อนสนิท” (bosom sex) ในการอธิบายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเธอและหญิงสาวคนสนิท แม้ว่าในความเป็นจริง เธอทั้งคู่ยังคงมีวิถีปฏิบัติแบบรักต่างเพศกับสามีของตนก็ตาม (Hansen, 1995, p. 153-182)

ต่อมาในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ในนิวยอร์กแลนด์ของอเมริกาได้ปรากฏให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “Boston marriages” โดยเป็นคำศัพท์ที่ใช้สื่อถึงความรักและมิตรภาพระหว่างผู้หญิงสองคนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยการปราศจากแรงสนับสนุนทางการเงินจากผู้ชาย ความสัมพันธ์ในทำนองนี้เกิดขึ้นจากขนบธรรมเนียมของนิวยอร์กแลนด์ ที่แพร่ไปยังสหราชอาณาจักรและทวีปยุโรป ซึ่งคำศัพท์ดังกล่าวถูกประดิษฐ์ในนวนิยายของเฮนรี เจมส์ (Henry James) ที่มีชื่อว่า *The Bostonian* ซึ่งเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์สนมระหว่างผู้หญิงบอสตันสองคนที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งเป็นที่เล่าลือว่าเป็นความสัมพันธ์แบบพี่สาวน้องสาว โดยเจมส์ กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ว่า “เป็นนิทานที่มีความเป็นอเมริกันอย่างมาก” เพราะเป็นการอ้างอิงถึงแนวคิดความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันหรือความเสมอภาคทางเพศที่ยังไม่มีความชัดเจนในอเมริกา (Angelowicz, 2017)

ช่วงเวลาต่อมา เดวิด มาเม็ต (David Mamet) ได้ทำให้แนวคิดความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันถูกพูดถึงอีกครั้ง โดยการใช้คำว่า Boston marriage มาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงละคร โดยเป็นเรื่องราวของผู้หญิงหลายคน ที่เป็นหุ้นส่วนกันทางธุรกิจและมีความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน แต่ทั้งนี้ในความเป็นจริงก็ไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่าความสัมพันธ์แบบ Boston marriage เป็นการอ้างอิงถึงความสัมพันธ์ของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน (แม้ว่าจะมีหลายคู่ที่มีความสัมพันธ์แบบดังกล่าว) แต่สิ่งที่สำคัญคือเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ความเท่าเทียมทางเพศที่จะทำให้ผู้หญิงสามารถมีอิสระในตัวเอง ที่ไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับผู้ชาย (Angelowicz, 2018)

พร้อมกันนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว เลสเบี้ยนยังได้รับการมองเห็นและมีตัวตนมากขึ้นในฝรั่งเศส งานศึกษาของรอปป์ ในหนังสือเรื่อง *Sapphistries : a global history of love between*

women ได้ค้นพบข้อเท็จจริงว่า พื้นที่สาธารณะไปจนถึงงานศิลปะและวรรณกรรมในปารีส ในช่วงยุค Fin de siècle³ บาร์, ร้านอาหาร, ร้านเสริมสวย, และคาเฟ่ ล้วนแต่มีเจ้าของเป็นเลสเบี้ยน เช่น Le Hanneton และ le Rat Mort ไปจนถึงการเกิดขึ้นของจิตรกร ศิลปิน และนักเขียน ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวของเลสเบี้ยนและไบเซ็กชวล อย่าง นาทาลี บาร์นีย์ (Nathalie Barney) ทายาทหญิงชาวอเมริกันอันมีฐานะร่ำรวย ที่ได้ย้ายไปใช้ชีวิตอยู่ที่ปารีสกับพี่สาวและแม่ของเธอ และพักอาศัยอยู่จนกระทั่งเธอเสียชีวิตในอายุ 95 ปี โดยเธอสร้างร้านเสริมสวยที่กลายเป็นเครื่องหมายของชนชั้นสูงและศิลปินเลสเบี้ยนที่มีชีวิตอยู่ในต้นศตวรรษที่ 20 ขณะเดียวกันก็สร้างสิ่งที่เรียกว่า Académie des Femmes (Rupp, 2011, p. 175), โรมาเนีย บรู๊ค (Romaine Brooks) จิตรกรชาวอเมริกันที่ทำงานส่วนใหญ่ในกรุงปารีสและคาปรี, รีเน่ วิเวียน (Renee Vivien) กวีชาวอังกฤษผู้เขียนภาษาฝรั่งเศสในรูปแบบของ Symbolistes และ Parnassiens เธอเป็นเลสเบี้ยนที่มีสถานะทางสังคมสูงในปารีส ยุค Belle Époque, ดีจุนา บาร์นส์ (Djuna Barnes) นักเขียนและศิลปินชาวอเมริกันที่ย้ายมาอยู่ปารีส และเป็นรู้จักในงานเขียนนวนิยายเรื่อง Nightwood (1936) อันเป็นนิยายเกี่ยวกับเลสเบี้ยน, เกรทรูด สไตน์ (Gertrude Stein) นักเขียนนวนิยาย กวี และนักเขียนบทละครชาวอเมริกันที่ย้ายมาพักอาศัยอยู่ในปารีสเมื่อปี ค.ศ. 1903 และเรดคลิฟต์ ฮอลล์ (Radclyffe Hall) เลสเบี้ยนชาวอังกฤษที่เดินทางมายังปารีสและเบอร์ลินเพื่อค้นหาคลับเลสเบี้ยน และค้นพบ Le Monocle ไนท์คลับของเลสเบี้ยนแห่งแรกในปารีส (Rupp, 2011, p. 179) เธอเป็นหนึ่งในคนรักของบาร์นีย์ ที่ได้ตีพิมพ์นวนิยายที่มีชื่อว่า Liane de Pougy อันเป็นนวนิยายขายดีที่พูดถึงเรื่องราวความรักของเลสเบี้ยน อันมีผลทำให้เลสเบี้ยนและไบเซ็กชวลได้รับการมองเห็นในพื้นที่สาธารณะ จนนำไปสู่เส้นทางการเป็นนักร้องและนักแสดง (Rupp, 2011, p. 179)

เบอร์ลินช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 หนังสือพิมพ์ขนาดเล็กที่มีชื่อว่า Grosse Glocke (Great Bell) ที่ตีพิมพ์ช่วงปี ค.ศ. 1906-1922 ได้วิจารณ์ชุมชนผู้หญิงรักเพศเดียวกันว่า “เต็มไปด้วยตัณหา” และบทความปี ค.ศ. 1908 ได้อธิบายถึง “งานปาร์ตี้ที่มีการร่วมประเวณีอันน่าคลื่นไส้” (sicken orgy) ระหว่างผู้หญิงจำนวนเจ็ดคนที่มีการสูบบุหรี่และดื่มสุรา ด้วยการตรวจพบจากการสืบสวนเจ้าของบ้านเช่าที่เป็นผู้หญิง โดยหนึ่งในชื่อของผู้หญิงที่เข้าร่วมงานปรากฏอยู่ในบทความ ซึ่งเธอไม่ได้ปฏิเสธว่าเป็นคนรักเพศเดียวกัน แต่ยืนยันว่าพวกเธอประพฤติตัวอย่างถูกต้อง (Rupp, 2011, p. 181)

ต่อมา หนังสือพิมพ์ได้รายงานถึงชุมชนของผู้หญิงยุคใหม่ ที่อธิบายถึงผู้บริหารคลับ Amazon ที่อาศัยอยู่ร่วมกับแฟนสาวและมีธรรมเนียมการแต่งกายที่ฟุ่มเฟือย โดยเธอมักปรากฏตัวในชุดสูทแบบผู้ชายและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในคลับก็เต็มไปด้วยการกอดจูบระหว่างผู้หญิง

³ ภาษาฝรั่งเศสที่หมายถึงช่วงเวลาที่ยั่งยืนที่สุดในศตวรรษที่ 19 เป็นยุคศิลปะและวัฒนธรรม

เพศเดียวกัน และในปี ค.ศ. 1910 หนังสือพิมพ์ Grosse Glocke ก็ได้รายงานเกี่ยวกับคลับ Bararian Quarter สำหรับเลสเบี้ยนที่ “ค่อย ๆ กลายเป็นสแลมของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน” โดยการบรรยายว่า “พวกเขาจะสวมใส่ชุดสุทผุ้ชาย พบกันในตอนกลางวัน พูดคุยอย่างเปิดเผยในรกรางที่ไม่มีใครรู้ว่าพวกเขาคือผู้หญิงหรือผู้ชาย” ซึ่งบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งได้แสดงความเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นที่น่าสนใจในการมองเห็นถึงความปรารถนาของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ (Rupp, 2011, p. 181)

ปี ค.ศ. 1920 พื้นที่เมือง โดยเฉพาะในยุโรปและอเมริกาต่างเป็นแหล่งกำเนิดของการค้าที่ให้บริการแก่ผู้หญิงที่มีความปรารถนาต่อผู้หญิง ในลอนดอนปี ค.ศ. 1922 Café Royale เป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยผู้หญิงที่มีสายตาเจ้าเล่ห์ต่อผู้หญิงคนอื่น ๆ ส่วนในโซโฮและตะวันตกของกรุงลอนดอน จะเป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วย เลสเบี้ยน, เกย์, กลุ่มโบฮีเมียน, และคลับของศิลปินเลสเบี้ยนที่ถูกค้นพบในหมู่บ้านกรีนวิช (Greenwich) เช่นเดียวกับเบอร์ลินในช่วงเวลากลางคืน มีคลับหลายแห่งที่เปิดบริการให้แก่ผู้ที่มีความคลุมเครือทางเพศ (gender ambiguity) และมีความอิสระในทางเพศที่เต็มไปด้วยผู้หญิงที่มีความเป็นชาย และผู้ชายที่มีความเป็นหญิง พร้อมกันนี้ก็มีการแสดงคาบาเรต์ในคลับต่าง ๆ เช่น O Just Suppose (Gesetz den Fall) และ When the Special Girlfriend (Wenn die beste Freundin)) และต่อมาได้ดำเนินการโดยมาร์ลีน ดีทริช (Marlene Dietrich) ในปี ค.ศ. 1928 (Rupp, 2011, p. 162)

ภายในคลับในช่วงเย็น ผู้หญิงคนหนึ่งจะยืนอยู่บนเวที (คิดว่าเป็นมาร์ลีน ดีทริช) และร้องเพลงเพื่อตอบสนองผู้ชมที่อาศัยอยู่ในโลกที่เหนียวล้า เป็นเพลงที่มีชื่อว่า The Lavender Song (Das lila Lied) ซึ่งเป็นเพลงปลุกใจของเหล่าควีเยร์ที่มีเนื้อหาว่า

พวกเราไม่ได้กลัวที่จะเป็นควีเยร์และแตกต่างออกไป
ถ้าพวกเขาหมายถึงนรก นรกที่ดีจะทำให้เรามีโอกาส
พวกเขาเดินแฉวยไปยังข้างหน้า เราชอบที่จะเต้น
พวกเราเห็นโลกของความรักและความต้องการ
พวกเขาทั้งหมดเห็นความน่าเบื่ออย่างแท้จริง
กลืนดอกลาเวนเดอร์ในยามค่ำคืนมีค่าที่สุดสำหรับพวกเรา
ที่ที่เราสามารถเป็นเพียงผู้ที่เราต้องการเป็น
สิ่งที่อยู่รอบตัวเราทั้งหมด จะส่งเราไป
นั่นคือสิ่งที่คุณต้องการทำ
แต่เราภูมิใจกับความไม่เกรงกลัว
ในความเป็นจริงเราเกือบสงสัยว่าคุณ
คุณทำตัวให้พ้นจากความกลัว ทำไมต้องเป็นเช่นนั้น
อะไรที่คุณกลัว

วิธีที่เราแต่งตัว

วิธีที่เราเจอกัน

ความจริงที่ว่าคุณไม่สามารถทำลายความรักของเราได้

เรากำลังจะชนะสิทธิของเรา

ไปยังกลืนดอกลาเวนเดอร์ทั้งกลางวันและกลางคืน (Rupp, 2011, p. 162)

เช่นเดียวกับ อพาร์ตเมนต์ย่านกรีนวิชในอังกฤษ และฮาเล็ม (Harlem)

ในอเมริกา ช่วงปี ค.ศ. 1930 ที่เป็นสถานที่ที่ต้อนรับเกย์และเลสเบี้ยน ซึ่งจะเต็มไปด้วยผู้พักอาศัยเกย์และเลสเบี้ยน คล้ายกับกรุงเบอร์ลินของปารีส ที่เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงของผู้ชายผมยาว (long-haired men) และผู้หญิงผมสั้น (short-haired women) ในปี ค.ศ. 1919 มีบุคคลที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับหมู่บ้านกรีนวิชว่าเป็นพื้นที่ที่ดึงดูด “คนทุกประเภท ทั้งโสเภณี, พวกคามวิปริตและโดยเฉพาะอย่างหลัง” (Rupp, 2011, p. 183)

งานศึกษาที่ได้รับการตีพิมพ์ในทศวรรษที่ 1930 กล่าวว่า “หมู่บ้านนี้เป็นที่รู้จักในฐานะบ้านของชายรักร่วมเพศ (pansies) เลสเบี้ยน (lesbians) และบาร์หรือไนต์คลับของคนทุกประเภทที่โดดเด่นในลักษณะดังกล่าว” (Rupp, 2011, p. 183)

เช่นเดียวกับในฮาเล็ม โดยเฉพาะยุคฟื้นฟูศิลปะ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1920 ถึงต้นทศวรรษที่ 1930 คลับหลายแห่งได้เปิดให้บริการแก่บุคคลที่มีความปรารถนาต่อคนเพศเดียวกัน กลาดิส เบนท์ลีย์ (Gladys Bentley) นักร้องผิวดำที่แต่งกายข้ามเพศและมีลักษณะแบบผู้ชาย ได้ออกมาร้องเพลงโดยสวมใส่ทักซิโดสีขาว และสวมหมวกทรงสูงด้วยการแสดงที่บ้านของแฮร์รี แฮสเบอร์รี่ (Harry Hansberry) ขณะเดียวกันในปารีส การแสดงโชว์ทางวัฒนธรรมได้เปิดไว้สำหรับคนรักเพศเดียวกัน งานเลี้ยงคอสมดรัมได้ดึงดูดคนจำนวนร้อยชีวิตให้เข้าร่วม มีชายหลายคนแต่งกายแบบแดรก และสังคมได้เฝ้ามองสิ่งที่เกิดขึ้น เลสเบี้ยนผิวดำที่มีชื่อว่า เมอร์เซเดส เดอ อาคอสตา (Mercedes de Acosta) เป็นบุคคลที่โดดเด่นและเป็นที่จดจำที่สุดในงาน (Rupp, 2011, p. 184)

ช่วงเวลาเดียวกันนี้ มีเลสเบี้ยนชาวโปแลนด์คนหนึ่งที่น่าเชื่อถือศาสนายิว นามว่าอีวา คอตเชเวอร์ (Eva Kotchever) ที่ใช้ชื่อปลอมว่า อีวา แอดดัม (Eve Addams) (อ้างอิงอดัมและอีวา) ถูกเรียกว่า “ราชินีแห่งเพศที่สาม” หรือ “queen of the third sex” จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยในปี ค.ศ. 1925 เธอเปิดโรงน้ำชา พร้อมทั้งติดสัญลักษณ์ประกาศที่ประตูว่า “อนุญาตให้ผู้ชายเข้าแต่ไม่เต็มใจที่จะต้อนรับ” (Men are admitted but not welcome) ต่อมาในปี ค.ศ. 1926 ตำรวจได้เข้าทำลายคลับของเธอ และเธอกล่าวหาพวกเขาด้วยคำว่า “น่ารังเกียจ” ผ่านเนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องสั้นของตน ที่มีชื่อว่า Lesbian Love แต่ด้วยความประหลาดที่ไม่เหมาะสม ทำให้เธอถูกส่งไปยังสถานกักกัน และในปีต่อมา เธอดำเนินการที่จะเปิดคลับเลสเบี้ยนในมงมาร์ต ย่านกรุงปารีสใน

ฝรั่งเศส โดยจำได้ว่าในปี ค.ศ. 1929 มีภาพยนตร์ที่แสดงในเรื่อง Lesbian Love ที่มีผู้ชมหลักเป็นเกย์และเลสเบียน (Norton, 2018)

ปีเดียวกันนี้ หนังสือเรื่อง Berlins lesbische Frauen (Berlin's Lesbian Women) ที่เขียนคำนำโดย แมกนัส เฮิร์ชชฟีลด์ (Magnus Hirschfeld) ได้ลิสต์รายชื่อคลับและบาร์จำนวน 14 แห่ง โดยเฉพาะแหล่งชุมชนของผู้หญิงในคาเฟ่ Domino ที่มีผู้หญิงที่มีรสนิยมและคู่มิตรฐาน ตรงกันข้ามในคาเฟ่ Tauerne ที่ไม่เป็นระเบียบและไร้รสนิยม ซึ่งแคลร์ วอลคอฟ (Claire Waldoff) ศิลปินเลสเบียนคาบารेट ได้บรรยายความทรงจำของเธอที่มีต่อคลับเลสเบียนที่เต็มไปด้วยประชากรผู้หญิงว่า “จิตรกร, นางแบบ, ผู้หญิงที่คู่มิตรฐานต่างเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมนอกกฎหมายของเบอร์ลิน มีนักดนตรีสีน้ำตาลกำลังเป่าเครื่องดนตรี ขณะที่ผู้หญิงกำลังเต้นและเต็มไปด้วยความอิจฉาริษยาต่อกันจนแทบจะปะทุออกมา เบอร์ลินในยามค่ำคืนเป็นสถานที่ที่ฝ่าฝืนและมีสีสัน” นอกจากนี้สมาชิกคนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมคลับดังกล่าวได้กล่าวว่า “มันเป็นความรู้สึกที่อิสระ ในเวลานั้นมันเป็นความทันสมัยที่จะต่อต้านแรงกดดันเชิงศีลธรรมจากรัฐ มันทันสมัยที่จะเป็นเกย์หรือทำตัวราวกับว่าคุณเป็น” คลับและบาร์ของเกย์และเลสเบียนจึงสถานที่ที่ถูกซ่อนจากพื้นที่สาธารณะ (Rupp, 2011, p. 183)

นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1930 ที่อังกฤษ ราล์ฟ สกินเนอร์ (Ralph Skinner) ชายชนชั้นแรงงาน ได้ดูการแสดงของเลสเบียนที่มีชื่อว่า Children in Uniform (ปรับมาจาก Mädchen in Uniform) กับเพื่อนสองคนของเขาที่เชื่อว่าคนรักของตนเป็นเลสเบียน โดยพวกเขาไปดูหนังด้วยกันถึง 3 ครั้ง (Rupp, 2011, p. 183)

ในนิวยอร์ก คลับจำนวนมากได้เข้าร่วมกับเกย์ที่มีชื่อเสียงในด้านการแสดงและศิลปินเลสเบียนหรือไบเซ็กชวล อันได้แก่ มา เรนนี่ (Ma Rainey) ชาวแอฟริกันอเมริกันคนแรกที่เป็นนักร้องเพลงบลูส์ โดยเธอถูกบันทึกว่าเป็น Mother of the Blues , เบสซี สมิธ (Bessie Smith) นักร้องเพลงบลูส์ชาวอเมริกันที่มีชื่อเล่นว่า Empress of the Blues, และเกรย์ดี เบนท์ลีย์ (Gladys Bentley) นักร้องเพลงบลูส์ชาวอเมริกัน, นักเปียโน, และผู้ให้ความบันเทิง เธอเป็นเลสเบียนผิวดำและเป็นนักแสดงที่แต่งกายข้ามเพศ โดยในชุมชนแอฟริกัน-อเมริกัน จะเรียกว่าเลสเบียนที่มีความเป็นชายว่า bulldagger, ladylovers หรือ studs (Rupp, 2011, p. 183)

พร้อมกันนี้ ในปี ค.ศ. 1940 ยังปรากฏให้เห็นถึงนักลงทุนเลสเบียนที่มีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมเลสเบียนและเกย์ ที่มีชื่อว่า สปีวี่ (Spivy) เธอเป็นเลสเบียนร่างใหญ่ที่มีชื่อเสียงในโลกของเกย์ชนชั้นสูง การร้องเพลงของเธอทำให้เกย์จำนวนมากติดตามไปยังบาร์ของโทนี และในปี ค.ศ. 1940 สปีวี่ ได้เปิดไนท์คลับในบ้านของตนเองที่มีชื่อว่า Spivy's Roof พร้อมทั้งว่าจ้างนักแสดงอันได้แก่ มาเบล เมอร์เซอร์ (Mabel Mercer), เทลมา คาร์เพนเทอร์ (Thelma Carpenter), และลิเบอร์เรนและพอล เลน (Liberace and Paul Lynde) มาแสดงที่คลับของเธอ โดยที่เกย์และ

เลสเบี้ยนต่างอยู่ร่วมกันในคลับผิดกฎหมายในกรีนวิชและฮาเลม ซึ่งมีเลสเบี้ยนเป็นเจ้าของ (Norton, 2008)

ในกรุงปารีสจะเป็นที่รู้กันดีว่า โสเภณีและการแสดงของเด็กหญิงในคลับ Paris-Lesbos และร้านอาหารที่มีชื่อว่า The table d'hôte of Louise Taillandier จะดึงดูดลูกค้าเลสเบี้ยนได้จำนวนมาก ในนวนิยายเรื่อง Nana ของ เอมีล โซลา (Emile Zola) ได้กล่าวถึงร้านอาหารของเลสเบี้ยน โดยการใช้ชื่อว่า Chez Laure แทน The table d'hôte of Louise Taillandier ด้วยการบรรยายถึงลักษณะของสถานที่ดังกล่าวว่า “คู่รักผู้หญิงทั้งหมดจับกัน เด็กสาวแต่งตัวแบบผู้ชาย ความผอมของพนักงานแสดงถึงความอ่อนแอของใคร่” ซึ่งเมื่อย้อนไปในศตวรรษที่ 1890 รายละเอียดเกี่ยวกับคลับและร้านอาหารของเลสเบี้ยนจะปรากฏอยู่ในหนังสือนำเที่ยวของปารีสที่ดึงดูดลูกค้าที่มีความปรารถนาทางเพศต่อคนเพศเดียวกัน ซึ่งภายในคลับเลสเบี้ยนแห่งแรกอย่าง Le Monocle⁴ ที่ตั้งอยู่ในมงมาร์ต จะเป็นสถานที่ชุมนุมหลักสำหรับเลสเบี้ยนในปารีส ตามที่ฟลอเรนซ์ ทาแมเน (Florence Tamagne) นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์คนรักเพศเดียวกัน บทความเรื่อง Lesbian couple at Le Monocle, Paris, 1932 ในเว็บไซต์ Rare Historical ที่ได้ถึงผู้เขียนหนังสือเรื่อง History of Homosexuality in Europe (2006) ที่อธิบายถึงสถานที่พบปะของเลสเบี้ยนว่า เลสเบี้ยนในช่วงเวลานั้นมักนั่งอยู่ด้วยกันที่คาเฟ่กลางแจ้งที่มงมาร์ต หรือเต้นรำกันอยู่ที่มูแลงรูจ (Moulin Rouge) ซึ่งสำหรับใน Le Monocle แล้วผู้หญิงทุกคนจะแต่งตัวเป็นผู้ชายในชุดทักซิโดและไว้มบอบ (Rare Historical, 2014)

เช่นเดียวกับพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ที่เปิดให้เลสเบี้ยนได้แต่งกายแบบเพศตรงข้ามตามที่ตนปรารถนา ในช่วงวันหยุด ช่องโสเภณีจะดึงดูดลูกค้าเลสเบี้ยนชนชั้นสูงที่มาอาบน้ำและว่ายน้ำในสระย่านเมืองหลวง งานศึกษาของรัปป์ ยกตัวอย่างถึงบันทึกของนาตาเลีย เบอร์นีย์ ที่กล่าวว่า มีห้องเช่าโสเภณีชั้นสูงที่มีชื่อว่า Liane de Pougy ตั้งอยู่บนถนนแห่งหนึ่งในช่องโสเภณี ซึ่งไม่เพียงแต่เลสเบี้ยนในปารีสจะมีพื้นที่สาธารณะ แต่ยังมีการผลิตสร้างวรรณกรรมและงานศิลปะอย่างกว้างขวาง (Rupp, 2011, p. 180)

⁴ ชื่อ Le Monocle มาจากแฟชั่นช่วงเวลาที่ผู้หญิงที่นิยมตัวเองว่าเลสเบี้ยนจะเล่นกีฬาและสวมใส่แว่นตาข้างเดียวเพื่อระบุถึงความพึงพอใจทางเพศ นักเขียนที่มีชื่อว่า โคลเลต์ต์ ได้สังเกตเห็นแฟชั่นสมัยนิยมของเลสเบี้ยนว่า จะสวมใส่แว่นตาข้างเดียวและมีสัญลักษณ์เป็น รูปดอกคาเนชั่นสีขาวที่ติดอยู่ในรังคัมเสื้อ ซึ่งแว่นตาข้างเดียวเป็นเครื่องหมายของเลสเบี้ยน Le Monocle เป็นไนต์คลับที่มีชื่อเสียงของเลสเบี้ยนที่เปิดให้บริการตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1920 ถึงต้นปี 1940 ภายหลังจากการยึดครองของนาซี ไนต์คลับ Le Monocle ถูกปิดและคนรักเพศเดียวกันถูกลงโทษ หลายปีต่อมาคลับดังกล่าวได้รับการเปิดใหม่โดยเจ้าของคนใหม่ แต่ยุคทองของ Le Monocle ได้สิ้นสุดลง

ช่วงทศวรรษที่ 1950 บาร์เลสเบียนในฟิลาเดลเฟีย ที่มีชื่อว่า Barone's หรือหรือที่เรียกว่า Rusty's เป็นพื้นที่ที่เลสเบียนสามารถที่จะนิยามตัวเองในชุมชนและพื้นที่สาธารณะได้ ซึ่งภายในบาร์เลสเบียนจะเรียกกันและกันว่า พี่ชาย (หรือน้องชาย) และปกป้องกันและกันจากตำรวจที่เข้ามาล่อลวงละเมิดทางเพศ โดยมีแนวโน้มว่าบาร์เลสเบียนจะไม่ต้อนรับผู้ชาย แต่ยังคงมีเกย์จำนวนสองและสามคนที่เข้าร่วม คลับส่วนตัว, ร้านอาหาร, ร้านกาแฟ, โรงอาหาร, โรงภาพยนตร์, และโรงแรมต่าง ๆ จะได้รับความนิยมจากเกย์และเลสเบียน ธุรกิจเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งทางเศรษฐกิจของเลสเบียนและเกย์ในการสร้างพื้นที่ทางชุมชน (Byers, 2008)

งานศึกษาของแอมเบอร์ บรายเยอร์ (Amber Byers) ในบทความเรื่อง Lesbians and the 1950s กล่าวถึงชุมชนในพื้นที่ริสอร์ทที่มีชื่อว่า เชอร์รี โกรฟ (Cherry Grove) เป็นโลกของเหล่าเลสเบียนและเกย์ที่มีเสรีภาพในการแสดงออก เลสเบียนจำนวนมากจะไปนั่นเพื่อประสบความสำเร็จและสร้างพื้นที่ของตัวเอง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นไป ในช่วงยุคแมกคาร์ธี (McCarthy) พื้นที่ว่างเปล่าของเชอร์รี โกรฟ ใช้จัดงานปาร์ตี้เพื่อสร้างความสนุกสนานของเกย์และเลสเบียนที่อยู่นอกเหนือโลกบรรทัดฐานของรักต่างเพศ (Heterosexism) และการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (Homophobia) อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่สร้างอิสระให้แก่ผู้หญิง อันเป็นสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างที่จะสร้างโอกาสของความเป็นไปได้ของการใช้ชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเลสเบียนโดยมากต้องการที่จะไปเชอร์รี โกรฟเพื่อเรื่องทางเพศ, ความปลอดภัย, และความเปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งนี้เพราะเชอร์รี โกรฟมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเลสเบียนและเกย์ ที่จะไม่ต้องเผชิญหน้ากับกลุ่มคนที่เกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกันในพื้นที่กระแสหลัก นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ที่เลสเบียนจะไม่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและสามารถที่จะรู้สึกเพลิดเพลินกับความรู้สึกทางเพศของตนได้ (Byers, 2008)

แต่อย่างไรก็ตาม เลสเบียนที่รู้สึกพึงพอใจริสอร์ทเชอร์รี โกรฟ ช่วงทศวรรษที่ 1930 มักเป็นเลสเบียนผิวขาวชนชั้นสูง โดยเชอร์รี โกรฟ ถูกมองว่าเป็นสถานที่ที่เหยียดเชื้อชาติ, และสถานะทางเศรษฐกิจของเลสเบียนผิวดำ ลาติน หรือเอเชีย และยังคงไม่มีการยอมรับชนกลุ่มน้อยจนกระทั่งทศวรรษที่ 1960 (Byers, 2008)

ในช่วงทศวรรษที่ 1950 การเปลี่ยนรูปลักษณ์ของเลสเบียนที่มีความเป็นชาย และเลสเบียนที่มีความเป็นหญิง หรือที่ถูกเรียกว่าบุทช์ (butch) และเฟม (femme) ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในชนชั้นแรงงาน บุทช์จะมีรูปลักษณ์แบบผู้ชาย ทั้งการสวมใส่กางเกงยีนส์ เสื้อยืด และเสื้อวอตเตอร์ โดย “เสื้อยืดจะถือเป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญของเลสเบียนที่เลือกจะสวมเสื้อผู้ชาย” เนื่องจากการซื้อเสื้อผู้ชายเป็นเรื่องยากมากสำหรับผู้หญิงเหล่านี้ เช่นเดียวกับผมทรง DA หรือ Duck's Ass (ducktail) ที่ได้รับความนิยมในยุค 1950 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดาบุทช์ สิ่งเหล่านี้แตกต่างไปจากยุค 40 ที่บุทช์มักสวมเสื้อเชิ้ตสีขาว ใส่กางเกง และมีผมสั้น ขณะที่เฟมใน

ทศวรรษที่ 1940 ได้เลียนแบบแฟชั่นของผู้หญิง ด้วยการสวมรองเท้าส้นสูง ใส่ชุดกระโปรงและแต่งหน้า แม้ในบางครั้งเฟมจะสวมกางเกงแต่พวกเธอก็ยังคงมีความแตกต่างจากบุทช์ (Byers, 2008)

การพูดคุยถึงวิถีปฏิบัติในทางเพศของชุมชนเลสเบี้ยนในทศวรรษที่ 1950 ได้มีขึ้นอย่างเปิดเผยในหมู่สมาชิกใหม่ การใช้ปากในการมีความสัมพันธ์ทางเพศ (oral sex) ได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบที่ขอบธรรมของบุทช์และเฟม โดยบุทช์สูงอายุได้สอนและให้คำแนะนำแก่บุทช์วัยรุ่นในการเรียนรู้วิถีปฏิบัติในทางเพศของชุมชน มีการนิยามและจำกัดบทบาทของบุทช์สโตน (stone butch) ที่อ้างถึงการมีความรักกับเฟมโดยการเป็นฝ่ายรุกแต่เพียงอย่างเดียว อันสอดคล้องกับอุดมคติของบุทช์ โดยที่บุทช์สโตนเหล่านี้จะอ้างว่าพวกเขาสามารถถึงจุดสุดยอดทางเพศผ่านการให้ความสุขกับเฟม ซึ่งบางคนมองว่าบรรทัดฐานเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาในด้านความเท่าเทียมของบุทช์ในวัฒนธรรมของความเป็นชาย โดยบุทช์จะบรรยายตัวเองว่า ไม่สามารถให้คนอื่นสัมผัสร่างกายด้วยเหตุผลหลายประการ และไม่สบายใจที่จะให้คนอื่นสัมผัสกับรากฐานทางชีววิทยา เนื่องด้วยความสับสนจากการมีร่างกายแบบผู้หญิง (Byers, 2008)

เรื่องราวความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเลสเบี้ยน ซึ่งในปลายศตวรรษที่ 19 ซิโมน โซโลมอน (Simeon Solomon) จิตรกรเกย์ชาววิทอเรียนได้วาดภาพแซฟโฟ (Sappho) และอีรินนา (Erinna) นักกวีหญิงในยุคกรีกโบราณที่กำลังหอมแก้มกันในส่วนที่ Mytilene แต่ภาพของเขากลับถูกแบ่งแยกและกีดกันมาหลายศตวรรษ จนกระทั่งภาพดังกล่าวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเลสเบี้ยน และถูกจัดแสดงครั้งแรกในปี ค.ศ. 1980 ที่ซิทเทีสในกรุงลอนดอน (Byers, 2008)

เรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายรักเพศเดียวกัน มักเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมยุคโรแมนติก มากาเร็ต ยัวร์ซีนาร์ (Marguerite Yourcenar) หรือมีชื่อจริงว่า Crayencour (1903-1987) เป็นผู้หญิงคนแรกที่ได้รับการเลือกตั้งในสถาบันสอนภาษาฝรั่งเศส เธออาศัยอยู่กับอลิซ ฟริก (Alice Frick) คนรักของเธอมาเป็นเวลา 40 ปี งานเขียนหลายชิ้นของเธอ มักกล่าวถึงเรื่องราวของผู้ชายรักเพศเดียวกัน ซึ่งนวนิยายเรื่องแรกของเธอมีชื่อว่า Alexis (1929) มีเนื้อหาที่บอกเล่าถึงจดหมายของนักดนตรีเกย์ที่ส่งไปให้ภรรยา เพื่ออธิบายว่าทำไมเขาถึงไปจากเธอ, งานเรื่อง Coup de Grâce ที่เล่าถึงผู้ชายสองคนที่ค้นพบสิ่งที่เติมเต็มความเป็นตัวเอง, งานเรื่อง The Abyss ที่เล่าถึง ซิโนและชายคนรักของเขา, งานเรื่อง Mishima: A Vision of the Void ที่เล่าถึงเรื่องราวของยูคิโกะ มิซึมา และมาซาคัตสึ โมริตะ และงานเรื่อง Memoirs of Hadrian ที่บอกเล่าถึงความรักของเฮเดรียและแอนติโนส โดยที่งานหลายชิ้นของเธอได้รับการแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสจากนักเขียนนวนิยายและนักกวีเคียวรี เช่นเดียวกับแมรี เรโนลด์ (ชื่อจริงว่า แมรี เชวล์แลน 1905-1983)

ที่เขียนงานเกี่ยวกับผู้ชายรักเพศเดียวกัน ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์โบราณ อันเป็นเรื่องราวความรักของอเล็กซานเดอร์และเฮฟีสเทียน (Byers, 2008)

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์มักมีหลักฐานที่ไม่เพียงพอต่อการตีความเรื่องราวของเลสเบี้ยนที่มีถูกครอบงำจากมุมมองของผู้ชายที่มองเห็นผู้หญิงเป็นทรัพย์สินหรือวัตถุทางเพศ ทำให้เรื่องราวผู้หญิงรักเพศเดียวกันมักไม่ได้รับการถูกบันทึกเป็นมากนัก (Byers, 2008)

ช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ชีวิตของผู้หญิงเพศจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรักใคร่และมีมิตรภาพต่อคนอื่น ๆ แม้ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ชีวิตที่ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดเหล่านี้ได้ละเลยการรับรู้ถึงเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ซึ่งงานศึกษาของนอร์ตัน ได้กล่าวถึงงานเขียนเรื่อง *Satan's Harvest Home* (1749) ที่มองว่า ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์โดยปราศจากอวัยวะเพศชายเป็นเรื่องที่น่าขบขัน (Norton, 2008) เหล่านี้ทำให้การใช้ชีวิตของผู้หญิงโดยทั่วไปถูกควบคุม และอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากผู้ชาย โดยเฉพาะเพศวิถีของเลสเบี้ยน ซึ่งเอมมา โดนีอก (Emma Donoghue) (1993) ได้วิพากษ์แนวคิดการมีรักต่างเพศเป็นศูนย์กลาง (Heterocentric) และนักวิชาการที่ไม่เคยให้ความสนใจเรื่องคนรักเพศเดียวกันว่าพวกเขาพลาดเอกสารที่อ้างอิงเกี่ยวกับความรักระหว่างผู้หญิง เธอกล่าวว่า “มันแสดงให้เห็นว่ามีข้อมูลที่ได้รับ การตีความผิด ๆ โดยไม่สนใจเรื่องดังกล่าว” และเรื่องราวของผู้หญิงไม่ได้มีมากพอที่จะถูกละเลยจากนักวิชาการ

ขณะที่จูดี กราห์น (Judy Grahn) (1984) นักวิหิงชาวอเมริกันที่ให้ความสำคัญกับสตรีนิยมและเลสเบี้ยน กลับมุ่งความสนใจไปยังสัญลักษณ์ที่ปรากฏในบทกวีอันเก่าแก่ที่มาจากวรรณกรรมที่เขียนโดย อนเฮดันนา (Enheduanna) นักบวชหญิงที่ได้รับการยกย่องเรื่องการขับร้องบทสวดของเทพธิดาโอนนา ในช่วง 2300 ปี ก่อนคริสต์ศักราช บทกวีของเธอได้บรรยายถึงค้นหาของตอนที่เมื่อความสวยของโอนนา ซึ่งเป็นไฟรักที่ไม่อาจควบคุมได้ และเป็นความขาดหายไปของความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ จากเรื่องราวทั้งหมดจึงเป็นไปได้ว่า อนเฮดันนาคือเลสเบี้ยนจากการแสดงออกของเธอ

เรื่องราวของผู้หญิงที่ปลอมตัวเป็นผู้ชาย โดยเฉพาะผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ปรากฏอยู่ในงานศึกษาของนอร์ตัน เนื่องจากเขามองว่าเหล่านี้เป็นเรื่องราวที่สำคัญในประวัติศาสตร์เลสเบี้ยน ทั้งนี้เพราะการปลอมตัวเป็นผู้ชาย (Male Impersonation) (ผู้หญิงแต่งกายเป็นชายและแกล้งทำเป็นผู้ชาย) เป็นคุณลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมเลสเบี้ยนในสหราชอาณาจักรนับตั้งแต่ที่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นไป มีหลายกรณีที่ปรากฏในนวนิยาย (เช่นใน *The Life and Adventures* ของนางคริสเตียน เดวีส์, *the British Amazon* ของ แดเนียล เดโฟ) ที่ผู้หญิงแต่งตัวเป็นผู้ชายเพื่อติดตามสามีของเธอไปในกองทัพ โดยการปลอมตัวประสบความสำเร็จเนื่องจากการใช้อุปกรณ์ที่ใช้ในการขับถ่ายปัสสาวะที่ทำจากเงิน (ที่ช่วยให้สามารถยืนถ่ายปัสสาวะได้-ผู้วิจัย) (Rictor Norton, 2008)

p.7) โดยการปลอมตัวเป็นผู้ชายของผู้หญิงนั้นมีหลายต่อหลายคนที่ได้รับการกล่าวถึง อันได้ แก่หมอหญิงคนแรกในอังกฤษที่มีชื่อว่า เจมี มิรันดา แบรี่ (James Miranda Barry) (1795–1865) , หมอชาวอเมริกันที่ชื่อ แมรี เอ็ดเวิร์ด วอกเกอร์ (Mary Edward Walker) (1823–1919) โดยเธอสวมใส่วิกผมเมื่อให้มองดูเป็นผู้ชาย, ด็อกเตอร์ซารา โจเซฟิน เบกเกอร์ (Dr Sara Josephine Baker) (1873–1945), จิม แมคฮาร์ริส (Jim McHarris) เธอถูกค้นพบว่าเป็นผู้หญิงขณะที่กำลังรับตัวหนัง, และด็อกเตอร์ยูจีนส์ ซี เพอคิน (Dr Eugene C. Perkins) ที่ปลอมตัวเป็นผู้ชายและแต่งงานกับผู้หญิงคนหนึ่งเป็นเวลา 28 ปี และถูกค้นพบเมื่อเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1936 (Norton, 2008)

จำนวนของผู้หญิงและผู้ชายที่ป่วยหนักจนกระทั่งได้รับการตรวจสุขภาพ จึงเป็นที่สนใจจากสาธารณะชนเป็นอย่างมาก บิลลี ทิปตัน (Billy Tipton) นักดนตรีในวงดนตรีขนาดใหญ่ที่แต่งงานและรับเด็กผู้ชายมาเลี้ยง ได้ถูกค้นพบว่าเป็นผู้หญิง เมื่อเธอเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งสันนิษฐานว่ายังมีผู้หญิงอีกจำนวนมากที่ดำรงชีวิตอย่างเป็นความลับในสังคม (Norton, 2008)

สามีผู้หญิงที่ปลอมตัวเป็นผู้ชายและแต่งงานกับผู้หญิง มีชีวิตอยู่ในยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 พวกเธอถูกแะป้ายหลังกรณีที่มีชื่อเสียงของจอร์จ (George) ถูกเปิดเผยจากเฮนรี ฟิลด์ิง (Henry Fielding) ในหนังสือเรื่อง *The Female Husband* (1746) ตัวอย่างเช่น เจมส์ ฮาวน์ (James How) ที่อยู่ในผ้ากับภรรยาของเธอ, นิโคลัส เดอ เรย์แลนด์ (Nicholas de Raylan) ที่ร่วมต่อสู้ในสงครามสเปน-อเมริกัน เธอแต่งงานกับผู้หญิงสองคน และหย่าร้างกับผู้หญิงที่มีอาชีพเป็นนักร้องประสานเสียง, ชาร์ลี (ชาร์ลอต) วิลสัน (Charley Wilson) ที่ถูกรับรู้ในฐานะผู้ชายและมีภรรยาเป็นหลานสาวของตนเอง จนกระทั่งชาร์ลีหรือชาร์ลอตเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์, แคทเธอรีน วอสบาค (Katherine Vosbaugh) ที่แต่งงานกับผู้หญิงและไม่ได้หย่าร้าง จนกระทั่งเธอถูกส่งไปที่โรงพยาบาลโรคปอดบวม, ชาร์ส วินสโล ฮอลล์ (Charles Winslow Hall) หรือแคโรไลน์ ฮอลล์ (Caroline Hall) ที่มีภรรยาเป็นชาวอิตาลีและตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตในฐานะผู้ชายคนหนึ่ง หลังจาก “คิดถึงข้อเสียของการเป็นผู้หญิง” (brooding over the disadvantages of being a woman), และปีเตอร์ สเตรทฟอร์ด (Peter Stratford) ที่อพยพมาจากนิวซีแลนด์ไปยังอเมริกา เธอแต่งงานกับผู้หญิงเขียนบทภาพยนตร์ที่ชื่อว่า เบตส์ ราวแลนด์ (Beth Rouland) (Norton, 2008)

งานศึกษาชิ้นดังกล่าวของนอร์ตันได้ยกตัวอย่างวารสารทางการแพทย์อเมริกันในปี ค.ศ. 1901-1906 ที่ได้รายงานถึงการแต่งงานของผู้ชายหลายต่อหลายคนที่ถูกค้นพบว่าเป็นผู้หญิง เช่น จอร์จ กรีน (George Greene), วิลเลียม ซี โฮเวิร์ด (William C. Howard) ซึ่งเธอและภรรยาได้รับเด็กมาเลี้ยงจำนวนสองคน, และนิโคลัส เดอ เรย์แลนด์ (Nicholas de Raylan) Rictor Norton, 2008 p.8) ที่แต่งงานสองครั้งและเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1906 โดยมีการค้นพบ “ประกอบสร้างอวัยวะเพศปลอม” (elaborately-constructed artificial penis) โจเซฟ ลอบเดล หรือที่ชื่อว่า ลูซี่ แอน ลอบเดล (Lucy Ann Lobdell) (1829) ได้เขียนอัตชีวประวัติของตนในเรื่อง *The Female Hunter*

of Delaware and Sullivan Counties ซึ่งมีข้อเท็จจริงที่น่าประหลาดใจว่า มีผู้หญิงที่แต่งกายข้ามเพศเป็นจำนวนมากที่เขียนอัตชีวประวัติของตนเอง เช่น แมรี เฟิร์ส (Mary Frith 1662), Jean de Préchac (1713), คริสเตียน เดวีส์ (Christian Davies 1740), มาเรีย เทอ มีทีเลน (Maria ter Meetelen 1743), ฮันนาห์ สเนล (Hannah Snell 1750), มาเรีย แวน แอนส์เวิร์เพนส์ (Maria van Antwerpen 1751), ชาร์ลอตต์ ชาร์ก (Charlotte Charke 1755), แมรี แอนน์ ทัลบอต (Mary Anne Talbot 1809) Renée Bordereau 1814, Françoise Desprès 1817, และแอนน์ เจนส์ ทอร์นตัน (Anne Jane Thornton 1835) ซึ่งผู้หญิงที่แต่งกายข้ามเพศโดยทั่วไปถูกเชื่อว่ามีความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน (Norton, 2008)

เป็นที่ชัดเจนได้ว่าในกลางศตวรรษที่ 20 เลสเบี้ยนกลายเป็นสิ่งที่ถูกทำให้เป็นพฤติกรรมที่ผิดปกติ(perversion) และเป็นคนกลุ่มน้อยทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น เลสเบี้ยนที่มีลักษณะเหมือนผู้หญิง (lipstick lesbian) และเลสเบี้ยนที่มีลักษณะเหมือนผู้ชาย (butch lesbian) ผ่านการให้ความหมายทางสังคมในฐานะของความแปลกประหลาด (eccentricity) ที่ได้รับการอธิบายว่าเป็นความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน (Norton, 2008) นอกจากนี้เขายังพบว่า โดนีอ็อกได้พบหลักฐานการปรากฏตัวของเลสเบี้ยนในประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นไปในเชิงลบในงานเขียนจอห์น คลีแลนด์ (John Cleland) (1709-1789) นักเขียนนวนิยายชาวอังกฤษ ในเรื่อง *Memoirs of a Women of Pleasure* ได้กล่าวถึงเลสเบี้ยนในคลับแห่งหนึ่ง ว่า “เลสเบี้ยนเป็นบุคคลที่สนับสนุนความชาติสต์-มาโซคิสต์” (sado-masochism) รวมถึงประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนกับสื่อลามกที่ได้กล่าวถึงเลสเบี้ยนในแง่ลบด้วยการลงความเห็นว่ ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงคือการค้าในรูปแบบหนึ่ง (Norton, 2008)

ดังนั้น ข้อค้นพบของนอร์ตันที่ปรากฏในงานศึกษาของโดนีอ็อกจึงชี้ให้เห็นว่าสำหรับโดนีอ็อกแล้ว ความซับซ้อนของภาษาที่ใช้ในการกล่าวถึงผู้หญิงที่มีอารมณ์ทางเพศกับผู้หญิง จึงเป็นหนึ่งในผลกระทบที่ถูกผลิตสร้างจากขึ้นอดีต เพื่อให้เลสเบี้ยนดำรงอยู่ในสถานะของการเป็นคนนอก (alien) ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น (Donoghue, 2007, p. 19) ซึ่งในปลายศตวรรษที่ 19 และ 20 ได้มีการเกิดขึ้นของขบวนการเลสเบี้ยนและเฟมินิสต์เพื่อสร้างการยอมรับจากสังคม (Norton, 2008)

3.1.5 ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 (Later 20th and early 21st centuries)

การจลาจลที่สโตนวอลล์ (Stonewall) เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติเป็นการประท้วงที่นำไปสู่ความรุนแรงต่อชุมชนเกย์ และเลสเบี้ยนที่ต่อต้านการโจมตีของตำรวจ เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเช้าของวันที่ 28 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1969 ที่โรมแรมสโตนวอลล์ ซึ่งตั้งอยู่ในย่านกรีนวิชวิลเลจ ในรัฐแมนฮัตตัน เมืองนิวยอร์ก โดยเหตุการณ์เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ที่

สำคัญที่สุด ซึ่งนำไปสู่ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและการปลดปล่อยเสรีภาพของเกย์และเลสเบียน หรือชุมชน LGBTQ ของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน ที่นำไปสู่การปรากฏตัวอย่างเปิดเผยของคู่รักเกย์และเลสเบียนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น (National Park Service, 2008)

การเมืองแบบเลสเบียน (Political Lesbianism) เริ่มต้นในปลายศตวรรษที่ 1960 ในกลุ่มของสตรีนิยมคลื่นลูกที่สองที่เรียกว่า “Radical Feminists” ที่ต่อสู้กับการเหยียดเพศ (sexism) และแนวคิดรักต่างเพศ ซึ่งชีลา เจฟฟรีย์ส (Sheila Jeffreys) ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ ประจำมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ออสเตรเลีย เป็นหนึ่งในเลสเบียนที่พัฒนาแนวคิดดังกล่าว เธอร่วมเขียนงานในเรื่อง *Love Your Enemy? The Debate Between Heterosexual Feminism and Political Lesbianism* (1981) กับ ลีดส์ (Leeds) อันเป็นกลุ่มนักสตรีนิยมเชิงปฏิบัติ โดยพวกเธอกล่าวว่า (Bindel, 2009) ผู้หญิงควรจะละทิ้งการสนับสนุนความสัมพันธ์กับรักต่างเพศ และหยุดหลบนอนกับผู้ชาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงกำจัดผู้ชายออกจากเตียงและหัวของคุณ

แม้ว่าแนวคิดการเมืองแบบเลสเบียน จะเป็นการแบ่งแยกตัวเองออกจากผู้ชาย แต่ก็ไม่ได้มีความหมายว่าต้องหลบนอนกับผู้หญิง แต่เป็นความสามารถในการเลือกที่จะแต่งงานหรือไม่แต่งงาน และนิยามว่าตนเองไร้เพศได้ (Asexual) โดยกลุ่มสตรีนิยมเชิงปฏิบัติของลีดส์ นิยามการเมืองแบบเลสเบียนว่าเป็น “ผู้หญิงคนหนึ่งที่ระบุว่าตนเป็นผู้หญิง ที่ไม่ได้ร่วมเพศกับผู้ชาย” เธอประกาศว่า ผู้ชายเป็นศัตรูของผู้หญิงภายใต้ความสัมพันธ์ที่ถูกกดขี่พวกเธอเอง พฤติกรรมแบบรักต่างเพศจึงอยู่บนฐานของโครงสร้างทางการเมืองแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งเลสเบียนจะปฏิเสธความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าว (Bunch, 1972)

ความหมายของเลสเบียนที่เปลี่ยนแปลงไปในทางประวัติศาสตร์ เริ่มต้นจากช่วงเวลาของความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งเป็นช่วงที่พฤติกรรมทางเพศแบบรักเพศเดียวกันถูกโจมตี เอลิซาเบธ กรอสซ์ (Elizabeth Grosz) ศาสตราจารย์ผู้หญิงและวรรณกรรม ประจำมหาวิทยาลัยดุ๊ก ในสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า การเมืองแบบเลสเบียนคือสถาปนา การต่อต้านปิตาธิปไตยแบบรักต่างเพศ เพื่อขยายขอบเขตให้เลสเบียนมีพื้นที่ทางสังคม และเป็นหนึ่งในทางเลือกของผู้หญิงในการมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน (Wilton, 1995, p. 5)

เฟมินิสต์เลสเบียน (Lesbian feminism) เริ่มมีอิทธิพลในกลางศตวรรษที่ 1970-กลางศตวรรษที่ 1980 ในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปตะวันตก) ผ่านการกระตุ้นให้ผู้หญิงมีพลังความสามารถที่จะส่งต่อไปยังผู้หญิงคนอื่น ๆ ด้วยการสนับสนุนเลสเบียนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเฟมินิสต์ ซึ่งมีนักวิชาการที่สำคัญได้แก่ ชาร์ลอตต์ บู้ต (Charlotte Buch) ริต้า แม บราวน์ (Rita Mae Brown) เอเดรียน ริช (Adrienne Rich) ออเดร์ ลอร์ด (Audre Lorde) มาริลิน ฟรายเออร์ (Marilyn Frye) แมรี ดาลี (Mary Daly) ชีลา เจฟฟรีย์ส (Sheila Jeffreys) และ มอนิก วิตทิก (Monique Wittig) (แม้ว่าหลายคนจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีควีรี่)

เฟมินิสต์เลสเบี้ยน (Lesbian feminism) จึงมีใช้แนวคิดที่ปรากฏตัวอย่างโดดเด่น ปรากฏตัวภายใต้การเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องความเป็นอิสระให้แก่ผู้หญิงและเลสเบี้ยน ที่กลับกลายเป็นเป็นรอยแตกของบรรทัดฐาน (straight split) อันนำมาสู่ข้อขัดแย้งระหว่างเฟมินิสต์และเลสเบี้ยนเอง

งานศึกษาของแทมซิน วิลตัน (Tamsin Wilton) นักวิชาการชาวอังกฤษและนักกิจกรรมเลสเบี้ยน ในหนังสือเรื่อง Lesbian Studies : Setting An Agenda อธิบายว่า การเคลื่อนไหวของเฟมินิสต์คลื่นลูกที่สองนี้ จะจำกัดอยู่ภายใต้ความเป็นแม่ และอิทธิพลของนิยายออร์โธดอกซ์ และปฏิเสธสังคมเลสเบี้ยน ขณะที่การเคลื่อนไหวของเลสเบี้ยนกลับมุ่งไปที่การตั้งคำถามต่อการใช้ความรุนแรงของผู้ชาย และความแตกต่างระหว่างเพศ โดยที่ความขัดแย้งดังกล่าวไปนำไปสู่ปัญหาความเป็นการเมืองและการแบ่งแยกในกลุ่มของเฟมินิสต์เอง (Wilton, 1995, p. 10)

วิลตันอ้างอิงงานศึกษาของจูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler) ในหนังสือเรื่อง เรื่อง Gender Trouble ที่มุ่งความสนใจไปที่ปัญหาทางทฤษฎีเฟมินิสต์และควีเรีย ที่กล่าวว่าทั้งเพศและเพศสถานะ ต่างก็เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างเช่นเดียวกัน (Wilton, 1995, p. 6) ดังนั้น ทั้งขบวนการเฟมินิสต์และควีเรีย (เลสเบี้ยน, เกย์, ไบเซ็กชวล, และทรานเจนเดอร์) จึงมีตำแหน่งแห่งที่ที่แตกต่างกันแต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มนี้ก็ยังคงกล่าวว่า ระบบการมีลึงค์เป็นศูนย์กลาง (Phallogocentricity) และการทำซ้ำ (replicate) ภายในระบบต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข

ขอบเขตการเมืองแบบเลสเบี้ยนจึงไม่ได้เป็นการปฏิเสธลึงค์ (Phallus) โดยตัวมันเอง แต่เป็นความพยายามที่จะชำระล้างระบบดังกล่าวอย่างถอนรากถอนโคน ผ่านการขัดแย้งต่อระบบปิตาธิปไตยแบบรักต่างเพศ ด้วยการกล่าวถึงการเป็นผู้กระทำการของเลสเบี้ยนที่สามารถเลือกรูปแบบในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง และอยู่ภายนอกขอบเขตของระบบรักต่างเพศแบบขั้วตรงข้าม (Heteropolarity) โดยเฉพาะ การแยกออกจากความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ ดังนั้น รูปแบบของการทบทวนอารมณ์ความรู้สึกตนเอง (Reflexivity) ที่ปรากฏให้เห็นในเรื่องเล่าและวรรณกรรมเลสเบี้ยน จึงเป็นการต่อรอง เพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ให้ตนเอง ไปจนถึงการขัดแย้งต่อระบบปิตาธิปไตยแบบรักต่างเพศ (Wilton, 1995, p. 8)

ความเข้าใจเกี่ยวกับเฟมินิสต์เลสเบี้ยน จึงเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาที่มีอยู่ของเลสเบี้ยน และนำไปสู่ความไม่ลงรอยกันในทางปรัชญาการเมืองระหว่างเฟมินิสต์และเลสเบี้ยน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุมมองที่แตกต่างต่อเรื่องโสเภณี การมีเพศสัมพันธ์แบบเจ็บปวด และการแปลงเพศ เสียงของเลสเบี้ยนจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่เพื่อแก้ไขความเป็นสาร์ตอะในเรื่องเพศที่ครอบงำเพศวิถีของผู้หญิงที่ถูกจำกัดเหล่านั้น (Wilton, 1995, p. 8) และนำไปสู่การมีตัวตนในพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น

ในปี ค.ศ. 1970 มีคูรักลเลสเบี้ยนอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างเปิดเผยในอเมริกา ยกเว้นในนิวยอร์ก, ซานฟรานซิสโก และอีกสองสามเมือง ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวคูรักลเลสเบี้ยนที่ถูกจับกุมได้ในเหตุการณ์สโตนวอลล์ ได้ปรากฏตัวที่สำนักงานของปลัดเทศบาล เพื่อเรียกร้องและอนุญาตให้มีการแต่งงานอย่างถูกกฎหมายของคนเพศเดียวกัน โดยมีคูรักลเลสเบี้ยนสองคู่ที่ต้องการแต่งงาน และมีอีกสามคู่ที่มินนิโซตา, วอชิงตัน, และเคนตักกี โดยพวกเขาถูกปฏิเสธจากปลัดเทศบาลและเดินทางไปยังศาลพร้อมกับกล่าวว่า กฎหมายการแต่งงานได้จำกัดแต่เฉพาะคูรักลต่างเพศแต่เพียงเท่านั้น ซึ่งขัดต่อสิทธิพื้นฐานในการแต่งงานในฐานะสิทธิอันเท่าเทียม พร้อมกับการถูกอ้างว่า การแต่งงานจะเกิดขึ้นได้แต่เฉพาะผู้ชายคนหนึ่งและผู้หญิงคนหนึ่งแต่เพียงเท่านั้น

ความต้องการที่จะได้รับอนุญาตในการแต่งงานของคูรักลเลสเบี้ยน แสดงให้เห็นถึงความต้องการจะยืนยันความสัมพันธ์ของคนเพศเดียวกัน และตลอดช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 จนถึงปลายทศวรรษที่ 1980 ไม่มีคูรักลเลสเบี้ยนคนใดในอเมริกาได้รับสิทธิในการแต่งงาน (Chambers & Polikoff, 1999, p. 524-525) ขณะที่วิลเลียม เอสคริดจ์ (William Eskridge) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายในอเมริกา ได้ให้ความเห็นว่า นักสตรีนิยมและนักกิจกรรมหลายคน ได้ปฏิเสธการแต่งงานอันเป็นสถาบันที่กดขี่ให้การแต่งงานของคนรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ต่ำต้อย

เช่นเดียวกับเรื่องราวของเลสเบี้ยนที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น นวนิยาย, บทกวี, อดิษฐ์ประวัติ, เพลง, ศิลปะ และอื่น ๆ ในแต่ละช่วงเวลา ก็เสมือนเป็นหลักฐานสำคัญที่มีต่อการดำรงอยู่ และการสร้างพื้นที่ให้แก่เลสเบี้ยนในสังคม ท้ายที่สุด ไม่ว่าเรื่องเพศจะเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างหรือเป็นสิ่งที่ถูกตีความผ่านการให้ความหมายทางสังคมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่คลอเดีย การ์ด (Claudia Card) (1940-2015) นักปรัชญาชาวอเมริกา และผู้เชี่ยวชาญในเรื่องผู้หญิงและ LGBT ในหนังสือเรื่อง Lesbian Choices (1995) เห็นว่า การที่ผู้หญิงคนหนึ่งเลือกที่จะมีความปรารถนาทางเพศต่อผู้หญิงอีกคนหนึ่ง แม้จะไม่มีกฏนิยามว่าตนเองเป็นเลสเบี้ยน หรือการที่ผู้หญิงคนหนึ่งเลือกที่จะนิยามว่าตนเองเป็นเลสเบี้ยนนั่น ทั้งสองอย่างย่อมมีฐานะเป็นทางเลือกของพวกเธอทั้งสิ้น

ต้นศตวรรษที่ 21 คำศัพท์คำว่า ครอบครัวคนรักเพศเดียวกัน (Homosexual Family) โดยเฉพาะครอบครัวเลสเบี้ยน (Lesbian Family) อันประกอบไปด้วยผู้หญิงสองคนที่มีฐานะเป็นคูรักลหรือต้องการที่จะแต่งงาน และรับเด็กมาเป็นบุตรบุญธรรม ปรากฏให้เห็นมากขึ้น โดยเฉพาะในอเมริกัน แต่ทว่า ครอบครัวเลสเบี้ยนกลับถูกตีตราทางสังคม เนื่องด้วยเหตุผลของการละเมิดแนวคิดครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศ อันเป็นบรรทัดฐานแนวคิดครอบครัวแบบดั้งเดิมในสังคมอเมริกัน ที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก ที่เชื่อมโยงกันทางสายเลือด จึงทำให้สถาบันการแต่งงานปฏิเสธที่จะยอมรับคูรักลเพศเดียวกันในฐานะคู่สมรส (Quinn, 2012, p. 3) ซึ่งทำให้คูรักลเลสเบี้ยนไม่สามารถที่จะสร้างครอบครัวเป็นของตัวเองได้ และมีสถานะเป็นเพียง Domestic Partnership

แต่เพียงเท่านั้น (Chambers & Polikoff, 1999, p. 529) ข้อจำกัดเหล่านี้ได้นำไปสู่การสร้างควมยากลำบากในการใช้ชีวิตและการสร้างครอบครัวของเลสเบี้ยน ที่ต้องเผชิญหน้ากับโครงสร้างทางสังคมที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของพวกเธอ แม้ว่าครอบครัวเลสเบี้ยนจะมีสถานะเป็นครอบครัวไม่แตกต่างจากครอบครัวรักต่างเพศโดยทั่วไปก็ตาม

การเรียบเรียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนในตะวันตกข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงภาพรวมว่า พื้นที่ของเลสเบี้ยนในตะวันตกมีความแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย เริ่มตั้งแต่ยุคกรีกโบราณที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงถูกมองในฐานะความบริสุทธิ์และความสวยงาม ต่อมาในยุคอาณาจักรโรมันและต้นคริสต์ศาสนา ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงกลับได้รับการเล็งเห็นว่าเป็นความผิดธรรมชาติ คล้ายคลึงกับในยุคกลางที่อิทธิพลทางศาสนามีต่อผลต่อมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ทำให้การกล่าวถึงความรักระหว่างผู้หญิงด้วยกันกลายเป็นภาพความชั่วร้าย ผิดบาป และต้องถูกลงโทษ เช่น บทลงโทษผู้หญิงรักเพศเดียวกันในกฎหมายฝรั่งเศสที่กล่าวถึงการตัดมือ ขา ไปจนการจุดไฟเผาผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศเดียวกัน กฎหมายที่ห้ามการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงจึงมีความเข้มข้นในยุคดังกล่าว

ต่อมาในยุคก่อนสมัยใหม่ เป็นยุคที่เลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักเพศเดียวกันเริ่มมีตัวตนมากขึ้น แต่กฎหมายต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงในฐานะความสัมพันธ์ที่ผิดธรรมชาติยังคงอยู่ พร้อม ๆ กับที่ความใกล้ชิดระหว่างผู้หญิงได้งอกงามขึ้นในโรงเรียน เช่นเดียวกับสถานที่ที่ใช้แสดงตัวตนของเลสเบี้ยนได้ปรากฏเพิ่มมากขึ้น เช่นในปารีส ช่วงยุค Fin De Siècle บาร์, ร้านอาหาร, ร้านเสริมสวย, และคาเฟ่ ต่างมีเจ้าของและแขกเป็นเลสเบี้ยน เหล่านี้ทำให้เลสเบี้ยนได้รับการมองเห็นในพื้นที่สาธารณะ สดุดีในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 ได้เกิดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและการปลดปล่อยเสรีภาพของเกย์และเลสเบี้ยน หรือชุมชน LGBTQ ในสหรัฐอเมริกา ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของเฟมินิสต์คลื่นลูกที่สองที่ต่อสู้กับที่ต่อสู้กับการเหยียดเพศ และแนวคิดรักต่างเพศภาคบังคับ ซึ่งปฏิเสธความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศที่อยู่ภายใต้โครงสร้างชายเป็นใหญ่ เพื่อเรียกร้องความเป็นอิสระให้แก่ผู้หญิงและเลสเบี้ยน ด้วยการนิยามว่าเลสเบี้ยนเป็นทางเลือกแบบหนึ่ง หลักฐานทางประวัติศาสตร์เลสเบี้ยนในตะวันตกจึงเป็นสิ่งที่ช่วยชี้ให้เห็นพื้นที่และตัวตนของเลสเบี้ยนในประวัติศาสตร์ตะวันตกได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.2 ประวัติศาสตร์ผู้หญิงรักเพศเดียวกันในเอเชีย (History of lesbianism in Asia)

คำศัพท์ที่ใช้ในการกล่าวถึงผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงหรือผู้หญิงที่มีความรักความปรารถนากับผู้หญิงด้วยกันในเอเชียนั้นสามารถเทียบเคียงได้กับคำศัพท์คำว่าเลสเบี้ยนใน

สังคมตะวันตก แต่ก็ไม่ได้มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่าเลสเบี้ยน เนื่องจากความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรมอันเป็นบริบทเฉพาะของพื้นที่ทางสังคมในเอเชีย ทำให้คำศัพท์ รวมถึงความเข้าใจที่มีต่อ ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงหรือผู้หญิงที่มีความรักความปรารถนาแก่ผู้หญิงมีความ แตกต่างกันในแต่ละสังคมในบางแง่มุม

ในญี่ปุ่น คำศัพท์ที่ใช้อ้างอิงถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกัน (Female Homosexuality) จะใช้ คำว่า Tachi (太刀) และ Neko (猫), ในไทยจะใช้คำว่า ทอม (Tom) และดี้ (Dy), ในอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ใช้คำว่า ทอมบอย (Tomboy/Tomboy) คำศัพท์ที่แตกต่างกันเหล่านี้ จะใช้อ้างถึง ผู้หญิงที่มีความเป็นชายและผู้หญิงที่มีความเป็นหญิง ขณะที่ในเกาหลีมีผู้หญิงจำนวนน้อยมากที่มี อิสระในการแสดงออกในเรื่องเพศวิถี และมักถูกจำกัดและควบคุมให้ดำรงอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของ จะให้ความสำคัญกับความเป็นแม่, และความบริสุทธิ์แม้ว่าจะมีองค์กรที่พัฒนาขึ้นสำหรับเลสเบี้ยนที่มี ชื่อว่า Kkirikiri ก็ตาม (Sullivan & Jackson, 2001, p. 75)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของผู้หญิงรักผู้หญิงในเอเชีย มักมีจำนวนน้อยกว่าเกย์หรือ ผู้ชายรักเพศเดียวกัน และกลับมีแนวโน้มที่จะถูกมองข้ามและปิดบังมากกว่าในสังคมตะวันตก ทั้งนี้ เพราะไม่มีหลักฐานที่ถูกบันทึกอย่างเพียงพอ และมีแหล่งข้อมูลที่ปรากฏอยู่อย่างจำกัด เนื่องจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของผู้หญิงรักผู้หญิงในเอเชียโดยมาก มักถูกจัดประเภทให้อยู่ภายใต้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงที่ดำรงอยู่ในสถานะของการเป็นพี่สาวน้องสาว (Sisterhood) และเพื่อน ผู้หญิงอันเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างผู้หญิงด้วยกัน (Sang, 2003, p. 42) และระบบการ จัดประเภทเหล่านี้คือหนึ่งในรูปแบบการควบคุมให้เลสเบี้ยนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางเพศไม่มีตัวตน รวมถึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ถูกมองเห็นทางสังคม เหล่านี้มีสาเหตุมาจากการผู้หญิงรักเพศเดียวกันหรือ เลสเบี้ยนในเอเชียส่วนใหญ่ มักถูกควบคุมเพศวิถี (sexuality) ให้จำเป็นต้องแสดงออกถึงความเป็นหญิง (femininity) ผ่านแต่งงานมีครอบครัว เนื่องจากในพรมแดนเอเชีย ครอบครัวยึดถือเป็นเขตพื้นที่ ปกครองที่ใหญ่ที่สุดในสังคม และจะได้รับแรงกดดันหากไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่เรียกว่า บรรทัดฐาน (BBC World Service, 2000)

3.2.1 ยุคจารีต (Traditional Period) (ก่อนการขยายตัวของจักรวรรดินิยม ตะวันตก)

ริกเตอร์ นอร์ตัน (Rictor Norton) นักเขียนชาวอเมริกันผู้ให้ความสนใจเรื่อง ประวัติศาสตร์วรรณกรรมและประวัติศาสตร์เกย์ ที่เขียนบทความเรื่อง The Nature of lesbian History กล่าวว่า หลักฐานเกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันในยุคจารีตของเอเชียในแต่ละประเทศ ปรากฏอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากการใช้ชีวิตของผู้หญิงโดยทั่วไปจะถูกควบคุม และอยู่ภายใต้การบังคับ

บัญชาจากผู้ชายและพื้นที่ที่ครอบครัวยึด โดยเฉพาะในเรื่องเพศวิถี จึงทำให้เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงรักเพศเดียวกันในเอเชียไม่เป็นที่ปรากฏ และแม้ว่าจะปรากฏก็มีแนวโน้มที่จะถูกมองข้ามและกลืนหายอยู่ภายใต้การจัดประเภทแบบผู้หญิง (Norton, 2008 p. 4) เขายกตัวอย่างถึงคำกล่าวของเอมม่า โดนี่อก (Emma Donoghue) (1993) นักเขียนบทละครชาวไอริชแคนาดา และนักประวัติศาสตร์วรรณกรรม ที่ได้วิพากษ์แนวคิดการมีรักต่างเพศเป็นศูนย์กลาง (Heterocentric) และนักวิชาการที่มองข้ามและไม่เคยให้ความสนใจกับเรื่องราวคนรักเพศเดียวกันว่า “พวกเขาพลาดเอกสารที่อ้างอิงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง” เธอกล่าวว่า “มันแสดงให้เห็นว่ามีข้อมูลที่ได้รับการตีความผิด ๆ โดยคนที่ไม่สนใจเรื่องดังกล่าว” ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมักได้รับการตีความและถูกปฏิบัติอย่างมีตรรกภาพโดยทั่วไป (Norton, 2008 p. 4)

กรณีประเทศจีนก่อนที่จะได้รับอิทธิพลความเป็นตะวันตกเช่นเดียวกันสังคมอื่น ๆ ในเอเชีย จีนไม่ได้มีแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกหรือจัดประเภทคนจากการมีรสนิยมทางเพศแบบรักเพศเดียวกัน (homosexuality) หรือรักเพศตรงข้าม (heterosexuality) ดังเช่นสังคมตะวันตก งานศึกษาของเซอ-แลน ดี. ซัง (Tze-Lan D. Sang) ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีเปรียบเทียบ แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ในหนังสือเรื่อง *The emerging lesbian : female same-sex desire in modern China* ได้ยกตัวอย่างงานศึกษาของแมตทิว ซอมเมอร์ (Mathew Sommer) นักประวัติศาสตร์จีนชาวอเมริกา แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ในหนังสือเรื่อง *Sex, Law, and Society in Late Imperial China* (2000) ที่อธิบายถึงพื้นที่ของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในจีนที่ดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิขงจื๊อก่อนได้รับแนวคิดจากตะวันตกว่า “ลัทธิคำสอนของขงจื๊อมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม แต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวหาแต่อย่างใด” (Sang, 2003, p. 45) เช่นเดียวกับ งานของเบรต ฮินช์ (Bret Hinsch) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องผู้หญิงในจักรวรรดิจีน ที่กล่าวว่า สังคมจีนโบราณไม่ได้หวาดกลัวผู้หญิงรักเพศเดียวกัน เพราะพวกเขาค่อนข้างอดทนต่อความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิง ตรงกับข้ามกับสังคมจีนสมัยใหม่ที่หวาดกลัวคนรักเพศเดียวกัน อันมาจากอิทธิพลของตะวันตก (Sang, 2003, p. 45)

แม้จีนจะไม่ได้มีการต่อต้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงอย่างชัดเจนดังเช่นตะวันตก แต่เรื่องราวของความปรารถนาระหว่างผู้หญิง ก็ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในวรรณกรรมของจักรวรรดิจีน งานศึกษาของนอร์ตันได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแบบเลสเบี้ยน ว่ามีร่องรอยปรากฏอยู่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 2 จากบันทึกโบราณที่ได้ระบุถึงวิถีปฏิบัติในทางเพศของผู้หญิงที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การขัดอวัยวะเพศ โดยการใช้ *olisboi* ที่มีสองหัวคล้ายลักษณะของอวัยวะเพศชาย ที่ทำด้วยไม้, งาช้าง, หรือผ้าไหมที่ยัดด้วยเต้าหู้มาถูและสอดใส่ในอวัยวะเพศของตน อันเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงสองคน (Norton, 2008 p. 4)

นอกจากนี้ งานศึกษาของซัง ยังยกตัวอย่างถึงคำกล่าวของซอมเมอร์ ที่ว่า “ความรักและความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเป็นเพียงพื้นผิวที่น่าเสนอนอยู่ในปลายจักรวรรดิจีนที่ทำให้การปรากฏตัวของพวกเธอมีจำนวนน้อยมากในงานวรรณกรรม เมื่อเทียบกับศิลปะแนวอีโรติก” (Sang, 2003, p. 44) เช่นเดียวกับ เรื่องราวการแต่งงานระหว่างผู้หญิงสองคนในจีน ที่ได้นำเด็กหญิงคนหนึ่งที่ถูกจับเลี้ยงจากพ่อแม่ของคนรักมาเป็นบุตร และแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงหรือที่ตะวันตกเรียกว่า เลสเบี้ยนจะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่กลับไม่เคยถูกมองว่าสำคัญพอที่จะได้รับการบันทึกในสังคม

ในยุคหมิงถึงยุคชิง (Ming-Qing) (ค.ศ. 1368-1644) และ (ค.ศ. 1644-1911) ได้มีวรรณกรรมจีนที่ปรากฏถึงร่องรอยของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงสองคนที่มีสามีคนเดียวกัน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงการมีภรรยาหลายคนของผู้ชายชาวจีน ที่เต็มไปด้วยชีวิตแต่งงานที่มีความสุขและความสามัคคีในครัวเรือน โดยที่สามีและภรรยาต่างมีความรักต่อกัน เรื่องราวดังกล่าวปรากฏในงานศึกษาของซังที่กล่าวถึงโครงสร้างเนื้อหาในละครตลกเรื่อง Lian Xiang ban (Women in Love) ของ ลิ ยู (Li Yu) (1611-1680) เรื่องดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวกับการมีภรรยาหลายคนของสามีและความรักระหว่างผู้หญิงที่เป็นภรรยาของเขา ละครตลกเรื่องนี้มีนักแสดงหลักเป็นผู้หญิง ซึ่งพวกเธอมีความรักต่อกันและอยู่ภายใต้การแต่งงานที่มีสามีคนเดียวกัน โดยพ่อของ Miss Cao ภริยาที่จะให้ลูกสาวของเธอเป็นภรรยาคนที่สองของสามี Miss Cui และต่อมาพ่อของ Miss Cao ก็ได้ให้ลูกสาวของเธอเป็นเมียน้อย แต่การมีภรรยาสองคนได้ก่อให้เกิดความรักระหว่างผู้หญิง โดยพวกเธอสามารถแก้ปัญหาด้วยสติปัญญาและเอาชนะพ่อของ Cao และเต็มใจที่จะมีสถานะที่เท่าเทียมภายในการแต่งงาน ขณะที่สามีของ Cui ก็ได้แสดงความไม่พอใจในความสามารถพิเศษ และความซื่อตรงของภรรยา (Sang, 2003, p. 49)

ช่วงต้นศตวรรษที่ 1940 ได้มีการค้นพบงานเขียนที่กล่าวถึงคำศัพท์คำว่า Zhongguo wenxian zhong tongxing lian juli อันเป็นคำที่ใช้ในการอธิบายคนรักเพศเดียวกันในเอกสารจีน ที่ถูกแปลโดย ฮาเวลล็อก เอลลิส (Havelock Ellis) นายแพทย์ชาวอังกฤษ ขณะเดียวกันตำราเพศศาสตร์เรื่อง The Psychology of sex ก็ได้มีการนิยามคำศัพท์ที่กล่าวถึงคนรักเพศเดียวกันในจีนยุคก่อนสมัยใหม่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวถูกค้นพบในปลายศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะในงานเขียนสองชิ้นที่ปรากฏในฮ่องกง ที่มีชื่อว่า Weixing shiguan zhaizhu's Zhongguo tongxing mish (The secret history of homosexuality in china) และ Xiaoming xiong's Zhongguo tongxing' ai shilu (The history of homosexuality in china) ซึ่งซังมองว่าคล้ายกับงานศึกษาของเบเรต ฮินช์ (Bret Hinsch) ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ประจำ National Chung Cheng University ในหนังสือเรื่อง Passions of the Cut Sleeve: The Male Homosexual Tradition in China (1992) โดยเรื่องราวที่ได้รับการบุกเบิกเหล่านี้ เป็นหลักฐานชิ้นแรกๆ ที่กระตุ้นปรากฏการณ์การ

กล่าวคนรักเพศเดียวกัน ทั้งกะเทยและคนที่มีภาวะเพศทั้งชายและหญิงที่ไม่เคยถูกมองเห็นในจีนยุคก่อนสมัยใหม่ อันเป็นรายละเอียดที่ได้รับการตรวจสอบจากพื้นที่ทางวัฒนธรรม และช่วงเวลาที่มีความแตกต่าง ซึ่งการสำรวจดังกล่าวได้เป็นประโยชน์ในการใช้อ้างอิงถึงงานวิจัยในอนาคต (Sang, 2003, p. 38)

งานศึกษาของซังซันนี้ได้ยกตัวอย่างถึงช่วงปี ค.ศ. 1942 ที่มีศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องเอเชียศึกษานามว่า แพน กวาง (Pan Guang) ได้พบหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงอันมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดเป็นความรักและความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน เขาพบว่า ในสังคมจีนโบราณผู้หญิงจะมีชีวิตอยู่ในห้องส่วนตัวและแทบจะไม่ค่อยได้ออกมาภายนอก พวกเขาไม่ค่อยได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมทั่วไป และมีโอกาสน้อยมากที่จะติดต่อกับคนต่างเพศ ดังนั้นมันจึงง่ายมากที่จะพัฒนาเป็นผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ซึ่งเหล่านี้ถูกเรียกว่า เพื่อนสนิท หรือที่แปลเป็นภาษาจีนว่า Guizhong Niyou อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของคนรักเพศเดียวกัน โดยเขาได้ค้นพบบันทึกที่ปรากฏให้เห็นถึงการแอบมองจากห้องส่วนตัว ซึ่งมีหลายข้อถกเถียงที่พยายามให้เหตุผลถึงเหตุการณ์เหล่านี้ (Sang, 2003, p. 47)

เช่นเดียวกับในกรณีของประเทศญี่ปุ่น งานศึกษาของชาร์อน ชาลเมอร์ (Sharon Chalmers) ในหนังสือเรื่อง Lesbian in/visibility in Japan: Passing into the present (2002) อธิบายว่า ช่วงก่อนศตวรรษที่ 1990 ที่ได้ค้นพบร่องรอยหลักฐานของคำศัพท์ที่ใช้ในการอ้างอิงถึงคนรักเพศเดียวกัน ดังเช่นคำศัพท์คำว่า dōseiai ที่แปลว่า ความรักของคนเพศเดียวกัน หรือการรักเพศเดียวกัน และคำว่า iseiai ที่แปลว่ารักต่างเพศ เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงรักเพศเดียวกันและรักต่างเพศในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งคำศัพท์ดังกล่าวมิใช่คำที่แสดงความหมายทางประวัติศาสตร์และจิตวิทยาที่มาจากวิทยาศาสตร์เรื่องเพศแบบสมัยใหม่ ที่พยายามสร้างความผิดปกติหรือความเบี่ยงเบนทางเพศดังสถานะของผู้หญิงที่มีความเป็นชาย หรือที่ถูกเรียกว่า danseiteki joshi และผู้ชายที่มีความเป็นหญิง อันเรียกว่า Joseiteki Danshi แต่อย่างใด (Chalmers, 2002, p. 20)

การอธิบายถึงความปรารถนาของผู้หญิงเพศเดียวกัน จึงเป็นการบรรยายให้เห็นถึงความปรารถนาของผู้หญิงในทางจิตวิญญาณมากกว่าความสัมพันธ์เชิงกายภาพ การอธิบายเรื่องราวของเลสเบียนจึงให้ความสนใจไปยังมิตรภาพอันใกล้ชิดระหว่างผู้หญิงสองคนมากกว่าวิถีปฏิบัติในทางเพศของพวกเธอ ดังคำอธิบายของฟูรุคาวาที่ปรากฏในหนังสือของชาลเมอร์ โดยเขากล่าวว่า “ผู้หญิงรักเพศเดียวกันเกิดขึ้นจากความต่อเนื่องทางความรู้สึกที่กำหนดให้ผู้หนึ่งถูกพิจารณาว่ามีความรักและความเมตตา” และไม่เป็นที่น่าแปลกใจความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันจะอยู่ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาหลังจากการเกิดขึ้นของโรงเรียนหญิงล้วน ที่เปิดโอกาสให้เด็กผู้หญิงได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน (Chalmers, 2002, p. 20)

นอกจากนี้ การมองว่าความปรารถนาของผู้หญิงรักเพศเดียวกันมิใช่พฤติกรรมที่ผิดปกติหรือความเบี่ยงเบน หากแต่เป็นเพียงการกระทำที่ไม่เหมาะสมของผู้หญิงในเอเชีย ยังมีร่องรอยอยู่ในประเทศอินเดีย ช่วงศตวรรษที่ 14 ที่มีข้อความที่อ้างถึงคู่รักเลสเบี้ยนที่มีลูกอันเกิดจากความรักของพวกเขา และปรากฏอยู่ในบางส่วนของพจนานุกรมฮินดี-อังกฤษ ที่ได้ใช้คำศัพท์คำว่า Samlaingikta อันแปลว่า รักเพศเดียวกัน และแม้จะไม่พบหลักฐานที่มาจากประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของการมีความปรารถนาต่อคนเพศเดียวกันในอินเดียอย่างชัดเจน แต่ร่องรอยเหล่านี้ ก็สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ของคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งคำศัพท์คำว่า Samlaingikta นั้นปรากฏให้เห็นในความหมายที่เป็นกลางและไม่เป็นไปในทางลบต่อคนรักเพศเดียวกันแต่อย่างใด (Thadani, 1999, p. 85)

3.2.2 ยุคอาณานิคม (Colonial period)

เมื่อแนวคิดวิทยาศาสตร์เรื่องเพศแบบสมัยใหม่ได้เข้ามามีอิทธิพลประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย วิธีคิดที่มีต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิง หรือความปรารถนาที่มีต่อผู้หญิงเพศเดียวกันก็ได้เปลี่ยนแปลงไป และเกิดเป็นการต่อต้านและควบคุมมากยิ่งขึ้น ผ่านการมองว่าเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันเป็นความสัมพันธ์ที่เบี่ยงเบนและผิดปกติ

กรณีของประเทศญี่ปุ่น เมื่อแนวคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกได้เข้ามามีบทบาท ก็ปรากฏคำศัพท์คำว่า Danseiteki Joshi ที่มีความหมายถึง ความผิดปกติทางเพศของผู้หญิงที่มีความเป็นชาย ซึ่งในสังคมยุคเมจิ เพศวิถีของผู้หญิงชนชั้นกลางจะถูกควบคุมผ่านการเป็นภรรยาที่ดีและการเป็นแม่ที่ฉลาด (Good Wife, Wise Mother) ที่เรียกว่า Ryouzai Kenbo ดังนั้น เมื่อผู้หญิงคนใดเลือกที่จะละทิ้งความเป็นหญิง ด้วยการปฏิเสธข้อผูกมัดที่มีต่อครอบครัว คำศัพท์คำว่าเลสเบี้ยนจะกลายเป็นหมุดหมายที่ใช้ในการโจมตีผู้หญิงที่ละทิ้งอุดมการณ์ดังกล่าว แม้ว่าในความเป็นจริงเธอจะมีหรือไม่มีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันก็ตาม งานศึกษาของซาลเมอร์ได้ยกตัวอย่างถึงข้อกล่าวหาที่พยายามทำลายชื่อเสียงของ อิราซูกะ ไรโซ ผู้หญิงยุคใหม่ที่สนับสนุนสิทธิสตรีว่าเป็น เลสเบี้ยนที่เกลียดผู้ชาย (Man-Hating Lesbian) หรือสาวแก่ที่ไม่ประสบความสำเร็จ (Frustrated Spinsters) เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ความปรารถนาของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ได้กลายเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางเพศสถานะของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะการปฏิเสธการแต่งงานและความเป็นแม่ อันเป็นบรรทัดฐานสำคัญของผู้หญิง ที่มีผลทำให้โฉมหน้าของผู้หญิงมีความเปลี่ยนแปลงไป (Chalmers, 2002, p. 20)

ในระหว่างศตวรรษที่ 1920 และก่อนศตวรรษที่ 1930 วาทกรรมเรื่องเพศศาสตร์ในญี่ปุ่นได้แพร่หลายมากขึ้น ความคลุมเครือทางเพศสถานะของผู้หญิงที่มีความหมายถึงเลสเบี้ยน ได้กลายมาเป็นที่สนใจจากนักเพศศาสตร์ และการวิพากษ์เชิงสังคม ทำให้ผู้หญิงญี่ปุ่นคนใดที่

มีความคลุมเครือทางเพศสถานะ จะถูกตำหนิและมองว่าเป็นความปรารถนาที่ผิดธรรมชาติ (Unnatural Desire) หรือที่เรียกว่า Fushizen Seiyoku โดยเฉพาะนักแสดงหญิงที่แสดงเป็นชายใน คณะละครหญิงล้วน เช่น คณะละครทาคระซึกะ ที่มักจะถูกเรียกว่า Otokoyaku ที่มีความหมายถึง การรับบทบาททางเพศแบบผู้ชาย (Chalmers, 2002, p. 20)

การมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเป็นความผิดธรรมชาติ ยังปรากฏในกรณี ของอินเดีย เมื่อได้รับอิทธิพลจากตะวันตกผ่านถูกปกครองโดยอังกฤษ ก็ได้ปรากฏคำศัพท์คำว่า เลสเบี้ยน และถูกนำมาใช้ ในฐานะคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่เกิดจากความผิดปกติทางเพศ ของผู้หญิง ซึ่งการเกิดขึ้นของกฎหมายที่ลงโทษผู้หญิงรักเพศเดียวกัน มีปรากฏอยู่ในงานศึกษาของกิติ ทาดานี (Giti Thadani) ในบทความเรื่อง The Politics of Identities and Languages: Lesbian Desire in Ancient and Modern India ที่ชี้ให้เห็นถึงบทลงโทษในคัมภีร์พระมนู ซึ่งมีข้อความว่า เด็กสาวที่ทำกับเด็กสาวคนอื่นจะต้องถูกปรับ 200 เหริยญ โดยจ่ายเป็นสองเท่าของราคาเจ้าสาวและ รับการเยียนตี 10 ที บนถนน แต่ผู้หญิงที่ทำกับเด็กสาวต้องถูกโกนหัวด้วยมีดโกนหรือดัดนิ้วสองนิ้ว พร้อมกับถูกแห่รอบเมืองเหมือนคนเณร (Thadani, 1999, p. 85)

เพศวิถีของผู้หญิงรักเพศเดียวกันหรือที่เรียกว่า เลสเบี้ยน ที่มาจากแนวคิดของ ตะวันตก จึงได้รับการมองเห็นและถูกอ้างอิงว่าเป็นความผิดปกติทางเพศในอินเดีย เหล่านี้เป็นต้น กำเนิดของการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกันในบริบททางประวัติศาสตร์อินเดีย แต่ในขณะเดียวกัน งานศึกษาของทาดานีชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงบางส่วนของพจนานุกรมฮินดี-อังกฤษ ที่มีคำศัพท์ในเชิงบวก ในการกล่าวถึงคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งถูกแปลโดย เอส.พี. มิชรา (S.P. Mishra) อันประกอบไปด้วย คำศัพท์ต่าง ๆ ดังนี้

sam-ling-kami ความต้องการของคนเพศเดียวกัน

sam-ling-bhogi ความสุขของคนเพศเดียวกัน

sam-ling-rati อารมณ์ความปรารถนาของคนเพศเดียวกัน

sv-rati-shilta ความปรารถนาของตนเอง (Thadani, 1999, p. 85)

ร่องรอยของคำศัพท์ที่กล่าวถึงคนรักเพศเดียวกันในเชิงบวก ทั้งในแง่ของความ ต้องการ ความสุข และอารมณ์ความปรารถนาที่มีต่อคนเพศเดียวกัน ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฮินดี-อังกฤษเหล่านี้ เป็นการให้ชี้ให้เห็นว่า สังคมอินเดียในอดีตมิได้รังเกียจคนรักเพศเดียวกันดังเช่น ในสมัยอาณานิคมแต่อย่างใด

3.2.3 ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 (Later 20th and early 21st centuries)

แม้ว่าในยุคสมัยก่อนศตวรรษ 1960 ความปรารถนาที่มีต่อผู้หญิงเพศเดียวกันจะไม่ได้สร้างความผิดปกติหรือความหวาดกลัวที่มีต่อคนในสังคมเอเชีย แต่ทว่า หลังศตวรรษ 1960 เป็นต้นมาความอดทนอดกลั้นกลับเป็นสิ่งที่ใช้ในการอธิบายความปรารถนาระหว่างผู้หญิงรักเพศเดียวกันหรือเลสเบี้ยนในสังคมเอเชีย มุมมองที่มีต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกัน จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในงานศึกษาเชิงเฟมินิสต์ ตัวอย่างเช่น ประสพการณ์ของมีย่า ที่กล่าวถึงความอดทนอดกลั้นที่มีต่อเกย์และเลสเบี้ยนว่า ตนมีความอดทนต่อผู้ชายรักเพศเดียวกันมากกว่าเลสเบี้ยน “และมีความอดทนอดกลั้นค่อนข้างสูงต่อวัฒนธรรมย่อย ทรานส์ที่มันไม่ได้โอ้อวดตัวเอง” (BBC World Service, 2000)

กรณีประเทศญี่ปุ่น ช่วงศตวรรษที่ 1960-1970 ได้ปรากฏคำศัพท์คำว่า Tachi (太刀) อันเป็นคำที่ใช้ในการอ้างถึงเลสเบี้ยนที่มีความเป็นชาย หรือที่ในตะวันตกเรียกว่า บุทช์ (Butch) และ คำศัพท์คำว่า Neko (猫) อันเป็นคำที่ใช้ในการอ้างถึงเลสเบี้ยนที่มีความเป็นหญิง หรือที่ในตะวันตกเรียกว่า เฟม (Femme) โดยที่วัฒนธรรมเลสเบี้ยนในญี่ปุ่นจะวางอยู่บนฐานของการแบ่งแยกเพศสถานะเป็นชายและหญิงแบบชั่วคราวข้าม งานศึกษาของซาลเมอร์ยกตัวอย่างงานศึกษาของเจนนิเฟอร์ โรเบิร์ตสัน (Jennifer Robertson) ที่ศึกษาความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันในสังคมญี่ปุ่น โดยเขาอธิบายว่า เลสเบี้ยนผู้ชายที่ถูกเรียกว่า Tachi จะมีความหมายคล้ายกับคำว่า ดาบ ขณะที่เลสเบี้ยนผู้หญิง ที่ถูกเรียกว่า neko จะมีอีกชื่อเล่นหนึ่งทางประวัติศาสตร์ว่าเกอิชา (geisha) (Chalmers, 2002, p. 33)

กรณีของประเทศจีน ช่วงศตวรรษที่ 1990 การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพศของชาวจีนในอดีตได้พัฒนาขึ้น ผ่านการตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์ของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน หนังสือเรื่อง The emerging lesbian : female same-sex desire in modern China (2003) ของเซอ-แลน ดี. ชัง ได้ยกตัวอย่างถึงงานศึกษาก่อนหน้าที่ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมของผู้หญิงจีนในยุคปลายจักรวรรดิ เช่น งานศึกษาของหยิงฉี เดลตา (YangZi Delta) ที่ศึกษาผู้หญิงชนชั้นสูงในศตวรรษที่ 17, งานศึกษาของโดโรธี โค (Dorothy Ko) ที่มุ่งความสนใจไปยังการแสดงออกถึงความดึงดูดใจของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในวรรณกรรมผู้หญิง โดยเฉพาะบทประพันธ์ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับเพื่อน (Sang, 2003, p. 39) เธอกำลังถึงงานศึกษาของชิง เซียว เฉิน-ฮู (Qing Siao-chen Hu) ที่ปรากฏอยู่ในบทกลอนเรื่อง Tanci ที่ถูกเขียนโดยผู้หญิงชนชั้นสูง ด้วยการตั้งข้อสังเกตว่า บทกลอนดังกล่าวมีโครงเรื่องที่กล่าวถึงผู้หญิงที่แต่งกายข้ามเพศ (Cross-Dressing) และความรักระหว่างผู้หญิงด้วยกัน อันเกี่ยวข้องกับที่ไม่ถูกยอมรับเรื่องเพศสถานะ อีกทั้งยังพบว่า นักเขียนบทละครหญิงในยุคหมิงจำนวน 4 คน ได้นำเสนอเรื่องราวของตนเองที่มีคุณลักษณะเช่นเดียวกับผู้ชายหรือผู้หญิงที่แต่งกาย

ข้ามเพศในบทธศคร ด้วยการที่ผู้เขียนบทสร้างตนเองให้เกินจริง ซึ่งเหมือนกับการแสดงออกถึงความรักและความดึงดูดใจที่มีต่อผู้หญิงคนอื่น ๆ และเป็นที่น่าสังเกตว่า งานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพศในปัจจุบันของจีนมักเป็นเรื่องราวของเลสเบี้ยนในจีนยุคก่อนสมัยใหม่แทบทั้งสิ้น (Sang, 2003, p. 40)

อีกทั้งยังอ้างถึงงานศึกษาของโดโรธี โค (Dorothy Ko) นักประวัติศาสตร์จีนยุคก่อนสมัยใหม่ แห่งมหาวิทยาลัยโคลอมเบีย ที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวความดึงดูดใจระหว่างผู้หญิงที่ปรากฏในวรรณกรรมปลายจักรวรรดิจีน ซึ่งมักเป็นเรื่องราวของผู้หญิงและโสเภณีชนชั้นสูง คล้ายกับงานศึกษาของหวูและหัว (Hu and Hua) ที่มุ่งศึกษาถึงความไม่พอใจของผู้หญิงชนชั้นสูงที่มีความสามารถกับการถูกจำกัดรูปแบบการใช้ชีวิตของตนเอง ทั้งในแง่ของการแต่งงานที่ถูกเตรียมการโดยพ่อแม่, ความไม่เห็นพ้องของฝ่ายชาย, ไปจนกระทั่งจินตนาการและความรู้สึกดึงดูดใจที่มีต่อผู้หญิงคนอื่น ๆ โดยเธอให้ความสนใจกับงานของหัว ที่ศึกษาการแสดงออกทางความรู้สึกระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงที่ปรากฏในงานของนักเขียนบทธศครหญิงที่มีนามว่า หมิง-ชิง (Ming-Qing) ที่กล่าวถึง เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนผู้หญิง (Female Companions) ที่เกินความเหมาะสม อันนำไปสู่การถูกขนานนามว่า tongxing zhi lian ที่แปลว่า ความรักระหว่างสมาชิกเพศเดียวกัน ซึ่งในงานศึกษาชิ้นนี้หัวได้อธิบายว่า

คำศัพท์คำว่ารักเพศเดียวกันที่ถูกใช้ในวันนี้ มีความหมายถึงรสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล ในขณะที่วลีที่กล่าวถึงความรักระหว่างสมาชิกเพศเดียวกันมีความหมายที่แท้จริงคือ ความรู้สึกดีระหว่างคนเพศเดียวกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีอะไรเกี่ยวข้องกับรสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงในอดีตจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Sang, 2003, p. 40)

นักวิชาการบางคนในศตวรรษที่ 20 ได้วิจารณ์และกล่าวโทษสังคมจีนโบราณว่าการอดทนอดกลั้นในเรื่องเพศระหว่างผู้หญิงรักเพศเดียวกันในอดีตได้นำไปสู่รากฐานของความปรารถนาทางเพศระหว่างผู้หญิง ซึ่งในงานชิ้นเดียวกันนี้ซึ่งได้ยกตัวอย่างงานศึกษาเรื่อง Sexual Life in Ancient China (1961) ของโรเบิร์ต แวน กุลิก (Robert Van Gulik) ซึ่งอธิบายหลักฐานที่ถูกเรียกว่า เลสเบี้ยน ว่าเป็นรูปแบบของความอดทนอดกลั้นในสังคมจีนอันได้รับการเกื้อหนุนจากระบบการมีภรรยาหลายคนในวัฒนธรรมจีนโบราณ โดยความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงได้รับการพิจารณาดังนี้

1. เป็นการให้ผู้หญิงหลายคนมีชีวิตที่มั่นคง ภายใต้การแบ่งปันความใกล้ชิดที่มีต่อสามีคนเดียวกัน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. เป็นความไม่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เพราะผู้หญิงสามารถหลั่งน้ำออกจากช่องคลอดได้หลายครั้งและเป็นจำนวนมาก (Sang, 2003, p. 47)

บทความเรื่อง Revisiting Premodern Chinese Female-Female Relations ของซังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง The emerging lesbian : female same-sex desire in modern China ได้ชี้ว่า แวน กูลิก มองว่า สัมพันธทางเพศระหว่างผู้หญิงภายใต้การมีสามีคนเดียวกันจะเป็นการขจัดการคบชู้หรือการนอกใจของสามีในการที่จะมีผู้หญิงคนอื่น ๆ เพราะร่างกายของสามีจะอ่อนเพลียจากการมีเพศสัมพันธ์ที่มากเกินไป ซึ่งในจีนโบราณความสัมพันธ์แบบผู้หญิงรักเพศเดียวกันต่างไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นความเจ็บป่วย, อาชญากรรม, หรือปีศาจ หากแต่เป็นสิ่งธรรมชาติและมีบทบาทในเชิงบวก (Sang, 2003, p. 40)

แม้ในปลายศตวรรษที่ 20 ความปรารถนาระหว่างผู้หญิงรักผู้หญิง หรือผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงจะไม่ได้รับการยอมรับ แต่ทว่า ความอดทนอดกลั้นต่อคนรักเพศเดียวกันเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในประเทศแถบเอเชีย ดังเช่นบทความของเลสเตอร์ เฟดเดอร์ (Lester Feder) ในเรื่อง The Hidden History Of Same-Sex Marriage In Asia (2013) ที่ยกตัวอย่างถึงงานแต่งงานของผู้หญิงเพศเดียวกันที่อีกฝ่ายถูกเรียกว่าทอม (Tom) ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ช่วงปีค.ศ. 1993 ระหว่างช่างซ่อมมอเตอร์ไซด์ที่มีชื่อว่า Rous Savy และ Muern Sarun หญิงสาวอายุ 17 ปี ทั้งคู่พบรักกันจากการที่ Rous เห็น Muern จอดรถไว้หน้าบ้านของเขาในจังหวัดกันดาล (Kandal) ของกัมพูชา ระหว่างทางที่เธอไปทอผ้าพันคอที่เครื่องผ้าทอของเพื่อน และ Rous ก็เดินทางไปมาหาสู่กับ Muern อยู่หลายครั้ง จนกระทั่งได้รับความยินยอมให้สามารถแต่งงานกับ Muern จากหัวหน้าตำรวจและหัวหน้าหมู่บ้านในการออกไปสำคัญในการสมรส หลังจากที่ Rous รับรองว่าเขาจะสามารถช่วยเหลือครอบครัวของ Muern ได้ ซึ่งในงานแต่งงานของพวกเขาทั้งคู่ มีแขกผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากราว 4,000-5,000 คน ที่ล้วนแต่เดินทางมาเพื่อเฝ้ามองถึงความแปลกประหลาด และก่อให้เกิดเสียงซุบซิบนินนาอันเป็นที่แพร่กระจายอยู่ภายในหมู่บ้าน เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความอดทนอดกลั้นที่มีต่อผู้หญิงรักเพศเดียวกัน แม้จะมีผู้เข้าร่วมจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วย และพยายามเดิมพันกันว่า Rous เป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ Muern ที่ได้กล่าวถึงการถูกมองว่าแปลกประหลาดเนื่องจากมีเจ้าบ่าวเป็นผู้หญิงว่า มีคนหลาย ๆ คนเข้ามาคุยกับเธอเพื่อถามว่า “คุณเป็นคนน่ารักมากทำไมคุณถึงแต่งงานกับคนที่มีเพศเดียวกัน” (Feder, 2013)

กรณีของอินเดีย ในปี ค.ศ. 1996 ได้มีภาพยนตร์เรื่อง Fire ที่กล่าวถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกัน จนทำให้โรงภาพยนตร์บางแห่งที่เข้าฉายภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวถูกโจมตีจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างรุนแรง แต่อย่างไรก็ตาม นักกิจกรรมชาวอินเดียยังคงเลือกที่จะปฏิเสธคำศัพท์ที่ใช้ในการแปะป้ายและตีตราคนรักเพศเดียวกัน เนื่องจากพวกเขามองว่าเป็นผลจากอิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมที่เข้ามายังอินเดีย แต่ทั้งนี้วัฒนธรรมในอินเดีย ก็ยังคงที่จะพยายามควบคุมเพศวิถีของผู้หญิง ภายใต้การดำรงอยู่ในสังคมที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลาง (Vanita, 2007, p. 245–253)

ความแตกต่างตามยุคสมัยในสังคมเอเชีย ได้ส่งผลให้พื้นที่ของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในเอเชียทั้งจีน ญี่ปุ่น และอินเดียมีความแตกต่างกัน ในยุคจารีตแม้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมแต่ก็ไม่ได้มีการกล่าวหาหรือลงโทษแต่อย่างใด เนื่องจากเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากมิตรภาพอันใกล้ชิดระหว่างผู้หญิงสองคนที่เป็นความสนิทสนมซึ่งกันและกัน ต่อมาในยุคอาณานิคมประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินเดียได้รับอิทธิทางวิทยาศาสตร์เรื่องเพศแบบสมัยใหม่ ทำให้วิธีคิดที่มีต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงหรือความปรารถนาที่มีต่อผู้หญิงเพศเดียวกันได้เปลี่ยนแปลงไป มีการมองว่าเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันของผู้หญิงเป็นความสัมพันธ์ที่เบี่ยงเบนและผิดปกติ จึงเกิดเป็นการต่อต้าน ควบคุม และป้องกันมิให้มีผู้กระทำความผิด เช่นในกรณีของอินเดีย ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเด็กหญิงจะถูกโกนหัวด้วยมีดหรือถูกตัดนิ้วพร้อมกับแห่ประจาน แต่เมื่อถึงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 ความอดทนอดกลั้นที่มีต่อความปรารถนาระหว่างผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมเอเชียกับเป็นสิ่งที่เพิ่มมากขึ้น แต่ทว่าความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงยังคงไม่ได้รับการยอมรับและเห็นว่าเป็นความผิดปกติอยู่เช่นเดิม

3.3 ประวัติศาสตร์ผู้หญิงรักเพศเดียวกันในไทย (History of lesbianism in Thailand)

ความสัมพันธ์แบบรักเพศเดียวกันระหว่างผู้หญิงปรากฏอยู่ในสังคมไทยเป็นเวลานาน หากแต่ไม่มีการลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกันจนถึงแก่ชีวิตเช่นในสังคมตะวันตก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมไทยไม่เคยมองว่า การมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันเป็นอัตลักษณ์ทางเพศในรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างเพื่อนผู้หญิง (female companion) อันเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างผู้หญิงด้วยกัน (friendship) อีกทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวในช่วงเวลาหนึ่งและไม่แท้จริง ดังคำศัพท์คำว่า เล่นเพื่อน ซึ่งเป็นคำโบราณ ที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน ที่หมายถึง การคบเพื่อนหญิงด้วยกันต่างซู้รัก หรือ หญิงสำเร็จความใคร่กับคนเพศเดียวกัน (รัชนิล ไชยลังการ, 2553, น. 2) ซึ่งคำว่าเล่น มีความหมายในเชิงกริยา ที่หมายถึงทำเพื่อสนุก หรือผ่อนอารมณ์ หรืออาการที่ทำหรือพูดอย่างไม่เอาจริง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในแง่นี้คำว่าเล่นเพื่อน จึงมีนัยของความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนสนิทผู้หญิง อันเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมที่ปรากฏขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งแต่เพียงเท่านั้น

3.3.1 ยุคจารีต (Traditional Period)

ในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. 1893-1991 ได้ปรากฏหลักฐานในเอกสารโบราณของ กฎมณเฑียรบาลมาตรา 124 สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น อันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันหรือที่ในตะวันตกเรียกว่าเลสเบียน โดยได้บันทึกไว้ว่า ครั้งแรกที่มีการระบุการเล่นเพื่อนระหว่างผู้หญิงนั้น เกิดขึ้นสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์องค์ที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยาที่ทรงมีข้อห้ามและบทลงโทษแก่บรรดานางสนมในวังที่รักกันเช่นสามีภรรยาไว้ว่า

หากมีนางสนมกำนัลผู้ใด บังอาจละเมิดกฎเล่นรักกันเฉกเช่นสามีภรรยาจะต้องถูกลงโทษด้วยการเขียนด้วยลวดหนัง 50 ที และหากยังฝ่าฝืนมีการเล่นเพื่อนกันอีกให้จับมาสักคอตด้วยถ้อยคำประณามแล้วใส่ตรวนจองจำ และแห่ประจานรอบ ๆ เมืองให้อับอายเข็ดหลาบ (รัชนิชล ไชยลังการ, 2553, น. 52)

ทั้งนี้ มีนักวิชาการหลายคนได้ตั้งสังเกตไว้ว่า ไม่มีบทบัญญัติหรือข้อห้ามใดที่มีให้ชายมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายแต่อย่างใด เนื่องจากกฎหมายไทยในอดีตถูกกำหนดจากชนชั้น กษัตริย์ และเป็นธรรมดาที่กษัตริย์ไทยในอดีตจะมีนางสนมเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เมื่อผู้หญิงใกล้ชิดสนิทสนม และรวมกลุ่มกันจึงเกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงด้วยกันที่พัฒนาเป็นการเล่นเพื่อน (มัทนา เขตมี, 2539, น. 39)

ในปี พ.ศ. 2367-พ.ศ. 2394 ช่วงแผ่นดินกรุงรัตนโกสินทร์สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ได้ปรากฏบันทึกพฤติกรรมเล่นเพื่อนในยุคดังกล่าว ที่มีการเปิดเผยเป็นลายลักษณ์อักษร ผ่านวรรณคดี, กาพย์กลอน, และภาพจิตรกรรมฝาผนังต่าง ๆ งานศึกษาของ มัทนา (2539) กล่าวว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวได้ปรากฏวรรณกรรมบันทึกเหตุการณ์ที่เรียกว่า “เพลงยาว” ที่เล่าเรื่องพฤติกรรมการเล่นเพื่อนอันที่รู้จักกันในชื่อของเพลงยาวหม่อมแปดสวรรค์ ที่ประพันธ์โดยคุณสุวรรณ ราชนิกุลบางช้าง ที่บรรยายถึงพฤติกรรมเล่นเพื่อนระหว่างหม่อมสุด (คุณโม่) ที่มีกิริยาล้ายผู้ชาย และหม่อมขำ (หม่อมแปด) ที่มีกิริยาแบบผู้หญิง โดยทั้งสองมีฐานะเป็นหม่อมห้ามของกรมพระราชวังบวรมหาดัศกดิพลเสพที่ต่างมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งต่อกันขณะที่เจ้านายกำลังหลบอยู่ ทั้งนี้ คุณสุวรรณประพันธ์ขึ้นเพื่อล้อเลียนและแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวการเล่นเพื่อน ของนางสนมกำนัลในกรมพระราชวัง ความว่า

ครั้นพระองค์ทรงพลิกพระกายกลับหมายว่าพระบรรทมหลับสนิทหนึ่ง
ก็สมจิตคิดไว้ใจประวิงก็คลานชิงกันขยับดับเทียนชัย
เข้าซุลมุน่วนวายอยู่ปลายพระบาทก็คิดคาดเอาว่าคนหาเห็นไม่
จึงกระทำเอาแต่อำเภาใจด้วยแสงไฟมืดมิดไม่มีโพลง
กระซุบกระซิบซุ่มกายอยู่ปลายพระบาทอุตุลุดุดจาดทำอาจโง่ง
เพลาะหอมกรอมหุ้มกันคลุมโปง

จึงตรัสเรียกว่าคุณโหม่งแต่นั้นมา (มัทนา เขตมี, 2539, น. 40)

อย่างไรก็ตาม แม้ความสัมพันธ์ของผู้หญิงเพศเดียวกันที่เกิดขึ้นระหว่างหม่อมสุด และหม่อมข้า จะไม่ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงและมีการลงโทษอย่างจริงจัง ดังเช่นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่ทว่างานศึกษาของรัชนิล (2553) ยังคงมองว่า พฤติกรรมดังกล่าวยังคงเป็น ความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถกระทำได้โดยเปิดเผย ต้องปกปิดและแอบซ่อน เนื่องจากเป็นพฤติกรรม อันไม่เหมาะสม อีกทั้งยังไม่เป็นที่ยอมรับต่อคนหมู่มากในสังคม ดังปรากฏให้เห็นในคำกลอนที่ว่า

ครั้งหนึ่งเปิดสวรรค์กระสันจิต บอกกับคนชอบชิตสนิทหน้า

ว่าคุณโหม่งคู่ชีวิตมานิทร อยู่นในห้องของข้ามาหลายวัน

พูดแล้วก็ปราชัยปาก อย่าพูดมากไปให้ฉาวคนจะกล่าวขวัญ

เจ้าจงช่วยปกปิดให้มืดควัน เสร็จสั่งตั้งนั้นก็นิ่งไป

เพลงยาวหม่อมเปิดสวรรค์ จึงถือเป็นเอกสารชิ้นสำคัญที่ยืนยันว่า ในราชสำนัก ไทยโบราณมีปรากฏการณ์หรือการปรากฏตัวของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน ด้วยว่า เป็นพฤติกรรมที่แปลก และแตกต่าง จนกระทั่งได้รับเล่าขานปากต่อปาก แต่กระนั้นเอง พฤติกรรม ดังกล่าวก็ยังถูกจัดว่ามีใช้สิ่งที่ร้ายแรง จนถึงขั้นต้องมีการลงโทษ ทั้งนี้เพราะในมุมมองดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง เป็นความสัมพันธ์ที่ไร้อำนาจ สามารถจัดการและควบคุมได้ และยัง ไม่คุกคามความเป็นชายหรืออำนาจแห่งชนชั้นแต่อย่างใด เหล่านี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง กับผู้หญิงจึงยังคงดำรงอยู่ได้ แม้จะไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม

ในเวลาต่อมา หลักฐานที่ปรากฏถึงการมีอยู่ของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศ เดียวกัน ยังคงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่องในบทกลอนของสุนทรภู่ ที่บรรยายถึงความประพฤตินางสนม กำนัลเมืองมัจฉาที่ติดใจความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงในหนังสือพระอภัยมณี ทำนองว่าเป็นพฤติกรรม ทางเพศที่ผิดจากการมีเพศสัมพันธ์แบบชายจริงหญิงแท้ หรือไม่ใช่ของจริง ทั้งนี้ได้บรรยายให้เห็นได้ ชัดแจ้งเนื้อความว่า

ฝ่ายห้ามแหนแสนสนมเมืองมัจฉาแต่ล้วนนักเลงเพื่อนเหมือนกันหมด

ด้วยเมื่ออยู่บุรีภิรมย์รส เพราะทำวทศวงศาไม่ว่าไร

จนเคยเล่นเป็นธรรมเนียมนางมัจฉา ทั้งร่วมรักร่วมชีวิตพิศสมัย

กลางคืนเที่ยวเกี้ยวเพื่อนออกเคลื่อนไป เป็นหัวไม้ผู้หญิงลอบทั้งกัน

เห็นสาวสาวชาวเมืองการเวก ที่เอี่ยมเอกต้องใจจนไผ่ฝัน

แกล้งพูดพลอดทอสนิทเข้าติดพัน ทำเชิงชั้นชักชวนให้ชวนใจ

พวกพาราการเวกไม่รู้เล่น คิดว่าเช่นชื่อตรงไม่สงสัย

ต่อถูกจับต้องทำนองใน จึงติดใจไม่หมายให้ชายเซย

หนุ่มหนุ่มเกี้ยวเบี้ยวบิดไม่คิดคบ เหตุเพราะสบเชิงเพื่อนจึงเชื่อนเฉย

แต่เมืองเราชาวบุรีนี้ไม่เคย อย่าหลงเลยเล่นเพื่อนไม่เหมือนจริง

อันรณจักรนกรกับการเวก อภิเชกเสนาหาประสาหญิง

ออกอ้ออิงหึงสัหวงเพราะช่วงชิง ถึงลอบทั้งทุบตีเพราะที่รักฯ

นอกจากนี้ สุนทรภู่ยังมีบทกลอนเรื่องราวตัวละครนางศรีสาครที่แอบรักนางสาหงส์ ในนิราศพระประธม ด้วยการวิจารณ์และแสดงให้เห็นถึงท่าทีที่ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน ความว่า

ที่ปลุกกรักจักได้ชื่นทุกคืนค่า ก็เตี้ยต่ำตายผอยกร่องกรอยโกรน

ที่ขึ้นเขยเคยรักเหมือนหลักประโคน ก็หักโค่นขาดสูญประยูรวงศ์

ยังเหลือแต่แม่ศรีสาครอยู่ ไปลึงสู่เสน่หานางสาหงส์

จะเชิญเจ้าเท่าไรก็ไม่ลง ให้คนทรงเสียใจมิได้เซย”

คำว่า “ลึงสู่” ในที่นี้แสดงถึงความรักใคร่ของนางศรีสาครที่มีต่อนางหงส์ และ “เชิญเจ้าเท่าไรก็ไม่ลง” ก็บรรยายถึงความรู้สึกของสุนทรภู่และท่าทีนางหงส์ที่ไม่มีที่ท่าสนใจในตัวชายซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ สุนทรภู่ก็ได้กล่าวถึงแม่ย่าคนหนึ่งซึ่งแม่จะเคยรับรู้รสชาติความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงกับชาย แต่กลับติดใจความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับหญิง ดังที่ปรากฏในงานศึกษาของชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2544) ความว่า

สงสารแต่แม่ย่าสายสวาท นอนอนาถหนวน่าน้ำตาไหล

อ่านหนังสือหรือน้องจะลงโน เสียตายใจจางจิตไม่ยียาว

แม่นยอมใจให้สัตย์จะนัดน้อง ไปร่วมห้องหยาหม้ายทั้งหยาหนาว

นี่หลงเพื่อนเหมือนเคียวข้าวเหนียวลาว ลืมข้าวเจ้าเจ้าประคุณที่คุ้นเคย

การใช้ข้อความในทำนองห้ามปราม และการตักเตือนเพื่อป้องกันการหลงผิดในความสัมพันธ์ที่ไม่จริงแท้ทางเพศ ในงานเขียนของสุนทรภู่ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความไม่เห็นด้วยกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงเพศเดียวกันของผู้เขียนแล้ว ในอีกทางหนึ่งก็เป็นการชี้ชัดว่าความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิง ได้มีการแสดงออกอย่างเปิดเผย และเป็นที่แพร่หลายในหมู่ผู้หญิงเพิ่มมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2394–พ.ศ. 2411 ช่วงแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก็ได้มีบันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงชาววังที่ปรากฏในบันทึกชาวต่างชาติ งานศึกษาของรัชนีชล (2553) ได้ยกตัวอย่างถึงหนังสือบันทึกรายวันของทาวน์เซนต์ แฮร์ริส (Townsend Harris) ราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำบางกอก ที่เดินทางมารับราชการในสยามราวปี พ.ศ. 2399 ที่ได้ระบุว่าการเล่นเพื่อนเป็นพฤติกรรมธรรมดาสามัญ เนื้อหาว่า “การเล่นเพื่อนเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ เหมือนดังการกระทำของสัตว์ ไม่มีโทษหนักหนาอะไร ไม่เคยมีการลงโทษกันเว้นแต่กรณีของพระสงฆ์”

ในสายตาของชาวต่างชาติ การเล่นเพื่อนระหว่างผู้หญิงจึงเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศวิถีของหญิงชาวไทยที่ไม่มีความศิวิไลซ์และไร้วัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของมนุษย์ จนเกิดเป็นความสัมพันธ์อันไม่เลือกหน้าแบบรักเพศเดียวกัน ซึ่งจากข้อความข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4 การมีพฤติกรรมระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันที่เคยมีการลงโทษเมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการยกเลิกไปแล้ว ด้วยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ร้ายแรง มีเพียงแต่การห้ามปราบเสียมากกว่า สังเกตได้จากเหตุการณ์ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระธิดาในพระองค์ที่เป็นการสั่งสอนเรื่องการมีคู่ครองว่า “อย่าเล่นเพื่อนกับใครเลย มีผิวมีเกิด แต่อย่าให้ปอกลอกเอาทรัพย์ของเจ้าไปได้จงรักษาทุนของพ่อให้ไว้ นี่ เป็นเกียรติยศชั่วลูกชั่วหลาน”

ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิง หรือผู้หญิงที่มีความรักความปรารถนา กับผู้หญิงด้วยกันในสังคมไทย อย่างพฤติกรรมเล่นเพื่อนที่ปรากฏอยู่ในช่วงยุคจารีตนั้น จึงอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของความเหมาะสมและความไม่เหมาะสมของความเป็นหญิง อันเกี่ยวข้องกับการไม่ยินยอมมากกว่าที่จะพยายามบังคับให้บุคคลหยุดการกระทำในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Jackson & Sullivan, 1999, p. 4) อีกทั้งยังไม่มีการตีตราและโจมตีว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงเป็นความเบี่ยงเบนหรือผิดปกติทางเพศดังเช่นในยุคต่อมาแต่อย่างใด

3.3.2 ช่วงรับอิทธิพลจากตะวันตก (influences of foreign culture)

ต่อมาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาเรื่องเพศแบบตะวันตกจากนักเพศศาสตร์ (sexology) อย่างเข้มข้น ผนวกกับการผสมผสานลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม จนกระทั่งได้ปรากฏคำศัพท์ ที่ใช้เรียกเด็กหญิงที่เล่นซุกซน (wild romping girl) ไม่ชอบสวมใส่เสื้อผ้าที่มีคุณลักษณะของความเป็นหญิง มีความกล้าหาญ ชอบที่จะผจญภัยไปในสถานที่ที่อิสระและทำกิจกรรมกับเด็กชายว่า ทอมบอย (tomboy:TB) พร้อม ๆ กับคำศัพท์ที่ใช้ในการอ้างถึงผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงว่า เลสเบี้ยน (lesbian) ปรากฏขึ้นในสังคมไทย

แต่แม้จะมีการปรากฏขึ้นของคำศัพท์แบบใหม่ที่รับเข้ามาจากตะวันตก ขณะเดียวกันสังคมไทยบางส่วนยังคงใช้คำศัพท์คำว่า กะเทย ในการอ้างถึงคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นคำศัพท์อันเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในการใช้เรียกผู้ชายและผู้หญิงรักเพศเดียวกัน

ภายหลังการรับอิทธิพลเรื่องเพศแบบตะวันตก ในปี พ.ศ. 2507 มีการปรากฏตัวของนวนิยายเรื่องจันทรา ของอุษณา เพลิงธรรม ที่เขียนเป็นตอน ๆ ลงในนิตยสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และต่อมาได้มีการตีพิมพ์รวมเล่มเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2509 (สุไลพร ชลวิไล, 2555, น. 15) เป็นเรื่องราวของจัน เด็กหนุ่มที่แม่เสียชีวิตและถูกลี้นดูโดยหลวงวิสนันทเดชาพ่อเลี้ยง ที่แต่งงานกับดารามแม่ของจันเพื่อหวังครอบครองสมบัติ ซึ่งการต้องสูญเสียหญิงผู้เป็นแม่ในวัยเด็กของจันและการ

ถูกรังเกียจจากพ่อเลี้ยง ได้เป็นสาเหตุที่ทำให้เขารู้สึกโหยหาความรักความอบอุ่น และกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นำไปสู่เรื่องราวของตัณหาและความปรารถนาทางเพศที่รุนแรง ภายในนวนิยายได้ฉายภาพให้เห็นถึงสองตัวละครหญิงที่ชื่อว่าคุณแก้ว บุตรสาวของหลวงวิสนันท์เดชา และคุณบุญเลื่อง ภรรยาเก่าของหลวงวิสนันท์เดชา (เมียลับของจัน) อันเป็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงที่ต่อกันในภายหลังเมื่อจัน ตัวละครหลักได้รับรู้เรื่องราว ก็เกิดความโกรธและได้บังคับขึ้นใจคุณแก้วจนกระทั่งตั้งครรภ์ ดังที่คำกล่าวของตัวละครที่มีชื่อว่าจัน ได้กล่าวไว้ว่า

ผมรู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ เพราะผมรู้สึกเหมือนโดนตบหน้า รู้สึกเหมือนโดนคุณแก้วตบหน้า และตบอย่างที่ถูกผู้ชายตบหยามกันอย่างรุนแรง ไม่ใช่ตบด้วยจริตอันใดก็ตามของอิสตรี ใครอาจจะหาว่าผมคิดมากไปเองกับเด็กผู้หญิง แต่ใครอย่าลืมนะว่า เด็กผู้หญิงคนนั้นได้เข้าทำหน้าที่ประเลงกามแทนผมตั้งครึ่งค่อนแล้ว ตามความรู้สึกร้ายของผม เธอไม่ใช่ผู้หญิงอย่างเดียวเสียแล้ว เธอเป็นกระเทย กระเทยซึ่งเป็นคนสองเพศได้อย่างละเท่า ๆ กัน และยิ่งปีก็จะยิ่งเป็นผู้ชายแก่กล้าขึ้นทุกที จันในที่สุดผู้ชายก็แทบจะจับถักกันตะได้โดยไม่ค่อยจะละอายใจเท่าไรนัก (อุษณา เพลิงธรรม, 2529, น. 333)

นอกจากคำศัพท์คำว่า กระเทย จะเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องจันดาราที่ใช้อ้างอิงถึงตัวละครหญิงที่มีพฤติกรรมแบบผู้ชายและมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันแล้ว ยังมีการใช้คำว่าเลสเบี้ยน (ดังที่กล่าวในข้างต้น) ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องรักแก้ว ของอุษณา โอศกสิน (2517) อันเป็นนวนิยายที่ได้รับการกล่าวถึงในฐานะนวนิยายอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเล่มแรกที่เป็นเรื่องราวของรักรองสาวโสด่วยสี่สิบห้าปีที่มีความสัมพันธ์กับรอยทองทรายเด็กสาวอุปการะวัยสิบเก้าแบบที่เธอไม่เต็มใจ และหวังว่าตัวเองจะมีคนรักเป็นเพศชาย เนื่องจากเธอมองว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความผิดธรรมชาติแห่งเพศ ดังบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างรอยทองทรายที่บอกเล่าถึงความอัดอั้นตันใจของเธอที่ถูกกระทำจากรองผู้ปกครองคนเดียวของตนให้แก่ริบดิน ชายหนุ่มเจ้าของไร่ชาฟง ความว่า “ถ้าฉันจะบอกว่า ผู้ปกครองฉันเป็นเลสเบี้ยนละ คุณจะเข้าใจไหม” ริบดินเล็กคิ้วหนึ่ง-“กามวิปริต นั่นใช่ไหม แล้วเขาก็ทำอย่างนั้นกับคุณ” (อุษณา โอศกสิน, 2517, น. 476)

การเข้ามาของแนวคิดวาทกรรมทางการแพทย์และจิตวิทยาตะวันตกที่ใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องเพศวิถี ที่มองว่า การแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับเพศกำเนิดของตนเองและความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันคือ ความผิดปกติของอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity Disorders) ได้ทำให้ผู้หญิงที่ถูกมองว่ามีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน อย่างทอมบอย และผู้หญิงรักเพศเดียวกันที่ถูกเรียกว่า กระเทย โดยเฉพาะ เลสเบี้ยนในยุคดังกล่าว ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ป่วยทางจิต, เบี่ยงเบนทางเพศ, และสมควรที่จะได้รับการบำบัดรักษา โดยเฉพาะ การแพทย์ด้าน

จิตวิทยาคลินิก ที่พยายามทำการศึกษาวิจัยปัญหาทางจิตวิทยา ความผิดปกติของจิตใจ และความผิดปกติทางพฤติกรรม เพื่อแก้ไขอาการที่ถูกเข้าใจว่าเป็นความผิดปกติทางเพศให้กลับมาเป็นปกติ

ในช่วงเวลาดังกล่าว มีงานศึกษาทางการแพทย์ด้านจิตวิทยาคลินิกหลายชิ้นได้อธิบายว่า เด็กผู้หญิงที่แสดงพฤติกรรมตรงกันข้ามกับเพศกำเนิดของตนเอง เช่น การมีลักษณะการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงมิให้พ่อแม่แต่งตัวให้ในลักษณะของผู้หญิง แต่กลับชอบสวมใส่เสื้อผ้าของเด็กชาย และตัดผมสั้น จนบางครั้งจะมองไม่ออกว่าเป็นเด็กผู้หญิง ถือเป็นความผิดปกติของอัตลักษณ์ทางเพศ อันหมายถึง การมีความรู้สึกที่ไม่ใช่ชายไม่ใช่หญิง ซึ่งไม่สามารถที่จะแบ่งแยกบทบาททางเพศอันเป็นของลักษณะหญิงหรือชายที่แสดงออกมาอย่างเด่นชัด

ข้อเขียนอันเป็นหลักฐานที่มองว่าผู้หญิงรักเพศเดียวกันเป็นความผิดปกติทางเพศที่จะต้องนำไปสู่การหาสาเหตุเพื่อรักษาและแก้ไขให้กลับมาเป็นปกติ ยังปรากฏอยู่ในงานศึกษาของนายแพทย์สมโภชน์ สุขวัฒนา เรื่องการรักษาผู้ป่วยรักร่วมเพศ ในวารสารจิตวิทยาคลินิก ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน 2516 ที่ได้กล่าวถึงปัญหารักร่วมเพศ (Homosexuality) ในฐานะปัญหาของความผิดปกติทางเพศที่กลายเป็นปัญหา และก่อให้เกิดความสูญเสียทางศีลธรรมหรืออาชญากรรมทางเพศ นำไปสู่การรักษาแก้ไขให้กลับมาเป็นปกติ โดยกล่าวว่า ผู้ป่วยด้วยปัญหาทางเพศมีความแตกต่างจากผู้ป่วยจิตเวชประเภทอื่น ๆ เนื่องจาก ผู้ป่วยประเภทนี้มักไม่ยอมแสดงตัวเพราะความอาย มีความลำบากใจในการปรับตัว ไม่มีความสุขทั้งกายและใจ

นอกจากนี้ยังใน ปี พ.ศ. 2524 ก็ได้ปรากฏงานเขียนของวิจิตพาณี เจริญขวัญ ในตำราเรียนเรื่อง จิตวิทยาคลินิกเบื้องต้น (2524) ที่พยายามที่จะระบุถึงวิธีการรักษาอาการรักเพศเดียวกัน (Therapy of Homosexuality) งานศึกษาของทั้งสมโภชน์และวิจิตพาณี จึงเป็นงานที่มุ่งรักษา แก้ไข และเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงรักเพศเดียวกันให้กลับมาเป็นรักต่างเพศตามแนววิธีการทางแพทย์

แต่ทว่าในช่วงเวลาเดียวกันนี้ สังคมไทยก็ได้ปรากฏคำศัพท์คำว่าทอม (Tom) และดี้ (Dy) ที่ใช้ในการนิยามถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมไทย โดยทอมจะมาจากคำศัพท์ว่า ทอมบอย (TomBoy) จากตะวันตกที่ใช้เรียกเด็กหญิงที่เล่นซุกซน ไม่ชอบสวมใส่เสื้อผ้าที่มีคุณลักษณะของความเป็นหญิง มีความกล้าหาญ ชอบที่จะผจญภัยไปในสถานที่ที่อิสระและทำกิจกรรมกับเด็กชาย ขณะที่ทอมในความหมายความเข้าใจของสังคมไทยจะหมายถึง ผู้หญิงวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ที่ชอบแต่งกายแบบผู้ชาย ปฏิบัติตนแบบผู้ชาย และมีความรักความสัมพันธ์กับผู้หญิงด้วยกัน ดังเช่นการนิยามตัวเองของทอมรายหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในงานศึกษาของมานิตดา ชาญไชย (2546) ที่กล่าวว่า

ทอมก็ผู้หญิงที่ชอบรักผู้หญิงด้วยกัน ผู้หญิงที่ทอมชอบจะมีลักษณะที่เป็นผู้หญิง เพราะทอมเค้าจะดูคล้ายผู้ชาย ชอบแต่งตัวบ๊าย ๆ ไม่เรื่องมากเหมือนผู้หญิง เสื้อยืด เสื้อยืดตัวใหญ่ ๆ กางเกง รองเท้าหนัง ไม่ใช่แบบสั้นสูง หน้าตาก็ไม่แต่ง ทำทางทะมัดทะแมง คล่องตัว ดูแลตัวเองได้

ดูแลผู้หญิงได้ด้วย นี่ภายนอกที่เห็นนะ แล้วก็ต้องมีความเป็นผู้นำ อย่างถ้ามีแฟนต้องตัดสินใจได้ เป็นหลักได้ นำเค้าได้ เลี้ยงดูเค้าได้ (มานิตตา ชาญไชย, 2546, น. 61) ทอมจึงเป็นบทบาททางเพศสถานะของผู้หญิงที่มีความเป็นชาย (Masculine Women) อันมีการแสดงออกทางอัตลักษณ์ที่คล้ายผู้ชาย (Sinnott, 1999, p. 94)

ขณะที่คำศัพท์คำว่าดี มีที่มาจากคำว่า เลดี้ (Lady) ซึ่งแปลว่าผู้หญิง ใช้ในการอ้างถึงคนรักของทอม ซึ่งเมื่อมองจากภายนอกดีจะมีลักษณะไม่แตกต่างกับผู้หญิงทั่วไป อีกทั้งคนรักของทอมอีกจำนวนหนึ่งที่จะนิยามตนเองว่าเป็นเพียงผู้หญิงที่รักผู้หญิงแต่เพียงเท่านั้น

งานเขียนของอัญชนา สุวรรณานนท์ ในเรื่อง รักประเภทสอง : เธอผิดหรือ? ในวารสารสตรีทัศน์ ได้อธิบายถึงคุณลักษณะทั่วไปของผู้หญิงที่ถูกเรียกและเรียกตัวเองว่าทอม ว่า “ทอมจะปฏิเสธการแต่งกายแบบผู้หญิง อย่างการไม่คาดเข็มขัดเส้นเล็ก ๆ ไม่ทาปาก ไม่ใส่รองเท้าผู้หญิง ด้วยการแต่งกายแบบผู้ชาย อย่างการตัดผมสั้น สวมใส่เสื้อเชิ้ต กางเกงขาสั้น บางคนใส่กางเกงในแบบผู้ชาย” (อัญชนา สุวรรณานนท์, 2527, น. 36)

คำศัพท์คำว่า ทอม-ดี จึงเป็นศัพท์เฉพาะที่เรียกกันภายในกลุ่มผู้หญิงรักเพศเดียวกัน และเริ่มแพร่หลายอย่างกว้างมากขึ้น สาเหตุมาจากคำศัพท์คำว่า เลสเบี้ยน ไม่เป็นที่นิยมในสังคมไทยมากนัก แม้แต่ในกลุ่มผู้หญิงรักเพศเดียวกันเองก็ตาม เนื่องจากเป็นคำที่สังคมไทยรับเข้ามาภายใต้ข้อจำกัดความรู้ทางจิตวิทยาที่ระบุว่า การรักเพศเดียวกันจัดอยู่ในความผิดปกติทางเพศ หรือเป็นความเบี่ยงเบนทางเพศในรูปแบบหนึ่ง (สุไลพร ชลวิไล, 2551, น. 169) อันเป็นความเจ็บป่วยที่พึงได้รับการบำบัดและรักษา ทั้งยังเชื่อว่า ถ้าพวกเราร่วมเพศได้รับการรักษาแล้วย่อมสามารถกลับไปเป็นคนปกติได้ ขณะเดียวกันก็มีการสร้างภาพลักษณ์ของเลสเบี้ยนที่มักมุ่งไปในเรื่องทางเพศสัมพันธ์ และสื่อถึงการเป็นกลุ่มคนที่เป็นโรคจิตวิถิตถาวร ที่มีความสัมพันธ์อย่างไม่เลือกเพศ ดังเช่นคำสัมภาษณ์ของทอมรายหนึ่งที่ปรากฏในงานศึกษาของ มานิตตา ชาญไชย ในเรื่อง ความเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของ “ดี” และกลยุทธ์ในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่มีคนรักเป็นทอม (2546) ที่กล่าวว่า “เลสเบี้ยนนี้พี่ไม่ชอบเลย เกลียด เกลียดมาก มันดูเป็นพวกมั่ว มั่วกันไปหมด ดูสกปรก เน้นเรื่องอย่าว่าอย่างเดียว ถ้าใช้คำหยาบ ๆ ก็ร้านนะ ไม่มีผู้ชายใช้ผู้หญิงแทนก็ได้” (มานิตตา ชาญไชย, 2546, น. 63)

แม้ว่าในปีพ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) และปีพ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) สมาคมจิตแพทย์อเมริกันและสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน ได้ออกมายืนยันผลการวิจัยใหม่และสนับสนุนให้ถอดถอนคำว่า รักเพศเดียวกันหรือการรักษาอาการร่วมเพศออกจากตำราการรักษาอาการป่วยทางจิตอย่างเป็นทางการ แต่ทว่า การตีตราว่าบุคคลรักเพศเดียวกันทั้งชายและหญิงเป็นอาการของโรคจิตหรือความผิดปกติทางจิตยังคงมีให้เห็นอยู่ตลอดเวลา

จากข้อมูลที่ปรากฏในมูลนิธิศูนย์ฮ็อทไลน์ อันเป็นองค์กรให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์แห่งแรกในประเทศไทย โดยนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ ที่มีคนโทรเข้ามาปรึกษาเรื่องการรักเพศเดียวกัน ทั้งพ่อแม่และบุคคลที่รักเพศเดียวกันเอง พบว่า

คนที่โทรมาปรึกษาเรื่องรักร่วมเพศ มีทั้งพ่อแม่และรักร่วมเพศเอง สำหรับพ่อแม่ก็ต้องการจะเปลี่ยนแปลงลูกเขา สำหรับตัวคนรักเพศเดียวกัน ส่วนใหญ่จะโทรมาปรึกษาเรื่องครอบครัวไม่ยอมรับ ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2536 มีผู้โทรมาปรึกษาเรื่องคนรักเพศเดียวกันและคนรักสองเพศ เป็นจำนวน 2,356 ราย (กองบรรณาธิการ, 2542, น. 7)

ในยุคดังกล่าว พื้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง อันเรียกว่า ทอมและดี้ จึงได้อิทธิพลจากความรู้ทางการแพทย์แบบสมัยใหม่ที่มาจากแนวคิดจิตวิทยา และเพศศาสตร์ทางตะวันตกอย่างเข้มข้น และดำรงอยู่ภายใต้พื้นที่ที่ถูกปะป้ายว่าเป็น โรคจิต มีความวิปริตทางเพศ และหมกมุ่นในเรื่องเพศสัมพันธ์ ด้วยการมองว่าเป็นโรคทางจิตชนิดหนึ่งที่ต้องได้รับการบำบัด รักษาให้กลับมาเป็นปกติ

3.3.3 ยุคสมัยใหม่ (Modern period)

ในปี พ.ศ. 2529 ได้มีการรวมกลุ่มและการปรากฏตัวของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมไทยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น ที่นำไปสู่การก่อตั้งและการเปิดตัวขึ้นอย่างเป็นทางการของกลุ่มหญิงรักหญิง ในปีพ.ศ. 2539 (Sinnott, 2001, p. 361) ที่มีนามว่า กลุ่มอัญจารี (Anjaree) โดยมีอัญชนา สุวรรณานนท์ เป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้ง และฉันทลักษณ์ รักษาอยู่ ที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการนิตยสารอัญจารี ที่เรียกว่า อัญจารีสาร อันเป็นนิตยสารรายเดือนที่มีเนื้อหาในการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการเป็นหญิงรักหญิงในฐานะสิทธิและทางเลือกส่วนบุคคล ผ่านเนื้อหาในเชิงวิชาการ และการบอกนำเสนอถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงในทุก ๆ แง่มุมของสังคม ทั้งในไทยและต่างประเทศ

ทั้งนี้ ความหมายของคำว่าอัญจารี ซึ่งเป็นชื่อกลุ่ม เป็นคำที่มีความหมายเฉพาะที่เกิดจากการนำเอาคำสองคำมารวมกัน อย่างคำว่าอัญญ ที่แปลว่าแตกต่าง และคำว่าจารี ที่แปลว่าจารีต ซึ่งเมื่อมารวมกันเป็นอัญจารี จึงมีความหมายถึง แนวทางที่แตกต่าง (สุไลพร ชลวิไล, 2551, น. 165-166) การเปิดตัวอย่างเป็นทางการของกลุ่มอัญจารีนี้ มีจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นกำลังใจ คลายความสับสนสำหรับผู้หญิงที่รักผู้หญิงทุกคน และเพื่อสนับสนุนให้เพื่อน ๆ ผู้หญิง ได้เลือกดำเนินชีวิตตามทางเลือกของตนอย่างมีความสุขและสบายใจ

2. เพื่อเผยแพร่ความคิด ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องต่อผู้หญิงรักผู้หญิง ซึ่งเป็นหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อสนับสนุนและร่วมประสานในการต่อสู้เพื่อความไม่เป็นธรรมในสังคมด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิอันชอบธรรมด้านต่าง ๆ (อัญจารีสาร, 2537, น. 2)

จะเห็นได้ว่า ภายในข้อความที่ระบุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มอาจารย์ในข้างต้น ได้พยายามที่จะใช้คำศัพท์คำว่า “ผู้หญิงที่รักผู้หญิง” คำว่าเลสเบี้ยนหรือทอมดี ผ่านการนำเอา คำภาษาไทยที่มีความหมายอันเป็นที่เข้าใจในทางสังคมมาเรียบเรียงให้เกิดเป็นคำใหม่ เพื่อสื่อถึงตัวตนทางเพศวิถีอีกแบบหนึ่งของผู้หญิงที่มีความหลากหลาย อันมีความหมายถึง ผู้หญิงที่มีจิตใจรักใคร่ชอบพอกันในผู้หญิงด้วยกัน โดยอาจจะมีเพศสัมพันธ์หรือไม่มีเพศสัมพันธ์ก็ได้ ซึ่งการสร้างคำศัพท์คำว่า ผู้หญิงที่รักผู้หญิง มีเพื่อการคิดหาคำนิยามที่แสดงความเป็นตนเอง ผ่านการสร้างคำที่มีความหมายแบบกลาง ๆ ที่ไม่แฝงนัยไปในเชิงที่ก่อให้เกิดอคติ มายาคติทางเพศ และลดการเลียนแบบหรือรับเอา ค่านิยมความเชื่อเรื่องเพศมาจากตะวันตก โดยทางกลุ่มอาจารย์ได้ใช้คำดังกล่าวในการรณรงค์เพื่อสร้าง การรับรู้และความเข้าใจต่อสาธารณะและสื่อสารภายในกลุ่มผู้หญิงรักผู้หญิงมาตลอดช่วงเวลา (สุไลพร ชลวิไล, 2551, น. 165-166) เพื่อขยายและสร้างพื้นที่ให้แก่ความสัมพันธ์แบบผู้หญิงรักผู้หญิงในสังคม

แต่ในความเป็นจริงการเปิดตัวของคนรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงรักผู้หญิง ยังคงต้องเผชิญหน้ากับกระแสความหวาดกลัวและอคติมายาคติจากคนในสังคม ที่กังวลว่าจะทำให้เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมอันไม่เหมาะสม ดังคำขวัญที่ปรากฏในโปสเตอร์รณรงค์ ในปี พ.ศ. 2529 โดยมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ร่วมกับจิตแพทย์และนักสังคมสงเคราะห์ที่ว่า “สร้างสรรค์ เด็กไทย ช่วยกันต้านภัยทอมดี” (ผู้จัดการ, 28 ธันวาคม 2537)

เช่นเดียวกับการพาดหัวข่าวและเนื้อหาภายในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2537 ที่มีเนื้อความว่า “ทอม-ตุ๊ด-ดี ระบาดหนักในทีวี คนดูทอนไม่ไหว ร้องเรียนหน่วยงาน กบว. ระบุงลัวเยาวชนลอกเลียนพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ เจ้าหน้าที่เตรียมเสนอเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาคำร้องเรียนเกี่ยวกับรายการวิทยุ และโทรทัศน์หาทางแก้ไขด่วน”

ความกังวลว่าการเปิดตัวต่อสาธารณชนของกลุ่มผู้หญิงรักผู้หญิงจะเป็นเสมือน การชักจูงให้เกิดการเห็นด้วยและคล้อยตามในการรักเพศเดียวกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของอวยพร พานิช อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กล่าวว่า

เป็นสิทธิของกลุ่มที่จะเคลื่อนไหวจัดกิจกรรมเพื่อตนเอง การที่สื่อมวลชน ถ่ายทอดเรื่องเหล่านี้ ไม่ทำให้สังคมกระเทยกระเทือนอะไร แต่มีข้อแม้ว่า ต้องเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่มี-ที่เป็นอยู่ในสังคมภายในขอบเขตที่ทำได้เท่านั้น ไม่ใช่

ถ่ายทอดเรื่องโดยการชี้หน้าให้ทุกคนรับข่าวสารเห็นด้วยคล้อยตาม (วิณา โคมพนา นคร, 2538, น. 23)

ไม่ต่างจากความเห็นของวัลลภ ปิยะมโนธรรม นักจิตวิทยาที่ให้ความสนใจกับประเด็นคนรักเพศเดียวกัน ที่มีต่อการเปิดตัวของกลุ่มอัญจารีในพื้นที่สาธารณะว่า

อันตรายมากครับ ทุกวันนี้ชาวบ้านก็ไม่ว่าว่ามีผู้หญิงที่เป็นเลสเบี้ยนโดยไม่เปิดเผย อยู่มากมายอยู่แล้ว เพียงแต่ผู้หญิงไม่ต้องแสดงออกว่าตัวเองเป็น ไม่ต้องบอกใคร ๆ ด้วยท่าทางว่าเป็นเลสเบี้ยน เหมือนผู้ชายที่รักผู้ชาย เลสเบี้ยนจะเป็นการผูกพันกันทางจิตใจ เป็นความเห็นอกเห็นใจกัน ดูภายนอกจะไม่รู้ การที่กลุ่มอัญจารีมาเปิดตัวต่อสังคม จะเป็นการจู่โจมให้ผู้หญิงเป็นเลสเบี้ยนมากขึ้นได้ เพราะจะเห็นเป็นเรื่องธรรมดา จะเป็นได้โดยไม่ขัดเขิน จะพากันประชดสังคมมาเป็นเลสเบี้ยนกันมากขึ้น จะทำให้เพี้ยนไปหมด (วิณา โคมพนานคร, 2538, น. 23)

แรงต่อต้านที่มีต่อผู้หญิงรักเพศเดียว ส่วนหนึ่งจึงเป็นผลผลิตจากสื่อมวลชนและบุคลากรทางการแพทย์อันเป็นกลุ่มคนผู้นำเชื่อถือในสังคม และแม้ว่าจะมีกลุ่มคนจำนวนมากที่ไม่ยอมรับความรักและความปรารถนาระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกัน แต่ยังคงมีพื้นที่แบบหนึ่งที่เข้าใจและเปิดรับกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน อย่างกลุ่มชายรักชาย และกลุ่มหญิงรักหญิงให้เป็นบุคคลที่มีตัวตนในสังคม

ในปี พ.ศ. 2538 สถาบันเท็งยานสุขุมวิท 23 อย่างยูโรเปีย (Utopia) ได้กลายเป็นแหล่งชุมนุมอันเปิดเผยของกลุ่มคนรักเพศเดียวกันแห่งหนึ่งของสังคมไทย ภายในสถาบันเท็งแห่งนี้ จะมีผู้หญิงรักเพศเดียวกันอย่างทอมทำหน้าที่เป็นพนักงานเสิร์ฟและต้อนรับ และมีการจัดสรรวันสำหรับคู่รักชายรักชาย และหญิงรักหญิงให้ได้ใช้พื้นที่เป็นของตนเอง โดยวันจันทร์-พฤหัสบดี และอาทิตย์จะเป็นวันของคู่เกย์ และวันศุกร์-เสาร์ จะเป็นวันของเลสเบี้ยน สถาบันเท็งอย่างยูโรเปียนี้ ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งพบปะพูดคุย พร้อม ๆ กับเป็นสถานที่ที่จัดพิธีแต่งงานระหว่างคู่รักเพศเดียวกัน (วิณา โคมพนานคร, 2538, น. 29) ซึ่งยังคงเป็นพื้นที่แบบหนึ่งที่อนุญาตและยอมรับให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสในการแสดงอัตลักษณ์ และตัวตน โดยไม่ต้องซ่อนเร้นหรือปิดบังรสนิยมทางเพศจากคนในสังคมโดยทั่วไป แต่ทว่า ในปีเดียวกันนี้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2538 ก็ได้ตีพิมพ์ข่าว ทอมสาวปริญาโทฆ่าตัวตายประชดญาติ อันมีสาเหตุมาจากความน้อยใจพ่อแม่และญาติพี่น้องที่แสดงความรังเกียจในการแสดงออกถึงพฤติกรรมแบบทอมดี การต่อสู้ของความพยายามที่จะฝึกลบคนรักเพศเดียวกันมิให้มิดำเนิน หรือปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 สถาบันราชภัฏก็ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า ไม่รับนักเรียนที่มีความเปี่ยงเบนทางเพศเข้าเรียนครู เนื่องจากเห็นว่า เป็นบุคคลที่มีความรุนแรงทางอารมณ์

และเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ซึ่งนายอดิเรก รัตนธัญญา นายกสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย ได้ออกมาแสดงความเห็นด้วยกับระเบียบของสถาบันราชภัฏ ที่ห้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศเข้าเรียนวิชาชีพครูว่า

เรื่องนี้ตนเห็นด้วยเพราะเป็นการฝึกอบรมครู ครูต้องมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ครูต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพ ทั้งรูปร่างดี การสอนนั้นไม่มีอะไรที่ดีเท่ากับการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ไม่อยากเห็นสังคมวิปริตไป ไม่เห็นด้วยที่จะเอาเรื่องสิทธิมนุษยชนมาอ้าง (ข่าวสด, 29 มกราคม, 2541)

ไม่ต่างจากสุขวิช โดดขวาง ที่ยื่นกรณ ห้ามนักเรียนรักเพศเดียวกันเข้าเรียนราชภัฏ โดยไม่เห็นด้วยกับองค์กรเคลื่อนไหวที่อ้างถึงสิทธิมนุษยชน ด้วยการกล่าวว่าสิ่งเหล่านี้ต้องเป็นไปตามระเบียบ “ซึ่งผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน คล้ายคนป่วยจิตยาต้องบำบัด” (มติชนรายวัน, 2540)

ในแง่นี้ การเปิดตัวของกลุ่มอาจารย์จึงเป็นการสร้างให้คนในสังคมให้ความสนใจ พร้อม ๆ กับการต่อต้านผู้หญิงรักเพศเดียวกัน ผ่านการเปิดเผยให้เห็นการดำรงอยู่ของกลุ่มคนดังกล่าว และแม้จะมีกระแสต่อต้านอย่างรุนแรง แต่ประกาศตัวของกลุ่มอาจารย์ ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในความพยายามที่จะสร้างให้เกิดพื้นที่แห่งการยอมรับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันมากยิ่งขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2541 ข้อมูลจากบันทึกกลุ่มอาจารย์ ได้เปิดเผยว่า มีกลุ่มหญิงรักหญิงที่สมัครเป็นสมาชิกวารสารอาจารย์อยู่ราว 600 คน จากปี พ.ศ. 2537 ที่มีจำนวน 150 คน และ ปี พ.ศ. 2539 ที่มีจำนวน 400 คน (ธนิศานันต์ สุณัฐสินภัย, 2546, น. 3)

ช่วงเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2543 เป็นช่วงที่กระแสนิตเตอร์เน็ตได้แพร่หลาย จนทำให้เกิดกลุ่มทอมดี้ หรือกลุ่มหญิงรักหญิงกลุ่มใหม่ที่มีชื่อว่า เลสล่า (Lesla) ที่จัดตั้งขึ้นโดย มันทนา อดิสรเทพกุล ผู้หญิงวัยกลางคนที่มีลักษณะแบบผู้ชาย ซึ่งกลุ่มเลสล่าก่อตัวขึ้นจากกลุ่มเว็บบอร์ดชาวทางอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์เลสล่าดอทคอม (www.lesla.com) ที่มีเพื่อสนทนาหรือพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวทั่วไปในชีวิตประจำวันของเหล่าทอมดี้ โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายทางความรักและมิตรภาพที่มีร่วมกัน ซึ่งมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทอมดี้ชนชั้นกลางในเมือง โดยเลสล่าไม่ใช่องค์กรที่เคลื่อนไหวทางการเมืองและปฏิเสธที่จะรับบทบาททอมดี้เช่นอาจารย์ แต่ทั้งสองกลุ่มนี้ยังคงเป็นองค์กรที่ร่วมมือกันในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเลสล่าเป็นกลุ่มสังคมแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นจากโลกออนไลน์ ซึ่งนำไปสู่การพบปะสังสรรค์ของเหล่าสมาชิกทอมดี้ในหลาย ๆ ช่วงวัย ผ่านการจัดปาร์ตี้ทุก ๆ เดือนที่ผับในกรุงเทพฯ และมีผู้เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่ 500 จนถึง 1,500 คน ด้วยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างชุมชนและพื้นที่ปลอดภัยให้แก่กลุ่มสมาชิก ให้ได้มีโอกาสในการแสดงอัตลักษณ์และตัวตนตามความต้องการ ซึ่งในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2543 เลสล่าได้ผลิตนิตยสารรายเดือนเป็นครั้งแรกเพื่อแจกจ่ายให้กับสมาชิกใหม่ (Sinnott, 2001, p. 363)

การเกิดขึ้นของเว็บไซต์อัญจารีดอทคอม (www. anjaree. com) ของกลุ่มอัญจารี ที่มีขึ้นเพื่อใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารและใช้เป็นมณฑลสาธารณะอีกพื้นที่หนึ่ง นอกเหนือไปจากการนัดพบสมาชิกอัญจารีตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ทำให้การแสดงออกของกลุ่มผู้หญิงรักเพศเดียวกันหรือหญิงรักหญิง สามารถทำได้อย่างเปิดเผยและเสรีมากขึ้น ตามความต้องการที่แท้จริงของตนในโลกอินเทอร์เน็ต (บุญญาภรณ์ วาณิชชาติ, 2544, น. 2) และยังคงมีงานเขียนบางส่วนที่พยายามทำความเข้าใจกับการปรากฏตัวของกลุ่มคนรักเพศเดียวกันอย่างมีท่าทีที่ผ่อนคลายน่าสนใจยิ่งขึ้น ดังเช่นงานของ ส. สีม่า ที่ปรากฏในมติชนสุดสัปดาห์ ในหัวข้อเรื่อง เกย์ ทอม ดี ตู้ด แต่ว ลักเพศ ประเทือง และกะเทย (แล้วทำไม?) ที่พยายามอธิบายและชี้ให้เห็นถึงข้อถกเถียงที่มีต่อการปรากฏตัวของคนรักเพศเดียวกันในสังคม ผ่านคำจำกัดความและงานเขียนของ ปีเตอร์ แจ็คสัน โดยเขากล่าวว่า “อย่างไรก็ดี การเป็นรักร่วมเพศไม่ใช่จะเป็นง่าย ๆ นึกอยากจะเป็นก็เป็นได้เพียงข้ามคืนเป็นยามมาก ถ้าลูกเกิดมาเป็นก็ไม่ใช่เรื่องชั่วร้าย ถ้ายังเป็นลูกของพ่อแม่และเป็นคนดีของบ้านเมือง” (ส. สีม่า, 2544, น. 90) การกล่าวถึงวลีของความเป็นคนดี จึงถูกนำมาใช้เพื่อให้คนรักเพศเดียวกันเป็นที่ยอมรับในสังคม

การเกิดขึ้นของกลุ่มอัญจารีและเลสล่า จึงเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญในการเปิดเผยให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมไทย ในฐานะผู้หญิงที่มีเพศวิถีอันหลากหลายมากกว่าการเป็นรักต่างเพศ ซึ่งภายใต้การดำรงอยู่เหล่านี้ ได้ปรากฏให้เห็นถึงเรื่องราวและประสบการณ์ของคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว ไม่ต่างจากครอบครัวชายหญิงโดยทั่วไป

ดังเรื่องราวความรักระหว่างน้ำกับนล ที่ปรากฏอยู่ในอัญจารีสาร ในหัวข้อเรื่อง ครอบครัวของน้ำกับนล อันเป็นเรื่องราวความสัมพันธ์และระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว ที่ได้บอกเล่าถึงนิยามความเป็นครอบครัว และรูปแบบการใช้ชีวิตครอบครัวที่ถูกกำหนดขึ้นจากมุมมอง ความคิดเห็นของผู้หญิงที่มีความรักและความสัมพันธ์กับผู้หญิง ซึ่งนลกล่าวว่า คำว่าครอบครัวบางทีไม่ได้อยู่แค่พ่อแม่ลูกหรือก พี่กับน้องก็อยู่กันเป็นครอบครัวได้ เพื่อนกับเพื่อน หรือคนแก่ 2 คน ก็เป็นครอบครัวไม่เห็นจำเป็น ต้องจำกัดว่าคนที่เราจะแชร์สิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะ เงินทอง ทรัพย์สินทั้งหลาย ต้องเฉพาะพ่อแม่ลูกเท่านั้น เราไม่สนใจนะว่าคนในครอบครัวจะเป็นใครบ้าง แต่เราสนใจว่าเขาเป็นคนสำคัญในชีวิตเราไหม (มินา, 2538, น. 23)

เช่นเดียวกันกับน้ำแพนของนล ที่นอกจากจะนิยามหรือให้ความหมายที่มีต่อครอบครัวไปในทิศทางเดียวกันนลแล้ว เธอยังกล่าวถึงการต้องเผชิญหน้ากับการไม่ถูกยอมรับว่าครอบครัวแบบผู้หญิงรักผู้หญิงเป็นครอบครัวด้วยว่า

ครอบครัวสำหรับเรา มันน่าจะใครก็ได้มาอยู่ร่วมกัน ทำอะไรด้วยกัน แบ่งปันกัน และกัน และตอนนี้ เราก็มิน้องมาอยู่ด้วย ก็ดูแลทุกข์สุขกันและกัน ช่วยเหลือกัน แล้วถ้าจะแบ่งบทบาทเป็นพ่อ แม่ ลูก เหมือนคนทั่วไปเขาแบ่งเขากำหนดกันไว้ ครอบครัวของเราก็น่าจะแบ่งได้นะ แฟนเราเป็นพ่อ เราเป็นแม่ น้องแฟนเราเป็นลูก แต่สังคมมันไม่ได้เป็นครอบครัว ผู้หญิงรักผู้หญิงที่อยู่ด้วยกันเป็นแฟนกันมันก็เลยไม่ดูเป็นครอบครัว ทั้งที่จริง ๆ แล้วเป็นครอบครัวมาก เพียงแต่มันไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมให้เป็นครอบครัว มันก็เลยอยู่กันอย่างเนี้ย (มีนา, 2538, น. 22)

แม้ความรักและความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันจะไม่ได้รับการยอมรับทางสังคมในฐานะครอบครัว แต่งานศึกษาของ สุมาลี โตกทอง (2543) ที่ศึกษาเรื่อง การให้ความหมายและการต่อรองในชีวิตคู่ของผู้หญิงรักหญิง ได้ชี้ว่า คู่รักหญิงรักหญิงยังคงมีวิธีการต่อรองกับสังคมที่มองว่าผู้หญิงรักเพศเดียวกันเป็นความผิดปกติทางเพศ ด้วยการนิยามตนเองว่าเป็นผู้หญิงที่รักกับผู้หญิง และให้เหตุผลว่า การเป็นผู้หญิงรักผู้หญิงเป็นทางเลือกในชีวิตและไม่ใช้สิ่งผิดปกติแต่อย่างใด เช่นเดียวกับงานศึกษาของธนิศานันต์ สูญสันภัย (2546) ที่พบว่า คู่รักหญิงรักหญิงมองว่าความรักของตนไม่ต่างจากการที่ผู้ชายรักกับผู้หญิง เพราะเป็นเรื่องของความรู้สึก ความรัก และจิตใจ นอกจากนี้ยังเห็นว่า การเป็นหญิงรักหญิงเป็นเรื่องส่วนบุคคล ไม่เกี่ยวข้องกับคนภายนอก อีกทั้งการเป็นหญิงรักหญิงก็ไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความผิดปกติทางจิตแต่อย่างใด ในแง่นี้ การต่อรองกับสังคมผ่านการนิยามตนเองของผู้หญิงรักเพศเดียวกัน จึงเริ่มปรากฏชัดในสังคม และในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2545 กรมสุขภาพจิตไทยได้ออกหนังสือรับรองว่าการเป็นคนรักเพศเดียวกันไม่ใช่ความผิดปกติ ความเบี่ยงเบนทางเพศ และโรคทางจิต

แม้ในช่วงเวลาดังกล่าว จะมีคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะครอบครัวเพิ่มมากขึ้น แต่ทว่าสังคมยังคงมีการปฏิเสธที่จะยอมรับครอบครัวหญิงรักหญิงในฐานะครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีองค์กรเคลื่อนไหวของหญิงรักหญิงปรากฏตัวขึ้น ความกังวลใจที่มีต่อการสร้างครอบครัวของคนรักเพศเดียวกันก็ดูจะเริ่มทวีคูณ และเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อนายวันชัย สอนศิริ ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาทนายความ ออกมาแสดงความคิดเห็นว่า “การที่จะให้คู่รักเพศเดียวกันแสดงบัญชีหนี้สินและทรัพย์สิน ตนไม่เห็นด้วยเพราะจะส่งเสริมให้สังคมวิปริต ใครจะรักเพศเดียวกันก็เป็นสิทธิส่วนตัว แต่ไม่ควรออกกฎหมายรองรับให้มาจดทะเบียนสมรส” (เดลินิวส์, 9 เมษายน 2545) การพยายามที่จะสร้างครอบครัวของหญิงรักหญิง จึงถูกมองว่าเป็นความผิดปกติที่เพศเดียวกันจะมาใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะคู่สมรส ข้อเรียกร้องในการออกกฎหมายการจดทะเบียนสมรสของผู้หญิงกับผู้หญิงจึงได้รับการปฏิเสธในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

แม้ว่าในปัจจุบัน สังคมไทยได้มีคู่รักเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างเปิดเผยและไม่เปิดเผยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา ดังการสำรวจของพิมลพรรณ อิศรภักดี (2559) นักวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่ทำการศึกษาลักษณะของครอบครัวที่เปลี่ยนไปในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ผ่านการวิเคราะห์สถิติในช่วงปี พ.ศ. 2530-2556 พบว่า มีครอบครัวหญิงรักหญิงที่อาศัยอยู่อย่างเปิดเผยราว 0.3 เปอร์เซ็นต์ของ ครอบครัวทั้งหมด และคาดว่าจะมีครอบครัวหญิงรักหญิงที่อาศัยอยู่อย่างไม่เปิดเผยตัวเป็นจำนวนมาก โดยการดำรงอยู่ที่เพิ่มมากขึ้นของครอบครัวเลสเบี้ยนที่เวลานี้ ได้นำไปสู่ข้อต่อสู้และข้อเรียกร้องทางกฎหมาย อย่างร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนชีวิตคู่ หรือที่เรียกว่า พ.ร.บ. คู่ชีวิตที่มีต่อการยอมรับต่อการสร้างครอบครัวคนรักเพศเดียวกันในทางกฎหมายและสังคม อันเป็นปรากฏการณ์การเรียกร้องเพื่อสร้างความเท่าเทียม แต่ทว่า กฎหมายดังกล่าวกลับไม่มีท่าทีจะถูกบังคับใช้ และขณะเดียวกัน ครอบครัวเลสเบี้ยนที่เลือกที่จะสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตของตนเอง กลับต้องเผชิญหน้ากับการถูกมองเห็นว่า ไม่เป็นครอบครัว และแปลกแยกจากครอบครัวชายหญิงโดยทั่วไป

ครอบครัวของรุ่งทิwa ดังคนโณภาสและภลลวี่ จังตั้งสัจธรรม คู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะครอบครัว ที่ต้องเผชิญหน้ากับการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและกฎหมายว่า ครอบครัวผู้หญิงรักผู้หญิงเป็นครอบครัว ผ่านสถานการณ์ที่เร่งด่วนทางการแพทย์ ที่คนรักของตนไม่สามารถที่จะเซ็นยินยอมการผ่าตัดของแม่ที่ป่วยหนักในฐานะคู่รักได้ เช่นเดียวกับครอบครัวของขวัญใจ ที่ต้องสูญเสียคู่ชีวิตที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี จากอาการเจ็บป่วยอย่างรุนแรง ที่จำเป็นต้องปลูกถ่ายไตเพื่อการรักษาแต่กลับไม่สามารถทำได้ เนื่องจากตนไม่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลให้แก่คนรักได้ แม้ว่าจะรับราชการก็ตาม (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2558) ซึ่งไม่แต่เฉพาะครอบครัวของรุ่งทิwa และขวัญใจเท่านั้น ที่ต้องเผชิญหน้ากับการถูกเลือกปฏิบัติ และแบ่งแยกกีดกันครอบครัวของหญิงรักหญิงภายใต้สถานการณ์อันเร่งด่วนทางการแพทย์ เรื่องราวของคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะครอบครัว ที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง ชีวิตที่ถูกละเมิด เรื่อง กะเทยหอม ดี หญิงรักหญิง ชายรักชาย และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (2554) ยังได้บอกเล่าถึงเรื่องราวของคู่รักหญิงรักหญิง ที่มีฝ่ายหนึ่งประสบอุบัติเหตุจากซักรถจักรยานยนต์ชนกับรถปิกอัพ ที่ต้องได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที แต่ทว่า ไม่สามารถทำได้เนื่องจากเธอเป็นเพียงคู่ชีวิตที่ไม่ได้รับการยอมรับและมองเห็น เพราะไม่ใช่ครอบครัวแบบชายหญิง (จันทร์จิรา บุญประเสริฐ, 2554, น.19) เหตุการณ์เหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับครอบครัวของหญิงรักหญิงในฐานะครอบครัว ที่ปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ไม่ต่างจากสถานการณ์เมื่อ 20 กว่าปีที่ผ่านมา แม้จะมีการเรียกร้องถึงความเท่าเทียมกันในทางกฎหมายของหญิงรักหญิงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการเรียบเรียงประวัติศาสตร์ผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมไทย พบว่าในอดีตความรักความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงเพศเดียวกันปรากฏเป็นเวลานาน แต่ไม่มีการลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกันเพียงแต่มองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเท่านั้น ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป สังคมไทยได้รับอิทธิพลแนวคิดวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาเรื่องเพศแบบตะวันตก อันนำมาซึ่งวาทกรรมทางการแพทย์อย่างเข้มข้น ส่งผลให้ผู้หญิงรักเพศเดียวกันถูกมองว่าเป็นความผิด

ปกติทางเพศ ที่ต้องรักษาและแก้ไขให้กลับมาเป็นปกติ จึงทำให้หลักฐานที่เกี่ยวกับผู้หญิงรักเพศเดียวกันในช่วงเวลาดังกล่าวปรากฏอยู่ในเอกสารทางการแพทย์เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2529-2543 ได้มีการรวมกลุ่มของผู้หญิงรักเพศเดียวกันที่นำไปสู่การก่อตั้งและการเปิดตัวขึ้นอย่างเป็นทางการของกลุ่มหญิงรักหญิง ที่มีนามว่า กลุ่มอัญจรีและเลสล่า การเกิดขึ้นของกลุ่มอัญจรีและเลสล่า เป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญในการเปิดเผยให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของผู้หญิงรักเพศเดียวกันในสังคมไทย ซึ่งภายใต้การดำรงอยู่เหล่านี้ ได้ปรากฏให้เห็นถึงเรื่องราวและประสบการณ์ของคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว ไม่ต่างจากครอบครัวชายหญิงโดยทั่วไป และแม้ในปัจจุบันจะมีคู่รักหญิงรักหญิงที่ใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะครอบครัวเพิ่มมากขึ้น แต่ทว่าสังคมไทยยังคงมีการปฏิเสธที่จะยอมรับครอบครัวหญิงรักหญิงในฐานะครอบครัวอยู่ตลอดเวลา

บทที่ 4

แรงดันร่นต่อภาวะพหุอัตลักษณ์กับความซับซ้อนทางเศรษฐกิจ

แม้เรื่องราวความรักความสัมพันธ์ของครอบครัวเลสเบี้ยน จะปรากฏให้เห็นในพื้นที่สาธารณะเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เหตุการณ์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน ตลอดจนภาพเสนอของสื่อที่นำเสนอเรื่องราวการใช้ชีวิตของครอบครัวเลสเบี้ยนที่ต้องเผชิญกับอคติ มายาคติที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน อันส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตทางสังคม ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีเรื่องราวความรักความสัมพันธ์ของครอบครัวเลสเบี้ยนกลุ่มหนึ่ง ที่ต้องเผชิญหน้ากับอคติ มายาคติเชิงซ้อนที่มากกว่าเรื่องเพศ แต่รวมไปถึงเรื่องเศรษฐกิจ ที่นำมาซึ่งเหตุผลของการใช้ชีวิตร่วมกัน ดังเช่นครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในลักษณะหลากหลาย ที่ล้วนแต่เป็นไปตามสถานการณ์และข้อจำกัดของบุคคล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานครอบครัวหนึ่งที่ใช้ชีวิตและใช้เวลาร่วมกันในชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลา 7 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูล โดยครอบครัวดังกล่าวประกอบไปด้วยสมาชิกหลักจำนวน 3 คน อันได้แก่ นงค์ (นามสมมติ) บุญมี (นามสมมติ) และवास (นามสมมติ) โดยผู้วิจัยจะให้รายละเอียดถึงเรื่องราวชีวิต มิติความสัมพันธ์ที่บุคคลทั้งสามมีร่วมกันดังต่อไปนี้

นงค์ หญิงชาวจังหวัดสุรินทร์ วัย 51 ปี คนรักของบุญมี มีบุคลิกท่าทางคล้ายผู้ชาย เมื่อมองจากภายนอกเธอตัดผมซอยสั้นประมาณต้นคอ ผิวสีเข้ม สวมใส่เสื้อโปโลกับกางเกงขาสั้น สูงราว 155-157 เซนติเมตร ยามปกติเป็นคนพูดน้อย เมื่อดื่มเหล้าจึงพูดคุยกะมากขึ้นตามลำดับ นงค์อยู่กินกับแดงผู้เป็นสามีมาเป็นเวลา 30 กว่าปี ทั้งคู่มีลูกชายด้วยกันทั้งหมด 3 คน ได้แก่ เต่า ลูกชายคนโตที่มีความบกพร่องทางสมอง อายุ 26 ปี ปัจจุบันอาศัยอยู่กับพี่สาวคนโตของเธอที่จังหวัดสุรินทร์, หยก ลูกชายคนกลางอายุ 22 ปี อดีตเคยป่วยเป็นโรคปากแหว่งเพดานโหว่ ปัจจุบันทำงานเป็นพนักงานส่งของที่บริษัทแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร และบอล ลูกชายคนเล็ก อายุ 18 ปี ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งย่านพระสมุทรเจดีย์ เมื่อมองจากภายนอกบอลเป็นคนพูดน้อย และมีพัฒนาการทางสมองช้า ทำให้เรียนหนังสือไม่ทันเพื่อน วันหยุดเขามักจะนั่งอยู่บ้านเล่นโทรศัพท์มือถือ ฟังเพลงภายในห้องนอนของตัวเอง

นงค์เริ่มคบหาและนิยามตนเองในฐานะคนรักหรือสามีของบุญมี อย่างเปิดเผยมาเป็นเวลา 4-5 ปี หลังจากการถูกละทิ้งและเอารัดเอาเปรียบจากบทบาทหน้าที่เมียจากแดงซึ่งเป็นสามี ภายใต้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบรักต่างเพศ ดังกล่าวของนงค์ ที่พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับแดงว่า “เขากับเราก็ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างไป” จนกระทั่งได้พูดคุยบอกเล่าถึงปัญหาให้แก่

บุญมีได้รับฟังจนเกิดเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนสนิท ที่มีความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยามลำบาก ต่อมาความใกล้ชิดสนิทสนมรูปแบบดังกล่าว ได้พัฒนาก่อรูปเป็นความสัมพันธ์แบบคนรัก ที่ต่างคนต่างช่วยเหลือ แบ่งปันปัจจัยที่ตนมีระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยทางวัตถุ อย่างเงิน สิ่งของเครื่องใช้ อาหาร ไปจนกระทั่ง แรงกายและแรงสนับสนุนทางใจที่มีต่อกัน

ผู้วิจัยพบว่า นอกจากนงค์จะมีอัตลักษณ์ของการเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ ในครอบครัว รักต่างเพศแล้ว เธอยังมีอัตลักษณ์อันหลากหลายที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หรือบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยเฉพาะ อัตลักษณ์แบบผู้ชายที่มีต่อบุญมี ในฐานะสามีในครอบครัวเลสเบี้ยน ผ่านการเรียกว่าตัวเองว่า พี่ และเรียกบุญมีว่า น้อง ที่แสดงความหมายโดยนัยถึง การเป็นช้างเท้าหน้าหรือผู้นำและช้างเท้าหลังหรือผู้ตามในความสัมพันธ์อีกด้วย

บุญมี หญิงชาวจังหวัดสระบุรี วัย 56 ปี อคนรักของนงค์ มีบุคลิกและท่าทางเหมือนผู้หญิงทั่วไป เมื่อมองจากภายนอกเธอตัดผมซอยสั้นประมาณต้นคอหรือรองทรงสูง ผิวสองสี รูปร่างเล็ก อ้วน เป็นคนเสียงดัง อารมณ์ดี พูดจาตรงไปตรงมา เธอมักสวมใส่เสื้อเชิ้ตลายสก๊อต กางเกงขาสั้น ลายการ์ตูนเมื่ออยู่บ้าน บุญมีคบหาและนิยามตนเองในฐานะคนรักของนงค์ มาเป็นเวลา 15 ปี เริ่มต้นจากพูดคุยจนกระทั่งรับรู้ถึงสภาวะความเป็นอยู่ของนงค์ ที่ต้องเผชิญกับการถูกละเลยการดูแลเอาใจใส่ในฐานะครอบครัวจากสามีและลูกชายทั้งสาม ในเรื่องการเงิน, ความเจ็บป่วย, และอาหารการกิน จึงเป็นความสงสารห่วงใยและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนกระทั่งกลายเป็นเพื่อนสนิทและพัฒนาเป็นคนรักในเวลาต่อมา

บุญมีตัดสินใจหย่าร้างกับอดีตสามีเมื่อประมาณ 30 กว่าปีที่แล้ว โดยมีवासเลสเบี้ยนคนสนิทคอยเป็นผู้หาเลี้ยงเธอและเมย์ผู้เป็นลูกสาว ตั้งแต่อายุได้ 1-2 เดือน จนกระทั่งถึงวัย 31 ปี ก่อนหน้าที่บุญมีจะตัดสินใจคบหากับนงค์ในฐานะคนรักอย่างเป็นทางการ ทั้งคู่ต้องเผชิญหน้ากับความไม่พอใจจากแรงหึงหวงของवासที่มีต่อบุญมี ทั้งการด่าทอ การบอกกล่าวเรื่องราวส่วนตัวระหว่างเธอกับนงค์ให้แก่คนในชุมชนได้รับรู้ ไปจนถึงกระทั่งการถูกห้ามปรามจากบุคคลรอบข้าง ทั้งกลุ่มเพื่อนสนิท ลูกสาว (เมย์) รวมถึงสมาชิกในครอบครัวของนงค์อย่าง สามี ลูกชาย และพี่สาว อีกทั้งเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ที่คอยจับตามองความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ แต่อย่างไรก็ตาม ความไม่พอใจจากแรงหึงหวงของवासเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยจากโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย ทำให้ต้องพึ่งพาบุญมีและนงค์ในการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งเรื่องอาหารการกิน เงินยารักษาโรค เป็นเหตุให้ช่วงหลังผู้วิจัยมักพบเห็นนงค์ บุญมี และवास นั่งพูดคุยกินข้าวร่วมกันอยู่บ่อยครั้งภายในบ้านก่อนที่จะवासจะเสียชีวิต

ตามความเป็นจริง ผู้วิจัยมีความสนิทสนมกับบุญมีมากกว่านงค์ด้วยสองเหตุผลหลักด้วยกันคือ เธอยินดีที่จะเปิดใจพูดคุยถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับนงค์และवासอย่างไม่ลังเลมากนัก เนื่องจากไม่ได้มีสถานะความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนระหว่างเลสเบี้ยนและรักต่างเพศอย่างเปิดเผย

เช่นเดียวกับนงค์ รวมถึงการที่เธอมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการดูแลบ้าน ทำอาหารให้สมาชิกในครอบครัวกิน ทำให้ผู้วิจัยสามารถติดต่อพูดคุยเพื่อสร้างความสัมพันธ์และไปมาหาสู่กันได้สะดวก ทั้งนี้ เพราะชีวิตประจำวันทั้งหมดของบุญมีอยู่อยู่กับการเป็นแม่บ้านดูแลสมาชิกครอบครัว ช่วง 04.00 น. ของทุกวัน เธอจะตื่นขึ้นมาทำอาหารให้แม่ลูกสาวกินก่อนไปทำงานส่งน้ำแข็ง เวลา 06.00 น. ปลุกปลุกกับเฟิร์นหลานชายและหลานสาวขึ้นมากินข้าวอาบน้ำแต่งตัว เวลา 07.00 น. ไปส่งหลานชายและหลานสาวขึ้นรถโรงเรียนที่หน้าชุมชน เมื่อมีเวลว่างเธอจะไปจ่ายตลาด นอนเล่นกับลูกสาวหลังเสร็จจากทำงานส่งน้ำแข็ง นั่งพูดคุยกับคนในชุมชนที่มานั่งกลางซอย ทำอาหารเย็นให้สมาชิกในครอบครัว และเดินออกไปรับหลานชายและหลานสาวหน้าชุมชน ปัจจุบันบุญมีรับบทบาทหน้าที่หลักในการดูแลสมาชิกครอบครัวในพื้นที่ครัวเรือน อันได้แก่ แม่ลูกสาววัย 31 ปี กอล์ฟหลานชาย อดีตสามี พี่คนรักของหลานชาย ฟลุ๊คและเฟิร์นหลานชายหลานสาววัย 5-7 ขวบ

वास หญิงชาวลำปาง วัย 66 ปี เธอนิยามตนเองว่าเป็นคนรักของบุญมี ตรงกันข้ามกับบุญมีที่บอกว่านับถือवासเป็นเพียงญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งที่เคยดูแลให้ความช่วยเหลือ ทั้งคู่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นเวลากว่า 30 ปี หลังจากบุญมีเลิกรักกับสามี เมื่อมองจากภายนอก วาส มีรูปร่างเล็ก ผิวขาว ตัดผมสั้นทรงทรง มีบุคลิกและท่าทางคล้ายผู้ชาย สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ผิวขาว สวมใส่เสื้อเชิ้ตลายสก๊อตและกางเกงขาสั้นเมื่ออยู่บ้าน

वासเล่าว่า ตนมีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันมาตลอดชีวิต ในอดีตเคยคบหากับผู้หญิงมาจำนวน 5 คน แต่เลิกรักกันด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทำให้คนรักทั้งหมดหันกลับไปมีเพศวิถีแบบรักต่างเพศ จึงทำให้ตนเข้าใจและยอมรับ แต่หลังจากเจอบุญมี วาสจึงเลือกที่จะใช้ชีวิตร่วมกับบุญมีอดีตภรรยาของเพื่อนร่วมงานด้วยเหตุผลของความรัก ในอดีตवासรับบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวและทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยง รวมถึงดูแลเอาใจใส่บุญมีและแม่ในฐานะลูกสาวคนหนึ่งหลังจากที่บุญมีเลิกรักกับสามี ก่อนหน้าที่वासจะเสียชีวิตลง บุญมีได้ทำหน้าที่หลักในการดูแลवासที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ ระยะสุดท้ายอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็น การหุงหาอาหาร อาบน้ำ เช็ดล้างทำความสะอาดทวารเทียม พาไปโรงพยาบาลเมื่อถึงเวลานัดตรวจแพทย์ ไปจนถึงจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย โดยวาระสุดท้ายवासฝากฝังบุญมีไว้กับนงค์คนรักของบุญมีและแม่ที่เปรียบเสมือนลูกสาวแท้ ๆ ให้คอยดูแลช่วยเหลือบุญมียามลำบาก แม้ว่าในความเป็นจริงवासจะรับรู้ว่าคุณบุญมียังคงมีสถานะเป็นที่พึ่งพาของนงค์และแม่อยู่เช่นเดิม

เรื่องราวความรักความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลทั้งสาม อันได้แก่ นงค์ บุญมี และवासในฐานะครอบครัวเลสเบียน จึงเต็มไปด้วยความสลับซับซ้อน ที่ต่างพยายามต่อสู้ดิ้นรนต่อบทบาทหน้าที่ที่ถูกกำหนดจัดวางในครอบครัวและสังคม ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ในชีวิตที่แต่ละคนต้องเผชิญ เช่น ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นปัจจัยสำคัญเชื่อมโยงทำให้ทั้งสามตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตและเวลาร่วมกัน โดยเฉพาะนงค์ ไม่ว่าจะเป็น บทบาทการเป็นสามีของ

บุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน และบทบาทการเป็นเมีย แม่ ในครอบครัวรักต่างเพศ ที่นำมาซึ่งความสัมพันธ์เชิงซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนและสมาชิกครอบครัวต่างเพศของเธอ โดยที่เรื่องราวเหล่านี้ ล้วนชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่ปฏิเสธทำลายโครงสร้างครอบครัวแบบเดิม ไม่ว่าจะเป็น บรรทัดฐานครอบครัวรักต่างเพศและบรรทัดฐานครอบครัวเลสเบี้ยน

บทนี้ผู้วิจัยต้องการแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นหรือสถานการณ์อันเป็นเหตุผลสำคัญที่นำมาซึ่งการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์ บุญมี วาส ที่นำมาซึ่งความทับซ้อนกับสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ผ่านเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนงค์ที่สัมพันธ์กับบุญมี และवास โดยเริ่มต้นจากการดิ้นรนต่ออัตลักษณ์การเป็นผู้หญิง ที่ต้องเผชิญกับความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม จนนำมาซึ่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ที่ต้องพบเจอกับความขัดแย้งภายในครอบครัวรักต่างเพศ อันเป็นเหตุผลสำคัญที่นำมาซึ่งการเลือกที่จะประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ อันปราศจากความเกี้ยวโยทางกฎหมายและสายเลือด ที่ช่วยเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจ

ส่วนแรกของบท จะเริ่มต้นจากการกล่าวถึงการดิ้นรนต่ออัตลักษณ์ของนงค์ อันได้แก่ผู้หญิง เมีย และแม่ โดยจะให้รายละเอียดของความพยายามในการรักษาประครองไว้ซึ่งบทบาทดังกล่าวอย่างต่อเนื่องภายใต้วิธีการที่หลากหลายของนงค์ โดยเฉพาะ ความเชื่อที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดีตามบรรทัดฐานทางสังคม ต่อมา จะเป็นการกล่าวถึงอัตลักษณ์ครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวรักต่างเพศ เพื่อชี้ให้เห็นถึงภาพกว้างของความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันระหว่างนงค์กับแดงผู้เป็นสามี อันมีที่มาจากความล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่ของคนทั้งคู่ในพื้นที่ครอบครัว ที่ก่อให้เกิดเป็นการเลื่อนไหลต่อบทบาทหน้าที่ในครัวเรือนในลำดับถัดมา โดยเฉพาะบทบาทของนงค์ที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างการเป็นทั้งพ่อและแม่ ในส่วนสุดท้าย จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดจากแรงกดดันต่อบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ในรูปแบบอันหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ใหม่กับเพื่อนบ้าน ผ่านการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในแง่อารมณ์ความรู้สึก ไปจนถึงรายได้และทรัพยากรที่มีร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ที่มีต่อนิดและกาญจนา รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์ของนงค์ในฐานะสามีของบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน อันค่อย ๆ นำพาคนทั้งสอง ไปยังการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีเชิงซ้อนในครอบครัวเลสเบี้ยน ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญมี วาส และความสัมพันธ์เพศวิถีเชิงซ้อนในครอบครัวรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ แดง บุญมี ในครอบครัวรักต่างเพศ รวมถึงวิธีการรักษาและประครองไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัวทั้งสองของนงค์ ที่ทำหน้าที่สนับสนุนทางด้านจิตใจและปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่นำมาซึ่งการรักษาประครองไว้ซึ่งอัตลักษณ์การเป็นแม่ของนงค์

4.1 การดิ้นรนต่อบทบาทพหุอัตลักษณ์ผู้หญิง เมีย และแม่

เรื่องราวการดิ้นรนต่อบทบาทพหุอัตลักษณ์การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ของนางค์ มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่นางค์ต้องเผชิญหน้ากับการถูกไล่รื้อบ้าน ทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัย ประกอบกับ พี่สาวที่ปฏิเสธจะให้ความช่วยเหลือ ด้วยความขาดแคลนทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงทำให้นางค์เลือก ตัดสินใจที่จะอยู่กินกับแดง เพื่อนชายในชุมชนที่ชอบพอนในตัวเธอ ในฐานะสามีภรรยา จากตัดสินใจ ดังกล่าว ทำให้ปัจจุบันนางค์กับแดงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ทั้งคู่มีลูกชายด้วยกัน 3 คน อันได้แก่ เต่า หยก และบอล

ดังที่กล่าวไปในบทที่ 1 ถึงการเข้าสู่สนาม เริ่มแรกผู้วิจัยทำที่เดินผ่านบ้านนางค์ เพื่อสังเกตการณ์การใช้ชีวิตประจำวันของเธอและบรรยากาศโดยรอบผ่านการพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไปกับ คนในชุมชนที่อาศัยละแวกใกล้เคียง พร้อม ๆ กับสอบถามถึงมุมมองภายนอกที่มีต่อการใช้ชีวิตของ นางค์อย่างคร่าว ๆ เป็นระยะเวลา 1 เดือน เริ่มตั้งแต่เวลา 07.00 น. จนถึงเวลา 19.00 น. สลับกับการ เข้าออกบ้านของตัวผู้วิจัยเองภายในช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อพบเห็นการใช้ชีวิตของเธอรอบด้าน พบว่า วันจันทร์-วันพุธซึ่งเป็นวันทำงาน นางค์จะตื่นนอนเวลา 07.00 น. ออกจากบ้านไปทำงานเวลา ประมาณ 08.00 น. สังเกตได้จากประตูบ้านที่ปิดสนิทและกลับถึงบ้านตอน 15.00-16.00 น.

ทุกวันพฤหัสบดี-อาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดจากการทำงานของนางค์ บุญมีจะเดินมาปลูก นางค์ตื่นนอนตอนช่วง 10.00-11.00 น. หลังจากตื่นนอนนางค์ใช้เวลาอาบน้ำแต่งตัวราว 30 นาที จนถึง 1 ชั่วโมง ช่วงเวลา 13.00 น. บุญมีจะโทรศัพท์ตามนางค์ไปกินข้าวที่บ้านของตน ต่อมาเวลาประมาณ 14.30-16.30 น. นางค์จะออกไปนั่งเล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล หรือนอนเล่นพูดคุย พร้อม ๆ กับนั่งดื่ม เหล้าและยาตองที่บ้านกาญจน์เพื่อนสนิท ในกรณีที่นางค์ไม่อยู่บ้าน (แต่ยังนั่งเล่นอยู่บ้านเพื่อนในชุมชน) ประตูด้านนอกจะเลื่อนปิดไว้เพียงครึ่งหนึ่ง เมื่อถึงเวลา 17.00 น. หากนางค์ได้ดื่มเหล้าเธอจะเมาหลับ ไปและมาตื่นช่วงหัวค่ำหลังแดงผู้เป็นสามีกลับจากที่ทำงานและบอลลูกชายคนเล็กกลับจากโรงเรียน ซึ่งเป็นช่วงเวลาของครอบครัว

ด้วยรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยแทบจะไม่มีเวลาเข้าถึงเธอเพื่อ พูดคุยสอบถามหรือแม้แต่สร้างความใกล้ชิดสนิทสนมเท่าไรนัก ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการพูดคุยกับบุญมีถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อม ๆ กับขอความช่วยเหลือจากเธอ ทำให้ในช่วง 2-5 เดือนแรกทุกครั้งที่มี โอกาสได้พูดคุยกับนางค์ในบ้านของเธอเองมักมีบุญมีคอยนั่งฟัง ตอบรับด้วย ขณะที่ช่วง 6 เดือนให้หลัง การพูดคุยระหว่างนางค์กับผู้วิจัยเกิดขึ้นในช่วงเวลาอันเป็นส่วนตัวและเกือบจะส่วนตัว ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะหลายครั้งของการพูดคุยกับนางค์มักมีเต่ากับบอลลูกชายของเธอนั่งอยู่ตรงข้างและชั้นสอง ของบ้าน อีกทั้งมีกลุ่มเพื่อนแวเวียนมาพูดคุยภายในบ้านเป็นระยะ โดยเฉพาะช่วงที่บุญมีนำฟลุ๊คกับ เฟิร์นหลานชายกับหลานสาวมาเลี้ยงดูภายในบ้านของนางค์ ผู้วิจัยพบว่า มักมีเด็กในชุมชนมาเล่นอยู่

กับหลานบุญมี อีกทั้งขอกินข้าวและขนมจากเธออยู่ตลอดทำให้ระหว่างที่ผู้วิจัยพูดคุยซักถามทั้งคู่มีกลุ่มเด็กวัย 3-7 ขวบจำนวน 4-5 คน วิ่งเล่นเสียงดังอยู่บริเวณหน้าบ้าน

บ้านของนางค์ตั้งบริเวณทางโค้งในชุมชนใกล้กับถังขยะเป็นบ้านไม้สองชั้น เมื่อมองจากภายนอกมีลักษณะดูพัง ถูกซ่อมแซมด้วยอุปกรณ์อย่างแผ่นไม้เก่า กระเบื้อง สังกะสีที่พอปะติดปะต่อได้ มีประตูไม้แบบเลื่อน เมื่อเข้าไปภายในบ้าน พบว่าชั้นล่างของบ้านมีเพดานต่ำ พื้นไม้กระดานหลุดร่อนทำให้การเดินเหินภายในบ้านต้องก้มตัวและเป็นไปอย่างระมัดระวัง

เมื่อมองจากภายในบ้าน ด้านขวามือจะเป็นพื้นที่สำหรับใช้วางรองเท้าที่ดูไม่เป็นระเบียบนัก ถัดไปเป็นราวไม้ไผ่ที่วางพาดกับไม้ทั้งสองด้านไว้สำหรับแขวนเสื้อผ้า เมื่อมองไปด้านซ้ายมือจะมีถังแก๊สขนาดเล็กที่มีเหล็กครอบมีหม้อที่บรรจุไปด้วยอาหารตั้งอยู่ ใกล้กันมีจานชามที่ยังไม่ได้ล้างตั้งเรียง ถัดไปเป็นบันไดขึ้นชั้นสองของบ้านซึ่งเป็นห้องนอนของนางค์ หยก และบอล เมื่อหันมองที่เสาไม้กลางบ้านมีเครื่องกรองน้ำผูกติดไว้ ถัดออกไปถูกจัดเป็นที่นอนที่ต้องใช้มุ้งกางของเต่า อีกทั้งพื้นที่ใกล้กันนั้นเป็นพื้นที่ที่นังค์นั่งอยู่ในบ้านช่วงกลางวัน มีโทรทัศน์จอแบนตั้งอยู่เอียงออกไป โต๊ะญี่ปุ่นตัวเล็กตั้งอยู่ด้านหน้าสำหรับเป็นที่นั่งกินข้าว ตุ่มเหล้ายาของของเธอ ถัดไปด้านในที่ชั้นล่างของตัวบ้านถูกจัดแบ่งเป็นห้องนอนเล็ก ๆ ของแดง ผู้วิจัยพบว่า ภายในบ้านของนางค์มีกลิ่นอับชื้นจากไม้ กลิ่นเศษอาหารเน่าเสีย กลิ่นของเสื้อผ้าที่ยังไม่ได้ซักทำความสะอาดอยู่คละคลุ้ง

ทุก ๆ วันเสาร์ นางค์จะจัดเก็บทำความสะอาดบ้าน อย่างการถูบ้าน กวาดบ้าน ซักผ้า เก็บขวดน้ำเปล่า น้ำอัดลมพลาสติก และขวดแก้วยาที่ต้องวางเรียงอยู่ภายในบ้านไปขายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว

จากการเฝ้าสังเกตการณ์ พร้อมกับซักถามพูดคุยขณะที่นังค์ทำกิจกรรมอยู่ในบ้านพบว่า ตารางเวลาในชีวิตประจำวันของเธอข้างต้นนั้นยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามสถานะและความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและแม่รวมถึงการเป็นคนรักของบุญมี ตัวอย่างเช่น ในฐานะการเป็นแม่ นางค์จะทำหน้าที่แม่ด้วยการพาลูกไปหาหมอก็เมื่อมีเงินเพียงพอ ส่วนในฐานะการเป็นสามีหรือคนรักของบุญมี นางค์จะช่วยเหลือเธอ อย่างการซ่อมไฟ เทปูน พื้นห้องน้ำ ซ่อมประตู ตัดขนและต่อกรงสุนัขก็เมื่อได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน อาหาร หรือการเป็นที่พึ่งทางใจ

หากนิยามและมองแง่มุมของการให้ความช่วยเหลือที่เปิดกว้างมากขึ้นจะเห็นว่า ไม่เพียงบุญมีที่ให้ความช่วยเหลือนางค์แต่นางค์ยังให้ความช่วยเหลือบุญมี ผู้วิจัยพบว่า นางค์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและประคับประคองทางจิตใจให้แก่บุญมี ทั้งการเป็นเพื่อนพูดคุยยามเหงา ให้กำลังใจยามเหนื่อยล้าจากการรับผิดชอบที่มีต่อบทบาทแม่ โดยเฉพาะคอยอบรมสั่งสอนเมย์ลูกสาวของเธอเมื่อสร้างภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ทั้งในเรื่องเงินเล่นแชร์จำนวน 8,000 บาท, หนี้สินธนาคารจำนวน 30,000 บาท และการตัดสินใจแต่งงานกับนักพนันหมอมืดเพื่อนร่วมห้องสมัยมัธยมที่สมองได้รับการ

กระทบกระเทือนจากอุบัติเหตุทางรถจักรยานยนต์โดยไม่บอกกล่าวบุญมีผู้เป็นแม่ การตัดสินใจครั้งนั้นทำให้บุญมีต้องสูญเสียเงินเก็บที่ได้จากการทำงาน อีกทั้งต้องขายสร้อยคอสร้อยข้อมือทองรวมทั้งหมดเป็นจำนวนกว่า 800,000 บาท เพื่อใช้เป็นค่าสินสอด ซื้อบ้านให้อยู่อาศัยในชุมชน รวมถึงการจัดเลี้ยงงานแต่งงานให้ลูกสาว เนื่องจากฝ่ายชายไม่มีเงินจึงปฏิเสธที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด ภาระรับผิดชอบตอบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่จึงเป็นสิ่งที่บุญมีกระอักกระอ่วนใจแต่ไม่สามารถตัดทอนหรือพูดกับลูกของตนได้ ทุกครั้งที่บุญมีกล่าวถึงเมย์เธอมักมีสีหน้าเบื่อหน่ายพร้อมกับใช้น้ำเสียงที่เบากว่าปกติเนื่องจากกังวลว่าเมย์ที่นอนอยู่ใต้ถุนบ้านหลังกลับจากทำงานจะรับรู้ถึงการกล่าวถึงหรือถูกตำหนินำเรื่องในบ้านมาบอกเล่าให้คนนอกจับฟัง เธอเล่าถึงการอบรมสั่งสอนของนงค์ที่มีต่อเมย์ว่า

นี่ไม่ได้ว่าลูกนะ แต่บางทีนี่เครียดความดันขึ้น ฟุ้งๆเรียกไอ้เมย์มาด่า อ้อ มึงไปยุ่งอะไรกับแม่มึงน้า มึงไปเล่นได้ไงเยอะขนาดนี้ แล้วมันบอกฟุ้งๆเป็นอะไรมา ด่าหนูเรื่องอะไร ทำไมกูสอนมึงผิดไหม มึงทำแม่มึงเกินไปแล้ว พอมีงานแต่งงานเงินเขาก็หมดไปตั้งเท่าไร หนี้สินเขาก็ใช้ให้ มึงเอาที่เดียวบังคับเอาหมั้นนึ่ง เดี่ยวบังคับเอาแปดพัน บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

สถานะความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมี จึงเป็นที่รับรู้ภายในครอบครัวของบุญมี ในสนามผู้วิจัยสังเกตว่า บทสนทนาที่นงค์มีต่อผู้วิจัย ทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างที่นงค์ที่อยู่กับบุญมี นงค์อยู่กับลูก และนงค์อยู่ในบ้านลำพังมีเนื้อหาและท่าทีที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในประเด็นการสนทนาขึ้นกับเรื่องที่เราต้องการจะเล่า ขณะที่นงค์อยู่กับบุญมี เธอเลือกจะเล่าหรือขบขันถึงความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบุญมีทั้งอุปนิสัยส่วนตัวและคุณงามความดีของแต่ละฝ่าย ความชอบพร้อมกับแสดงออกถึงการทำทางแบบชายหญิงผ่านการหยอกล้อ การพูดที่เล่นที่จริง การจับมือกอดหอมระหว่างกัน

เมื่อสอบถาม นงค์บอกกับผู้วิจัยถึงจุดเริ่มต้นของการสนิทสนมพูดคุยกับบุญมีที่เริ่มมาจากความสัมพันธ์แบบเพื่อนจนกระทั่งพัฒนาชอบพอเธอในฐานะคนรักว่า มาจากการที่บุญมีช่วยเหลือ แบ่งปันเรื่องอาหารการกิน ซื้อมาให้อีกทั้งคอยดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย ขณะที่สามีละเลยไม่เอาใจใส่ จนทำให้ตนมีที่พึ่งพาทางด้านร่างกายและจิตใจ จนกระทั่งก่อให้เกิดเป็นความรักต่อบุญมี ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

เริ่มต้นมันก็ไม่ได้มีอะไรมากมายหรอก มันเกิดจากความรู้สึกของเราแบบ มันเหมือนแบบว่าเราขาด ความอบอุ่นทางใจ แล้วคำว่าชีวิตก็ทำงานมาตลอด ทำ ๑ ก็มาเจอ จนเรามีครอบครัว ก็ครอบครัวเราก็รักกันดีหรอก พอมาพักหลัง ๑ ก็เหมือนว่า ต่างคนต่างแก่ คือต่างคนต่างว่าอะไรอย่างเงี้ย เขาไม่ค่อยมีความสุขกับเรา เขาก็ไปเล่นของเขาอย่างเงี้ย เราก็คิดมาก ปล่อยาวทางนี้ซะ เลยก็อยู่ไปอยู่มาก็เจอคนที่ว่า เขาเอาใจเราไง เอาใจเราดูแลเราอยากกินอะไร ไม่สบายเจ็บไข้ได้

ป่วยเขาก็มาดูแลเรา เขาห่วงใยเรา รักษาเรา ซื่ออย่าให้เรากินทุกอย่างโดยที่คนของเราจริง ๆ แล้วไม่ดูแลเราเลย มันก็มีความสุขของเราไปอีกอย่างหนึ่ง แต่ที่ว่าเราไม่ได้มีความสุขมันมีแล้ว ใจมันเลยเปื่อยอย่างเงี้ย แล้วก็มาคิดทางนี้ เราว่าเราจะเป็นทอมโดยตรงเลยมันก็ไม่ใช่ว่า แต่จิตใจเราที่ว่า อ้อ เราไม่ยุ่งดีกว่า มาอยู่อย่างนี้ดีกว่าสบายใจดี คิดอย่างนี้ แต่ว่าเราก็กินหน้าที่เราที่มันมีอยู่แล้ว เราก็กินหน้าที่เราไปนงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

คำกล่าวข้างต้นของนงค์ ชี้ให้เห็นถึงเหตุผลที่นำมาสู่การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ระหว่างเธอในฐานะคนรักของบุญมี ไม่ว่าจะเป็น การได้รับการช่วยเหลืออาหารการกิน การดูแลเอาใจใส่ยามเจ็บป่วย พร้อม ๆ กับการยืนยันถึงการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์บทบาทของการเป็นเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ผ่านการดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรมอันแตกต่างหลากหลายที่นำมาซึ่งสถานะทางความสัมพันธ์ที่ดูจะตรงข้ามกันของเธอ ทั้งการมีเพศวิถีแบบรักต่างเพศและรักเพศเดียวกัน

ขณะที่บทสนทนาเมื่อนางค์อยู่กับเต่าและบอลจะมีลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยเธอจะเล่าพร้อม ๆ กับแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นแม่ให้ผู้วิจัยได้รับรู้ อย่างการพูดคุยถึงปัญหาสุขภาพของบอลเรื่องระบบขับถ่าย การพูดถึงความยากลำบากในการอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยตัวคนเดียว และการผ่านพ้นอุปสรรค ไปจนกระทั่งความขยัน เชื้อฟังก่อแม่ของหยกกับบอลลูกชายคนโตและคนเล็กที่สะท้อนถึงความเป็นแม่ที่ดีของตนเอง ขณะที่เมื่อนางค์อยู่คนเดียวบทสนทนาการพูดคุยของเธอกับผู้วิจัยจะเป็นการระบายถึงความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกดดันระหว่างตนกับแดงผู้เป็นสามี อันเนื่องมาจากเหตุผลทางการเงินพร้อม ๆ กับอุปนิสัยส่วนตัวของเขาก่อนที่ปราศจากการดูแลเอาใจใส่ตนและครอบครัวอันนำมาซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ การมีจุดเน้นที่แตกต่างกันภายในเรื่องเล่าของนางค์จึงเชื่อมโยงอยู่กับพื้นที่ และสถานะของเธอที่มีต่อคนที่เธอมีความสัมพันธ์ด้วย เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงภาวะพหุอัตลักษณ์ของเธอได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่เคยนัดเจอพูดคุยกับเธอเป็นการส่วนตัวนอกเหนือจากพื้นที่ในชุมชน ทั้งนี้เพราะนางค์มีความไม่สะดวกใจพร้อมทั้งบอกปิดว่าไม่วางอยู่ตลอด ทำให้คิดว่าเธอคงไม่ต้องการให้ผู้วิจัยก้าวล่วงไปยังยังมีคนอื่น ๆ ในชีวิตของเธอที่พ้นจากการพักอาศัยอยู่ในชุมชน

ด้วยความที่ในยามปกติผู้วิจัยไม่ค่อยจะเดินเล่นประกอบกับการพูดคุยกับคนในชุมชนเท่าไรนัก ทำให้หลายต่อหลายคนมีท่าทีแปลกใจ ขณะเดียวกันก็สอบถามถึงเหตุผลดังกล่าวเมื่อทราบก็ต่างไม่เห็นด้วยกับการพูดคุยกับนงค์ บุญมี และवास ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งรู้จักกับคนทั้งสามบอกว่าพวกเขาไม่น่าไว้วางใจ ไม่ควรคบหา หากจะคบก็คบได้แบบห่างๆ ผู้หญิงวัย 58 ปีคนหนึ่งซึ่งรู้จักกับคนทั้งสามแนะนำผู้วิจัยถึงกลวิธีสร้างแรงจูงใจในการพูดคุยโดยเฉพาะกับนงค์เธอบอกว่า การจะพูดคุยกับเขานั้นต้องมีเหล้าหรือไม่ก็ยาต้องเป็นคำตอบแทน ทั้งนี้เพราะ เขาค่อนข้างซี้เมา มีแต่เหล้าและการพนันเท่านั้นที่ถุกใจ เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นขณะพูดคุยกับนงค์ภายในบ้านราว 3 ครั้ง บริเวณเสาไม้สี

เขี้ยวกลางบ้านจะมีขวดเหล้า ขวดน้ำเปิบซีหรือขวดกระติ่งแดง ที่ภายในบรรจุยาตองน้ำสีแดงอ่อนอยู่เสมอ บางครั้งเต็มขวดบางครั้งค่อนข้างขวดไม่นับรวมถึงช่วงเวลาที่เราบอกว่ากำลังเมา ผู้วิจัยพบว่าช่วงเวลาดังกล่าวนั้นนั่งนิ่งมักพูดจาเปิดเผยตรงไปตรงมาและมักแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการพูดคุยถึงชีวิตส่วนตัวที่สัมพันธ์กับแดงและบุญมีมากกว่ายามปกติ

ผู้วิจัยจะให้ภาพถึงปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของนางผ่านแง่มุมต่าง ๆ ที่มีต่อการดิ้นรนต่อพหุอัตลักษณ์ของเธอ เริ่มตั้งแต่อัตลักษณ์ผู้หญิงอันจะนำไปสู่ความจำเป็นต่อการเลือกรับบทบาทอัตลักษณ์ในการเป็นเมีย และแม่ของนงค์ภายใต้พื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ ที่นำไปสู่การถูกละเลยการให้ความสำคัญพร้อม ๆ กับกดขี่เอารัดเอาเปรียบเธอ ที่ผลักให้เธอหันไปสร้างความสัมพันธ์กับบุญมีหญิงคนรักที่คอยให้ความช่วยเหลือทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

นงค์เกิดมาในครอบครัวที่พ่อแม่มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำนาปลูกข้าวอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ เธอเป็นลูกสาวคนที่ 5 จากพี่สาวและน้องชายจำนวน 7 คน ด้วยความยากลำบากทางเศรษฐกิจทำให้หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นงค์ตัดสินใจเดินทางออกจากจังหวัดสุรินทร์ไปยังกรุงเทพมหานครด้วยตัวคนเดียวเพื่อทำงานหาเงินเลี้ยงดูตนเอง เมื่อเข้ามากรุงเทพมหานครงานที่เธอทำช่วงแรกคืองานผู้ช่วยพี่เลี้ยงเด็กภายในบ้าน

เธอเล่าว่าตนทำงานเลี้ยงเด็กอยู่แถวบางเขน 3 ปี ย้ายมาเลี้ยงเด็กลูกเจ้าของที่โรงรับจำนำอีก 3-4 เดือน จากนั้นก็มาอยู่ประตูน้ำ 4 ปี หลังจากทำงานเป็นพี่เลี้ยงอยู่ประมาณ 7 ปีกว่า เธอเปลี่ยนมาทำงานโรงงานแผนกคนตรวจสอบคุณภาพเสื้อผ้าเป็นเวลา 1 ปี แต่รู้สึกไม่ถนัดเนื่องจากงานประเภทดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่เธอชอบ นงค์เล่าถึงช่วงแรกที่ตนเปลี่ยนมาทำงานโรงงานว่า

อยู่ในโรงงานจำพวกผ้าโหลเนี่ย รับเหมาเลย เสร็จแล้ว ไม่ใช่เราเป็นคนชอบถักเย็บอะไรอย่างเงี้ย ไม่เป็นนะ มันเป็นคนคนที่ว่ากระด้าง ๆ นะ ก็เหมือนว่าเราไม่ว่าผู้หญิง คือผู้หญิงก็ต้องทำงานแบบนี้ อะไรแบบนี้ คือนั่งทำแบบนี้ คือไม่ใช่เงิ เราไม่ชอบเงิ มันเป็นคนชอบว่า ทำงานชอบออกแรงเงิ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

การไม่ถนัดทำงานแบบผู้หญิงด้วยเหตุผลที่ว่า ตนมีความกระด้าง กริยาท่าทางไม่อ่อนหวาน นีมนวล ขณะเดียวกันก็ชอบทำงานที่ต้องใช้แรงแบบผู้ชาย คำกล่าวของของนงค์สอดคล้องกับคำบอกเล่าของคนในชุมชนที่เห็นเธอในวัยสาวว่า มีลักษณะห้าว เสียงดัง ทะมัดทะแมง คล้ายผู้ชาย

ระหว่างที่นงค์อยู่โรงงานเธอพยายามทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยจนจบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) แม้ว่าจะคิดว่าตนเองมีการศึกษาที่ไม่สูงนักแต่เธอก็มีความขวนขวายพยายามที่จะศึกษาหาความรู้ในสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาไม่เฉพาะการเรียนแต่รวมถึงการเข้าสังคมเพื่อเรียนรู้ปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ เธอเล่าว่า

เราก็พยายามศึกษาเรียน คือ คำพูดคำจาเรียน มีอะไรคือเราก็เก็บสะสมข้อมูลไว้เก็บ ๆ ไป มันก็ได้ความรู้กับตัวเราถึงเราไม่ได้เรียน เราก็ได้ข้อมูล เราก็ได้รู้ว่าเอออะไรเป็นอะไร การเข้าสังคมการอะไร นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

การเรียนรู้การเข้าสังคมผ่านการสังเกต การเลือกใช้คำพูดเพื่อการเชื่อมโยงสื่อสารกับคนอื่น ๆ เป็นสิ่งที่นงค์มองว่า ช่วยให้รู้จักทันคนอื่นทำให้เธอสามารถพึ่งพาและเอาชีวิตรอดในกรุงเทพฯ ด้วยตัวคนเดียว ท่ามกลางสังคมแบบใหม่ที่ไม่คุ้นเคยได้อย่างไม่ยากลำบากนัก สิ่งเหล่านี้ทำให้เธอรู้สึกภาคภูมิใจ

หลังจากเรียนจบกศน. นงค์ได้ติดต่อกับพี่สาวจนกระทั่งทราบว่าเธออาศัยอยู่ชุมชนซอยสมใจ จึงตัดสินใจย้ายมาอยู่กับพี่สาวของตน ช่วงแรกเจ้าของชุมชนหางานให้ทำโดยพานงค์ไปทำงานก่อสร้าง แต่มีปัญหาเพื่อนร่วมงานด้วยเหตุผลว่าเป็นเด็กฝึก จึงย้ายมาทำงานที่โรงเหล็กแห่งหนึ่งใกล้ชุมชน เธอกล่าวว่า ตนระหกระเหินใช้ชีวิตตั้งแต่ยังเด็กเนื่องจาก “ไม่ได้อยู่ในอ้อมอกของพ่อแม่อย่างเด็กทั่วไป”

การให้เหตุผลของนงค์ สะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานและความคาดหวังที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในฐานะผู้ให้การดูแล หนุนถนอม ทั้งด้านร่างกาย อันได้แก่ การป้อนข้าว ป้อนน้ำหรือการหุงหาอาหาร และด้านจิตใจอย่างการเฝ้าปกป้องคุ้มครองจากภัยอันตรายที่อยู่ภายนอกบ้าน ด้วยการเลี้ยงดู โอบอุ้ม กล่อมเกลาสมาชิกใหม่ให้เติบโตแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ การออกมาใช้ชีวิตด้วยตัวคนเดียวของนงค์ตั้งแต่วัยเด็ก จึงทำให้นงค์ไม่ได้รับการดูแลคุ้มครองจากพ่อแม่ดังเช่นเด็กคนอื่น ๆ มีแค่พี่สาวที่เป็นตัวแทนเพียงหนึ่งเดียวของครอบครัวที่เห็นว่าสามารถเป็นที่พึ่งพาได้ในยามลำบาก

นงค์และพี่สาวอาศัยอยู่ด้วยกันภายในบ้านขนาดเล็ก ที่ปลูกติดอยู่กับหลังคาบ้านและกำแพงบ้านของเจ้าของชุมชน ทำให้บ้านของเธอด้านหนึ่งปราศจากหลังคาและกำแพงบ้านของตนเอง บ้านของทั้งคู่ปลูกสร้างด้วยไม้ กระเบื้อง และสังกะสี ขนาดประมาณ 12 ตารางวา เมื่อพี่สาวของเธอมีครอบครัว (สามีและลูกสาวสองคน) นงค์และเธอจัดแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ระหว่างกันด้วยการใช้ไม้อัดในการกั้นห้อง ทั้งคู่ต่างใช้ชีวิตของตนเองในบ้านหลังเดียวกันที่มีไม้อัดเป็นกำแพงกัน

หลังจากนงค์อาศัยอยู่ในชุมชนและมีชีวิตอยู่กับการทำงานในโรงเหล็กใกล้ชุมชนได้เพียง 2 ปี วันหนึ่งเธอต้องเผชิญกับสถานการณ์บีบบังคับที่ทำให้ต้องตัดสินใจอย่างเร่งด่วน นั่นคือการถูกญาติเจ้าของที่ไร่บ้านให้หาที่อยู่ใหม่อย่างกะทันหันหลังจากทำงานช่วงเย็น การถูกไล่รื้อบ้านโดยเริ่มจากห้องที่ตนพักอาศัยโดยไม่ทันตั้งตัวประกอบกับพี่สาวที่ปฏิเสธการให้ที่พักพิงในห้องข้าง ๆ ทำให้นงค์ “ไม่รู้จะไปพึ่งใคร” เธอเล่าว่าเมื่อประมาณ 30 ปีก่อน ตนเองเป็นสาวตัวคนเดียวยังไม่มีสามี การให้เก็บของออกจากบ้าน รวมถึงการไม่ได้รับความช่วยเหลือจากพี่สาวก่อให้เกิดเป็น

ความเครียดและน้อยใจ เธอบอกเล่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิดที่มีต่อการต้องย้ายออกจากบ้านโดยไม่ทันตั้งตัวว่า

มีดแล้วนะเลิกงานมา จู่ ๆ มันเหมือนฟ้าผ่าลงมาเลย พุ่งนี้เอ็งเก็บข้าวของออกเลย เอ็งหาที่อยู่ใหม่เลย ถ้าวันนั้นไม่มีคงจะไม่มีครอบครัว วันนั้นรู้สึกว่ามันจะไปทางไหนได้ มันมีดแปดด้านไปหมด ยายเดือนก็ไม่ให้เราอยู่ พูดว่าเดี๋ยวเอ็งจะไปอยู่ที่ไหนล่ะ แทนที่เข่าจะบอกเอ็งอยู่กับพี่ก่อน หาบ้านได้แล้วค่อยอยู่ อันนี้เขาบอกว่า เอ็งจะอยู่ที่ไหน ถ้าเราเป็นพี่เห็นน้องลำบากจะพูดอย่างนี้ไหม นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

การถูกปฏิเสธหรือละทิ้งจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ถูกเชื่อว่าเป็นพื้นที่แห่งความรักความอบอุ่นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างไร้เงื่อนไข ได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจและความเชื่อความเข้าใจของนงค์ที่มีต่อความหมายครอบครัวที่สมาชิกจะปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริง ครอบครัวเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

ผู้วิจัยสังเกตว่า ปัจจุบันพี่สาวของนงค์มีอาชีพรับจ้างทำผ้าวน ไม่ได้มีสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากเธอนักและคาดว่าจะยากลำบากกว่า เห็นได้จากการที่เธอมักขอยืมเงินคนในชุมชนอยู่หลายครั้ง ประกอบกับลักษณะของที่บ้านพักอาศัยชั้นเดียวซึ่งมีขนาดเล็กประมาณ 20 ตารางวา เมื่อมองจากภายนอกเป็นบ้านที่ดูพึ่งถูกปะติดปะต่อด้วยอุปกรณ์ที่พอจะทำได้ เช่น ไม้ ไม้อัด กระเบื้อง ถุงปุ๋ย เธอถูกสามีทิ้งไปมีภรรยาใหม่ตั้งแต่ลูกสาวคนเล็กอายุได้ 3 ขวบ เมื่อลูกสาวทั้งสองโตมีครอบครัวทั้งคู่ก็ฝากหลานสาว 2 คนไว้ให้ดูแลโดยไม่ได้ส่งเงินมาแต่อย่างใด

ครั้งหนึ่งเธออนเจ็บป่วยอย่างหนักอยู่ในบ้านเป็นเวลาเกือบหนึ่งอาทิตย์ ไม่มีเงินกินข้าวไปหาหมอ บุญมีเห็นถึงทำหน้าที่เป็นธุระจัดการออกค่ารักษาพยาบาลพร้อมกับพาเธอไปโรงพยาบาล ผู้วิจัยเคยเห็นหลานของเธอเดินขอเงินขามอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนซื้อขนมให้กิน หลายครั้งคนเล่าให้ฟังว่าเธอขยืมเงินคนไปทั่วและไม่จ่ายเงินคืนจนกระทั่งเจ้าหนี้เสียชีวิต หลายคนพูดว่า “เขาไม่มี ไม่หนี ไม่จ่าย” ไม่เว้นแม้กระทั่งแม่ของผู้วิจัยที่บอกว่าด้วยความยากจนทำให้ยายผู้วิจัยอนุญาตให้เธออาศัยอยู่ในชุมชนโดยไม่จ่ายเงินค่าเช่าเป็นเวลา 30 กว่าปีมาแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับนงค์ ผู้วิจัยพบว่า พี่สาวของเธอเป็นที่ไม่ชอบหน้าจากคนในชุมชนมากกว่า พร หญิงวัย 59 ปี เจ้าของร้านขายของชำที่อาศัยอยู่ฝั่งตรงข้ามกับพี่สาวของนงค์เล่าว่า “เขาไม่แคร์สังคม ไม่แคร์อะไรทั้งสิ้น ขอให้ได้เงินมา” พร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2560)

เช่นเดียวกับบุญมีที่กล่าวว่า พี่สาวของนงค์ขยืมเงินเธอไปจำนวน 1,000 บาท และใช้เวลาประมาณ 4 ปีจนกว่าจะผ่อนคืนจนหมด นอกจากนี้เมื่อสอบถามจากคนในชุมชนพบว่า หลังจากที่นงค์ถูกรื้อห้องเพียงไม่กี่วันพี่สาวของเธอก็ถูกรื้อเช่นเดียวกัน

ขณะที่นงค์เผชิญกับการไม่มีบ้านอยู่อาศัย เนื่องจากความยากจนทางเศรษฐกิจไม่มีเงินพอที่จะเช่าหรือซื้อบ้าน แดงเพื่อนชายคนหนึ่งในกลุ่มคนที่สนิทกันฐานะเพื่อนร่วมอาชีพและเพื่อนกินดื่มจากวงเหล้าซึ่งชอบพอดัวเธออยู่ก่อนหน้านี้ ชักชวนให้มาอยู่ด้วยกันฐานะสามีภรรยา การไม่มีที่พึ่งรวมกับการคะยั้นคะยอจากพี่สาวให้คบหากับเพื่อนชายคนดังกล่าว ทำให้นงค์ตัดสินใจอยู่กับแดง ผู้เป็นสามีที่ห้องเช่าของแดง แม้ว่าความเป็นจริงตนจะไม่ได้รู้สึกชอบแดงเท่าที่แดงชอบตนเท่าไรนัก เพราะเห็นเป็นเพียงเพื่อนกินดื่มทั่วไป นงค์เล่าถึงเหตุการณ์ตัดสินใจอยู่กับแดงขณะนั่งอยู่กับบุญมีภายในบ้านของตนว่า “ใหม่ ๆ ก็แค่ว่าคุยธรรมดา ที่มันเหมือนโดนบีบบังคับ ในเมื่อพี่พูดแบบนี้ แล้วเราจะมีความรู้สึกยังไง ก็ต้องมีผิวใจ ไม่งั้นจะไม่มีผิวหรอก ก็เขารื้อบ้านแล้ว เราจะอยู่กับใคร เราจะรู้จักใคร คนเรามันมีคนที่ชอบเราอยู่แล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

ท่ามกลางการต้องการที่พึ่งพาทางเศรษฐกิจ อย่างการปราศจากที่อยู่อาศัยอันเป็นพื้นที่ที่ใช้หลบภัยจากอันตรายภายนอก การเลือกที่จะแต่งงานมีครอบครัว จึงเป็นเสมือนทางออกหรือวิธีการเอาตัวรอดของผู้หญิงตัวเดียว ที่ถูกละทิ้งหน้าที่การปกป้องดูแลจากเหล่าสมาชิกครอบครัว ด้วยการหาผู้ปกครองใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของนงค์ ซึ่งมีสถานะเป็นเพียงน้องสาวอันมีพี่สาวเป็นที่พึ่งพาเดียวในกลุ่มคน ดังนั้น การเลือกที่จะรับเอาอัตลักษณ์ของการเป็นเมียที่มีสามีไว้คอยพึ่งพายามลำบาก จึงเป็นการหาคนเพื่อทำหน้าที่แทนพี่สาวของเธอ การตัดสินใจแต่งงานจากมุมมองของนงค์ ไม่เพียงช่วยจุนเจือความขาดแคลนทางเศรษฐกิจของตน แต่ยังการช่วยเติมเต็มความไม่มั่นคงทางจิตใจของการถูกละทิ้งจากระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัว นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า ในช่วงเวลานั้นแดงน่าจะเป็นที่พึ่งพาเดียวของเธอ ที่จะช่วยให้ใช้ชีวิตได้อย่างไม่ยากลำบากอย่างนัก

นงค์ให้เหตุผลว่า การมีครอบครัวทำให้ตนมีคนคอยแบ่งเบาภาระในการทำงานหาเงิน ซึ่งจะช่วยให้สามารถพักผ่อนหย่อนใจจากการทำงานหนักตั้งแต่ยังเด็กได้ ดังนั้น การแต่งงานของเธอจึงเกี่ยวข้องกับการใช้ร่างกายผ่านการเชื่อมโยงทางเพศวิถี เพื่อเอาชีวิตรอดจากการถูกละทิ้งจากระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ที่สร้างความเจ็บปวดทางจิตใจและความขาดแคลนปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งนงค์กล่าวถึงเหตุผลของการตัดสินใจอยู่กับแดงว่า

โดนรื้อบ้าน แล้วพี่ก็มาพูดแบบนี้อีก น้องจะพึ่งใครเพราะน้องยังไม่มีผัวนะ เราต้องพึ่งว่าเอาคนนี้มั้ง คนนี้เขาคงดูแลเราได้ไง ที่ตัดสินใจมีคือว่าเขาคงดูแลเราได้ เพราะชีวิตมันเหนื่อย ๆ เยอะแล้วไง เราไม่เคยได้หยุดพักเลย เลยคิดว่าถูกต้องหยุดพักเสียมั้ง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

เหตุผลข้างต้นที่มีต่อการเป็นน้องสาวที่ถูกปฏิเสธความช่วยเหลือจากพี่สาว ทำให้นงค์ตัดสินใจย้ายไปอยู่กับแดงยังบ้านเช่าของแดงเมื่ออายุ 21 ปี ทั้งคู่มีลูกชายด้วยกันทั้งหมด 3 คน นงค์มองว่าสถานการณ์นั้นบีบบังคับให้ตัวเองต้องมีสามีขณะที่ยังไม่ชอบพอเท่าไรนัก ขณะที่บุญมีที่นั่งฟังอยู่ด้วยนั้น พุดกับนงค์ในเชิงขบขันว่า “หากไม่ชอบทำไมจึงมีลูกด้วยกันตั้ง 3 คน” ผู้วิจัยได้ยินนงค์

ตอบกลับพร้อมกับให้เหตุผลในมุมมองของเธอด้วยน้ำเสียงจริงจังว่า “ก็คือตอนนั้นพอมันได้แล้ว เราก็ต้องมีลูกอะ เราคิดว่าเราได้เสียกันแล้ว เราต้องมีลูกและ...” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

แม้ว่านางจะตอบเพียงสั้น ๆ แต่หากคำตอบนั้นเป็นคำตอบที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นเมียในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศได้อย่างชัดเจน เหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่า เมื่อผู้หญิงก้าวเข้าสู่พื้นที่ครอบครัวแล้วการเป็นแม่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จากมุมมองของนงค์ การเลือกที่จะดำเนินอัตลักษณ์ของการเป็นเมียในพื้นที่ครอบครัว เป็นสิ่งที่มาพร้อมกับอัตลักษณ์ของการเป็นแม่ ความคิดของเธอที่มีต่อการมีลูก จึงสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดจัดวางหน้าที่ของผู้หญิงต่อโครงสร้างครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะบทบาทของการเป็นเมียคือการทำหน้าที่ผลิตลูกให้สามี ซึ่งไม่เพียงแต่การต้องผลิตลูก แต่พวกเขายังต้องทำหน้าที่วางแผนและบริหารจัดการทางการเงินภายในครอบครัว เพื่อให้พร้อมสำหรับการมีลูกอีกด้วย ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “ตอนเราแต่งงานเสร็จแล้วเราก็กว้างแผนเขาอะไม่วางแผน เราเป็นผู้หญิงเราต้องวางแผนของเราเอง เราก็ทำงานสักปีนึงนะ เก็บตังค์ปีนึงนะก่อนที่จะปล่อยให้มามีลูก ไม่งั้นเราก็ออยู่ไม่ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

แม้ว่านางจะตัดสินใจอยู่กับแดงเพราะสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้ต้องหาช่องทางเอาตัวรอดในการใช้ชีวิต เนื่องจากเธอมองว่า การเป็นผู้หญิงตัวคนเดียวที่ปราศจากบ้านอยู่อาศัยและคนคุ้มครองเป็นสิ่งที่อันตราย ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “คือมันฉุกเฉินไง พุดง่าย ๆ ครอบครัวเรามันฉุกเฉิน ตอนเราได้กันมันฉุกเฉินมาก ไม่ได้คบกันนะ คืออาศัยว่ามันฉุกเฉินทุกใจ เราเป็นผู้หญิงตัวคนเดียว ออกมาตัวคนเดียว ไม่มีที่อยู่” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

แต่อย่างไรก็ตาม เธอยังคงมีข้อตกลงกับแดงก่อนอยู่กินว่าหากไม่พอใจต่อความสัมพันธ์หรือการใช้ชีวิตคู่ให้มีการพูดคุยตกลงกันอย่าทำร้ายร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพราะ “แม้แต่พ่อแม่ยังไม่เคยมีใครทำร้ายด่าทอแม้แต่คนเดียว” เมื่อสอบถามผู้วิจัยพบว่า การที่นงค์สร้างข้อตกลงร่วมกันกับแดงก่อนเริ่มต้นใช้ชีวิตคู่มาจากการที่เธอยังไม่เคยคบหาหรือศึกษาถึงนิสัยใจคอส่วนตัวของแดงก่อนอยู่กินมากนัก ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “เราไม่เคยศึกษาดูใจกัน” เธออธิบายเพิ่มเติมว่า

เราพูดตกลงกันตั้งแต่เราจะแต่งงาน ตั้งแต่ว่าได้กัน แล้วต้องมีข้อตกลงกัน ชีวิตกูอยู่อย่างนี้ทำงาน ไม่ได้มองมืออดิอยู่นะ กูออกจากพ่อแม่กูตั้งแต่อยู่ปอสันะ กูตื่นรู้สึกตัวมานะ บอกหมด อย่าทำให้กูเจ็บ ทะเลาะกันได้แต่อย่าลงมือ เพราะกูเกิดมาพ่อแม่กูไม่เคยตีกูแม้แต่แปะเดียวจนตายจากกัน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

การเป็นผู้หญิงแกร่งดิ้นรนทำงานสู้ชีวิตด้วยตัวคนเดียว โดยปราศจากการอุ้มชูดูแลจากผู้เป็นพ่อแม่ จึงเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ที่นงค์มักพูดให้ผู้วิจัยฟังด้วยความภาคภูมิใจอยู่เสมอ โดยที่

อัตลักษณ์ดังกล่าวนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล หากแต่ถูกประกอบสร้างมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่ผลักดันให้ต้องดิ้นรนสู้ชีวิตด้วยตนเอง

หลังจากตัดสินใจอยู่กับแดง ช่วงแรกเธอย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านเช่าขนาดเล็กชั้นเดียวของแดงบริเวณกลางซอย ที่ปลูกสร้างด้วยไม้ผสมกระเบื้องขนาดกว้าง 15 ตารางวา ในราคาเดือนละ 500 บาท เธอและแดงซึ่งเป็นสามีต่างคนต่างช่วยกันทำมาหากิน ไม่ได้พักเหนื่อยการจากทำงานและใช้ชีวิตแม่บ้านตามความต้องการของตน ทั้งคู่ทำงานเป็นคนงานในโรงเหล็กที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกัน แดงทำงานแผนกช่างซ่อมบำรุง นงค์นั่งอยู่ประจำเครื่องแท่นเหล็ก เธอเล่าถึงความยากลำบากต่อการทำงานว่า ตนมักจะทำหน้าที่ยกน้ำเหล็กร้อนเทลงในแม่พิมพ์เหล็กหลายต่อหลายครั้ง งานของเธอจึงเป็นงานที่ต้องใช้ความอดทนและแรงกายเป็นอย่างมาก “เราอยู่ด้วยลำแข้งของเรา ผัวเมียสู้กันมาไม่ย่อท้อ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

ทั้งนงค์กับแดงต่างขยันทำงานช่วยกันทำมาหากิน เธอตั้งใจว่าจะทำงานหาเงินเป็นเวลา 1 ปี จึงจะตัดสินใจมีลูก ด้วยการพยายามเก็บออมรายได้จากการทำงานของตนและสามี มาเป็นทุนในการสร้างครอบครัว นงค์บอกว่าเพราะเธอเป็นผู้หญิง จึงต้องเป็นฝ่ายทำหน้าที่วางแผนครอบครัว โดยบอกเล่าถึงวิธีการตั้งตัวเพื่อสร้างครอบครัวกับแดงในช่วงแรกว่า “เมื่อก่อนเขาให้แค่วิกสองพันเอง เราก็เก็บ ๆ ก็คือว่าเราทำงานด้วยเงิ เอามาเก็บ ๆ ๆ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

หน้าที่ในการวางแผนชีวิตครอบครัวที่ถูกเชื่อว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในการบริหารจัดการเรื่องในบ้าน โดยเฉพาะ เรื่องการเก็บออมเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงลูก สะท้อนให้เห็นว่า การมีลูกถูกมองว่าเป็นภาระรับผิดชอบส่วนตัวของผู้หญิง และความพยายามดิ้นรนหาเงินของเธอกับสามี เป็นเหตุผลที่ทั้งคู่ยังคงใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากนัก โดยเธอบอกเล่าถึงชีวิตของตนกับสามีในช่วงแรกของการอยู่กับว่า “ต่างคนต่างทำงาน ถึงอยู่ได้ทุกวันนี้ไง ถ้าทำงานคนเดียวก็คงอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่ว่ามีครอบครัวมีลูกแล้ว เราไม่ทำมาหากินนะ ทำงานมาตลอด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

ความขยันทำงาน ประกอบกับการไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เป็นสิ่งที่เธอบอกเล่าให้ผู้วิจัยฟังอยู่เสมอ หลังจากอยู่กับแดงมาเป็นเวลา 4 ปี นงค์ตั้งท้องและคลอดแต่ลูกชายคนแรกตอนอายุ 25 ปี เธอเล่าว่า ด้วยความที่ที่ตนกับสามี “กำลังมีแรง กำลังอยากได้” ทำให้ต่างคนต่างเร่งทำงานเก็บเงิน เธอทำงานควบสองกะตั้งแต่ช่วงเช้า 9.00-16.00 น. และช่วงดึก 17.00-24.00 น. (เที่ยงคืน) จึงจำเป็นต้องจ้างหญิงวัย 41 ปี มีอาชีพพับถุงกระดาษขายอยู่ท้ายชุมชนเลี้ยงดูแทน โดยจ่ายค่าจ้างเป็นเงิน 20 บาท ต่อวัน จากค่าแรงทำงานของนงค์ที่ได้นั้นละ 50 บาท “ตอนนั้นจ้างเขาเลี้ยง เราซื้อข้าวให้เขา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

หากวันใดนงค์ไม่เข้ากะกลางคืน เธอจะไปรับเต้าที่บ้านผู้หญิงคนดังกล่าว ในช่วงเวลา 16.00-17.00 น. ซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกงาน นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า เธอกับสามีจ้างผู้หญิงคนดังกล่าวให้

เลี้ยงดูแต่เป็นเวลาเกือบ 1 เดือน ผลจากการจ้างเลี้ยงทำให้เต่าเกิดอาการเจ็บป่วยด้วยโรคปอดบวม ระยะสุดท้ายอย่างรุนแรง เนื่องจากถูกจับอาบน้ำอยู่ในกะละมังเป็นเวลานาน เธอเพิ่งรับรู้ถึงวิธีการเลี้ยงดูเต่าของหญิงคนดังกล่าว จากการออกมาทำธุระนอกโรงงานและแวะมาดูชีวิตความเป็นอยู่ของลูกช่วงพักเที่ยง นางค์เล่าว่า

เขาไว้แต่ในเปล แต่ก่อนตอนที่มันจำเป็น เปลผ้าผูกใจ ก็มานั่งพับดูแล้วจุกๆกัน ยุงไ้วข้างล่าง เมื่อก่อนเราไม่เคยเห็น ไปใส่ยากันยุงไ้วข้างล่างเปลลูก พอมันตื่นมาก็ไปแช่ไ้วในกะละมัง มันถึงเป็นอย่างนี้ แล้วก็มาเป็นปอดบวม เป็นเกือบตายอะ นางค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงป่วยเป็นโรคปอดบวมอย่างรุนแรง แต่ทว่า ตามร่างกายของเต่ายังมีรอยไหม้ขนาดเท่าหัวไม้ขีดไฟคล้ายกับถูกจี้ด้วยก้านไม้ขีดหรือหัวยาสูบหลายจุด เมื่อสอบถามพี่เลี้ยงเด็กเธออ้างว่า หลานชายของวัย 10 ขวบ เป็นคนนำก้านไม้ขีดไฟไปจี้ที่ตัวเด็กเวลาเล่นในเปลผ้า ขณะที่นางค์เชื่อว่า หญิงพี่เลี้ยงเด็กเป็นคนทำเพราะเห็นว่าเขาเป็นเสมือนคนเก็บกตที่เอาแต่นั่งอยู่ในบ้านทั้งวัน

พอไปถามเขาว่าป้าเป็นอะไรเนี่ย เขาว่าไอ้ปอกมันเอาหัวไม้ขีดไปจี้ เราไม่รู้หรอกระนะ ไม่รู้ว่าเป็นไอ้ปอกหรือเป็นตัวเขาเราก็ไม่รู้อีกนะ แต่มองสภาพเขาแล้วจะเป็นหลานหรือตัวเขาก็ไม่รู้ เพราะเขาเองก็เหมือนคนอยู่แต่ในบ้านอะเนอะ ไม่ออกมาทำอะไร นางค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ความเป็นแม่ชนชั้นแรงงานของนางค์ ที่ต้องใช้เวลาทั้งหมดไปกับการทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงดูปากท้องของตนเองและครอบครัว อันเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ได้ผลักเธอต้องแบ่งปันการเป็นแม่ (share mothering) ของตนเอง กับพี่เลี้ยงเด็กที่เข้ามาทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกแทนตน

ความเจ็บป่วยจากการจ้างเลี้ยงเต่าในครั้งนั้น ทำให้นางค์ต้องลางานเพื่อพาเต่าไปรักษาที่โรงพยาบาลขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ แต่ก็ยังคงไม่มีทีท่าว่าจะดีขึ้นเนื่องจากหมอให้ยาและรักษาตามอาการ ทำให้ไม่ทราบว่าลูกชายของตนเป็นโรคปอดบวมระยะสุดท้าย เธอบอกกับผู้วิจัยถึงวิธีการรักษาของหมอว่า “เขาไม่ตรวจอะไรเลย เขาจะจ่ายตามอาการที่เราบอกว่าป้าเป็นไข้ ก็ให้ยาแก้ไข้แค่นั้น พอกินนมไปก็อ้วก มันจะมีอาการว่าท้องเสียมั่งอะไรมั่ง” นางค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

อาการเจ็บป่วยของเต่าที่ยังคงทรุดหนักทำให้นางค์ชวนพี่สาวไปเป็นเพื่อนเพื่อพาเต่านั่งรถไปรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ จากการตรวจร่างกายโดยละเอียด จึงทราบว่าลูกชายของตนเป็นโรคปอดบวมระยะสุดท้าย หมอผู้ทำการรักษาย้ำกับเธอว่า หากไม่ให้เต่านอนโรงพยาบาลเขาอาจจะเสียชีวิต จากคำเตือนของหมอที่มีต่ออาการป่วยอย่างหนักของลูกชายวัยเพียง 3 เดือน ทำให้เธอตัดสินใจให้เต่านอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นระยะเวลาเกือบหนึ่งอาทิตย์ แม้ว่า

ค่ารักษาจะมีราคาสูงมากเมื่อเทียบกับคนที่ได้ค่าแรงทำงานวันละ 50 บาท นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า “มันแพงอะ ค่าเอ็กซ์เรย์ค่าอะไร คีนละพัน แม่ตั้งค้ก็ไม่มีไป ไปก็ไปน้อยโง่ นอนเป็นอาทิตย์ ร่มหมื่น เยอะอยู่นะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การนำเงินเก็บจากการทำงานที่หามาได้ด้วยความยากลำบาก มาใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาลให้แก่ลูกจึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของความเป็นแม่ของนงค์ที่ให้ความสำคัญกับชีวิตของลูกมาเป็นลำดับแรก แม้ต้องเผชิญกับความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ทำให้เห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ต่อการรับผิดชอบชีวิตลูกจึงเป็นภาระผูกพันของผู้เป็นแม่อย่างไม่อาจปฏิเสธได้

หลังจากส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลเพียงหนึ่งเดือนแต่ก็เริ่มมีอาการดีขึ้น นงค์จึงส่งเขาไปให้พ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ให้ช่วยเลี้ยงดูแทน เนื่องจากไม่มีเวลาเลี้ยงดูได้ด้วยตนเอง ประกอบกับความรู้สึกผิดหวังกับการจ้างเลี้ยงครั้งนั้น เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้ตนเกือบสูญเสียลูกชายคนแรก อีกทั้งยังต้องเสียเงินจำนวนมากเพื่อรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยของเต่า ทำให้เงินเก็บที่ได้จากการทำงานของเธอกับสามีเริ่มลดน้อยลง พ่อกับแม่ของเธอซึ่งมีสถานะเป็นตากับยายของเต่าจึงทำหน้าที่เป็นครอบครัวตัวแทน (surrogate family) ที่คอยดูแลจัดหาอาหารหรือแม้แต่อบรมสั่งสอนเขาเสมือนกับพ่อแม่ทางสายเลือด

นงค์เล่าว่า แม่ตนจะส่งเต่าไปให้อยู่กับพ่อแม่ของเธอที่ต่างจังหวัด แต่เมื่อถึงช่วงที่พ่อกับแม่มีเวลาว่าง ทั้งคู่จะพาเต่านั่งรถทัวร์มาหาในชุมชน ทำให้เธอมีโอกาสดูเลี้ยงดูเต่าเป็นระยะ นงค์บอกว่าเต่ามีปัญหาทางร่างกายที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปตั้งแต่ยังเด็ก เริ่มจากวิธีการสื่อสารเพื่อเรียกตนผู้เป็นแม่ เต่าจะใช้วิธีการตีหรือตบที่อกเธอ พร้อมกับขี้นิ้วไปยังสิ่งที่ตนต้องการแทนการพูดคุยตอบโต้ เต่ามีอาการไม่พูด พูดไม่ชัดกระจน กระทั่งอายุประมาณ 4-5 ปี จนทำให้บางครั้งรู้สึกแปลกใจจึงสังเกตและทราบช่วงหลังว่าลิ้นไก่และลิ้นของลูกชายตนนั้นสั้นกว่าเด็กปกติจึงทำให้พูดไม่ได้ พูดไม่ชัด เธอจึงต้องใช้วิธีการฟังอย่างตั้งใจพร้อม ๆ กับคาดเดาส่งที่เขาพูด

ลิ้นไก่เขาสั้น แล้วลิ้นที่เขาแลบมามันแค่ตรงนี้ แคริมฝีปาก ลิ้นสั้นด้วย ธรรมดา มันจะกระดก ปลายลิ้นเรามันจะกระดก เวลาเราพูดมันจะกระดก แต่ที่นี้มันกระดกไม่ได้ มันแค่พองเราลุกอ้าปากไป อ้อ ลิ้นสั้น แล้วลิ้นไก่เขาก็เหมือนไม่มี มีนิดเดียว มันโผล่มาแค่นิดเดียว นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ปัญหาด้านการสื่อสารของเต่า ทำให้บางครั้งไม่สามารถที่จะตอบโต้และเข้าใจในสิ่งที่เต่าต้องการได้มากนัก ซึ่งไม่เพียงแต่ปัญหาด้านการสื่อสารเท่านั้น ในวัยเด็กเต่ายังไม่สามารถเดินเหินได้ คล่องแคล่วอย่างเด็กอายุรุ่นราวคราวเดียวกันในชุมชน นงค์ผู้เป็นแม่ให้เหตุผลว่าเขาระดุกอ่อนไม่แข็งแรง เธอเล่าอาการเจ็บป่วยของลูกชายให้ผู้วิจัยฟังว่า “พอเริ่มโตมาเหมือนว่ากระดุกเขาอ่อน 5 ขวบ 7 ขวบแล้ว ยังต้องอุ้มลากเดินนะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

อาการเจ็บป่วยทั้งการไม่สามารถพูดคุยและเดินเล่นได้ดังเดิกรั่วไป ทำให้ในมุมมองของนงค์ผู้เป็นแม่เต่าเป็นเด็กเลี้ยงยาก เพราะต้องคอยพาไปรักษาที่โรงพยาบาลบ่อยครั้ง “เขาเลี้ยงยาก เลี้ยงยากอย่างที่ว่านี้แหละ ป่วยบ่อยเสียเงินเยอะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) เธอกับพ่อแม่จึงสลับหน้าที่กันไป ๆ มา ในการเลี้ยงดูเต่า การส่งตัวเต่าไปให้พ่อแม่ช่วยเลี้ยง ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าครอบครัวตัวแทน อันเป็นการที่ตากกับยายทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ที่แท้จริง แต่ยังเป็นการแบ่งบันการเป็นแม่ (share mothering) กับพ่อแม่ของเธอ ด้วยการสร้างบุคคลผู้ทำหน้าที่แทนเพื่อเลี้ยงดูลูกของตน

การส่งลูกไปให้พ่อแม่ที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัดเลี้ยง จึงเป็นความพยายามดิ้นรนต่อบทบาทการเป็นแม่ในรูปแบบหนึ่ง เมื่อตนไม่สามารถที่จะรับหน้าที่อันเป็นภาระรับผิดชอบของการเป็นแม่ได้ เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยนงค์มองว่า การส่งเต่าไปอยู่ที่ต่างจังหวัดจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเขาลง ทั้งนี้เพราะในมุมมองของเธอ การกินอยู่ที่ต่างจังหวัดไม่จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากนัก สามารถเก็บผักริมรั้วเพื่อนำมาประกอบอาหารได้ ทำให้เงิน 2,000 บาท สามารถเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตได้เป็นเวลาหนึ่งเดือน

การมุ่งมั่นต่อการทำงานเพื่อสร้างครอบครัวของตนกับแดงผู้เป็นสามี ทำให้นงค์ตัดสินใจซื้อบ้านหลังแรกหลังจากทำงานเก็บเงินมาเป็นเวลาเกือบ 10 ปี บ้านดังกล่าวเป็นบ้านที่ซื้อต่อจากคนในชุมชนราคาราว 50,000 บาท เมื่อสอบถามนงค์ให้เหตุผลถึงการตัดสินใจซื้อบ้านว่า หากมีลูกมีหลานจะได้ไม่ต้องหอบของพะรุงพะรังย้ายบ้านเพื่อหาที่อยู่ใหม่บ่อย ๆ เธอเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าช่วงแรกสามีไม่เห็นด้วยกับการซื้อบ้าน เพราะมองว่าเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่อตน “เขาบอกว่าเอาทำไมบ้านอะ เขาว่าอย่างงี้ จะซื้อไปทำไม เขาเขาอยู่ดีอยู่แล้ว เพราะเขาไม่เคยสนใจเรื่องบ้าน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การวางแผนชีวิตครอบครัวถูกผลักดันให้กลายเป็นภาระการจัดการหรือการตัดสินใจของฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นเมียและแม่อย่างกรณีของนงค์ และแม้ว่าการซื้อบ้านจะไม่เป็นที่เห็นด้วยของสามี แต่นงค์ก็เลือกตัดสินใจด้วยตัวเองเพื่อให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เธอมองว่าการซื้อบ้านไม่ใช่สิ่งที่เสียเปล่า เพราะหากตนย้ายออกไปอยู่ในชุมชนอื่นก็สามารถที่จะขายบ้านและนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวได้ เธอเล่าให้ผู้วิจัยฟังด้วยความภาคภูมิใจอยู่เสมอในฐานะเมียและแม่ผู้เป็นเสาหลักการวางแผนชีวิตครอบครัวให้อยู่รอดโดยไม่ “แตกกระจาย” ดังเช่นครอบครัวอื่นในชุมชนถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสามีจะไม่ค่อยราบรื่นนัก

หลังจากคลอดเต่าลูกชายคนโต เวลา 4 ปีต่อมา นงค์ตั้งท้องคลอดลูกชายคนที่สองเช่นเดียวกัน เธอนำหยกไปฝากพ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ให้ช่วยเลี้ยง ตั้งแต่เขาอายุประมาณ 7-8 เดือน ด้วยการส่งเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวของลูกไปให้บางเดือน นงค์บอกว่าเธอต้องทำงานไม่มีเวลาเลี้ยงลูกมากนัก แต่หากพ่อแม่มีเวลาวางพวกเขา ก็จะเดินทางเข้ามาหาพร้อมพาหยกลูกชายของเธอมา

ฝากไว้ชั่วคราว เธอบอกว่าเป็นการสลับกันเลี้ยง การมีโอกาสนี้เลี้ยงดูลูกเพียงชั่วคราวทำให้เธอบอกกับผู้วิจัยว่าตนไม่ค่อยถนัดหรือเชี่ยวชาญในการเลี้ยงเด็กเท่าไรนัก แม้ว่าในความเป็นจริง อาชีพแรกที่เธอทำหลังจากการเดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ คืออาชีพผู้ช่วยพี่เลี้ยงเด็กที่ทำมาเป็นเวลานาน 7 ปี

จากการที่นงค์นำหยกไปฝากให้พ่อแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ช่วยเลี้ยงดูแทน ทำให้เขาเรียกทั้งคู่ว่าพ่อแม่ หยกใช้ชีวิตและเรียนหนังสืออยู่ที่จังหวัดสุรินทร์จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยเป็นลูกชายคนเดียวที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากนงค์น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเต่าและบอล ทั้งนี้เพราะอาการเจ็บป่วยของหยก จากโรคปากแหว่งเพดานโหว่นั้น สามารถรักษาให้หายเป็นปกติ ตรงกันข้ามกับเต่าและบอล ที่มีความเจ็บป่วยทางสมอง ทำให้ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง

นงค์บอกกับผู้วิจัยถึงอุปนิสัยของหยกว่า หยกเป็นคนขยันรับจ้างทำงานเพื่อหาเงินค่าขนม และเงินไปเที่ยวเองตั้งแต่ยังเด็ก เธอเล่าให้ฟังถึงความขยันทำมาหากินของหยกผู้เป็นลูกให้ฟังด้วยท่าทีภูมิใจอยู่บ่อยครั้ง

ปอสี ปอห้า ปอหกนี่แหละ เขาเป็นคนที่รับจ้างทำงานรับจ้าง พอหยุดเรียนวันเสาร์อาทิตย์ไปรับจ้างเกี่ยวข้าว อยากไปเที่ยวงานช้างไปรับจ้างเสาร์อาทิตย์ไปเกี่ยวข้าว ได้บ้างไม่ได้บ้าง เขาก็ให้วันละห้าสิบบาทถึงหกสิบคนที่จ้างนะ เก็บค่ารถมาหาแม่ หยกจะไม่อยู่นิ่ง ทำทุกอย่างที่เขาทำได้ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากความเป็นเด็กขยันรู้จักลู่อู่ทางการทำมาหากิน โดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลอื่นอย่างพ่อแม่หรือตากับยายแล้ว นงค์ยังเล่าว่า หยกเป็นเด็กที่มีความกตัญญูรักแม่ มีความสามารถในการดูแลตนเองสูง ฉลาด รู้จักเอาตัวรอด เธอยกตัวอย่างให้เห็นถึงความสามารถของหยกที่เดินทางโดยรถขนส่ง (บขส.) จากจังหวัดสุรินทร์ เพื่อจะมาหาเธอผู้เป็นแม่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยตัวคนเดียวตั้งแต่อายุ 10 ขวบ

ปิดเทอมเรียนอยู่บ้านนอก ตั้งแต่ปอสีถึงปอห้าปอหกปิดเทอมจะต้องขึ้นมาหาแม่ เขาบอกว่าแม่มาลงตรงไหนทำยังไง บอกว่าถ้าหนูจะมาเองจริง ๆ อยู่ที่ปากเราซื้อตัวมาแต่ต้องมาแต่เช้านะ มาแต่เช้าถึงว่ารถเมล์ถ้าหนูนั่งสายหนึ่งสามแปดมันก็มาสุดสายตรงที่อู่ และหนูก็ข้ามถนนมาขึ้นสองแถว บอกเขาและมาลงตรงบ้านจำได้ไหมบ้านเราต้องขึ้นสะพานนะครับ ๆ ก็มา พอมาปุ๊บตอนนั้นมาตอนกลางคืนมาถึงนี่เหมือนจะตีสี่ มาเรียกที่ประตู แม่ เสียงใครเหมือนเสียงหยก หรือเราฝันไปหรือเปล่า นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

เรื่องเล่าของนงค์ที่กล่าวถึงอุปนิสัยของหยก สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อความเข้าใจที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสายเลือดว่า ความผูกพันที่มีต่อพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด (biological parents) นั้นมี

ความสำคัญมากกว่าครอบครัวทางสังคม จากมุมมองของหยก ตากับยายจึงมีสถานะเป็นพ่อแม่ตัวแทน ขณะที่นงค์กับแดงคือพ่อแม่ที่แท้จริง การเดินทางออกจากบ้านด้วยตัวคนเดียวจากจังหวัดสุรินทร์มายังสมุทรปราการเพื่อหาแม่ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดได้เป็นอย่างดี

แม้นงค์จะนำทั้งเต่ากับหยกไปฝากพ่อกับแม่ของเธอที่จังหวัดสุรินทร์ให้ช่วยเลี้ยงแทนตั้งแต่ทั้งคู่ยังเป็นเด็ก เนื่องจากแดงกับเธอต้องทำงานนอกบ้าน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อตั้งท้องบอลลูกชายคนที่สามได้ 8-9 เดือน นงค์มีเหตุจำเป็นจะต้องหยุดทำงานนอกบ้านอย่างถาวร เพราะอาการแพ้ท้องอย่างหนักจนไม่สามารถทำงานได้ ประกอบกับการไม่มีใครช่วยเลี้ยงดูลูก เนื่องจากพ่อแม่เริ่มแก่ตัวลง จึงไม่มีเรี่ยวแรงที่จะใช้ชีวิตได้ไปตามปกติ ทำให้เธอจำเป็นต้องเลี้ยงดูบอลลูกชายคนที่สามด้วยตัวเอง นงค์เล่าว่า ด้วยความที่ไม่เคยเลี้ยงลูกแบบเต็มเวลา ทำให้เมื่อถึงเวลาต้องเลี้ยงดูบอลตนจะเกิดอาการหงุดหงิดแต่ต้องพยายามทำใจ “เราคนทำงาน พอเลี้ยงลูกก็หงุดหงิด แต่ก็ต้องทำใจ แต่บอลเป็นคนเลี้ยงยาก คือเลี้ยงยากเกี่ยวกับสุขภาพใจ เขาป่วยบ่อยไป มันต้องใช้แต่เงิน ” นงค์ นามสมมติ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

บทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ที่มีต่อลูก ทำให้นงค์ต้องใช้ความอดทนและความเข้าใจในการเลี้ยงดูลูก แม้ว่าความเป็นจริงตนจะรู้สึกอึดอัดใจก็ตาม เมื่อนงค์หยุดทำงานนอกบ้านหันมาทำหน้าที่แม่เต็มตัวหลังจากคลอดบอลลูกชายคนที่สาม ทำให้เธอปราศจากรายได้ส่วนตัว มีเพียงแดงผู้เป็นสามีทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวหาเลี้ยงสมาชิกทุกคนในบ้าน เขาให้เงินจำนวน 10,000 บาททุกเดือน ตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2554 เพื่อให้เธอบริหารจัดการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แม้แดงจะเป็นผู้หาเลี้ยงนงค์กับลูก แต่ทั้งคู่มีเรื่องกระทบกระทั่งกันอยู่บ่อยครั้ง เธอบอกกับผู้วิจัยว่า แแดงผู้เป็นสามีเมินเฉยไม่เอาใจใส่ดูแลตนกับลูกตามบทบาทของสามีและพ่อ โดยเฉพาะกับเต่าลูกชายคนโตที่แดงไม่ชอบหน้าและไม่สนิทสนมด้วย “เขาเองก็ไม่ค่อยถูกกับพ่อ เพราะพ่อก็ไม่ถูกกับลูกไป อาการของเขามันเป็นตั้งแต่เราท้องแล้วแหละ พ่อต้องมาเขาไม่เคยเอาใจใส่ดูแลเราเลย พ่อจะไม่เอาคนโต จะไม่ถูกกันก็ไม่เคยจับไม่เคยช่วย อยู่กับแม่คนเดียว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

พฤติกรรมของแดงสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่ว่าภาระเลี้ยงดูเป็นหน้าที่ของผู้เป็นแม่ โดยที่ตนเองมีหน้าที่เป็นเพียงผู้หาเลี้ยงสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยสังเกตว่าอาการเจ็บป่วยของเต่าน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้แดงห่างเหินกับเต่าซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงด้วย ทั้งนี้เพราะเธอต้องทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบลูกชายคนโตที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตลอดชีวิต ทั้งคู่ต่างโทษว่าเป็นความผิดของกันและกันซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้เต่ามีอาการเจ็บป่วย

แม้นงค์กับสามีจะไม่ลงรอยต่อกัน แต่ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มี ความขัดแย้งมากนัก จนกระทั่งเมื่อ ปี พ.ศ. 2552 นงค์ตัดสินใจซื้อบ้านหลังที่สองซึ่งปลูกสร้างอยู่ติดกับบ้านหลังเดิม ด้วยการผ่อนจ่ายเจ้าของที่เดือนละ 1,000 บาท จากราคาบ้าน 70,000 บาท หลาย

คนในชุมชนบอกผู้วิจัยว่า บ้านที่เธอซื้อมีเรื่องลึกลับไม่มีใครสามารถเช่าอยู่ได้ แต่เพราะนงค์เป็นคนเล่นไสยศาสตร์จึงทำให้เธอและครอบครัว สามารถอาศัยอยู่ภายในบ้านได้อย่างปกติ การถูกมองว่าเป็นคนเล่นของ ประกอบกับความยากจน ทำให้คนในชุมชนไม่ค่อยให้ความสนิทสนมกับเธอและครอบครัวมากนัก ผู้วิจัยมองว่า การถูกมองว่าเป็นคนเล่นไสยศาสตร์ของนงค์ น่าจะมาจากการเชื่อมโยงตัวตนของเธอกับการเป็นคนจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เธอและครอบครัวแปลกแยกจากคนอื่น ๆ ในชุมชน

เมื่อนงค์ตัดสินใจซื้อบ้านหลังที่สอง เธอทำหน้าที่นำเงินมาผ่อนบ้านโดยหักจากค่าแรงที่ได้มาจากสามี ประกอบกับรายได้เสริมจากการเย็บผ้าวัน แต่อย่างไรก็ตาม เธอยังคงเหลือเงินที่ต้องผ่อนจ่ายอีกเป็นจำนวน 30,000 บาท ทำให้แดงผู้เป็นสามี เกิดความสงสัยว่าเพราะเหตุใดจึงยังผ่อนจ่ายไม่หมด ทั้งที่ตนจะเป็นฝ่ายให้เงินนงค์ทุกเดือน จึงทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อการจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้านของนงค์

ก็มาเอาหลังนี้ เขาเลยถามว่าไม่หมดอีกหรือ หมดที่ไหนล่ะ เงินให้มาแบบนี้ บางทีผลัดไปบอกไม่มีนะ ตังค์เอากินก่อนนะ แต่ถึงยังไงก็จะส่งให้หมด แต่นี่ก็จะหมดอยู่แล้ว เหลืออยู่แค่สามหมื่นเอ็ง เพราะว่าไม่ได้ส่งแบบเต็มเม็ดเต็มหน่วยไง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

จนกระทั่งเมื่อ ปี พ.ศ. 2557-2561 หรือระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา แดงผู้เป็นสามีได้ “ลดค่าแรง” ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่ต้องจ่ายให้แก่กัน เพื่อบริหารจัดการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และค่ากินอยู่ของตนกับลูกจากจำนวน 10,000 บาท เหลือจำนวน 5,000 บาท และ 2,500 บาท เธอจึงพยายามดิ้นรนหารายได้เพิ่มเติมด้วยการขายกล้วยเตี๋ยภายในบ้าน แต่ทว่า การลดค่าแรงของสามีก็ทำให้นงค์รู้สึกเครียด อึดอัดใจ เพราะต้องพยายามประคองรายจ่ายให้เพียงพอกับรายรับที่ถูกลดจำนวนลงแต่ละเดือน

บทบาทหน้าที่ที่มีต่อการเป็นแม่และเมียภายใต้ครอบครัวแบบรักต่างเพศ ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการยึดโยงให้ทั้งนงค์ต้องแบกรับภาระหน้าที่ในพื้นที่ครัวเรือน เพื่อดูแลเอาใจใส่สามีและลูก ทำให้เธอถูกตัดขาดจากพื้นที่การทำงานนอกบ้าน และจำเป็นต้องพึ่งพาสามีในทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ภาวะบีบเค้นทางจิตใจอันมาจากความขาดแคลนทางการเงินที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความไม่เชื่อใจของสามีที่มีต่อเธอทำให้นงค์เกิดความตึงเครียด จึงหันไปพูดคุยพร้อม ๆ กับระบายความอัดอั้นของตนให้แก่บุญมีเพื่อนบ้านได้รับฟัง การรับรู้ถึงความยากลำบากและการพูดคุยที่ถูกคอบของนงค์ ทำให้บุญมีรู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจ จึงให้ความช่วยเหลือ คอยดูแลเธอยามทุกข์ยาก ความสนิทสนมที่มีระหว่างกันจึงทำให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ค่อย ๆ พัฒนาจากเพื่อนมาเป็นคนรัก ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

มีอะไรเราก็บอกเขา แบบว่ายังง้อะ เล่าให้เขาฟังว่าเราเป็นยังไง ระบายออก ทำให้มันก็มีความสุขไปอีกแบบนึง ไม่มีกินก็บอกเขา เขาก็ช่วยเรา ตอนนี้อยู่รู้สึกตัวเองจะว่าไม่ใช่ผู้หญิงอ่ะ ใจมันแบบจะว่า มันเหมือนผู้ชาย คิดว่าตัวเองมันแบบ จิตใจเราแบบอย่างเงี้ย ผู้หญิงมันไม่มีและ มีแต่มันน้อย นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

จากคำกล่าวของนงค์ บุญมีจึงเป็นเสมือนที่พึ่งพาทางกาย ทั้งเรื่องอาหารการกินและด้านจิตใจให้แก่เธอยามเหนื่อยล้าจากแรงกดดันที่มีต่อบทบาทการเป็นเมียและแม่ในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ

นอกจากการถูกลดค่าแรงจากแดงผู้เป็นสามี ที่ทำให้เกิดเป็นความขาดแคลนทางการเงิน และความตึงเครียดทางจิตใจ ที่ส่งผลให้นงค์เลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุญมีในฐานะคนรัก ผลของความขัดแย้งระหว่างนงค์กับแดงในครอบครัวรักต่างเพศ ยังทำให้ใน ปี พ.ศ. 2559 นงค์ตัดสินใจไปเรียนอบรมหลักสูตรรวนวดไทยเพื่อสุขภาพ จำนวน 150 ชั่วโมง ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ กระทรวงสาธารณสุข (จากโควต้าฝึกอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบล) เพื่อเป็นวิชาติดตัว อันเป็นลู่ทางสร้างรายได้ให้แก่ตนและลูก และไปทำงานเป็นพนักงานนวดไทยที่องค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากต้องเป็นผู้แบกรับภาระรายจ่ายภายในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสำหรับนงค์แล้ว การไปเรียนอบรมนวดแผนไทย ไม่ได้มีขึ้นเพื่อสร้างอาชีพให้กับเธอเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นเสมือนการได้ทำบุญไปในตัว ทั้งนี้เธอมักถูกเรียกไปนวดให้ผู้สูงอายุในชุมชนหลายครั้ง

ภาระรับผิดชอบทั้งเรื่องค่าเช่าบ้านที่ต้องจ่ายเป็นเงิน 1,000 บาท ต่อเดือน ไม่รวมค่าน้ำ ค่าไฟที่เฉลี่ยเป็นเงิน 200-300 บาท ต่อเดือน ค่าสิ่งของเครื่องใช้สำหรับการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันอย่างสบู่ ผงซักฟอก ยาสิฟอนอันเป็นสิ่งของจำเป็นที่ต้องใช้ภายในบ้าน รวมถึงค่าอาหารรายวันและค่ากิจกรรมที่ให้บอไปโรงเรียน รายจ่ายต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลให้นงค์มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ขณะที่เธอเล่าว่า แแดงซึ่งเป็นสามีกลับไม่เคยสนใจจ่ายค่าเทอมให้บอลูกชายคนเล็ก จนกระทั่งเขามัธยมศึกษาปีที่ 4

ผู้วิจัยพบว่า การไม่ช่วยจ่ายเงินค่าเทอมในความหมายของนงค์ ไม่ได้หมายถึงการที่แดงไม่จ่ายเงิน แต่หมายถึงการที่แดงให้เงินมาไม่เพียงพอกับรายจ่ายภายในครอบครัว ทำให้เธอต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ขณะที่เงินเดือนที่ได้จากการเป็นพนักงานนวดไทยนั้นถูกจ่ายอย่างล่าช้า อีกทั้งมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับรายได้จากการทำงานของแดง โดยนงค์กล่าวว่า “เมื่อก่อนน่าเป็นคนให้หมด ค่าใช้จ่ายของลูกไปโรงเรียน ค่าอะไรก็แล้วแต่คือจะอยู่กับแม่หมด คือเขาให้มาแล้วเราก็จ่ายลูกไป ไม่เคยถามว่าเอออะไร ๆ มาอยู่กับเราหมด ที่นี้พอหนักเข้าให้มาห้าพันตกสองเดือน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

คำกล่าวของนงค์แสดงให้เห็นว่า ภาระรับผิดชอบในการจัดการความเป็นไปในชีวิตของลูกถูกผลักมาอยู่ที่เธอจนหมด โดยเฉพาะเรื่องการเงิน นงค์บอกว่าแม่แดงจะให้เงินบอลไปโรงเรียนทุกเช้าวันละ 50 บาท แต่ก็ไม่เพียงพอ นงค์เล่าว่า “บอลต้องมาเอาเพิ่มกับแม่อีก เช้ามาเขาให้ห้าสิบบาทจะวางไว้ ถ้าตื่นไม่ทันวางไว้บนตู้เย็นห้าสิบบาท เขาก็มาเอากับแม่แล้ว ก็คือตีเช้าวันละร้อย เขาห้าสิบบาทห้าสิบบาท” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่บุญมีซึ่งนั่งฟังการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับนงค์นั้น ได้ให้เหตุผลว่า ค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทางเป็นสิ่งที่ทำให้เงินไปโรงเรียนวันละ 50 บาท ของบอลนั้นไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนของเขาอยู่ลึกจากปากซอย ต้องนั่งรถมอเตอร์ไซด์เพื่อต่อเข้าไปยังโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงนงค์ต้องออกค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมให้กับบอลลูกชายคนเล็ก แต่เธอต้องจ่ายเงินค่าขนมและค่ากับข้าวให้กับเต่าลูกชายคนโตวัย 26 ปี ที่เจ็บป่วยจากอาการบกพร่องทางสมอง เธอกล่าวว่า “ไอนี้เราก็ต้องจ่ายจ่ายให้ตั้งคึกกินขนม แล้วค่ากับข้าวต้องทำให้กิน ต้องเอามาไว้ให้เขาซื้อกินในมื้อ ก็นึกดูสิวันนึงตกเท่าไรแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

เมื่อมองภายนอกเต่าเป็นชายหนุ่มรูปร่างสูงใหญ่ตัดผมทรงเด็กมัธยมต้น มีลักษณะท่าทางคล้ายเด็ก ทุกครั้งที่ผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยกับนงค์ภายในบ้าน เต่ามักจะสวมใส่เสื้อกล้ามยืดดึงกางเกงขาสั้นขึ้นมาสูงเหนือเอว ผู้วิจัยสังเกตว่า เขามักขอเงินนงค์เพื่อไปซื้อขนม น้ำอัดลม ครั้งละ 20-30 บาทมานั่งกินบนที่นอนที่ทางด้วยมุ้งซึ่งอยู่ชั้นล่างของบ้านพร้อมกับดูโทรทัศน์ รายจ่ายที่นงค์ต้องจ่ายให้ลูกชายคนโตในแต่ละวันทำให้เงินค่าแรงที่สามีให้มาเป็นจำนวน 5,000 บาท ค่อย ๆ หมดไป “ไ้อ้าห่าพัน ๆ มันหมดไปแล้วแหละ เขาให้มามันหมดไปเป็นพันแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

เมื่อรายรับที่ไม่พอกับรายจ่ายทำให้หลายครั้งนงค์ไม่มีเงินซื้ออาหารกินแต่ละมื้อเพราะแบ่งเงินให้ลูกใช้จ่ายจนหมดเธอจึงต้อง “อดเอา” นงค์เล่าว่า แแดงซึ่งเป็นสามีของตนชอบโกหกกว่าไม่ได้เงินจากการทำงาน ทั้งที่เพื่อนของแดงซึ่งทำงานอยู่แผนกเดียวกัน ยังคงได้รับเงินเดือนอย่างสม่ำเสมอ เธอกล่าวว่า “มีตั้งค์เล่นแชร์มาก็โกหก เล่นแชร์โรงเหล็กมือละพันแต่เขาจะโกหกปิดบัง โกหกเราตลอดว่าจะไม่มี ๆ แต่คนอื่นเขามาบอกเรา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2561)

การที่แดงบอกกับนงค์ว่าไม่มีเงิน ทำให้นงค์ต้องคอยสอบถามเรื่องราวดังกล่าวกับเพื่อนของแดงอยู่ตลอดเวลา และแม้แดงจะพยายามลดรายจ่ายภายในบ้านด้วยการประหยัดคอตอม วิธีการดังกล่าวยังคงไม่ทำให้รายจ่ายของเธอลดลงไปมากนัก ทำให้นงค์ยังคงค้างค่าเช่าที่เดือนละ 1,520 บาท (ค่าเช่าที่ 520 บาท ค่าผ่อนบ้าน 1,000 บาท) เป็นเวลา 2-3 เดือน

ครั้งหนึ่งเธอใช้วิธีการลดภาระรับผิดชอบของตนด้วยการบอกให้เจ้าของที่เก็บค่าเช่ากับแดงเมื่อเวลาตนไม่อยู่บ้าน เมื่อสอบถามเจ้าของที่พบว่า แแดงมีวิธีการปฏิเสธภาระรับผิดชอบด้วยการพูดจาวกวนไปมา และบอกปิดว่าการจ่ายค่าเช่าที่ไม่ใช่หน้าที่ของตน เจ้าของที่เล่าว่า “ถามอยู่นั่นว่า

เท่าไหร่ ๆ ก็บอกว่าให้ดูในใบเสร็จ อยู่มาสามสิบปีไม่รู้ว่ค่าที่เท่าไหร่จะต้องให้มานั่งบรรยายหรือ เป็นคนที่ไม่สนใจอะไรเลย” เจ้าของที (สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2560)

การเลือกที่จะไม่รู้เรื่องราวใด ๆ เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายบ้านของแดง ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่มีต่อการแบ่งงานตามเพศที่มองว่าเรื่องในบ้านเป็นหน้าที่ของผู้หญิง แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวต่อบทบาทการเป็นสามีและพ่อในการหาเลี้ยงสมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงที่จะรับรู้ถึงภาระรับผิดชอบที่ตนไม่สามารถแบ่งเบาได้

อุปนิสัยและพฤติกรรมส่วนตัวของแดงที่เพิกเฉยต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัว เป็นสิ่งที่บังคับให้ผู้วิจัยฟังบ่อยครั้ง เช่นเดียวกับคนในชุมชนที่รู้จักแดงตั้งแต่อ่อนอยู่กับนงค์ มักจะพูดถึงเขาว่า “เป็นคนขี้เหนียว วกเงิน ไม่พูดไม่คุยกับคนอื่น” ผู้วิจัยรู้สึกแปลกใจเมื่อพบว่า เจ้าของทีและอีกคนหลายคนในชุมชนแทบจะไม่เคยพูดคุยกับแดงเท่าไหร่นัก แม้ว่าในความเป็นจริงแดงจะอาศัยอยู่ในชุมชนซอยสมใจมาเป็นเวลากว่า 30 ปี มีเพียงอ๊อด เพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมวงกินเหล้าเพียงคนเดียวที่พูดคุยกับแดงอย่างสนิทสนม โดยปัจจุบันอ๊อด มีสถานะเป็นผู้เช่าบ้านของนงค์กับแดง และเมื่อสอบถามนงค์เธอกล่าวว่า ลักษณะนิสัยของแดงไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงไปวันแต่ในเรื่องเงิน “มันมาเปลี่ยนก็แต่เรื่องเงินนี้แหละ อะไรก็บอกไม่มี ๆ ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

นงค์เล่าว่า แม้นต้องทำหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทุกอย่างภายในบ้านแต่ก็ไม่เคยบอกกับสามีว่าไม่มีเงิน ยกเว้นว่ามันจะ “เก็บกดจัด ๆ เข้า” (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) เมื่อพูดถึงกลายเป็นว่าเธอกับแดงทะเลาะกัน นงค์เล่าว่าเขามักถามว่า “แล้วเงินที่ให้ ๆ มาไปไหน เขาว่าอย่างงี้แล้วเงินที่ให้ ๆ มาให้มาตอนไหนวะ กินทั้งเดือน ให้เรามาทุกวันนี้สี่ปีให้หลังนี้ให้มาห้าพัน เดือนละห้าพัน สมมติว่าให้มาเดือนนี้ ข้ามไปอีกครึ่งเดือนนะ เท่ากับสองเดือนไปอีก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

คำกล่าวที่แดงมีต่อนงค์ สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของแดงที่มองว่า นงค์ล้มเหลวต่อการจัดสรรค่าใช้จ่ายในครัวเรือนซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้หญิง และนำเงินที่ให้ไปใช้จ่ายส่วนตัวจนหมด ขณะที่สำหรับนงค์แล้ว ค่าแรงที่ได้จากแดงจำนวน 2,500-5,000 บาท ต่อเดือน ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายของสมาชิกภายในบ้าน “พอเราถามเขาบอกว่าเงินเดือนไม่ออกเขาบอกไม่มีเงินให้ เอาไปให้ก่อนสองสามร้อยอะไรี๊ สองสามร้อยคือค่ากับข้าวที่ต้องซื้อทั้งหมดแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

เมื่อนงค์พูดเรื่องเงินไม่พอใช้จ่ายในช่วงหลัง แดงผู้เป็นสามีจึงเลือกที่จะไม่รู้ไม่เห็นเหมือนกับไม่ได้ยินที่พูดจนเธอรู้สึกเบื่อหน่ายและเลือกที่จะเงียบ นงค์จึงมีสถานะที่เป็นรองสามีในพื้นที่ครอบครัวเนื่องจากการต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ทำให้เธอรู้สึกกลืนไม่เข้าคัลายไม่ออก จึงพยายามจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้านด้วยเงินจำนวนจำกัดที่ได้จากสามี แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่ลูก ๆ

ต้องการกลับไปเยี่ยมตากบยายที่จังหวัดสุรินทร์ นางจะใช้วิธีให้ลูกไปขอเงินค่าเดินทางกับแดงผู้เป็นพ่อโดยบอกว่า “เอ็งก็ขอตั้งค์พ่อดิแม่ไม่มีตั้งค์ แม่แค่ตัวแม่คนเดียว ถ้าเอาเอ็งไป ๆ คิดดูคาร์ถไปกลับมันตกสามพันและสามคน ไปกลับตีชะสามพันค่ากินด้วย แล้วไหนจะไปอยู่นู่นอีกเอาอะไรกินไข่มั้ย” นาง นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) การใช้บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูกจึงเป็นวิธีการลดรายจ่ายของนางได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ เธอยังใช้วิธีการลดรายจ่ายด้วยการไม่ซื้ออาหารกินที่ทำงาน เนื่องจากมองว่ามีราคาสูง บางครั้งนางจึงห่อข้าวจากบ้านไปกินที่ทำงาน และบางครั้งก็อดเอา เธอบอกว่าหากไม่ซื้อข้าวกินที่ทำงานก็จะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย หากคิดเป็นรายเดือนก็จะเหลือเงินต่อวันเกือบ 300 บาท แต่หากกินข้าวก็จะเหลือเพียงแค่ 200 บาท (รวมค่ารถค่าอาหาร)

บางทีกินเข้าเที่ยงไม่กิน บางทีรอกินเที่ยง บางทีเที่ยงไม่กินอาจจะมารอกินที่บ้าน บางทีมันได้ ได้คือได้ขาประจำ คนแก่เขาจะให้ บางทีเขาก็เลี้ยงข้าว อย่างน้อยข้าวมือหนึ่ง เขาสั่งข้าวให้ นาง นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

จากคำบอกเล่าของเธอ สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของความเป็นเมียและแม่ที่มาพร้อมกับความเสียสละปากท้องของตนเองเพื่อปากท้องของคนในบ้าน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าหลังจากลงนามได้ประมาณ 4-5 เดือน นางก็เริ่มไปทำงานน้อยลงด้วยการอ้างถึงเหตุผลเรื่องสุขภาพ

แต่หากวันใดนางไปทำงาน และได้ให้บริการลูกค้าประจำซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิงสูงอายุวัย 70-80 ปี นางจะได้สิ่งที่เรียกว่า ค่าครูหรือทิป ประมาณ 50-100 บาท ต่อครั้ง อีกทั้งจะได้กินข้าวกลางวันฟรีอีก 1 มื้อ ทำให้เธอลดรายจ่ายค่าอาหารการกินแต่ละวันไปได้ นางเล่าว่า “เขาเป็นคนแก่มากันสามคน มาช่วงเช้า นั่งรถมา เรียกสามทหารเสือ ก็ไม่ได้มาบ่อย อีกคนนี่ก็ป่วยอีกคนก็ต้องไปทำบอลลู่นหัวใจ พอเขามานั่งแหละก็ได้ทิปได้ค่าครูหมอ” นาง นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ในมุมมองของนาง การให้บริการลูกค้าประจำ ประกอบกับการช่วยตัดล้างเล็บเท้าให้แก่สูงอายุโดยไม่ต้องบอกกล่าว มีผลทำให้เธอเป็นที่ชื่นชอบและมักได้รับคำตอบแทนจากผู้ใช้บริการทุกครั้งที่มาขอ การเป็นคนมีน้ำใจ เอาใจใส่ ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก หรือคนสูงอายุ มักเป็นสิ่งที่เธอชื่นชมตัวเองอยู่เสมอ ทำนองของคนมีน้ำใจที่ยากจน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตระหนักว่า การมีตำแหน่งแห่งที่ที่แตกต่างระหว่างผู้วิจัยกับนาง เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เธอสังเกตท่าทีของผู้วิจัยและมักบอกเล่าเรื่องราวที่คิดว่าผู้วิจัยต้องการฟัง (ซึ่งเป็นการคาดเดาที่ผิด) และบ่อยครั้งผู้วิจัยพบว่าเรื่องเล่าของนาง ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่พบในสนาม

จากคำบอกเล่าของนางประกอบกับการสังเกตพบว่า มุมมองแดงที่มีต่อเธอว่าเป็นเมียและแม่ไม่ดีที่เอาแต่ดื่มเหล้าเล่นการพนัน เป็นเหตุผลสำคัญต่อการลดค่าแรงของแดง (นอกจากเหตุผลของการได้รับเงินเดือนล่าช้า) ทั้งนี้เพราะแดงคิดว่าพฤติกรรมดังกล่าวของนาง เป็นสาเหตุหลัก

ที่ทำให้เงินค่าแรงที่ให้ไว้แก่บังคับไม่เพียงพอต่อการกินอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ทั้งที่ความเป็นจริงเงินที่ได้จากเขานั้น มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับรายจ่ายของสมาชิกครอบครัวที่มีจำนวน 4 คน โดยบังคับมีกระบายถึงความอึดอัดใจที่ถูกแถมมองว่าตนเป็นเมียและแม่ที่ไม่ดีให้แก่ผู้วิจัยได้รับฟัง “แกก็ไม่คิดอะไร คิดว่าเรากินเราเล่น ให้เงินมาก็มากินมาเล่นหมด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

ขณะที่ในสนาม ผู้วิจัยพบว่า นิสิยรักการดื่มเหล้าเล่นการพนันของนงค์เป็นที่รู้จักภายในชุมชน เมื่อสอบถามคนส่วนใหญ่พวกเขามักจะพูดทำนองเดียวกันว่า “ขึ้นชื่อว่าเป็นเหล่าเบียร์แกกินได้ทุกอย่าง” คนในชุมชน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2560)

วันหนึ่งช่วงหัวค่ำผู้วิจัยกำลังพูดคุยกับผู้หญิงคนหนึ่งวัย 43 ปีในชุมชน เธอบอกว่าวันนี้เป็นวันเกิดและกำลังจะเลี้ยงฉลองกันในครอบครัว นงค์ที่บังเอิญเดินผ่านมาจึงพูดคุยหยอกล้อในทำนองที่เล่นทีจริงว่า “นี่กว่าจะมีน้ำมาให้กินชุ่มคอบ้าง เป็นวันเกิดไม่เลี้ยงหน่อยหรือ ถ้าเป็นน้ำนี้ถึงไหนถึงกันนะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2561)

เช่นเดียวกับอดีตเพื่อนชายคนสนิท ที่มักเรียกนงค์ว่าล่ายองอันเป็นสัญลักษณ์ผู้หญิงที่ชอบเมานั่งเล่นไพ่ ทุกครั้งเมื่อนั่งพูดคุยกันภายในบ้านผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ามีขวดกระทิงแดงบรรจุยาตองเหล้าตั้งอยู่เกือบสิบขวดกลางบ้านพร้อมกับแก้วเป็กวางอยู่คู่กัน

จากการสังเกตในสนามผู้วิจัยพบว่า ทุกวันนงค์จะดื่มยาตองช่วงเวลาประมาณ 11.00-12.00 น. (หลังจากตื่นนอน) หลังจากนั้นเวลาประมาณ 13.00-14.00 น. เธอจะออกไปนั่งคุยพร้อม ๆ กับเล่นไพ่ที่บ้านกาญซึ่งเป็นเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียง จนกระทั่งเวลา 15.00-16.00 น. เธอจะกลับบ้าน เพื่อรอแดงกลับจากที่ทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้บังคับไม่ได้เล่นไพ่ทุกวัน แต่ก็เล่นแทบจะวันเว้นวัน โดยมักจะดื่มเหล้าจนเมาหน้าแดงกลับมาทุกครั้ง และแม้จะสร้างเมา ก็จะเป็นเวลาที่แดงกลับถึงบ้านไม่สะดวกต่อการพูดคุย เพราะเธอไม่ต้องการให้แดงรู้ว่า ตนได้เล่าเรื่องส่วนตัวภายในครอบครัวให้แก่ผู้วิจัยได้รับฟัง ดังนั้น ช่วงเวลาการเข้าถึงนงค์จึงมีอยู่อย่างจำกัด

หลายครั้งผู้วิจัยไม่สามารถหาเวลาพูดคุยกับนงค์ได้ เนื่องจากเธอใช้เวลาอยู่วงไพ่เป็นเวลานาน ตรงกันข้ามกับบางช่วงเวลาที่บังคับมีกระบายความรู้สึกอัดอั้นที่มีต่อแดงให้ผู้วิจัยได้รับฟัง โดยผู้วิจัยสังเกตว่า เธอมีกมมือขึ้นมาปาดน้ำตาอยู่บ่อยครั้ง ขณะที่บางช่วงเวลาเธอก็กลับหลีกเลี่ยงการพูดคุยกับผู้วิจัยแม้ว่าจะนั่งอยู่ภายในบ้านเพียงลำพัง การนำเรื่องในบ้านมาเล่าให้คนนอกได้รับฟัง โดยเฉพาะ เรื่องราวความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นสิ่งที่ถูกมองในแง่ลบอีกทั้งกลายเป็นข้อห้ามที่ต้องได้รับคำเตือน ทำนองว่าไฟในอย่านำออกไฟนอกอย่านำเข้าอยู่เสมอ พฤติกรรมการแสดงออกของเธอทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่า เธอไม่สะดวกใจที่จะพูดคุยกับผู้วิจัยเท่าไรนัก และมักบอกว่า การกินเหล้าของเธอช่วยให้ลืมอีกทั้งลดความเครียดภายในครอบครัวลงไปได้

ถัดจากบ้านนงค์ประมาณ 4 หลังคาเรือน มีร้านขายของชำร้านหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชน ผู้วิจัยเคยเห็นนงค์มาซื้อของใช้ ไม่ว่าจะเป็น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน และของกินอย่างขนมขบเคี้ยว บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง หรือเหล้าและยาต้องเป็นประจำ เมื่อสอบถามพร หญิงวัย 59 ปี เจ้าของร้านขายของชำในชุมชน เธอเล่าว่า นงค์ชอบกินยาต้องมากกว่าเหล้าเนื่องจากฤทธิ์แรงเมายา ผู้วิจัยสังเกตว่า การที่ยาต้องมีฤทธิ์แรงกว่าเหล้า ไม่น่าจะเป็นเหตุผลเดียวที่ทำให้เธอเลือกกินยาต้อง แต่เพราะยาต้องเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่สามารถหาซื้อได้ในราคาถูก มีจำหน่ายตั้งแต่ราคาเริ่มต้น 20 บาทบรรจุอยู่ในขวดกระติ่งแดง ไปจนถึง 70 บาทบรรจุในขวดเป๊ปซี่ขนาด 345 มิลลิตร อีกทั้งยาต้องมักจะถูกผสมกับยาชูกำลังประเภทอื่น ๆ อย่าง เสือสิบเอ็ดตัวทำให้มีรสชาติถูกปาก เป็นที่ชื่นชอบของผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้เพราะมีราคาไม่สูงนัก ฤทธิ์แรงทำให้ดื่มได้ทีละน้อย ไม่เปลือง เธอบอกกับผู้วิจัยว่า นงค์เป็นคนติดเหล้าชอบกินยาต้องก่อนกินข้าว นงค์มาซื้อยาต้องทุกวันวันละ 20 บาท เป็นอย่างต่ำ บางวันมีเงินมากก็ซื้อเหล้า ผู้วิจัยจึงตัดสินใจซื้อยาต้องราคา 70 บาท ที่บรรจุขวดเป๊ปซี่ให้เธอเป็นเสมือนการซื้อเวลาซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้องนัก

นิสัยดื่มเหล้าอย่างหนักของนงค์เป็นที่รู้จักกันดีของคนในชุมชนดังที่กล่าวข้างต้น โดยเฉพาะ คนที่พักอาศัยละแวกใกล้เคียงกับบ้านของเธอ ผู้หญิงสูงอายุวัย 76 ปี ที่อาศัยอยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “อันนี้เขาตื่นนอนมาเขากระติ่งแดงแล้ว เขายังไม่มานะ พอหมดกินข้าวเขาก็ไปซื้อ กระติ่งแดงวันนึงก็หลาย ยาต้อง เปียร์กินทีสองสามขวด ” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2560)

เช่นเดียวกับที่บุญมีบอกกับผู้วิจัยเมื่อครั้งที่เห็นนงค์มีอาการเมาเหล้าอย่างหนัก หลังกลับจากพาบอลลูกชายคนเล็กไปหาหมอโรงพยาบาลรัฐไม่ไกลจากบ้าน ผู้วิจัยเห็นนงค์เดินออกมาจากบ้านกาญด้วยลักษณะเซไปเซมา จากนั้นก็ล้มตัวลงนอนบนฟูกสีแดงลายการ์ตูนที่ปูอยู่ริมด้านขวาของบ้าน ก่อนหลับเธอตะโกนเรียกให้บอลหยิบพัดลมบนบ้านมาเปิดให้เธอเพื่อป้องกันยุงกัด เขายังคงเล่นมือถือจนกระทั่งบุญมีต้องพุดย้าด้วยน้ำเสียงดังขึ้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นยุง แมลงวันหลายตัวอยู่ในบ้าน ส่วนหนึ่งคาดว่า บินขึ้นจากน้ำคลองใต้บ้านที่เธอมักทิ้งเศษอาหารหลังจากกินเสร็จ อีกส่วนหนึ่งบินมาตอมจานชามที่ยังไม่ได้ล้างซึ่งถูกวางไว้ตรงเสาไม้กลางบ้าน

บ้านของนงค์มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์นัก จากถ้วยชาม เสื้อผ้าที่ไม่ได้รับการทำความสะอาด ประกอบกับกลิ่นขึ้นจากบ้านไม้ บุญมีจุดยาเทียนให้เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดดำที่กำลังระบาด เธอหลับพร้อมกับชุดที่ใส่ไปโรงพยาบาลเมื่อช่วงเช้าของวัน บุญมีบอกกับผู้วิจัยที่มารอพุดคุยกับนงค์ว่า ให้มาใหม่ในช่วงบ่ายของวันรุ่งขึ้น เนื่องจากนงค์เมาเหล้าอย่างหนักเป็นเวลานานกว่าที่เธอจะตื่นนอน “ถ้านอนอย่างเงี้ย หลับยาว กว่าตื่นนุ่น ห้าโมงเย็น เพราะแกกินหนึ่งเป๊ก สองเป๊ก สามเป๊ก แล้วค่อยกินข้าว” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2560)

บ่ายวันหนึ่งผู้วิจัยเคยนั่งดื่มเหล้ากับนงค์ บุญมี วาส เมย์ ภายในบ้าน ในโอกาสเลี้ยงฉลองที่वासจะขายที่ดินที่จังหวัดลำปางได้ ขณะเดียวกันก็มีหลานสาวของบุญมีมานั่งพูดคุยเป็นระยะ เมื่อเธอทราบว่าผู้วิจัยกำลังสนใจเรื่องราวความรักความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน ระหว่าง นงค์ บุญมี วาส ประกอบกับอัตลักษณ์ทางเพศของผู้วิจัย หลานสาวของเธอจึงพูดคุยถึงความรักของตนเองที่เคยมีกับทอม และเหตุผลของการเลิกา อัตลักษณ์ทางเพศของผู้วิจัยจึงมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความสนิทสนมของผู้วิจัยที่มีต่อครอบครัวเลสเบี้ยนเพิ่มมากขึ้น

การเลี้ยงฉลองภายในครอบครัวเลสเบี้ยนครั้งนี้ บุญมีรับหน้าที่เตรียมอาหารให้แก่นงค์ วาส เมย์ รวมถึงฟลัคและเฟิร์น ซึ่งเป็นหลานชายกับหลานสาวของเธอ ภายในงานนงค์ดื่มเหล้า (เหล้าขาว 40 ดีกรีผสมกับเหล้ายี่ห้อหนึ่ง) อย่างหนัก จนกระทั่งอาเจียนบนบันไดบ้านและกลับไปเหลือเพียงบุญมีที่คอยทำหน้าที่เช็ดล้างทำความสะอาดเช็ดอ้วกด้วยการเทน้ำล้าง และใช้มือเปล่ากวาดเศษอาหาร ขณะที่वास เมย์ และหลานสาวของบุญมี ต่างรู้สึกรังเกียจถึงพฤติกรรมของนงค์

ไม่เพียงवासและเมย์ ที่ไม่ชอบการดื่มเหล้าอย่างหนักของนงค์ แต่รวมไปแดง และหยก ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ทั้งนี้เพราะหลังจากดื่มเหล้า นงค์จะมีพฤติกรรมนั่งเลงเสียงดังโวยวายทะเลาะกับเพื่อนบ้าน หญิงสูงอายุที่อยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านกล่าวถึงพฤติกรรมของนงค์ว่า “เขาจะชอบนอนกับกินเหล้า เมา เมาแล้วแกก็คุยมาก คุยไม่หยุด” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2560)

ครั้งหนึ่งนงค์เล่าว่า ตนทะเลาะกับเพื่อนบ้านที่ไม่พอใจเรื่องความสะอาดของน้ำ เนื่องจากพบว่ามีเศษฝุ่นผ้าตกตะกอนใต้ก้นขวด หลังจากมารอกน้ำบ้านเดือนพี่สาวของเธอที่มีอาชีพรับจ้างเย็บผ้าวน ด้วยความมั่นใจมาจากฤทธิ์แอลกอฮอล์ จึงทำให้เธอตะโกนเสียงดังว่าเพื่อนบ้านคนดังกล่าวทำนองว่า “ถ้ามันสกปรกที่หลังไม่ต้องรอง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) เมื่อหยกถูกชายคนที่สองได้ยินจึงพยายามพูดห้ามปราม เนื่องจากกังวลว่าจะแม่ขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน นงค์เล่าถึงเหตุการณ์ในวันนั้นที่หยกมีต่อเธอว่า

ไอนี้กลัวแม่จะมีเรื่อง เขาบอกไม่ให้แม่พูด แม่กินก็ไม่ต้องยกให้แม่พูดไง ก็เลยบอกว่า แม่จะเอาอย่างไรกับหนูเขาพูดคำนี้ เลยบอกอ้าว แล้วหนูจะเอาอย่างไรกับแม่ล่ะ คือพูดคำนี้ไป จันหนูไม่อยู่แล้ว เอ้า แล้วแต่เอ็งวะ เพราะแม่ไม่ได้ทำอะไร นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

พฤติกรรมเมาแล้วใจร้อนเสียงดังของนงค์ ที่ทำให้นงค์ขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งแรก ส่งผลให้หยกห้ามปรามไม่ให้เธอกินเหล้า จนนงค์ต้องเอ่ยปากกับเขาว่า “ให้แม่กินเถอะ แม่กินแม่รู้ แม่กินตั้งแต่เอ็งยังไม่เกิด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) หลังจากที่ นงค์ผู้เป็นแม่ ไม่ฟังคำทัดทานของหยก หยกจึงตัดสินใจเก็บข้าวของ เพื่อย้ายออกไปเช่าบ้านอยู่กับ

เพื่อน นานครั้งจะกลับมาหาเธอ “เขาก็เลยไปเลยไง หายไปเลยนะ เขาชื่นน้อยใจ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

แม้ว่าการดื่มเหล้าเล่นการพนันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งกับแดง และลูกชาย แต่จากมุมมองของนงค์ การดื่มเหล้าเล่นการพนันเป็นเพียงกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นในยามว่าง โดยมีเพื่อสร้างความสนุกสนานผ่อนคลายกับเพื่อนสนิท ในลักษณะที่ “พอหอมปากหอมคอ” และไม่ถึงกับกินเล่นจนติด ดังที่แดง หยก และคนในชุมชนว่ากล่าวแต่อย่างใด ดังมุมมองของเธอที่มีต่อการเล่นไพ่และไฮโลว่า

เรื่องกินเรื่องเล่นก็ปกติ แต่ไม่ใช่ที่ว่าเล่นอย่างว่าโอ้เป็นหนี้สิน เราเล่นนิด ๆ หน่อย ๆ พอหอมปากหอมคอ ถึงเวลาเราก็เลิก หยุด ไปอยู่กับเพื่อนฝูงนั่งคุยกัน หัวเราะกัน อย่างเล่นสักระยะหนึ่ง ก็เลิกกันและ ห้าบาทสิบบาทเอาก็เลิกแล้ว ก็จะเล่นช่วงบ่าย ๆ ไม่ได้เล่นถึงขนาดนั้น เราจะมีเงินที่ไหนไปเล่น นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2561)

อย่างไรก็ตาม นงค์ไม่เพียงกล่าวว่าตนใช้เงินจำนวนน้อยในการเล่นการพนัน แต่เธอยังชี้ว่า ไม่ใช่ตนเพียงคนเดียวที่เล่นการพนัน แต่ยังรวมถึงแดงผู้เป็นสามีด้วย โดยเธอเล่าถึงเหตุการณ์ในอดีตหลังจากคลอดเตาลูกชายคนแรก ที่ตนเคยเข้าไปในโรงงานเพื่อตามสามีที่นั่งเล่นไพ่กับเพื่อนจนไม่กลับบ้าน นงค์เล่าถึงเหตุการณ์วันนั้นให้ผู้วิจัยฟังว่า

อุ้มลูกพาดบ่าแล้วไปนั่งเล่นไพ่นั่งอยู่เชื่องมัย มันจุกใจ เรารอกินข้าวลูกกรอกินข้าว เพราะว่าเราต้องกินพร้อมกันบางครั้งมันมีน้อย เราต้องกินพร้อมกัน ไปนั่งเล่นไพ่ ขอยามเข้าไปยามก็บอกไม่ให้เข้า ไม่ได้นี้เป็นเมีย ขอเข้าไปหน่อยเพราะว่าเราหิว ข้าว ลูกก็ร้อง มันก็นั่งเล่นกันเต็มหมด นี่ก็เลยบอกชี้หน้าอย่าให้กูเป็นมึง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2561)

เมื่อพิจารณาจากการให้เหตุผลข้างต้นของนงค์ จะพบว่า เหตุผลของการรอดแดงกลับบ้านของเธอ ไม่ได้มาจากอุดมการณ์ครอบครัวที่สมาชิกต้องใช้เวลาร่วมกัน ผ่านการกินข้าวอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา แต่มาจากความไม่เพียงพอของอาหาร ที่ทำให้ทั้งสามต้องแบ่งปันอาหารการกินซึ่งกันและกัน การแสดงออกของนงค์ที่มีต่อการตามแดงให้รีบกลับมากินข้าวที่บ้าน จึงสะท้อนถึงความพยายามดิ้นรนต่อพบาพความเป็นเมียและแม่ที่ดำรงอยู่ภายใต้ความข้นแค้นทางเศรษฐกิจ

นิสัยเสพติดการเล่นพนันอย่างไพ่ จนกระทั่งไม่ให้เงินสมาชิกในครอบครัวของแดง ยังเป็นสิ่งที่นงค์มักเล่าให้ผู้วิจัยฟังอยู่เสมอ เมื่อเธอถูกแดงตำหนิว่าตนไม่สนใจดูแลบ้าน เอาแต่ดื่มเหล้าเล่นพนัน ขณะที่จันทร์ หญิงวัย 50 ปี เพื่อนสนิทของแดงในวงเหล้ากล่าวว่า ในอดีตแดงเคยมีนิสัยติดการพนันอย่างหนัก แต่เลิกเล่นไปเป็นเวลานาน โดยจันทร์เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงเหตุผลของแดงในการลดค่าแรงของนงค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เขามักบ่นในวงเหล้าว่า

เขาก็บอกไม่ใช่ไม่ให้แต่เงินมันไม่ออก เขาก็ต้องกินต้องใช้ เขาก็ต้องเบิกมา เวลานั้น เขาก็ให้ทีละห้าพัน แต่ไม่คิดจะช่วยเหลือกันเลย เมื่อเงินมันไม่ค่อยออก งานมันไม่มี ทำไม่ไม่คิดจะทำอะไรช่วยเหลือในครอบครัว ไม่เคยทำอะไรให้กินเลย กลับมาต้องทำนึ่งทำกินเอง และจะให้เพื่ออะไร จันทร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2560)

จันทรเป็นภรรยาออด ที่ทั้งเป็นเพื่อนสนิทและเป็นผู้เข้าบ้านของนงค์กับแดง ผู้วิจัยพบว่า ทุกเย็น แดง ออด และจันทร จะนั่งกินเหล้าด้วยกันอยู่หน้าบ้านจนถึงหัวค่ำ คำกล่าวของจันทรที่กล่าวถึงเหตุผลของแดงในการลดค่าแรงของนงค์ สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของแดงที่มีต่อนงค์ ภายใต้บทบาทของการเป็นเมียที่ดี ไม่ว่าจะเป็น การเอาใจใส่เรื่องในบ้าน และดูแลปรนนิบัติตนผู้เป็นสามี ซึ่งสวนทางกับความเป็นจริง จึงทำให้เข้าใจได้ว่า การเลือกที่จะลดค่าแรงของแดงอันเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวอย่างนงค์และลูก จึงมีสาเหตุมาจากการที่นงค์มีพฤติกรรมที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานการเป็นเมียและแม่ที่ดี โดยเฉพาะ การละเลยที่จะดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้หญิงในพื้นที่ครัวเรือน ขณะเดียวกัน ก็เลือกที่จะใช้เงินและเวลาไปกับการดื่มเหล้าเล่นการพนันเพื่อสร้างความสุขส่วนตัว

นอกจากจันทรจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขัดแย้งระหว่างนงค์กับแดง ที่มาจากปัญหาทางการเงิน จันทรยังบอกเล่าถึงพฤติกรรมส่วนตัวของแดงในวงเหล้าที่มักชอบกินฟรี และให้ออดสามีของเธอเป็นฝ่ายออกอยู่เสมอ แม้กระทั่งวันที่เขาเงินเดือนออก “เขากินนะบางทีตาออดบอกให้ช่วยออกมั่งยี่สิบบาท เขาก็ทำท่าควักกระเป๋าบอกว่าไม่มี ๆ ตลอด แต่อันที่จริงเขามี เชื้อไหมผ้าเมียเขาน่าจะมีเงินเก็บเป็นแสน ก็ทำแบบนี้” จันทร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2560)

คำกล่าวของจันทรชี้ให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่นงค์ที่พยายามลดรายจ่าย ด้วยการขอแบ่งปันอาหารจากเพื่อนบ้าน แต่รวมถึงแดงสามีของเธอ เช่นเดียวกับที่แดงมักจะบอกกับนงค์ว่าตนไม่มีเงินอยู่เสมอ ภายในบ้านของนงค์ ผู้วิจัยพบว่า มีโทรทัศน์จอแบน พร้อมกับเครื่องเสียงตัวใหม่ขนาดใหญ่ตั้งอยู่ เมื่อสอบถามพบว่าแดงเป็นคนซื้อมาใช้ในบ้าน คาดว่าเงินทั้งหมดของเขาหมดไปกับการซื้ออุปกรณ์เหล่านั้นเพื่อช่วยสร้างความสุขในการดำรงชีวิต เพราะเขาใช้เวลาว่างช่วงวันหยุดทั้งหมดไปกับการดูหนัง ฟังเพลง และร้องเพลงภายในบ้าน

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงในครอบครัวรักต่างเพศ แม้การเล่นไฟของนงค์จะถูกใช้มาเป็นข้ออ้างของแดงต่อการ “ลดค่าแรง” อันเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านจากจำนวน 10,000 บาทต่อเดือน ไปเป็น 5,000 บาท และ 2,500 บาท ต่อเดือน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการเล่นไฟที่เรียกได้ว่าเป็นกิจกรรมปกติของนงค์ กลับกลายเป็นแหล่งรายได้อย่างหนึ่งเมื่อเธอไม่มีเงินเพียงพอที่จะซื้ออาหารให้ลูกกิน ทั้งนี้เพราะทุกครั้งที่เธอขาดแคลนเงินสำหรับใช้จ่าย เธอจะเข้าไปเล่นไฟในบ้านกาญเพื่อ “ต่อเงิน” (ที่ได้จากสามี) บุญมีคนรักของนงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงการเล่นไฟเพื่อ

ต่อเงินของนงค์ว่า “เล่นหมด เรื่องเล่นนี้เขาใจใหญ่ เล่นเนี่ยเขาลงเลยห้าร้อย เออได้มาแปดเก้าร้อย บางทีมันเล่นไฮโล มันแทงได้นะทีพันสองพันเจ็ด เขาได้ค่ากับข้าววันเนี่ยเก็บมากี่สี่ห้าร้อยบาท ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ทั้งนี้ แม้นงค์จะได้เงินมาจากการเล่นไพ่ แต่ในบางครั้งเธอก็เลือกที่จะเล่นจนหมดทุน ทำให้หลายครั้งบุญมีที่มีหน้าที่ดูแลจัดสรรรายจ่ายของเธอ ต้องใช้วิธีการขวนนงค์มาต้มเหล้าหรือถอนผมหงอกที่บ้านเพื่อไม่ให้นงค์เล่นจนหมดตัว เพราะเมื่อไม่มีเงิน เธอจะมาขอยืมเงินบุญมีเพื่อนำไปใช้จ่ายในครอบครัว บุญมีเล่าว่า “นี่ดิ้นทุ้นขึ้นห้าร้อย หมดยกให้เขาเล่นไป ได้อีกนี่ก็ดิ้นเข้ามาเก็บห้าร้อย ขวนกลับบ้าน พอและ เร็ว ๆ กลับบ้าน ๆ มากินเหล้าเร็ว บอกพี่นงค์มาถอนผมหงอกกัน ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2560) จะเห็นได้ว่า การที่บุญมีเป็นฝ่ายทำหน้าที่ช่วยดูแลจัดสรรรายจ่ายของนงค์ ให้สามารถหาเงินไปเลี้ยงดูเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม จึงเป็นการช่วยสนับสนุนบทบาทการเป็นแม่ของนงค์ ให้สามารถดำเนินไปในครอบครัวรักต่างเพศได้อย่างไม่ยากลำบาก

อย่างไรก็ตาม แม้วานงค์จะติดการพนันแต่วันใดที่เธอมีมือขึ้น เธอจะชวนบุญมีไปจ่ายตลาดซื้อของสด เช่น ปลา กุ้ง หอย มาทำอาหารกินในครอบครัว โดยการให้वानให้บุญมีหญิงคนรักทำหน้าที่เป็นแม่ครัวคอยจัดเตรียมอาหารให้ตน แดง เต่า หยก บอล สมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศกิน นงค์กล่าวว่าหากวันไหนมีเงินเหลือตนจะบอกกับเต่าและบอลลูกชายคนโตและคนเล็กว่า “วันไหนเล่นได้มากก็กินเต็มที่นะลูก อยากกินอะไรแม่ให้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แต่หากวันไหนนงค์ไม่มีเงินติดตัวตนก็จะ “เลี้ยงแบบทั่วไปเท่าที่มี” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) โดยเต่าลูกชายคนโตที่มีความบกพร่องทางสมอง จะชอบกินขนมกับน้ำอัดลม ขณะที่บุญมีจะคอยดูแลเรื่องอาหารการกิน ไม่ว่าจะเป็น การทำอาหารง่าย ๆ อย่างไข่เจียว หรือแบ่งปันอาหารจากบ้านมาให้กิน แต่การเลี้ยงดูเต่าด้วยขนมทำให้มีสุขภาพร่างกายที่ไม่ค่อยแข็งแรงนัก แต่วิธีการแสดงออกซึ่งการเป็นแม่ของนงค์ในลักษณะดังกล่าว เป็นสิ่งที่เธอภาคภูมิใจ

เมื่อเงินจากแดงผู้เป็นสามี ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายภายในบ้าน นอกจากเงินที่ได้จากการเล่นการพนันอย่างไพ่ ไฮโล ในบ้านกาญแล้ว เงินเบี้ยแชร์ที่ได้จากการเล่นแชร์จำนวน 5,000 บาท ต่อเดือน ด้วยการแบ่งจ่ายกับบุญมี คนละ 2,500 บาท เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้นงค์มีเงินหมุนไว้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัวทั้งค่าอาหารและค่าของใช้ในบ้าน

นงค์เล่าว่า ในช่วงแรกตนเล่นแชร์เพียงมือเดียว แต่มีคนนอกชุมชนมาขายแชร์ให้ จึงรับซื้อด้วยการช่วยกันจ่ายกับบุญมี ทำให้ต้องส่งแชร์สองมือ มือหนึ่งมีตัวแชร์เป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกันในชุมชน อีกมือหนึ่งมีตัวแชร์เป็นคนนอกชุมชนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว เมื่อถึงเวลาที่ต้องส่งแชร์ตนจะนำเงินที่ได้มาจากหยกลูกชายคนกลางจำนวน 2,000 บาท มาช่วยจ่าย นงค์กล่าวว่า

เขาให้มา ก็มาส่งมาเล่นแชร์ไว้ เก็บเล่นแชร์ไว้ ก็ส่งแชร์วันที่ห้าสองพัน ส่งแชร์วิก
ละสองพันห้า เมื่อก่อนเล่นแค่สองมือ ตอนนี้อามาขายให้ก็เอาคนละครึ่งกับ
ยายบุญมี ส่งคนละคร้อย แล้วก็พอกกลางเดือนวันที่สิบคือหาเอง ก็ได้เงินมาจาก
งวด ๆ นี่แหละ มารวม ๆ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ขณะที่เงินอีกจำนวน 500 บาท เธอก็ได้จากการเล่นไพ่ด้วยการเก็บสะสมไว้ใช้เป็นการ
ส่วนตัว และจะนำออกมาใช้จ่ายเมื่อยามจำเป็น “บางทีมันก็เล่นได้มั่งเนอะ เล่นได้มั่งก็เก็บมาก็เอาไว้
โปะแชร์เขา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

หากเล่นไม่ได้บางครั้งจะใช้วิธีการโทรศัพท์ไปยืมเงินเพื่อนสนิทหรือบุญมี เพื่อนำมาเก็บไว้ส่ง
แชร์ เพื่อที่ตนจะได้ไม่ต้องขาดส่งหรือมีปัญหาเกี่ยวกับตัวแชร์ ทั้งนี้เพราะเงินที่ได้จากหยกจำนวน 2000
บาท ต่อเดือนนั้น ไม่ใช่รายรับที่แน่นอนนัก เพราะเขาจำเป็นต้องนำไปจ่ายค่าผ่อนมอเตอร์ไซค์อีกทั้ง
เก็บไว้กินใช้เป็นการส่วนตัว นงค์บอกว่า ตนไม่อยากจะขอลูกมากนักเพราะลูกไม่ต้องการให้ เธอเล่า
ให้ผู้วิจัยฟังว่า

อันนี้เขาบอกเขาทำงานเขาไม่ให้แม่นะ เอ้า ไม่เป็นไรไม่ให้ก็ไม่ให้ เอ็งก็เก็บไป ก็ให้
เราพูดยังไงเขาบอกว่าหนูจะเก็บตั้งค์เอง หนูไม่ให้แม่ บอกว่าไอ้คำว่าเก็บตั้งค์เอง
ถ้าไม่ให้แม่ก็ให้แม่ใช้บ้างดิ เออ เงินเดือนออกมา ทีนี้เห็นเขาทำงานเหนื่อยก็เลยไม่
อยากจะขอไง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้บางครั้งรู้สึกเสียใจกับคำพูดของหยก ที่กล่าวว่าจะไม่ช่วยจ่ายเงินค่ากินอยู่แก่ตน แต่
ขณะเดียวกันเธอก็รับรู้และเข้าใจสภาวะดังกล่าว เนื่องจากตนแทบจะไม่เคยเลี้ยงดูหยก เนื่องจากนำ
เขาไปฝากให้พ่อกับแม่เลี้ยงดูแทนตั้งแต่วัยเด็ก และแม้บางครั้งจะเล่าว่า หยกมักจะถามว่าเธอมีเงินพอใช้
จ่ายหรือไม่ แต่เขาก็ไม่ได้เสนอที่จะให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากต้องนำเงินที่ได้จากการทำงานไว้ใช้
จ่ายส่วนตัว การจบการศึกษาที่ไม่สูงนักทำให้หยกต้องใช้ร่างกายอย่างหนักเพื่อแลกกับเงินเดือน
จำนวนน้อย นงค์เล่าถึงคำพูดของหยกว่า “พอเงินออกหรือยัง เขาให้แม่บ้างหรือเปล่า เขาถามอย่างนี้
บอกไม่รู้แม่คุยกันเอา เขาจะพูดแบบนี้ หนูก็มีบ้างไม่มีบ้างแล้วแต่งาน” นงค์ นามสมมติ
(สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) คำพูดดังกล่าวของหยกแสดงให้เห็นว่า เขารู้ถึงความขัดแย้งเรื่อง
เงินไม่พอใช้ระหว่างพ่อกับแม่ ต่อต้องการให้ทั้งคู่พูดคุยกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

เมื่อนงค์ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางการเงินในแต่ละเดือน การเลือกที่จะหารายได้
จากการปล่อยเงินกู้ให้แก่คนในชุมชน โดยคิดดอกเบี้ยเป็นจำนวน 20 บาท ต่อจำนวนเงิน 100 บาท
ก็เป็นวิธีการหาเงินของเธอแบบหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า เงินที่ใช้ปล่อยกู้ของนงค์นั้น มาจากการประหยัด
ออດอมของเธอและแดงด้วยวิธีการขอแบ่งปันอาหารการกินจากเพื่อนบ้าน ดังที่กล่าวไปข้างต้น

แม้บางครั้งพยายามดิ้นรนต่อพบปะหาหนทางที่การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ ทั้งการบากบั่นสู้
ชีวิตเพียงลำพัง การประหยัดรายจ่ายในครอบครัว ไปจนถึงการอดทนเลี้ยงดูลูกด้วยตัวคนเดียว

แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยอาการเจ็บป่วยจากการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนัก ไม่ว่าจะเป็น เหล้า เบียร์ ยา ดอง ได้กลายเป็นข้อจำกัดทางกายภาพ ที่บั่นทอนภาระหน้าที่ที่มีต่อพฤติกรรมของเธอ โดยเฉพาะ การเป็นเมียและแม่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า แม้นางจะมีสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องกินยาประจำ แต่เธอก็กลับไปพบ แพทย์ไม่ตรงตามนัด และปฏิเสธที่จะกินยาตามที่แพทย์สั่ง ด้วยเหตุผลว่า “กินแล้วรู้สึกเบื่อ” และ “มันจะสะสมร่างกาย” เธอบอกกับผู้วิจัยถึงผลกระทบที่ได้รับจากฤทธิ์ยาแผนปัจจุบันว่า “พอกินไป กินมาเราคิด พอกินไปแล้วมันสะสมไขมัน พอกินแล้วมันก็รู้สึกเซ็ง ๆ เบื่อ ๆ ก็เลยก็หยุดแบ่งไปเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

อาการนอนไม่หลับตอนกลางคืนของนงค์ ทำให้เธอต้องกินยาแก้ครั้งละครึ่งเม็ดหรือสอง เม็ดก่อนนอนเพื่อช่วยให้หลับสนิท นงค์บอกว่าการนอนไม่หลับของเธอส่งผลให้ต้นตอสาวย จนคนใน ชุมชนมองว่าเป็นคนเกียจคร้าน ใช้ชีวิตสบาย ไม่ทำงาน เธอกล่าวว่า “ภายนอกเขาก็ว่าอ้อ ยายนงค์ อยู่สบายเนอะ งานการไม่ทำ เราก็พยายามแต่ร่างกายเราจะไปไม่ไหวเอา ไม่มีใครรู้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) เธอบอกกับผู้วิจัยว่า อาการอ่อนแรงตามร่างกายทำให้เธอไม่สามารถลุกขึ้นจากที่นอนได้ทันที ต้องใช้การค่อย ๆ บีบกดขาแขนของตน “บางทีตื่นเข้ามา ตื่นจริงลุก แต่มีดอะ ตีสามตีสี่เนี่ยลุกแล้วแต่ลุกไม่ขึ้น มันอ่อนตรงนี้ไง (ขา) ค่อย ๆ กด ลุกมาก็ค่อย ๆ เหวี่ยง แขนเหวี่ยงขา ค่อย ๆ ลงมา ก็บอกโอยทำไมตื่นสายจัง โอยตื่นแต่มีดแต่ค่าแล้ว นอนไม่หลับ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่มุมมองผู้หญิงสูงอายุ ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านของนงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า นงค์เป็นคน เกียจคร้าน นอนตื่นสาย และไม่ขยันทำงาน ผู้หญิงสูงอายุเล่าว่า “เราลืมหามากี่ตื่นแล้ว ไม่มีธุระ จำเป็นก็ตื่นแล้ว ก็ทำนู่นทำนี่ บางทีเที่ยงนะเขา ถ้าไม่มีคนมาทวน ถ้าบุญมีไม่มาเรียก เที่ยงก็ยังไมตื่น หลอก แกก้นนอนไปอย่างนั้น คนไม่ได้ทำอะไรไปนวดก็ บางทีเดือนนึงไปสักสามครั้งสี่ครั้ง” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

ขณะที่เมื่อมองจากภายนอก อาการเจ็บป่วยของนงค์แสดงออกทางร่างกายอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น ผิวที่ซีดจนออกเหลือง ตาขาวเป็นสีเหลือง ขาลีบเล็ก เดินกระเผลอกระเผลกคล้ายคนไม่มี แรงทรงตัว และอาเจียนบ่อยครั้งหลังกินข้าว ขณะที่ยาสมุนไพรที่มีส่วนผสมจากเห็ดหลินจือและถั่งเช่า ซึ่งเป็นยาที่เธอกินแทนยาแผนปัจจุบันเพื่อช่วยบำรุงร่างกายให้แข็งแรง ก็ไม่ได้มีส่วนช่วยให้เธอ สุขภาพแข็งแรงขึ้นเท่าไรนัก เพราะในความเป็นจริงนงค์ยังคงดื่มเหล้าอย่างหนักอยู่เช่นเดิม

ความเจ็บป่วยที่คุกคามร่างกายของนงค์ กลายเป็นข้อจำกัดต่อการหารายได้ให้แก่ สมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะ การทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทยที่ต้องใช้แรงมือ นิ้วมือ ข้อศอก ออกแรงบีบกดผู้ที่มานวด นงค์เล่าว่า ลูกค้าที่มาใช้บริการเธอส่วนใหญ่คือคนสูงอายุและผู้ป่วยอัม พฤษ์ ทำให้ตนต้องให้บริการด้วยความละเอียดอ่อน ประกอบกับต้องแรงใช้การนวดค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผู้ชายนักร้องใหญ่ น้ำหนักเยอะ เธอเล่าถึงลักษณะการทำงานให้ผู้วิจัยฟังว่า

ส่วนมากจะเป็นพวกที่เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาตหน่อย ที่ไปนวดอะ คนธรรมดาที่ว่าไปนวดไม่มี มีแต่คนป่วย คนแก่หรืออกแห้ง ๆ ไปเจอคนเอาตัวใหญ่ ๆ มาโอ้อวดสารพัดที่ว่าจะนวด ต้องขึ้นกระที่บึง ไปเอาชาอย่า แล้วก็เอาเข้ากด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

เมื่อสอบถามพบว่า นงค์ทำงานนวดแผนไทย เฉลี่ยสัปดาห์ละ 3 วัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันพุธ โดยทำงานวันละ 5 ชั่วโมง ให้บริการลูกค้าจำนวน 5 คนต่อวัน แต่หาวันใดมีคนมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก เธอก็จะใช้เวลาวันนวดเฉลี่ยคนละ 30 นาที เพื่อให้ลูกค้าทุกคนได้รับบริการ นงค์กล่าวว่า “บางครั้งถ้ามาเยอะก็ไม่ถึงชั่วโมง แบ่ง ๆ กันไป บางทีมานั่งรอคิวกันและสีหน้าคน หมอมน้อยก็แบ่ง ๆ กันไปคนละยี่สิบสามสิบนาที” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2560)

การต้องใช้แรงนวดที่มากกว่าปกติ ประกอบกับอาการเจ็บป่วยที่มีอยู่เดิม ส่งผลให้เธอเหนื่อยล้า และไม่สามารถเข้างานเป็นประจำได้ ครั้งหนึ่งผู้วิจัยเคยได้ยินนงค์คุยโทรศัพท์จับใจความได้ว่า โรงพยาบาลโทรตามให้เธอไปทำหน้าที่นวดผู้ป่วยที่มารับการรักษา แต่เธอปฏิเสธไปอย่างสุภาพด้วยเหตุผลทางสุขภาพ ด้วยว่า “ตัวเรามันมีโรคประจำตัวอยู่แล้วไข่ม้อย พอเราไปทำงานหนัก ๆ เข้าก็เหนื่อยใจ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) แต่เมื่อวางสายโทรศัพท์ นงค์กลับพูดว่า “ใครจะไปโทรมาซะสายเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) พร้อมกับบ่นให้บุญมีคนรักของเธอฟัง ขณะที่บุญมีพยักหน้าตามทำนองเห็นด้วย

ความเจ็บป่วยที่บั่นทอนร่างกายทำให้นงค์ไม่สามารถทำงานหาเงินได้อย่างปกติ จนกระทั่งนำไปสู่การมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูกชายทั้งสาม ทุกครั้งที่ลูกชายต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งการไม่มีเงินเรียนหนังสือ หรือแม้แต่ไม่มีเงินซื้ออาหารให้กิน นงค์จะบอกกับพวกเขาว่า “แม่สู้ได้แค่นี้ แม่ไม่ดั่งค์” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงอาการเจ็บป่วยของนงค์จะส่งผลต่อการทำงานหารายได้ให้แก่สมาชิกครอบครัวแล้ว ความเจ็บป่วยของเธอยังส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ที่มีต่อลูก ทั้งการหาเงินส่งลูกเรียนหนังสือ ไปจนกระทั่ง บทบาทที่มีต่อการเลี้ยงดูลูก ตามบรรทัดฐานการเป็นแม่ ทั้งนี้เพราะหลายครั้ง นงค์เลือกที่จะลดทอนบทบาทหน้าที่ของตนลงด้วยการปล่อยให้พวกเขาพึ่งพาตนเอง เธอกล่าวถึงการไม่สามารถแบกภาระรับผิดชอบด้วยตนคนเดียวว่า “แม่คนเดียวก็ไม่ไหว บางทีทุกวันก็ต้องปล่อยไป ปล่อยให้เขาทำกินเองมั่งอะไรมั่ง ต้องช่วยเหลือตัวเองให้ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงปล่อยให้ลูกหาเงินด้วยตัวเอง แต่นงค์ยังไหว้วานให้บุญมีหญิงคนรักช่วยหาอาหารการกินให้ลูกชายทั้งสามในแต่ละวัน ทำให้คนในชุมชนมองเธอว่า เป็นแม่ที่ละเลยการเอาใจใส่ลูกอย่างคนเป็นแม่ทั่วไป จันทรเพื่อนสนิทของแดงเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แแดงไม่ค่อยพอใจที่นงค์ “ไม่เป็นหลักในบ้าน” และไม่ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน อย่างที่คนเป็นเมียและแม่ควรทำ ผู้วิจัยพบว่า หลังจาก

ลงสนามราว 3-4 เดือน นงค์ก็เลือกที่จะไปทำงานสัปดาห์ละหนึ่งวันโดยอ้างถึงเหตุผลทางสุขภาพ ขณะเดียวกัน ก็ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการดื่มเหล้าเล่นการพนันภายในบ้านกาญจน์เพื่อนสนิทของเธอทุกวัน ๆ ขณะที่จันทร์ เพื่อนสนิทของแดง กล่าวถึงมุมมองของแดงที่มีต่อนงค์ว่า

เขาวาน่าจะช่วยเหลือเขาบ้าง งานในบ้านหรือขายของในบ้าน คนอื่นเขาทำขายกัน ทำไมแกไม่ทำ อยากได้จักรซื้อให้ ทำแล้วก็หยุด อยากขายของ ก็ขายก็ช่วยทุกอย่าง แต่ทำไมถึงไม่ทำ เขาบอกว่าไม่ใช่ว่าเขาไม่ให้ แต่ว่าน่าจะช่วยเหลือกันบ้าง นิด ๆ หน่อย ๆ” จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

ในสังคมไทย การดูแลจัดการเรื่องในบ้าน ทั้งการหุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้าน อย่างการซักเสื้อผ้า ล้างจาน ถูบ้าน ไปจนกระทั่ง การทำงานเสริมภายในบ้านเพื่อหารายได้เล็กน้อย ๆ ถูกมองว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ในการช่วยสนับสนุนแบ่งเบาภาระของสามี ดังนั้น ความไม่พอใจของแดงมีต่อนงค์ จึงมาจากการที่เขามองว่านงค์ไม่ทำหน้าที่อย่างที่คนเป็นเมียและแม่ที่ดีควรทำ เนื่องจากเธอละเลยเรื่องภายในบ้าน

ผู้วิจัยพบว่า อาการเจ็บป่วยที่ส่งผลต่อการทำงาน ประกอบกับขั้นตอนบทบาทหน้าที่ เมียและแม่ของนงค์ ที่ก่อให้เกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างนงค์กับแดงซึ่งเป็นสามี มีอยู่ 3 อาการหลักด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น โรคเบาหวาน ความดัน, กินอาหารไม่ได้ และขับถ่ายไม่สะดวก ที่ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นผ่านร่างกายของเธอเอง

นงค์เล่าว่า ตนป่วยเป็นโรคเบาหวานและความดันสูงตั้งแต่อายุ 40 ปี สมัยที่ยังทำงานในโรงงานหลอมเหล็ก โดยมีอาการฝ่ามือและนิ้วมือชา อ่อนเพลีย ประกอบกับตาพร่ามัว เธอบอกกับผู้วิจัยว่า อาการดังกล่าวทำให้ตนไม่สามารถมองเห็นรูปหน้าของคนรู้จักในระยะไกลได้ ต้องใช้การจดจำเสียงอีกทั้งบุคลิกภายนอก “มองบางทีมองไกล ๆ ไปไม่รู้ว่าใครหรือ จำ อาศัยจำเสียงเอา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) และหากออกไปทำธุระข้างนอก นงค์จำเป็นต้องสวมใส่แว่นตา เพื่อป้องกันอาการน้ำตาไหลที่อาจทำให้ตนเป็นต้อลม และแม้นงค์จะบอกว่าตนป่วยเป็นโรคเบาหวาน แต่เธอไม่ไปพบแพทย์ “พอกินไปกินมาเหมือนมันสะสมใจ แล้ว ๆ ลีนเรามาจะชา ลีนเรามา พุดอะไรไม่ค่อยได้ ยามันเยอะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ตามเหตุผลที่ได้ให้ไว้ในข้างต้น ขณะเดียวกัน ก็เลือกที่จะซื้อยาสมุนไพรที่มีสารสกัดจากเห็ดหลินจือ และถึงเข้า ราคากระปุกละ 500-600 บาท มากิน แต่หากวันใดไม่มีเงินเพียงพอ เธอจะเด็ดใบสมุนไพรที่ปลูกเองนำมาเคี้ยวหรือต้มกินแทนยา

ร่างกายที่อ่อนแอทำให้เธอไม่สามารถรับปากทำงานกับใครได้ นงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แม้จะมีคนรู้จัก โทรมาชักชวนเธอไปทำงานนวดแผนไทยในโรงแรมที่อยู่ไม่ไกลจากบ้าน ด้วยการให้ลาออกจากที่ทำงานเดิม พร้อมกับรับปากว่าจะออกค่าเดินทางเพิ่มเติมให้ แต่ตนยังคงไม่ตกลงใจ เนื่องจากภาวะร่างกายที่เหนื่อยง่าย ไร้เรี่ยวแรงทำงาน “นี่เขาให้ไปทำงานนวด ไม่มีเวลา ยังตัดสินใจ

อยู่ เขาก็บอกจะออกค่ารถให้ ขอแต่ให้กับอยู่กับเขา ก็เลยสองจิตสองใจ คือร่างกายก็ไม่ค่อยจะนี้่ไป บางมันก็เหนื่อยไป มันเหนื่อย แต่เขาก็เอ๊ย ช่วยกันทำหน่อย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่ในเวลาต่อมา นงค์ก็เลือกที่จะลาออกจากงานนวดแผนไทยที่ อ.บ.ต.และตัดสินใจ ไม่ไปทำงานตามที่คนรู้จักได้ชักชวน ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า เหตุผลที่เธอปฏิเสธงานที่ใหม่ มาจากการ มีชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า ไม่สามารถหยุดงานได้หากเกิดการเจ็บป่วย อีกทั้งได้รับเงินเดือน ที่ไม่ต่างจากเดิม เหตุผลเหล่านี้ ทำให้เธอเลือกที่จะกลับมาอยู่บ้านตามเดิม

นอกจากความเจ็บป่วยด้วยโรคเบาหวาน ความดัน และความเหนื่อยล้าทางร่างกายแล้ว การไม่สามารถกินอาหารได้ตามปกติ ทำให้เธอรู้สึกอ่อนแรง นงค์เล่าว่า การที่ตนไม่สามารถกินอาหาร ได้ มาจากการถอนพิษ ทำให้กินเนื้อสัตว์ไม่ได้มาก ต้องกินแต่ผักผลไม้ “เคี้ยวไม่ออกตะล่อมสองข้าง พวกหมูพวกไก่กินไม่ได้เลย คือมันเหมือนว่ามันไ้ตไปโดยอัตโนมัติเลยอะ อาศัยแต่ผักต้ม ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ผู้วิจัยเคยนั่งกินข้าวกับเธอ ในวันทำบุญครบ 100 วัน จากการเสียชีวิตของवास เธอใช้เวลากินข้าวเป็นเวลานาน และมักจะกินแต่ผักกับน้ำพริก นงค์เล่าให้ฟังว่า คืนหนึ่งตนเดินออกไปกิน เหล้ากับเพื่อนที่หน้าชุมชน ได้กินเครื่องในวัวที่เรียกว่า ผ่าซี่รีว ลวกจิ้มเป็นกับแกล้ม จนกระทั่ง อาเจียน

เขาลวกมาป๊ิบ เขาใส่จาน กินไปสามชิ้นเอง โอ้โฮ แสบนี่อกแทบตาย บอกกินเสร็จ มันจุก จุกเสร็จมาถึงบ้านแผ่อยู่ตรงนี้ พุงออกมาหมดเลย เราต้องค่อย ๆ ใจ กินยา ต้องไปรีบนึงก็อยากจะกินอะไรแปลก ๆ เหมือนว่าให้เรามีแรงขึ้น พอเสร็จแล้ว มันกินไม่ได้ไป นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

อีกทั้งนงค์ยังบอกว่า ตนชอบกินกล้วยน้ำว้าสุกกับข้าว “บางทีได้กล้วย ถ้ากล้วยนี้่กินได้ กินกับข้าว ลูกสองลูกนี่พอและ อย่างอื่นไม่ได้และ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ขณะที่บุญมีคนรักของนงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า นงค์ชอบกินลาบเลือด (ต้องไปซื้อเกือบทุกครั้งที่กินข้าว) และอาหารทะเลจำพวกปลา กุ้ง หอย ผู้วิจัยสังเกตว่า นงค์มักนั่งกินหอยแมลงภู่มั้ดมแกล้มยาต้องเหล้า ช่วงบ่าย

การที่ไม่สามารถกินเนื้อได้ หลังจากการถอนพิษออกสองซี่ ทำให้นงค์มีรูปร่างผอมลง อย่างชัดเจน “ตั้งแต่ถอนเสร็จก็กินอะไรไม่ได้ ตอนนี้อยู่ได้สองซี่กนี้ี้ แคกรูบ ๆ เพราะกินอะไรไม่ได้ ข้าวก็แทบจะไม่ได้กินนะที่นี้่บ บางทีก็กินไม่ได้กินได้แต่น้ำ ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

นงค์บอกว่าการผ่ายผอมของตน ไม่เพียงมาจากการถอนฟัน แต่ยังเป็นผลมาจากการที่ หมอฟันจิตยาชาฉีดตำแหน่งถึงสองครั้ง ทำให้ขณะถอน ยาชากลับไม่ออกฤทธิ์ จนทำให้เธอมีอาการปวดเป็นอย่างมาก และไม่สบายหลังจากถอนเสร็จ เธอกล่าวว่า

ทีนี้มันจิตยาแล้วมันไม่เข้าฟันไง มันบอกปาลูกมาบ้วนปาก ก็บอกลูกไว้ วันนั้นเขา ไปเรียนหมด เราก็ไปถอนฟัน บ้วนปากบ้วน ทีนี้มันบอกปาลูกปวดให้ยกมือ เราก็ยกมือ ก็ปวดดิยามันห้อยอยู่ตรงเนี่ย (เสียงสูง) มันไม่ซาไง มันไม่ไปรากฟัน มันห้อย มันฉีดไปออกหนึ่งอะ ห้อยตรงนี้เรา มันก็ยังไม่ซาเนอะ มันขย่มเลยสองคน มันก็กดตรงนี้ไว้ ให้อึดความดันก็ขึ้น ออกมาพอถอนเสร็จมันเริ่มซา ออกมานี้ออกอยู่หน้าอนามัย นงค์ นามสมมติ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ด้วยอาการของโรคเบาหวาน ทำให้แผลที่เกิดจากการถอนฟันของนงค์หายช้าและส่งผลให้เธอไม่สามารถกินอาหารได้ตามปกติ นงค์บอกว่า ตนยังคงปวดแผลที่ถอน อีกทั้งยังรู้สึกมีเหงาจากฤทธิ์ยาชา “มันเป็นตั้งแต่ช่วงถอนฟันไป พอถอนฟันมาสมองก็หลงลืม มันไม่หาย แล้วรู้สึกว่าฤทธิ์ยาตั้งสองเข็มแล้วสมองนะมันเหมือนว่ามันเป็นพัก ๆ ตั้งแต่นั้นมาหลุดเลย หลงลืมหมดเลย สมองเบลอลไปหมด” นงค์ นามสมมติ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ไม่เพียงอาการปวดและมันง การมีปัญหาเรื่องการขับถ่าย อันมาจากปัญหาระบบย่อยอาหารที่ทำงานไม่ปกติ เป็นอีกปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานของนงค์ ทั้งนี้เพราะหลังกินอาหาร เธอจะมีอาการปวดท้อง ท้องอืด จนต้องซื้อยาระบายมากินอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง การต้องกินยาระบายทุกวันสร้างความกังวลใจให้เธอเป็นอย่างมาก “มันไม่ถ่ายก็เลยกินยาถ่าย ตั้งแต่เมื่อวานแล้วเพิ่งจะมาถ่าย ตอนนี้ไม่ทุกชั๊อะไรก็ทุกชั๊กะท้อง เรื่องท้องยาถ่ายตลอด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2560)

บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า อาการปวดท้อง ท้องอืด และต้องกินยาถ่ายเป็นประจำของนงค์ คล้ายกับอาการแรกของวาสที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ จนทำให้นงค์เกิดความกังวลใจ พร้อม ๆ กับฝกฝังตนเองหากเจ็บป่วยไว้กับบุญมี บุญมีบอกกับผู้วิจัยว่า “นี่ทำได้นี้ไม่รังเกียจหรือทำได้ พี่นงค์เขาบอกไง พี่นงค์เขาบอก ถ้าเขาเป็นอะไรนะ เป็นเกี่ยวกับลำไส้ผ้าแบบเนี่ย ทำให้ได้ไหม บอกโอย หนูไม่รังเกียจหรือ หนูทำได้” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

การฝกฝังตนเองยามเจ็บป่วยของนงค์ไว้กับบุญมีผู้เป็นภรรยาหรือหญิงคนรัก จึงสะท้อนให้เห็นถึงภาวะไร้ที่พึ่งพาของนงค์ในครอบครัวรักต่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น ความขัดแย้งระหว่างนงค์กับแดง ในเรื่องเงินและการละเลยความรู้สึกทางใจซึ่งกันและกัน หรือแม้แต่การไม่เอาใจใส่ผู้เป็นแม่ของเต่า หยก บอล เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นงค์เลือกที่จะประกอบสร้างความรัก ความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนกับบุญมี ที่คอยเติมเต็มความรู้สึกทางใจ และคอยดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกิน และความเจ็บป่วยให้แก่กันยามยากลำบาก

จากรายละเอียดเรื่องราวการใช้ชีวิตของนางในข้างต้น พบว่า การต่อสู้ดิ้นรนภายใต้ บทบาทหน้าที่ที่มีต่ออัตลักษณ์ของการเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ของนงค์ ท่ามกลางความขื่นแค้นทาง เศรษฐกิจนั้น มีจุดเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจอยู่กับแดงเพื่อนชายในชุมชน เนื่องด้วยการถูกละทิ้งจาก พี่สาวอันเป็นสมาชิกในครอบครัวเดิมด้วยเหตุผลความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ มาจนกระทั่งทั้งคู่มีลูก ชายด้วยกัน 3 คน อันได้แก่ เต่า หยก บอล แต่ด้วยความที่ต้องทำงานหาเงิน ทำให้ในช่วงแรก นงค์ ตัดสินใจส่งเต่ากับหยกลูกชายสองคนแรกไปให้พ่อแม่ที่ต่างจังหวัดช่วยเหลือ เนื่องจากภาระทำงาน แต่เมื่อพ่อแม่เริ่มแก่เฒ่า เธอจำเป็นต้องเลี้ยงดูบอลลูกชายคนที่สามด้วยตัวเอง ภาระการเป็นแม่ที่เพิ่ม มากขึ้น ทำให้บางครั้งต้องลาออกจากงานโรงงานมารับบทบาทแม่เต็มตัว แต่ทั้งนี้ การไม่มีรายได้จากการ ทำงาน ประกอบกับการถูกลดค่าแรงอันเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านจากแดงผู้เป็นสามี ได้นำไปสู่ ความขัดแย้งระหว่างนงค์กับแดงเพิ่มมากขึ้น

การดำรงอัตลักษณ์ทั้งการเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ ในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ ทำให้ นงค์ต้องพยายามดิ้นรนเพื่อแบกรับภาระรับผิดชอบที่มากับบทบาทหน้าที่ที่ตนเลือกรับตามบรรทัด ฐานทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะ วิถีปฏิบัติของความเป็นเมียและแม่ ในกรณีของความ เป็นเมีย นงค์ต้องเผชิญกับอุดมการณ์การเป็นเมียที่ดี (Good Wife) ที่เรียกร้องให้เธอต้องแบกรับ บทบาทหน้าที่ในการดูแลกิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในบ้าน ตั้งแต่การดูแลปรนนิบัติรับใช้สามี เรื่องอาหารการกิน การบริหารจัดการและวางแผนทางการเงินให้เพียงพอกับรายจ่ายภายในบ้าน เพื่อ ดำรงและรักษาไว้ซึ่งความเป็นครอบครัว ซึ่งบทบาทหน้าที่เหล่านี้ทำให้นงค์มีสถานะเป็นรองสามี อีกทั้ง ยังกลายเป็นแรงงานที่มองไม่เห็น (Invisible Worker) ในพื้นที่ครัวเรือนและถูกเอารัดเอาเปรียบ เนื่องจากจำเป็นต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจในการประคับประคองครอบครัว ซึ่งความยากแค้นทาง เศรษฐกิจ พฤติกรรมส่วนตัว ประกอบกับข้อจำกัดทางกายภาพ อย่างความเจ็บป่วยทางร่างกาย ได้ กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ขัดขวางและทำให้ความคาดหวังหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่มีต่อความเป็น เมียของนงค์ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่าย อุปสรรคและข้อจำกัดเหล่านี้ ต่างทำให้นงค์ถูกมองเห็นว่าเป็น เมียที่ไม่ดี เนื่องจากไม่มีวิถีปฏิบัติอย่างเมียที่ดีที่พึงทำ

ในกรณีของความเป็นแม่ นงค์ต้องเผชิญกับหน้าที่สำคัญของผู้หญิงที่ถูกผูกโยงไว้กับ อุดมการณ์การเป็นแม่ที่ดี (Good Mother) ซึ่งการต้องเผชิญกับความคาดหวังทางสังคม ภายใต้ อุดมการณ์การเป็นแม่ที่ดี ทำให้นงค์ต้องพบเจอกับแรงกดดันที่มีต่อบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ของเธอ อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งแรงกดดันที่มีต่อบทบาทดังกล่าวนั้น ขัดแย้งกับวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนงค์ ไม่ว่าจะเป็น การดื่มเหล้า เล่นการพนัน ที่ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้เธอถูกมองว่า ล้มเหลวต่อความ เป็นแม่และถูกตีตราว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี เนื่องจากละเลยการดูแลเอาใจใส่ลูก ทั้งในเรื่องความเจ็บป่วยและ อาหารการกิน

แรงกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม ประกอบกับความเจ็บปวดทางด้านร่างกายและจิตใจ ที่มีต่อการถูกตีตราว่า เป็นผู้หญิงที่ล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและแม่ ทำให้งัดพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อประคับประคองบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ภายใต้วิถีทางของตนเอง ผ่านการแสดงออกที่มีต่อการเป็นเมียและแม่ที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะ การเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน กับบุญมีหญิงคนรัก ที่คอยทำหน้าที่เติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจ และให้ความช่วยเหลือด้านอาหารการกิน ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ของนงค์ที่มีต่อบุญมีในรูปแบบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ในการเอาชีวิตรอดของนงค์ ผ่านการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และเพศวิถีของตนได้เป็นอย่างดี

4.2 อัตลักษณ์ครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวรักต่างเพศ

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงในครอบครัวรักต่างเพศ โดยจะเริ่มต้นจากความไม่ลงรอยระหว่างนงค์กับแดง อันเนื่องมาจากความล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่ของทั้งคู่ในพื้นที่ครอบครัว ที่ดำเนินไปตามกลางความขาดแคลนทางการเงิน โดยความไม่ลงรอยที่ว่านี้ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างแรงกดดันทางจิตใจ ที่ส่งผลให้นงค์เลือกจะสร้างความรักความสัมพันธ์ในฐานะครอบครัวเลสเบี้ยนกับบุญมีหญิงคนรัก ซึ่งค่อย ๆ นำไปสู่สถานการณ์ความทับซ้อนระหว่างสมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยน อันได้แก่ นงค์ บุญมี วาส และสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ อันได้แก่ นงค์ แดง บุญมี โดยที่ความสัมพันธ์อันหลากหลายในรูปแบบดังกล่าว ไม่ได้เชื่อมโยงคนทั้งสี่ในฐานะคนรักเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงการเป็นเพื่อน พี่น้องและคนที่คอยร่วมทุกข์ร่วมสุขต่อกันในแต่ละช่วงของชีวิต โดยผู้วิจัยพบว่า ขณะที่นงค์มีคบหากับบุญมีในฐานะคนรักอย่างเปิดเผย บุญมียังคงใช้ชีวิตครอบครัวกับवास เลสเบี้ยนวัย 66 ปี ที่ชอบพอเธอแบบคนรัก และมีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวดูแลบุญมีกับเมย์ผู้เป็นลูกสาวมาเป็นเวลากว่า 30 ปี

รูปแบบความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ได้นำไปสู่การทำทลายความเชื่อและความเข้าใจที่มีต่อโครงสร้าง ความหมายที่มีต่อครอบครัวรูปแบบเดิม ด้วยการเปิดเผยให้เห็นถึงองค์ประกอบครอบครัวแบบใหม่ ที่ดำรงอยู่ภายใต้ความรักความสัมพันธ์อันแตกต่างหลากหลาย ที่เรียกว่าครอบครัวเควีย์ (Queer Family) และความสัมพันธ์แบบเควีย์ (Queer Relationships) ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หรือบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์ด้วย

จากการลงสนามพบว่า ตั้งแต่นงค์อยู่กินกับแดงความสัมพันธ์ของทั้งคู่ดำเนินมาได้อย่างปกติ ไม่มีความขัดแย้ง นงค์เล่าว่า ในอดีตครอบครัวของตานั้น “รักกันดีอยู่หอ” เพียงแต่ทั้งเธอกับแดงไม่ค่อยมีความสนิทสนมพูดคุยกันอย่างคู่สามีภรรยาทั่วไป ทั้งนี้เพราะแดงเป็นคนค่อนข้างเงียบพุดน้อย และไม่นิยมที่จะกินดื่มสังสรรค์นอกบ้านมากนัก เว้นแต่เฉพาะเพื่อนที่ทำงานและญาติพี่น้อง นงค์บรรยายอุปนิสัยส่วนตัวของแดงให้ผู้วิจัยฟังว่า

เขาไม่พูด แล้วก็ไม่ยุ่งกับใคร ไม่ไปกินสูงส่งยุ่งกับใคร ไม่มี อยู่กันอย่างจู้ ไม่มีกินกับใคร ก็เขาจะกินกับลูกกับหลาน แต่จะไปนั่งแบบนั่งกินเหล้าแบบสำมะเรเทเมาข้างนอกให้คนอื่นเห็นว่าเนี่ยไม่มี กินเท่านั้นก็กินในบ้านกะลูกกะเมีย ก็พวกเพื่อน ๆ ไอ้อย่างตอตาออดเจีย เอนั่งกินกันนาน ๆ แต่ในบ้านเนี่ยส่วนมากเขาจะซื้อมา กินของเขาไป นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

หลายครั้งผู้วิจัยเห็นแดงนั่งดื่มเหล้ากับนงค์และออดเพื่อนสนิทที่ทำงานในโรงงานเดียวกันอย่างถูกคอ เธอบอกว่า แแดงจะพูดคุยกี่ต่อเมื่อดื่มเหล้า เวลาปกติเขาเป็นคน “ถามคำตอบคำ” เช่นเดียวกับคำกล่าวของคนในชุมชน ที่กล่าวถึงลักษณะนิสัยส่วนตัวของแดงว่า “เป็นคนไม่สนใจใคร ไม่ยุ่งกับคนอื่น” นงค์เล่าถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตนกับแดงตั้งแต่เริ่มใช้ชีวิตคู่ด้วยกันว่า “เขาไม่พูด ถามคำตอบคำ มึงไม่ถามกู กูก็ไม่ถามมึง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แต่แม้ว่าแดงจะมีอุปนิสัยเงียบ พูดน้อย จนทำให้บางครั้งกับแดงไม่ค่อยสนิทสนมกันมากนัก แต่ทั้งคู่ยังคงใช้ชีวิตด้วยกันอย่างไม่มีปัญหา ทั้งนี้เพราะทั้งเธอกับแดงมีข้อตกลงกันก่อนอยู่กินว่า ให้ต่างคนต่างดูแลตัวเอง เนื่องจากทั้งคู่ทำงานหนักจนไม่มีเวลามากพอที่จะดูแลซึ่งกันและกันอย่างคู่สามีภรรยาทั่วไป โดยเฉพาะ ในเรื่องอาหารการกิน ตรงกันข้ามกับบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดว่าเป็นหน้าที่ของภรรยาคือการจัดเตรียมอาหารให้สามี

นงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงข้อตกลงที่เคยคุยไว้กับแดงตั้งแต่ก่อนอยู่กินว่า “ก็ตอนแรกเราคุยกันว่า ถ้าอยู่ด้วยกันแล้วการกินไม่ต้องมีการมาหาสำหรับกับข้าวนะ เพราะต่างคนต่างทำงานใครมาก่อนก็ทำกับข้าวไป ให้กินข้าวไปเลยไม่ต้องรอ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) ข้อตกลงที่มีร่วมกัน โดยเฉพาะ การไม่ต้องรับบทบาทแม่บ้านในการหุงหาอาหารให้สามีกินทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดง “เป็นอย่างจู้มาตลอดตั้งแต่แต่งงานกัน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แต่ในระยะหลัง นงค์เห็นว่าสามีของเธอเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไป ไม่ใช่ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์กับคนรักใหม่ หากแต่เป็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเงิน “มันมาเปลี่ยน มันมาเปลี่ยนแต่ว่าเรื่องเงิน มันมาเปลี่ยนเรื่องเงินอย่างเดียว” นงค์บอกเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของสามีในมุมมองของเธอให้ผู้วิจัยฟังว่า

เขาทำงานทุกวันแต่เขาบอกว่าไม่มีตังค์ คำพูดเขาจะพูดว่าไม่มีค่าเดียว เรา ๆ รู้ ไร่ ไร่ ไม่มีมันเป็นไปไม่ได้ ลองคิดดิบางทีทำโอสองเดือนติดกัน มันต้องได้ ตากลเขาทำแค่วิกเดียว เงินเขาเป็นวิกนะ ทำโอนะ แล้วนี่กินเงินเดือนทั้งเดือน ก็ลองเปรียบเทียบดิค่าแรง ค่าแรงเยอะกว่าก็ลองเปรียบเทียบดูสิ แล้ววันอาทิตย์เขาทำ คือทำ

ไม่มีวันหยุดทั้งเดือนอะ เทียงคินดีหนึ่ง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การบอกกับนงค์ว่าตนไม่มีเงินแม้จะเข้างานทุกวัน เป็นสิ่งที่นงค์ไม่เชื่อพร้อมคิดอยู่เสมอว่าเป็นข้ออ้างในการเก็บเงินไว้ใช้ส่วนตัวของแดง เพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าใช้จ่ายภายในบ้านรวมถึงค่ากินอยู่ของลูกชายทั้งสามคน ทั้งนี้เพราะ ขณะที่แดงบอกกับเธอว่าเขาไม่มีเงิน แแดงยังคงซื้อโทรทัศน์อีกทั้งเครื่องเสียงขนาดใหญ่ไว้ในห้องนอนของตน “เขาก็ซื้อโทรทัศน์ โทรทัศน์ ซื้อเครื่องเล่นของเขา แต่เงินเขามี แต่เขาจะบอกเราว่าไม่มีค่าเดียว แล้วเราจะไปทำอะไรเขาอะ แล้วก็ถาม ๆ เข้า เขาจะพูดไปอย่างอื่นไง คือจะเฉไฉ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การบ้ายเบี่ยง ประกอบกับการเลือกที่จะนำเงินไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว ด้วยการปฏิเสธที่จะนำเงินมาจ่ายค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รวมถึงค่ากินอยู่ของลูกชายทั้งสามคนของแดง เป็นสิ่งที่นงค์ไม่พอใจ เธอเข้าใจว่าสามีโกหกเรื่องเงินมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยที่ตนยังคงทำงาน แต่ช่วงเวลาดังกล่าว ตนไม่ได้ให้ความสนใจมากนักเพราะตนสามารถที่จะทำงานหาเงินด้วยตัวเองได้ นงค์กล่าวว่า “ไอ้เรื่องเงิน สมัยก่อนคือเราเป็นคนทำงานไง แฟนผู้ชายก็คือผู้ชาย เขาก็โกหกเราตลอด ให้มั่งไม่ให้มั่ง มีมากมีน้อย ไม่เคยไปค้นตัวเขาว่าเงินทองรับเท่าไรอะไรเท่าไร ถือว่าเราทำงาน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

นิสัยการไม่ยุ่งเรื่องส่วนตัวของแดง เป็นสิ่งที่นงค์บอกเล่าให้ผู้วิจัยฟังอยู่เสมอ เธอบอกว่า ตนให้อิสระแก่แดงมาโดยตลอด และไม่เคยถามว่าเขาทำงานได้เงินค่าแรงวันละเท่าไร ผู้วิจัยสังเกตว่า ในความเป็นจริงนงค์ต้องการทราบถึงรายรับส่วนตัวของแดงซึ่งเป็นสามี แต่ด้วยข้อดกกลและเงื่อนไขที่กล่าวว่าจะให้อิสระต่อกัน ทำให้นงค์ไม่สามารถเอ่ยถามแดงได้ “เราไม่เคยรู้ว่าเขาทำงานวันละเท่าไร บางทีเขาเหมือนกันสามคน เหมงานานนะ บางทีวันนึงเขาได้คนละพัน แต่เราเป็นเมียเราไม่เคยรู้หรือว่าเขาทำงานอะไร” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้ว่านงค์จะไม่รับรู้ว่าแดงได้เงินเดือนเท่าไร แต่เธอยังคงได้รับเงินจากเขาอย่างสม่ำเสมอ นงค์บอกว่าในอดีตแดงให้เงินสำหรับใช้จ่ายในครอบครัวเดือนละ 4,000 บาท และเพิ่มขึ้นตามลำดับเป็น 7,000 บาท จนถึง 10,000 บาท ตามแต่เงินเดือนที่เพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ. 2557 ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงก็เริ่มเกิดความขัดแย้งและกดดันมากยิ่งขึ้น เมื่อแดงในฐานะผู้หาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว เลือกที่จะ “ลดค่าแรง” ที่ต้องจ่ายให้กับนงค์ เพื่อนำไปใช้จ่ายภายในบ้าน ทั้งเรื่องอาหารการกิน ของใช้ที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และค่าใช้จ่ายของลูกชายทั้ง 3 คน จากจำนวน 10,000 บาท ต่อเดือน เหลือเพียง 2,500-5,000 บาท ต่อเดือน รายรับที่ลดน้อยลงขณะที่รายจ่ายยังคงเท่าเดิมและมีที่ท่าว่าจะเพิ่มมากขึ้น ทำให้นงค์จำต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่แดงผู้เป็นสามีเลือกที่จะ “ไม่รู้ไม่เห็น” นงค์เล่าถึงการกระทำของแดงที่เมินเฉยต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัวว่า

วันนั้นเอาบิลมาให้ใช้ใหม่ ก็เอาไปให้เขา เขาก็โยนทิ้ง เลยกบอกว่า ทำไมไม่อ่านดู ก่อนที่จะโยนกระดาษนั้นทิ้ง ว่าค่าบ้านเดือนละพันเอ็ง ให้ช่วยเดือนละพัน ค่าที่ก็หำร้อยเอ็ง ให้เดือนละพันค่าที่ไป พอเดี๋ยวน้ำ เดียวก็จ่ายเอง เดียวจะหาจ่ายเอง ค่านงค่าน้ำ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวของนงค์ แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจที่มีต่อแดงในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัว แต่เมื่อแดงปฏิเสธที่จะช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงิน และมีที่ท่าไม่สนใจในสิ่งที่นงค์พูด ความขัดแย้งของนงค์ที่มีต่อแดงจึงเพิ่มมากขึ้น โดยเธอให้แดงย้ายออกจากบ้านเพื่อหาที่อยู่ใหม่ เนื่องจากมองว่าแดงล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่อันเป็นภาระรับผิดชอบฐานะสามีและพ่อครอบครัวในพื้นที่ครอบครัว นงค์เล่าถึงเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “ตั้งใจให้จ่ายค่าบ้าน ถ้าไม่จ่ายค่าบ้านก็อยู่ไม่ได้ ถ้าไม่ให้พูดคำเดียวเลย ไม่มีปัญญายาย แต่อยากให้เชิญออกจากตรงนี้ไปอยู่ที่อื่น เขาบอกตอนแรกเขาบอก ออกไปก็ได้ เราก็ดีใจนะถ้าออก ไม่ใช่ไม่ดีใจนะ ถ้าออกก็ออก ไม่ขอร้อง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้ว่านงค์จะตัดสินใจให้แดงย้ายที่อยู่ใหม่ เนื่องจากเขาปฏิเสธที่จะช่วยเหลือเรื่องค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ดินแต่ละเดือน แต่อย่างไรก็ตาม แแดงยังคงไม่ย้ายออกและเลือกที่จะอาศัยอยู่ภายในบ้านด้วยการ “ทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น” เช่นเดิม มีผลทำให้ความไม่ลงรอยระหว่างนงค์ที่มีต่อแดงยังมีมากยิ่งขึ้น “บอกเธอไปเหอะถ้าอยู่ที่นี่ลำบาก บางทีขนาดลูกกำลังกินข้าวอยู่อะ เขาพูดออกมาเลย ว่า อยู่บ้านหลังนี้มันร้อนนะ มันอยู่ไม่ได้ เขาว่าอย่างนี้ บอกร้อนอะไรก็พูดมาสิ แต่เขาจะกล้ำพูดแต่เวลากินเหล้า แต่ถ้าไม่กินเหล้าเขาจะไม่กล้ำพูด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงแดงจะปฏิเสธการช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ดิน แต่เขายังเลือกที่จะไม่จ่ายเงินค่าทอมให้แก่หยกลูกชายคนกลางได้เรียนหนังสือ แม้ว่าในความเป็นจริง หยกจะต้องการเรียนต่อก็ตาม นงค์เล่าว่า “เขาไปสมัครเรียนแล้ว เขาเอาหมื่นนึง บอกออกมาทำงานเถอะลูก แม่มไม่มีปัญญา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การเมินเฉยเรื่องการศึกษาของหยกของแดง สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นพ่อ ที่มีต่อการให้การศึกษาแก่เรียนแก่ลูก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงค่อย ๆ ห่างเหิน เธอบอกว่า เมื่อแดงไม่ห่วงใยความเป็นอยู่ของลูก จึงทำให้ตนกลายเป็นคนที่ “ใจแข็งโดยอัตโนมัติ” เพื่อลูกเพื่อครอบครัว

ในช่วงเวลา 3-4 ปี ต่อมา โรงงานที่แดงทำงานเกิดประสบปัญหาเรื่องการเงิน ซึ่งส่งผลต่อการจ่ายเงินเดือนพนักงาน นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า โรงงานไม่จ่ายเงินเดือนเต็มจำนวนให้แก่พนักงาน แต่จะจ่ายให้ในลักษณะของการเบิกใช้ในจำนวนไม่เกิน 4,000-6,000 บาท ต่อเดือน และแม้ว่านงค์จะรับรู้ว่าแดงประสบปัญหาความขาดแคลนทางการเงิน แต่อย่างไรก็ตาม นงค์ยังคงถือว่าแดงเรื่อง

ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ขณะที่จันทร์ภรรยาอัดเพื่อนสนิทของแดงที่ทำงานที่เดียวกันกับแดง เล่าถึงปัญหาการจ่ายเงินเดือนของโรงงานให้ผู้วิจัยฟังว่า

เขารู้ ฟឹងค์เขารู้ ตาอืดก็พูดเขาก็จะบอกล่ายองแจะเอาเงินที่ไหน เขาจะเรียกอย่างนี้เพราะว่าสนิทกัน ล่ายองแจะเอาเงินที่ไหน เงินมันก็ไม่ออก เงินที่เบิกมาก็ต้องใช้ต้องกิน เดือน ๆ นึงกว่าจะถึง และกับข้าวที่บ้านก็ไม่ทำให้เจ้าของกิน และเขาจะกินอะไรล่ายอง จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2561)

ไม่เพียงแต่การลดค่าแรง เนื่องด้วยปัญหาทางการเงินของแดง จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะ บทบาทของสามีและพ่อที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว แต่อุปนิสัยส่วนตัวของแดงที่ไม่พูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของนงค์ที่มีต่อแดงมีลักษณะแบบ “ต่างคนต่างอยู่” เพิ่มมากยิ่งขึ้น เธอบอกกับผู้วิจัยว่า แแดงเมินเฉยและไม่เอาใจใส่ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของเธอ ทั้งในแง่ของสุขภาพร่างกายที่ไม่เคยแสดงออกถึงความห่วงใยที่มีต่ออาการเจ็บป่วยของเธอ ดังเช่นคู่สามีภรรยาทั่วไป โดยนงค์ระบายความรู้สึกให้ผู้วิจัยฟังว่า “มันหลายปีเข้ามันสะสม ๆ ๆ มันยังเป็นพฤติกรรมเหมือนเดิมที่ไม่ดูแลเรา” โดยเฉพาะ การไม่เคยซื้อยาให้กินแม้แต่ครั้งเดียว ซึ่งส่งผลให้นงค์รู้สึกน้อยใจเป็นอย่างมาก

เจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่เคยดูแลเรา เคยถามเรารู้สึกว่ามีเงินใช้ไหม มีเงินไปซื้อหากินไหม ไปซื้อยากิน แม้แต่ยาชุดเดียวกันยังไม่ซื้อให้เรา แม้แต่ยาชุดเดียวกันมันยังไม่ซื้อให้กูกินเลย (เสียงดัง) คนเราพอมีอารมณ์ขึ้นมันต้องใช้คำนี้แล้ว มันอึดอัด ไปวัดแค พอมีง้อซื้อยาให้กินหน่อยไม่สบาย พอคนเราไม่สบายถามหาจะกินบอกไม่ได้ซื้ออะ ทำไมอะ ไม่ทำไมอะเขาว่า เมียไม่สบายจะเป็นจะตายไม่เคยสนใจ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวของนงค์ แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังที่มีต่อแดง เรื่องการดูแลเอาใจใส่ในฐานะคนรัก อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพอุดมคติที่มีต่อความรักความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่นำไปสู่การสร้างครอบครัวที่อบอุ่นช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันยามที่อีกฝ่ายลำบาก ซึ่งขัดแย้งกับประสบการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวัน

นอกจากการไม่เอาใจใส่เรื่องความเจ็บป่วยทางร่างกายของนงค์ในฐานะภรรยาแล้ว การที่แดงไม่เป็นห่วงถึงความปลอดภัยของนงค์ เมื่อต้องเดินทางไป-กลับต่างจังหวัดหลายครั้งกับที่ทำงาน ยังเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เธอเกิดความน้อยใจ อีกทั้งรู้สึกถึงการไม่ถูกมองเห็นว่าเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ต่างจากครอบครัวอื่นที่แสดงออกซึ่งความรักและห่วงใยต่อกัน นงค์ระบายถึงความอึดอัดของตนที่มีต่อแดงให้ผู้วิจัยฟังว่า

เชื่อไหม อยู่ด้วยกันตั้งสามสิบกว่าปี เราไปไหนเขาไม่เคยโทรศัพท์ไปถามเลยว่าอยู่ถึงไหน เป็นยังไง ไม่เคยโทร ไม่เคยถาม จนทุกวันนี้ก็ไม่เคยถามว่ามึงจะไปไหน

จะเป็นจะตายยังงี้เรื่องของมึง เขาไม่เคยถามไม่เคยนั้น พอเราไปอบรมทำไมคนอื่นเขาโทรมานะ ถามว่าเออแม่มึงพ่อมึงเป็นยังงี้วะ คนนี้ไม่มี นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้ว่านางค์บอกเล่าถึงอุปนิสัยของแดงที่ไม่เอาใจใส่ในเรื่องเจ็บป่วยและความปลอดภัยของเธอ ขณะที่จันทร์เพื่อนสนิทแดงกลับเห็นว่า การดูแลปรนนิบัติสามีนั้นเป็นหน้าที่ของภรรยา มากกว่าหน้าที่ของสามี และยังให้ความเห็นต่ออีกว่า หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในครอบครัว ภรรยาควรจะโอนอ่อนต่อสามี ทั้งนี้เพราะเขาเป็นฝ่ายทำหน้าที่หาเลี้ยงตนเอง จันทร์กล่าวว่า

เราก็เคยพูดกับเขาว่าพี่ พูดกับพี่น้องนะ พี่จะให้เขาเอาใจใส่เรา พี่ต้องเอาใจใส่เขาก่อน เพราะเราเป็นเมียเขาถูกไหม เราต้องเอาใจใส่เขาก่อน เพราะเขาให้เงินเราดี นี่เขาบอกว่าเขาไม่เอาใจใส่กู กูก็ไม่เอาใจใส่เขา เขาตอบคำนี้ คนเราถ้าไม่ยอมกันก็ไม่ยอม จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2560)

มุมมองของจันทร์ สะท้อนให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีระหว่างคู่สามีภรรยาในพื้นที่ครอบครัวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะความคิดของเธอ สถานะของภรรยาเป็นสถานะที่ต้องอดทน เข้าใจ และยอมรับสามีโดยไม่มีเงื่อนไข เนื่องจากต้องเป็นฝ่ายพึ่งพาทางเศรษฐกิจ การต้องแบกรับภาระรายจ่ายภายในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับการถูกละเลยความรู้สึกทางใจจากแดง ผู้เป็นสามี ได้ส่งผลกระทบต่อความเครียดทางจิตใจแก่แรงค์เป็นอย่างมาก ทำให้เธอหันไปบอกเล่าความรู้สึกของตนให้แก่บุญมีได้รับฟังจึงเกิดเป็นความสงสารและให้ความช่วยเหลือกระทั่งสนิทสนมระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม แม้นางค์จะต้องเผชิญกับความขัดแย้งกับแดง แต่ทว่าในช่วงแรก เธอเลือกที่จะใช้วิธีการอดทนกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยพยายามที่เก็บความรู้สึกอัดอัด พร้อม ๆ กับหลบหน้าและปฏิเสธที่จะพูดคุยกับแดง ด้วยการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจจะเพิ่มขึ้นเพื่อประคับประคองชีวิตครอบครัว เช่นเดียวกับแดงที่เลือกจะเงียบและทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น เธอเล่าถึงความสัมพันธ์อันเวิ้งว้างที่มีต่อกันภายในบ้านระหว่างตนกับแดงว่า

บางทีก็ออกไปข้างนอกแล้ว ไม่อยากจะอยู่ พอมาก็ไม่อยากจะเห็นหน้า บางทีตอนเช้าเนี่ยไม่อยากจะลุกเพราะอะไร ให้มันไปก่อน ขี้เกียจจะเห็นหน้าขี้เกียจเจออะไร กลางคืนเราก็นอนนอนไปก่อนนะมันมา เมื่อก่อนจะทำแบบนี้ ตอนเช้าเขาแต่ทกโมงครึ่ง เขาไปและ พอเขาทำโอมาสีห้าทุ่มเราพาลูกนอนและ กินข้าวพากันขึ้นนอน คือไม่เคยพูดกัน เดือน ๆ นึงนะไม่ใช่ว่าไม่พูด ไม่พูดกัน ก็อยู่ได้ พาลูกกินข้าวเสร็จแล้ว ทำเสร็จแล้วมึงจะกินไม่กินเรื่องของมึงและ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวของนงค์แสดงให้เห็นถึงการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าต่อกันเพื่อประคับประคองไว้ซึ่งสถานะครอบครัว อย่างไรก็ตาม การละเลยบทบาทหน้าที่ของแดงในฐานะหัวหน้าครอบครัวกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ การละเลยการรับผิดชอบด้านการเงิน ดังเช่นการลดค่าแรงอันเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายให้กับนงค์เพื่อนำมาเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัว เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงสาเหตุที่นำมาซึ่งการลดค่าแรงของแดง นงค์บอกเล่าถึงความคิดของแดงที่มีต่อเธอว่า “เขาคิดว่าเราเล่นอย่างเดียว กินแล้วเล่น นี่คือความคิดของเขา กินก็เล่น” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

พฤติกรรมดื่มเหล้าเล่นการพนันอย่างหนักของนงค์ เป็นสิ่งที่แดงมองว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เงินไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว อีกทั้งส่งผลให้นงค์ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสำหรับแดง นงค์เป็นแม่ที่ปราศจากความรับผิดชอบต่อลูก โดยเฉพาะ เรื่องอาหารการกิน ขณะที่นงค์บอกว่า ตนยังคงทำหน้าที่ในการดูแลลูกอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เพียงแต่แดงไม่รับรู้ถึงการกระทำดังกล่าว นงค์เล่าถึงมุมมองของแดงที่มีต่อเธอว่า “ไม่ทำอะไรเลยเขาว่า กับข้าวนี้ทำเสร็จแล้วลูกมันก็กินกันเนอะผู้ชายเนอะ เขาก็กินอย่างโน้นอย่างนี้ ว่าเอ๊ยมาเป็นแม่อะไร ข้าวปลาก็ไม่หุงกินที่นี้ลูกกินแล้วแหละ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การถูกมองว่าบกพร่องต่อหน้าที่ความเป็นแม่ของนงค์ ไม่เพียงแต่ปรากฏอยู่ในมุมมองของแดงผู้เป็นสามี แต่ยังรวมถึงคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับบ้านของเธอ ซึ่งล้วนแต่บอกว่าแดงและลูกต่างเป็นคนทำกับข้าวกินเองในวันที่บุญมีไม่มีเวลาดูแล ผู้หญิงคนหนึ่งเล่าว่าคนทำอาหารคือ “พ่อเขามั่ง ซ้อมมั่ง มัน (ลูก) มั่ง ยายมีมั่ง แกไม่ค่อยได้ทำหรรอกกับคงกับข้าว คนอื่นทำ” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2560)

บุญมีมีสถานะเป็นคนรักของนงค์ ทั้งคู่คบหากันอย่างเปิดเผยมาเป็นเวลา 4-5 ปี ท่ามกลางการห้ามปรามจากครอบครัว จากการลงสนามพบว่า บ้านของบุญมีตั้งอยู่ห่างจากบ้านของนงค์ไปเพียงหนึ่งหลังคาเรือน ก่อนหน้าที่จะคบหากันทั้งสองเคยขัดแย้งกันเรื่องการเปิดเพลงที่เสียงดังจนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งอยู่บ่อยครั้ง แต่ด้วยความที่บุญมีกับนงค์อาศัยอยู่บ้านใกล้กัน ประกอบกับใช้เวลาส่วนใหญ่ในบ้านและชุมชนช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ต่างคนต่างมีเวลาพูดคุยเพื่อปรับความเข้าใจมากขึ้น จนกระทั่งนำไปสู่ความเข้าใจไว้วางใจในฐานะเพื่อนกลุ่มเดียวกัน

บุญมีกล่าวว่า เริ่มแรกความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับนงค์ มาจากอุปนิสัยส่วนตัวของนงค์ที่เป็นคนอารมณ์ดี พูดจาไพเราะ ทำให้ทั้งเธอกับนงค์พูดคุยกันอย่างสนุกสนาน “ก็คุยกันสนุกถูกคอกัน ก็หัวเราะกัน เขาก็คุยตลก เขาพูดเขาไม่เคยด่า คนนี้เป็นคนที่ด่าไม่ค่อยเป็น ไม่ด่า พูดจาอะไรคือเขาพูดเพราะ เขาไม่ด่า” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

เมื่อมีโอกาสพูดคุยปรับความเข้าใจ ประกอบกับได้ใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันร่วมกันมากขึ้น บุญมีก็ได้รับรู้ว่านงค์นั้นต้องดำรงอยู่ท่ามกลางแรงกดดันในการใช้ชีวิต

ครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การที่แดงผู้เป็นสามีหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบที่มีต่อค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ไปจนกระทั่งการถูกละเลยการดูแลเอาใจใส่จากเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม โดยเฉพาะในยามเจ็บป่วย ทำให้แดงเหมือนกับใช้ชีวิตด้วยตัวคนเดียวมาโดยตลอด ดังมุมมองของบุญมีที่ว่า “พี่น้องเขาลำบาก ผัวแก่ลูกแก่ไม่ค่อยให้เงิน สงสาร ป่วยไข้ไม่ดู ผู้ชายอะเนอะ นี่ก็ช่วยแก” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

จากการรับรู้ถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิตของแดง บุญมีจึงเกิดความสงสาร เห็นอกเห็นใจ จึงพยายามที่จะช่วยเหลือ พร้อม ๆ กับดูแลแดงที่เท่าที่ตนจะทำได้ เช่น เรื่องอาหารการกิน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ตรงกับลูกชายขาดแคลน ผ่านการแบ่งปันอาหารที่ตนมีในครัวเรือนให้แก่แดง บุญมีกล่าวถึงช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า “สนิทกันนั่งคุยกันทุกวันอะไรอย่างเงี้ย แล้วก็เอานู่นเอานี้ให้กันกิน ทำกับข้าวอะไรก็กินด้วยกัน เป็นเพื่อนกันอยู่ด้วยกันก็ให้กันกิน สงสารแก แกรักผัวแก แกไม่มีกิน ผัวไม่ค่อยให้เงิน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงการให้ความช่วยเหลือยามลำบาก ทั้งในเรื่องอาหารการกิน และการเป็นที่พึ่งพาทางใจ ที่ทำให้แดงเกิดความรู้สึกชอบพอบุญมีแบบคนรักแล้ว เมื่อนางพบว่า บุญมีต้องเผชิญกับความยากลำบากที่มีต่อการแบกรับบทบาทการเป็นแม่เช่นเดียวกับเธอ อย่างการต้องเลี้ยงดูเมีย ลูกสาววัย 31 ปี ที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ จึงเกิดเป็นความสงสารและเห็นอกเห็นใจ และนำไปสู่ความรักความห่วงใยที่มีต่อบุญมีเพิ่มมากขึ้น การหันมาคบหากับบุญมีในฐานะคนรัก จึงมีผลให้อัตลักษณ์ของนางมีความหลากหลาย เลื่อนไหล ตามแต่สถานการณ์ความเป็นไปของชีวิต และบุคคลที่เธอสร้างความสัมพันธ์ด้วย เริ่มจากการเป็นภรรยาในครอบครัวรักต่างเพศ มาเป็นสามีหรือคนรักของบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน หลายครั้งผู้วิจัยได้ยินแดงเรียกบุญมีว่า เมีย

จากการลงสนามพบว่า เมียลูกสาวของบุญมี ทำอาชีพน้ำรับ-ส่งน้ำแข็งตามร้านขายของชำกับพ่อ เธอตื่นมาทำงานตั้งแต่เวลา 05.00-11.00 น. หลังเสร็จจากทำงานเมียจะกลับมาพักผ่อนได้ลูกบ้าน และมีเวลาว่างตั้งแต่ช่วงบ่ายจนถึงเย็น เธอใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการนอนเล่นโทรศัพท์มือถือ, เล่นไพ่ที่บ่อนพนัน และซื้ออาหารสดที่ตลาด เช่น ปลา หมู ไก่ มาเพื่อให้บุญมีผู้เป็นแม่ทำอาหารให้ตนและสมาชิกครอบครัวกิน ครอบครัวหลักของบุญมีประกอบไปด้วย วาส เมีย กอล์ฟ (หลานชายอดีตสามี) ฟ้า (ภรรยาหลานชาย) ฟลุ๊ค และเฟิร์น (ลูกชายและลูกสาวกอล์ฟกับฟ้า) บุญมีเคยบ่นให้ผู้วิจัยฟังถึงอุปนิสัยส่วนตัวของเมีย เรื่องการใช้เงินเกินตัวจนก่อเกิดเป็นหนี้สิน ทั้งการเล่นแชร์ ไพ่ กู้เงินธนาคาร จนทำให้ตนที่เป็นแม่ต้องให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ

ด้วยการที่ทั้งนางและบุญมี ต้องแบกรับภาระและความคาดหวังที่มีต่อการเป็นแม่เช่นเดียวกัน จึงทำให้บุญมีเกิดความสนิทสนม ให้ความช่วยเหลือและไปมาหาสู่กับนางในฐานะเพื่อนกลุ่มเดียวกันมาเป็นระยะเวลา 1 ปีกว่า จนเกิดความเป็นรู้สึกห่วงใย เวลาต่อมา นางบอกกับบุญมีว่า รู้สึกชอบพอบุญมีในฐานะคนรัก ขณะเดียวกันเธอก็รู้สึกชอบนางเช่นเดียวกัน เนื่องจากเห็นว่านางเป็นคน

คนอัยยาศัยดี บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยว่า ความสนุกเฮฮาของนงค์ทำให้ตนเกิดเป็นความรัก “เป็นปี ปีกว่า ๆ เขาก็บอกว่าชอบ ปีสี่หกหรือสี่เจ็ดเนี่ยแหละ อือ เขามาชอบนี่” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

หลังจากได้รับรู้ว่าเธอและนงค์ต่างชอบพอกัน ก็ทำให้ทั้งคู่สนิทสนมกันเพิ่มขึ้น พร้อม ๆ กับการให้ความช่วยเหลือจนเจอเรื่องอาหารการกินที่มากขึ้นตามลำดับ บุญมีกล่าวว่า “ก็แบ่งกันกิน โดยทั่วไปก็กินกันอยู่แล้ว กินด้วยกัน ตอนหลังมาเขาก็บอกว่าชอบ ก็แบ่งกันกินมากขึ้น” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า นอกจากการแบ่งปันอาหารจากครัวของเธอไปให้นงค์กินยามลำบากแล้ว บุญมียังรับหน้าที่เป็นแม่ครัวคอยทำอาหารตามความต้องการของนงค์กับแดงอีกด้วย บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ไปทำให้เขากิน เขาซื้อกับข้าวมาเราก็ทำคนนั่งทำ ก็ทำให้กิน บางทีทำต่างหากที่บ้านเราแล้วตักไปให้เขาเราก็กินเหมือนกัน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560) เวลา 11.00 น. ของทุกวัน บุญมีจะเดินถือจานที่เต็มไปด้วยอาหารมาให้นงค์ที่บ้าน เธอเล่าว่า

เราซื้อทำกับคงกับข้าวก็ตักไปบ้านเขาทุกวัน ๆ แล้วบางทีก็เรียกเขา บางทีเขาก็ไปกินที่บ้านนี้ เมื่อคืนไปกินที่บ้าน เมื่อเช้านี้กินนี้ ก็เรียกเขาไปกิน บางทีเขาก็ทำบ้านเขา เขาก็เรียกนี่กิน บางทีเขาทำกะตาแดงเขาก็เรียกกินข้าวเร็ว ตาแดงหาปลามานี้ก็ทำกินด้วยกัน ทอดปองทอดปลากินด้วยกัน บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

คำกล่าวของบุญมีข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เธอไม่เพียงทำหน้าที่หุงหาอาหารให้นงค์กับแดง แต่ในบางครั้งนงค์กับแดงก็ทำกับข้าวและชักชวนเธอให้ไปนั่งกินข้าวที่บ้านด้วยกัน ซึ่งหลายครั้งทั้งนงค์ บุญมี แแดง ต่างนั่งกินข้าวด้วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาเสมือนคนในครอบครัวเดียวกัน รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของการแบ่งปัน ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างบุญมีกับครอบครัวนงค์ ผู้วิจัยพบว่า ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างคนทั้งสามในรูปแบบดังกล่าว ทำให้บุญมีกับแดง ถูกกล่าวถึงจากคนในชุมชนว่า มีความสัมพันธ์กันในฐานะสามีภรรยา ดังเช่นบุญมีที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า จันทรเคยพูดหยอกล้อว่าทำนองที่เล่นที่จริงว่าตนเป็นภรรยาน้อยของแดง “อ้อจันทรยังเข้าไปแซวเลย ว่านี่เป็นเมียตาแดง ฟังนงค์ก็อยู่ บอกแหมสามคนผัวเมียกินอะไรกันละ อีปากที นี่ก็ปากดีเนอะ นี่บอก ยายเดือน (พี่สาวนงค์) ยังว่าเลย ไหมเป็นเมียตาแดงก็ดีสิ เออ ปานนี้ยายนงค์ก็กระเด็นไปแล้ว” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การช่วยเหลือฟังพาอาศัยของบุญมีไม่เพียงมีต่อนงค์กับแดง แต่ยังรวมไปถึงลูกชายของคนทั้งสองด้วย ทั้งนี้เพราะวันใดที่บ้านของเธอมีอาหารการกินเป็นจำนวนมาก บุญมีก็จะแบ่งปันมาให้แก่หยกกับบอล เธอเล่าว่า “ไอ้หยกเขากลับมาเมื่อคืน เขามาเลย อีฟ้า เขาเอาเมี่ยงคำมาให้

บอกไอ้หยกมึงกินได้หรือ กินได้ดีปามี เอามาดิหนูหิวแล้ว มาทำให้มันอะ หอมแดงอะมันใส่เป็นลูก ๆ พริก ชিং มะนาว แม่แกคนเดียวนะหมดเลย” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2560)

ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่หุงหาอาหารให้กับนงค์ช่วงสายและบ่ายแล้ว หลังจากแดงกลับจากที่ทำงานและรับประทานอาหารเสร็จ บุญมียังคงนั่งพูดคุยกับนงค์กับแดงอย่างสนุกสนาน พร้อม ๆ กับช่วยรินเหล้าให้ทั้งคู่ดื่ม “เมื่อคืนนี้ไอ้ชวดนั้นแหละ (ยาตองที่ผู้วิจัยซื้อฝาก) แกก็กินสองคนกับผัวแกนี่ก็รินให้ ก็รินให้ตาแดงแก้ว ยายนงค์แก้ว แล้วมันก็นั่งขัดกันสองคนอะกริบ ๆ นั่นแหละสองคนกับผัวแกละ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) ความทับซ้อนทางพื้นที่ และเวลา ที่มีระหว่างความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยพบเห็นอยู่บ่อยครั้ง

ทุกวัน ๆ บุญมีจะใช้เวลาอยู่กับนงค์ภายในบ้านของนงค์ ตั้งแต่ 11.00-12.00 น. หลังจากปลุกนงค์ตื่นนอน ไปจนถึงช่วงเวลา 21.00-22.00 น. โดยเธอจะเดินแวะเวียนไปทำอาหารให้พลู้กับเฟิร์นหลานชายและหลานสาวในช่วงเย็น (และช่วงกลางวันหากเป็นวันเสาร์-อาทิตย์) รวมถึงเดินไปดูแลवास ที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันเป็นระยะ บุญมีเล่าว่า การทำหน้าที่ดูแลทั้งนงค์และवासด้วยการเดินไป-กลับ หลายครั้งต่อวัน ส่งผลให้ตนรู้สึกเหนื่อยและเครียด “มันเหนื่อยนะ บางทีตาเลยแหละ ระบายออก เหนื่อย บางทีเครียด อะไรมาลงที่เรามาก ยายนงค์เขาบอกน้องไปอีกแล้ว ป้าเขาบอกมึงเดินถึงพระประแดงหรือยัง” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การที่บุญมีทำหน้าที่หลักในการดูแลवास เลสเบี้ยนคนสนิท วัย 66 ปี ที่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย จนกระทั่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งการจัดเตรียมอาหารอ่อน อย่าง โจ๊ก ข้าวต้ม การซักผ้า การเช็ดล้างถูกวารเทียม ทำความสะอาดลำไส้บริเวณที่ใส่ถุงทวารเทียม ไปจนกระทั่ง อาบน้ำ ซักยา ส่งผลให้บุญมีรู้สึกเหนื่อยและเครียด เธอบอกเล่าถึงกิจวัตรประจำวันของตนที่มีต่อการดูแลवास พร้อมกับเปิดภาพให้ผู้วิจัยดูประกอบ

เมื่อวานล้างไส้สองรอบ มันอยู่ในถุงใจ ชี้แก๊งแก๊ง กินเยอะกิน เยอะชีเยอะ ล้างชีให้เขาเกิดชีเยอะอย่างนี้เราต้องมาล้างเอง ทำเอง เช็ดตัว เพราะเขาอาบน้ำไม่ได้ นี่เห็นไหม นี่แกนอน นี่กำลังจะล้างไส้ นั่นแหละไส้ออกมา บางทีออกมายาวขนาดนี้เลยนี่ ออกมาจากไส้แกเนี่ย นี่ต้องเอาสำลีซ้อนแล้วดันเข้าไป เอาเข้าไปข้างใน แล้วก็กด กดถึงจะใส่ไอนี้ได้ ไส้ถุงได้ จั่นไส้ไม่ได้กดเข้าเงี้ย กดใส่เข้าไป กำลังจะกด ชีพุ่งปืด เต็มไม้เต็มมือนี้หมดแหละ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ไม่เพียงการดูแลพยาบาลवासเรื่องการเจ็บป่วย อย่างการล้างเช็ดทำความสะอาดลำไส้ และถูกวารเทียมแล้ว บุญมียังมีหน้าที่ทำธุระแทน เมื่อवासต้องพูดคุยกับญาติพี่น้อง เพื่อขอความช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่าย ที่ยากต่อการให้ความช่วยเหลือ เธอเล่าว่า

หลานชายป่านะ ทำงานในกรุงเทพฯ เนี่ย หลานป้าแท้ ๆ คือผู้ชาย ไอ้หลานผู้ชาย
นะมันให้ตั้งค้มา คือให้ป้าไปหาหม้อออกกับป้ามีเนี่ยคนละครึ่ง หาหม้อพินึงเนี่ย
คนละห้าร้อย แต่ไอ้หลานผู้หญิงหลานสะใภ้เนี่ยไม่ให้ แต่ไปบอกทางผัวว่าให้ บุญมี
นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการดูแลสุขภาพอาศัยอยู่กับบุญมี
แต่อย่างไรก็ตาม เธอยินดีที่จะช่วยเหลือดูแลเพราะในอดีตวาสก็เป็นฝ่ายทำหน้าที่ดูแลเธอและลูก
เช่นเดียวกัน บุญมีเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับวาสว่า “เขาก็ทำให้เนาะ ป่านะ เขาก็เลี้ยงไอ้เมย์
มา เขาก็เหนี่ยอกะเรานะ ตอนทำงานเขาก็ให้เงินให้อะไรเงี้ย เขาช่วยเหลือเรา กับคงกับข้าวเราก็ไม่
เหนี่ย ผัวเฒ่าเขาก็ซึก เขาก็ดูแลไอ้เมย์มาตลอดแหละ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม
2561) และช่วงเวลาที่วาสถูกตรวจพบว่า เป็นโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย ต้องเข้ารับการผ่าตัด
เป็นจำนวนสองครั้ง ทำให้เธอกับเมย์ตกใจเป็นอย่างมาก “ก็ตกใจก็อยู่โรงพยาบาล ไอ้เมย์ก็ร้องไห้ก็
ร้องให้ หมอบอกเข้าผ่าตัดก็ตายแล้วเนอะ ก็สงสารแกใช้ปะ ร้องให้ แกก็ร้องให้ ป้าเขาบอก
เขาไม่รอด บอกรอดดีป้า ก็บนหลายอย่างนะ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ด้วยความเป็นกังวล บุญมีได้ขอพรกับหลวงพ่อโสธรให้วาสรอดจากการผ่าตัดกลับมาใช้
ชีวิตได้เป็นปกติ และถวายไข่ต้มจำนวนห้าแผงหลังจากคำขอเป็นผลสำเร็จ สำหรับบุญมี เป็นเหมือน
หนึ่งในสมาชิกครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับวาสที่ใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน จึงแสดงให้เห็น
ถึงโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่สมาชิกไม่มีความผูกพันกันทางกฎหมายและสายเลือด ที่เรียกว่า
ครอบครัวคัดเลือก (chosen family) อันเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีร่วมกัน

ความรักและความห่วงใยของบุญมีที่มีต่อวาสกับนงค์ จึงทำให้บุญมีต้องเดินไป-กลับ
ระหว่างบ้านวาส (ซึ่งพักอาศัยอยู่กับบุญมี) และบ้านนงค์ตลอดทั้งวัน เธอที่เดินไปเดินมาพูดกับผู้วิจัย
ด้วยความอารมณ์ดีว่า “นี่เดินไปเดินมาเหนี่ย ความดันจะขึ้น ไหนจะทางนู้นไหนจะทางนี้ ป้ามั่งพี
นงค์มั่ง” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) คำกล่าวของบุญมี สะท้อนให้เห็นถึง
ภาระผิดชอบที่มีต่อวาสกับนงค์ในครอบครัวเลสเบี้ยนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับคำกล่าวของวาส
ที่ยืนยันว่า บุญมีเป็นเพียงคนเดียวที่ช่วยเหลือดูแลเธอยามเจ็บป่วย “ไม่มีใครดูแลเลย มันคนเดียว
ยายมีถุงหน้าท้องเนี่ย มันทำทุกอย่าง เมื่อก็ยายลืมนัดถุงใช้ปะ กินข้าวอยู่กะหลานลูกขึ้นมาเพลเลย
ลืมนัดถุงถ่ายออกมา” วาส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2560)

ไม่เพียงดูแลเอาใจใส่วาสกับนงค์ เรื่องความเจ็บป่วยและอาหารการกิน แต่บุญมียังคง
หุงหาอาหาร และทำความสะอาดบ้านให้แกแดง เต่า หยก และบอล ในช่วงเวลาที่นงค์ไม่อยู่บ้าน ไม่
ว่าจะเป็น การทำขนมที่เต่าชอบกินอย่างข้าวเหนียวเปียกกล้วย อาหารที่แดงชอบกินอย่างน้ำพริกผัก
ต้ม รวมถึงดูแลข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัวนงค์ บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แดงรัก

ตนเพราะตนคอยดูแลเอาใจใส่เขามาตลอด ความรักของแดงที่มีต่อบุญมีจึงเกิดจากการดูแลเอาใจใส่เขาในพื้นที่ครัวเรือน บุญมีเล่าว่า

ตาแดงก็รักนี่นะ เขาให้ตลอด เขาชอบนี่ เขาบอกยายนงค์ เขาพูดกับยายนงค์เลย นียายนงค์มาพูดนะ เขาบอกรักมีอะ ชอบ เพราะนี่เป็นคนทำกับข้าวทำอะไรให้เขา กิน เสื้อผ้าก็ซึกให้เขา ที่นอนผ้าปูที่นอนก็ปั่นให้เขาหมดทุกอย่าง สากกะเบือยันเรือรบ ดูแลทั้งลูกทั้งผัวนั่นแหละ กางเกงในของเขาของตาแดงซึกหมด บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การที่บุญมีทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่แดงเรื่องอาหารการกินและงานบ้าน ส่งผลให้แดงเลือกที่จะให้เงินแก่บุญมีไว้สำหรับจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้านแทนนงค์ ที่ถูกมองว่าไม่สามารถรับผิดชอบ ต่อบทบาทการเป็นเมียและแม่ได้ บุญมีเล่าว่า แม้แดงจะเสนอเงินให้ แต่ตนก็ไม่ได้นำเงินดังกล่าวมาใช้ จ่ายเป็นการส่วนตัว หากแต่นำมาให้นงค์ที่มีสถานะเป็นคนรักของเธอมาใช้จ่ายในครอบครัว เธอเล่าถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของตนกับแดงว่า “เขาให้เงินนะ นี่ก็ไม่ได้เอา นี่ให้แต่ยายนงค์ ดึงตาแดงมาได้ สามพัน เอานี้เอาไป ไม่เคยเอานะ จะบอกแกทุกอย่าง แกรู้นิสัยนี้ นี่ไม่เอาเงินใคร เออ ไม่เอา” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ไม่เพียงการนำเงินที่ต้องให้นงค์ไว้สำหรับใช้จ่ายภายในครอบครัวมาให้บุญมีเป็นผู้จัดสรร แล้ว บุญมียังเล่าว่า หากแดงเป็นฝ่ายทำอาหารเขาจะเป็นคนดูแลเอาใจใส่เธอในเรื่องอาหารการกิน ในช่วงเวลาที่นั่งล้อมวงกินข้าวพร้อมกันระหว่างตน นงค์ แแดง

เขาดูแล แล้วก็เอาใจ แล้วทำกับข้าวให้กิน บอกมีกินหมูกระทะไหม อย่างวันนั้น ยายนงค์อยากกินลาบเลือด เออ เขาบอกว่าพี่อยากมากเลยอยากกินลาบเลือด ไป ๆ อย่าเพิ่งคิด น้องอย่าเพิ่งคิดข้าวเดียวไปซื้อลาบเลือด เออ ไปก็ซื้อมา ตาแดง กับยายนงค์ก็กินกันสองคน นี่ไม่กิน เขาก็ใจดีซื้อมาเสร็จ ตาแดง มี เดียวพี่ไปรวน สุกให้เอาไหม นี่ไม่เอา บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

นอกจากแดงจะแสดงความห่วงใยต่อบุญมีเรื่องอาหารการกินแล้ว ยามบุญมีเจ็บป่วยเขายังคงทำหน้าที่ดูแลเธอด้วยการหาซื้อยามาให้กิน อีกทั้งยังเชื่อฟังคำตักเตือนของบุญมีที่มีต่อเรื่องการลดค่าแรงแก่นงค์ โดยบุญมีกล่าวว่าภายในความสัมพันธ์ของนงค์กับแดง ตนจะคอยทำหน้าที่ตักเตือนแดงเรื่องที่ไม่ให้เงินนงค์ สำหรับใช้จ่ายหรือให้ในจำนวนที่ไม่เพียงพอกับรายจ่ายภายในบ้าน โดยเฉพาะ ค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ที่ต้องจ่ายในทุก ๆ เดือน

สามสี่เดือนมันได้ห้าพัน แล้วไหนแถมจะค่าบ้านค่าที่ บางทีเขาให้อย่างนี้ นี่ถูกกับเขา บางทีก็จะไปว่านะ โวย (ลากเสียง) พอเธอเดือนละห้าพัน ค่าที่ค่าบ้านผ่อน เดือนนึงก็หมดแล้ว เอ้า ยังบ่นอีก ให้มั่งไม่ได้มั่ง สมองเอาอะไรมาคิด นี่จะค่าแกได้

คนเดียวไง ฟังนี่คนเดียว นี่พูดไม่เข้ามั้งเลย มันฟังนี่คนเดียว ก็เพิ่มให้มันดี ฟีนังค์
บอกดำให้หน่อยนี่ดำให้ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ความทับซ้อนทางความสัมพันธ์ของคนทั้งสามระหว่างนงค์ บุญมี แดง ปรากฏขึ้นอย่าง
ชัดเจน จากการที่แดงรับฟังความเห็นของบุญมีมากกว่านงค์ที่เป็นภรรยา และมีบทบาทในการจัดการ
ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ ดังเหตุการณ์หนึ่งที่บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

ตาแดงเขาเชื่อนี่นะ เออ ตอนนั้นยายนงค์เมาก็เร็ว ๆ มาช่วยกันหิ้วฟีนังค์ขึ้นไปบน
บ้านดิไปนอน นั่งอมควยอยู่นั่นแหละ ทำอะไรอยู่ นี่ตานะ แกก็ลุกขึ้นมาแล้วก็อุ้ม
ขึ้นสองคน ยายนงค์แกก็ไปอ้วกข้างบนนี่ก็กวาดถูเช็ด แกไม่เอานะ ก็ลองอ้วกแล้ว
แกไม่เอา ลูกแกก็ไม่เอา ไอ้บอลไม่เอา บางทีให้ต้มวุ้นวางจืดดี ๆ ดื่น ๆ เราก็เก็บ
วุ้นวางจืดมาต้มให้กิน บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ผู้วิจัยพบว่า บุญมีได้รับการดูแลเอาใจใส่จากแดง ขณะที่นงค์กลับไม่ได้รับการดูแล
ปรนนิบัติในรูปแบบดังกล่าว โดยกลุ่มเพื่อนของนงค์เล่าว่า ตนเห็นบุญมีกับแดงมีความสัมพันธ์ในฐานะ
สามีภรรยาภายในบ้านของกาญเพื่อนสนิทของทั้งคู่จากการดูหนังที่กระตุนเร้าอารมณ์ทางเพศภายใน
ห้องสองต่อสองเมื่อนงค์ไม่อยู่บ้าน อีกทั้งยังยืนยันอีกว่า ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ ทำให้บุญมีเป็นฝ่ายที่
ได้เงินจากแดง ขณะที่บุญมีปฏิเสธว่าแดงชอบพอเธอแบบคนรักเท่านั้น

แม้บุญมีจะถูกกล่าวหาจากคนรอบข้างว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศกับแดง แต่เธอยังคง
ปฏิเสธว่าแดงไม่เกี่ยวข้องกับตน นอกจากนี้ยังยืนยันอีกว่า ตนมีสถานะเป็นคนรักของนงค์ ทุกครั้งที่
ผู้วิจัยพูดคุยกับนงค์ภายในบ้าน เมื่อใกล้ถึงเวลา 16.00 น. อันเป็นเวลาแดงเลิกงาน บุญมีจะบอกให้
ผู้วิจัยรีบกลับบ้าน และกลับมาพูดคุยใหม่อีกครั้งในช่วง 12.00 น. ของวันถัดไป เนื่องจากกังวลว่าแดง
จะรับรู้ถึงความรักความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับนงค์ “เตี้ยวตาแดงมา เขาไม่รู้ว่ายายนงค์คบนี้ ไม่รู้ ๆ
ถึงไม่ให้รู้ถึงตาแดงใจ เพราะตาแดงเขาไม่รู้ เขาไม่รู้ แต่ไอ้พวกนี้รู้” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12
กรกฎาคม 2561)

ตรงกันข้ามกับลูกชายทั้งสามคนของนงค์ที่เป็นฝ่ายรับรู้ถึงการคบหาระหว่างบุญมีกับแม่
ของพวกเขา เธอเล่าว่า ตนสนิทสนมอีกทั้งเป็นที่ไว้วางใจแก่เต่า หยก และบอล ทั้งนี้เพราะพวกเขา
กล้าที่จะพูดคุยถึงเรื่องราวอันเป็นส่วนตัวกับเธอมากกว่านงค์ผู้เป็นแม่ ผู้วิจัยเห็นว่างกล่าวอาจเป็น
เพราะนงค์ไม่ค่อยมีเวลาที่จะให้ความสนใจกับบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ของตนมากนัก โดยบุญมีเล่า
ว่า

นี่นั่งกับเขาสองคน ไอ้บอลก็อยู่ ไปนั่งข้างบนบ้าน บางทีหอมนี้ ไอ้บอลก็ไม่ว่า ไอ้
บอลมันเป็นอะไรก็บอกนี่ บอกป้ามี ถ่ายออกมาเป็นเลือดนะ นี่ไม่บอกพ่อบอกแม่
มัน เหย็บ พามันไปหาหมอ มันถ่ายออกมาเป็นเลือด มันไม่บอกแม่มันนะบอกนี่
ไอ้หยกนี่ก็นั่ง คุกกับนี่ มันสนิทอยู่คนเดียว กินอะไรมันบอก ทำให้กินน้อยสิ ส่วน

ไอ้เต่าพอมันจะอะไรก็เรียก มี ๆ ๆ ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศของบุญมีแทนนงค์ ทั้งการหุงหาอาหาร เอาใจใส่เรื่องสุขภาพของแดง เต่า หยก และบอล มีทำให้ความสัมพันธ์ของบุญมีในฐานะคนรักนั้นทับซ้อนเข้ามาในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศของนงค์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เพราะนงค์รู้สึกพึงพอใจที่ได้รับการดูแลจากบุญมี พร้อม ๆ กับการช่วยแบ่งเบาภาระรับผิดชอบที่เธอไม่สามารถทำได้ เช่น การดูแลทำความสะอาดบ้าน การจัดเตรียมอาหารให้แดงกับลูกชาย

จันทร์เพื่อนสนิทของแดงบอกว่า การที่บุญมีเข้ามาจัดการเรื่องในบ้านของนงค์ ต่างเป็นที่ชื่นชอบของแดงและลูก จันทร์เล่าว่า “เจ้าหยกเขาชอบ เขาวាយมีเอาใจใส่และทำให้กิน ดูแลทุกอย่าง ผ้าห่ม ผ้านวม มุ้ง ยายมีเก็บซักหมด เวลายายนงค์กลับบ้านหรืออยู่ยายมีเป็นคนทำหมด หยกชอบ บอลชอบ ตาแดงชอบ คือการเอาใจใส่ เขาเก็บบ้านกวาดบ้านในบ้าน ถ้าเขามาเขาดูแลทุกอย่าง” จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2560)

ผู้วิจัยสังเกตว่า แม่ลูกชายของนงค์จะเรียกบุญมีว่าป้า แต่พวกเขาคาดหวังการดูแลเอาใจใส่จากบุญมีคล้ายกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก การเข้ามาของบุญมีจึงไม่เพียงสร้างความทับซ้อนในแง่บทบาทหน้าที่การเป็นแม่ในสังคม แต่ยังรวมไปถึงความทับซ้อนในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับแดง ที่เริ่มต้นจากความสนิทสนม การทำกับข้าวที่แดงชอบอย่างน้ำพริก ผักต้มให้กินเกือบทุกวัน โดยที่เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ต่างเป็นที่รับรู้ของคนในชุมชน และสร้างความเจ็บปวดทางจิตใจให้แก่รงค์เป็นอย่างมาก จากความสนิทสนมที่มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้นงค์ตัดสินใจบอกเล่าเรื่องราวดังกล่าวให้แก่ผู้วิจัยได้รับฟัง นงค์เล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ที่แดงบอกกับเธอว่าชอบพอบุญมี “จู้ ๆ ไอ้ทางนี้ (แดง) เขาพูดว่าชอบทางนี้ (บุญมี) เอ้า ชอบเอาไหม ชอบก็ติดต่อยเลย โกรธ แต่ทำไม่ได้ เมื่อคนเขาชอบ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

นงค์เล่าว่า เธอรับรู้ถึงความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่เกิดขึ้นระหว่างแดงกับบุญมี จากความฝันที่เกิดขึ้นช่วงที่ตนกลับบ้านที่จังหวัดสุรินทร์ ในเทศกาลสงกรานต์เป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือนเพื่อไปช่วยที่บ้านตากข้าว

ตอนแรกช่วงแรก วันที่ไปบ้านอะสงกรานต์ ที่ไปบ้านเป็นเดือน สงกรานต์ด้วย พุศจิกาด้วย ไปตากข้าว แล้วพอเราไปอยู่บ้านก็ได้ข้าวอะ ได้ข้าวว่ามาอยู่มากินมาเล่นด้วยกันเจ๊ ได้ข้าว เพื่อน คนยู ก็แล้วแต่ เหมือนเขารู้ทีหลังเรา เราเหมือนมีจิตใจ พอตกลงกลางคืนอยู่บ้านนะ ให้เห็นใจ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

แม้ว่านงค์จะบอกเล่าว่า ตนรับรู้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างแดงกับบุญมี แต่อย่างไรก็ตาม เธอเลือกที่จะเงียบทำเหมือนว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น เช่นเดียวกับแดงที่ยังคงทำตัวปกติ

จนกระทั่งบุญมีเลือกที่จะมาสารภาพถึงเหตุการณ์ในวันนั้นกับนงค์ผู้เป็นสามีด้วยตนเอง “เสร็จแล้วเรากลับมา ผู้หญิงอะเป็นฝ่ายมาร้องไห้ มายกมือไหว้ กราบไหว้ ขอโทษทุกอย่าง นี่ก็เลยบอกว่าอ้อ ไม่ต้องพูดอะไรหรอกเห็นแล้ว เห็นหมดแล้ว เขาบอกครั้งเดียวจะไม่ทำอีกแล้ว ก็บอกว่าไม่เป็นไรหรอก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

สำหรับนงค์ การที่แดงกับบุญมีคนรักของเขามีความสัมพันธ์กันฉันท์ชู้สาว ก่อให้เกิดเป็นความเจ็บปวดภายในจิตใจ ที่ไม่สามารถระบายออกมาให้คนอื่นได้รับฟัง เนื่องจากทั้งคู่มีสถานะเป็นคนรัก อีกทั้งเป็นคนคอยให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งพาให้แก่เธอยามลำบาก ทั้งในแง่การเงิน อาหารการกิน รวมถึงความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย ทำให้นงค์จำต้องอยู่ในภาวะจำยอมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะ บุญมีหญิงคนรักที่คอยดูแลเรื่องภายในบ้าน และคอยเลี้ยงดูเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสามของเธอ

การเลือกจะเจียบของนงค์ จึงไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงสถานะที่เป็นรอง ที่ต้องพึ่งพิงแดงกับบุญมีของเธอ แต่ยังรวมถึงการพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่มีต่อคนทั้งคู่ นงค์กล่าวถึงความอัดอั้นใจของตนให้ผู้วิจัยฟังว่า “เรานักเลงพอนะอย่าให้พูด แต่อย่าให้มันร้อน อย่าให้เครื่องร้อน ถ้าเครื่องร้อนมาแล้วมันจะพัง แล้วเราต้องพูดทำไม” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้นงค์จะรับรู้ว่าบุญมีหญิงคนรักมีความสัมพันธ์กับแดงซึ่งเป็นสามี นงค์เล่าว่า บุญมีเคยพูดกับเธอว่า “เขาเคยพูดว่า ถ้าเขามีลูกจะเลี้ยงให้ไหม มีลูกกับใครก็เลยถาม มีลูกกับใครไปมีกับใคร อยู่กับพี่เนี่ยะ (เสียงสูง) มีลูกหรือ ก็ว่าเจ๊ย ก็แก้งแก้งเล่น ไม่รู้อะ ลูกกลมลูกแล้งเขาว่าจ้ะ บอกเออถ้ามีจะเลี้ยง ถ้ามีก็ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) คำกล่าวของบุญมี จึงชี้ให้เห็นถึง แง่มุมความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับนงค์

จากมุมมองของจันทร์ เพื่อนสนิทแดง ที่รับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับแดง มองว่า การเข้ามาแทรกกลางของบุญมีในพื้นที่ครอบครัวของนงค์นั้น คือสาเหตุที่ทำให้ความสัมพันธ์ของนงค์กับแดงยิ่งเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เธออธิบายว่า ตนได้ยืนนงค์กับแดงพูดจาขึ้น “มึงกู” ต่อกัน ทั้งที่ในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ ทั้งคู่จะใช้สรรพนามว่า “พ่อมึง” “แม่มึง” ที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นครอบครัวอยู่เสมอ จันทร์กล่าวว่า

มันทำให้ครอบครัวตรงกลางแตกเลย ทำให้เขากับแฟนเขาทะเลาะกัน แต่คือก่อนหน้านี้มันก็มีอยู่แล้วแต่มันยังไม่หนัก ก็เห็นเขาอาบน้ำ กินเหล้ากินเบียร์ด้วยกันมีตาอ๊อด มีเรา เรามาจากทำงานก็ขึ้นไปก็เห็นเขานั่งคุยกันดี มันไม่เยอะไร พอย้ายมาอยู่บ้านนี้เป็นหนัก หนักมาก มันถึงขั้นแตกหัก พูดกันขึ้นมึงกูเลย จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2561)

นอกจากนี้ จันทรยังเล่าเพิ่มเติมอีกว่า ครั้งหนึ่งตนสังเกตเห็นแดงกลางนครั้งวันเพื่อนัดเจอกับบุญมีนอกบ้าน ขณะที่นั่งออกไปทำงานนวดแผนไทย จันทรกล่าวว่า “เขาจะออกไปข้างนอกกัน ตามแดงจะหยุดงานครั้งวันแล้วก็นัดกันข้างนอก แต่ก่อนเราอยู่บ้านไอนึก พอเปิดประตูเห็น เขาจะเดินผ่านแต่งตัวร้องเพลง คุยโทรศัพท์ เราจะรู้ พอทางนี้ออก ทางนี้ออกตาม บางทีเวลาฟุ้งค้กลับบ้าน เขาจะกลับบ้าน” จันทร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2561)

จันทรมองว่า ความสัมพันธ์ฉันท์ซุ้สวาระหว่างบุญมีกับแดงนั้น เกิดขึ้นมาจากการดูแลเอาใจใส่ของบุญมี โดยเฉพาะ การจัดเตรียมอาหารตามความต้องการของแดง ขณะที่นั่งกลับไม่ให้ความสนใจเรื่องดังกล่าว “ฟุ้งค้ไม่ดูแลแดงเลย กลับมาก็ต้องมาหาข้าวปลากินเอง ไ้ทางนี้ก็เลยมาทำแทน ฟุ้งค้มาเยอะแยะ และเขาก็จะทำมาเผื่อ ดูแล” การเข้ามาทำหน้าที่แทนนงค์ของบุญมีส่งผลให้บุญมีได้เงินจากแดง และเลือกจะที่ไม่ให้เงินนงค์ไว้สำหรับใช้จ่ายภายในครัวเรือน จันทรบอกกับผู้วิจัยว่า นงค์ไม่ทราบว่าบุญมีได้รับเงินจากแดง “เงินส่วนนั้นต้องมีอยู่ต้องได้ที่ว่าเขามีอะไรกันนะ แต่เราก็ไม่กล้าพูด คือช่วงนั้นเรารู้อยู่ ฟุ้งค้ก็เจ็บแบบเจ็บๆ ไม่พูดอะไร พูดไม่ออก คนเราอยู่กันมา จะสามสี่ปี” จันทร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2561)

ปัญหาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์กับแดง ทำให้นงค์ต้องอยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ทั้งนี้เพราะเธอพยายามอดทนกับสิ่งที่เกิดขึ้น สำหรับนงค์ แแดงไม่เพียงไม่รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่เขายังทำร้ายความรู้สึกของเธออีกด้วย นงค์บอกเล่าความรู้สึกให้ผู้วิจัยว่า

นี้รู้หมดทุกอย่างแหละพูดหรือไม่พูด ก็เหมือนที่บอกว่า ถ้าเป็นตัวเขามาเป็นตัวเราเนี่ยอยู่ได้ไหม ถ้ามั่นแฉะ ทำกับเราทุกอย่าง เงินทองไม่ให้เราแต่เธอก็มาทำอย่างนี้ ทุกวันมันเลยเจ็บ เขาเลยเจ็บ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

การเลือกที่จะไม่กล่าวถึงของนงค์ มีเพื่อพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่มีกับแดงในฐานะครอบครัว หลายครั้งเธอบอกกับผู้วิจัยว่า ตนพยายามพูดคุยกับแดงเพื่อสร้างความสนิทสนมกันในฐานะสามีภรรยามากขึ้น เธอกล่าวว่า “บางทีเราเมาแล้วแกล้ง มันชอบเล่นอยู่แล้วไง คือแกล้งให้มันหาย หยอกไปเจ๊ หยอกแกล้งเล่นเจ๊ ให้ที่ว่าดูสิอาการมันจะดีขึ้นไหม ก็หยอก แต่ก็เหมือนเดิมเหมือนเดิม” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า แม้นตนกับแดงจะไม่ลงรอยต่อกัน แต่เธอก็เลือกที่จะไม่ทิ้งความเป็นครอบครัว และพร้อมที่จะอยู่ดูแลกันยามแก่เฒ่า แม้ว่าในปัจจุบันตนจะมีสถานะเป็นสามีของบุญมีก็ตาม นงค์กล่าวว่า “เราก็ไม่ทิ้ง ก็อยู่ด้วยกันอย่างเจ๊ ก็อยู่ด้วยกันเหมือนทุกวันนี้ก็อยู่ด้วยกัน ก็ดูแลกันเหมือนเดิม ที่นี้ใจมันก็เลยแบบจะว่า มันเหมือนปิด มันเหมือนว่าทางนี้ไม่เอา เราก็ไม่เอา แต่ว่าอยู่อยู่เพื่อลูก อยู่ด้วยกันดูแลกันยามแก่ไป แต่ไม่มีอะไรกัน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

2561) จากคำกล่าวของนงค์แสดงให้เห็นว่า สถานะความเป็นครอบครัวของเธอกับแดงยังคงมีความสำคัญ

ขณะในด้านความสัมพันธ์ของนงค์กับบุญมี แม้ว่านงค์จะรับรู้ถึงการเกิดขึ้นความสัมพันธ์ทางเพศวิธระหว่างบุญมีกับแดงซึ่งเป็นคนรักทั้งสองของเธอ แต่อย่างไรก็ตาม นงค์ก็เลือกที่จะยกโทษถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เนื่องจากบุญมีรับรู้ถึงความผิดพลาดของตนเองและคอยดูแลเอาใจใส่เธอเป็นอย่างดี โดยนงค์กล่าวว่า “ถึงยังงี้ก็ช่าง ช่างมันเถอะ อย่างน้อยมันก็ไถ่โทษมาดูแลเรา ก็ยกโทษให้มากราบขอขมาสารพัด ไม่เป็นไรอย่าไปคิด ให้มันจบแค่นี้ แล้วไม่อย่างงี้ก็ให้เลิก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

การจูนเจือด้านอาหารการกิน ประกอบกับการช่วยเหลือเรื่องงานบ้านของบุญมีให้แก่นงค์ เต่า หยก บอล ทำให้นงค์เลือกที่จะไม่ถือโทษถึงความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และกลับมาคบหากับบุญมีในสถานะคนรักตามเดิม เธอเล่าว่า “ก็ให้เขาเลือก เอาอย่างนี้และกันให้เลิก ระหว่างนี้ (นงค์) กะนี้ (แดง) เอาใคร เขาจบป๊ีบ เขาขอมาดูแลเราเหมือนเดิม” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) การตัดสินใจดังกล่าวของนงค์ จึงสะท้อนให้เห็นว่า เธอให้ความสำคัญกับการเอาชีวิตรอดทางเศรษฐกิจและสังคม มากกว่าระบบความสัมพันธ์แบบผิวเดียวเมียวเดียว แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับแดงจะสิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุญมีกับแดงกลับไม่ได้เป็นความลับ แต่หากเป็นเรื่องซุบซิบกันของคนในชุมชนอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ฟังเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับแดงจากคนในชุมชน

จะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์อันทับซ้อนระหว่างสมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยน อันได้แก่ นงค์ บุญมี วาส และสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ อันได้แก่ นงค์ แดง บุญมี ต่างชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ที่ดำเนินอยู่เหนือบรรทัดฐานเรื่องเพศในสังคม ที่ค่อย ๆ นำไปสู่การเกิดขึ้นของโครงสร้างครอบครัวแบบใหม่ ที่มากไปกว่าคำจำกัดความที่มีต่อครอบครัวแบบเดิม อันเรียกว่า ครอบครัวควีร์ (Queer Family) และความสัมพันธ์แบบควีร์ (Queer Relationships)

ทั้งนี้ ลักษณะความสัมพันธ์ของคนทั้งสี่ในรูปแบดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้ความรัก ความปรารถนาทางเพศแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีมิติของการต่อสู้ดิ้นรนต่อความยากลำบากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่ส่งผลให้คนทั้งสี่ต้องช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น เรื่องเงิน อาหารการกิน และกำลังแรงงาน ภายใต้ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันที่มีร่วมกัน เพื่อเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

4.3 การเลื่อนไหลแห่งบทบาทหน้าที่ในครัวเรือน

บทบาทหน้าที่ที่เลื่อนไหลระหว่างการเป็น “เป็นทั้งพ่อทั้งแม่” ของนงค์ ที่มีต่อเต๋า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม ทั้งในและนอกพื้นที่ครัวเรือน ปรากฏให้เห็นอยู่ภายใต้การดิ้นรนต่อความยากแค้นทางเศรษฐกิจและสังคมของนงค์ ที่พยายามประคับประคองครอบครัวให้รอดพ้นจากความยากลำบาก อันเป็นผลมาจากความล้มเหลวของแดงในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกิน ความเจ็บป่วย และค่าใช้จ่ายที่มีต่อการกินอยู่ในชีวิตประจำวัน

หลังจากที่นงค์ต้องเผชิญกับความสัมพันธ์อันขัดแย้งกับแดงในครอบครัวรักต่างเพศ ที่นำมาซึ่งการละเลยความรับผิดชอบทางการเงิน และการดูแลเอาใจใส่จากแดง ที่มีต่อเต๋า หยก บอล ส่งผลให้นงค์ต้องทำหน้าที่ดูแลลูกชายทั้ง 3 คน ด้วยตัวคนเดียว นงค์เล่าว่า ด้วยความใกล้ชิดที่มีต่อลูกทั้งสาม ทำให้พวกเขามีความผูกพันกับเธอในฐานะแม่ โดยยกตัวอย่างถึงความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันว่า

นอนด้วยกันนะ เมื่อก่อนไอ้เนี (เต๋า) นอนด้วย ที่นี้ให้นอนข้างล่าง เหลือแต่ไอ้คนเล็กโง่ นอนด้วยกัน ไอ้เจ้าบอลนอนด้วย นอนห้องนี้ แล้วให้พี่ (หยก) นอนทางนู้น เมื่อก่อนตีกันนอนคนละข้าง ตีกับน้องไม่ให้น้องนอนด้วย บอกเขานอนกับแม่มั้ง เอ็งนอนเยอะแล้ว เขาวาง้น บอกพี่ยังไม่เคยนอนกับแม่ส่วนบอลพอเขาอนจะเอามือวางขอให้แม่นอนทับมือเขา พอเขาจะลุกที่ไรก็จะหอมแม่ก่อนหอมตรงไหนก็ได้ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

คำกล่าวของนงค์ ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความสนิทสนมใกล้ชิดของเธอกับลูกชายทั้งสาม แต่ยังบอกเล่าถึงบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ดีของตน ซึ่งขัดแย้งกับมุมมองของคนในชุมชนที่มีต่อเธอ ที่มักจะมองว่านงค์เป็นแม่ที่ละเลยชีวิตความเป็นอยู่ของลูก

นอกจากการดูแลเอาใจใส่ นงค์ยังเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เธอทำหน้าที่เฝ้าอบรมสั่งสอนลูกชายทั้งสามด้วยตัวคนเดียวมาโดยตลอด “แบบอะไรก็แม่หมดใจ โตมาก็เห็นแต่แม่ แม่ทุกอย่างแม่ทั้งนั้น” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) เพราะแดงมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำงาน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะพูดคุยใกล้ชิดกับลูก นงค์กล่าวว่า “พอจะไม่มีเวลารุ่เล่นกับลูก ไม่มีเวลารุ่กับลูกว่าเอออย่างโน้นอย่างนี้ ส่วนมากจะเป็นแต่แม่” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

จากแง่มุมความสัมพันธ์ดังกล่าว ส่งผลให้ลูกชายทั้งสามเห็นทางไม่พูดคุยเรื่องราวอันเป็นส่วนตัวกับแดงผู้เป็นพ่อมากนัก ขณะที่นงค์จะเป็นฝ่ายรับฟัง ให้คำแนะนำแก่พวกเขาเท่าที่ตนจะทำได้ ไม่เว้นแม้กระทั่งเรื่องความรัก เธอเล่าว่า “แม่เป็นทุกอย่าง สอนทุกอย่าง เอ็งอยากมีเมียเธอ

โตมาใช้ไหม อยากมีเมียก็มีนะลูก แม่ไม่ห้าม แต่ต้องเลี้ยงตัวเองได้ แม่ไม่มีปัญญามาเลี้ยงพวกเอ็งนะ แม่มีปัญหาหาบ้านให้เอ็งอยู่ทุกวันนี้ก็ดีและ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การให้อิสระในเรื่องความรัก พร้อมทั้งอบรมสั่งสอนให้ลูกชายรู้จักรับผิดชอบชีวิตและทางเลือกของตนเองเป็นสิ่งที่เธอพูดกับผู้วิจัยอยู่เสมอ นงค์มักสอนให้หยกรู้จักพึ่งพาตนเอง และสอนให้บอลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่สนใจเรื่องความสัมพันธ์เชิงชู้สาว เธอกล่าวว่า

คือให้ดูแลหมดละ นี้นะผู้หญิงเป็นยังไง บอกเด็กเห็นไหมที่เดินไปเดินมาที่เสียกันมานะ บอกเขาหมดแหละ อนาคตมันก็ไม่ได้เรียน เอ็งอยากเรียนดีเอ็งก็เรียนไป แม่ให้เรียน เรียนเท่าที่แม่หรือพ่อเอ็งเขาจะช่วยส่งเรียน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

จากคำเตือนของนงค์ที่มีต่อบอล ส่งผลให้เขาเชื่อฟัง ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางเรื่องความรัก ซึ่งไม่เพียงแต่การเชื่อฟังคำสั่งสอนของแม่ แต่บอลยังเข้าใจถึงความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและไม่เคยบงการให้เธอซื้อของที่ต้องการ ดังนั้นสำหรับนงค์ บอลจึงเป็นลูกที่ดี ทำให้เธอรู้สึกสบายใจ โดยนงค์เล่าถึงอุปนิสัยของบอลให้ผู้วิจัยฟังว่า “บอลไม่เคยขอว่าอย่างงั้นอย่างนั้น ไม่เคยขอว่าแม่ออกรถให้หนูสิ บังคับ หนูอยากมีรถมอเตอร์ไซด์ หนูอยากมีนู่นมีนี่ ไม่มี อย่าไปทำตามเขา ทำตามเขาไม่ได้ เพราะเราไม่มี” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การนำเสนอถึงการเป็นลูกที่ดีของบอลผ่านคำบอกเล่าของนงค์ เป็นเสมือนการสะท้อนถึงการเป็นแม่ที่ดีของเธอที่สามารถอบรมสั่งสอนลูกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะความยากจนทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้นงค์จำเป็นต้องคอยตักเตือนให้บอลตระหนักรู้ถึงสถานะของตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้ตนต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนงค์จะชี้ให้เห็นถึงการเป็นลูกที่ดีของบอล เธอยังยกตัวอย่างการเป็นลูกที่ดีของหยก ที่ทำงานหาเงินเลี้ยงดูตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาเธอผู้เป็นแม่ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า เธอยังคงรู้สึกผิดต่อเขาจากการที่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูและส่งเสียค่าเล่าเรียนในฐานะลูก จึงมักจะตามใจหยกอยู่เสมอ แม้ในเรื่องการสนับสนุนเขาต่อการซื้อรถมอเตอร์ไซด์คันที่สองด้วยการจำยัดยืมให้ ขณะที่คนในชุมชนมองว่า หยกใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือยเกินฐานะ แต่สำหรับนงค์ เธอให้เหตุผลว่าหยกจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์คันเล็กเพิ่มอีกคันหนึ่ง เพื่อไว้ใช้สำหรับทำงานส่งของ ทั้งนี้เพราะคันเก่านั้นมีขนาดใหญ่เกินไป ไม่คล่องตัวในการขับขี่ เธอเล่าว่า

มาเอาคันเล็กอีกคันหนึ่งส่งงาน เพราะคันใหญ่เวลาใส่ของแล้วมันขึ้นลำบากและมันวิ่งชอกแซกลำบาก เขาบอกหนูส่งเองแม่ แค่มแม่ไปออกให้หนู ก็พาไปออกเก้าร้อย แต่เบ็ดเสร็จแล้วห้าหมื่นบาท ส่งเดือนละสามพัน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การจ่ายค่าตัวนรลให้แก่ของนงค์ จึงเป็นความพยายามที่จะชดเชยหน้าที่การเป็นแม่ของเธอที่ขาดหายไป อันส่งผลให้เขาต้องดิ้นรนใช้ชีวิตด้วยตนเองตั้งแต่วัยเด็ก นงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ในวัยเด็ก หยกต้องทำงานรับจ้างเกี่ยวข้าว และเก็บของเก่ามาซังกิโลขาย เพื่อนำไปซื้อขนมและของกินของใช้ เนื่องจากเงินที่ตากบยายให้ไปโรงเรียนวันละ 20 บาท นั้นไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่เพียงแต่จ่ายค่าตัวนรลที่ไว้ใช้ในยามทำงานให้แก่หยก นงค์ยังเล่าว่า ตนยังคงยกลูกเขาไปทำงานช่วงกลางคืนอีกด้วย “เมื่อคืนนั่งรอ พอดีท้องเสียด้วย ก็จนเที่ยงคืนตีหนึ่งแหละ ผลอหลับไปหน่อยเกือบเรียกเขาไม่ทันไง หลับไปแค่ประมาณสิบนาที่ ลูกตีหนึ่ง บอกตีหนึ่งแล้วนะลูกจะไปไหม เขาไปต่อโอ ไปยกของขึ้นรถไง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) (นงค์, 51)

การทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ลูกของนงค์ในฐานะแม่ ยังปรากฏอยู่ในคำบอกเล่าของนงค์ เมื่อคราวที่หยกประสบอุบัติเหตุรถชนรถแท็กซี่ และต้องเสียเงินค่าชดเชยแก่คู่กรณีจากความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้งหมดเป็นเงินจำนวน 16,000 บาท หากไม่มีเงินจ่ายเขาจะต้องติดคุก นงค์บอกว่า ตนนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินหมู่บ้านจำนวน 20,000 บาท ซึ่งจัดเตรียมไว้สำหรับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับจังหวัดสุรินทร์ มาช่วยเหลือลูกชายไม่ให้ต้องเข้าคุก ขณะที่แดงผู้เป็นสามีกลับไม่เอาใจใส่เรื่องราวที่เกิดขึ้น นงค์เล่าถึงสถานการณ์ดังกล่าวว่า

ตกกลางคืนประมาณห้าทุ่มหยกโทรมาตั้งแต่ลาดพร้าวอะ บอกว่าโดนเด็กแว้นถีบรถตัวเอง มอเตอร์ไซด์ที่กำลังส่งของอยู่นี้แหละ แล้วตัวเองก็เสียหลักไปชนแท็กซี่สองคัน ล้มไปใส่แท็กซี่ ดีว่าไม่ตาย แท็กซี่เรียกอยู่เอาหมื่นสองพัน ตั้งค์กู้หมู่บ้านไปเอาเงินหมู่บ้านได้ไปช่วยลูก ถ้าไม่ได้ไป ต้องติดคุก ต้องส่งให้เขาเดี๋ยวนี้ ทางนั้น (แดง) เขาบอกว่ามีห้าพัน ก็เลยบอกว่าแล้วจะเอาไง ก็มันมีดเนอะ มันดึกแล้วห้าทุ่มแล้ว มันโดนห้าทุ่ม ก็เลยตัดใจ เอ้าโอเค ก็เงินที่ได้มานี้แหละ กูมา เขาให้มาสองหมื่น ก็เสียไปหมื่นหกพัน นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การตัดสินใจของนงค์ แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่แม่ของเธอ ที่มีต่อการดูแลปกป้องลูกชายยามลำบาก แม้ว่าภายหลัง ตนจะต้องหาเงินมาจ่ายหนี้กองทุนหมู่บ้านก็ตาม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นอกจากนงค์จะเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการเงินแล้ว เธอยังทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ เต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสามในพื้นที่ครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็น เรื่องความเจ็บป่วย รวมถึงอาหารการกิน

ในกรณีความเจ็บป่วย เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามคนของนงค์ ต่างมีอาการเจ็บป่วยในวัยเด็กที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เพียงแต่เต่าที่ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลด้วยโรคปอดบวมระยะสุดท้าย แต่รวมถึงหยกที่มีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคปากแหว่งเพดานโหว่ตั้งแต่แรกเกิด โดยนงค์เล่าถึงการอาการเจ็บป่วยของหยกว่า “เขาไปร้งหมดตรงนี้เลยนะ เขาโง่หมดเลยนะ นึกว่าไม่รอดเพราะออกมาปั๊บนมต้องเอาขวดนมตัดจุกหน่อยและหยด ๆ เอานมหยด ๆ เลี้ยงตามมีตามเกิด เขาก็อยู่” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

อาการปากแหว่งที่ทำให้สองซีกของใบหน้าไม่สามารถประกบกันได้ ประกอบกับการไม่มีช่องปิดกั้นระหว่างเพดานปากและฐานจมูก ทำให้หยกจำเป็นต้องเข้ารับการรักษา ตั้งแต่อายุได้ 7 เดือน ด้วยการแหวะเวียนเข้า-ออกโรงพยาบาล รวมทั้งหมด 4 ครั้ง (โรงพยาบาลตากสิน 2 ครั้งและโรงพยาบาลยันฮี อีก 2 ครั้ง) โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิปวีณาเพื่อเด็กและสตรี ผ่านการพบเจอข้อมูลโดยบังเอิญ นงค์เล่าว่า

หยกเหมือนมีบุญมีแต่คนช่วย ไอ้หงส์เขาซื้อหนังสือดราม่า ช่วงนั้นเป็นของปวีณา กำลังดัง ปวีณาเขาส่งมาในหนังสือว่าพิการแบบนี้ ๆ ให้ไปติดต่อทำเรื่องที่โรงพยาบาลยันฮี ไอ้หงส์เขาเอามาให้เราก็ลองอ่านแล้วไปติดต่อ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การติดต่อหาข้อมูลเพื่อขอรับการรักษาฟรีที่โรงพยาบาลตากสิน และโรงพยาบาลยันฮี เพื่อทำการตกแต่งช่องปากให้แก่หยก ส่งผลให้เขาสามารถที่จะพูดคุยสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้ตามปกติ นงค์เล่าถึงขั้นตอนการรักษาว่า “หมอทำล้นด้วยนะ เวลาแลบลิ้นขึ้นมามันจะโก่งคือติดปลายลิ้น ก็บอกเขาตรงปลายลิ้น เขาก็ทำให้หมดเลย ครั้งสุดท้ายนี้หน้าบวมอย่างกับสิงโต” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

นงค์กล่าวว่า การเจ็บป่วยของหยกตั้งแต่แรกเกิด ทำให้ตนหมดเงินไปจำนวนมากในการรักษาเขา ทั้งนี้เพราะการเดินทางไปโรงพยาบาลที่ไม่คุ้นเคย ทำให้ตนจำเป็นต้องเหมารถแท็กซี่รายวันจากคนในชุมชน ให้ไปส่งที่โรงพยาบาลดังกล่าว เธอเล่าว่า “ให้รถทางบ้านไปเพราะกลัวหลง แต่พอไป ๆ มา ๆ มันแพง ไปกลับก็เป็นพัน ไหนจะค่ากินอีกหลายบาทเลยที่นี่” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากการเดินทางไปยังโรงพยาบาลที่ไม่คุ้นเคยแล้ว นงค์ยังรู้สึกกลัว ๆ กลัวกับสิ่งทันสมัย อย่างการเดินขึ้นลิฟต์ และเพราะความใหญ่โตของโรงพยาบาล ทำให้เธอไม่กล้าที่จะเดินออกไปหาซื้ออาหารกินเพราะกลัวหลงทาง

การนำเสนอถึงการเป็นแม่ที่พร้อมทำทุกอย่างเพื่อลูกโดยไม่มีเงื่อนไข แม้ว่าจะต้องเผชิญกับความยากลำบากหรือสิ่งที่ไม่คุ้นชิน เป็นสิ่งนงค์บอกเล่าให้ผู้วิจัยอยู่เสมอ คำกล่าวของนงค์ที่มีต่อการดิ้นรนเพื่อหาหนทางรักษาหยก จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแม่ที่ดีที่ให้ความสำคัญกับชีวิตลูกมาเป็นลำดับแรก อันสอดคล้องกับอุดมการณ์ที่มีต่อความเป็นแม่ในสังคม

ขณะที่นงค์เป็นฝ่ายทำหน้าที่พาเดากับหยกไปรักษาอาการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาล แต่งผู้เป็นพ่อของลูกชายทั้งสอง กลับไม่เอาใจใส่ต่อความเจ็บป่วยของลูก นงค์กล่าวว่า

หยกผ่าตัดมาสิรอบ พ่อไม่กล้าเซ็น จะไม่มีการทำอะไรทั้งนั้น ทุกอย่างแม่เดินเรื่องหมด แม่จะเดินเรื่องเองหมด พ่อไม่เป็นอะไรเลย แม่เซ็น อะไรจะเกิดก็เกิดกับลูก

ถ้าหนูมีบุญอยู่กับแม่เป็นลูกแม่ก็ต้องอยู่ ก็เซ็น หมอบอกว่าทำใจนะแม่ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า นงค์ไม่เพียงพาเต่ากับหยกไปรักษายามเจ็บป่วย ในสนามผู้วิจัยยังเห็นเธอพาบอลลูกชายคนเล็กไปหาหมอที่โรงพยาบาลจากการขับถ่ายเป็นเลือด แม้ว่านงค์จะต้องต้อนขึ้นเช้ากว่าเวลาปกติก็ตาม เธอบอกเล่าถึงอาการเจ็บป่วยของบอลให้ฟังว่า “ไฉนเง (บอล) ก็พาไปตอนนี้ก็ค่อยยังชั่ว หมอบอกไม่หายก็ต้องไปส่งกลิ้งไปเจาะดู ว่ามันเป็นยังงัย ไม่ไหวก็ไปดูอาการก่อน กินยาแก้ท้องผูกไปก่อน กินดูก่อน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การต้องรับภาระรับผิดชอบด้านการเงิน และการดูแลเอาใจใส่เต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสามด้วยตัวคนเดียว ทั้งที่ในความเป็นจริง นงค์ไม่มีรายได้ที่แน่นอน ส่งผลให้เธอต้องเผชิญกับความกดดันในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้น นงค์เล่าว่า

สมัยหกเจ็ดปีก่อนนะ หกเจ็ดปีก่อนนะให้มาเป็นสามสี่ปีนะที่ให้มา ตอนนั้นค่าแรงยังไม่เท่าไรหรอก เขายังให้เราได้ใช้ไหม ทุกวันพอค่าแรงเยอะทำโอทีทั้งเดือน เขากลับกลายเป็นว่าไม่ให้เราไร เวลาลูกขอก็ให้มาขอแต่แม่ แล้วแม่มีตั้งค์เธอ การที่ลูกขอแล้วเราไม่มี ความรู้สึกของแม่คือมันแย่มากที่สุด นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

แต่ผู้วิจัยพบว่า แม้ว่านงค์จะต้องเผชิญกับความกดดันภายในครอบครัว ที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทความเป็นแม่ แต่การได้รับความช่วยเหลือจุนเจือจากบุญมีผู้เป็นภรรยาในครอบครัวเลสเบี้ยน ทั้งในด้านการเงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย และโดยเฉพาะ การให้กำลังใจยามยากลำบาก ส่งผลให้นงค์สามารถที่จะประคับประคองครอบครัวที่ต่างเพศของเธอให้คงอยู่ต่อไปได้ นงค์เล่าว่า

ตอนบอลขึ้น ม.1 ตัดใจว่าจะพาลูกกลับไปอยู่บ้าน เพราะว่าไม่ใช่มันเพิ่งมาเป็นไซ้ใหม่ ก็บอกบอลเราไม่อยู่บ้านกันเหอะ พาเต่าไปพบบอลไป ให้พ่อเอ็งอยู่คนเดียว ถ้าเขาอยู่ ๆ ไปถ้าเขาไม่อยู่ไปอยู่ข้างนอกเราค่อยมา เพราะว่าคือมันเหมือนว่ามันเหนื่อยอะ มันท้อแล้ว ทางนี้ (บุญมี) บอกว่าพ่อย่าไปเลย เขาให้กำลังใจเรา เราถึงอยู่ได้ทุกวันนี้ไง ให้เราสู้เราก็กู้ ๆ ๆ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

เมื่อนงค์ตัดสินใจที่จะเลี้ยงดูลูกชายทั้งสามด้วยตัวคนเดียว เนื่องจากถูกลดค่าแรงจากแดงผู้เป็นสามี แต่ในด้านการงาน เธอยังคงต้องประสบกับค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทางไป-กลับ และความขัดแย้งกันระหว่างพนักงานนวดแผนไทย อันเกิดขึ้นจากการให้บริการ จนทำให้เธอเกิดความเบื่อหน่าย นงค์เล่าถึงความขัดแย้งดังกล่าวว่า “หมอบางคนเขาถือส่วนมากใครสกปรกเขาก็จะไม่ค่อยเอา อย่างเหมือนตรงนี้เขาก็ไม่เอา เกียงไปเกียงมา บางทีผู้ป่วยมารอแล้วไม่ได้นวด เรื่องก็ถึง

ข้างบน” ๗ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ขณะเดียวกัน นงค์ยังนำเสนอการเป็นพนักงานนวดแผนไทยที่ดีของตน ผ่านคำกล่าวที่ว่า “เราใครจะสกปรกใครจะโสम्म ใครจะเป็นอะไรมา คือเป็นยังงั้เรารับได้หมด” ด้วยการชี้ให้เห็นถึงความขยันขันแข็ง รวมถึงความตั้งใจที่จะให้บริการของตนอีกด้วย

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งในมุมมองของนงค์ นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายเรื่องการเดินทาง และความขัดแย้งระหว่างพนักงานแล้ว สิ่งที่เราจะมักจะกล่าวให้ผู้วิจัยฟังคือ การไม่ได้รับเงินพิเศษที่ให้เป็นค่าบริการ (ทิป) นงค์เล่าว่า “คนรวยจริง ๆ ถ้ามานวดอะ ไม่เคยให้ ชี้เหนียว อย่างน้อยก็ให้ค่าครุหมอบ้าง เออ ยังงั้ คุณไปนวดที่คุณก็เสียเงินเยอะกว่านี้ใช้ไหม นี่มาให้สัสิบบาท มานวดสองคนผิวเมีย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

แม้ปัญหาข้างต้นจะทำให้บางครั้งรู้สึกอึดอัดใจต่อการทำงาน แต่ยังคงไม่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของเธอมากเท่า การได้รับเงินเดือนต่ำกว่ากำหนด ซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดต่อการทำงาน ทั้งนี้เพราะกระทบต่อความขาดแคลนทางเศรษฐกิจภายในครอบครัว ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “มันไม่มีกำหนด ไร้แค่เงินไม่กี่พัน พันกว่าบาทสองพันกว่าบาทเนี่ย บางทีโน้น ทำเดือนที่แล้วใช้ไหม มาออกเอาเดือนนี้ประมาณสักครึ่งเดือนแล้วอะ อีกร่วม ๆ จะครึ่งเดือนอีกแล้วอะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) ทำให้เธอต้องดิ้นรนหารายได้จากแหล่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นการเล่นแชร์ ไฟ และไฮโล มาเพื่อทดแทนรายได้ที่ขาดหายไป การกล่าวถึงปัญหาในการทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทยของนงค์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงเหตุผลของการลาออกจากงานของเธอ ด้วยการพยายามนำเสนอเรื่องเล่าที่แตกต่างออกไปจากคนในชุมชน และสิ่งที่ผู้วิจัยพบเจอในสนาม

เช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น แม้นงค์จะบอกเล่าถึงปัญหาของการทำงานที่องค์การบริหารส่วนตำบล แต่เมื่อมีคนรู้จักชวนเธอไปทำงานที่อื่น เธอกลับปฏิเสธและมองว่า ที่ทำงานเดิมนั้นมีชั่วโมงการทำงานที่น้อยกว่า รวมถึงได้เงินพิเศษจากการบริการที่มากกว่า

ที่อ.บ.ต. เข้าสองโมงครึ่ง แต่ก็เริ่มทำงานเก้าโมงนั้นแหละ พอบ่ายโมงกะว่าพักเที่ยงชั่วโมงนึงเจ๊ ปายโมงอีกแค่ชั่วโมงเดียวเราก็เลิกแล้ว คิดถึงนี่งั้ เราก็ก่ายไปแปดเดียว มันเร็วกว่า คนเยอะคนน้อยเราก็ได้และสามร้อย แต่ทิปได้ทุกวัน บางทีสองร้อยบางทีสามร้อย อันนั้นเข้าเก้าโมง เลิกสองทุ่มเจ๊ นี่คือกำหนดอยู่แค่นี้ สองทุ่มตายตัว นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

หลังจากลาออกจากการทำงาน นงค์ยังคงรับบริการนวดคนในชุมชนและนอกชุมชนเป็นครั้งคราว โดยคิดราคา 150-200 บาท ต่อชั่วโมง เพื่อนำเงินที่ได้ไปเลี้ยงดูตนเองและลูกชายทั้งสาม การต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัว ส่งผลให้เธอตัดสินใจ ส่งเต่าลูกชายคนโตที่มีความเจ็บป่วยทางสมอง ไปให้พี่สาวคนโตที่จังหวัดสุรินทร์ช่วยเลี้ยงดูแทน โดยบอกกับเขาว่า “แม่ไม่ไหวแล้ว เราไปบ้านกันเหอะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ทั้งนี้เพราะตนไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เขามากนัก นงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “บางทีถ้าเราว่างเราก็ออกไม่ได้ แต่ถ้าเราออกเราก็ออกใจ ก็บอกเขาถ้าอยู่เลยตั้งค้ก็อยู่กับที่ เราก็เครียดใจ เราเคยทำงาน ไม่มีก็ต้องหาเงิน นี่ยั้งติดเงินเขาอยู่ (บุญมี) ตั้งแต่ลูกหาย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ปัจจุบันเต่าอาศัยอยู่กับพี่สาวคนโตของนงค์ วัย 72 ปี ที่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งป่วยเป็นโรคปอด และมีปัญหาเรื่องดวงตาที่มองเห็นไม่ชัด ทั้งคู่มีรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุกับเบี้ยคนพิการจำนวน 1,500 บาท ต่อเดือน แต่หาวันใดที่นงค์มีเงินเหลือเก็บ เธอจะส่งเงินค่ากินอยู่ไปให้ทั้งคู่จำนวน 1,000 บาท ต่อเดือน นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า ตนจำเป็นต้องส่งเต่าไปให้พี่สาวช่วยเหลือ เพราะเป็นห่วงว่าเขาจะเดินหลงหายออกจากบ้าน เมื่อยามที่เธอออกไปทำงานหาเงินนอกบ้าน นงค์ให้เหตุผลว่า “ต้องเอาไปไง เขาหายมาสมารอบแล้วไง ถึงเครียดจนวันนึง เขาขี่จักรยานเล่นไป ซี่ไปซี่ไปเรื่อย ๆ ก็ไป แต่ทีนี้ว่า วกไปวกมาหาทางกลับไม่เจอ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) ขณะที่แดงผู้เป็นพ่อก็เล่าเหตุการณ์ดูแลเอาใจใส่ลูก “เขาก็ไม่เคยถามว่าเออ ลูกเป็นยังงี้คิดจะหยุดงานไปหาลูกใหม่ ก็ไม่เคย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้นงค์จะส่งเต่าไปให้พี่สาวที่จังหวัดสุรินทร์ช่วยเหลือดูแล แต่เธอนำเงินที่ได้จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรคนมีรายได้น้อย) เป็นค่าเดินทางไปหาเขาเดือนละครั้ง นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า ตนมีเงินติดตัวจำนวน 100-200 บาท ในการเดินทางต่อครั้ง “เขาให้ค่ารถเรา 500 สัปดาห์เราก็ขึ้นไป เพราะเราไม่ต้องใช้อะไร ใช้แค่ค่าติดตัว 100 200 ก็ไปได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ก่อนหน้านี้ที่นงค์จะส่งเต่าไปให้พี่สาวช่วยเหลือดูแล บุญมีภรรยาของเธอจะเป็นฝ่ายคอยทำหน้าที่ดูแลเขาในการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็น เรื่องอาหารการกินและความเจ็บป่วย เพราะเต่าไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างเต็มที่ นงค์เล่าว่าเขาพยายามกลับมาขออยู่กับเธอผู้เป็นแม่ แต่เป็นสิ่งที่ตนไม่อาจทำได้ “ถึงบอกว่าเขาขอมา บอกอย่ามาถ้ามาแม่ตายก่อน เพราะเขาเองก็ไม่ค่อยถูกกับพ่อ เพราะพ่อก็ไม่ถูกกับลูกไง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

เมื่อสังเกตจากภายนอก เต่าลูกชายคนโตของนงค์ วัย 26 ปี มีบุคลิกคล้ายเด็กเล็ก ผอมสันเกรียน รูปร่างสูง ไม่สามารถพูดคุยสื่อสารได้ดังเช่นผู้ใหญ่วัยเดียวกัน และมักจะใช้คำพูดสั้น ๆ เพื่อบอกถึงความต้องการของตน เช่น หิว ง่วงนอน เจ็บปวด หรือแม้แต่ความชอบ ไม่ชอบ ผู้วิจัยเห็นเต่าทุกครั้งที่เขาไปพูดคุยกับนงค์ภายในบ้าน เขามักจะนอนเล่นดูโทรทัศน์อยู่ในมุ้งบริเวณชั้นล่างเสมอ และเมื่อนงค์ไม่อยู่บ้าน เธอจะเปิดประตูหน้าบ้านเพียงครึ่งบานไว้เพื่อให้บุญมีคอยแวะเวียนเข้ามาดูแลหาอาหารเต่าให้กินแทนเธอ โดยเต่ามีความสนิทสนมกับบุญมี และมักจะเรียกร้องหาเธอเมื่อต้องการกินขนม

นอกจากเต่า บอลลูกชายคนเล็กของนงค์ ยังเป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกผู้วิจัยพบเจอบ่อยครั้งในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยเขามักจะนั่งเพลง เล่นเกมส์ อยู่บนชั้นสองของบ้าน เมื่อสังเกตจาก

ภายนอก บอลเป็นเด็กหนุ่มรูปร่างสูงผอม พุดน้อย มีโลกส่วนตัวสูง นงค์บอกกับผู้วิจัยว่า ในวัยเด็ก บอลสนิทสนมใกล้ชิดกับเธอว่าลูกชายคนอื่น เพราะเป็นลูกเพียงคนเดียวที่มีโอกาสเลี้ยงดูเขาในฐานะแม่อย่างเต็มตัว โดยบอลมักจะพุดคุยเล่นกับแม่ นอนกอดแม่ และเป็นที่พึ่งพาให้แก่งค์ผู้เป็นแม่ในยามที่ต้องอยู่คนเดียว แต่เมื่อเริ่มโตเป็นหนุ่มบอลกลับกลายเป็นคนพุดน้อย ไม่ค่อยสนใจเธอมากนัก

นงค์ตัดพ้อกับผู้วิจัยว่า อุปนิสัยที่เปลี่ยนแปลงไปของบอล ทำให้แม่เธอเหมือนใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเพียงลำพัง เนื่องจากเขาไม่พุดคุยกับเธอมากนัก นงค์กล่าวว่า “แม่ก็เหมือนอยู่คนเดียวอะ อยู่กะบอล บอลก็อยู่ที่นี้ ไม่เคยได้คุยกันต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้ค่อยคุยกับแม่หรอก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) จันท์ เพื่อนสนิทของนงค์กับแดง เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า บอลไม่รับรู้ถึงแม่ของตนคบหากับบุญมี แม้ว่าในความจริง คนทั้งคู่จะแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ที่เกินกว่าการเป็นเพื่อน ไม่ว่าจะเป็น นอนหนุนตัก กอด หรือแม้แต่จูบกันภายในบ้านก็ตาม จันท์กล่าวว่า “บอลไม่รู้เรื่อง เอ้อ ๆ คือไม่สนใจเรื่องแม่จะทำอะไร บอลไม่สนใจ เล่นโทรศัพท์อย่างเดียว” จันท์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

นงค์เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า การมีพัฒนาการทางสมองช้าของบอล มีสาเหตุมาจากกรรมพันธุ์ของแดงผู้เป็นพ่อ โดยเธออธิบายว่า “สมองเขาไม่เต็มร้อยไง ได้ยินว่าเขาเหมือนแบบ เกี่ยวกับเลือดของพ่อไง เขาว่าเขาเป็นเม็ดเลือดขาวเยอะกว่าเม็ดเลือดแดงไง เขาบอกว่าถ้ามีลูกมาก็เหมือนเจี้ยทางพ่อเขามี ทางญาติเขา เป็นเหมือนกัน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ตรงกันข้ามกับคนในชุมชนที่มองว่า อาการทางสมองของบอล มีสาเหตุมาจากการละเลยการดูแลสุขภาพร่างกายของนงค์ขณะตั้งท้องบอล โดยเฉพาะ การดื่มเหล้าอย่างหนัก ดังคำกล่าวของหญิงวัย 76 ปี ที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง ที่กล่าวว่า “มันขาดสารอาหารไง แม่มันไม่บำรุง ไม่สนใจ กินแต่เหล้ายา” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2560)

ดังนั้น การไม่รับรู้ความเป็นไปในชีวิตคนรอบข้างของบอล จึงทำให้นงค์รู้สึกกังวลใจเป็นห่วงอนาคตของเขาหลังเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่ทว่าสำหรับบอลแล้ว เขาเลือกที่จะไม่เรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย แต่ตั้งใจที่จะทำงานหาเงินเลี้ยงดูตนเองดังเช่นหยกพี่ชายของเขา หยกจึงเป็นเสมือนแบบอย่างการใช้ชีวิตของบอล

นอกจากนงค์จะทำหน้าที่เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และดูแลเต้า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม ยามเจ็บป่วยด้วยตัวคนเดียวแล้ว เธอยังคอยเอาใจใส่พวกเขาเรื่องอาหารการกิน อย่างการจัดเตรียมอาหารในครัวเรือนด้วยตนเอง และหลีกเลี่ยงที่จะซื้ออาหารจากนอกบ้าน เธอให้เหตุผลว่า

ซื้อมาลูกก็ไม่กินกับข้าวซื้อ มันกินไม่เหมือนกัน อีกคนนิ่งกินเผ็ดไม่ได้ ไอนี้กินจืดกินกับข้าวถ้าเราทำเองก็ทำที่เดียวเลย กินเหมือนกันคือไม่ให้เผ็ดมาก เผ็ดแล้วก็แบ่งไป จบ ทำต้องทำ ไปซื้อเขามันไม่กิน กับข้าวซื้อเขามันไม่ค่อยกิน มันจะกินได้

แค่ของแห้งอย่างเจ็ย ไก่ หมู มันจะกินอย่างจ้ อย่างอื่นไม่เอา นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

แต่อย่างไรก็ตาม การไม่รับประทานอาหารรสจัดของลูกชายทั้งสาม ไม่ใช่เหตุผลเดียวที่นงค์หลีกเลี่ยงที่จะหาซื้ออาหารนอกบ้าน แต่ยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทั้งนี้เพราะเธอไม่มีเงินเพียงพอที่จะซื้ออาหารให้ลูกกินจนอิ่มท้องได้ นงค์เล่าว่า

บางทีกับข้าวซื้อสองถุงพอกินไหม มันต้องทำเอง ทำทีก็เป็นหม้อข้าวอย่างต้มยำ ก็เป็นหม้อ ปลาหนึ่งบางทีก็สามตัวสี่ตัว ก็แต่ละคนอะสมมติว่า แต่ละคนอะ สมมติว่าอยู่รวมกินหมดห้าคน ห้าคน แล้วซื้อกับข้าวมาร้อยนึง ร้อยนึงได้สองถุงใช้ปะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่ในสนาม ผู้วิจัยพบว่า คนที่ทำหน้าที่หุงหาหรือจัดเตรียมอาหารให้แก่แดง เต่า หยก บอลนั้นไม่ใช่ นงค์ หากแต่เป็นบุญมีภรรยาของเธอ เพราะในแต่ละวันบุญมีจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบเรื่องอาหารการกินให้แก่สมาชิกครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ไม่ว่าจะเป็น การแบ่งปันอาหารจากบ้านของเธอ หรือแม้แต่การทำอาหารตามความต้องการของนงค์ การที่บุญมีเข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือและดูแลเรื่องปากท้องให้แก่แดง เต่า หยก บอล จึงทำให้นงค์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารการกิน เว้นแต่วันที่เธอได้เงินการจากเล่นไพ่ที่บ้านกาญจน์ จึงจะนำเงินดังกล่าว มาจ่ายซื้ออาหารสดที่ตลาด เพื่อให้บุญมีทำหน้าที่แม่ครัว แต่หากวันใดที่เธอไม่อยู่บ้าน ก็จะหาซื้ออาหารแห้ง เช่น ไข่ไก่ ปลากระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ไว้ให้ลูกอาหารกินเอง นงค์กล่าวว่า

หัดให้ทำเอง บอกทำเองลูก เวลาไม่มีแม่เนี่ย จะมีไข่มีปลากระป๋องทิ้งไว้ มีมามาเอาไว้ ต้มน้ำร้อนลวกกินไป นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่ในมุมมองของนงค์ แดงผู้เป็นสามีกลับเป็นฝ่ายที่ไม่สนใจการกินอยู่ของลูกชายทั้งสาม เธอเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เขาจะกินของเขาไป โดยที่ว่า เขาไม่ได้ว่ามาถึงเขาไม่สนใจว่า เออว่าลูกมีอะไรกิน นี่ก็ไม่ค่อยพูดอะไรก็ปล่อย เออ เดี่ยวแม่หาให้กิน ไม่มีอย่างน้อยก็มีไข่ แต่ก็หาให้กินไม่ให้ลูกอด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) หลายครั้งหยกอยากกินทุเรียน แต่นงค์ไม่มีเงินที่จะหาซื้อลูก เธอเล่าว่า

หยกเขาบอกแม่หนูอยากกิน ปี ๆ หนึ่งหนูไม่ได้กินเลยทุเรียน ให้แม่ซื้อ แล้วแม่จะเอาตั้งค้จากไหนซื้อ หนูไม่กล้าซื้อแม่ ถ้าไม่ซื้อแพงหนูเอาแค่เป็นพวอะลูก ที่เขาใส่แพ็คไว้แค่อ้อยสองร้อยตัดใจเถอะลูก ซื้อมากินเถอะ เอาแค่ว่าได้กลืน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2561)

คำบอกเล่าที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่เต่า หยก บอล ของนงค์ สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแม่ที่ดีของเธอ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่า รูปแบบการดูแลเอาใจใส่ลูกชายทั้งสามของนงค์นั้น สัมพันธ์กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของเธออย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้บางครั้งนงค์ไม่สามารถทำหน้าที่แม่ได้อย่างเต็มที่

เนื่องจากไม่มีเงินเพียงพอที่จะหาซื้ออาหารให้กิน เนื่องจากการรับบริการนวด การเล่นเกม ไพ่ ไฮโล ไม่ทำให้เธอมีรายได้ที่แน่นอน นงค์กล่าวว่า “บางครั้งแม่ไม่มีตังค์ให้ลูกซื้อขนมกิน อันนี้ก็ขออันโน้นก็ขอ มันไม่มี ลูกไม่มีมาลงที่แม่หมด แล้วถ้าเราไม่มีตังค์ติดตัวเราเลยเนี่ย คิดดูอาการมันแย่มาก เวลาลูกมาขอแล้วไม่มีให้ลูกเนี่ย ความรู้สึกของแม่มันแย่มากที่สุด” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) และด้วยความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ทำให้หลายครั้งตนไม่สามารถที่จะไปซื้อของแบบผ่อนจ่ายที่ร้านขายของชำ ดังเช่นหลายคนในชุมชน แม้ว่าเต่าลูกชายคนโตจะเคยเรียกร้องขอเงินไปซื้อขนมก็ตาม โดยนงค์ให้เหตุผลดังกล่าวว่า

ไปเซ็นต์เขา เคยไปเซ็นต์สมัยก่อนเคยเซ็นต์ แต่เขาจะถามว่าใช้เวลาไหน เราก็ตอบเขาไม่ได้ว่าเราจะให้เขาตอนไหน เพราะไม่รู้ว่าเขา (สามี-ผู้วิจัย) จะให้เรามาตอนไหน ตัดปัญหาว่าไม่เซ็นต์ ก็บอกตรง ๆ เนี่ย บอกว่าแม่ไม่กล้า ยกเว้นว่าถ้าเรามีว่าเออเราจะได้แล้วนะเงินนะ ให้ได้จริง ๆ นะ เราถึงกล้าไปเอาเขามา หรือเงินของเราเอง เราถึงกล้าไปเซ็นต์เขา นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) (นงค์, 51)

คำกล่าวของของนงค์สะท้อนให้เห็นถึงสถานะที่เป็นรองของเธอ ที่ต้องคอยพึ่งพาเงินจากแดงผู้เป็นสามีไว้ใช้จ่ายในครอบครัว ขณะที่ผู้วิจัยได้สอบถามพรเจ้าของร้านขายของชำ ถึงเหตุผลที่เธอปฏิเสธการผ่อนจ่ายของนงค์ ซึ่งพรกล่าวว่า นงค์ไม่สนใจจ่ายเงินที่ค้างไว้ และมักบอกปัดว่าไม่มีอยู่เสมอ แม้ว่าเธอจะเห็นว่านงค์มีเงินนำไปซื้อเหล้าก็ตาม

ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจในครอบครัวรักต่างเพศ และการต้องรับผิดชอบชีวิตลูกชายด้วยตัวคนเดียวของนงค์ ไม่เพียงส่งผลต่อความเป็นอยู่เรื่องอาหารการกิน แต่ยังส่งผลต่อการศึกษาเล่าเรียนของเขทั้งสอง ทั้งนี้เพราะนงค์กล่าวว่า แม้ว่าหยกจะต้องการเรียนหนังสือ แต่ด้วยความที่เธอมีรายได้ที่ไม่แน่นอน ส่งผลให้เขาต้องออกมาทำงานหาเงินเลี้ยงดูตัวเอง ขณะที่แดงผู้เป็นพ่อกลับปฏิเสธที่จะให้ความสนใจเรื่องราวดังกล่าว นงค์เล่าว่า

หยกอยากเรียนนะ เด็กก็อยากเรียนนะ เรียนเราจะไปเอาเงินจากไหนในเมื่อทุกวันนี้ เขาก็ยังไม่ค่อยให้เรา เลยบอกให้ออกมาทำงานซะลูก แม่สู้ได้แค่นี้ ตอนเราทำงานยังไงเราก็หาเงินได้ใช้ไหม หาเงินให้ลูกได้ ที่นี้ว่าพอกงานมาแล้วก็ไม่ได้ทำงาน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

เช่นเดียวกับค่าใช้จ่ายการไปโรงเรียนของบอล ที่นงค์จะจ่ายให้เขาจำนวน 50 บาทต่อวัน โดยเป็นเงินที่ได้จากการเปียชัวร์และเล่นพนัน ปัจจุบันนงค์บอกกับผู้วิจัยว่า ตนพยายามลดภาระรับผิดชอบที่มีต่อการเป็นแม่ และตัดสินใจให้บอลดูแลพึ่งพาตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ตอนนี้ก็ปล่อยเขา ให้เขาดูแลตัวเอง บอกบอลแม่เหนื่อยแล้ว แม่ก็ทำอย่างแม่บ้าง ให้แม่ได้มีความสุขบ้าง ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

จะเห็นว่า ความล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่ของแดงในฐานะสามีและพ่อ ที่ต้องเป็นทำหน้าที่หาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ ได้ผลักให้หงค์ เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม ต้องเผชิญหน้ากับความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ พร้อมกับทำให้หงค์จำต้องแบกรับภาระรับผิดชอบ ที่เลื่อนไหลระหว่างการเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ในพื้นที่ครอบครัว เพื่อดิ้นรนต่อความยากลำบาก ด้วยการทำหน้าที่ทั้งในและนอกครัวเรือน อย่างการเป็นหัวหน้าครอบครัว แบกรับภาระรับผิดชอบที่มีต่อค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่ากินอยู่ของลูกชายทั้งสามด้วยตัวคนเดียว เพื่อการเอาชีวิตรอดท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ อีกทั้งคอยดูแลเอาใจใส่เรื่องความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็น อาหาร การเงิน และความเจ็บป่วย

ผู้วิจัยพบว่า การเลื่อนไหลต่อบทบาทหน้าที่ในครัวเรือนของหงค์ ที่มีการเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ในรูปแบบดังกล่าว มีเพื่อรักษาและประคับประคองไว้ซึ่งครอบครัวรักต่างเพศ โดยเฉพาะอัตลักษณ์การเป็นแม่ที่ดีที่ของลูกชายทั้งสาม อันเป็นอุดมการณ์และความคาดหวังที่มีต่อความเป็นแม่ในสังคม ซึ่งทั้งนี้ ไม่เพียงแต่นักที่รับบทบาทหน้าที่แม่ แต่ยังรวมไปถึงบุญมีภรรยาของเธอ ที่เป็นฝ่ายคอยดูแลเอาใจใส่เต่า หยก และบอล ในยามที่หงค์ไม่สามารถรับบทบาทดังกล่าวได้ โดยเฉพาะในเรื่องอาหารการกิน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ในแง่นี้ การสร้างความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนกับบุญมีของหงค์ จึงส่งผลต่อการเอาชีวิตรอดทางเศรษฐกิจและสังคมในครอบครัวรักต่างเพศ

4.4 ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศ

ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศของหงค์ ปรากฏให้เห็นอยู่ในการต่อสู้ดิ้นรนต่อพหุอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ ผ่านมิติการประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนกับบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน ที่ว่านี้ มีส่วนสำคัญ การช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การเป็นเมียและแม่ของหงค์ ทั้งทางกายและทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย ยามเจ็บป่วย ไปจนกระทั่งการเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจยามเหนื่อยล้าจากแรงกดดันที่มีต่อบทบาทในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศให้แก่หงค์

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศของหงค์ ไม่ได้เพียงมีการประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนกับบุญมีในสถานะภรรยาเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่มีต่อกาญและนิต เพื่อนบ้านวัย 45 ปี และ 56 ปี ที่ได้มีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนการเอาชีวิตรอดของหงค์ในทางเศรษฐกิจและสังคมในครอบครัวรักต่างเพศอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องเงิน และอาหารการกิน

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะให้รายละเอียดถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ของหงค์ ที่คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุน แบ่งปันซึ่งรายได้และทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีการดำรงชีวิตของหงค์

แดง เต่า หยก และบอล ทั้งความสัมพันธ์แบบเพื่อนและคนรัก เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึงยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดของนงค์ที่มีต่อบทบาทเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ผ่านการชี้ให้เห็นถึงแง่มุมต่างๆ ที่เธอมีต่อบุญมี กาญ และนิต ภายใต้การปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

จากการสังเกตในสนาม ผู้วิจัยพบว่า ความรักความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมีปรากฏอย่างชัดเจนจนกระทั่งเป็นที่กล่าวถึงจากคนในชุมชน ประมาณ 2-3 ปี ที่ผ่านมา ด้วยการแสดงออกผ่านการจับมือ หอมแก้ม โอบกอด ชบ หนุนคอก ทั้งนอกบ้านและในบ้าน ทำให้คนภายนอกสามารถสังเกตเห็นท่าทางอีกทั้งพฤติกรรมที่ทั้งคู่ต่างปฏิบัติต่อกันได้อย่างชัดเจน

ด้วยความที่บ้านของนงค์กับบุญมีตั้งอยู่ใกล้กัน อีกทั้งใช้เวลาส่วนใหญ่ในบ้านและชุมชนเช่นเดียวกัน ทำให้ทั้งคู่มีเวลาพูดคุยสนทนากันมากขึ้น เริ่มจากการแบ่งปันอาหารเมื่ออีกฝ่ายไม่มีกิน ซื้อมาให้เมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วย นั่งคุยเล่นกันเมื่ออีกฝ่ายรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว นงค์บอกเล่าถึงความห่วงใยของบุญมีที่มีต่อตนยามเจ็บป่วย ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เธอเกิดเป็นความรักต่อบุญมีว่า “เขาห่วงใยเรา รักษาเรา ซื้อมาให้เรากินทุกอย่างโดยที่ตนของเราจริง ๆ แล้วไม่ดูแลเราเลย มันเลยเกิดเป็นความรัก ไม่ใช่ว่าจู้ ๆ มาทำอาหาร” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ความช่วยเหลือของบุญมีที่มีต่อนงค์ ทำให้นงค์เกิดเป็นความรู้สึกชอบพอและขอคบหากับบุญมีในฐานะคนรัก สถานะที่พัฒนาจากเพื่อนบ้านเป็นเพื่อนสนิทและคนรักตามลำดับ ทำให้ความสัมพันธ์ของนงค์กับบุญมีลักษณะยึดหยุ่น เป็นไปด้วยความเชื่อใจ เนื่องจากได้รับรู้ เข้าใจ สถานการณ์แวดล้อมที่อีกฝ่ายกำลังเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพบเจอกับประสบการณ์การถูกกดขี่จากบทบาทการเป็นเมียและแม่ครอบครัวรักต่างเพศร่วมกัน ดังบทบาทการเป็นแม่ของเต่า หยก บอลของนงค์ และการเป็นแม่ของเมย์อย่างบุญมี ที่กล่าวไปในหัวข้อข้างต้น ซึ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ทั้งคู่เกิดความเห็นอกเห็นใจ และค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นความรักที่มีต่อกัน ดังคำกล่าวของนงค์ที่มีต่อบุญมีว่า “รักเพราะสงสาร” ด้วยเป็นความสงสารที่เกิดขึ้นจากการได้รับรู้เรื่องราวความยากลำบากในการใช้ชีวิตผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

เมื่อความรักของทั้งคู่เกิดจากความเห็นอกเห็นใจ อันเนื่องมาจากการรับรู้สถานการณ์ที่อีกฝ่ายกำลังเผชิญอีกทั้งความเข้าใจจากการแรงกดดันที่มีร่วมกัน ส่งผลให้ความรักความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมีนั้น วางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของชีวิต ที่มีลักษณะยึดหยุ่น และไม่ควบคุมตัวตนของแต่ละฝ่าย ดังคำกล่าวของบุญมีที่บอกเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ของเธอกับนงค์ให้ผู้วิจัยฟังด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ ขณะที่นั่งอยู่ภายในบ้านของนงค์ พร้อมทั้งให้ดูรูปถ่ายของนงค์ในอดีต เธอกล่าวว่า “นี่รูปถ่ายพี่นงค์เขาใจ เจ้าซู้ จูบจูบคนโน้นไปทั่ว ไปเล่นกับไอ้ นิด ยายแม่นี่เขาวิ่งหนีกันหมดแหละ นี่ไม่หึงเขานะ จะไปหึงเขาทำไมอะ ปล่อยเขาดี เขาไปจากชีวิตเรายังดีใหญ่เลย (หัวเราะ)” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2559)

ผู้วิจัยพบว่า การแสดงออกของบุญมีที่มีลักษณะผ่อนคลาย ชี้ให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ที่เป็นไปด้วยความเข้าใจ และรับรู้ถึงอุปนิสัยส่วนตัวซึ่งกันและกัน ขณะที่นั่งอยู่ข้างกัน เมื่อได้ยินคำกล่าวของบุญมีที่ เธอก็ได้ตอบกลับพร้อมกับชี้แจงให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับอุปนิสัยของเธอด้วยความอารมณ์ดีว่า นางกล่าวว่า

ไปมีแต่คนรักนะ ไม่ใช่เราเป็นฝ่ายเข้าหาเขา เขาเป็นฝ่ายมาทำให้เราต้องเข้าไปหาเขา บางทีมาตึงแขน มากอดมาหอม หอมกอดเงี้ยว เวลาไปไหน ไปสมมนาที่ไหน ส่วนมากเขาเห็นปั๊บ เขาก็เข้าหาแล้ว ไม่ใช่เราเป็นฝ่ายไปกอดเขาก่อน เขาจะเป็นฝ่ายมากอดมาหอมเราก่อน มันคือเล่นเพื่อนฝูงอะ เป็นเพื่อนฝูงกันอย่างเงี้ยว นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2559)

การรับเอาอัตลักษณ์ทางเพศแบบผู้ชายมาใช้ของนงค์ ทำให้เธอสามารถพูดคุยหยอกล้อกับผู้หญิงคนอื่นได้โดยถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ และไม่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เว้นแต่พฤติกรรมส่วนตัวอย่างการดื่มเหล้าอย่างหนัก ที่ส่งผลให้หงุดหงิดใจร้อนโมโหง่าย และทำให้เกิดเป็นการผิดใจกับบุญมีผู้เป็นภรรยา โดยบุญมีเล่าถึงเหตุการณ์ที่นำมาซึ่งความขัดแย้งกับนงค์ให้ผู้วิจัยฟังว่า

พี่น้องเขาปา ปาจานใส่เนื้ เพล้ง ดีไม่โดนขา นี่ก็ต้อยกลับ แต่ต้อยไม่ได้ลงแรงหรือ กลัวแกเจ็บ แต่มันถืบกูกระเด็นไปนุ่นเลย (หัวเราะ) บอกอ้อเดี๋ยวนี้นั่งถืบเธอ ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2559)

ขณะที่นงค์ตอบกลับบุญมีว่า “ไม่ชอบทำเจ็บ กลัวเจ็บ กลัวที่สุดคือความเจ็บ ถ้าเจ็บแล้วมันจะอดใจไม่ได้ ตอนนั้นมันไม่กลัวนะ มันลืมหืม” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2559)

ผู้วิจัยที่นั่งฟังการพูดคุยกันของคนทั้งคู่พบว่า แม้ทั้งคู่จะมีความขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง แต่การที่ต่างฝ่ายต่างคอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องเงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย ไปจนกระทั่งการให้กำลังใจยามลำบาก ต่างช่วยเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจที่มีต่อกัน และในทุกครั้งที่บุญมีเกิดความไม่เข้าใจต่อนงค์ นงค์ที่รับอัตลักษณ์และบทบาทแบบผู้ชาย จะเป็นฝ่ายในการขอคืนดีอยู่เสมอ นงค์เล่าว่า “เรารักเขาเราต้องเป็นฝ่ายง้อ เขาไม่ได้รักเรา ถ้าเขารักเราเขาต้องง้อเรา นี่เขาไม่รักเรา ที่ง้อเพราะสงสาร นั่งจุมกถึงปากปากถึงจุมกเลย เราไปแหยให้หน่อย ไปแหยให้รู้สึก มาแล้วนะเป็นคนอื่นนะ พี่ยังไม่ง้อเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้นงค์กับบุญมีจะตกลงคบหากันในฐานะคนรัก แต่ทว่าในช่วงแรก บุญมีเล่าว่าตนเลือกที่จะปิดบังความรักความสัมพันธ์ที่มีต่อนงค์ เพื่อไม่ให้เป็นที่รับรู้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะการปิดบังจากวาส เลสเบี้ยนวัย 66 ปี ที่ใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกันกับเธอ และเมย์ผู้เป็นลูกสาวด้วยกังวลว่าความสัมพันธ์ระหว่างตนกับนงค์จะไม่ได้รับการยอมรับและอาจนำไปสู่การต่อต้าน

จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่า การยังคงใช้ชีวิตครอบครัวกับवासและเมย์ ไม่ใช่เหตุผลเดียวต่อการปิดบังความรักความสัมพันธ์ของบุญมีที่มีต่อนงค์ แต่รวมไปถึงอัตลักษณ์ส่วนตัวของนงค์ ซึ่งเป็นที่ไม่ชอบพอกับคนในชุมชน เนื่องจากถูกมองเห็นว่าเป็นคนที่ไม่จริงใจ เห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น และหลังจากที่คนในชุมชนรับรู้ถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว นงค์ก็ต้องเผชิญกับการถูกต่อว่า เนื่องจากถูกมองว่า แก่งมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน เพื่อเข้ามาหลอกลวงผลประโยชน์จากบุญมี ทั้งนี้เพราะเป็นผู้หญิงที่มีเพศวิถีแบบรักต่างเพศมาตลอดชีวิต

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้แม้ว่าบุญมีจะพึงพอใจที่จะคบหากับนงค์ในสถานะคนรัก แต่เธอยังคงต้องเผชิญหน้าอยู่ท่ามกลางแรงต่อต้านขัดขวางจากบุคคลรอบข้างที่ไม่เห็นด้วยกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับนงค์อย่างต่อเนื่อง โดยบุญมีเล่าถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้ผู้วิจัยฟังว่า

ไปตามอาละวาดยายนงค์ถึงบ้าน ทั้งไอนิด ไอ์กาญจน์ไปต่ายยายนงค์หมด บอกเป็นผู้หญิงจะมาเป็นทอมอะไรตอนนี้นี่ว่าทุกคนมันขึ้นอยู่กับุญมีจะมาด่าเขาไม่ได้ มันเรื่องของกูไม่ใช่เรื่องของมึง มึงไม่เป็นบ้างก็แล้วไป อีเหี้ย คนเรามันเลือกเกิดได้ เหมอมันเป็นไปแล้ว กูรักไปแล้ว แล้วจะทำไม บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ความเชื่อที่ว่า เพศวิถีเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงได้ของกลุ่มเพื่อนสนิทบุญมี เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ถูกตั้งคำถาม โดยเฉพาะนงค์ที่เปลี่ยนจากเพศวิถีแบบรักต่างเพศมาเป็นเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง

ทั้งนี้ การต่อต้านความรักความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมีนั้น ยังปรากฏอยู่ในคำกล่าวของนงค์ ที่บอกเล่าถึงการถูกต่อว่าถึงความรักความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อบุญมี ทำนองว่าตนเป็นคนหลอกลวงคบหากับคนอย่างไม่เลือกหน้า นงค์เล่าว่า

เขาก็อ้ว โหย ถ้าเป็นผู้ชายสงสัยล่าหมดชอยแล้ว เออ ถ้ากูเป็นผู้ชายก็จับล่าแม่หมดชอยอะ เลยเจียบเลยยอมถอย เลยทุกวันนี้มันถึงนึ่งใจ มันรู้ปะ มันเกี่ยวอะไร มันทำได้แบบกูปะละ กูเป็นของกูแบบนี้ แล้วกูก็ไม่ได้เอาเขาไปไหน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงแต่เพื่อนสนิท ที่แสดงอาการต่อต้านการตัดสินใจของบุญมีที่คบหากับนงค์ในสถานะคนรัก แต่ยังรวมไปถึงเมย์ลูกสาววัย 31 ปี ที่แม้ว่าตนจะเคยมีคนรักเป็นผู้หญิงด้วยกัน แต่ทว่าเธอยังคงไม่เห็นด้วยที่แม่ของตนจะคบหากับผู้หญิงเช่นนงค์ ที่ปัจจุบันยังคงอาศัยอยู่กับสามีและลูกบุญมีเล่าว่า “ไอ้เมย์มันบอกว่าจะมารักแม่หนูได้ยังไง เลิกเสียเลยนะ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ความไม่เห็นด้วยของเมย์ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุญกับบงค์ ปรากฏอยู่ในคำกล่าวของนงค์เช่นเดียวกัน นงค์เล่าถึงสถานการณ์ที่เมย์มาตามบุญมีผู้เป็นแม่ ขณะที่นั่งพูดคุยอยู่ในบ้านของตนว่า “โอ้เมย์มันมาบอก เอ้า บานงค์ก็ไม่ได้เอาไปไหนนี่ ก็เอาแม่กลับไปดิ ไม่ได้เอาไปทำอะไร เออ แล้วเอ็งเกี่ยวกับอะไร ไข่ปะ เอ็งเกี่ยวกับอะไร เอ็งก็เป็นแม่ลูกก็ส่วนแม่ลูกไปดิ แล้วเกี่ยวกับอะไรอะ ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวข้างต้นของนงค์ ชี้ให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การต่อรองของเธอที่มีต่อการคบหากับบุญมี ผ่านนัยว่า ความรักเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างคนสองคน ซึ่งความกังวลใจของเมย์เกิดขึ้นจากความห่วงใยบุญมีผู้เป็นแม่ เนื่องจากในสนามผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงนงค์จะถูกมองจากคนในชุมชนว่าเป็นคนที่ไม่น่าจะคบหาแล้ว เธอยังมีอัตลักษณ์ของการเป็นคนเล่นของ บ่อยครั้งผู้วิจัยได้ยินคนกล่าวถึงเธอว่า “เป็นพวกไสยเขมรของแรง เล่นของให้คนรักคนหลง” โดยเรียกเธอว่า นงค์เขมร อันเกี่ยวกับไสยศาสตร์ การที่บุญมีผู้เป็นแม่คบหากับบงค์ จึงเป็นที่ไม่เห็นด้วยของเมย์ด้วยกลัวแม่ของเธอจะถูกทำของให้รักให้หลงจนหมดตัว ซึ่งมุมมองของเมย์ที่มีต่อนงค์สอดคล้องกับมุมมองของคนส่วนใหญ่ในชุมชน

นอกจากเมย์ลูกสาวของบุญมีแล้ว วาสที่ชอบพอและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุญมีมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ก็ได้แสดงอาการหึงหวงผ่านการร้องไห้ด่าทอเธอ หลังรับรู้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับบงค์ แม้เธอจะบอกกล่าวกับवासว่า ตนไม่ได้รักवासในสถานะคนรักแบบเดียวกับบงค์ก็ตาม บุญมีระบายความรู้สึกอัดอั้นให้ผู้วิจัยฟังว่า

เขาด่านี่สารพัด ตอนที่ไปดูแลยายนงค์ไม่สบายเขาด่านี่ เขารักนี่มาหลายปีเขาบอกว่าเขารัก บอกว่าป้าหนูรักป้าเหมือนป้านะ ป้าดีคือว่าเลี้ยงดูโอ้เมย์ มีเงินก็ให้หนูหมด ป้าดีนะไม่ใช่ไม่ดี แต่หนูไม่ได้รักแบบนั้น หนูรักยายนงค์ เออ เขาก็ร้องไห้เสียใจบอกว่าป้ารักหนู บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ทั้งนี้ วาสไม่เพียงต่อว่าบุญมีที่ตัดสินใจคบหากับบงค์ แต่เธอรู้สึกเสียใจและระบายความรู้สึกของตนให้กลุ่มเพื่อนสนิทและคนในชุมชนได้รับฟัง บุญมีเล่าว่า “เขาบอกไอนิดไถ่กาญจกรักมันข้างเดียว มันไม่เคยรักกูเลย เมาเหล้าไปก็พูดไปร้องไห้ไป ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561) ขณะที่บุญมีเลือกที่จะไม่สนใจ เนื่องจากเธอตัดสินใจที่จะคบหากับบงค์อย่างเป็นทางการ และชี้แจงสถานะความสัมพันธ์ระหว่างตนกับवासให้บงค์ได้รับรู้ เธอกล่าวว่า “ก็เรื่องของแก แกอยากบอกใครก็ปล่อยแกสิ แกรักเราก็ดีแล้วจะให้แกเกลียดเราหรอ นี่ก็บอกให้ยายนงค์รู้คนเดียวว่าไม่ได้มีอะไรกันนะ ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

นอกจากवासจะต่อว่าบุญมีแล้ว วาสยังเกิดความขัดแย้งกับบงค์อย่างรุนแรง หลายครั้งขณะพูดคุยกับบงค์ ผู้วิจัยพบเจอการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจของवासที่มีต่อนงค์ ผ่านการต่อว่าเสียงดังโดยไม่เอ่ยชื่อ ทุกครั้งเมื่อवासเดินผ่านบ้านนงค์ บุญมีเล่าว่า วาสเคยเข้าไปด่าทอนงค์ภายใน

บ้าน พร้อมกับขู่ว่าจะไปบอกเบ๊มอดีตสามีของบุญมีให้มาห้ามไม่ให้ทั้งคู่คบหากัน ทั้งนี้เพราะตนเป็นฝ่ายรักดูแลบุญมีกับเมย์มาเกือบตลอดช่วงชีวิต เมื่อสอบถามนงค์เล่าถึงเหตุการณ์ในวันนั้นว่า

ยายเขาหึงมากนะ เขาก็เลยดลบันดาลแบบเอาไปเล่าให้คนนั้นเล่าให้คนนี้ฟังว่านี่แย่งเขาไป ไปแย่งเขามา แล้วก็จะไปฟ้องคนนั้น ก็ให้เขาไปฟ้องไง นี่ก็เลยบอกอาละวาดเลย เรียบอกเอามึงจะฟ้องใครไปฟ้องเลย มาเจอกะกูแล้วกัน นั่นนะตั้งแต่นั้นมาเลยเจียบ ก็ถาม แต่ตอนนั้นโมโหมากกว่า บอกมึงอย่า กำลังนั่งล้างจานอยู่ ๆ เหยี้ย มาเข้าบ้านกูทำไมเต็มะสีห้าคน มานั่งว่ากูเอ๊ย กูผิดอะไรวะ ยายवासเขาจะไปฟ้องตาเบ๊ม จะให้มาทำนี่ บอกก็ฟ้องมาดิ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวของนงค์แสดงให้เห็นถึงความหึงหวงของवासที่มีต่อบุญมีในฐานะคนรัก ผ่านการวิธีการจัดการกับปัญหาภายในครอบครัว ด้วยการบอกกล่าวคนในชุมชนเพื่อให้คนเกิดความอับอายที่แย่งบุญมีไปจากตน ความไม่ลงรอยกันระหว่างवासกับนงค์ ทำให้ในช่วงแรกของการพูดคุยกับคนทั้งสองมักมีถ้อยคำของการต่อว่า แต่ขณะเดียวกันก็ถามถึงเรื่องราวความสัมพันธ์ที่แต่ละฝ่ายมีต่อบุญมี

อย่างไรก็ตาม แม้บุญมีจะยืนยันว่าตนให้ความเคารพवासในฐานะญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง และไม่มีความสัมพันธ์อื่นใดกับเธอนอกจากการเป็นบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือตนกับลูกสาวมาเป็นเวลานาน แต่จากการพูดคุยกับवासก่อนเสียชีวิต वाสยังคงมีท่าทีที่แสดงออกว่าในอดีต บุญมีมีสถานะเป็นคนรักของตนก่อนที่จะตั้งท้องและคลอดเมย์ผู้เป็นสาว มีสถานะคนรักคนหนึ่งของบุญมีก่อนที่เธอจะอยู่กินกับอดีตสามีและมีลูก โดยवासเล่าถึงเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า “มันมีไปแล้ว ทำไง มันได้กันแล้ว ก็ท้องแล้ว ก็ปล่อย ก็ปล่อยไม่ว่า เขารักของเขาก็ปล่อยเขา ว่าจะไปแต่ไปไม่ได้ ทำไง คนที่เขารักมีความสุขก็พอ ก็คิดแบบนี้ นะ” वाส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560)

อีกทั้งยอมรับว่าตนเคยมีความรู้สึกหึงหวงบุญมีที่ตัดสินใจคบหากับนงค์อย่างเปิดเผย แต่ด้วยอายุที่มากขึ้นประกอบกับอาการเจ็บป่วย จึงเลือกที่จะยอมรับและเข้าใจทางเลือกของบุญมี และตัดสินใจที่จะปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ลงจากคนรักมาเป็นพี่น้องที่คอยดูแลซึ่งกันและกัน वाสกล่าวว่า “หึงยายนงค์นะตอนแรก ตอนนั้นไม่หึงแล้ว ปล่อย ความสุขของเขา ของเรามันแก่แล้ว หมดอายุ หมดรุ่นนั้นแล้ว เราก็เสียใจแต่เรารักเขา ต้องยอมความสุขของเขาก็ปล่อยเขา ปลง ทำใจอยู่กันแบบน้องดูแลกันไป” वाส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560)

ทั้งนี้ ไม่เพียงนงค์ที่ต้องพบเจอกับवासและเมย์ ที่ต่อต้านความสัมพันธ์ของเธอกับบุญมี แต่บุญมีก็ต้องพบเจอกับแดงและเดือน ซึ่งมีสถานะเป็นสามีและพี่สาวของนงค์ ที่ไม่ยอมรับถึงความรักความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ บุญมีกล่าวว่า ทั้งแดงและเดือนคอยสอดส่องเฝ้ามองพฤติกรรมของเธอกับนงค์ภายในบ้านอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เธอมีเวลาส่วนตัวกับนงค์ บุญมีเล่าว่า

อย่างตาแดงอย่างเจี๋ย ตาแดงขึ้นไปดูถึงบนบ้านว่าทำอะไรกัน แต่เราไม่ได้ทำ เราคือนั่งคุยกัน อือ ตามขึ้นไป บางทีก็ลำบากอะ มายุ่งเรื่องอะไรของกู พี่นงค์เขาจะมา มาหาเรา ต้องคอยสอดส่องดู เตี้ยมาเรียกอีกและ คนกำลังจะนอนกอดกัน เข้าหน่อยนะ นงค์ ๆ อย่างเจี๋ย อย่างยายเดือนเจี๋ย พี่เรียกเขาอะ นงค์ ๆ พี่นงค์บอกมึงจะเรียกทำเหี้ยอะไรวะ กูอยู่นี่ พี่นงค์วันนั้นยังไม่ทันกอด ลงมาและเรียกทำไม คอยมองคอยอะไรอย่างเจี๋ย บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ช่วงแรกบุญมีบอกกับผู้วิจัยว่า นงค์คิดจะยุติความสัมพันธ์กับตน เนื่องจากรู้สึกกังวลและลำบากใจที่ต้องเผชิญหน้ากับการถูกกีดกันจากเพื่อนในกลุ่มรวมถึงคนในชุมชน ที่ไม่เห็นด้วยกับความรักความสัมพันธ์ระหว่างตนกับนงค์ ตรงข้ามกับเธอที่เป็นฝ่ายยืนยันที่จะไม่เลิกกับนงค์ บุญมีกล่าวว่า

ลำบากใจ บางทีก็ร้องไห้ มาขวางมาขัดกู่ทำไม กูจะมีความรักทำไมต้องมาขัดกู่ มึงไม่เจอบ้างก็แล้วไปอะไรทำนองนี้ก็จะพูดนะ นั่งพูดยายนงค์ก็ร้องไห้ กอดนี้ร้องไห้ คนก็ขวางทางพูดกันตลอด มันพูดก็พูดกู่ก็ทำ พูดไปเตี้ยวมันก็หยุดกันไปเอง หลายปีมันก็หยุดกันไป เรื่องของพวกมันสิ ไม่ได้ขอพวกมันแตก บอกพี่ไม่ต้องไปสนใจไม่ได้ขอพวกมันแตก บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

คำกล่าวของบุญมีที่ให้เหตุผลว่า ความรักระหว่างตนกับนงค์เป็นเรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวข้องกับคนภายนอกนั้น เป็นเสมือนวิธีการหลีกเลี่ยงการต่อต้านจากบรรดาเพื่อนสนิทและคนในชุมชนไม่ให้เข้ามาจัดการหรือแสดงความคิดเห็นกับทางเลือกของเธอ ส่งผลให้ทั้งคู่ตัดสินใจไปมาหาสู่และแสดงออกซึ่งความรักความห่วงใยที่มีต่อกันอย่างเปิดเผยมากขึ้น ผู้วิจัยพบว่า บุญมีมักเป็นฝ่ายดูแลให้ความช่วยเหลือนงค์ เมื่อต้องเผชิญกับความขาดแคลนทางการเงินจากการถูกลดค่าแรงของแดง ผู้เป็นสามี ดังที่นงค์เล่าว่า “เราเคยหยิบยืมเขาเนอะ แกมิดังค์ให้ยืมอะไรเจี๋ย เวลาเขา (สามี-ผู้วิจัย) ไม่ให้มากก็จะยืมเขา (บุญมี-ผู้วิจัย) ยืมก่อน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

เช่นเดียวกับบุญมีที่เล่าว่า ตนเป็นฝ่ายให้ความช่วยเหลือทางการเงินให้แก่แกนค์ ผู้เป็นสามี โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในยามจำเป็น เช่น งานศพแม่ บุญมีกล่าวว่า “เขาไม่มีช่วยสตงสตางค์ ไม่มีนี่นะ มีแต่เราทั้งนั้นแหละ แม่ตายนะ โห้ย้อแะยืมดังค์สองหมื่นดิ เตี้ยวกี่กลับมาได้ช่วยงานเตี้ยวเอามาให้” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ไม่เพียงแต่ความช่วยเหลือทางการเงินแก่แกนค์ ผ่านการให้ยืมยามขัดสนเพื่อมาใช้จ่ายในครัวเรือนแล้ว บุญมียังเป็นคนที่คอยให้ความช่วยเหลือทางด้านปัจจัยที่ใช้สำหรับบริโภคอย่าง การหาซื้อข้าวสารไว้ให้แกเธอยามขาดแคลน แก่มุดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านปากท้อง อันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีต่อการดำรงชีวิตสมาชิกในครอบครัวนงค์ โดยนงค์

เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงการให้ความช่วยเหลือของบุญมีที่มีต่อเธอในสถานะคนรักว่า “ไม่มีข้าวหุงยายมีก็เอามาให้ บอกน้องพี่ไม่มีข้าวเลย เขาก็สั่งมาให้เป็นถัง มัน (สามี-ผู้วิจัย) ก็ไม่เคยสนใจ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560) ซึ่งผู้วิจัยพบว่า บุญมีไม่เพียงให้ความช่วยเหลือนงค์ แต่ยังรวมไปถึงการแสดงออกซึ่งความห่วงใยที่มีต่อบอลลูกชายคนเล็กของนงค์ ในยามเจ็บป่วย อย่างการทำหน้าที่เช็ดตัวให้บอลที่ป่วยด้วยโรคไขหวัด เธอกล่าวว่า “เมื่อเดือนที่แล้วก็บอกว่าบอล มึงอย่าเล่นเกมให้มากนัก กินข้าวบ้างสิ มึงไม่มีแรง มึงเป็นลมอะ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561) หลายครั้งผู้วิจัยเห็นบุญมีคอยนวดหลังให้หยกลูกชายคนที่สองของนงค์ หลังจากที่เขากลับมาจากการทำงานตอนเย็น

ขณะที่ในด้านความสัมพันธ์ของบุญมีที่มีต่อนงค์ภายในครอบครัวเลสเบี้ยน เธอมักจะเรียกตนเองว่าน้อง และเรียกนงค์ว่าพี่ ที่ไม่ได้อ้างอิงถึงอายุ แต่ใช้แทนแง่มุมของมิติความสัมพันธ์ผ่านสถานะและบทบาทที่มีต่อกันของอีกฝ่าย ทั้งนี้เพราะเมื่อสอบถามบุญมีเล่าถึงความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อนงค์ในแต่ละวันว่า

เราก็ซื้อก็ทำกับคงกับข้าวตักไปบ้านเขา ทุกวัน ๆ อย่างเจี้ย ข้าวมากินตอนเช้าตอนเย็นสามเวลา อยากกินกึ่งกินอะไรตังคี่นี้ ถ้าจะกินกาแฟเข้ามาซงให้ บอกพี่นงค์ ซงกาแฟเสร็จแล้วมาที่ บางทีก็โทรไป ไหนจะข้าวไหนจะอะไร เตรียมไว้ จะกินน้ำพริกปลา ร้า จะกินต้มยำตอนเช้า เขาบอกว่าน้องทำกับข้าวอะไรเอามาให้ลูกพี่กินบ้างสิ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การช่วยเหลือจนเจือในเรื่องเงินและอาหารการกินของบุญมีที่มีต่อนงค์ จึงส่งผ่านไปยังลูกชายของนงค์ด้วย ซึ่งนอกจากการแบ่งปันอาหารที่บุญมีมีให้แก่ครอบครัววงศ์แล้ว เธอยังรับหน้าที่เป็นแม่ครัวในการทำอาหารตามที่นงค์ต้องการในแต่ละวัน และหากอาหารที่นงค์ต้องการจะกินเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวของเธอชอบและสามารถกินได้ บุญมีก็จะทำอาหารในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น จากนั้นจึงตักแบ่งอาหารในปริมาณที่เท่า ๆ กันระหว่างครอบครัวของเธอ และครอบครัวของนงค์ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “บางทีเขาซื้อกับข้าวมาเราก็เป็นคนนั่งทำ ทำต่างหากที่บ้านเราแล้วตักไปให้เขา เราก็กินเหมือนกัน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการทำอาหาร เช่น หมู ไก่ ปลา เป็นสิ่งที่นงค์และบุญมีต่างสลับกันจ่ายในแต่ละวัน

ขณะที่บางวัน หากอาหารที่นงค์ต้องการกินเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวบุญมีไม่สามารถกินได้ เช่น กุ้งแช่น้ำปลา ลาบเลือด แกงเปรอะ ฯลฯ บุญมีก็จะทำอาหารให้ครอบครัววงศ์กินส่วนตัวโดยแยกต่างหากจากครอบครัวของเธอ และยกไปให้นงค์กับแดงกินที่บ้าน บุญมีเล่าว่า “บางวันเราไม่กิน เราก็กินของเราต่างหาก อย่างของดิบ ๆ นี่ไม่กิน ก็ยกไปให้เขากินกันสองคนผัวเมียเขา เราก็กินของเรา” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) ด้วยความที่บุญมีฝีมือในการทำอาหารอร่อย จึงทำให้เธอจึงมีหน้าที่หลักในการหุงหาอาหารให้แก่รงค์ แดง เต่า หยก บอลอยู่เสมอ

แต่หากเวลาใดที่ครอบครัววงศ์ มีรายได้เพียงพอที่จะซื้ออาหาร นงค์กับแดงก็จะชักชวนบุญมี มานั่งล้อมวงกินข้าวด้วยกันที่บ้านช่วงเวลา 16.00-17.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่แดงกลับจากทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมี จึงมีลักษณะของการจัดสรรแบ่งปันอาหารซึ่งกันและกัน เมื่อแต่ละฝ่ายมีในแต่ละมือแต่ละวัน บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “บางทีตาแดงซื้อกับคงกับข้าวมา นี่ก็มากิน ฟีนงค์เขาก็เรียกมากิน ว่ากินข้าวกัน ฟีนมีอะไร ไช้ต้ม” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

ในมุมมองของบุญมี แม้วานงค์กับแดงจะชักชวนเธอมากินข้าวด้วยกัน แต่เธอก็เล่าว่า นงค์จะชวนแต่เฉพาะตัวเธอคนเดียว โดยปฏิเสธที่จะให้พลู๊กับเฟิร์นหลานชายกับหลานสาวของเธอที่นั่งเล่นอยู่ในบ้านกินด้วย บุญมีเล่าว่า “บางทีเขาก็มีกับคงกับข้าวทำไป บางทีเอาไปกินนะ เขาเรียกเรากินที่บ้าน แต่เขาไม่เคยที่จะมาให้หลานเรากิน เขาจะเรียกกินที่นู่น เขาบอกตักไปสิ ไม่เคยมาตักให้พวกนี้กิน เราก็มารับให้มันใหม่ของเรานี้” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) ผู้วิจัยสังเกตว่า การที่นงค์ไม่แบ่งปันอาหารให้แก่พลู๊กับเฟิร์นหลานของบุญมี น่าเป็นเหตุผลมาจากการที่นงค์มีอาหารในปริมาณจำกัดที่ไม่เพียงพอให้ที่ไม่ถูกนับรวมว่าเป็นครอบครัวของเธอ

การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในเรื่องปากท้องระหว่างนงค์กับบุญมี จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์อันแตกต่างหลากหลาย ที่ทำให้สมาชิกครอบครัวของแต่ละฝ่ายใกล้ชิดซึ่งกันและกัน ผ่านการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน ทั้งการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน ซึ่งกันและกันยามขาดแคลน ซึ่งสำหรับบุญมีแล้ว นิยามความรักของเธอมิใช่ต่อนงค์ คือการให้ความช่วยเหลือและดูแลเอาใจใส่เพื่อให้คนรักมีความสุข ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “เราชอบแบบนี้เนอะ ชอบดูแล ชอบดูแล ชอบแบบช่วยเหลือ เรารักเขา เขาก็รักเขา ก็ดูแลเขาไป ดูทั้งครอบครัว เห็นเขามีความสุขเราก็มีความสุข” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

ในสนามผู้วิจัยพบว่า นอกจากเรื่องอาหารการกินแล้ว บุญมียังคงคอยทำหน้าที่ดูแลนงค์ยามดื่มเหล้าอย่างหนักด้วยการ “เช็ดอ้วกให้ ล้างปาก เช็ดตัว” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) อีกทั้งพาไปหาหมอยามเจ็บป่วย เช่น ครั้งหนึ่งนงค์ถูกก้างปลาที่มคอขณะกินอาหาร บุญมีที่กำลังเลี้ยงพลู๊กับเฟิร์นอยู่ภายในบ้าน จึงพาเธอไปหาหมอที่โรงพยาบาลใกล้ชุมชน บุญมีบอกเล่าอาการของนงค์ว่า

ที่มเข้าไปแล้วไปขวางแบบบี้เง ขวางแบบนี้มันออกไม่ได้ บอกฟีนงค์ไปโรงพยาบาล เลือดออกเต็มเลย ก็ไป เขาล้างเงแล้วเลือดออกไข่ม้อย ก็เลยบอกฟีนงค์ไปโรงพยาบาลไป นองพาฟีนไปหอรอ บอกไปดิ เป็นขนาดนี้ไม่พาไปได้ยังเงละ เอะ ก็ไป ไอ้พลู๊ก็ไปด้วย ไอ้พลู๊ยังตัวเท่าไอ้เฟิร์นอยู่เลย ตัวเล็ก ก็เลยพากันขึ้นแท็กซี่ไป บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงบุญมีที่คอยเป็นผู้พึ่งพาให้แก่นงค์ยามเจ็บป่วย และยามขาดแคลนอาหารการกิน ผู้วิจัยพบว่า บ่อยครั้งนิตและกาญจน์ เพื่อนสนิทในกลุ่มของนงค์ มักโทรมาชวนนงค์ไปกินข้าวที่บ้าน ในช่วงกลางวัน โดยทั้งคู่จะจัดเตรียม กับข้าวอย่างน้ำพริกผักต้ม อันเป็นอาหารที่นงค์ชอบกิน ที่สามารถจัดเตรียมได้อย่างไม่ยากเย็นนัก

นงค์เล่าว่าช่วงเวลาที่ดินขาดแคลนเงินหาซื้ออาหาร นิตกับกาญจน์คือเพื่อนสนิทที่คอย แบ่งปันอาหารการกินหรือเป็นแหล่งฝากท้องในแต่ละวัน แม้ว่าทั้งคู่จะทำมาหากินอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม “บางที่บ้านยายกาญจน์เขาเรียกมั่งอะไรอย่างงั้นนะ เอ๊ยมีอะไรกินมั่งก็เอามาให้มั่งเจีย ยายนิตมั่ง คนโน้นเอามาให้มั่งอย่างงี้ ไรนิตบ้าง บุญบาปนะไรนิตยังงั้นก็เอามาให้กิน เราไม่บอกว่า เอะไม่มีดังค์” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

สำหรับนงค์แล้ว แม้ว่าเพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือเธอ จะไม่ได้มีอาชีพสุจริตตามหลัก ศีลธรรมเท่าไร แต่ปัจจัยเหล่านั้นไม่สำคัญเท่าการแสดงความมีน้ำใจหยิบยื่นให้ความช่วยเหลือเธอ ยามลำบาก มุมมองของนงค์จึงสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับระบบความสัมพันธ์ส่วนตัว มากกว่าบรรทัดฐานทางสังคม ที่ห่างไกลจากเรื่องปากท้องอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้ง บุญมี นิต และกาญจน์ ที่สัมพันธ์กับนงค์ในฐานะคนรักและเพื่อนสนิท ต่างเป็นบุคคลที่ช่วยลดรายจ่าย เรื่องค่าอาหารของเธอแต่ละมื้อแต่ละวัน ทำให้รายรับจำนวน 5,000 บาท ที่ได้รับจากแดง ยังคงเหลือ เก็บพอที่จะนำไปจัดการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครอบครัว

ไม่เพียงการแบ่งปันอาหารการกิน แต่ความช่วยเหลือด้านรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันของบุญมีที่มีต่อนงค์ ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสนับสนุนบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและ แม่ของนงค์ในครอบครัวรักต่างเพศให้ยังคงดำเนินต่อไปได้ เช่น การให้ยืมอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน อย่าง จาน ชาม หรือถังแก๊ส ที่นงค์จะไปหยิบยืมมายามขาดแคลน เพื่อไว้สำหรับให้บอลลูกชายคนเล็กของเธอสามารถทำอาหารกินเอง เมื่อเธอไม่อยู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม การหยิบยืมที่มากเกินไปทำให้บางครั้งบุญมีเกิดความเบื่อหน่าย ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “กระทั่งเดิมแก๊สเดิมจากนี้เขาก็ยกไปบ้านเขา” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

บุญมีกล่าวว่า ตนจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้านที่คอยทำอาหาร ปัดกวาดเช็ดถู ซักทำความสะอาดเสื้อผ้า ที่นอนหมอนมุ้งให้แดง เต่า หยก บอลแทนนงค์ เมื่อยามที่นงค์มีอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย ไม่ว่าจะเป็น ความอ่อนเพลีย หรือกระทั่งยามที่เธอมีเมื่อด้วยฤทธิ์แอลกอฮอล์ เธอเล่าว่า “บางทีเขาโทรมาน้อง ซักเสื้อผ้าให้พี่ด้วย แต่ถ้าไม่อยู่เขาก็ซักเองได้นะ” เช่นเดียวกับคำกล่าวของนงค์ที่มีต่อบุญมีว่า

เขาก็มาดูแล เสื้อผงเสื้อผ้าเราซักไม่ไหว พี่เดียวหนูซักให้ ทำให้ กับข้าวทำให้ข้าวปลาทำให้ เราไม่ได้อึดแค่ตัวนะ ลูกเราก็อึดด้วย บางครั้งตัวเขา (สามี-ผู้วิจัย) ก็อึด

ด้วย ตัวเขาก็ได้กินด้วยไม่ใช่ได้กินแค่ลูกเมีย ตัวเขาก็ได้กินด้วยแต่เขาก็ไม่คิดอีกอะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การใช้มิติความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีต่อบุญมีในฐานะภรรยาหรือคนรัก เพื่อคอยช่วยเหลือ สนับสนุนบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและแม่ของเธอในครอบครัวรักต่างเพศ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ยังคงสามารถที่จะประครองอัตลักษณ์เมียและแม่ของตนในพื้นที่ครอบครัวไว้ได้ แม้ว่าจะไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานการเป็นเมียและแม่ในสังคมก็ตาม

ภาพบุญมีที่กำลังเดินถือถ้วยชามที่บรรจุไปด้วยอาหารจำพวกน้ำพริก ผัก และแกงชนิดต่าง ๆ จากบ้านของเธอไปยังบ้านของนงค์ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยและคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงพบเห็นอยู่บ่อยครั้ง ความช่วยเหลือของบุญมีซึ่งมีสถานะเป็นภรรยาของนงค์ในครอบครัวเลสเบี้ยนที่ส่งผ่านไปยังแดงสามีของนงค์ กลายเป็นข่าวลือที่เป็นจริงว่า บุญมีเปรียบเสมือนเมียน้อยที่คอยทำหน้าที่ปรนนิบัติดูแลแดง โดยหลังการลงสนามเป็นเวลา 1 ปี นงค์เปิดเผยกับผู้วิจัยอย่างตรงไปตรงมาว่า บุญมีเคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับแดงซึ่งเป็นสามีของเธอ เช่นเดียวกับบุญมีที่มักพูดให้ผู้วิจัยฟังว่าแดงชอบพอตน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังไม่เคยพบเห็นถึงพฤติกรรมเชิงคู่สาวที่แสดงออกระหว่างบุญมีกับแดงอย่างชัดเจน เว้นแต่ความสนิทสนมที่ทั้งคู่มีต่อกัน บ่อยครั้งผู้วิจัยพบว่า บุญมีมักจะบอกเล่าถึงอาหารที่แดงชอบกิน ที่แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจแดง บุญมีกล่าวว่า “ตาแดงจะไม่กินแกงส้มและพวกผัดเขาก็จะไม่กิน เขาจะกินปลานึ่งและก้น้ำพริก” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

นอกจากการช่วยเหลือจุนเจือทางการเงิน อาหารการกิน และกำลังร่างกายแล้ว การให้ความสนับสนุนทางใจ ยังเป็นเหตุผลหนึ่งที่ช่วยให้นงค์สามารถประคับประครองอัตลักษณ์ที่มีต่อการเป็นแม่ของเธอ ได้อย่างไม่ยากลำบากนัก นงค์เล่าว่า บุญมีคือคนที่ทำให้เธอยังคงใช้ชีวิตอยู่ภายใต้แรงกดดันต่อบทบาทหน้าที่ในครอบครัวได้

ตอน ม.1 บอลขึ้น ม.1 ตัดใจว่าจะพาลูกกลับไปอยู่บ้าน เพราะว่าไม่ใช่มันเพิ่งมาเป็นไซ้ใหม่ มาเป็นว่าตั้งแต่ลูกจะขึ้น ม.1 ก็บอกบอลเราไปอยู่บ้านกันเหอะ พาเต่าไปพาบอลไป ให้พ่อเฝ้าอยู่คนเดียว ถ้าเขาไม่อยู่ไปอยู่ข้างนอกเราค่อยมา แล้วบ้านก็ให้เขาเข้าไปคิดอย่างเงี้ยนะ เพราะว่ามันคือมันเหมือนว่ามันเหนื่อยอะ มันท้อแล้วไง ทางนี้ก็บอกว่าพ่อย่าไปเลย บอกอยู่ เขาให้กำลังใจเรา เราถึงอยู่ได้ทุกวันนี้ ใจ ให้เราสู้ ๆ ๆ ๆ เออ ทำแล้วเออเราก็อยู่มาได้จนทุกวัน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การได้รับความช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระด้านการเงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย และแรงสนับสนุนทางใจยามยากลำบากที่บุญมี นิด กาญ มีต่อนงค์ทั้งในฐานะคนรักและเพื่อน ต่างเป็นยุทธศาสตร์รูปแบบหนึ่งของนงค์ที่มีต่อการเอาชีวิตรอดจากแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการ

เป็นเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นวิธีการลดทอนค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ของตนและลูกชายทั้งสาม อันเป็นผลมาจากการประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะความช่วยเหลือของบุญมีที่ค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปจากเพื่อนบ้านมาเป็นคนรัก นางเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับบุญมีที่ก่อให้เกิดเป็นความรัก ความผูกพันระหว่างกันว่า

การเอาใจของเขา มาทำมาช่วยเหลือเราไง มันทำให้เราผูกพันไง ไม่ใช่ว่าอื้อย อยู่ ๆ มาทำอาหาร มันก็ไม่ใช่ คือว่าความผูกพันเวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาดูแลเรา เราไม่มีกินอะพุดง่าย ๆ คือเมื่อก่อนเขามีกิน คือเราไม่มีกิน เราลูกเยอะเราต้องทำงานนะ นี่เขาให้มั่งไม่ให้มั่ง เวลาไม่มีจริง ๆ เขาก็เอามาให้เรากิน ดูแลเราทุกอย่าง แม้กระทั่งยา เออ เจ็บไข้ได้ป่วย ยาเขาก็ซื้อมาให้กินมาดูแลเราทุกอย่าง บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงบุญมีที่คอยช่วยเหลือแบ่งปันให้แก่ungskัยามขาดแคลนเพียงฝ่ายเดียว แต่ในทางกลับกัน นางก็ยังคอยช่วยเหลือดูแลบุญมีในสิ่งที่ตนถนัดและสามารถทำได้ เช่น การเปลี่ยนหลอดไฟ เทปูน เจาะส่วาน อันเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายในพื้นที่ครัวเรือน บุญมีเล่าว่า “ฟุ้งค์เขาช่วยใส่หลอดไฟ เขาขึ้นใส่ให้เอง ทำบ้าน เขาก็ยืมส่วานให้ ทำอะไรให้ แล้วก็เทปูนเสาบ้าน เทปูนพื้นห้องน้ำ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า นางไม่เพียงช่วยซ่อมแซมอุปกรณ์ภายในบ้านให้แก่บุญมียามจำเป็น แต่เธอยังช่วยประคับประคองความรู้สึกทางจิตใจให้แก่บุญมีซึ่งมีสถานะเป็นภรรยา หลังจากที่ต้องพบเจอกับเหตุการณ์การเสียชีวิตของวาส ที่ใช้ชีวิตร่วมกันมานานกว่า 30 ปี ด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ โดยนางเป็นฝ่ายทำหน้าที่ดูแลให้กำลังใจบุญมีที่กำลังโศกเศร้า ด้วยการย้ายมานอนที่บ้านกับบุญมี เพื่อให้เธอคลายความเสียใจต่อการจากไปของวาส

สอดคล้องกับบุญมีที่เล่าว่า “ตอนที่ป้าตายฟุ้งค์เขาก็มาเฝ้าสามสัวัน เขาก็มานอนคั้งนี้ ก่อนแกไปตอนแกเจ็บฟุ้งค์ก็มานอนเฝ้า มานอนคุยกับป้า กันนอนด้วยกัน ป้านอนนี้ ฟุ้งค์นอนนี้ นี่ก็นอนนี้ นอนดูแลป้าด้วยกัน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การช่วยเหลือ ดูแล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างนาง บุญมี และวาส ภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยามที่วาสเจ็บป่วยและเสียชีวิต ได้ทำให้คนทั้งสามต่างเข้าใจและเลือกที่จะยอมรับซึ่งความสถานะสัมพันธ์ที่มีต่อกันโดยปราศจากเงื่อนไข ด้วยการละทิ้งความขัดแย้งที่มีต่อกันระหว่างวาสกับนางที่เคยเกิดขึ้นจากความหึงหวงบุญมี และหันมาใช้เวลาร่วมกันในชีวิตประจำวันมากขึ้น จนกระทั่งก่อให้เกิดเป็นความผูกพันทางอารมณ์ความรู้สึก ดังคำกล่าวของบุญมีที่กล่าวถึงคำขอสุดท้ายของวาสที่มีต่อนางก่อนเสียชีวิตว่า “เอ็งดูแลมัน อย่าทิ้งมัน ไม่มีใครสงสารมัน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

จะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ของการเป็นเมียและแม่ ได้ทำให้นงค์เลือกที่จะประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์รูปแบบใหม่กับคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพกับกาญและนิด และความสัมพันธ์แบบคนรักกับบุญมี ผ่านการประกอบสร้างพหุอัตลักษณ์อันหลากหลาย ที่เลื่อนไหลระหว่างการเป็นเมีย แม่ เพื่อน และสามีของบุญมี ท่ามกลางสถานการณ์เฉพาะ ด้วยการรับเอาความช่วยเหลือแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็น เงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย และแรงสนับสนุนทางใจของคนทั้งสามที่มีต่อเธอและครอบครัว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการรักษาประคับประคองอัตลักษณ์ของนงค์ในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ ที่ทำให้เธอยังคงใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

แต่อย่างไรก็ตาม การรับเอารายได้หรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็น เงิน อาหารการกิน กำลังร่างกาย และแรงสนับสนุนทางใจ มาเพื่อรักษาประคับประคองไว้ซึ่งบทบาทเมียและแม่ของนงค์ในครอบครัวรักต่างเพศ ผ่านการสร้างความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพกับกาญ นิด โดยเฉพาะการคบหากับบุญมีแบบคนรักในรูปแบบดังกล่าว ส่งผลให้นงค์ต้องเผชิญกับการถูกตำหนิติตรจากคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ ในเรื่องมิติทางเพศวิถีของเธอที่เลื่อนไหลอยู่ระหว่างการเป็นเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ ที่ทำให้เธอถูกประณามว่าเป็นเมียและแม่ที่ไม่ดี เนื่องจากมีวิถีปฏิบัติทางเพศที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความรักความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนกับบุญมี ที่นำมาซึ่งความทับซ้อนของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีในครอบครัวเลสเบี้ยนที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญมี วาส และความทับซ้อนของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีในครอบครัวรักต่างเพศที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ แดง บุญมี ที่ค่อย ๆ นำไปสู่การเกิดขึ้นของโครงสร้างความสัมพันธ์และครอบครัวแบบใหม่ที่มีความแตกต่างหลากหลาย อันเรียกว่า ความสัมพันธ์แบบควีเยอร์ (Queer Relationships) และครอบครัวควีเยอร์ (Queer Family)

บทที่ 5

ครอบครัวควีร์ พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์

ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน

เรื่องราวความรักความสัมพันธ์อันทับซ้อน ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยน (Lesbian Family) และสมาชิกครอบครัวรักต่างเพศ (Heterosexual Family) ที่นำไปสู่การทำทาบกับบรรทัดฐานครอบครัวนี้ ได้ปรากฏให้เห็นผ่านเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนงค์ หญิงวัยกลางคนที่มียุทธศาสตร์เป็นเมีย แม่ และสามีของบุญมี ในครอบครัวเลสเบี้ยน โดยที่ความรักความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าว ได้นำพาคนทั้งสองไปยังการประกอบสร้างเครือข่ายทางสังคมอันหลากหลาย ผ่านการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์แบบควีร์ ที่ท้าทายกับระบบแบบผัวเดียวเมียเดียว (Non-Monogamy) และอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว (Non-Monomaternalism) ซึ่งค่อย ๆ ก่อรูปและเคลื่อนไปสู่การเกิดขึ้นของโครงสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า ครอบครัวควีร์ (Queer Family) และเครือญาติแบบควีร์ (Queer Kinships) อันเป็นโครงสร้างที่ปฏิเสธบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวแบบเดิมในสังคม

บทนี้ผู้วิจัยต้องการมุ่งวิเคราะห์ แยกแยะ ถึงประเด็นสำคัญอันเกี่ยวข้องกับแรงดันต่อภาวะพหุอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ของนงค์ กับความขัดแย้งทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวรักต่างเพศ ที่นำไปสู่การสร้างความรักความสัมพันธ์กับบุญมี ที่กล่าวในบทข้างต้น ผ่านการนำเสนอเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนงค์ ที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์บทบาทการเป็นเมียของแดง และแม่ของเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม ด้วยการใช้อยุทธศาสตร์อันหลากหลาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อเอาชีวิตรอดจากแรงกดดันที่มีต่อบทบาทดังกล่าว โดยเฉพาะ การสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ ภายใต้ความเลือนไหลทางอัตลักษณ์ เพศสถานะ และเพศวิถี ผ่านความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนหรือที่สังคมไทย เรียกว่า หญิงรักหญิง ที่มีต่อบุญมี ในสถานะภรรยาในครอบครัวเลสเบี้ยน พร้อม ๆ กับการพยายามรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับครอบครัวรักต่างเพศที่มีอยู่เดิม เพื่อชี้ให้เห็นถึงการประกอบสร้างครอบครัว และความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ที่ท้าทายกับบรรทัดฐานครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศในสังคม โดยเฉพาะ ความทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ที่ได้นำพาให้บุญมีกับแดง ซึ่งมีสถานะเป็นคนที่รักทั้งสองของเธอ ไปสู่ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม พหุอัตลักษณ์ของนงค์ที่ปรากฏขึ้นท่ามกลางบทบาทการเป็นเมีย แม่ และสามีของบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยนนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล หากแต่เป็นวิธีการหรือยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมแบบหนึ่งของเธอ เริ่มจากการ

ดำรงอยู่ภายใต้อัตลักษณ์การเป็นผู้หญิงที่ไร้ที่พึ่งพาอาศัย เนื่องจากถูกปฏิเสธการให้ที่พักพิงจากพี่สาว ซึ่งเป็นเครือญาติทางสายเลือดเพียงคนเดียวในชุมชน จึงตัดสินใจอยู่กับแดงเพื่อนชายในฐานะสามีภรรยา และตั้งท้องลูกชายทั้งสามคน

ช่วงเวลาต่อมา เมื่อนงค์กับแดงต้องเผชิญหน้ากับความขาดแคลนทางการเงิน จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรักต่างเพศ ที่ก่อให้เกิดเป็นแรงกดดันทางกาย และความรู้สึกทางใจ นงค์จึงเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่กับบุญมี ในสถานะภรรยาภายในชุมชน ที่คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุนทางจิตใจและการเงิน โดยเฉพาะการช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ อันได้แก่ แแดง เต่า หยก และบอล แทนเธอ จนนำมาซึ่งความทับซ้อนทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นภายใต้การมีพหุอัตลักษณ์ เพศวิถี ที่เลื่อนไหลของเธอระหว่างการเป็นเลสเบี้ยน และคนรักต่างเพศ

การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันหลากหลายของผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์ ที่เกิดขึ้นต่อบุญมีกับแดง ผ่านการประกอบสร้างภาวะพหุอัตลักษณ์ของการเป็นเมีย แม่ และสามีของผู้หญิงด้วยกัน จึงปรากฏขึ้นอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่แน่นอนของชีวิต อันมาจากแรงบีบคั้นทางเศรษฐกิจและระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ร่ายล้อมและส่งผลกระทบต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็น การถูกละทิ้งจากครอบครัวทางสายเลือด หรือแม้กระทั่ง แรงกดดันที่มีต่ออัตลักษณ์และอุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ โดยที่แรงกดดันดังกล่าว ค่อย ๆ นำไปสู่การรื้อสร้างนิยาม ความหมายที่มีต่อการเป็นเมีย แม่ และสามี ในสังคม ดังเรื่องราวที่แสดงให้เห็นประสบการณ์ชีวิตของนงค์ ที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในส่วนถัดไป

5.1 ภาวะพหุอัตลักษณ์การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่: การดิ้นรนต่อรองกับบทบาทหน้าที่

เพศของมนุษย์ ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดจัดวางสถานะหรือตำแหน่งแห่งที่ของบุคคล ให้อยู่ภายใต้อัตลักษณ์ทางเพศตลอดช่วงเวลา โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางเพศของผู้หญิง ที่มักถูกประกอบสร้างให้เชื่อว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ไร้ความสามารถ และไม่อาจพึ่งพาตัวเองได้ สิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นคุณลักษณะทางธรรมชาติของผู้หญิงแทบทั้งสิ้น

ความเชื่อของสังคมไทยที่มองว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ต้องได้รับการปกป้อง และดูแลจากบุคคลอื่นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่มีสาเหตุมาจากการที่ร่างกายของผู้หญิง และความเป็นหญิงถูกประกอบสร้างจากสังคมและวัฒนธรรม ให้กลายเป็นร่างกายที่เป็นอันตราย เพราะบางจากพื้นที่นอกบ้าน อันเป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งถูกมองว่าเป็นพื้นที่แห่งความเสี่ยง ผ่านการสร้างภาพตัวแทน และภาพเหมารวมของผู้หญิง ให้อยู่ในฐานะของการเป็นผู้ถูกกระทำ อันต้องได้รับการควบคุมดูแลอยู่ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ ต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อมุมมอง วิธีคิด

ที่มีต่อการมองโลกของผู้หญิง ที่นำไปสู่การกำหนดทางเลือก อีกทั้งวิธีปฏิบัติต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิง ให้อยู่ตำแหน่งแห่งที่ที่ด้อยกว่าอย่างไม่รู้ตัว

การตกอยู่ในสถานะผู้พึ่งพาอาศัย (dependency) ต่อบุคคลอื่นของผู้หญิง จึงปรากฏ ขึ้นอยู่ในทุกช่วงของชีวิต โดยเฉพาะการต้องได้รับการพึ่งพิงและดูแลจากคนในครอบครัว สำหรับ สังคมไทย คนที่รับหน้าที่ในการปกป้องดูแลชีวิตผู้หญิงนั้น จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานะและบทบาท ของพวกเธอเอง หากผู้หญิงคนใดยังไม่ได้แต่งงาน คนที่ต้องทำหน้าที่ปกป้องดูแลคือพ่อหรือเหล่า สมาชิกครอบครัวที่มีสถานะสูงกว่าหรือมีอายุมากกว่า แต่หากผู้หญิงคนใดถูกละทิ้งจากบุคคลเหล่านี้ แล้ว การหาผู้ปกครองหรือผู้ดูแลคนใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิต ดังจะเห็นได้จากความคาดหวัง ที่มีต่อผู้หญิงให้ต้องแต่งงานมีครอบครัว และหันไปพึ่งพิงชายผู้เป็นสามี โดยเฉพาะ เมื่อต้องเผชิญกับ ความยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้ไม่อาจพึ่งพาตนเองได้ ดังเช่นเรื่องราวชีวิตของนงค์ ที่ต้องพบเจอกับการถูกละทิ้งบ้าน และถูกปฏิเสธการให้ที่พักพิงจากพี่สาวทางสายเลือดซึ่งเป็นญาติ เพียงคนเดียวในชุมชน

การถูกละทิ้งจากครอบครัวทางสายเลือด ประกอบกับความขาดแคลนทางการเงินที่ รุมเร้า ทำให้นงค์เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับอุดมคติที่มีต่อครอบครัวในสังคม ที่เชื่อว่าเป็นพื้นที่แห่งความ รักความอบอุ่น จนกระทั่ง แดงเพื่อนชายคนสนิทที่ชอบพอดัวเธอ ได้ชักชวนให้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันใน ฐานะครอบครัว การไม่มีทางเลือกเนื่องด้วยสถานการณ์จำเป็น ประกอบกับการถูกคะยั้นคะยอจาก พี่สาวให้อยู่กินกับแดง ได้ทำให้นงค์ตัดสินใจใช้ชีวิตกับแดงในฐานะสามีภรรยา ภายในบ้านเช่าของแดง ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “ถ้าไม่มีวันนั้นก็คงจะไม่มีครอบครัว วันนั้นรู้สึกว่ามันจะไปทางไหนได้ละ มันมีแต่แปดด้านหมด ไม่งั้นกูจะไม่มีผัวหรอก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

การหลบหนีออกจากสถานการณ์อันยากลำบาก จากการไม่ได้รับความช่วยเหลือเรื่อง ที่อยู่อาศัยจากพี่สาว ประกอบกับความขาดแคลนทางการเงิน ส่งผลให้นงค์เลือกที่จะสร้างความรัก ความสัมพันธ์กับแดง ด้วยการรับเอาอัตลักษณ์ภรรยา ที่ได้รับการดูแลจากสามีมาปฏิบัติใช้ ทางเลือก ดังกล่าว จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่มีต่อการเอาตัวรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมรูปแบบ หนึ่งของเธอ

เมื่อพิจารณาจากมุมมองเรื่องเพศ การต่อสู้ดิ้นรนของนงค์ที่ดำเนินไปท่ามกลางความ ขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการตัดสินใจอยู่กินกับแดงในฐานะสามีภรณยานั้น เป็นการใช ความทุนทางร่างกาย หรือที่นงค์เรียกว่า “มีผัว” มาเป็นยุทธศาสตร์การเอาตัวรอดภายใต้ความขาด แคลนทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้น โดยเฉพาะ การหาบ้านสำหรับอยู่อาศัย อันเป็นสิ่งที่นงค์โหย หาและให้ความสำคัญ ที่ไม่เพียงแต่เป็นความต้องการทางกายภาพในเชิงพื้นที่ หากรวมถึงการเติมเต็ม ด้านจิตใจด้วย ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “โดนรื้อบ้าน แล้วพี่ก็มาพูดแบบนี้อีก น้องจะพึ่งใครเพราะน้อง

ยังไม่มีผัวนะ เราต้องฟังว่าเอาคนนี้มา คนนี้เขาคงดูแลเราได้ไง ที่ตัดสินใจมีคือว่าเขาคงดูแลเราได้”
 นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

บ้านในมุมมองของนงค์ จึงมีความหมายถึง การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกครอบครัว อันเป็นไปตามอุดมคติทางสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า การตัดสินใจอยู่กับแดงของนงค์ ไม่ได้ขับเคลื่อนมาจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่มีองค์ประกอบทางใจ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นความคาดหวังต่อการได้รับความรักและความรู้สึกมั่นคงจากแดงผู้เป็นสามีที่มีต่อเธอในยามยากลำบาก ด้วยการประกอบสร้างครอบครัวรักต่างเพศกับแดง ที่จะทำให้เธอมีบ้านที่เป็นพื้นที่แห่งความรักความอบอุ่น อันเป็นสิ่งที่พี่สาวทางสายเลือดไม่อาจจะให้ได้

งานของปีเตอร์ ซอเมอร์วิลล์ (Peter Somerville) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีเกี่ยวกับบ้านและสังคม อธิบายถึงการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับคำว่าบ้าน ได้ช่วยเพิ่มมิติที่ใช้ทำความเข้าใจแนวคิดและความหมายที่มีต่อบ้าน ทั้งความหมายเชิงกายภาพ จิตวิทยา และการประกอบสร้างทางสังคม ที่สัมพันธ์อยู่กับความจริง อุดมคติ และความแตกต่างที่เกิดจากการประกอบสร้างเหล่านั้น เขาชี้ว่า ปัจเจกบุคคลต่างให้ความหมายคำว่าบ้านด้วยมิติอันซับซ้อนหลากหลายไม่ว่าจะเป็น ในแง่ของความเป็นส่วนตัว อัตลักษณ์ หรือแม้กระทั่งความใกล้ชิด อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงอยู่ระหว่างสถานที่และตัวตนของคน บ้านที่แท้จริงจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ชีวิตครอบครัวและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ที่สัมพันธ์กันภายใต้บทบาทต่าง ๆ (Somerville, 1997, p. 228)

ไม่เพียงการอธิบายความหมายที่มีต่อคำว่าบ้าน ด้วยมิติเชิงสังคมแล้ว ซอเมอร์วิลล์ยังขยายความเข้าใจ อีกทั้งมองความหมายของคำว่าบ้าน ผ่านมุมมองเฉพาะด้านเพศสถานะ พบว่า ในศตวรรษที่ 18 ลัทธิความเชื่อในครอบครัว (Cult of Domesticity) หรือเป็นที่รู้จักกันในนาม ลัทธิของความเป็นผู้หญิง ที่ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์เรื่องพื้นที่ ได้ผูกขาดค่านิยมที่มีต่อผู้หญิงไว้กับบ้านและความเรียบง่าย อันเป็นพื้นที่ภายในบ้าน ขณะนิยามที่มีต่อผู้ชาย กลับเชื่อมโยงอยู่กับโลกและประสบการณ์ชีวิต อันเป็นพื้นที่นอกบ้าน สิ่งเหล่านี้ ต่างทำให้ผู้ชายประกอบสร้างความหมายที่มีต่อบ้าน ผ่านสถานะและความสำเร็จทางสังคม ขณะที่ผู้หญิงกลับใช้บ้านในความหมายของการเป็นที่พึ่งพาทางกายภาพ และอารมณ์ความรู้สึก อันสอดคล้องกับการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม อันส่งผลให้ผู้หญิงเป็นเพศที่หล่อหลอมตนเองกับที่อยู่อาศัย จึงทำให้บ้านจึงไม่มีความเป็นกลางทางเพศ (Somerville, 1997, p. 227-228)

ข้อค้นพบเหล่านี้ ได้กลายเป็นหลักฐานที่ยืนยันว่า เหตุใดผู้หญิงมักให้ความสำคัญกับบ้านมากกว่าผู้ชาย การเชื่อมโยงความหมายของคำว่าบ้าน ในฐานะพื้นที่ที่ใช้พึ่งพาทางกายภาพและอารมณ์ความรู้สึกของผู้หญิง จึงสอดคล้องกับมุมมองของนงค์ที่มองว่า บ้านเป็นสถานที่พึ่งพาทางกายและใจ ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “เราเป็นผู้หญิงตัวคนเดียว ไม่มีที่อยู่” หรือแม้แต่ประโยคที่ว่า “ในเมื่อพี่พูดแบบนี้ แล้วเราจะมีความรู้สึกยังไง ก็ต้องมีผัวไง ไม่งั้นจะไม่มีผัวหรอก เราจะอยู่กับใคร เราจะ

รู้จักใคร” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559) การเลือกที่จะอยู่กินในฐานะสามีภรรยาภายในบ้านของแดง จึงมีขึ้นเพื่อแสวงหาซึ่งความรักความอบอุ่นทางกายและใจจากแดงผู้เป็นสามี อันเป็นสิ่งที่ครอบครัวทางสายเลือดของเธอไม่สามารถที่จะให้ได้

แม้บางครั้งรู้สึกเจ็บปวดกับการถูกปฏิเสธการให้ที่พักอาศัยจากพี่สาว แต่จากการลงสนามผู้วิจัยพบว่า ในด้านหนึ่ง การปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือของเดือนซึ่งเป็นพี่สาวของนงค์นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล หากแต่เกิดจากขนาดห้องเช่าที่เล็ก แออัด ไม่เพียงพอต่อการรับสมาชิกครอบครัวมาอยู่เพิ่ม ซึ่งภายในห้องเช่าดังกล่าว มีผู้อยู่อาศัยจำนวน 4 คน ประกอบไปด้วยสามีและลูกสาว 2 คนของเดือน ดังนั้น การผลักให้นงค์ที่มีสถานะเป็นน้องสาวร่วมสายเลือดอยู่กินกับแดงที่ชอบพอในตัวนงค์ จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ที่จะทำให้ทั้งคู่สามารถเอาชีวิตรอดท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ และปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่ยากลำบากนัก พร้อมกันนั้น การหาคู่ครองที่รักและพร้อมดูแลอย่างแดง ยังส่งผลให้เดือนสามารถรักษาบทบาทการเป็นพี่สาวที่ดีไว้ได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า เรื่องราวความขาดแคลนทางเศรษฐกิจของเดือน จนกระทั่งเคยยื่นเคຍขอให้นงค์ผู้เป็นน้องสาว มีสามีไว้คอยพึ่งพาอาศัยเรื่องที่อยู่อาศัยและการเงินนั้น ไม่ใช่เรื่องเล่าที่เกินความเป็นจริงนัก เพราะปัจจุบัน เดือนยังคงใช้ชีวิตจากการพึ่งพาอาศัยคนในชุมชน โดยเฉพาะ เรื่องการเงินและอาหารการกินยามขาดแคลน อันชี้ให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากอยู่เช่นเดิม ในแง่นี้ การใช้ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีของนงค์ ผ่านการตัดสินใจอยู่กินกับแดงในฐานะสามีภรรยา จึงเป็นเสมือนทางเลือกแบบหนึ่งที่มีต่อการเอาชีวิตรอดออกจากสถานการณ์อันยากลำบากของเธอ

เมื่อพิจารณาจากมุมมองคนส่วนใหญ่ในสังคม การทุนทางร่างกายหรือการใช้เพศวิถีเพื่อเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น (survival sex) มักจะถูกเข้าใจว่าเป็นการมีเพศสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งเงิน รวมถึงปัจจัยทางวัตถุ ผ่านการเปรียบเทียบกับงานบริการทางเพศเพียงอย่างเดียว แต่ในเป็นจริง การใช้เพศวิถีเพื่อเอาชีวิตรอดนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉาบฉวยและไร้ความหมาย หากแต่มีเหตุผลอีกทั้งแง่มุมอันสลับซับซ้อน ที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ดำเนินไปท่ามกลางการต่อสู้ดิ้นรนต่อสถานะหรือตำแหน่งแห่งที่ที่แตกต่างกันในสังคม ดังนั้น การที่ทักว่าการใช้เพศวิถีเพื่อเอาชีวิตรอดนั้น เกิดขึ้นเพื่อเงินและไม่มีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่อาจกล่าวได้โดยง่าย อีกทั้งจำเป็นต้องนำบริบทเฉพาะมาพิจารณาร่วมด้วย

ในงานวิจัยต่างประเทศ การใช้เพศวิถีเพื่อเอาชีวิตรอด จากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงนั้น มักปรากฏในงานศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการตกเป็นเหยื่อการขายบริการทางเพศ ผ่านการสะท้อนถึงเรื่องราวประสบการณ์ของวัยรุ่นไร้บ้าน อย่างงานของยูจีน วอลล์ (Eugene Walls) และสเตฟานี เบลล์ (Stephanie Bell) (2011) ที่มุ่งเปรียบเทียบถึงความแตกต่างทางเพศสถานะ เชื้อชาติ อายุ และรสนิยมทางเพศที่ส่งผลต่อการใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอด พบว่า วัยรุ่น

หญิงไร้บ้าน ต่างก็มีประสบการณ์การใช้เพศเพื่อความอยู่รอดและมองว่าเป็นเรื่องทั่วไป หรือแม้แต่แต่งงานของศูนย์ให้ความช่วยเหลือวัยรุ่นไร้บ้านในอเมริกา (Covenant House New York) ที่ได้สัมภาษณ์ประสบการณ์วัยรุ่นไร้บ้านในศูนย์ของตนเอง ก็พบข้อสรุปร่วมกันว่า วัยรุ่นหญิงไร้บ้านที่ถูกไล่ออกจากบ้าน จำนวน 1 ใน 3 คน ต่างเคยมีประสบการณ์การใช้ประโยชน์จากเพศวิถีของตน อย่างการระบายเปลี่ยนผ้าหรือขายบริการทางเพศให้กับชายสูงอายุ ทั้งนี้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนกับอาหาร, ที่พัก, เสื้อผ้า, และยารักษาโรค ด้วยความคาดหวังและความต้องการที่จะเอาชีวิตรอดจากภาวะไร้บ้านนั้น (Covenant House, 2013, p. 7)

ขณะที่ในสังคมไทย งานศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการใช้เพศวิถีเพื่อเป็นทางเลือกในการเอาชีวิตรอดท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงนั้น มักปรากฏอยู่ในงานที่กล่าวถึงการแต่งงานของผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติ ที่มีขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงจากความยากจน อันมีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทกับเมือง ผ่านการแสวงหาโอกาสในชีวิตที่มีต่ออนาคตของตนเอง ไม่ว่าจะเป็น ความคาดหวังในความรัก ประกอบกับภาระความรับผิดชอบของผู้หญิง ที่เชื่อมโยงอยู่กับครอบครัว (พัชรินทร์ ลาภานันท์, 2561, น. 15) โดยเฉพาะความกดดันต่อบิดามารดา ที่ลูกจะต้องมีหน้าที่ตอบแทนคุณที่เลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่

ความคาดหวังทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อผู้หญิง ทำให้พวกเธอต้องใช้ทุนทางร่างกาย เพื่อเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจเหล่านั้น และแม้การมองว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงอีสานกับชายชาวต่างชาติ เป็นการใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอดจากความยากจน จะไม่ใช่ประเด็นใหม่ แต่ยังคงเป็นเรื่องราวสำคัญที่สะท้อนถึงการต้องแบกรับภาระหน้าที่ของผู้หญิงในพื้นที่ครอบครัว ผลักให้พวกเธอจำเป็นต้องหาหนทางดิ้นรนเอาตัวรอด เพื่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ข้อสรุปจากงานศึกษาในต่างประเทศและสังคมไทย จึงทำให้เห็นได้ว่าการใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอดของผู้หญิงยากจนนั้น ไม่ได้ผันแปรเปลี่ยนเป็นเงินเพียงอย่างเดียว แต่กลับถูกนำมาใช้เพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งปัจจัยพื้นฐานในการรอดชีวิตของตน ไม่ว่าจะเป็น อาหาร ที่พักอาศัย และเสื้อผ้า ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพศวิถีจึงเป็นทางเลือกของผู้หญิงอย่างหนึ่ง ที่สามารถใช้เอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เคลื่อนจากภาวะไร้อำนาจไปสู่การมีอำนาจในตัวเองในฐานะผู้ปฏิบัติกระทำเหล่านั้น

การตัดสินใจสร้างรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีของผู้หญิงที่มีต่อผู้ชาย ผ่านการประกอบสร้างอัตลักษณ์การเป็นภรรยา จึงชี้ให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ในการเอาชีวิตรอดของผู้หญิงยากจน เช่นเดียวกับการตัดสินใจขององค์กรที่มีต่อการอยู่กินกับแดง ที่ดำเนินไปภายใต้ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมที่มีต่อผู้หญิง ได้ผลักดันให้เธอต้องตัดสินใจมีครอบครัว เพื่อเป็นที่พึ่งพาทางกายและใจ โดยเฉพาะ เมื่อถูกละทิ้งจากพี่สาวซึ่งเป็นครอบครัวทาง

สายเลือด อันเป็นที่พึงพิงเพียงหนึ่งเดียวในชุม การประกอบสร้างครอบครัวใหม่จึงมีความสำคัญต่อการรอดชีวิตทางสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม แม้นงค์จะก้าวเข้าสู่พื้นที่การเป็นภรรยาด้วยการอยู่กินกับแดงผู้เป็นสามี ผ่านใช้ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีเพื่อเอาชีวิตรอดจากความยากลำบาก แต่ในความเป็นจริง นงค์ก็ไม่ได้รับเอาวิธีคิดที่มีต่อการแบ่งงานตามเพศระหว่างชายหญิง ที่ผู้หญิงต้องฝ่ายใช้ชีวิตอยู่ภายในบ้าน ทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติสามี ไม่ว่าจะเป็น การหุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ฯลฯ มาปฏิบัติใช้ตามอุดมการณ์ภายในครอบครัว เพราะความขาดแคลนทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เธอยังคงต้องทำงานหาเงินนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว เช่นเดียวกับแดงผู้เป็นสามี เนื่องจากต่างฝ่ายต่างได้รับค่าแรงจำนวนที่ไม่มากนัก

การเป็นคนทำงานที่ไม่ได้เป็นฝ่ายพึ่งพาสามีเรื่องการเงิน จึงเป็นการนำเสนออัตลักษณ์การเป็นผู้หญิงผู้ชีวิตที่สามารถหาเงินเลี้ยงตัวเองของนงค์ ที่นำไปสู่การผูกโยงคุณค่าของตนกับการทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า อัตลักษณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่ถูกประกอบสร้างมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่ผลักดันให้ต้องดิ้นรนใช้ชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

ออกจากพ่อแม่มาตั้งแต่อยู่ ป. 4 ดิ้นรนสู้มาด้วยลำแข้งของตัวเอง กูดิ้นรนสู้ตัวกูมานะ ไม่เคยไปพึ่งพี่น้อง ไม่เคยไปเถือเงินพี่น้อง เราอะลำบากตั้งแต่เด็ก ไม่เคยได้อยู่บ้าน ทำงานมาตลอด เราพูดกันตกลงกันตั้งแต่เราจะแต่งงาน ตั้งแต่ว่าได้กันแล้วต้องมีข้อตกลงกัน ชีวิตอยู่อย่างนี้นะทำงาน ไม่ได้งอมืองอดินอยู่นะ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การเป็นฝ่ายช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินภายในครอบครัวของนงค์ที่มีต่อแดงผู้เป็นสามี ส่งผลให้เธอมีอำนาจการต่อรองตอบทบทวนการเป็นภรรยา มากขึ้น โดยเฉพาะข้อตกลงที่มีระหว่างตนกับแดงก่อนอยู่กินที่ให้ “ต่างคนต่างดูแลตัวเอง” ในเรื่องอาหารการกิน ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “ก็ตอนแรกเราคุยกันว่า ถ้าอยู่ด้วยกันแล้วการกินไม่ต้องมีการมาหาสำหรับกับข้าวนะ เพราะต่างคนต่างทำงานใครมาก่อนก็ทำกับข้าวไป กินไปแล้วไม่ต้องรอ เขามาทีหลังเขาจะมาทำทีหลัง ถ้าเขามาก่อน เขาจะกินก่อน คือจะคุยกันอย่างี้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ข้อตกลงดังกล่าวที่มีระหว่างนงค์กับแดงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติของคนทั้งสองที่ตรงกันข้ามกับบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดว่า ภรรยาจะต้องทำหน้าที่ในครัวเรือนและเป็นฝ่ายจัดเตรียมอาหารให้สามี ทั้งนี้เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างทำงานหาเงิน ทั้งคู่จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดูแลเอาใจใส่ต่อกันมากนัก และแม้การดำเนินชีวิตที่ให้ความสำคัญกับการเอาชีวิตรอดทางเศรษฐกิจมาเป็นลำดับแรก จะส่งผลทำให้ข้อตกลงในการใช้ชีวิตระหว่างนงค์กับแดงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานทางสังคม แต่ความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ยังคงดำเนินไปได้ตามปกติ

ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่า การต่อรองตอบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดง ในฐานะสามีภรรยาที่เกิดขึ้นภายใต้ข้อตกลงข้างต้นนั้น เกี่ยวพันอย่างแนบชิดกับมิติทางเศรษฐกิจ อันเป็นเงื่อนไขเฉพาะทางชนชั้น เพราะบทบาทการเป็นสามีที่ต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวในพื้นที่นอกบ้านด้วยตัวคนเดียวของแดงนั้น มีข้อจำกัดและไม่อาจดำเนินไปได้ตามความคาดหวังทางสังคม เนื่องจากความเป็นจริง แแดงมีรายได้ที่ไม่สูงนัก อีกทั้งยังเป็นรายได้ที่เพียงพอสำหรับการกินอยู่ของคนเพียงคนเดียว ดังนั้น การช่วยทำมาหากินด้วยการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินของนงค์อย่าง การออกไปทำงานนอกบ้าน ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “ต่างคนต่างทำงาน ถ้าทำงานคนเดียวก็คงอยู่ไม่ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การช่วยกันทำงานหาเงินของคนทั้งสอง จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยสนับสนุนให้ครอบครัวยังคงดำเนินต่อไปได้ ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ที่นงค์มีต่อแดงในฐานะเมียนั้นค่อนข้างยืดหยุ่น สามารถต่อรองปรับเปลี่ยนได้ (Intra-Household Bargaining) ดังข้อตกลงของเธอที่มีต่อแดงที่ให้ต่างคนต่างหาอาหารกินด้วยตนเอง

สถานะของผู้หญิงที่ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและมีอำนาจไม่ต่างจากผู้ชายนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่แปลกใหม่ เพราะสังคมไทยในอดีต ช่วงกรุงศรีอยุธยา ผู้ชายถูกเกณฑ์ไปทำงานให้มูลนายอย่างน้อยปีละ 6 เดือน โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูหรือค่าจ้างใด ๆ ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัว ทั้งพ่อแม่ พี่น้อง สามี ลูกด้วยตัวคนเดียว ไม่ว่าจะเป็น การทำไร่ไถนา ขายของในตลาด อีกทั้งทำหน้าที่ส่งข้าวปลาอาหารให้ฝ่ายชาย ด้วยการเป็นผู้นำและผู้หาเลี้ยงครอบครัวแทน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2560, น. 142) ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว แนวคิดการแบ่งแยกพื้นที่ชายหญิงออกเป็นภายนอกและภายในบ้าน ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกล่าวถึง ในแง่นี้ การช่วยกันทำมาหากินระหว่างหญิงชายจึงเป็นสิ่งที่ปรากฏอย่างทั่วไป โดยเฉพาะกับชนชั้นแรงงาน ที่การแบ่งงานตามเพศของชายหญิงระหว่างพื้นที่นอกบ้านกับในบ้านนั้น ชัดแย้งกับความเป็นจริงของชีวิตอีกทั้งเป็นข้อจำกัดที่ไม่สามารถทำได้

เอเวอลีน นากาโนะ เกล็นน์ (Evelyn Nakano Glenn) ศาสตราจารย์ด้านสตรีและเพศ สถานะศึกษา ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้แนวความคิดการแบ่งแยกพื้นที่ชายหญิงออกเป็นภายนอกและภายในบ้านขัดแย้งวิถีปฏิบัติของชายหญิงชนชั้นแรงงานว่า ประวัติศาสตร์การประกอบสร้างความเป็นหญิงของผู้หญิงที่ถูกยึดว่าเป็นหมุดหมายอันเป็นสากลนั้น มีรากฐานมาจากประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลางในตะวันตก ซึ่งแตกต่างจากผู้หญิงกลุ่มอื่น ๆ

เธออธิบายว่า หลังจากศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา การพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัว โครงสร้างการผลิตได้เปลี่ยนผ่านจากพื้นที่ครัวเรือนไปยังทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้ครัวเรือนจำเป็นต้องตอบสนองต่อระบบการผลิตและมีชีวิตประจำวันสัมพันธ์อยู่กับทุนนิยม ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางอุดมการณ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว นำไปสู่การแบ่งแยกแรงงานในการผลิต (division of labor) ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ด้วยการจัดวางบทบาทของผู้ชายในพื้นที่สาธารณะ

อันเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ ขณะที่ผู้หญิงและเด็กจะถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวในครัวเรือน ซึ่งในความเป็นจริงการแบ่งแยกพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะในชนชั้นแรงงาน เนื่องจากผู้ชายชนชั้นแรงงานไม่ได้ถูกจ้างงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่ได้รับค่าแรงที่เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว (family wage) (แต่เพียงพอสำหรับบุคคลเดียวที่จะมีชีวิตอยู่) ผู้หญิงจึงต้องออกมาหารายได้นอกบ้าน พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่ดูแลเด็กและเป็นแรงงานในครัวเรือน (Glenn, 1994, p. 14) เช่นเดียวกับการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินของผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์ที่มีต่อแดงผู้เป็นสามีด้วยการออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

หลังจากรับเอาอัตลักษณ์การเป็นเมียเป็นได้เวลาไม่นาน นงค์ก็ได้รับเอาอัตลักษณ์ของการเป็นแม่ เธอตั้งครรรภ์พร้อมกับคลอดเต่าลูกชายคนแรก ขณะที่ยังคงทำงานนอกบ้าน ผู้วิจัยพบว่าในมุมมองของนงค์ อัตลักษณ์การเป็นเมียมาพร้อมกับอัตลักษณ์การเป็นแม่ เนื่องจากเป็นเรื่องธรรมชาติทางร่างกายที่มีต่อการสืบพันธุ์ (biological reproduction) ของผู้หญิง อีกทั้งเป็นภาระหน้าที่หรือข้อผูกมัดที่สำคัญที่มีต่อผู้ชายเมื่อก้าวเข้าสู่พื้นที่ครอบครัว ที่ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ก็คือตอนนั้นพอมันได้แล้ว เราก็ต้องมีลูกอะ เราคิดว่าต้องมีลูกแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ในมุมมองทางสังคมและวัฒนธรรม บทบาทของการเป็นภรรยาภายใต้บรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ คือการทำหน้าที่ผลิตทายาทให้แก่สามี ดังนั้น เมื่อผู้หญิงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่มีต่อความเป็นผู้หญิง (womanhood) ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์การเป็นเมียหรือแม่ในพื้นที่ครอบครัว ไม่เพียงถูกมองว่าเป็นความถูกต้องเหมาะสม แต่ยังได้รับการยกย่องให้คุณค่าอีกด้วย ซึ่งมุมมองของเชอร์รี ออร์ตเนอร์ (Sherry Ortner) ศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ในบทความเรื่อง *Is Female to Male as Nature Is to Culture?* (1974) เธอมองว่า ร่างกายของผู้หญิงที่ถูกเชื่อมโยงกับสถานะทางธรรมชาติ กลายเป็นข้อด้อยทางวัฒนธรรมที่ทำให้พวกเธอถูกควบคุมจากผู้ชาย ดังเช่นนงค์ที่ต้องรับเอาอัตลักษณ์การเป็นแม่เนื่องด้วยมองว่าเป็นภาระทางธรรมชาติ อีกทั้งเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่มีต่อผู้ชายเมื่อก้าวเข้าสู่พื้นที่ครอบครัว

เมื่อตั้งท้องและคลอดเต่าลูกชายคนแรก ด้วยความที่ทั้งนงค์กับสามีอยู่ในช่วงวัยทำงาน เก็บเงินไม่มีเวลาวางพอที่จะเลี้ยงดูเต่า เธอจึงนำเขาไปฝากผู้หญิงคนหนึ่งที่อยู่ท้ายชุมชนให้ช่วยดูแลป้อนข้าวอาบน้ำช่วงเช้าจนถึงเย็น โดยให้ค่าจ้างวันละ 20 บาท ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจทำให้นงค์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการหารายได้และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อประทังชีวิตมาเป็นลำดับแรก มากกว่าการรับบทบาทแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกด้วยการใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ครัวเรือนแบบเต็มเวลา การให้ความสำคัญกับสถานะทางการเงินที่มีผลต่อการรอดชีวิตทางสังคม ทำให้เธอจำเป็นต้องถอยโอนบทบาทหน้าที่ที่มีต่อการเป็นแม่ ไปยังพี่เลี้ยงเด็กให้ทำหน้าที่แทนตนในช่วงเวลาหนึ่ง

ขณะเดียวกันก็จัดหาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีต่อการเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะทรัพยากรทางการเงินที่ได้จากการทำงาน เพื่อทดแทนการละเลยต่อบทบาทการเป็นแม่ของเธอ

การแสดงออกซึ่งความเป็นแม่ของนงค์ ผ่านการให้ความสำคัญกับการหารายได้และทรัพยากรต่าง ๆ ที่แม้จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรอดชีวิตของเด็ก มากกว่าการใช้เวลาในการดูแลเอาใจใส่ (Caring) เชิงกายภาพ ไม่ว่าจะเป็น การป้อนอาหาร อาบน้ำ สวมใส่เสื้อผ้า อันเป็นวิถีปฏิบัติของการเป็นแม่ (Doing Mothering) ด้วยการให้คนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวดูแลลูกของตน จึงทำให้นงค์ถูกมองว่ามีการแสดงออกซึ่งการเป็นแม่ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานแม่ที่ดีในสังคม และนำไปสู่การตำหนิแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี ไม่สนใจที่จะดูแลเอาใจใส่ลูก (Medved, 2009, p. 144-145)

ขณะที่ในความเป็นจริง การนำเต่าลูกชายคนแรก ไปฝากผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนให้ช่วยเลี้ยงดูแทนของนงค์ผู้เป็นแม่นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างละเลยหรือปราศจากการเอาใจใส่ หากแต่มีท่าทีของการเฝ้ามองและตรวจสอบถึงวิธีการเลี้ยงดูลูกของผู้หญิงคนดังกล่าวอยู่เป็นระยะ อันแสดงให้เห็นถึงความหวงใยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเต่าในฐานะลูก ด้วยการพยายามรักษาไว้ซึ่งนิยามการเป็นแม่ที่ดีของเธอเท่าที่ตนสามารถทำได้ ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

พอเราแอบไปเห็น เดิน ๆ ไปดูลูกใน เดินไปดู ก็มาเห็นลูกอยู่ในเปลนอะ แล้วยากันยุ่งเขาก็หลอมไว้ได้เปลอะ พอมันร้องมา สักพักพอเลิกงานไป ก็แอบไปดูลูกอีก เหนอะว่าเป็นไง คือไปแอบดูว่าเออลูกอยู่ยังงัย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560)

การแสดงออกซึ่งความเป็นแม่ของนงค์ ผ่านการส่งต่อภาระที่มีต่อการเป็นแม่ ไปยังพี่เลี้ยงเด็กให้ทำหน้าที่แทนตนในช่วงเวลาหนึ่ง จึงไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแม่อันแตกต่าง ที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้บรรทัดฐานความเป็นแม่ในสังคม ที่เรียกว่า ความเป็นแม่แบบควีร์ (mothering queerly) แต่ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นอีกว่า ระดับรายได้ที่แตกต่างกันของผู้หญิงแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้พวกเธอใช้ยุทธศาสตร์ที่มีต่อการประกอบสร้างความเป็นแม่ที่แตกต่างกัน ดังผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์ที่พยายามตอบสนองต่ออุดมการณ์ความเป็นแม่ที่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกของเธอ ด้วยการจ้างให้ผู้หญิงคนอื่นมาทำหน้าที่แทน

งานของไอลิน บอริส (Eileen Boris) ศาสตราจารย์ด้านสตรีศึกษาที่เชี่ยวชาญเรื่องความเป็นแม่กับการเป็นแรงงานในครัวเรือน ในเรื่อง Home to Work: Motherhood and the Politics of Industrial Homework in the United States (1994) ได้อธิบายให้เราเข้าใจถึงเงื่อนไขของผู้หญิงแต่ละกลุ่ม ที่ส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งความเป็นแม่ที่แตกต่างกันว่า เพราะแนวคิดความเป็นแม่ที่จำกัดให้ผู้หญิงต้องใช้ชีวิตอยู่ในบ้านนั้น (Homebound Motherhood) ยึดโยงอยู่กับประสบการณ์ของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลาง ขณะที่ผู้หญิงชนชั้นแรงงานที่ทำงานนอกบ้าน ต้องดิ้นรน

ต่อสู้อยู่กับสภาวะแวดล้อมที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงทุกคนต้องใช้ชีวิตอยู่ในบ้านอันเป็นพื้นที่ส่วนตัว ทำให้เห็นได้ว่า การที่ผู้หญิงถูกประกอบสร้างตามตำแหน่งแห่งที่ที่แตกต่างกัน ต่างมีผลทำให้พวกเธอแสดงออกถึงความเป็นแม่ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงเงื่อนไขทางชนชั้น ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความเป็นแม่ที่แตกต่างกัน ดังความเป็นแม่ของผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์ แต่ยังรวมไปถึงเงื่อนไขทางเชื้อชาติที่เข้ามาซ้อนทับอีกด้วย งานของเทรซี อาร์ นิโคลส์, เมเรดิ อาร์ กิงเกล และเรจินา แมคคอย พอลลีย์ (Tracy R. Nichols, Meredith R. Gringle, Regina McCoy Pulliam) ได้อธิบายว่า ประสบการณ์การเป็นแม่ของผู้หญิงผิวดำ ต่างขัดแย้งกับอุดมการณ์ความเป็นแม่แบบสูงสุด (hegemonic) อันเป็นอุดมคติของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลาง ที่มักให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นศูนย์กลาง ผ่านการแสดงให้เห็นถึงนิยามที่มีต่อความเป็นแม่อย่างเข้มข้น ส่งผลให้นิยามความเป็นแม่ผิวขาวชนชั้นกลางในรูปแบบดังกล่าว ทำให้ประสบการณ์การเป็นแม่ของผู้หญิงผิวดำกลายเป็นคนอื่นเสมอ เพราะความเป็นจริง แม่ผิวดำมักต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากจากการทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ประกอบกับความเครียดที่ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพ ขณะที่สังคมภายนอก มักจะมองว่าผู้หญิงผิวดำเป็นผู้หญิงที่แข็งแกร่ง จึงทำให้เธอต้องพยายามต่อสู้กับเงื่อนไขทางทรัพยากรที่จำกัด (Nichols, Gringle, & Pulliam, 2015 p. 167-168)

การต้องอุทิศและเสียสละเวลาของตนไปกับการเลี้ยงดูลูกภายในพื้นที่ครัวเรือน ตามบรรทัดฐานความเป็นแม่ของผู้หญิงผิวขาวชนชั้นกลาง จึงเป็นสิ่งที่แม่ผิวดำไม่อาจทำได้ เช่นเดียวกับประสบการณ์การเป็นแม่ชนชั้นแรงงานของนงค์ ที่ไม่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกในพื้นที่ครัวเรือนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจที่ยากลำบาก ได้ผลักดันให้เธอต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงไม่มีเวลามากพอที่จะดำเนินบทบาทความเป็นแม่ ให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม

หลังจากส่งผ่านภาระหน้าที่การเป็นแม่ของเธอ ผ่านการจ้างหญิงในชุมชนให้ช่วยเลี้ยงดูลูกของตนเป็นเวลา 1 เดือน นงค์ก็ได้รับรู้ว่าเต่าเกิดอาการเจ็บป่วยด้วยโรคปอดบวมระยะสุดท้ายอย่างรุนแรง จากการเลี้ยงเด็กที่ไม่ถูกวิธี ประกอบกับการไม่เอาใจใส่ของหญิงคนดังกล่าว ผลจากปัญหาสุขภาพของลูกชาย อันเกิดจากการแสดงออกถึงนิยามความเป็นแม่ที่ต่างออกไป ด้วยการผลักภาระรับผิดชอบต่อการเป็นแม่ไปให้บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ทำให้นงค์ต้องฝายเป็นรับผิดชอบผลกระทบทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาเพียงลำพัง ด้วยการลาหยุดงาน เพื่อเต่าไปรักษาที่โรงพยาบาลทั้งสองแห่ง โดยไร้ซึ่งความช่วยเหลือจากแดงผู้เป็นสามี ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

จนมันไม่สบายก็หยุดงานพักไปพักนึง ก็พามันไปรักษาที่บ้าน ที่โรงพยาบาลเอกชน สุรินทร์ เพราะแถวนี้ก็พาไปหมดแล้ว เขาไม่เอ็กซ์เรย์ให้ไง มันเป็นปอดบวมขึ้น

สุดท้ายแล้ว เขาไม่ตรวจอะไรเลย เขาบอก เขาจะจ่ายยาตามอาการ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การทำหน้าที่แม่ ทำให้หนึ่งจะต้องเสียเงินค่าแรงที่ได้จากการทำงานเกือบทั้งหมด เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลให้แก่เต่า การพยายามหาหนทางที่ดีที่สุดสำหรับการรักษาชีวิตลูก จึงสะท้อนให้เห็นถึงหนึ่งในคุณสมบัติที่มีต่อการเป็นแม่ของเธอ ดังคำกล่าวที่ว่า “หมอบอกให้นอนโรงพยาบาล มันแพงอะ คินละพัน มันก็ทำไม่ได้ เอ้า นอนกินนอนวะ ดั่งค์ก็ไม่มีไป ไปก็ไปน้อยโง่ นอนเป็นอาทิตย์ นอนอาทิตย์นึงบวกค่ายยาด้วยก็ร่วมหมื่น” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560) ด้วยการพยายามปกป้องชีวิตของลูกของลูกมาเป็นลำดับแรก

แต่เมื่อพิจารณาจากความเป็นจริง จะพบว่า คุณสมบัติดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ถูกประกอบสร้างไปด้วยอุดมการณ์และคาดหวังทางสังคม ที่เรียกร้องให้คนเป็นแม่ ต้องมีปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานการเป็นแม่ โดยเฉพาะ การดูแลเอาใจใส่ต่อชีวิตของลูก (Preserve Life) (Evelyn Nakano Glenn, 1994, p. 4) อุดมการณ์ดังกล่าว จึงทำหน้าที่หล่อหลอมความเป็นแม่แก่เธอให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม

เมื่ออาการเจ็บป่วยของเต่าเริ่มดีขึ้น นงค์ตัดสินใจส่งเต่าไปให้พ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ ช่วยเลี้ยงดูแทนเนื่องจากรู้สึกไม่ไว้วางใจกับการจ้างพี่เลี้ยง ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “พอเราจ้างเขาเลี้ยงไป ตอนนั้นมันไม่คุ้มเิงตอนหลังมา ป่วยหนัก เลยส่งอยู่กับตาบยาย ไปตั้งแต่เล็กเลย แล้วเอามาอยู่ด้วยตอน มาอยู่ด้วยก็ก่อนที่มันเรียน ม 2 อะ สมอมมันไปไม่ได้แล้วเิง ม 2 อะ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การตัดสินใจส่งเต่าไปให้พ่อกับแม่ที่ต่างจังหวัดเลี้ยงของนงค์ จึงสะท้อนให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ความเป็นแม่ของเธอ ที่ดำรงอยู่ภายใต้ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ที่ไม่เพียงแต่ประกอบสร้างให้พ่อกับแม่ของตนเป็นแรงงานในบ้าน (home labor) เพื่อคอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการดูแลเต่าให้แก่เธอ แต่ยังประกอบสร้างให้พวกเขาทำหน้าที่เป็นตัวแทนครอบครัว (Surrogate Family) ที่คอยเลี้ยงดู สั่งสอน และดูแลเอาใจใส่ พร้อม ๆ กับให้ความรักความอบอุ่นแก่เต่าเสมือนครอบครัวที่แท้จริง โดยการส่งต่อภาระหน้าที่การเป็นแม่ของเธอให้แก่พ่อกับแม่ ซึ่งสถานะเป็นตาบยายของเต่าที่จังหวัดสุรินทร์ กลับไม่ถูกตั้งถามมากเท่าการจ้างพี่เลี้ยงเด็ก ทั้งนี้เพราะการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเครือญาติทางสายเลือด กลายเป็นสิ่งที่สามารถรับรองได้ว่า เต่าจะได้รับการดูแลปกป้องเป็นอย่างดีเสมือนกับพ่อแม่ที่แท้จริงของตน

แม้นงค์จะส่งต่อภาระหน้าที่แม่ให้กับพ่อแม่ของเธอ ซึ่งมีสถานะเป็นตายายของเต่า ในฐานะพ่อแม่ทางสังคม (social parent) แต่บางช่วงเวลา นงค์ยังคงมีโอกาสได้เลี้ยงดูเขาเป็นระยะจากการที่ทั้งคู่พาเต่านั่งรถทัวร์มาหาในชุมชน การไปมาหาสู่ระหว่างนงค์กับลูกอย่างบ่อยครั้ง ได้ทำให้

พบความเป็นจริงว่า เขามีร่างกายที่ไม่แข็งแรงสมบูรณ์เหมือนเด็กทั่วไป โดยเฉพาะการพูดและการเดิน ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

จนจะสี่ขวบห้าขวบ เขาก็ไม่พูดไ้ พอมารู้จักก็คือลิ้นไก่เขาสั้นหมด แล้วลิ้นที่เขา แลบบมามันแคร่ริมฝีปาก ลิ้นสั้น มันดัน ๆ อยู่ในปาก กว่าเราจะฟังรู้ รู้เป็นบางคำ เมื่อก่อนแต่เล็กตอนเลี้ยงเขา เขาจะเรียกแม่ เขาจะตบอกรแม่อย่างเดียว จะตีแม่ แล้วเขาก็จะชี้ อยากได้อะไรเขาจะชี้ จะตีแม่ แล้วเขาเดินไม่ได้ กระตุกเขาอ่อน ห้าขวบ เจ็ดขวบแล้ว ยังต้องอุ้มลากเดิน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

อาการเจ็บป่วยของเต่าที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติ และยากต่อการดูแล ทำให้หวั่นวิตกที่จะทำให้พ่อแม่ของเธอ ทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูเขาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเธอต้องทำงานหาเงิน จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเลี้ยงดูเขา การตัดสินใจส่งลูกไปให้พ่อแม่ที่อยู่ต่างจังหวัดช่วยเลี้ยงดูแทน จึงเป็นหนึ่งในความพยายามดิ้นรนต่อบทบาทการเป็นแม่ของนงค์รูปแบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นวิธีการปลดปล่อยภาระรับผิดชอบที่มีต่อการเป็นแม่ของตนที่ไม่สามารถทำได้ ขณะเดียวกัน ก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายที่มีต่อการเลี้ยงดูเต่าอีกด้วย ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “อยู่นู่น ค่ากินอะไรก็ถูก หาผักหาหญ้า กิน มีไม่กี่บาทก็อยู่ได้ ไม่ลำบาก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การแสดงออกซึ่งการเป็นแม่ของนงค์ จึงขัดแย้งกับอุดมการณ์ความเป็นแม่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ การให้ผู้หญิงต้องอุทิศเวลาและเสียสละความสุขส่วนตัวของตน ไปกับการดูแลเอาใจใส่ พูกพิทษะนุถนอมลูก ไม่ว่าจะเป็น การป้อนข้าว อาบน้ำ แต่งตัว ไปจนกระทั่งอบรมสั่งสอน เพื่อให้เด็กเติบโตและมีชีวิต ผ่านการเป็นแรงงานทางอารมณ์ (emotional labor) ในการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อแสดงออกซึ่งความเป็นแม่ที่แท้จริง (Glenn, 1994, p. 5) ตรงกันข้ามกับนงค์ที่เลือกจะส่งภาระหน้าที่การเป็นแม่ของตนให้กับพ่อและแม่ของตนเพื่อทำหน้าที่แทน

เมื่อส่งต่อหน้าที่ความเป็นแม่ ด้วยการแบ่งปันบทบาท และภาระรับผิดชอบในฐานะแม่ ไปให้พ่อกับแม่ทางสายเลือดแล้ว นงค์ก็มุ่งมั่นทำงานเก็บเงินเพื่อตั้งเงินนำเงินที่ได้ทั้งหมดมาซื้อบ้าน ภายในชุมชน เธอให้สองเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจซื้อบ้าน ที่แสดงให้เห็นถึงการนิยามความหมายที่มีต่อคำว่า บ้าน อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งความหมายทางสังคม ในฐานะที่พักอาศัยที่รวบรวมสมาชิกครอบครัวไว้ด้วยกัน ผ่านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมกับความใกล้ชิดทางอารมณ์ความรู้สึก ดังคำกล่าวที่ว่า “หากมีลูกมีหลานจะได้ไม่ต้องหอบของพะรุงพะรังย้ายบ้านหาที่อยู่ใหม่” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) และในความหมายของการเป็นทรัพย์สิน ที่สามารถแปรเปลี่ยนกลายเป็นเงินได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าย้ายออกไปอยู่ที่อื่นก็เอามาขายได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การซื้อบ้านในมุมมองของนงค์ จึงไม่ใช่สิ่งที่ไร้ประโยชน์หากแต่เป็นการนิยามความเป็นครอบครัวให้คงอยู่อย่างต่อเนื่องในเชิงพื้นที่และช่วงเวลา อันจะทำให้องค์ประกอบของคำว่าบ้านถูกเติมเต็ม บทบาทหน้าที่ของผู้หญิงจึงเชื่อมโยงอยู่กับพื้นที่ภายในบ้าน ผ่านการรักษาและประคองความเป็นครอบครัวให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตรงกันข้ามกับสามี ที่ไม่เห็นด้วยการกักซื้อบ้านของเธอ

หลังจากตัดสินใจนำเงินเก็บที่ได้จากการทำงานมาซื้อบ้าน นงค์ก็ตั้งท้องและคลอดหกลูกชายคนที่สอง เช่นเดียวกัน เธอนำหกลูกไปฝากพ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ให้ช่วยเลี้ยง ตั้งแต่อายุได้ประมาณ 7-8 เดือน ด้วยการส่งเงินค่าใช้จ่ายส่วนตัวของลูกให้บางเดือนยามมีเงินเหลือเก็บ การต้องทำงานในพื้นที่นอกบ้าน ทำให้เธอไม่สามารถแบกรับภาระรับผิดชอบที่มีต่อการเป็นแม่มากนัก และแม้ว่านงค์จะมีโอกาสเลี้ยงดูลูกเพียงชั่วคราว จากการที่พ่อแม่พาหกลูกนั่งรถทัวร์มาเยี่ยมเยือนที่ชุมชนเป็นระยะเช่นเดียวกับเต่า แต่อย่างไรก็ตาม เธอยังคงบอกกับผู้วิจัยว่าตนไม่ถนัดในการเลี้ยงดูเด็ก

การให้เหตุผลของนงค์ที่มีต่อความไม่ถนัดหรือเชี่ยวชาญในการเลี้ยงดูเด็ก ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการหาคำอธิบายว่าเหตุใดเธอจึงต้องนำลูกชายทั้งสองไปให้พ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ช่วยเลี้ยงดูแทน แต่ยังนำไปสู่การชี้ให้เห็นถึงความกระอักกระอ่วนใจของผู้หญิงชนชั้นแรงงาน ที่ต้องเผชิญกับความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดี ทั้งนี้เพราะการกล่าวว่า ตนเลี้ยงเด็กไม่เป็นของนงค์ เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะจากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า งานพี่เลี้ยงเด็กเป็นอาชีพแรกที่นงค์ทำในวัยเด็ก หลังจากการเดินทางเข้ามาหางานทำที่กรุงเทพฯ นานถึง 7 ปี การกล่าวว่าไม่ถนัดต่อการเลี้ยงเด็กของนงค์ จึงทำให้เห็นได้ว่า งานพี่เลี้ยงเด็กกับงานของแม่ ที่แม่จะมีจุดมุ่งหมายในการเลี้ยงดูเด็กคนหนึ่งให้เติบโต ยังคงความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าตอบแทนหรือแม้กระทั่งความแตกต่างในเรื่องความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดี ซึ่งต้องทำหน้าที่ดูแลทะนุถนอมลูกด้วยความรัก อันถูกเชื่อว่าเป็นสัญญาณของความดีของความเป็นแม่ ขณะที่พี่เลี้ยงเด็กมีสถานะเป็นเพียงแรงงานรับจ้างภายในบ้านเท่านั้น การนำหกลูกไปฝากให้พ่อแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ช่วยเลี้ยงดู จึงเป็นสิ่งที่นงค์พอทำได้ เพื่อหลีกเลี่ยงการต้องเผชิญกับภาระและความคาดหวังที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดีในสังคม เมื่อเธอไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ดูแลลูกภายใต้บทบาทความเป็นแม่ได้

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อหยกเริ่มโตขึ้น เขาก็ต้องเผชิญกับความขาดแคลนทางเศรษฐกิจของครอบครัว อันมาจากเงินที่ได้จากการส่งเสียของนงค์ผู้เป็นแม่ที่มีให้ต่อกับยาย ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะ ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่อยู่นอกเหนือจากความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังเช่น การไปเที่ยวเล่นอย่างเด็กทั่วไป ทำให้ต้องรับจ้างทำงานหาเงินด้วยตนเอง ดังคำกล่าวของนงค์ผู้เป็นแม่ที่มีต่อหยกว่า “มันคนขยัน ปิดเทอมตั้งแต่ ป 5 ป 6 จะขึ้นทำงานไปรับจ้างกับพวกพี่น้อง รับเหมาก่อสร้าง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

การรับจ้างทำงาน จึงทำให้หยกมีเก็บเงินอันเป็นรายได้ส่วนตัวมาเที่ยวเล่นกับเพื่อน แต่หากมีเวลาว่างเขาจะนำเงินเก็บนั้น มาใช้เป็นค่าเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาหาหนุ่เป็นแม่ภายในชุมชน ดังคำกล่าวของหนุ่ที่ว่า “ป 5 ป 6 ปิดเทอมเก็บค่ารถมาหาแม่ จะต้องขึ้นมาหาแม่ รักแม่ จะขึ้นมาหาแม่เอง ถามว่าแม่ไม่ต้องไปรับหนุ่แล้วนะ หนุ่จะมาเอง มาถึงนี่เหมือนจะดีสี มาเรียก ประตุ แม่ ะ” หนุ่ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวข้างต้นของหนุ่ ที่บอกเล่าเรื่องราวของหยกที่พยายามเก็บเงินที่ได้จากการทำงาน มาเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาหาแม่ภายในชุมชน ที่แม่จะสะท้อนให้เห็นถึงความโหยหาของหยกที่มีต่อเธอในฐานะแม่ที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ตาม การโหยหาแม่ของเด็กไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากแต่ถูกประกอบสร้างจากความเชื่อความเข้าใจที่มีต่ออุดมการณ์ครอบครัว ซึ่งให้ความสำคัญกับพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด (biological parents) ที่ดำเนินอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ทางสายเลือด อันเป็นองค์ประกอบครอบครัวในสังคม

จากมุมมองของหยกต่อกับยายจึงมีสถานะเป็นเพียงผู้ปกครอง ขณะที่นงกับแดงคือพ่อแม่ที่แท้จริง ดังนั้น การเดินทางออกจากบ้านด้วยตัวคนเดียวจากจังหวัดสุรินทร์ มายังจังหวัดสมุทรปราการเพื่อหาแม่ จึงเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการถูกหล่อหลอมกล่อมเกลาจากอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ผ่านการให้ความสำคัญของแม่ผู้ให้กำเนิดได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงอุดมการณ์การเป็นแม่ที่ให้ความสำคัญกับแม่ทางชีววิทยา จะเป็นสิ่งที่ให้คุณค่ากับหญิงผู้เป็นแม่เพียงอย่างเดียว เพราะขณะเดียวกัน อุดมการณ์ดังกล่าว ยังได้สร้างความยึดอัดใจต่อผู้หญิงที่เป็นแม่ ที่ไม่สามารถแบกรับบทบาทหน้าที่แม่ตามบรรทัดฐานทางสังคมได้ ซึ่งแรงกดดันจากการเป็นแม่ โดยเฉพาะอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ที่สร้างความทุกข์ยากให้กับแม่ เป็นสิ่งที่ Shelley M. Park (2014) ศาสตราจารย์วิชาปรัชญาและวัฒนธรรมศึกษา ได้อธิบายถึงปัญหาของอุดมการณ์การมีแม่คนเดียวที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงที่เป็นแม่ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเธอต้องเผชิญกับความคาดหวังที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดี (good mother) ตามบรรทัดฐานทางสังคม โดยเฉพาะการอุทิศเวลาและเสียสละความสุขส่วนตัวของตน ด้วยการทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกด้วยความรักและการเอาใจใส่

สำหรับ Park แล้ว อุดมการณ์การมีแม่คนเดียว อาจส่งผลให้เด็กที่ไม่ได้ถูกเลี้ยงดูจากแม่ทางชีววิทยาหรือแม่ผู้ให้กำเนิดรู้สึกเจ็บปวด และปราศจากความรักต่อผู้เป็นแม่ อันนำมาสู่การประณามติตราผู้หญิงที่เป็นแม่ให้กลายเป็นแม่ที่ไม่ดี (bad mother) การสร้างความโรแมนติกให้แก่แม่ อาจขัดแย้งกับความเป็นจริงเกี่ยวกับแม่ ที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตไปตามอุดมการณ์ความเป็นแม่ได้ การยอมรับเงื่อนไขและความเป็นจริงเกี่ยวกับแม่ของเด็ก จะทำให้ผู้เป็นแม่ไม่ต้องถูกตัดสินว่าเป็นแม่ที่ทอดทิ้งลูก หรือมีพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมกับความเป็นแม่ตามบรรทัดฐานทางสังคม ดังเช่นการ

ประกอบสร้างความเป็นแม่อันแตกต่างของนงค์ ที่ดำเนินไปภายใต้ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ด้วยการส่งต่อภาระหน้าที่แม่ของตนให้กับพ่อกับแม่ที่จังหวัดสุรินทร์ให้คอยทำหน้าที่แทน

ในเวลาต่อมา เมื่อนงค์ตั้งท้องบอลลูกชายคนที่สาม เธอมีเหตุจำเป็นต้องหยุดทำงาน นอกบ้านอย่างถาวร เพราะมีอาการแพ้ท้องอย่างหนักจนไม่สามารถทำงานได้ ประกอบกับการไม่มีใครช่วยเลี้ยงดูลูก เนื่องจากพ่อแม่เริ่มแก่ตัวลงไม่มีเรี่ยวแรงที่จะใช้ชีวิตได้ตามปกติ ทำให้เธอจำเป็นต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบอลลูกชายคนที่สามด้วยตัวคนเดียว พร้อม ๆ กับรับเต้าและหยกลูกชายทั้งสองคน กลับมาอยู่ที่บ้านตามเดิม เธอเล่าว่า “แกแกแล้ว ก็เลยบอกเลี้ยงเองเหอะ ภูไม่ไหวแล้ว ก็เลยรับเต้ากับหยกมาอยู่ด้วย กลับบ้านเรา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แต่ด้วยความที่นงค์ไม่เคยรับบทบาทหน้าที่แม่แบบเต็มเวลา (stay-at-home mother) (Pare & Dillaway, 2005, p. 68) ดังเช่นแม่ชนชั้นกลางที่มักจะถูกยกย่องให้คุณค่าถึงความสามารถต่อการดูแลใจใส่ลูก ส่งผลให้นงค์เกิดความเครียด โดยเฉพาะ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพของลูกชายทั้งสาม ที่ มีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคสมองไม่พัฒนา และปากแหว่งเพดานโหว่ ซึ่งเรียกร้องที่จะได้รับการทะนุถนอมเอาใจใส่จากผู้เป็นแม่ตลอดเวลา ทำให้การเลี้ยงดูเต้า หยก และบอล เป็นไปด้วยความยากลำบาก

แม้จากคำบอกเล่าของนงค์ อาการเจ็บป่วยของลูกชายทั้งสาม จะไม่ได้รับการเน้นย้ำถึงสาเหตุที่ชัดเจนมากนัก เนื่องจากมองเห็นว่าเป็นเรื่องทั่วไป แต่จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ความเจ็บป่วยของเด็กทั้งสามที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำซ้อนนี้ ได้นำไปสู่การตั้งคำถาม พร้อม ๆ กับการพยายามหาข้อสรุปจากคนในชุมชนว่า มีสาเหตุมาจากการไม่เอาใจใส่เรื่องอาหารการกินของนงค์ขณะตั้งครรภ์ ที่ให้ความสำคัญกับการดื่มเหล้ามาเป็นลำดับแรก จนกระทั่งละเลยเรื่องสุขภาพร่างกาย ดังคำกล่าวของคนรอบข้างที่ว่า “แกกินเหล้าทุกท้อง” หรือขณะที่เพื่อนบ้านบางคนกลับมองว่า ความเจ็บป่วยของเด็กทั้งสามเป็นเรื่องของเวรกรรมที่ผูกกับนงค์ผู้แม่แต่ชาติปางก่อน “เขาคงจะทำบาปอะไรไว้เนี่ยแหละ แม่กะลูกทำบาปเชื่อมกันเนาะ ก็มาเกิดนะ ลูกเขาใช้ได้มัย ปัญญาอ่อนกันหมดบ้าน” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2560)

ขณะที่คำตอบของนงค์ที่มีต่อความเจ็บป่วยของลูกชายทั้งสาม กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม เธอบอกกับผู้วิจัยว่ามีสาเหตุมาจากการถ่ายทอดกรรมพันธุ์ที่อ่อนแอของแดงผู้เป็นพ่อให้แก่ลูก โดยเฉพาะกับเต้าลูกชายคนโต ที่มีความบกพร่องทางสมอง ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และต้องคอยมีคนดูแลตลอดเวลา นงค์เล่าว่า “ทางพ่อ คนโตเขาไปทางกรรมพันธุ์ทางพ่อเขานั่นแหละ ทางญาติเขาเป็นเหมือนกันอันนั้น เรียนก็ไม่ได้ ต้องอยู่อย่างเงี้ย ต้องเลี้ยง พ่อโตขึ้นมา มันเดินออกบ้านไปเลย เดินไปก็หาไม่เจอ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

แม้ว่าคำตอบของคำถามดังกล่าว จะชี้ให้เห็นถึงการโยนความผิดทั้งหมดให้แก่แดงผู้เป็นพ่อ ด้วยการกล่าวว่า เขาเป็นพ่อผู้มีความบกพร่อง อันเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้ลูกเกิดการ

เจ็บป่วยอย่างรุนแรง แต่ขณะที่เมื่อสอบถามถึงสถานการณ์อันเป็นจริง ผ่านความเห็นของคนในชุมชน ที่มีต่อกรณีความเจ็บป่วยของเต่า ต่อความบกพร่องทางสมอง ผู้วิจัยกลับพบเรื่องราวในทางตรงกันข้าม ดังคำกล่าวของเพื่อนบ้านที่ว่า “เต่ามันเป็นมาแต่เล็กแล้ว ตั้งแต่แรกมันไม่ได้เป็น เด็ก ๆ อะ โดนมอเตอร์ไซด์เฉี่ยวกับสิบล้อ มันก็เป็น เขาไม่ได้รับการรักษามานาน โดนมันก็เลยเป็น” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2560)

จากมุมมองของคนในชุมชน นงค์จึงเป็นแม่ที่ละเลยการดูแลเอาใจใส่ลูก ที่สะท้อนให้เห็นถึงการถูกตีตราในฐานะแม่ที่ไม่ดีอยู่เช่นเดิม ขณะที่เธอกลับนิยามความเป็นแม่ของตนในทางตรงกันข้าม โดยมองว่า ตนแม่ที่รัก ห่วงใย และเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดี เท่าที่จะสามารถทำได้ ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

ก็เลี้ยงเขาอย่างดีแหละ เลี้ยงเท่าที่ที่เราจะเลี้ยงได้ เลี้ยงตลอดอย่างนี้ กินไป กระเตง ๆ อยู่อย่างนี้ด้วยกันไปอย่างนี้ เป็นอะไรขึ้นมาก็มีแต่แม่ละที่หอบหิ้วไปโรงพยาบาล จะไกลใกล้ขนาดไหนก็เอาไป หอบกันไปเจ๊ย ทำงานด้วยเลี้ยงลูกด้วยดูแลด้วย ก็ลูกแม่เลี้ยงหมดทุกคน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ผู้วิจัยพบว่า นงค์รับรู้ว่าตนถูกประณามในฐานะแม่ที่ไม่ดีจากคนในชุมชน ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “คนไม่รู้ เขาว่ายายนงค์อยู่สบาย ไม่ดูแลลูกแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) การหันกลับมาจับตาดูหน้าหน้าที่เมียและแม่อย่างเต็มตัว ทั้งการดูแลปรนนิบัติลูกและสามี ภายใต้อุปสรรคที่คร่ำเรื้อรัง อันได้แก่ การหุงหาอาหาร ซักเสื้อผ้า ล้างจาน ทำความสะอาดบ้าน อันเป็นตามบรรทัดฐานและความคาดหวังที่มีต่อผู้หญิงในครอบครัว ที่แม้จะเกิดขึ้นจากความจำเป็น แต่ก็นำมาซึ่งการบั่นทอนสุขภาพของการเป็นแม่ที่ไม่ดี พร้อม ๆ กับการพยายามประกอบสร้างการเป็นแม่ที่ดีของเธอ ให้กลับมาสอดคล้องกับอุดมการณ์ความเป็นแม่ในสังคมอีกครั้งหนึ่ง

แม้ว่าความเจ็บป่วยของเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามของนงค์ จะนำมาซึ่งการปะปายตีตราเธอในฐานะแม่ที่ไม่ดี ที่ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกชายให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงดังเช่นเด็กทั่วไปได้ แต่อย่างไรก็ตามความเจ็บป่วยของเด็กทั้งสามก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล งานของอันเดรีย บานอฟชินวา, จานา ลีวีคคา และมาติน เวลเส (Andrea Banovcinovaa, Jana Levickaa, Martin Veres) (2014) ที่ศึกษาปัญหาความขาดแคลนทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเด็ก ชี้ว่า งบประมาณครอบครัวและแหล่งทุนที่ได้จากพ่อแม่ที่ยากจน ไม่ว่าจะทั้ง จำนวนค่าใช้จ่ายที่ใช้สำหรับการดูแลสุขภาพชีวิตของเด็ก หรือแม้แต่ลงทุนทางเวลาของพ่อแม่ที่ให้ต่อเด็กอย่างไม่เพียงพอก็ต่างส่งผลต่อการจำกัดพัฒนาการทางสุขภาพร่างกายของเด็กให้มีระดับต่ำกว่าปกติ สอดคล้องกับงานศึกษาของลี, โฮ, ฮาร์ทแมน และกิล (Lee, Oh, Hartmann & Gault) (2004) ที่ชี้ว่า ความยากจนทางการเงิน เช่น ความขาดแคลนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และความยากจนด้านเวลาในการดูแลเอาใจใส่ ได้กลายสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กมีปัญหาสุขภาพ โดยอัตราความพิการของเด็กจะสูงขึ้น

ตามระดับความยากจนของครอบครัว กล่าวคือ ยิ่งครอบครัวใดมีความยากจนมาก อาการเจ็บป่วยของเด็กก็ยิ่งมีมากขึ้นตาม ความเจ็บป่วยของเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามของนงค์ จึงสัมพันธ์กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเธออย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

เมื่อนงค์ลาออกจากการทำงาน และหันกลับมารับบทบาทภรรยาและแม่ในพื้นที่ครัวเรือน พร้อม ๆ กับแต่งที่เข้ามารับบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกในบ้าน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ ดำเนินอยู่ภายใต้การแบ่งงานตามเพศ (Sexual Division of Labor) อันเป็นไปตามการจัดวางหน้าที่ระหว่างชายหญิงครอบครัว ทุกเดือน ๆ แต่งจะนำรายได้จากการทำงาน มาจัดสรรให้นงค์ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือน เพื่อบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในบ้าน ไม่ว่าจะเป็น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเช่าบ้าน ค่าอาหาร ค่าเล่าเรียนของลูก ไปจนถึงค่าอุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยการดูแลความเป็นไปทุกอย่างภายในพื้นที่ครัวเรือน เพื่อประคับประคองไว้ซึ่งชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกให้เป็นไปอย่างปกติสุข

แม้ว่าการทำหน้าที่ของแต่งในฐานะผู้หาเลี้ยงจะปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ยังคงไม่ลงรอยกันอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะคุณสมบัติเชิงสัญลักษณ์ที่อ้างถึงความผูกพันทางจิตใจในแง่อารมณ์ความรู้สึกระหว่างสมาชิกครอบครัว ที่ต่างก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์อันขัดแย้งภายในอัตลักษณ์ครอบครัว (Family Identity) อันมีสาเหตุมาจากการแต่งผู้เป็นสามี เริ่มละเลยการดูแลเอาใจใส่ต่อองค์ในฐานะภรรยา ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสุขภาพร่างกายที่ไม่เคยถามไถ่ถึงอาการเจ็บป่วยอย่างคู่สามีภรรยาทั่วไป ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

บอกพ่อมึงซื้อยาให้กินหน่อยไม่สบายไอ คนเราไม่สบายถามหาจะกินก็บอกไม่ได้ซื้อ ทำไมอะ ไม่ทำไมอะเขาว่า มันอี๊ดอี๊ด เจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่เคยดูแลเรา แม้แต่ยาชุดเดียวยังไม่ซื้อให้เรา แม้แต่ยาชุดเดียวมันยังไม่ซื้อให้กินเลย มันหลายปีเข้ามันสะสม ๆ มันก็ยังเป็นพฤติกรรมเหมือนเดิมที่ไม่ดูแลเรา นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงการละเลยด้านสุขภาพร่างกาย แต่ยังรวมถึงการไม่แสดงท่าทีห่วงใยถึงความปลอดภัยของนงค์เมื่อเธอต้องเดินทางไปต่างจังหวัดกับที่ทำงาน ดังเช่นคู่สามีภรรยาคนอื่น นงค์เล่าว่า

เชื่อกันอยู่ด้วยกันมาตั้งสามสิบกว่าปี ไปไหนเขาไม่เคยโทรศัพท์ไปถามเลยว่าอยู่ถึงไหน เป็นยังไง ไม่เคยโทร ไม่เคยถาม เขาไม่เคยถาม พอเราไปอบรมไปทำในคนอื่นเขาโทรมาเนาะถามว่าเออ แม่มีพ่อมีไปยังไงวะ คนนี้ไม่มี จะเป็นจะตายก็ไม่รับรู้ทั้งสิ้น นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวข้างต้นของนงค์ แสดงให้เห็นความคาดหวังถึงความรักความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในฐานะคู่สามีภรรยา อันเป็นไปตามอุดมคติในครอบครัว ที่ให้ความสำคัญกับความรักมาเป็นลำดับแรก ในแง่นี้ อัตลักษณ์ภายในครอบครัวของนงค์ ที่ขัดแย้งและไม่เป็นไปตามความคาดหวัง จึงทำให้

เธอรู้สึกเสียใจ น้อยใจในความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน สถานการณ์ดังกล่าวจึงผลักให้นงค์เลือกที่จะแยกตัวออกจากแดง และนำสู่ความไม่ลงรอยที่เพิ่มมากขึ้น

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงแต่แดงที่เป็นฝ่ายละเลยนงค์ เพราะขณะเดียวกัน เมื่อความสัมพันธ์ไม่เป็นไปตามคาดหวัง นงค์ก็เป็นฝ่ายละเลยแดงเช่นเดียวกัน จากความเห็นของ จันทร เพื่อนสนิทของแดง มองว่า สาเหตุที่แดงไม่ดูแลเอาใจใส่นงค์ มาจากการที่นงค์ขาดซึ่งบทบาทหน้าที่ของเมียที่มีต่อการดูแลปรนนิบัติสามี อันเป็นสิ่งที่ภรรยาพึงกระทำ ดังคำกล่าวของจันทรว่า “พี่ต้องเอาใจใส่เขาก่อนสิ ในเมื่อเงินเขาก็ให้พี่ดี และเราเป็นเมียเขา เราต้องดูแลเขา” จันทร นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

ในมุมมองของจันทร บทบาทหน้าที่ของภรรยาคือการทำหน้าที่ที่ต้องอดทน เข้าใจ และดูแลเอาใจใส่สามีอย่างไม่มีเงื่อนไข เนื่องจากการตอบแทนที่เขาทำหน้าที่เสียสละหาเงินมาเลี้ยงดูเธอและสมาชิกครอบครัว ขณะที่นงค์กลับมองว่า การดูแลเอาใจใส่เป็นเรื่องของสามีภรรยาที่ต่างฝ่ายต่างต้องดูแลซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลือกที่จะละเลยซึ่งความรักความสัมพันธ์ จึงไม่จำเป็นที่เธอต้องรักษาไว้ซึ่งบทบาทและหน้าที่ดังกล่าว ดังคำพูดของนงค์ที่ว่า “เขาไม่เอาใจใส่เรา เราก็ไม่เอาใจใส่เขา จนทุกวันนี้ก็ไม่เคยถามว่ามึงจะไปเป็นไปตายยังเงิเรื่องของมึง” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

พฤติกรรมการแสดงออกของนงค์ จึงตรงกันข้ามกับอุดมคติที่มีต่อการเป็นเมียที่ดีตามบรรทัดฐานทางสังคม โดยเฉพาะ ไม่ต้องดูแลปรนนิบัติสามี แต่อย่างไรก็ตาม วิถีปฏิบัติของเธอกลับเป็นการชี้ให้เห็นถึงการพยายามสร้างความเท่าเทียมกันภายในความสัมพันธ์ระหว่างตนกับแดง ที่นำไปสู่การทำลายกับอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในพื้นที่ครอบครัว ผ่านการเลือกที่จะเมินเฉยต่อความสัมพันธ์กับแดงที่ไม่สามารถลงรอยกันได้

นอกจากการขาดซึ่งความห่วงใย และการดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกันภายใต้บทบาทสามีภรรยาแล้ว เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดง ยังก่อตัวเป็นรอยแตกร้าวที่เพิ่มมากขึ้น เมื่อแดงละเลยการดูแลเอาใจใส่ต่อลูกภายใต้บทบาทพ่อ โดยเฉพาะกับเต่าลูกชายคนโตซึ่งมีอาการบกพร่องทางสมอง ที่แม้จะเดินหลงออกจากบ้านอยู่บ่อยครั้ง แต่กลับไม่ได้รับการถามไถ่จากเขาผู้ซึ่งมีสถานะพ่อ นงค์เล่าว่า “ลูกจะเป็นจะตายเขาก็ไม่เคยสนใจ ใครจะเป็นจะตายเขาก็ไม่เคยถามสักคำว่าเออลูกไปไหน นี่หายสาบสูญไปรอบ ก็ไม่เคยถามว่าเออ ลูกเป็นยังเงิคิดจะหยุดงานไปหาลูกมัย ก็ไม่เคย ไม่คิดจะช่วยเหลือเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การละเลยการดูแลเอาใจใส่ต่อเต่านี ส่งผลให้นงค์ผู้เป็นแม่ต้องแบกรับภาระรับผิดชอบที่มีต่อลูกด้วยตัวคนเดียว ทำให้เธอรู้สึกเสียใจและน้อยใจต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อแดงในฐานะสามีและพ่อของลูก อันสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังที่ดำเนินอยู่ภายใต้อุดมคติที่มีต่อครอบครัวอบอุ่นที่ขัดแย้งสถานการณ์อันเป็นจริง ทั้งนี้เพราะแดงต้องใช้เวลาไปกับการทำงานหาเงิน เพื่อเลี้ยงดู

สมาชิกทั้ง 4 คน ในครอบครัว อันได้แก่ นงค์ เต่า หยก และบอล จึงไม่มีเวลามากพอที่จะมาดูแลเอาใจใส่ต่อบทบาทหน้าที่ของนงค์ในพื้นที่ครัวเรือน

แม่อุดมการณ์ครอบครัว (Ideology Family) จะทำหน้าที่จัดวางบทบาทสามี ภายใต้อำนาจของผู้นำเลี้ยง อันเป็นสถานะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจของสมาชิกครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงออกถึงการดูแลเอาใจใส่ (Caregiving) ทางจิตใจให้แก่สมาชิกครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การให้กำลังใจ เห็นอกเห็นใจ หรือแม้การอยู่เคียงข้าง เมื่อยามที่อีกฝ่ายเกิดความทุกข์ยากหรือเผชิญหน้ากับปัญหาสถานการณ์ที่คุกคามทำลายหรือเกิดความเจ็บปวดทางจิตใจ (EmblemHealth, 2010, p.12) ยังคงเป็นนิยามที่ถูกนำเสนอถึงการเป็นสามีที่ดีในสังคมอย่างต่อเนื่อง

ผลสรุปที่ได้จากรายงานของ WDR (The World Development Report) ได้ชี้ให้เห็นถึงนิยามทางสังคมและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของผู้ชายในพื้นที่ครัวเรือน พบว่าการสร้างความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัวของผู้ชาย ไม่เพียงพอต่อการเป็นสามีและพ่อที่ดี เพราะปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของผู้ชาย ได้ขยายขอบเขตเข้าสู่พื้นที่ครัวเรือน ด้วยการถูกคาดหวังให้ช่วยแบ่งเบาภาระที่มีต่อการดูแลเด็ก และให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึก อีกทั้งมีส่วนร่วมต่อตัดสินใจของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น จากความเปลี่ยนแปลงต่อนิยามการเป็นสามีและพ่อที่ดี ทำให้ในปัจจุบันการเป็นสามีที่ดี มีความหมายถึง การสร้างความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตครอบครัว ที่จะทำให้มีเวลามากพอต่อการให้ความรักแก่สมาชิกครอบครัว (The World Development Report, 2012, p. 194) ขณะที่นิยามที่มีต่อการเป็นสามีและพ่อที่ดีดังกล่าว กลับที่ขัดแย้งกับวิถีปฏิบัติของแดงภายในครอบครัว ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแดง เกิดความอ่อนแอและกัดเซาะบทบาทการทำงานของครอบครัว

แม้นงค์กับแดงจะไม่ลงรอยต่อกัน มาจากการที่ทั้งคู่ไม่สามารถหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยาได้อย่างสมบูรณ์ แต่ความสัมพันธ์ของนงค์กับแดงยังคงพยายามดำเนินไปอย่างประนีประนอมภายใต้ความอดทนและความอดใจของนงค์ เพราะในความเป็นจริง นงค์ยังคงอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาแดงทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม อันส่งผลต่อสถานะที่เป็นรองของเธอในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ นงค์เล่าว่า “เราเองก็เก็บกดอะเนาะ เก็บ ๆ ๆ ไปเถอะในตัว เก็บไปให้หมด มึงอย่าให้กูระเบิด กูระเบิดวันไหนก็มึงโดนหนัก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

สถานะที่เป็นรองของเธอในทางเศรษฐกิจ จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันไม่เท่าเทียมระหว่างชายหญิงในครอบครัวรักต่างเพศ ที่ก่อให้เกิดเป็นแรงบีบคั้นกดดันทางจิตใจแก่นงค์ อันมีสาเหตุมาจากการตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchal Economic) อันเป็นระบบที่เอื้อให้ผู้ชายได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มากกว่าผู้หญิง อีกทั้งควบคุมให้ผู้หญิงจำต้องมีชีวิตที่ยึดโยงอยู่กับพื้นที่ครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่านางค์จะมีความขาดแคลนทางรายได้และต้องพึ่งพาแดงผู้เป็นสามีด้านการเงิน แต่ในเวลาต่อมา เธอได้ตัดสินใจซื้อบ้านหลังที่สอง ทำให้แดงต้องแบกภาระรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ขณะที่เธอได้เข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระรายจ่าย ด้วยการรับจ้างเย็บผ้าวันภายในบ้านเพื่อเป็นรายได้เสริม และแม้ว่าแดงยังคงนำรายได้ของตนมาให้วงศ์ผู้เป็นภรรยา เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการธรรค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่เมื่อนานเข้าค่าผ่อนบ้านดังกล่าวก็ยังคงไม่หมดไป จึงทำให้เขาเกิดเป็นความสงสัยและสอบถามเธอต่อการจัดสรรค่าใช้จ่ายเหล่านั้น ดังคำกล่าวของนางค์ที่ว่า

เขาจะถามว่า เงินที่ให้ ๆ มาไปไหน เราก็ทวนด้วยคำว่า เงินที่ให้ ๆ มากี่จะเขียนใส่กระดาษให้ดูได้เลยว่า เงินทุกบาททุกสตางค์ถูกใช้ไปแบบไหน อ้อ จะเขียนให้หมดเลยรายละเอียดนะ นางค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างนางค์กับแดง จึงสะท้อนให้เห็นการขาดความไว้วางใจที่มีต่อกันในฐานะครอบครัว อันเป็นคุณสมบัติที่สมาชิกครอบครัวพึงมี ซึ่งก่อให้เกิดเป็นความล้มเหลวทางความสัมพันธ์ภายในอัตลักษณ์ครอบครัวที่ไม่เป็นไปตามอุดมคติทางสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างนางค์กับแดง ยังคงดำเนินไปภายใต้ความไม่ลงรอยต่อกันจนกระทั่งเวลา 4 ปี ต่อมา แดงผู้เป็นสามีได้เลือกที่จะลดค่าแรง (Family Wage) อันเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายให้แก่นางค์ เพื่อจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รวมทั้งค่ากินอยู่ของเธอกับลูก จากจำนวน 10,000 บาท ต่อเดือน เหลือเพียง 5,000-2,500 บาท ต่อเดือน ผู้วิจัยพบว่า การลดค่าแรงของแดงไม่เพียงมาจากการเผชิญกับปัญหาการจ้างงาน ที่ส่งผลให้เขามีรายได้ที่ลดน้อยลง แต่ยังมาจากความไม่เชื่อใจต่อการจัดสรรเงินค่าใช้จ่ายภายในบ้านของนางค์ผู้เป็นภรรยา ด้วยการเข้าใจว่าเธอนำเงินของตนมาใช้ไปกับการดื่มเหล้าเล่นการพนัน ที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกครอบครัว

การที่นางค์ถูกเข้าใจว่านำเงินที่มีไว้สำหรับเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่เพียงก่อให้เกิดเป็นความขาดแคลนทางการเงินภายในบ้าน แต่ยังสร้างความขัดแย้งและความห่างเหินทางความสัมพันธ์ระหว่างนางค์กับแดงมากยิ่งขึ้น เมื่อแดงละเลยค่าใช้จ่ายที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม ไม่ว่าจะเป็น ค่าขนม, ค่าใช้จ่ายไปโรงเรียน, และเงินค่าเทอมของหยก ที่ต้องการศึกษาเล่าเรียนในระดับอนุปริญญา (ปวส) นางค์กล่าวว่า

ก็บอกว่าลูกอยากเรียนนะพ่อมึง ก็ที่นาที่สวนก็เอาพี่น้องอยากได้ก็จําทำให้เขาไปสืใช้มัยเอาเงินให้ลูกเรียน เขาก็ไม่ทำ ก็เลยบอกสมบัติเขาอย่ามายุ่ง ลูกอยากเรียนต่อแต่แม่ไม่มีปัญญาไง เพราะแม่ไม่ได้ทำงาน ไอ้คนทำงานเขาก็ไม่ได้กล้ากั๊หนียืมสินให้ลูกเรียนไง เลยบอกให้ลูกออกมาทำงานซะลูก แม็กี่สู้ได้แค่นี้ นางค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

คำกล่าวข้างต้นของนางค์ จึงไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความรู้อำนาจทางการเงินของนางค์ผู้เป็นแม่ ที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือลูกได้ อันส่งผลให้ความเป็นแม่ของเธอไม่ลงรอยกับอุดมคติ

และความคาดหวังที่มีต่อการเป็นแม่ในสังคม แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัญหาความยากจน ที่เป็นสาเหตุสำคัญต่อการตัดทางเลือกอันเป็นโอกาสในชีวิตของหยก

ในมุมมองของนงค์ แดงผู้เป็นพ่อไม่เพียงละเลยเรื่องการศึกษาเล่าเรียน แต่เขายังไม่กระตือรือร้นต่ออุบัติเหตุขีปนาวุธมอเตอร์ไซด์ชนรถแท็กซี่ของหยก โดยเฉพาะ การต้องจ่ายค่าชดเชยที่เกิดจากการเฉี่ยวชนให้แก่คู่กรณี เป็นจำนวนเงิน 16,000 บาท ทำให้นงค์ผู้เป็นแม่ต้องตัดสินใจนำเงินที่ได้จากการกู้ยืมหมู่บ้าน จำนวน 20,000 บาท ที่จัดเตรียมไว้สำหรับเดินทางกลับบ้านที่จังหวัดสุรินทร์ มาจ่ายค่าเสียหายทั้งหมด เพื่อปกป้องไม่ให้หยกต้องเผชิญกับบทลงโทษทางกฎหมาย การแสดงออกซึ่งการเป็นแม่ของนงค์ในลักษณะดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแม่ที่ดี ซึ่งขัดแย้งกับมุมมองของคนในชุมชนที่มีต่อเธอในฐานะแม่ที่ละเลยการดูแลเอาใจใส่ลูก การตัดสินใจของนงค์ที่มีต่อการให้ความช่วยเหลือหยกลูกชายคนกลาง จึงชี้ให้เห็นถึงการหันกลับมาเป็นแม่ตามอุดมคติภายในครอบครัวรักต่างเพศ อันเป็นไปตามความคาดหวังทางสังคม ด้วยการพิทักษ์และปกป้องชีวิตของลูกมาเป็นลำดับแรก ขณะที่แดงผู้เป็นพ่อกลับเมินเฉยและทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “เขาบอกว่าเขามีห้าพัน ทำอะไรไม่ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงล้มเหลวต่อบทบาทการเป็นพ่อของแดง

จากสถานการณ์ความล้มเหลวต่ออัตลักษณ์และบทบาทหัวหน้าครอบครัวของแดง ที่กล่าวข้างต้น ได้ผลักดันให้นงค์จำต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวแทน เพื่อไม่ได้ลูกต้องเผชิญกับสถานการณ์อันยากลำบาก งานของแคทเธอรีน แคมป์เบล (Catherine Campbell) ที่ศึกษาการดิ้นรนของผู้หญิงที่เป็นแม่ในครอบครัวยากจน ได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์อันสอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของนงค์ว่า ในครอบครัวชนชั้นแรงงาน แม่มักมีบทบาทสำคัญต่อการเป็นผู้นำครอบครัว ทั้งนี้เพราะการว่างงานหรือการมีอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ทำให้พ่อหลายคนไม่สามารถเลี้ยงดูและสนับสนุนครอบครัวได้อย่างเพียงพอ แม่จึงต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบต่อการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดูแลสมาชิกครอบครัวในช่วงเวลาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความเจ็บป่วย การว่างงาน หรือแม้แต่ด้านอื่น ๆ เพื่อให้ครอบครัวสามารถเอาชีวิตรอดไปได้ โดยผู้เป็นแม่มักเป็นบุคคลที่พยายามทำความเข้าใจช่วงเวลาที่ยากลำบากเหล่านั้น ด้วยการให้คำแนะนำ ปลอดภัย และช่วยเหลือ และไกล่เกลี่ยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ขัดแย้ง ผู้หญิงในครอบครัวยากจน จึงมีบทบาททางเศรษฐกิจและเป็นฝ่ายปลอดภัยอารมณ์ความรู้สึกของสมาชิกในครอบครัว (Campbell, 1990, p. 6) ดังบทบาทการเป็นแม่ของผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์

การขาดซึ่งเป้าหมาย การะับผิดชอบ และการปฏิเสธการมีส่วนร่วมต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ของสมาชิกครอบครัวของแดง ในยามที่พวกเขาต้องเผชิญกับสถานการณ์ความยากลำบาก ได้ก่อให้เกิดเป็นความโกรธแค้นและเจ็บปวดของนงค์ที่มีต่อแดง จึงทำให้เธอตัดสินใจเลือกที่จะให้เขาย้ายออกจากบ้านเพื่อหาที่อยู่ใหม่ เธอกล่าวว่า “เขาพูดออกมาเลยว่า อยู่บ้านหลังนี้มันร้อนน่ะ

มันอยู่ไม่ได้ ก็คือให้เก็บเสื้อผ้าออกจากบ้านหลังนี้ไป หลายครั้งแล้วให้ออก ถ้าอยู่ไม่ได้ แล้วก็ไปบอกเออไปเหอะถ้าอยู่นี่ลำบาก” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การตัดสินใจดังกล่าวของนงค์ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่มาจากการมองว่าแสง ล้มเหลวต่อบทบาทหน้าที่การเป็นสามีในครอบครัวต่างเพศ ด้วยเป็นความล้มเหลวที่เกิดขึ้นอย่าง จงใจ และไม่ได้มาจากสถานการณ์ความขาดแคลนทางการเงินแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะสำหรับนงค์ แสงยังคงมีรายรับจากการทำงานที่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อ ลูกได้อย่างไม่ยากลำบาก

การลดค่าแรงของแสง ด้วยการกล่าวว่า ไม่มีเงินเพียงพอที่จะนำมารับผิดชอบรายจ่าย ภายในบ้านและสมาชิกครอบครัว อันเป็นผลจากเงินเดือนที่ลดน้อยลง สำหรับนงค์จึงเป็นเพียงถ้อยคำ กล่าวอ้าง เพื่อพยายามลดภาระรายจ่ายที่มีต่อครอบครัว มาเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว

ในมุมมองของนงค์ แสงจึงเป็นพ่อล้มเหลวต่อบทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น เป็น ความเห็นแก่ตัว ไร้ความรับผิดชอบ และไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของครอบครัว โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่มีต่อการกินอยู่ของลูกแต่ละวัน ที่เธอต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบแต่เพียงคนเดียว แม้ว่าจะในความเป็นจริง ตนจะไม่มีรายได้ส่วนตัวที่ชัดเจนก็ตาม ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

เวลาลูกขอก็กินมาขอแต่แม่ แล้วแม่มีตังค์เหรอ เวลาไปไหนเขาก็ซื้อของเขามา พักหลังเขาก็ดำน้าพริกไว้กระปุกนึ่ง เขาจะกินของเขาไป ไม่สนใจว่าลูกมีอะไรกิน นี่ก็ไม่ค่อยพูดอะไรก็ปล่อย เออเดียวแม่หาให้กิน นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

การตัดสินใจต่อการหาอาหารการกินมาเลี้ยงดูลูก ท่ามกลางการถูกละเลยการดูแลเอาใจ ใส่จากแสง ประกอบกับความยากแค้นทางเศรษฐกิจที่รุนแรง จึงสะท้อนให้เห็นถึงการรับบทบาทหน้าที่ ความเป็นแม่ที่ดีของนงค์ ผ่านการดูแลเอาใจใส่ลูกเป็นอย่างดีโดยไม่ขาดตกบกพร่อง พฤติกรรมการ แสดงออกเหล่านี้ ต่างขัดแย้งกับมุมมองของครอบครัวที่มีต่อเธอ ซึ่งมักจะนงค์ว่าเป็นแม่ไม่ดีที่ละเลย ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของลูก ซึ่งหากวันใดนงค์ขาดแคลนรายได้ และตัดสินใจขอเงินจากแสงเพื่อ นำมาใช้จ่ายภายในบ้านเพิ่มเติม เธอก็จะเผชิญกับความไม่พอใจของเขา อันแสดงให้เห็นถึงการขาด ความไว้วางใจต่อเธอ ที่ค่อย ๆ ก่อตัวเพิ่มมากขึ้น

พฤติกรรมการแสดงออกถึงการไม่รับรู้ปัญหาความยากจนภายในครอบครัวของแสง อย่างการเพิกเฉยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “พอพูดเข้าเขาใช้การ เสียเลย กลับกลายเป็นพูดคนเดียว” เหล่านี้ได้ทำให้นงค์จำต้องแบกรับภาระรับผิดชอบที่มีต่อค่ากิน อยู่ของลูกด้วยตัวคนเดียว ขณะที่จันทร์เพื่อนสนิทแดง กลับมองว่า การลดค่าแรงของแสง ที่จะต้อง จ่ายให้แก่แสงและลูก ไม่เพียงมาจากเงินเดือนที่ลดน้อยลง จากปัญหาการจ้างงาน แต่ยังมีสาเหตุมา

จากความบกพร่องที่มีต่อหน้าที่เมียของนงค์ ในการดูแลปรนนิบัติสามี โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกิน ทำให้เขาต้องนำเงินจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ได้จากการทำงาน มาใช้จ่ายเป็นค่าอาหารการกินของตน

มุมมองของจันทร จึงสะท้อนให้เห็นถึงการกล่าวโทษต่อนงค์ว่าเป็นเมียและแม่ที่ไม่ดี ที่ไม่สามารถประคับประคอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนในพื้นที่ครัวเรือนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะบทบาทที่มีต่อการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติสามีอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นฝ่ายทำหน้าที่หาเงินมาเลี้ยงดูเธอและสมาชิกครอบครัว ในแง่นี้ ความบกพร่องต่อบทบาทเป็นเมียและแม่ของนงค์ ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคม จึงนำมาซึ่งสาเหตุของความขาดแคลนทางการเงิน และความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดยรวม

อย่างไรก็ตาม หากนำคำกล่าวของจันทร ที่มีต่อการดำเนินกิจในฐานะเมียที่ละเลยการปรนนิบัติดูแลสามีมาพิจารณา สามารถชี้ให้เห็นถึงการแบ่งงานตามเพศของผู้หญิงในพื้นที่ครัวเรือนที่ดำเนินไปภายใต้เศรษฐกิจแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy Economics) ด้วยการจัดวางให้ผู้หญิงใช้ชีวิตอยู่ในบ้าน ทำหน้าที่ดูแลสมาชิกครอบครัว ขณะเดียวกันก็จัดวางผู้ชายใช้ชีวิตอยู่นอกบ้าน ทำหน้าที่ทำงานหาเงิน โครงสร้างเหล่านี้ ไม่เพียงส่งผลให้ผู้หญิงขาดการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน และไม่มีรายได้เป็นของตนเอง แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำกับควบคุมชีวิตของผู้หญิง ให้ต้องดำรงอยู่ในสถานะเมียและแม่ หรือตำแหน่งแห่งที่ที่เป็นรองภายในพื้นที่ครอบครัวตลอดเวลา

เจฟเนอร์ อัลเลน (Jeffner Allan) (1986) ศาสตราจารย์วิชาปรัชญา เพศสถานะและเพศวิถีศึกษา ที่ศึกษาและวิพากษ์แนวคิดเศรษฐกิจแบบชายเป็นใหญ่ ได้อธิบายให้เราเห็นว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้หญิงที่มีต่อผู้ชาย ทั้งการเป็นแม่และเมียเพียงใด อัลเลนชี้ว่า ภาระหน้าที่หรือข้อผูกมัดของผู้หญิงในครอบครัวที่เกิดขึ้นภายใต้การแบ่งงานตามเพศ ซึ่งนำไปสู่การแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างชายหญิงในพื้นที่ครัวเรือน ด้วยการยึดโยงผู้หญิงให้กลายเป็นแรงงานภายในบ้าน (Domestic Labor) ไม่ว่าจะเป็น การปรนนิบัติรับใช้สามี การต้องรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวนั้น เป็นบทบาทที่มีขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยน ซึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้หญิงที่ได้รับจากผู้ชายอย่าง เงิน, อาหาร, น้ำ, ที่อยู่อาศัย, เสื้อผ้า ยารักษาโรค ให้กลายเป็นภาระหน้าที่หรือข้อผูกมัดของผู้หญิงมีต่อพวกเขาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยการทำให้ผู้ชายมีอำนาจในการควบคุมพวกเขา เช่นเดียวกับสถานะของนงค์ที่ต้องคอยพึ่งพาเงินของสามี และหากผู้หญิงปฏิเสธซึ่งบทบาทหน้าที่ที่มีต่อพื้นที่ครัวเรือน โดยเฉพาะการดูแลเอาใจใส่สามี พวกเขาจะต้องเผชิญกับความยากลำบากต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็น การถูกลดคุณค่าทางอัตลักษณ์ รวมถึงการขาดรายได้ทางเศรษฐกิจอันส่งผลต่อการรอดชีวิตทางสังคม ทั้งนี้เพราะพวกเขาได้ละทิ้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างการทำงานในพื้นที่นอกบ้าน มาเพื่อมารับบทบาทเมียและแม่ในพื้นที่ครัวเรือน

เธออธิบายต่อว่า หากผู้หญิงทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติผู้ชายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด พวกเธอก็จะได้รับการยกย่องเชิดชูจากบทบาทการเป็นเมียที่ดี ตรงกันข้ามกับสถานการณ์ของนงค์ที่ละเลยบทบาทหน้าที่ของเมียในพื้นที่ครัวเรือน จึงทำให้เธอต้องพบกับความยากจนทางการเงินจากการลดค่าแรงของสามี มุมมองของจันทร์ที่มีต่อองค์ จึงสะท้อนให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีระหว่างคู่สามีภรรยาในครอบครัวรักต่างเพศได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะจากความคิดของจันทร์ สถานะเมียของนงค์เป็นสถานะที่ต้องอดทน เข้าใจ พร้อมดูแลเอาใจใส่สามีโดยไม่มีเงื่อนไข เนื่องจากต้องพึ่งพาพวกเขาทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การลดค่าแรงครอบครัวของแดง ที่ต้องจ่ายให้แก่งค์ในพื้นที่ครัวเรือน จึงมาจากการที่เธอมองว่า เธอละทิ้งบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่ได้รับการมอบหมายในพื้นที่ครัวเรือน ซึ่งไม่เพียงแต่บทบาทการเป็นเมีย แต่ยังรวมถึงบทบาทการเป็นแม่ที่มีต่อลูก

ความยากแค้นต่อบทบาทหน้าที่ที่ของแดง ที่ดำรงอยู่ภายใต้อัตลักษณ์สามีและพ่อที่ดำเนินไปท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจในพื้นที่ครัวเรือน จึงก่อให้เกิดเป็นรอยแตกร้าวของคุณสมบัติเชิงสัญลักษณ์ ที่อ้างถึงความผูกพันทางจิตใจในแง่อารมณ์ความรู้สึกระหว่างสมาชิกครอบครัว อันได้แก่ ความรัก ความเชื่อใจ รวมถึงการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ที่ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวทางอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และบทบาทหน้าที่ในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์กับแดง แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นทางการเงิน มากกว่าอารมณ์ความรู้สึก ทั้งที่ความเป็นจริง คุณสมบัตินี้กลับกลายเป็นเสมือนหัวใจหลักที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของความ เป็นครอบครัวที่มีร่วมกัน (Manzi, 2011, p. 573)

การขาดซึ่งการมีส่วนร่วมของลักษณะทางอารมณ์ จึงกลายเป็นข้อบ่งชี้เรื่องคุณภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวของนงค์ ผ่านความบาดหมางระหว่างเธอกับแดงภายใต้บทบาทสามีภรรยาที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของเต่า หยก และบอลลูกชายทั้งสาม ด้วยการทำให้อัตลักษณ์ครอบครัวรักต่างเพศของเธอ กลายเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ (Dysfunctional Families) และขัดแย้งกับอุดมคติที่มีต่อครอบครัวโดยรวม

จากสถานการณ์ความขัดแย้งภายในอัตลักษณ์ครอบครัว ประกอบกับความขาดแคลนทางการเงินที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ส่งผลให้นงค์ที่มีบทบาทเป็นเมียและแม่ จำต้องหาวิถีทางต่าง ๆ ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อประคับประคองสมาชิกครอบครัว ให้ผ่านพ้นจากความยากลำบากทางการเงิน โดยเฉพาะชีวิตความเป็นอยู่ของเต่า หยก และบอล ซึ่งมีสถานะเป็นลูกชายทั้งสามของเธอ ไม่ว่าจะเป็น การขายอาหารภายในบ้าน หรือแม้แต่การตัดสินใจไปเรียนอบรมหลักสูตรนวดไทย ด้วยการทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทยประจำองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

การพยายามดิ้นรนประคับประคองสมาชิกครอบครัวของนงค์ ให้รอดพ้นจากความขาดแคลนทางการเงิน ผ่านการหาวิธีการทางต่าง ๆ เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือน

คล้ายคลึงกับกลยุทธ์การเอาชีวิตรอดของเมียและแม่ชนชั้นแรงงานในสหรัฐอเมริกา ในงานของไอลีน เอ. ดีวอล (Ileen A. DeVault) เธอพบว่า การที่ผู้ชายในครอบครัวชนชั้นแรงงาน ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางการเงิน อย่างการถูกเลิกจ้างอย่างชั่วคราวหรือถาวร อันเป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ในตลาดแรงงาน ส่งผลให้ผู้หญิงต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ด้วยการพยายามประคับประคองครอบครัว ผ่านวิธีการต่าง ๆ เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางการเงิน ไม่ว่าจะเป็น การเข้าสู่ระบบการจ้างงาน , การค้าขาย หรือแม้แต่การรับจ้างซักรีดเสื้อผ้าภายในบ้าน ด้วยการนำสิ่งที่เรียกว่า งานบ้าน ของพวกเธอมาเป็นงาน ที่สร้างความคลุมเครือระหว่างพื้นที่บ้านและพื้นที่ของการทำงาน กลยุทธ์หรือวิธีการเอาชีวิตรอดทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่มีสถานะเป็นเมียและแม่ในรูปแบบดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและบทบาทของผู้หญิงที่หลากหลายมากขึ้น (DeVault, 2013, p. 5-9) ดังเช่นการดิ้นรนของนงค์ภายใต้บทบาทเมียและแม่ที่มีเพื่อจุนเจือครอบครัวของตน อย่างการขายอาหารภายในบ้าน อันเป็นพื้นที่ของผู้หญิงในการหารายได้ให้ครอบครัว

แม้บางครั้งจะตัดสินใจการขายอาหารภายในบ้าน และทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทย เพื่อเป็นช่องทางเพิ่มรายได้ให้แก่ตนและครอบครัว แต่ด้วยข้อจำกัดทางกายภาพ ที่นำมาซึ่งอุปสรรคต่อการทำงาน ทั้งโรคเบาหวาน-ความดัน, กินอาหารไม่ได้, และขับถ่ายไม่สะดวก อันเกิดจากการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนัก ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่คุกคาม และบั่นทอนภาระหน้าที่ที่มีต่ออัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ของเธอ ทำให้การหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ การทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทย อันเป็นงานต้องใช้แรงเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ไม่เพียงอาการเจ็บป่วยของนงค์ จะส่งผลให้เธอขาดแคลนรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายภายในบ้าน แต่ยังส่งผลกระทบต่อบรรทัดฐานที่มีต่อความเป็นแม่อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เพราะอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย ทำให้หลายครั้งนงค์เลือกที่จะลดบทบาทหน้าที่แม่ของตนลง ด้วยการปล่อยให้พวกเขาพึ่งพาตนเองก่อนวัยอันควร ดังคำกล่าวที่ว่า “บางทีทุกวันต้องปล่อยไป ปล่อยให้เขาทำมาหากินเองมั้ง อะไรมั้ง ต้องช่วยเหลือตัวเองให้ได้ ถ้าเกิดไม่มีแม่ไปใครจะดูแล ส่วนตัวนี้ก็คือว่าเราพยายามปล่อยไป บอกให้ปล่อยแม่นะ ก็โตะ ๆ กันแล้ว” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ความเจ็บป่วยที่เกิดจากพฤติกรรมส่วนตัว อันเนื่องมาจากการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนักของเธอ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเบียดบังโอกาสที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของลูกทั้งสาม และส่งผลให้เธอถูกตีตราจากคนในชุมชนว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี (bad mother) อยู่เช่นเดิม เนื่องจากไม่สามารถทำหน้าที่แม่ได้อย่างสมบูรณ์

งานของซุนวา ลี, โฮ, ฮาร์ทแมน และกิล (Sunhwa Lee, Gi-Taik Oh, Heidi Hartmann, Barbara Gault) ที่ศึกษาความเจ็บป่วยของผู้เป็นแม่ที่ส่งผลต่อการทำงาน พบว่าสุขภาพของแม่หรือความพิการทางร่างกายและจิตใจ เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน และการอัตราค่าจ้างในตลาดแรงงาน ที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีกินดีทางเศรษฐกิจของเด็ก

โดยแม่ยากจนต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงซ้อนต่อหน้าที่การดูแลเด็กมากกว่าแม่กลุ่มอื่น (Lee, Oh, Hartmann, & Gault 2004, p. 4-5) สถานะของแม่ที่มีปัญหาสุขภาพหรือความพิการทางร่างกายและใจ จึงส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อความคาดหวังที่มีต่อบรรทัดฐานการเป็นแม่ ทำให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทางสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ดังเช่นความเจ็บป่วยทางร่างกายของนางค์ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการคุกคามวิถีปฏิบัติที่มีต่อการเป็นแม่ของเธอยังต่อเนื่อง

ความยากจนทางเศรษฐกิจในครอบครัวรักต่างเพศของนางค์ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่สร้างวงจรแห่งความยากลำบาก (Vicious Circle of Poverty) อันนำมาซึ่งความยากจนซ้ำซ้อนที่โยงใยและส่งผลกระทบถึงกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น ความเจ็บป่วยของลูกชายทั้งสาม อันมาจากการไม่มีเวลาและเงินเพียงพอที่จะดูแลเอาใจใส่หรือพาไปพบแพทย์ หรือแม้แต่ความเจ็บป่วยของตนเอง ที่มาจากการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนัก การประหยัลดคอดมเรื่องอาหารการกิน สาเหตุเหล่านี้ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของนางค์และสมาชิกครอบครัวเป็นไปอย่างยากลำบาก และขาดซึ่งโอกาสในการมีชีวิตที่ดี ที่ไม่สามารถผ่านพ้นจากวงจรความยากจนซ้ำซ้อนไปได้

ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงข้อจำกัดทางกายภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเธ แต่ยังรวมไปถึงปัญหาที่มีต่อรายละเอียดในการทำงาน ทั้งเรื่องของการเดินทาง, อาหารการกิน, เพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจ่ายเงินเดือนที่ต่ำกว่าที่กำหนด ที่ส่งผลให้รายได้ที่ได้จากการทำงานของเธอ ไม่สามารถนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้อย่างทันท่วงที ทั้งค่าใช้จ่ายในการไปโรงเรียนของบอลลูกชายคนเล็ก ค่าอาหารการกินของเธอ ที่นังค์ต้องแบกรับภาระในแต่ละวัน ดังคำกล่าวของเธอก็คือว่า

เข้ามาก็เอากับแม่แล้ว ทำสิบ แล้วไอ้นี้ (เต่า-ผู้วิจัย) เราก็ต้องจ่าย จ่ายให้ตั้งคักกินขนม แล้วค่ากับข้าวต้องทำให้กิน ต้องเอามาไว้ให้เขาซื้อกินชิมัย ก็คิดดูสิวันนึงตกเท่าไร แล้วยิ่งวันหยุดอยู่บ้าน เขาก็จะไม่ค่อยให้ ให้ยี่สิบบาท ให้แค่หยกคนเดียว ไม่มีให้เต่า เราก็ต้องซื้อกินให้ทุกอย่าง เขาก็จะไม่มีการถามว่าเออ เรามีมัย นังค์นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

ผู้วิจัยพบว่า การต้องแบกรับรายจ่ายในพื้นที่ครัวเรือน และรับผิดชอบชีวิตความเป็นอยู่ของนางค์ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่เกิดขึ้นจากบทบาทและความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อผู้หญิงในพื้นที่ครัวเรือน ซึ่งถูกมอบหมายให้จัดการความเป็นไปอันเกี่ยวข้องกับชีวิตที่เป็นปกติของสมาชิกครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายหรือชะงักงันจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ โดยเฉพาะความเสี่ยงทางเศรษฐกิจที่ส่งอาจผลต่อโครงสร้างครอบครัวโดยรวม อันสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ทำให้นังค์จำต้องรับบทบาทหน้าที่ที่เลื่อนไหลระหว่างการเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ อย่างการต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของลูก พร้อมกับดิ้นรนหารายรับทางการเงิน เพื่อรักษาประคองไว้ซึ่งการมีอยู่ของครอบครัวรักต่างเพศ ดังคำกล่าวของนางค์ที่ว่า “ก็เป็นทั้งพ่อทั้งแม่ไปในตัว

เสร็จ หาด้วยเลี้ยงด้วย เลี้ยงที่ว่าเราจะเลี้ยงได้ เลี้ยงที่เราจะมีปัญญาเลี้ยง ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวของผู้หญิง (Female Breadwinner) พร้อม ๆ กับการเลี้ยงดูลูกภายใต้บทบาทแม่ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติที่มีต่อการเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ ไม่ว่าจะ เป็น การมอบความรักและการดูแลเอาใจใส่ต่อลูกทั้งสามของนงค์ จึงปรากฏขึ้นเมื่อต้องรับมือกับความล้มเหลวของแดงในฐานะหัวหน้าครอบครัว อันแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการแบ่งงานกันทำในครอบครัวรักต่างเพศ

เมื่อรายรับไม่สมดุลกับรายจ่าย ก็ยิ่งทำให้ความขัดแย้งระหว่างนงค์กับสามีทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น หลายครั้งเธอต้องประหยัลดดอคมค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารการกินของตน นงค์เล่าว่า “เวลากินอันไหนก็ตัดใจจะไม่ซื้อ อดเอา” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560) เพื่อให้มีเงินเหลือใช้สำหรับใช้จ่ายภายในบ้าน การใช้วิธีลดอาหารของเธอ จึงแสดงให้เห็นถึงการพยายามดิ้นรนเพื่อที่จะประคับประคองความเป็นแม่ ที่มาพร้อมกับการเสียสละปากท้องของตนเองเพื่อปากท้องของสมาชิกครอบครัว ด้วยการคำนึงถึงชีวิตความเป็นอยู่ของลูกมาเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นถึงภาระหน้าที่ผู้หญิงที่ต้องทำหน้าที่ดูแลครอบครัว โดยละทิ้งชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง อันเป็นคุณลักษณะของแม่ที่ดี ที่เป็นไปตามอุดมการณ์ความเป็นแม่ในสังคม โดยอุดมการณ์เหล่านี้ได้สร้างความยากลำบากให้แก่หญิงผู้เป็นแม่ และนำมาซึ่งปัญหาทางสุขภาพของเธอ

นอกจากการพยายามดิ้นรนรับผิดชอบต่อชีวิตของลูก ผ่านการประหยัลดดอคมแล้ว นงค์ยังต้องเผชิญกับการถูกดูแลจาก การเชื่อสินค้า อันได้แก่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ปลากระป๋อง ไข่ จากร้านขายของชำในชุมชน เมื่อยามที่ไม่มีเงินเพียงพอที่จะหาซื้ออาหารการกินให้ลูก เนื่องจากเงินที่แดงให้มา อีกทั้งรายได้ที่ได้จากการทำงานไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือน ดังคำกล่าวที่ว่า

บางทีมันเคยมี แม่ไม่มีดั่งค์ให้ลูกซื้อขนมกิน อันนี้ก็ขออันโน้นก็ขอ มันไม่มี ไปเซ็นเขา เคยไปเซ็นสมัยก่อนเคยเซ็น แต่ก็เขาจะถามว่าให้เวลาไหน เราก็ตอบเขาไม่ได้ว่าเราจะให้เขาตอนไหน เพราะไม่รู้ว่าเขาจะให้ตอนไหน ลูกไม่เคยว่าพ่อขอตั้งค์มาลงที่แม่หมด คิดดูอาการมันแย่มั้ยเวลาลูกมาขอแล้วไม่มีให้ ความรู้สึกของแม่มันแย่มากที่สุด แม่ไม่มีดั่งค์ให้ลูกกิน ไอ้คนทำงานก็เฉย ๆ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

อุดมการณ์ความเป็นแม่ ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่เลี้ยงดู ได้สร้างความรู้สึกลดและเจ็บปวดต่ออัตลักษณ์การเป็นแม่ของผู้หญิง (guilty mother) เนื่องจากไม่สามารถดำเนินชีวิตไปตามบรรทัดฐานความเป็นแม่ที่ดีได้ โดยเฉพาะกรณีของนงค์ที่อัตลักษณ์ความเป็นแม่ ได้ถูกลดทอนจากความยากจน และสร้างความทุกข์ยากให้แก่ผู้เป็นแม่ ขณะที่มาคาดหวังของความเป็นแม่ มักจะสร้างภาพให้ผู้หญิงต้องมีความสุขกับการเป็นแม่อยู่ตลอดเวลา พร้อมกับเชื่อว่าแม่ที่ไม่มีความสุขเป็นแม่ที่

ลัมเหลว (Johnston & Swanson, 2003, p. 23) จึงแสดงให้เห็นได้ว่าความสุขและความหมายที่ดีต่อการเป็นแม่ที่นั่น เกี่ยวข้องโดยตรงกับรายได้ของผู้หญิงที่เป็นแม่อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ความขาดแคลนทางการเงิน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะอัตลักษณ์การเป็นแม่ของนงค์ ที่ไม่มีเงินเพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูก ซึ่งในมุมมองของเธอ ความขาดแคลนดังกล่าว มีสาเหตุมาจากแดงที่ละเลยบทบาทหน้าที่ในการเป็นสามีและพ่อ ที่มีต่อการดูแลเลี้ยงครอบครัว อีกทั้งไม่เอาใจใส่กับความเป็นไปภายในบ้าน โดยเฉพาะการปฏิเสธที่จะรับรู้ว่าคุณค่าแรงที่ให้นั้นไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครอบครัว ด้วยการไม่ใส่ใจเรื่องราวใด ๆ เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายบ้านของแดง ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “คำพูดเขาจะพูดว่าไม่มีค่าเดียว ไม่เคยถามว่ามีมัยพอมัย ถ้าเงินเขาออกมา เขาก็เจียบไปเลยถ้าไม่ถาม ไม่พูด เขาก็ไม่ให้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) พฤติกรรมการแสดงออกของแดง จึงไม่เพียงสะท้อนให้ถึงการหลีกเลี่ยงการรับรู้ถึงภาระรับผิดชอบทางการเงินที่ตนไม่สามารถแบกรับได้ แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวต่อบทบาทการเป็นสามีและพ่อในการหาเลี้ยงสมาชิกครอบครัวอีกด้วย

สำหรับสังคมทุนนิยม บทบาททางเศรษฐกิจของผู้ชาย ในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัว ได้ถูกสร้างให้กลายเป็นบรรทัดฐานของอุดมการณ์และคุณค่าความเป็นชายที่สัมพันธ์กับอำนาจภายในครอบครัว (Zuo, 1997, p. 802) แม้ว่าความเป็นจริง เมื่อถึงยุคหลังอุตสาหกรรม การขยายตัวของเศรษฐกิจทางปัญญา จะทำให้ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่น นำไปสู่การจ้างงานผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้ผู้ชายวัยกลางคนต้องเกษียณอายุก่อนกำหนด สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปเหล่านี้ ได้ส่งผลกระทบต่ออุดมการณ์ คุณค่าของผู้ชาย และทำให้ผู้ชายที่เคยทำงานหาเลี้ยงครอบครัวรู้สึกล้มเหลว ความล้มเหลวของอุดมการณ์และคุณค่าความเป็นชาย ที่ผูกอยู่กับบทบาททางเศรษฐกิจ จึงสอดคล้องกับความล้มเหลวของแดงต่อบทบาทของผู้หาเลี้ยง ที่ไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายภายในบ้านได้ตามความคาดหวังทางสังคม

การต้องเผชิญหน้ากับรายรับที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้นงค์พยายามจัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้านด้วยเงินอันจำกัดที่ได้จากสามี ผ่านการใช้วิธีต่าง ๆ ที่มีต่อบทบาทการเป็นแม่ เช่น การสอนบอให้รู้จักประหยัดอดออม เข้าใจในฐานะของตนเอง อันเป็นวิธีการของนงค์ ที่มีเพื่อควบคุมและจำกัดรายจ่ายอันไม่จำเป็นที่อาจจะเกิดขึ้นภายในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า “ก็สอนเขาสอนบอละ บอกหนุ่ยอย่าไปทำตามเขา ทำตามเขาไม่ได้ เพราะเราไม่มี เขาซื้อได้เขามี เขาทำงาน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

นอกจากการใช้บทบาทการเป็นแม่ ผ่านวิธีการอบรมสั่งสอนลูก เพื่อจำกัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นแล้ว นงค์ยังใช้ความสัมพันธ์ของลูกชายทั้งสามที่มีต่อแดงผู้เป็นพ่อ มาช่วยดึงเงินที่แดงเก็บไว้ใช้ส่วนตัว เพื่อนำมาแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่มีต่อลูกทั้งสาม ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

ลูกอยากกลับบ้าน ก็บอกเอ็งก็ขอตั้งค์พ่อดิแม่ไม่มีตั้งค์ แม่ก็จะไปแค่ตัวแม่คนเดียว ถ้าเอาเอ็งไป คิดดูคาร์ถไปกลับมันตกสามพันและ สามคน ไปกลับตีชะสามพันค่ากินด้วย แล้วไหนจะค่าไปอยู่นู่นอีกละ นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

ความขาดแคลนทางการเงินที่มีต่อการลดค่าแรงของแดงผู้เป็นสามี ที่นำไปสู่การต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และสมาชิกครอบครัวด้วยตัวคนเดียวของนงค์ ไม่ใช่เหตุผลเดียวที่ทำให้เธอต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบาก ทั้งนี้เพราะจากการลงสนามผู้วิจัยพบว่า ความเจ็บป่วยของเต่าลูกชายคนโตวัย 26 ปี ที่มีอาการพิการทางสมอง ไม่สามารถช่วยเหลือและดูแลตนเองได้ตามปกติ ได้กลายเป็นข้อจำกัดอันสำคัญ ที่ทำให้เธอต้องพบเจอกับอุปสรรคที่ขัดขวางเวลาการทำงานหาเงินในพื้นที่นอกบ้าน เช่น การทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทย และส่งผลให้เธอต้องพบกับความยากจนซ้ำซ้อน

จากอุปสรรคดังกล่าว จึงทำให้นงค์พยายามหาวิธีการหารายได้ให้ครอบครัวแบบใหม่ ผ่านการเล่นไพ่ ไฮโล และแชร์ กับเพื่อนบ้านผู้เป็นเครือข่ายทางสังคมในชุมชน โดยวิธีการดังกล่าวไม่เพียงช่วยสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกครอบครัว แต่ยังเป็นการพยายามต่อรองอัตลักษณ์และบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ของตนเอง ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะที่ต้องพบเจอในชีวิตประจำวัน ที่ยังคงไม่แยกขาดจากพื้นที่ครัวเรือน พร้อม ๆ กับเคลื่อนที่ไปยังการเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เมื่อต้องเผชิญหน้ากับความขาดแคลนทางการเงิน การเล่นไพ่ ไฮโล และแชร์ของนงค์ จึงเป็นการปฏิบัติการอย่างหนึ่งที่มีต่อการหารายได้ให้ครอบครัว ด้วยการหมุนเวียนเงินสดที่ได้จากกิจกรรมดังกล่าว มาใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้แก่ตนและครอบครัวได้อย่างเพียงพอ

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การหารายได้ของนงค์ ในการบริหารจัดการเศรษฐกิจภายในบ้านผ่านการเล่นพนัน ที่แสดงให้เห็นการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของเธอที่มีต่อสมาชิกครอบครัว สอดคล้องกับงานของ อริยา เสวตามร์ ที่ศึกษามิติทางเศรษฐศาสตร์ของผู้หญิงในพื้นที่ครัวเรือน ผ่านมุมมองของผู้หญิงกับการเล่นหวยในชุมชนภาคเหนือตอนบน พบว่า การเล่นหวยนั้นเป็นยุทธวิธีหนึ่งในการสร้างความหมายที่มีต่อการสู้ดิ้นรนของผู้หญิงภายใต้ความเสี่ยงในชีวิตประจำวัน ที่มีเพื่อรับมือกับผลกระทบร้ายร้ายจ่ายครัวเรือนให้อยู่ในภาวะสมดุลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์และตลาดแบบเสรีนิยมใหม่ ด้วยการพยายามรักษาไว้ซึ่งบทบาทและอุดมการณ์ครอบครัว (อริยา เสวตามร์, 2557, น. 25) เช่นเดียวกับกรณีของนงค์ที่พยายามประคองซึ่งไว้ซึ่งครอบครัวไว้ต่างเพศของเธอ

แม้ว่าในมุมมองของนงค์ การลดค่าแรงครอบครัวของแดง จะสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวต่อหน้าที่ผู้หาเลี้ยงของฝ่ายชาย แต่ผู้วิจัยพบว่า การลดค่าแรงครอบครัวของแดงนั้น มีสาเหตุมาจากการแสดงออกซึ่งความเป็นเมียและแม่ที่แตกต่างของนงค์ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะมุมมองของแดงผู้เป็นสามี นงค์เป็นภรรยาและแม่ไม่ดี เพราะนำเงินที่ต้องใช้จ่ายภายในบ้าน มาใช้จ่ายกับ

การดื่มเหล้าเล่นการพนัน อันเป็นการละเลยการกินอยู่ของตนกับลูก ที่ชี้ให้เห็นการขาดคุณสมบัติเมีย และแม่ในพื้นที่ครัวเรือน ที่ก่อเกิดเป็นความขัดแย้งของแดงที่มีต่อวงศ์ในครอบครัวรักต่างเพศ ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “เขาก็อ้าวเราเอาเงินไปกินไปเล่นหมด ไม่ใช่เลย ถ้าเราเป็นคนกินคนเล่น จะอยู่ได้ทุกวันมัย บอกถ้าคนกินคนเล่นจริง ๆ จะไม่มีบ้านให้ลูกอยู่ จะไม่มีความสามารถจะซื้อบ้านให้ลูกอยู่ได้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

แม้การยกตัวอย่างถึงการซื้อบ้านเพื่อให้ลูกอยู่อาศัย จะเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับลูกมากกว่าสิ่งอื่น แต่นงค์ยังถูกกดถูกตำหนิจากคนรอบข้างว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี เนื่องจากนำเงินที่ได้จากแดงมาใช้จ่ายส่วนตัว ทั้งที่ความเป็นจริง เงินที่ได้จากเขามีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับรายจ่ายของสมาชิกครอบครัวที่มีจำนวน 4 คน

การตำหนิแม่ด้วยการกล่าวหาว่านงค์เป็นแม่ที่ไม่ดี จึงไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงการโยนความผิดให้แก่แม่ ที่ช่วยให้ผู้ชายหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อบทบาทพ่อ เพราะมันง่ายกว่าที่จะให้แม่รับผิดชอบ (Heffner, 2017) แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการตรวจสอบควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิง ให้ต้องเป็นแม่ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ความเป็นแม่อย่างต่อเนื่อง ความเป็นแม่ จึงไม่ได้เป็นเพียงเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์และให้กำเนิดลูก แต่หมายถึงการอุทิศพร้อม ๆ กับเสียสละตนในการรับผิดชอบ รวมถึงดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งนี้เพราะภาระของแม่ที่มีต่อลูก ถูกเชื่อว่าเป็นข้อผูกมัดทางธรรมชาติ ส่งผลให้ผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องพบเจอกับความเครียดและความกระอักกระอ่วนใจ

เทอร์รี อเรนเดลล์ (Terry Arendell) (2000) มองว่า อุดมการณ์ของการเป็นแม่นั้นฝังอยู่ลึกเข้าไปในชีวิตการประเมินคุณค่าที่มีต่อผู้หญิง ทำให้พวกเธอต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายทางสังคมอย่างเคร่งครัด การรับเอาอุดมการณ์ความเป็นแม่มาปฏิบัติใช้ จึงทำให้ชีวิตของผู้หญิงเป็นแม่ต้องเชื่อมโยงอยู่กับพื้นที่ครอบครัวตลอดเวลา บทบาทที่มีต่ออัตลักษณ์ของความเป็นแม่ จึงล้วนเป็นกติกาที่กดดันควบคุมให้ผู้หญิงต้องดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานทางสังคม และเมื่อใดที่ผู้หญิงทำหน้าที่ไม่เหมาะสมต่อความเป็นแม่ ก็จะส่งผลให้เธอถูกตำหนิและละทิ้งจากการเลี้ยงดูของสามีในพื้นที่ครัวเรือน

ในกรณีของนงค์ การถูกตำหนิจากคนรอบข้างว่าเป็นแม่ที่ไม่ดีนั้น มีสาเหตุมาจากการนำเงินค่าแรงที่ต้องจัดสรรให้แก่ลูกในพื้นที่ครัวเรือน มาใช้จ่ายกับการดื่มเหล้าและเล่นการพนัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประเด็นทางศีลธรรมอันขัดแย้งกับบรรทัดฐานความเป็นแม่แบบสูงสุด (Hegemonic Motherhood) ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้นงค์ละเลยการดูแลเอาใจใส่ลูก การดื่มเหล้าเล่นการพนัน จึงไม่ใช่ความผิดทางศีลธรรมสำหรับผู้เป็นแม่ชนชั้นแรงงานในทางตรง แต่เป็นความผิดที่เกิดจากการเบียดบังเวลาและเงินที่ต้องจ่ายกับลูกมาใช้จ่ายกับสิ่งที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์

แม้การดื่มเหล้าเล่นการพนันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งกับสามี ลูกชาย และคนในชุมชน แต่จากมุมมองของเธอ การกินเหล้าเล่นการพนันเป็นเพียงกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวัน ที่มีไว้ในยามว่าง เพื่อสร้างความสนุกสนานผ่อนคลายกับเพื่อนสนิท ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

พอเวลาไปอยู่กับเพื่อนกับฝูงก็นั่งคุยกัน เออ ก็จะนั่งเล่นแก้เครียดกัน ไปสองคน สามคนก็หัวเราะกัน ไม่มีอะไรทำบาทสบบาท ก็ได้มาชั่วโมงหนึ่ง ไม่ได้เล่นถึงขนาดนั้น เราจะมีเงินที่ไหนไปเล่นกับเขาขนาดนั้น เราก็ต้องรู้ว่ารายได้เราไม่มีใช้มัย เราจะไปจมอยู่อย่างนั้นได้หรือ งั้นลูกเราจะกินอะไร นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

แม้การเล่นไฟที่เรียกได้ว่า เป็นกิจกรรมปกติของนงค์จะถูกมองว่าเบี่ยงเบน (Deviant) จากศีลธรรมความเป็นแม่หรือความเป็นผู้หญิงดี ที่ดำเนินอยู่บนความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในชีวิต อันเนื่องจากการสูญเสียเวลาและเงินที่ควรจะต้องใช้ไปกับการรับผิดชอบความเป็นอยู่ของลูก แต่ในทางกลับกัน กิจกรรมเหล่านี้ กลับทำหน้าที่เป็นแหล่งรายได้อย่างหนึ่ง เมื่อเธอไม่มีเงินเพียงพอต่อรายจ่ายในครอบครัว เช่น รายจ่ายที่มีต่อค่าอาหารการกินของแก๊ลูก ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “วันไหนเล่นได้มาก็กินเต็มที่ลูก อยากกินอะไรแม่ให้ มาจ่ายค่ากับข้าวให้ลูก เอาไปจ่ายตลาด ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560) การถูกแปะป้ายว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี จากการละเลยความเป็นแม่ที่ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูก อีกทั้งมีวิถีชีวิตที่ผิดจากศีลธรรมของการเป็นแม่ จึงถูกขัดเซดด้วยการจัดหาทรัพยากรทางเศรษฐกิจมาเลี้ยงดูปากท้องและชีวิตความเป็นอยู่ของลูก ที่ดำรงอยู่ท่ามกลางความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ เพื่อพยายามต่อรองความเป็นแม่ที่แตกต่างของเธอ

หากวันใดนงค์ไม่สามารถหารายได้จากการเล่นพนันได้ เธอก็จะใช้วิธีการอื่นในการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การเล่นแชร์ ยืมเงินบุญมี หรือแม้แต่ร่อนเงินเดือนจากหยก ลูกชายคนกลาง “ตั้งค์ให้แม่มา แม่ก็ส่งแชร์ เล่นแชร์ไว้ มือละพัน” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 1 มกราคม 2560) เพื่อประคับประคองครอบครัวของตน ตามสถานะทางการเงินที่ไม่แน่นอนในแต่ละวัน

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแดงภายในครอบครัวรักต่างเพศ ได้ก่อให้เกิดการประกอบสร้างความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ของนงค์ที่มีต่อบุญมี ที่คอยรับฟังสถานการณ์อันยากลำบากภายในครอบครัวที่นงค์ต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็น การหลีกเลี่ยงภาระรับผิดชอบที่มีต่อค่าใช้จ่ายภายในบ้านของแดงผู้เป็นสามี การถูกละเลยการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกครอบครัว จนกระทั่งบุญมีเกิดความรู้สึกสงสารเห็นอกเห็นใจ และนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือ คอยดูแลซึ่งกันและกันยามทุกข์ยาก เช่น การทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ (Caring and Nurturing) เรื่องอาหารการกินให้แก่เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามแทนนงค์ ด้วยการแบ่งปันการเป็นแม่ระหว่างกัน (Sharing Mothering) เหล่านี้ มีผลทำให้

ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ค่อย ๆ พัฒนาสถานะจากเพื่อนมาเป็นคนรัก โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ประกอบสร้างให้ทั้งคู่มีอัตลักษณ์ บทบาท และเพศวิถีที่หลากหลาย ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา ไม่ว่าจะเป็น อัตลักษณ์แบบรักต่างเพศ อย่างการเป็นเมียและแม่ และอัตลักษณ์แบบเลสเบี้ยน อย่างการเป็นสามีของบุญมีภายใต้ครอบครัวเลสเบี้ยน

จะเห็นได้ว่า พหุอัตลักษณ์และการดิ้นรนต่อรองกับบทบาทหน้าที่การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ของนางคนนั้น มีจุดเริ่มต้นจากการใช้เพศวิถีแบบรักต่างเพศเพื่อเอาตัวรอด (Sexuality for Survival) จากความขึ้นแค้นทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการตัดสินใจอยู่กับแดงในฐานะสามีภรรยาในชุมชน จนกระทั่งทั้งคู่มีลูกชายด้วยกันสามคน ได้แก่ เต่า หยก และบอล แต่ด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้ช่วงแรกกงค์เลือกที่จะส่งเต่าและหยกลูกชายทั้งสองคนไปให้พ่อกับแม่ที่ต่างจังหวัดช่วยเลี้ยงดูลูก เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของตน ด้วยการสร้างให้พวกเขาซึ่งมีสถานะเป็นตายายเป็นพ่อแม่ทางสังคม (Social Parents) อันเป็นตัวแทนครอบครัว (Substitute Family) ที่ทำหน้าที่เสมือนครอบครัวที่แท้จริง ขณะที่เธอและสามีได้ทำหน้าที่รับผิดชอบด้วยการทำงานส่งเงินค่าใช้จ่ายไปให้ลูกในบางเดือน

แต่เมื่อพ่อแม่มีอายุเพิ่มขึ้น นางคนนั้นก็ต้องหันกลับมาเลี้ยงดูลูกชายทั้งสองด้วยตัวเอง พร้อมกับตั้งท้องและคลอดลูกชายคนที่สาม จึงต้องลาออกจากงานนอกบ้าน มารับบทบาทหน้าที่แม่และเมียเต็มตัว (Stay-at-Home Mother and Wife) ทำให้ต้องเผชิญกับบรรทัดฐานที่มากับบทบาทหน้าที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะบรรทัดฐานของความเป็นเมียและแม่ในสังคมไทย ที่ล้วนขัดแย้งกับประสบการณ์และความเป็นจริงของชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ข้อจำกัดทางชนชั้น และกายภาพ ส่งผลให้เธอมีการแสดงออกซึ่งความเป็นเมียและแม่ที่แตกต่างออกไป การมีอัตลักษณ์การเป็นแม่และเมียที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคม จึงได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสามี ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์และสมาชิกครอบครัวโดยรวม โดยเฉพาะ การลดค่าแรงครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม

ในกรณีของความเป็นเมีย นางคนนั้นต้องเผชิญกับอุดมการณ์การเป็นเมียที่ดี (Good Wife) ที่เรียกร้องให้เธอต้องแบกรับบทบาทหน้าที่ดูแลกิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในบ้าน เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์ความเป็นครอบครัว ซึ่งบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ทำให้เธอมีสถานะเป็นรอง อีกทั้งยังกลายเป็นแรงงานที่มองไม่เห็น (Invisible Worker) ไม่ถูกให้คุณค่าในพื้นที่ครัวเรือน เนื่องจากมองว่าเป็นภาระทางธรรมชาติของผู้หญิงในครอบครัว

ในกรณีของความเป็นแม่ นางคนนั้นต้องเผชิญกับหน้าที่สำคัญของผู้หญิงที่ถูกผูกโยงไว้กับอุดมการณ์การเป็นแม่ที่ดี (Good Mother) ที่นิยามให้เธอต้องเสียสละความสุขส่วนตัว เห็นแก่ความสุขส่วนรวม และรับผิดชอบความเป็นไปในชีวิตของลูก ซึ่งอุดมการณ์ทางสังคมที่มีต่อการเป็นแม่ที่ดีเหล่านี้ ทำให้นางคนนั้นต้องพบเจอกับแรงบีบคั้นกดดันที่มีต่อบทบาทหน้าที่แม่ของเธอจากครอบครัว

โดยเฉพาะสามี ซึ่งขัดแย้งกับวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเธอ ทั้งการดื่มเหล้าเล่นการพนัน ที่ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้ถูกตีตราว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์กับบุญมีหญิงคนรัก ที่นำไปสู่การมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิง

บทบาทหน้าที่ที่มากับพหุอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ของนงค์ ที่สร้างแรงกดดันในฐานะเมียและแม่ที่ดี ได้ทำให้นงค์พยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อประคับประคองบทบาทนั้นภายใต้วิถีทางของตนเอง ผ่านการประกอบสร้างวิธีการเป็นเมียและแม่ที่แตกต่างออกไป นอกจากนี้ แรงกดดันดังกล่าวส่งผลให้เธอสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับบุญมีหญิงคนรักที่คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือ สนับสนุนบทบาทของเธอ ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ในการเอาชีวิตรอดของนงค์ผ่านการปรับเปลี่ยนเส้นโหลทางอัตลักษณ์และเพศวิถีของตนได้เป็นอย่างดี

5.2 เคลื่อนไปสู่ครอบครัวควีร์: บทบาท ความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างครอบครัวรักต่างเพศ และเลสเบี้ยน

เมื่อความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ อีกทั้งแรงกดดันจากอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ได้นำมาซึ่งความตึงเครียดและความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ของนงค์กับแดงภายในครอบครัวรักต่างเพศ โดยเฉพาะ การถูกประณามในฐานะเมียและแม่ที่ไม่ดีจากแดงผู้เป็นสามีและคนในชุมชน ส่งผลให้การเข้ามาของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนของนงค์ที่มีต่อบุญมี ไม่ได้เกิดขึ้นจากความปรารถนาทางเพศเพียงอย่างเดียว หากแต่มาพร้อมกับสถานการณ์ความเป็นจริงของชีวิตที่ดำเนินไปภายใต้ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้บุญมีเกิดความสงสาร เห็นอกเห็นใจ และให้ความช่วยเหลือแก่งานที่เธอทำได้ ทั้งในด้านเงิน อาหารการกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ แดง เต่า หยก และบอล สมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศแทนนงค์

ความรักความสัมพันธ์ดังกล่าว นำไปสู่ความซับซ้อนทางความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเลสเบี้ยนและครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ อันได้แก่ แดง บุญมี และवास เลสเบี้ยนวัย 66 ปี ที่อาศัยอยู่กับบุญมี ที่ค่อย ๆ เคลื่อนไปสู่การเกิดขึ้นขององค์ประกอบครอบครัวรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า ครอบครัวควีร์ (Queer Family) และความสัมพันธ์แบบควีร์ (Queer Relationships) ผ่านการประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันหลากหลาย ที่ท้าทายความเข้าใจที่มีต่อบรรทัดฐานครอบครัวรูปแบบเดิม โดยเฉพาะ การเกิดขึ้นของระบบความสัมพันธ์แบบผัวเดียวหลายเมีย (Polygamy) และการมีแม่หลายคน (Polymaternalism) ที่ต่างกลายเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาสู่ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์ แดง บุญมี วาส และสมาชิกคนอื่น ๆ

จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน ที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์กับบุญมีนั้น ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน อีกทั้งเป็นที่กล่าวถึงจากคนในชุมชน เมื่อระยะเวลา 2-3 ปี ที่ผ่านมา หลังจากที่ทั้งคู่

พยายามปรับความเข้าใจที่มีต่อความขัดแย้งเรื่องการเปิดเพลงเสียงดังรบกวนระหว่างกัน ทำให้มีโอกาสดูคุยกับบุญมี จนก่อเกิดเป็นความสนิทสนมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น การ ฝากซื้อของ ทำธุระแทน เนื่องจากอยู่บ้านใกล้กัน อีกทั้งนำไปสู่ความเข้าใจไว้วางใจในฐานะเพื่อนกลุ่มเดียวกัน พร้อมกับความไม่พอใจของवासเลสเบียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับบุญมีมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ที่มักเกิดอาการหึงหวงด่าทอเธออยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากความใกล้ชิดกับบุคคลที่มากเกินไปจนความจำเป็นดังคำกล่าวของवासที่ว่า “มันมาเจอยายนงค์ นี่หึงยายนงค์นะ” วาส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560)

บุญมีเล่าว่า ความสนิทสนมระหว่างตนกับนงค์ มาจากอุปนิสัยส่วนตัวของนงค์ที่เป็นคนอารมณ์ดี สนุกสนาน พูดจาไพเราะ ทำให้ทั้งเธอกับนงค์ต่างคุยกันถูกคอ “ก็คุยกันสนุก ถูกคอกันก็หัวเราะกัน เขาก็คุยตลก เขาพูดเขาไม่เคยด่า คนนี้เป็นคนที่ด่าไม่ค่อยเป็น ไม่ด่า พูดจาอะไรคือเขาพูดเพราะ เขาไม่ด่า” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

เมื่อมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนแบ่งปันเรื่องราวในชีวิตร่วมกันมากขึ้น บุญมีก็ได้รับรู้ว่า นงค์ต้องดำรงอยู่ท่ามกลางความความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและสังคม ที่นำมาซึ่งแรงกดดันต่อการใช้ชีวิตในครอบครัวต่างเพศ ไม่ว่าจะเป็น การหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบที่มีต่อค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และลูกชายทั้งสามของแดงผู้เป็นสามี หรือแม้แต่การถูกละเลยการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะยายเจ็บป่วย ที่ทำให้นงค์ต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำรงชีวิตด้วยตัวคนเดียว จนเกิดเป็นความตึงเครียดและความเจ็บปวดทางจิตใจ

การได้รับรู้แรงกดดันของนงค์ในครอบครัวต่างเพศ ส่งผลให้บุญมีรู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจ และพยายามพูดคุยปลอบประโลม พร้อม ๆ กับการให้ความช่วยเหลือเท่าที่ตนจะทำได้ เช่น แบ่งปันอาหารการกินยามที่นงค์ขาดแคลน หรือแม้แต่ชวนพูดคุยจนเกิดเป็นความสนุกสนานตามประสาเพื่อนสนิท จนกระทั่งทำให้นงค์เกิดเป็นความรัก

ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงการได้รับความช่วยเหลือเรื่องอาหารการกิน การดูแลยายเจ็บป่วยของบุญมีที่มีต่อนงค์ยามลำบาก จะส่งผลให้นงค์เกิดความรู้สึกชอบพอบุญมีแบบคนรัก แต่การได้รับรู้ว่าบุญมีต้องเผชิญหน้ากับความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีต่อการรับผิดชอบของการเป็นแม่ของเมียลูกสาววัย 31 ปี ที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงทำให้นงค์รู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจ และเกิดเป็นความรักความห่วงใยที่มีต่อบุญมีเช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “รักเพราะลำบาก เห็นแล้วสงสาร ลำบากอยู่คนเดียวไง ใครจะเป็นอะไรยังก็เขาคนเดียวเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2559)

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ที่เกิดขึ้นจากการทำความเข้าใจเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่เผชิญกับแรงกดดันที่มาจากบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นการเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคมแบบเลสเบียน หรือที่เรียกว่า ชุมชนเลสเบียน (Lesbian's Community)

(Stanley, 1996, p. 42) จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ความสงสาร เห็นอกเห็นใจของนงค์ที่มีต่อ บุญมี ไม่เกินความเป็นจริงนัก เพราะปัจจุบันบุญมียังคงต้องรับภาระรับผิดชอบภายในพื้นที่ครัวเรือน ทั้งด้านอาหารการกิน และการเงิน ที่มีต่อสมาชิกครอบครัว ทั้ง 8 คน ไม่ว่าจะเป็น วาส เลสเบี้ยนคนสนิทที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่, เมย์ ลูกสาว, นัท คนรักของลูกสาว กอล์ฟ หลานชายอดีตสามี, ฟ้า คนรักของหลานชาย, ฟลุ๊ค เฟิร์น ลูกชายและลูกสาววัย 7 ขวบ 5 ขวบ ของกอล์ฟกับฟ้า ด้วยตัวคนเดียว บุญมีระบายถึงความเครียดให้ผู้วิจัยฟังว่า “บางทีมันหมุนเงินไม่ทัน ไหนจะแก๊สเติม ไหนตู้เย็นนี้เสียอีกแล้ว ไหนจะนู่นไหนดนี่ รุมนี้หมดใจ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561) โดยเฉพาะเมย์ผู้เป็นลูกสาว ที่มักใช้จ่ายเงินที่ได้จากการทำงานไปกับการเล่นไพ่ และแชร์จนเกิดเป็นหนี้สิน ส่งผลให้บุญมีผู้เป็นแม่ต้องเป็นฝ่ายทำหน้าที่รับผิดชอบ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “ไอ้เมย์มันเล่นแชร์ นี่ไม่ได้ว่าลูกนะ เล่นไปได้ใจของไอ้จิตรสามมือ สามมือ วิกละสามพัน แล้วมันเปียไปแล้วแปดร้อย ส่งวิกละสามพันแปด ผลสุดท้ายไอ้เมย์ไม่ส่งมาค่านี้ ลองคิดดูดิบางทีนี้เครียด บางทีเราหมุนเงินไม่ทัน ก็ต้องจ่ายให้มันไป” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

เมย์ยังตัดสินใจแต่งงานกับนัทแฟนหนุ่ม ที่สมองได้รับการกระทบกระเทือนจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ โดยไม่ฟังคำทัดทานของบุญมีผู้เป็นแม่ ทำให้บุญมีต้องนำเงินเก็บที่ได้จากการทำงานของตน เป็นจำนวนเงินกว่า 800,000 บาท จัดงานแต่งงาน รวมถึงซื้อบ้านให้ลูกสาวและแฟนหนุ่มอาศัยอยู่ในชุมชน แต่หลังจากนั้นเป็นเวลา 2 ปี ทั้งสองก็ได้เลิกรากัน และก่อหนี้สิน เป็นจำนวนกว่า 100,000 บาท การแต่งงานครั้งนี้ ได้สร้างความยากลำบากทางเศรษฐกิจให้บุญมีเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เธอมีฐานะทางการเงินที่ยากจนลง บุญมีเล่าว่า

ตอนแต่งงานมันหมดเยอะ นี่หมดเงินสดไปแปดแสน แล้วก็ทองอีก ข้อมืออีก เมย์เอาเงินนี้จัดเอง มันไม่บอกสักคำ เป็นหนี้แล้วเราต้องควักเงินเราใช้มัย ค่าโต๊ะจีนไง ค่าโต๊ะจีนนะ จริง ๆ ผู้ชายต้องออกด้วย เพราะว่าโต๊ะจีนญาติเขาก็มี ผลสุดท้ายเราออกหมดเลยมัย นี่บอกไอ้เมย์อย่าแต่ง ๆ หมอเขาถูกไว้กูจะหมดตัว เพราะลูกนะ นี่ก็เฉยซี่เกียจพูดแล้ว เหนื่อย บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

นงค์ที่เริ่มสนิทสนมกับบุญมี เมื่อทราบถึงสถานการณ์ดังกล่าว ก็ได้ตัดสินใจพูดคุยกับ เมย์แทนบุญมี เพื่ออธิบายถึงความเครียด อีกทั้งความอึดอัดใจของบุญมีซึ่งเป็นแม่ ให้เมย์ได้รับรู้ บุญมีเล่าว่า “ฟิ่งค์ดำ เรียกไอ้เมย์มาดำ มึงไปยุ่งอะไรกับแม่มึงนักหนา แล้วมันบอกฟิ่งค์เป็นอะไรมาดำ หนูเรื่องอะไร ทำไมกูสอนมึงผิดมัย มึงทำแม่มึงเกินไปแล้ว” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

ความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพระหว่างนงค์กับบุญมี ที่เกิดขึ้นจากความเห็นอกเห็นใจ การแบ่งปันอารมณ์ความรู้สึก (Sharing Emotion) ไปจนถึงประสบการณ์ชีวิตร่วมกัน โดยเฉพาะ

สถานการณ์กดดันภายใต้บทบาทแม่ในครอบครัวต่างเพศ ที่สร้างความตึงเครียดและเจ็บปวดให้แก่คนทั้งคู่ จึงพัฒนาเป็นความรัก โดยที่การสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะเอาชีวิตรอดจากแรงกดดันในครอบครัวต่างเพศที่คนทั้งคู่ ผ่านการหาตำแหน่งแห่งที่แบบใหม่ของตน

ในมุมมองเลสเบี้ยนเฟมินิสต์ (Lesbian-Feminism) สถาบันครอบครัวต่างเพศ ที่ทำให้ผู้หญิงต้องแบกรับบทบาทเมียและแม่ เป็นพื้นที่ที่เอารัดเอาเปรียบชีวิตของผู้หญิงจำนวนมาก งานของเชอเซียร์ แคลฮอน (Cheshire Calhoun) (2002) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นการเมืองในครอบครัว อธิบายว่า ครอบครัวเป็นพื้นที่แรก ที่สร้างความไม่ยุติธรรมทางเพศ ที่ส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะที่เป็นรองและพึ่งพิงผู้ชาย ด้วยการให้พวกเธอสร้างผลผลิตและเป็นแรงงานในการสืบพันธุ์ เพราะภายในครอบครัวผู้หญิงต้องหน้าที่ภรรยาและแม่ ผ่านเลี้ยงดูเด็กและทำงานในครัวเรือน เลสเบี้ยนเฟมินิสต์จึงให้ความสำคัญกับการวิพากษ์โครงสร้างครอบครัวแบบรักต่างเพศ ว่าเป็นพื้นที่ที่ให้อำนาจกับผู้ชายให้สามารถควบคุมผู้หญิงผ่านตำแหน่งแห่งที่ดังกล่าวได้ แนวคิดเลสเบี้ยนเฟมินิสต์ จึงมีเป้าหมายในการต่อต้านระบบชายเป็นใหญ่และอุดมการณ์การเป็นแม่ ด้วยการเสนอแง่มุมใหม่ในการใช้ชีวิต เพื่อให้ผู้หญิงเชื่อมโยงกับผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่อยู่นอกครอบครัว และสร้างความเป็นชุมชนของผู้หญิงหรือเลสเบี้ยนด้วยกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชาย

การประกอบสร้างความสัมพันธ์ใหม่ของนงค์ที่มีต่อบุญมี จึงไม่เพียงทำให้เธอมีอัตลักษณ์ เพศสถานะ เพศวิถีที่เลื่อนไหล ทั้งการเป็นเลสเบี้ยน และรักต่างเพศ ตามแต่สถานการณ์ของชีวิตและบุคคลที่เธอสร้างความสัมพันธ์ด้วย แต่ยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมในวิถีทางของเลสเบี้ยน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกดขี่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ผ่านการสร้างที่ทางแบบใหม่ ที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมร่วมกัน แต่จากการลงสนามผู้วิจัยกลับพบว่า นงค์มักจะเรียกบุญมีว่าเมีย และแสดงอาการหึงหวงเมื่อมีชายคนอื่นมาชอบพอเธอ อันมีลักษณะของคู่ความสัมพันธ์ที่ไม่แตกต่างจากชายหญิง

หลังจากที่นงค์กับบุญมีได้รับรู้ว่าต่างฝ่ายต่างชอบพอกัน ก็ทำให้ทั้งคู่มีความใกล้ชิดกันเพิ่มขึ้น พร้อมกับการให้ความช่วยเหลือจนเจือเรื่องอาหารการกินของบุญมีที่มีต่อนงค์ในสถานะสามีที่มากขึ้นตามลำดับ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “ไปซื้อปลาก็เอามาอย่างที ห้ากิโลสิบกิโล กิโลร้อยห้าสิบสามโล ปลาอีกห้าโล เราทำกินที่บ้านเรา ก็ตัดแบ่งไปให้บ้านเขา” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

นอกจากการแบ่งปันอาหารจากครัวของเธอไปให้นงค์กินยามขาดแคลนแล้ว บุญมียังรับหน้าที่เป็นแม่ครัว คอยทำอาหารตามความต้องการของแดงสามีของนงค์ด้วย

เขาบอกว่าอยากกินกุ้งก็ให้ไอ้เมียไปซื้อมา ก็ไปทำให้เขากิน ทำอะไรก็ตกไป เดี่ยว
 ตำน้าพริกเผื่อตาแดงบ้างนะ ตาแดงชอบกินน้ำพริก ทำน้ำพริกไปให้ มีผักเราก็กิน
 ไป บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

ผู้วิจัยพบว่า นางยังคงฝากฝังเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม ไว้กับบุญมีอย่างบ่อยครั้ง
 เมื่อยามที่ตนต้องเดินทางไปอบรมต่างจังหวัด หรือแม้แต่ช่วงที่กำลังเล่นการพนัน และมาจากการดื่ม
 แอลกอฮอล์อย่างหนัก ที่นงค์มักจะขอให้บุญมีดูแลลูกและสามีแทนตน เนื่องจากไม่สามารถทำหน้าที่
 แม่และเมียได้ ซึ่งการแบกรับบทบาทในพื้นที่ครัวเรือนของบุญมีแทนนงค์ สะท้อนให้เห็นถึงการแบ่ง
 งานตามเพศสถานะและเพศวิถี ในฐานะความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาของคนทั้งคู่ได้เป็นอย่างดี
 ดังคำบอกเล่าของบุญมีที่ว่า “ฝากไว้ ก็หาข้าวให้กิน แม่มันไม่อยู่บางทีมา ทำไข่เจียวราดข้าวให้
 บางทีก็ทำหมูหวานที่บ้านไปให้ งานนี้แล้วก็ไข่เจียวแล้วก็ต้มจืด เออ ตอนยายนงค์ไม่อยู่ก็ทำให้
 ตลอด” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

เมื่อสอบถามถึงเหตุผลที่บุญมีคอยทำหน้าที่ดูแลสมาชิกครอบครัวของนงค์ เธอกล่าวว่า
 “เขารักใครเราก็รักด้วย มันรักใจก็ห่วงไปหมด” คำกล่าวของบุญมี สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความรักที่
 เชื่อมโยงกับอุดมคติทางเพศสถานะของผู้หญิงที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่ต่อบุคคลอื่น ด้วยการเอาใจใส่ไป
 ยังเครือญาติหรือบุคคลที่คนรักให้ความสำคัญอยู่ก่อนหน้า (Glenn, 1994, p. 6) ดังเช่นความห่วงใยที่
 มีต่อปากท้องของแดง เต่า หยก และบอล อันเป็นสมาชิกในครอบครัวของนงค์ซึ่งมีสถานะเป็นคนรัก
 ของเธอ

งานของมาร์จอรี แอล. เดวอลต์ (Marjorie L. DeVault) (1994) ที่ศึกษาคุณลักษณะ
 ของผู้หญิงที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่สมาชิกครอบครัว ชี้ว่า คุณลักษณะดังกล่าวของผู้หญิงเชื่อมโยงกับ
 อารมณ์ความรู้สึก อันเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นหญิง (Femininity) โดยผู้หญิงจะทำ
 หน้าที่ก่อรูปหรือเติมเต็มความเป็นครอบครัว หรือที่เธอเรียกว่า Feeding a Family ผ่านงานหรือ
 กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ครัวเรือน (Caring Work or Unpaid Work of Caring for Others) ตาม
 บทบาททางเพศที่ยังคงสร้างสถานะที่เป็นรองแก่ผู้หญิงในพื้นที่ครอบครัว เช่นเดียวกับความห่วงใย
 ของบุญมีที่มีต่อชีวิตนงค์ในฐานะสามี ที่ขยายขอบเขตไปยัง แแดง เต่า หยก และบอล ที่กลายเป็น
 ภาระหน้าที่ที่หนักอึ้งในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยพบว่า การดูแลนงค์ของบุญมีไม่เพียงเกิดขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึก แต่ยังอยู่บน
 พื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลตอบแทนที่มีซึ่งกันและกัน ที่ทำให้ความสัมพันธ์ยังคงดำรงอยู่ได้ เพราะ
 บุญมีไม่เพียงทำหน้าที่ดูแลจัดหาอาหารการกินให้แก่นงค์และครอบครัวอยู่ฝ่ายเดียว หลายครั้งเธอก็
 ได้รับการดูแลเอาใจใส่เรื่องปากท้องจากนงค์และแดงสามีของนงค์ ที่คอยชักชวนเธอไปกินอาหารที่
 บ้านด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า

บางทีเขาก็มีกับคงกับข้าว ตาแดงหาปลา มา นี่ก็ทำกินด้วยกัน ทอดปองทอดปลา กินด้วยกัน เขาเรียกเรากินที่บ้าน บางทีนี่ไม่หุงหรือทอดนึ่ง มาหุงนี่ แล้วนี่ไปกินคนเดียว ตาแดงก็ซื้อกับคงกับข้าวมา เขาก็เรียกกินข้าวเร็ว นี่ก็มากิน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การกินอาหารร่วมกันระหว่างบุญมี นงค์ แดงอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาเสมือนกับสมาชิกครอบครัวเดียวกัน ต่างสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งปันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างเธอกับครอบครัววงศ์ ที่เกิดขึ้นจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ด้วยการประกอบสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีเพื่อขึ้นความอยู่รอดทางสังคม (C O'Reilly and A Gordon, 1995, p. 7) ระหว่างคนทั้งสาม ซึ่งหลังเสร็จจากการกินอาหารผู้วิจัยพบว่า บุญมี นงค์ และแดงก็ได้ใช้เวลาในการนั่งพูดคุยร่วมกันจนถึงช่วงกลางคืน โดยมีบุญมียังคงทำหน้าที่คอยดูแลปรนนิบัติคนทั้งคู่เป็นอย่างดี บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เมื่อคืนนี้อีขวดนี้ (ยาตอง-ผู้วิจัย) นี่ก็รินให้ แกก็กินสองคนกับผัวแก ก็รินให้ตาแดงแก้ว ยายนงค์แก้ว แล้วมันก็นั่งขัดกันสองคน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2560)

การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันของคนทั้งสาม ก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์สนทนากล้าชิดต่อกันเพิ่มมากขึ้น บุญมีไม่เพียงทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่เรื่องปากท้อง ด้วยการจัดหาอาหารการกินให้แก่ นงค์ แดง เต่า หยก และบอลแล้ว ผู้วิจัยพบว่า เธอยังทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนคอยดูแลจัดการงานบ้านแทนนงค์ ไม่ว่าจะเป็น ล้างจาน ปิดกวาดเช็ดถู กรอกน้ำ หรือแม้แต่การซักเสื้อผ้า ที่นอน หมอนมุ้ง อันเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวของนงค์และสมาชิกครอบครัว ยามเมื่อนงค์เรียกหา ในช่วงเวลาที่ไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้

การให้ความช่วยเหลือในสถานะสามี ที่ขยายขอบเขตไปยังสมาชิกครอบครัวของ นงค์ อย่าง แดง เต่า หยก บอลลูกชายทั้งสาม ได้สร้างความใกล้ชิดอันเป็นสายสัมพันธ์ของบุญมีที่มีต่อสมาชิกครอบครัวของนงค์อย่างแนบแน่น ทำให้เต่า หยก บอล ปฏิบัติต่อเธอเสมือนกับเครือญาติในครอบครัว จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า เมื่อทั้งสามหิวหรือเกิดอาการเจ็บป่วย บุญมีจะได้รับรู้เรื่องราวดังกล่าวเป็นคนแรก พร้อมกับทำหน้าที่จัดหาอาหารการกิน หรือแม้กระทั่งพาพวกเขาไปหาหมอ

มีอะไรมันบอกนี่หมดไอ้บอล ไอ้หยก ไอ้เต่า ไอ้บอลบอกปามีถ่ายออกมาเป็นเลือด นี่ไม่บอกพ่อบอกแม่มัน เหยย พามันไปหาหมอมันถ่ายออกมาเป็นเลือด มันไม่บอกแม่มันนะ บอกนี่ มันไม่สบาย เราพาไปหาหมอ แล้วก็นั่งเช็ดตัวให้ แม่มันไม่อยู่มันไปประชุม ก็โทรมา น้องไอ้บอลละ อ้อ หนูเช็ดตัวอยู่บนบ้านเนี่ย เออ นั่งอยู่กับมันตัวมันร้อน เช็ดตัวให้มันทีให้กินยาอะไรคุณนะ ไอ้หยกนี่ก็นั่ง คุยกับนี่ มันสนทนอยู่คนเดียว กินอะไรมันก็บอก ทำให้กินหน่อยสิ ไหนจะไอ้เต่าอีก ดูหมดแม้กระทั่งคน

พิการ ไฉ่เต๋ามันเอาแต่นี้เลย กับคนอื่นมันไม่เอาอะ มันกระตือรือร้นใส่ มันเอาคนนี้
เดียว บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การให้ความสำคัญกับความเจ็บป่วยและอาหารการกินของบุญมีที่มีต่อเต๋า หยก บอล ลูกชายทั้งสามของนงค์ ไม่ต่างจากการดูแลเอาใจใส่ (Nurturing and Caring) ของแม่ที่มีต่อลูก ไม่ว่าจะ
จะเป็น การให้ความรัก, ความอบอุ่น และการช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก ดังนั้น การประกอบสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับเต๋า หยก บอล นี้ จึงค่อย ๆ บ่อนเซาะนิยามความสำคัญของครอบครัว
ทางสายเลือด ให้กลายเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่เต็มไปด้วยสมาชิกอันหลากหลายที่ทุกคนต่างดูแล
ห่วงใย และเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ผ่านการใช้เวลาในชีวิตประจำวันร่วมกัน ในฐานะตัวแทนครอบครัว
(Substitute Family) ในกรณีนี้คือการที่บุญมีทำหน้าที่แม่แทนนงค์ การประกอบสร้างความสัมพันธ์
ครอบครัวแบบใหม่ที่มีเหมือนกับครอบครัวชีววิทยานี้ เป็นสิ่งที่เคธ เวสต์ตัน (Kath Weston)
นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Families We Choose: Lesbians, Gays,
Kinship เรียกว่า เครือญาติหรือครอบครัวเชิงจินตนาการ (fictive family or fictive kinship)
(Weston, 1997, p. 57) อันเป็นรูปแบบความใกล้ชิดทางความสัมพันธ์ที่คนทั้งสี่มีร่วมกัน

ซารา รัดดิก (Sara Ruddick) (1989) นักปรัชญาเฟมินิสต์ ได้เปรียบเทียบพฤติกรรม
การดูแลเอาใจใส่ ที่บุคคลหนึ่งมีให้แก่บุคคลอื่นว่า มีรากฐานมาจากจริยธรรมแห่งการดูแล (ethic of
care) อันหัวใจสำคัญของคุณลักษณะการเป็นแม่ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก ผ่านกิจกรรม
และแบบแผนในการดูแลต่าง ๆ อันแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในแต่ละวันของชีวิต หรือที่เธอ
เรียกว่า maternal practice โดยคนที่ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทางชีววิทยา แต่
เป็นแม่ทางสังคมที่ทำหน้าที่รับผิดชอบและให้การดูแลชีวิตของเด็ก ที่เกิดขึ้นจากความห่วงใยและ
ความเห็นอกเห็นใจต่อความทุกข์ยากของผู้อื่น อันเชื่อมโยงอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกระหว่างผู้ดูแลและ
ผู้รับการดูแลที่ถูกสร้างขึ้นในแต่ละวัน (Casas-Cortés, 2009, p. 438)

การฝากฝังลูกชายทั้งสามของนงค์แก่บุญมีหญิงคนรัก ที่เกิดขึ้นยามขาดแคลนซึ่งปัจจัย
ทางเศรษฐกิจที่มีต่อการเลี้ยงดูลูก ด้วยการให้เธอรับบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ อย่างการหุงหาอาหาร
หรือดูแลเด็กทั้งสามยามเจ็บป่วยแทนตน จึงเป็นเสมือนยุทธศาสตร์ที่มีขึ้นเพื่อเอาตัวรอดจากภาวะ
รับผิดชอบที่มีต่อการเป็นแม่ของนงค์ที่ไม่อาจทำได้ ด้วยการแบ่งปันรายได้ ทรัพยากร และร่างกาย
ของบุญมีมาเพื่อทดแทนหน้าที่แม่ให้แก่เต๋า หยก บอล ลูกชายทั้งสามในครอบครัวรักต่างเพศแทนตน

การดูแลเอาใจใส่เต๋า หยก บอล ลูกชายนงค์ของบุญมี สอดคล้องกับแนวคิดของ เชลลีย์
เอ็ม. ปาร์ค (Shelley M. Park) (2014) ที่วิพากษ์วิธีคิดเรื่องแม่ ความเป็นแม่ และอุดมการณ์การมีแม่
คนเดียว เธอชี้ว่า ความเป็นแม่ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางชีววิทยา เป็นสิ่งที่กีดกันการเป็นแม่แบบอื่น
ในครอบครัว เช่น การมีแม่หลายคน (Polymaternalism) ที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยงดูลูกร่วมกันของ
คู่รักเลสเบี้ยน (Sharing Mother) ในฐานะแม่ทางชีววิทยาและแม่ทางสังคม ที่เรียกว่า แม่ควีร์

(Queer Mothers) ในกรณีนี้คือการเลี้ยงดูเดา หยก บอล ร่วมกันระหว่างนงค์กับบุญมี ที่เคลื่อนไปสู่การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ซึ่งความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ ได้ก่อให้เกิดเป็นการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การแบ่งงานตามเพศสถานะ (Gender Division of Labor) ระหว่างนงค์กับบุญมี ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ยังคงดำเนินต่อไปได้

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงนงค์ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุญมี แต่ขณะเดียวกัน นงค์ก็ยังคอยทำหน้าที่ช่วยเหลือบุญมีในสิ่งที่ตนสามารถทำได้ เช่น ด้านงานช่าง ไม่ว่าจะเป็น การตรวจสอบ ซ่อมแซม และดูแลอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้านของบุญมี ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “ใส่หลอดไฟ เขาขึ้นใส่ให้เอง ทำบ้าน เขาก็ยิ้มสวัสดีให้ทำอะไรให้ แล้วก็เทปูนเสาบ้าน เทปูนพื้นห้องน้ำ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

บทบาทหน้าที่ของนงค์ต่อบุญมีภายใต้ครอบครัวเลสเบี้ยน จึงแสดงให้เห็นถึงการนำเสนอถึงคุณลักษณะความเป็นชาย (Masculinity) ของนงค์ที่เกิดขึ้นภายในความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ ซึ่งไม่เพียงการช่วยเหลือด้านงานช่าง เพราะนอกจากนี้ในสนาม ผู้วิจัยพบว่า นงค์ยังทำหน้าที่คอยตัดขนสุนัข และสร้างบ้านสุนัขให้แก่บุญมีอีกด้วย การช่วยเหลือของนงค์ต่อบุญมี สะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาบทบาททางเพศสถานะแบบผู้ชายของนงค์มาปฏิบัติใช้ภายใต้ครอบครัวเลสเบี้ยน โดยเฉพาะการที่บุญมีบอกเล่าถึงพฤติกรรมเจ้าชู้ของนงค์ ด้วยความอารมณ์ดี ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับนงค์ที่มีลักษณะยืดหยุ่น ไว้เนื้อเชื่อใจ ด้วยเป็นความรักความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นบนสถานการณ์ความเป็นจริงของชีวิต ดังเช่นความเข้าใจถึงการมีอัตลักษณ์และเพศวิถีอันหลากหลายของนงค์ ระหว่างการเป็นเมีย แม่ และสามีของเธอ ที่สลับเปลี่ยนไปแต่ละช่วงเวลา แม้ว่าในบางครั้งพฤติกรรมและอุปนิสัยส่วนตัวของนงค์ผู้เป็นสามีหรือคนรัก จะนำมาซึ่งการโกรธเคืองของเธอ

แม้อัตลักษณ์ เพศสถานะ และเพศวิถีอันหลากหลายระหว่างของนงค์ ระหว่างการเป็นเลสเบี้ยนและคนรักต่างเพศ จะไม่ลงรอยกับบรรทัดฐานทางเพศในสังคม แต่ทว่า สิ่งเหล่านี้กลับไม่ได้สร้างความขัดแย้งระหว่างคนทั้งคู่ ในทางตรงข้ามคำกล่าวของนงค์ กลับชี้ให้เห็นถึงแง่มุมความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบุญมีที่เต็มไปด้วยความเป็นปกติของชีวิต อันไม่แตกต่างจากความเป็นครอบครัวหรือคู่รักชายหญิงโดยทั่วไป ในแง่นี้ การก้าวเข้ามาของบุญมีภายในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ จึงไม่เพียงเป็นฝ่ายในการให้ความช่วยเหลือต่อนงค์ด้วยการแบ่งเบาภาระหน้าที่ผ่านการเป็นเมียและแม่ตัวแทน (Substitute Mother and Wife) แต่ขณะเดียวกัน เธอยังได้รับการเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจ อันได้แก่ ความรัก ความเอาใจใส่ และความห่วงใยจากนงค์ในฐานะคนรักเช่นเดียวกัน

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า การนิยามอัตลักษณ์ทางเพศของนงค์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นอยู่พื้นที่ ช่วงเวลา และบุคคลที่เธอปฏิสัมพันธ์ด้วย เมื่อเธอนั่งอยู่ภายในบ้านกับ

บอลลูกชายคนเล็ก นงค์จะบอกเล่าตัวตนของเธอผ่านความทุกข์ยากของการเป็นแม่ที่ขาดความช่วยเหลือจากแดงผู้เป็นสามี ในทางตรงกันข้าม เมื่อนงค์ใช้เวลาอยู่กับบุญมี เธอก็จะมีท่าทีแบบผู้ชาย และบอกเล่าตัวตนผ่านการหยอกล้อหรือแสดงออกซึ่งความหึงหวงบุญมีในฐานะภรรยา เงื่อนไขความสัมพันธ์ทางเพศอันทับซ้อนเหล่านี้ ส่งผลให้อัตลักษณ์ของนงค์ขึ้นอยู่กับทางเลือกที่จะแสดงออกผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงบุญมีทำหน้าที่ดูแลนงค์และแดง เต่า หยก และบอลเพียงเท่านั้น แต่เธอยังทำหน้าที่ดูแลวาส เลสเบี้ยนวัย 66 ปี ที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเธอเป็นครอบครัว แม้ช่วงเวลาก่อนหน้า วาสจะโกรธเคืองเธอที่หันไปสร้างความรักความสัมพันธ์กับนงค์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ป้าเขาไม่พอใจมาก ที่ไปรักกับยายเล็ก อาละวาดใหญ่โต” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

แต่ในช่วงเวลา 1 ปี ที่ผ่านมา วาสป่วยด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย สาเหตุมาจากการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนัก ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามปกติ บุญมีจึงต้องรับหน้าที่หลักในการดูแลกิจวัตรประจำวันของวาส ทั้งเรื่องอาหารการกิน อย่างการจัดเตรียมอาหารอ่อนอย่าง โจ๊ก ข้าวต้มช่วงเช้า อาบน้ำพร้อมกับทำความสะอาดถุงทวารเทียมช่วงกลางวันและเย็น และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลวาส จนต้องหยิบยืมเงินจากน้องสาว มาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปพบแพทย์ของวาสแต่ละวัน ขณะที่เครือข่ายทางสายเลือดของวาสกลับปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือ “แกไปหาหมอกี่ตี่น้องนี่ตลอด วันนั้นไปแก้วัน ก็ตี่แกพัน นี่คือวันละพันคือค่ารถอย่างเดียว ไม่ได้กิน บอกป้าหนูเป็นหนี้เขาเยอะนะ เป็นหนี้้องนี่ ทางญาติป้าเขาไม่ออกอะไรเลย” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การดูแลเอาใจใส่ของบุญมีที่มีต่อวาส ผ่านการให้ความช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน จึงเป็นความรักที่เกิดจากการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน ที่ความผูกพันของคนทั้งคู่ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของความ เป็นเครือญาติรูปแบบใหม่ ที่ไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกันทางกฎหมายและสายเลือด หากแต่เป็นห่วงใยต่อกัน พร้อม ๆ กับการชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงเช่นบุญมี ในฐานะผู้ให้การดูแล (Caregiver) คนแก่ คนป่วย หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อันเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว (DeVault, 1994, p. 1) แม้ว่าในความเป็นจริง บุญมีจะต้องนำเงินจากอดีตสามี (พ่อของเมย์) และนงค์ที่ได้จากการเล่นการพนัน และแชร์มาหมุนจ่าย มาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของวาส ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “เงินเราขาดมือบางทีเราก็ดึงยายนงค์ บางทีสองพันสามพัน อย่างวันนั้นสั่งยา สั่งยาไปสามพันสี่สิบบาท บางมีหมุนไม่ทัน” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การวิธีการดิ้นรนหาเงินมาดูแลวาสยามเจ็บป่วยของบุญมี จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเลือนไหลทางเศรษฐกิจระหว่าง นงค์ บุญมี วาส ภายในครอบครัวเลสเบี้ยนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการดูแล

ให้ความช่วยเหลือ ทั้งเรื่องรายจ่ายและการเอาใจใส่ต่อการใช้ชีวิตประจำวันของวาสอย่างเต็มกำลังของบุญมี เชื่อมโยงอยู่กับแง่มุมของการพึ่งพาอาศัยหรือการตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocity) (Falk & Fischbacher, 2005, p. 294) อันเกิดขึ้นระหว่างคนทั้งคู่อย่างใกล้ชิด เพราะช่วงเวลาก่อนหน้า วาสมีสถานะเป็นเพื่อนของอดีตสามีบุญมี เข้ามารับบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว เพื่อทำหน้าที่หาเลี้ยงเธอกับแม่ผู้เป็นลูกสาว หลังจากบุญมีตัดสินใจแยกทางกับสามี และประสบปัญหาความขาดแคลนทางการเงิน ในแง่นี้ การดูแล เอาใจใส่ และให้ความช่วยเหลือของบุญมีที่มีต่อวาสมามเจ็บป่วย จึงเป็นรูปแบบความสัมพันธ์แบบสะท้อนกลับที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่เป็นผู้ให้และผู้รับระหว่างกันภายในครอบครัว (Weston, 1997, p. 60) เพื่อตอบแทนซึ่งความสัมพันธ์เฉพาะของคนทั้งคู่ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า

เขาก็ทำให้เราเนาะป้านะ เขาก็เหนื่อยกะเรา ตอนทำงานเขาก็ให้เงิน เขาก็ช่วยเหลือเรา กับคงกับข้าวเราก็ไม่เหนื่อย ผ้าเขาก็ซัก ลำบากกับนี้เยอะนะป้าตอนนั้น เขาทำงาน นี่ไปคลอดไอ้แม่เขาไปเรื่อนะ เขาเลี้ยงนีนะ ไปเรือเอาเงินมาให้ซื้อ กับข้าวซื้ออะไร ก็ดูแลนี่ตลอด ได้เงินมาให้หมดทุกบาททุกสตางค์ คน ๆ นี้ไม่เคยเก็บยื่นให้หมด เกือบสามสิบปีที่อยู่กันมา แกร็กนีนะ แกจะไม่ให้ทำอะไรเลยนะ แกจะเป็นฝ่ายทำนะ ตอนแกไม่เป็นอะไร ข้าวปลาไม่ต้องหุงเลย บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การให้ความช่วยเหลือภายใต้บทบาทหน้าที่แบบผู้ชายในฐานะผู้หาเลี้ยงบุญมีกับแม่ย์ พร้อมกับการดูแลเอาใจใส่ของวาส เป็นระยะเวลาานกว่า 30 ปี ส่งผลให้ความใกล้ชิดและความผูกพันระหว่าง วาส บุญมี และแม่ย์ ค่อย ๆ ก่อรูปเป็นครอบครัวเลสเบียน ที่แม้จะไม่ได้เกิดจากความสัมพันธ์ทางกฎหมายและสายเลือดที่มีร่วมกัน อันเป็นนิยามครอบครัวรูปแบบเดิม แต่เกิดขึ้นจากความรัก, ความเอาใจใส่, และการให้ความช่วยเหลือกันยามทุกข์ยาก ซึ่งเป็นสิ่งที่เคธ เวสต์ตัน (1997) เรียกว่า ครอบครัวเชิงจินตนาการ (Fictive Family) หรือครอบครัวทางเลือก (Choose Family) อันความสัมพันธ์คล้ายคลึงกับครอบครัวและเครือญาติเสมือนจริง ที่มีขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทดแทนสิ่งที่ครอบครัวทางสายเลือดไม่สามารถที่จะให้ได้ โดยเฉพาะในกรณีของวาส ที่เลี้ยงดูและมอบความรักให้แก่แม่ย์เสมือนกับลูกสาวคนหนึ่ง ดังคำกล่าวของวาสที่ว่า “ก็มองเหมือนลูก ก็เลี้ยงมันมา ลูกคนเดียว” วาส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560) สอดคล้องกับคำกล่าวบุญมีที่ว่า “เขาเลี้ยงนี่มา และก็เลี้ยงไอ้แม่ย์มา รักไอ้แม่ย์มาก นี่ดำไม่ได้นะ แกจะออกรับหมด รักเหมือนลูก” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การช่วยกันเลี้ยงดูแม่ย์ระหว่างบุญมีกับวาส จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวร่วมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง ที่เรียกว่า ครอบครัวเลสเบียน โดยความผูกพันทางใจที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวร่วมกันของคนทั้งสาม สะท้อนผ่านการแสดงออกซึ่งความห่วงใยของบุญมีกับแม่ย์

ที่มีต่อवास ยามที่ต้องเข้ารับการผ่าตัดเป็นจำนวนสองครั้ง หลังจากตรวจพบก้อนมะเร็งที่บริเวณลำไส้ใหญ่ และเกิดอาการทรุดหนัก ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า

มันเข้าห้องผ่าตัดสองครั้ง ครั้งนี้เอามันออกไม่ได้ มันทับลำไส้ ก็ผ่าอีกรอบ แกก็มานอนกูไม่รอดวะ บอกป้ารอดดิ ไอ้เมย์ร้องไห้ก็ร้องไห้ หมอบอกเข้าผ่าอีกรอบ ก็ตายแล้วเนอะ แกก็ร้องไห้ นี่ก็ร้องไห้ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

การต้องดูแลงค์ แดง เต่า หยก บอล พร้อม กับการดูแลवासที่เจ็บป่วยไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในแต่ละวัน ไม่เพียงทำให้บุญมีเกิดความเครียดและเหนื่อยล้า จากการแบกรับรับผิดชอบที่เกินขีดจำกัดของตน ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “เหนื่อย มีป้า นี่อีก บางทีมันเครียด อะไรก็มาลงที่เราหมด” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) จนเจ็บป่วยจากโรคความดันสูง แต่การเลือกที่จะรักษาไว้ซึ่งสถานะความสัมพันธ์อันซับซ้อนดังกล่าว ด้วยการให้ความช่วยเหลือแก่คนทั้งคู่ออย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ยังส่งผลต่อการต้องเผชิญหน้ากับอคติมายาคติ อันมีรากฐานมาจากบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ (Heteronormativity) และระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) จากคนในชุมชนที่มีต่อเพศวิถีของเธอ ผ่านการถูกตีตราว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศแบบ “สามคนผัวเมีย” ที่ทับซ้อนระหว่างนงค์กับवासในช่วงเวลาเดียวกัน ที่ต่างส่งผลเชิงลบแก่บุญมีอย่างต่อเนื่อง

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า วาสถูกเข้าใจจากคนในชุมชนว่า มีสถานะเป็นสามีหรือคนรักของบุญมี เนื่องจากทั้งคู่อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานกว่า 30 ปี โดยवासมักแสดงออกซึ่งความห่วงหวงบุญมีทุกครั้งเมื่อเธอใช้เวลาอยู่ร่วมกับนงค์ ความสัมพันธ์ที่คลุมเครือดังกล่าว ทำให้นงค์ซึ่งมีสถานะเป็นสามีบุญมีเกิดความขัดแย้งกับवास จนกระทั่งนำมาสู่การตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงความสงสัยของนงค์ว่า

เขาคำนวณว่าน้องมีอะไรกันกับป้าหรือเปล่า บอกไม่มี หนูรักป้าอีกอย่างหนึ่งคือว่านับถือเขา ที่เขาเลี้ยงเรามา เขานอนกอดนี่ก็จะปัดมือออก ไม่เอาหนูร้อนอย่ามากอด แต่ยายนงค์กอดร้อนยังงี้ก็กอดได้ คนมันรัก บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

การที่บุญมีถูกมองว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศทั้งกับนงค์และवास ส่งผลให้เธอถูกต่อว่าตีตราจากคนในชุมชนว่าเป็น “ผู้หญิงที่มีวุ่นในเรื่องเพศและมีความสัมพันธ์แบบไม่เลือกหน้า” อันสร้างแรงกดดันในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับนงค์ที่พบเจอกับการต่อต้านขัดขวางจากนิต และกาญจน์ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “ไปตามอาละวาดยายนงค์ถึงบ้าน ทั้งไอ้ นิต ไอ้กาญจน์ลงไปด่ายายนงค์หมด บอกเป็นผู้หญิงจะมาเป็นทอมอะไรตอนนี้” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561) รวมถึงเมย์ผู้เป็นลูกสาว ที่ไม่เห็นด้วยกับการที่บุญมีผู้เป็นแม่มีความสัมพันธ์กับนงค์ แม้ว่าในอดีต

ตนเองจะเคยมีความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนหรือหญิงรักหญิงก็ตาม “ไอ้เมย์มันบอกว่าจะมารักแม่หนูได้ ยังไง เลิกเสียเลยนะ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

มุมมองของนิต กาญญ เพื่อนสนิทในกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อความเข้าใจของคนในสังคมที่มองว่า เพศวิถีหรือรสนิยมทางเพศของบุคคลเป็นสิ่งมั่นคงถาวร ไม่สามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงได้ จากพื้นฐานความเข้าใจดังกล่าว จึงทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ถูกตั้งคำถามจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะกับบงกชที่มีบทบาททั้งการเป็นเมียแดง แม่ของเต่า หยก บอล และสามีของบุญมี ขณะฝ่ายของบุญมี เลือกที่จะต่อรองความรักความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบงกชที่ถูกต่อต้านห้ามปรามจากบุคคลรอบข้าง ด้วยการบอกว่าเป็นการตัดสินใจส่วนตัว และเป็นความรักที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึกไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า “นี่ว่าทุกคนมันขึ้นอยู่กับฐานะจะมาด่าเขาไม่ได้ มันเรื่องของกูไม่ใช่เรื่องของมึง มึงไม่เป็นบ้างก็แล้วไป อีเหี้ย คนเรามันเลือกเกิดได้หรือมันเป็นไปแล้ว กูรักไปแล้ว แล้วจะทำไม” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยน ไม่ได้เป็นที่ต่อต้านจากคนในชุมชนมากเท่าความสัมพันธ์แบบหลายผัวหลายเมีย ที่นงคียังคงมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ และบุญมีที่ถูกเข้าใจว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศกับทั้งนงคียและवास เพราะจากการพูดคุย วาสยังคงแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ในฐานะคนรักของบุญมี ด้วยการบอกเล่าถึงความรู้สึกเสียใจที่บุญมีเลือกที่จะมีสามีและลูก ไปจนกระทั่งคบหากับบงกช

มันมีลูกยายนิกอยากจะทำเลิกละ ไปไม่ได้ รักเขา มีลูกมีผัวเขาก็มีไป ไม่ว่า มันก็เลิกกันเนี่ย อยู่กันไม่ได้ชีวิตมันปลาย ก็เลยเลิก แล้วที่นี้อยู่กันก็มาเจอยายนงคียอีก หึงยายเลิกละตอนแรก ตอนหลังปล่อยเขาตอนนี้ไม่หึงแล้ว ปล่อย ความสุขของเขาของเรามันแก่แล้ว หมดยายุ หมดยุคนั้นแล้ว อยู่แบบน้องดูแลกันไป วาส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560)

แต่ด้วยสถานการณ์จำเป็นอย่างที่ตึงตังพาบุญมีในทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งเรื่องความเจ็บป่วย อาหารการกิน จึงทำให้वासเกิดการยอมรับและนำไปสู่ความเข้าใจถึงการที่บุญมีเลือกที่จะมีความรักความสัมพันธ์กับบงกช ดังคำกล่าวของवासที่ว่า “ไม่มีใครดูแลยาย มันคนเดียว ยายมีลูกหน้าท้องเนี่ย มันทำทุกอย่าง” วาส นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2560) จึงทำให้वासยอมรับและเข้าใจถึงการที่บุญมีเลือกที่จะมีความรักความสัมพันธ์กับบงกช การไร้ที่พึ่งพาของवास ที่ถูกละทิ้งจากครอบครัวทางสายเลือดในยามเจ็บป่วย จึงทำให้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนทั้งสามยังคงดำเนินอยู่ได้ บ่อยครั้งผู้วิจัยพบว่า นงคียกับवासมักจะนั่งกินอาหารร่วมกันในช่วงกลางวัน โดยมีบุญมีเป็นฝ่ายทำหน้าที่จัดเตรียมอาหาร ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

ทำกินด้วยกัน มีอะไรก็กินกัน เข้าทำมาก็กินด้วยกัน กินนี้บ้างนั่นบ้าง ถ้าป้าเขาไม่เป็น พุดถึงป้าตอนไม่เป็นแกเปรอะอะไรก็เข้า กลางวัน เย็น สามมือเลย แกงที่

เยอะ เขากินเหมือนกัน คือป่ากับยายนงค์เขากินเหมือนกัน ทำทีเดียว ที่นี้มาหลัง ๆ ป้าเขาจะไม่กินเพราะเขาเป็นอย่างนี้เขาจะไม่กิน ก็จะกินแต่ข้าวต้ม กับข้าวเขา จะกินไข่ตุ๋นบ้าง ให้กินไข่แดงและไข่ขาวบ้างนานๆ จะกินครั้ง ก็ต้องแยกกันทำ นี่ก็ทำสองอย่าง แต่ไม่เหนียวนะ ฟีนังค์เขากินแต่น้ำพริก แต่บางวันเขากินเหมือนกัน ได้ ป้าเขากินปลานึ่ง ยายนงค์ก็กินปลานึ่ง อย่างนี้คือว่าทำทีเดียว บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การใช้เวลาร่วมกันในชีวิตประจำวันของนงค์กับवास อย่างการกินอาหารหรือพบเจอกัน อยู่บ่อยครั้ง ทำให้ทั้งคู่เริ่มพูดคุยสนทนากัน จนกระทั่งนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยามที่อีกฝ่ายเกิดความขาดแคลนทางการเงิน โดยเฉพาะเมื่อนงค์ได้เงินมาจากการเล่นการพนัน อย่างไฟ่และไฮโลที่บ้านกาญ เธอก็จะแบ่งปันเงินที่ได้มาให้แก่वासเป็นจำนวนหนึ่ง เพื่อไว้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับหาซื้อยาหรือค่าเดินทางไปพบแพทย์ ด้วยการแบ่งเบาภาระรายจ่ายของवासให้แก่บุญมี บุญมีเล่าว่า “ฟีนังค์เขาก็ให้ป่า ที่ป่าเก็บเขาก็ให้สามร้อย สองร้อย ร้อย ห้าร้อยยื่นให้ป่าตลอด เตี้ยยายนงค์ให้มา ห้าร้อยค่ารถหาหมอ นั่งแท็กซี่ไปนะ แกก็จะออกนะป่า” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ขณะที่รายได้จากการเล่นพนันของนงค์ ก็มาจากการดูแลจัดการของบุญมี ด้วยการทำหน้าที่ควบคุมรายจ่ายที่จะนำไปใช้เล่นพนันของนงค์ ไม่ให้มีจำนวนที่มากเกินไป ส่งผลให้นงค์สามารถนำเงินบางส่วนที่ได้จากการเล่นพนันจุนเจือบุญมีกับवास อีกทั้งเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายเรื่องปากท้องให้แก่ เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามของตน ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า

พอไม่มีตังค์เดียวเขาไปเล่น นี่เขาได้ค่ากับข้าวนะ เขาไปเล่นนี้จะเก็บกระเป๋าดังค์ไว้ นี่ก็ไม่ให้เล่น เล่นก็คือฟีนังค์ เล่นแค่สองร้อยพอนะ พอได้มาสามสี่ร้อยและ นี่ก็เก็บใส่กระเป๋า บอกฟีนังค์ไปบ้านเหอะ ถอนผมหงอกกัน เราไม่ตังค์หมด แล้วใจมันใหญ่ด้วย มันเล่นไฮโลอะ มันแทงได้นะ ที่พันสองเจี้ย นี่ตังค์เข้าบ้านเลย เร็ว ๆ กลับบ้าน ๆ มากินเหล้าเร็ว บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

เครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน ระหว่างนงค์บุญมี และवास ที่คอยพึ่งพากันทางความรู้สึกและการดำรงชีวิต ได้นำไปสู่การก่อรูปและพัฒนาเป็นครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวทางเลือก (Families of Choice) ที่คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยามที่อีกฝ่ายเกิดความขาดแคลนทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม หรือถูกกดขี่และละทิ้งจากระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเดิม (Stanley, 1996, p. 42) เช่นเดียวกับสถานการณ์ที่ทั้งสามกำลังเผชิญ

ผู้วิจัยพบว่า บุญมีกับนงค์ไม่ได้เป็นฝ่ายคอยจุนเจือทางการเงินให้แก่वासเพียงฝ่ายเดียว เพราะขณะเดียวกัน เงินที่ได้จากการขายที่ดินที่ต่างจังหวัดของवास ก็ถูกจัดสรรแบ่งปันมาให้แก่นงค์

และบุญมีหญิงคนรักที่เป็นคอยดูแลवासในทุกช่วงเวลาของชีวิต ซึ่งก่อนหน้านี้ว่าสจะล้มป่วยจากโรคเมเร็งลำไส้ใหญ่จนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แดงสามีของนางค์ก็มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับบุญมีและवास ผ่านการพูดคุยและนั่งกินข้าวร่วมวงกันอย่างบ่อยครั้ง ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “บางที่ปาก็ไปกินที่บ้านยายนงค์ ก็กินรวมกัน มีนี่ มีป้า มียายนงค์ มีตาแดง” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างนางค์ แดง บุญมี และवास เหล่านี้ จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศของนางค์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนทั้งสี่ ที่เกิดขึ้นจากความรัก, ความเอาใจใส่, การพึ่งพาอาศัยและการแบ่งปันระหว่างกัน ทั้งในแง่ของอารมณ์ความรู้สึก, ประสบการณ์ชีวิต ไปจนถึงรายได้หรือทรัพยากรที่มีร่วมกัน โดยเฉพาะบุญมี ที่คอยแบ่งเบาภาระหน้าที่ที่มีต่อการเป็นเมียและแม่แทนนางค์ ส่งผลให้บุญมีกับแดงเกิดความสนิทสนมซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การถูกกล่าวถึงจากคนในชุมชนว่า เธอเป็นภรรยาของแดงเช่นเดียวกับนางค์ บุญมีเล่าให้ผู้วิจัยว่า จันทรเคยพูดหยอกล้อว่าตนเป็นภรรยาน้อยของแดง ต่อหน้านางค์ที่มีสถานะเป็นภรรยาแดงและคนรักของเธอ

คำหยอกล้อของจันทร สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับอุดมการณ์แบบผัวเดียวเมียเดียว อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงไม่ถูกนับว่าเป็นความสัมพันธ์ เช่นเดียวกับคนในสังคมที่ไม่ให้คุณค่าความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิงเทียบเท่าความสัมพันธ์แบบชายหญิง และแม้ว่าบุญมีจะปฏิเสธข้อกล่าวอ้างดังกล่าว แต่หลายครั้งเธอก็กลับเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แดงรักและเชื่อคำพูดของตนมากกว่านางค์ผู้เป็นภรรยา ดังคำกล่าวที่ว่า “มันฟังนี่คนเดียว” ทั้งนี้ เพราะเธอให้ความสนใจและดูแลเอาใจใส่ต่อความต้องการแดงอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เช่น เรื่องอาหารการกิน ตรงกันข้ามกับนางค์ที่ละเลยเรื่องราวดังกล่าว “ยายนงค์เขาไม่ดูตาแดงใจ ต้องเอาใจเขาใจ แต่เนี่ยเอาใจนะ นี่ทำกับข้าวให้กิน อยากกินอะไรละ อยากกินไ้ลาบหมูดิบนี่ก็ทำให้นั่งสับหมูกันอะไรกัน เขาเลยเชื่อนี่ นี่ไปดูเขาพี่แดงผัวเมียกันเขาเป็นขนาดนี้พี่เป็นผัวนะดูบ้างดิ” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561)

นอกจากความสนิทสนมที่ทำให้แดงเชื่อคำพูดของตนมากกว่านางค์แล้ว บุญมียังกล่าวให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนสามารถขอเงินแดงมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมอาหารการกินให้เขา ตรงกันข้ามแดงที่บอกกับนางค์ว่าเธอไม่มีเงินอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุญมีต้องเป็นฝ่ายขอเงินจากแดงมาให้เธอเพื่อเอาไว้ใช้จ่ายในครอบครัว

การเข้ามามีส่วนร่วมของบุญมี ด้วยการช่วยประคับประคองบทบาทหน้าที่เมียและแม่ภายในพื้นที่ครัวเรือน ทั้งการหุงหาอาหาร ดูแลเรื่องปากท้องและสุขภาพของแดง ต่ำ หยก และบอล ผู้เป็นสามีและลูกชายทั้งสามแทนนางค์ ในยามที่ไม่อาจดำเนินบทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของนางค์ที่มีต่อบุญมีในฐานะคนรักนั้น ทับซ้อนหรือเคลื่อนที่เข้ามายังพื้นที่ครอบครัว

รักต่างเพศของเธออย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หลายครั้งสมาชิกครอบครัวของนงค์รู้สึกพึงพอใจกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุญมีแทนนงค์ ซึ่งจันทร์เพื่อนสนิทของแดงกล่าวว่า การที่บุญมีเข้ามาช่วยเหลือจัดการเรื่องในบ้านแทนนงค์ผู้เป็นเมียและแม่ เป็นที่ชื่นชอบของแดงและลูก “เจ้าหยกเขาชอบ เขาวាយมีเอาใจใส่และทำให้กิน ดูแลทุกอย่าง ผ่าห่ม ผ่าฉวม มั่ง ยายมีเก็บซั๊กหมด เวลายายนงค์กลับบ้านหรืออยู่ยายมีเป็นคนทำหมด หยกชอบ บอลชอบ ตาแดงชอบ คือการเอาใจใส่ เขาเก็บบ้านกวาดบ้านในบ้าน ถ้าเขามาเขาดูแลทุกอย่าง” จันทร์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2560)

การดูแลเอาใจใส่ของบุญมีที่มีต่อแดงและเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสามของนงค์ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับการดูแลเอาใจใส่ของแม่ที่มีต่อลูก การเข้ามาของบุญมีจึงไม่เพียงสร้างความทับซ้อนทางบทบาทหน้าที่ภายในครัวเรือนที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับนงค์ แต่ยังนำไปสู่ความทับซ้อนของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับแดงอีกด้วย โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่นงค์เดินทางกลับจังหวัดสุรินทร์ช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นเวลาเกือบ 1 เดือน นงค์เล่าว่า “เขาก็เคยขนะ จู่ ๆ ใ้ทางนี้ (แดง-ผู้วิจัย) เขาพูดว่าชอบทางนี้ (บุญมี-ผู้วิจัย) เอ้า ชอบเอามั้ย ชอบก็ติดต่อยเลย ชอบเอามั้ย ชอบก็ติดต่อยเลย” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

แม้ว่านงค์จะรับรู้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนรักทั้งสอง และก่อให้เกิดเป็นความโกรธแค้นภายในใจ แต่ก็เลือกที่จะเงียบและเป็นรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในมุมมองของจันทร์ การเข้ามาแทรกแซงระหว่างกลางของบุญมีในพื้นที่ครอบครัวของนงค์นั้น เป็นสาเหตุที่ยิ่งทำให้เรื่องราวระหว่างนงค์กับแดงยิ่งเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น ขณะที่แดงกับบุญมียังคงไม่แสดงออกซึ่งการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ดังกล่าว จนกระทั่งช่วงหลัง นงค์เล่าว่าบุญมีได้ยอมรับผิดถึงเหตุการณ์ความสัมพันธ์ที่มีต่อแดงด้วยตนเอง การเลือกที่จะทำเป็นไม่รู้เรื่องราวความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างแดงกับบุญมีของนงค์ จึงเป็นการพยายามที่จะรักษาประคองไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีต่อคนทั้งคู่

ทั้งนี้เพราะสำหรับนงค์ ทั้งคู่ต่างเป็นคนที่เธอต้องพึ่งพาอาศัยในยามลำบาก ไม่ว่าจะเป็นแดงซึ่งมีสถานะเป็นพ่อของลูก หรือแม้แต่บุญมีผู้เป็นภรรยา ที่คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือดูแลเธอจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่จะเป็นเรื่องปากท้อง หรือการดูแลยามเจ็บป่วย โดยเฉพาะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่เมียและแม่ในพื้นที่ครัวเรือนแทนตน เมื่อยามที่ไม่สามารถทำหน้าที่เหล่านั้นได้ การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีระหว่างนงค์ แดง บุญมี จึงนำไปสู่จุดเริ่มต้นของครอบครัวแบบผัวเดียวหลายเมีย (Polygamy Family) อันเป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางสังคม การออกมายอมรับผิดของบุญมี ได้ทำให้นงค์เลือกที่ยกโทษให้อภัยแก่เธอ แต่การเลือกให้อภัยแก่บุญมีไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล หากแต่สะท้อนให้เห็นถึง การที่เธอให้ความสำคัญกับมิติเรื่องปากท้องและการเงินที่สัมพันธ์กับการรอดชีวิต มากกว่าระบบผัวเดียวเมียเดียว แม้ว่าความเป็นจริง นงค์จะโกรธแค้นต่อแดงผู้เป็นสามี ที่นอกจากจะละเลยบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้หาเลี้ยงสมาชิกครอบครัวแล้ว

ยังเลือกที่จะมีความสัมพันธ์ช้อนกับบุญมีคนรักของตน ดังคำกล่าวที่ว่า “เงินทองไม่ให้เราแต่ก็มาทำอย่างนี้ มันพูดไม่ออกใจ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

แต่ทั้งนี้ นงค์ก็เลือกที่จะหันกลับไปประทับประคองความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรักต่างเพศตามเดิม ทั้งนี้เพราะในมุมมองของเธอ แม้ความสัมพันธ์ในฐานะสามีภรรยาระหว่างตนกับแดง จะถูกละทิ้ง แต่ทว่า บทบาทหน้าที่แม่ของเธอ จะยังคงอยู่เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นครอบครัว ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า “อยู่เพื่อลูก อยู่ด้วยกันไปดูแลกันยามแก่ไป แต่ไม่มีอะไรกัน ก็อยู่อย่างนี้ ต่างคนต่างอยู่ แต่ก็ห่วงใยกัน เราก็ทำหน้าที่ของเราที่มันมีอยู่แล้ว เราก็ทำหน้าที่เราไป” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

จากคำกล่าวของนงค์ จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า อัตลักษณ์การเป็นแม่ในพื้นที่ครอบครัวรักต่างเพศ ที่มีต่อเต่า หยก และบอลลูกชายทั้งสาม ยังคงเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่ติดตัวผู้หญิงและไม้อาจละทิ้งได้ เนื่องจากบรรทัดฐานและอุดมการณ์ความเป็นแม่ในสังคม ที่กดดันและควบคุมให้ผู้หญิงจำต้องแสดงออกซึ่งการเป็นแม่อยู่ตลอดเวลา ขณะที่เครือข่ายความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบียน ระหว่างนงค์ แดง บุญมี และवास ยังคงดำเนินต่อไป ท่ามกลางเงื่อนไขและความจำเป็นต่อการรอดชีวิตในทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบียนระหว่างนงค์ บุญมี และवास ที่ส่งผลให้อัตลักษณ์และเพศวิถีของเธอ เกิดความสั่นไหวปรับเปลี่ยนระหว่างรักต่างเพศและรักเพศเดียวกัน อันดำเนินอยู่ภายใต้บทบาทการเป็นเมีย แม่ และสามีของบุญมี หรือแม้แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์ แดง บุญมี ที่ก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบผัวเดียวหลายเมีย โดยที่รูปแบบความสัมพันธ์อันทับซ้อนดังกล่าว ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวแบบใหม่ ที่เรียกว่า ครอบครัวควีร์ (Queer Family) และความสัมพันธ์แบบควีร์ (Queer Relationships) ซึ่งดำรงอยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางสังคม (Non-Normative) ไม่ว่าจะเป็น บรรทัดฐานแบบผัวเดียวเมียเดียว และบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ

จะเห็นได้ว่า บทบาทและความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันทับซ้อนระหว่างครอบครัวรักต่างเพศที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ แดง บุญมี และครอบครัวเลสเบียนที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญมี วาส ที่ค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปเป็นครอบครัวควีร์และความสัมพันธ์แบบควีร์ ไม่ว่าจะเป็น การเกิดขึ้นของความรัก ความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่ รวมถึงการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันยามทุกข์ยาก ทั้งการแบ่งปันความรู้สึกทางใจและปัจจัยทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ เงิน อาหาร และยารักษาโรค ผ่านการใช้เวลาร่วมกันในชีวิตประจำวันของคนทั้งสี่นั้น ล้วนเป็นสิ่งที่ท้าทายกับอุดมการณ์ครอบครัวในสังคมอันเป็นอุดมการณ์ในรูปแบบเดิม เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ที่ดำเนินอยู่นอกเหนือบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศและรักเพศเดียวกัน ที่สร้างความสั่นคลอนให้กับระบบผัวเดียวเมียเดียว และอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนงค์ แดง บุญมี และवासนี้ ได้นำไปสู่การประกอบสร้างครอบครัวในรูปแบบใหม่ ที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบผัวเดียวหลายเมีย ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับแดง

และการมีแม่สองคน ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมี และบุญมีกับवासที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูก ร่วมกัน โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถที่จะปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลทางอัตลักษณ์ และบทบาทหน้าที่ได้ตลอดช่วงเวลาภายใต้เงื่อนไขหรือข้อตกลงที่มีร่วมกัน ในกรณีของนงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบุญมีที่สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นคนรัก แม้ว่าบุญมีจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับแดงสามีของเธอ เช่นเดียวกับการสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับवास ที่สร้างความชัดเจนทางสถานะความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เมื่อมีนงค์เข้ามาแทนที่ โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสาม ยังคงดำเนินต่อไปท่ามกลางความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน

แต่ทั้งนี้ ความสัมพันธ์อันหลากหลายในรูปแบบดังกล่าวไม่ได้ปรากฏขึ้นอย่างไร้เหตุผล หากแต่มีเงื่อนไขหรือปัจจัยของการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดท่ามกลางความยากแค้นทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งทางกายและใจ โดยเฉพาะแรงกดดันจากบทบาทหน้าที่ในครอบครัวรักต่างเพศ ที่ผลักดันให้ทั้งสองต้องช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนหรือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การประกอบสร้างความ เป็นครอบครัวร่วมกัน เพื่อเอาชีวิตรอดในสังคมได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

5.3 ยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดในครอบครัวรักต่างเพศ

การก่อตัวขึ้นของเครือข่ายความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวควีร์ (Queer Family) และความสัมพันธ์แบบควีร์ (Queer Relationships) ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกหลัก นงค์ แแดง บุญมี वास และสมาชิกคนอื่น ๆ อย่าง เต่า หยก บอล และเมย์ ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวความเป็นจริงของชีวิตกลุ่มคนยากจนที่สั่นคลอนบรรทัดฐานการดำรงอยู่ของครอบครัวในสังคม แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการรื้อสร้าง (Deconstruction) และนิยามความหมายใหม่ (Redefine) ที่มีต่อการเป็นเมีย แม่ สามี ผ่านยุทธศาสตร์การต่อสู้ดิ้นรนต่อความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมของนงค์ในแต่ละวัน ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถการเป็นผู้กระทำการของนงค์ ที่มีต่อการสร้างทางเลือกหรือรูปแบบการใช้ชีวิตของตนเอง

ในกรณีเรื่องราวของนงค์ การประกอบสร้างครอบครัวรักต่างเพศที่มีขึ้นระหว่างเธอกับแดง และครอบครัวเลสเบี้ยนที่มีระหว่างเธอกับบุญมี ที่เกิดขึ้นจากความทับซ้อนของมิติความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันที่มีร่วมกันระหว่างคนทั้งสาม ไม่ว่าจะเป็น การแบ่งปัน ช่วยเหลือ ทั้งเรื่องการเงิน อาหารการกิน และความเจ็บป่วยซึ่งกันและกัน ได้ค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวควีร์ อันเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ ที่มีขึ้นเพื่อช่วยเติมเต็มความปรารถนาและความคาดหวังที่มีต่อครอบครัว ด้วยการออกแบบครอบครัวที่แตกต่างจากบรรทัดฐาน หรือที่เคธ เวสตัน (1997) เรียกว่า ครอบครัวคัดเลือก (Chosen Family) ในฐานะครอบครัวที่ปฏิเสธความสัมพันธ์ทาง

กฎหมายหรือสายเลือดของสมาชิกในครอบครัว ที่นำไปสู่การประกอบสร้างเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinship) ที่ก่อรูปขึ้นจากการเลือกบุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกในครอบครัวร่วมกัน

การเลือกที่จะประกอบสร้างครอบครัวของนงค์ที่เกิดขึ้นต่อบุญมีและแดงในช่วงเวลาเดียวกัน ผ่านการใช้เพศวิถีแบบเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ ไม่เพียงส่งผลให้เธอมีอัตลักษณ์และบทบาททางเพศอันหลากหลาย ระหว่างการเป็นเมีย แม่ พร้อม ๆ กับการมีสถานะสามีของบุญมี แต่รูปแบบเฉพาะทางความสัมพันธ์ดังกล่าวของนงค์ ได้ค่อย ๆ ทำหน้าที่บ่อนเซาะนิยามที่มีต่ออุดมการณ์ครอบครัว เมีย แม่ สามีในสังคม ด้วยการขยายขอบเขตความหมายที่กว้างไปกว่าคำจำกัดความรูปแบบเดิม ขณะเดียวกัน ก็หันมาให้ความสำคัญกับคุณค่า การตีความ รวมถึงประสบการณ์ชีวิตจริงที่ต่างออกไปของตัวเธอเอง เหล่านี้ ต่างเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างโอกาสที่จะมีชีวิตรอดท่ามกลางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่กดทับได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

จากเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของนงค์ ไม่ว่าจะเป็น การดิ้นรนต่อบทบาทพหุอัตลักษณ์ การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ รวมถึงการประกอบสร้างครอบครัวควีเยอร์ บทบาท ความสัมพันธ์อันทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยนและรักต่างเพศ ที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของครอบครัวควีเยอร์ ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกครอบครัวอย่าง นงค์ แดง บุญมี วาส และเต่า หยก บอล และเมย์ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล แต่เป็นผลมาจากความพยายามต่อสู้ดิ้นรนภายใต้ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่นำไปสู่การทำลายอุดมการณ์ครอบครัว โดยเฉพาะอุดมการณ์เมียและแม่ในสังคม

อุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ จึงเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับวิถีปฏิบัติของนงค์ ด้วยการแสดงออกถึงวิถีปฏิบัติการเป็นเมียและแม่ที่แตกต่าง หรือที่เรียกว่า เมียและแม่แบบควีเยอร์ (Queer wife and Queer Mother) เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเป็นเมียและแม่ที่ไม่ได้ยึดโยงกับบรรทัดฐาน หากแต่ปรับเปลี่ยน เลื่อนไหลไปตามสถานการณ์แต่ละช่วงของชีวิต เช่น พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน อย่างการดื่มเหล้า เล่นการพนัน ที่ท้าทายกับขอบเขตความเข้าใจที่มีต่อการเป็นเมียและแม่ที่ดีในสังคม

จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า พฤติกรรมการดื่มเหล้า เล่นการพนัน เช่น ไฟ โฮโลของนงค์ เป็นวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่ทำให้เธอถูกกล่าวหาว่าเป็นเมียและแม่ที่ไม่ดี เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สร้างตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่ลูก และถูกมองว่าเบียดบังเวลาทรัพยากรทางการเงินที่ควรจะใช้ไปกับการดูแลสมาชิกครอบครัว (Ulleland, 1968, p. 167) มาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตน ส่งผลให้นงค์ถูกประณามติตราจากแดงผู้เป็นสามีและคนในชุมชนในฐานะเมียและแม่ที่ไม่ดี

ขณะที่ในมุมมองของนงค์ การแสดงออกถึงวิถีปฏิบัติที่มีต่อการเป็นเมียและแม่อันแตกต่างของเธอ มีขึ้นเพื่อช่วยผ่อนคลายแรงกดดันต่ออุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ที่ดีในครอบครัวรักต่างเพศ ดังคำกล่าวของนงค์ที่ว่า

บางทีกินะ เป็นคนไม่ชอบเที่ยวไปไหนก็ไปหาเพื่อน แต่ถ้าไม่ไปก็ไม่ได้ มันก็นั่งอยู่อย่างนี้ กินไปก็เปิดเพลงอยู่คนเดียว เปิดทั้งวัน เวลากินก็คิดว่าให้มัน เราก็กินไปให้มันมีตัวช่วยบ้างอะ เวลาเครียด ๆ บางทีก็ไปนั่งกินบ้านยายนิตบ้างยายกาญจน์บ้าง นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

บรรทัดฐานการเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ที่ดีที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับของมีเงินมา จึงเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงของชีวิตนงค์ที่การดื่มแอลกอฮอล์ เช่น เหล้าขาว ยาตองอย่างหนัก เป็นเพียงกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวัน การเลือกที่จะคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์การเป็นผู้หญิง เมีย และแม่ที่แตกต่างของเธอ จึงการทำทาบกับอุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ที่ดีในสังคม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นงค์ไม่เพียงดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนัก แต่ยังเล่นพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล นงค์เล่าว่า “มันก็พอเวลาไปอยู่กับเพื่อนกับฝูงก็นั่งคุยกันอย่างเจี้ย เออ มา กูจะนั่งเล่นแก้เครียดกันไปสองคนสามคนก็เออ หัวเราะกันอย่างจี้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมของนงค์ พบว่า การเล่นพนัน เช่น ไพ่ ไฮโลของเธอ ไม่ได้มีขึ้นเพื่อสร้างความสนุกสนานระหว่างเพื่อนสนิทในชุมชนเพียงอย่างเดียว หากแต่มีขึ้นเพื่อแสวงหารายได้ให้แก่สมาชิกครอบครัว โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่มีต่อการกินอยู่ของเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสามที่ดำเนินไปภายใต้ความกดดันและความชอบตนที่คนในชุมชนมักเรียกนงค์ว่า นักเล่นประจำซอย ที่เล่นได้มากกว่าเล่นเสีย บุญมีเล่าถึงความสามารถของนงค์ที่มีต่อการเล่นพนันว่า

สมมติมีสองร้อยสามร้อยบาท เขาบอกตั้งค้ไม่มีก็ไปนั่งเล่น มันเล่นไฮโลอะ มันแทงได้นะ ที่พันสองเจี้ย ไม่ใช่ว่าเขาจะเล่นเสียนะ เล่นบางขึ้นไปเล่น บอกพินงค์กินห้า ลูกสิบอะ แล้วนั่งเล่นเนี่ยก็รู้จักกันหมดแหละ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

ผู้วิจัยพบว่า การเล่นพนันของนงค์ในบ้านกาญจน์และนิต ไม่เพียงสร้างรายได้แก่เธอและสมาชิกครอบครัว แต่ยังนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพกับคนทั้งคู่ โดยเครือข่ายความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าว ส่งผลให้ทั้งคู่ได้รับความช่วยเหลือจุนเจือด้านอาหารการกินจากกาญจน์และนิตยามขาดแคลน นงค์เล่าว่า “บางที่บ้านยายกาญจน์เขาเรียกมั่งอะไรมั่งอย่างจี้เนอะ เอี้ยมีอะไรกินมั่งก็เอามาให้มั่งเจี้ย ยายนิตมั่ง คนโน้นเอามาให้มั่งอย่างจี้ ไอ้นิตบ้าง บุญบาปนะไอ้นิตยังงั้นมันก็เอามาให้กิน เราไม่ต้องบอกว่าเออไม่มีตั้งค้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560) เครือข่ายทางสังคมระดับชุมชนหรือท้องถิ่นของผู้หญิงชนชั้นแรงงาน จึงมีส่วนสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือเรื่องทรัพยากร หรือช่วยส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้หญิงด้วยกันอย่างหลากหลายวิธี ดังเช่น เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพของนงค์ที่มีต่อกาญจน์และนิตภายในชุมชน ที่คอยแบ่งปันอาหารการกินให้แก่มังคุดขาดแคลน

งานของซี โอ ไรย์ลี และ เอ กอร์ดอน (C O'Reilly & A Gordon) (1995) ที่ศึกษาผลกระทบการเอาชีวิตรอดของผู้หญิงยากจนในเมืองแอฟริกา ได้แสดงให้เห็นถึงการดูแลซึ่งกันและกันของผู้หญิงในชุมชน ทั้งคู่ชี้ว่าการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือระหว่างกันภายในเครือข่ายทางสังคมของผู้หญิง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเธอสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ยากลำบาก แม้ว่าจะต้องเผชิญกับความขาดแคลนทางการเงินอันเป็นผลมาจากการเติบโตของเมือง ท่ามกลางการถูกคาดหวังให้ต้องเป็นฝ่ายประคับประคองครอบครัว

ไรย์ลีและกอร์ดอนกล่าวต่อว่า การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้หญิงยากจนในเมืองแอฟริกาเกิดขึ้นอย่างหลากหลายวิธี ทั้งการให้คำแนะนำทางแก้ไขปัญหา ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มหรือการพูดคุยร่วมกัน การช่วยดูแลเด็กในช่วงเวลาแม่คนอื่น ๆ ไม่สามารถทำได้ จนกระทั่งการให้กู้ยืมเงินจำนวนเล็กน้อยเมื่อยามขาดแคลน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้หญิงจึงนำไปสู่การพัฒนาความรู้สึกร่วมของการเป็นพวกเดียวกันในชุมชน

ข้อค้นพบที่ว่าเครือข่ายทางสังคมของผู้หญิงเป็นฝ่ายทำหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน สอดคล้องกับงานของ C G Mararike (1999) ที่ศึกษาผลกระทบการเอาชีวิตรอดของผู้หญิงชนบทในซิมบับเว พบว่า เครือข่ายทางสังคมที่มีระหว่างผู้หญิงได้ทำหน้าที่เป็นเสมือนทรัพย์สินเชิงนามธรรม (intangible assets) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงที่แม้จะไม่สามารถจับต้องได้อย่างเด่นชัดแต่กลับเป็นปัจจัยสำคัญที่คอยอุปถัมภ์และสนับสนุนความต้องการเอาชีวิตรอดของผู้หญิงในชนบทและเมืองให้สามารถเป็นไปได้ เช่นเดียวความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพที่เกิดขึ้นระหว่างนงค์ กาญ และนิต ที่คอยสนับสนุนอารมณ์ความรู้สึก และดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เมื่อมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดปัญหา ผู้วิจัยพบว่า เมื่อกาญและนิตเจ็บป่วย หรือแม้แต่มีปัญหากระทบกระทั่งกับสามี นงค์จะเป็นฝ่ายคอยทำหน้าที่ใกล้เคียง ช่วยเหลือ ดูแลหรือเป็นธุระให้แก่เพื่อนทั้งสอง

การดื่มเหล้า เล่นการพนันสำหรับนงค์ จึงไม่ได้มีความหมายในฐานะสิ่งเสพติดหรือพฤติกรรมอันเป็นอบายมุข ที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวทางศีลธรรมของการเป็นผู้หญิง เมียและแม่ แต่การดื่มเหล้าเล่นการพนันของเธอ กลับเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนภายในชุมชน อันเป็นเสมือนยุทธศาสตร์การเอาตัวรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่นำไปสู่การสร้างควมหมายที่มีต่อความถูกต้องไม่ถูกต้อง หรือความดีความเลว ผ่านการนิยามความหมายที่มีต่อการดื่มเหล้าเล่นการพนันแบบใหม่ ในฐานะกิจกรรมที่สร้างรายได้และพักผ่อนหย่อนใจ อันสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้กระทำการของเธอ ที่เลือกจะใช้ความถนัดและความชอบมาเป็นวิธีการหารายได้ให้แก่สมาชิกครอบครัว

ขณะที่ในสังคมพุทธศาสนาของไทย การดื่มเหล้า เล่นการพนัน ไม่เพียงเป็นการทำทาบบรรทัดฐานที่มีต่อการเป็นเมียและแม่โดยทั่วไป แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความทำทาบทางศีลธรรมของผู้หญิง การแสดงออกซึ่งนิยามการเป็นเมียและแม่อันแตกต่างของนงค์ จึงเกิดเป็นความสั่นคลอนทาง

ความสัมพันธ์ภายในอัตลักษณ์ครอบครัวรักต่างเพศ และการเข้ามาของบุญมีในสถานะภรรยาของนงค์ ก็ยังต้องพบเจอกับปัญหาการตีแผ่การเล่นการพนันอย่างหนักของนงค์เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการมาส่งเสียงดังยามกลางคืน บุญมีเล่าว่า

วันนั้นไอ้กล ไอ้กลเขาก็เสียงดังมันมานะ เออ เขาก็ มี เดี่ยวจะไปขอแล้วนะ ยาย นงค์เมาก็ได้ยิน มาสิก็จะเหลาอีโต้ฟันให้หัวแบะเลยมีงมา มีงข้ามศพไปก่อน เมีย กู ครอบครัวกูนะ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การประกอบสร้างความรักความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมีในสถานะสามีภรรยา จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวที่ก่อรูปจากการมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน ที่เรียกว่า ครอบครัวเลสเบี้ยน ที่มีขึ้นเพื่อสนับสนุนและเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจให้แก่กัน เมื่อต้องเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดทางใจ จากการถูกละเลยการดูแลเอาใจใส่จากแดงผู้เป็นสามี ขณะที่บุญมีกลับเป็นฝ่ายคอยดูแลให้ความช่วยเหลือ ดังคำกล่าวของนงค์ที่มีต่อบุญมีว่า “เขาคอยให้กำลังใจคอยที่ช่วยเหลือเราไง เรื่องลูกเรื่องอะไร ให้เราสู้” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2560)

ไม่เพียงคอยเติมเต็มความรู้สึกทางใจ แต่บุญมียังช่วยแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจและปากท้องให้แก่กัน อันเป็นสิ่งที่ครอบครัวรักต่างเพศของเธอไม่อาจให้ได้ การประกอบสร้างความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนหรือที่สังคมไทยเรียกว่า หญิงรักหญิง ระหว่างนงค์กับบุญมี ที่ขยายขอบเขตไปสู่ความเป็นครอบครัว จึงทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ต่างมีความซับซ้อนและหลากหลาย ยิ่งไปกว่านั้น ความทับซ้อนของมิติทางเพศวิถีระหว่างเลสเบี้ยนและรักต่างเพศของนงค์ ยังได้ก่อรูปและนำไปสู่ความสนิทสนมของบุญมีที่มีต่อสมาชิกครอบครัวรักต่างเพศ ด้วยการเข้ามาดูแลเอาใจใส่แดง เต่า หยก และบอล แทนนงค์ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องอาหารการกิน ซักเสื้อผ้า ฟีนอน หมอนมุ้ง รวมถึงคอยดูแลยามเจ็บป่วย อันเป็นช่วงเวลาที่ยังคงไม่อาจทำหน้าที่เมียและแม่ได้ ส่งผลให้บุญมีมีสถานะเป็นเมียตัวแทน (Substitute Wife) และแม่ตัวแทน (Substitute Mother) ของนงค์ในครอบครัวรักต่างเพศ เธอเล่าว่า

เขาดูแลเราทุกอย่างแม้กระทั่งยา เออ เจ็บไข้ได้ป่วย ยาเขาก็ซื้อมาให้กินมาดูแลเราทุกอย่าง อันนี้เขาก็มาดูแล เสื้อผ้างี้เราซักไม่ไหว พี่เดียวหนูซักให้ ทำให้ กับข้าวทำให้ข้าวปลาทำให้ เราไม่ได้อึดแอ่ตัวนะ ลูกเราก็อึดด้วย บางครั้งตัวเขา (แดง-ผู้วิจัย) ก็อึดด้วย ตัวเขาก็ได้กินด้วยไม่ใช่ได้กินแค่ลูกเมีย ตัวเขาก็ได้กินด้วย แต่เขาก็ไม่คิดอีก นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

การประกอบสร้างความรักความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนของนงค์ที่มีต่อบุญมี จึงส่งผลให้เธอเข้ามารับบทบาททำหน้าที่การเป็นเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศแทนนงค์ ไม่ว่าจะเป็น การช่วยจุนเจือทางเศรษฐกิจและปากท้อง โดยเฉพาะ การช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ในครัวเรือนแก่กัน

ที่ก่อให้เกิดเป็นความเคลื่อนไหวด้านบทบาทหน้าที่ภายในครัวเรือนระหว่างนงค์กับบุญมี บุญมีเล่าถึงความสัมพันธ์ของเธอที่มีต่อครอบครัวนางค์ว่า

เวลาพี่น้องอยากกินอะไรนี้ขอให้บอก เขาบอกว่าน้องพี่อยากกินกุ้งมากเลย ทำพล่า กุ้ง กุ้งสดๆ แล้วก็เอามายำใส่ตะไคร้ บางทีก็กุ้งแช่น้ำปลา เขาพูดแค่นี้ก็ไปปากน้ำ แล้ว ไปเลย ไปบางที่เขายังไม่ตื่น กลับมาบอกพี่หนูซื้อกุ้งมาแล้ว หนูทำเสร็จแล้วพี่ ลูกเลยดำน้ำจิ้ม โหของโปรดพี่เลย ทำเสร็จเราก็ตัวไป ไปบ้านเขา แซ่ตู้เย็นอย่างดี เลย เอาข้าวออกเรียงอย่างสวยงาม แหวกผักกลางแซ่ตู้เย็น นี่ไม่กิน พี่เล็กกับตาแดง ผัวเขากินหมด อย่างตอนที่เขาอยากกินตำแดง จะกินตำแดงก็ต้องทำใหม่ มันจะได้ อร่อยเนอะ เออ ก็ถือไปให้เสร็จสรรพ พี่เล็กซิ เวลานี้ต้มจับฉ่ายมากินที่นี้ น้องจับฉ่ายกินเปล่าๆ นะสามถ้วย ไม่กินข้าว น้องพี่ไม่กินข้าวนะพี่ขอกินจับฉ่าย เออ ได้ พี่กินไปเลย หนูต้มหม้อใหญ่ วันนั้นใครบอกว่ามี เอ็งไม่เห็นหรือทำ ให้กับคนที่เรารักมันไม่เห็นหรือนะ ทำยังไงมันก็ไม่เห็นอ่ะ คนที่เรารักอยากกินอะไรมันจะต้องหาให้ได้ แต่บางทีนี่ก็ความดันขึ้นเลยนะ (หัวเราะ) บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การเข้ามาทำหน้าที่แบ่งเบาภาระทางการเงิน อาหารการกิน และร่างกายแทนนงค์ของ บุญมี จึงเป็นเสมือนการช่วยให้นงค์สามารถรอดพ้นจากแรงกดดันที่มีต่ออุดมการณ์การเป็นแม่และแม่ในครอบครัวรักต่างเพศไปได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า แม้การประกอบสร้างเมียตัวแทนและแม่ตัวแทนดังกล่าวของบุญมีในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ จะมีส่งผลให้การดำเนินชีวิตของนงค์ไม่เป็นไปอย่างยากลำบาก แต่ขณะเดียวกัน วิถีปฏิบัติในรูปแบบดังกล่าว ก็ได้ท้าทายความหมายที่มีต่ออุดมการณ์การเป็นแม่ในสังคม ทั้งอุดมการณ์แม่ทางชีววิทยา และอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว เกิดขึ้นระหว่างนงค์กับบุญมีที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเต่า หยก และบอลร่วมกัน ที่นำไปสู่การประกอบสร้างการเป็นแม่ในรูปแบบที่ต่างออกไปจากบรรทัดฐาน

เซลลีย์ เอ็ม. ปาร์ค (2013) นักปรัชญาที่ให้ความสนใจทฤษฎีเคียร์และความเป็นแม่ได้ชี้ว่า แม่หรือคนที่ทำหน้าที่แม่ ไม่จำเป็นต้องยึดโยงกับบรรทัดฐานทางชีววิทยา อย่างการตั้งครรภ์และการให้กำเนิด หากแต่เป็นใครก็ได้ที่ทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ และสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กได้เป็นอย่างดี เธอวิพากษ์นิยามและอุดมการณ์เกี่ยวกับแม่ว่า เป็นการให้ความสำคัญกับบรรทัดฐานการเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบจนกระทั่งละเลยการเป็นแม่แบบอื่น ๆ ในสังคม

สำหรับปาร์ค อุดมการณ์ความเป็นแม่ จึงมีรากฐานมาจากอำนาจทางสังคม ไม่จะเป็น ระบบชายเป็นใหญ่, บรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ, ระบบทุนนิยม, และการมียุโรปเป็นศูนย์กลางที่ผลิตสร้างอุดมคติและคุณสมบัติของผู้หญิงเรียกว่าเป็นแม่ที่ดี เช่น แม่รักต่างเพศ, ผิดขาว, ชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือชนเมือง ที่ถูกให้ความสำคัญว่าเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบ ขณะเดียวกันก็ต่อต้าน

แม่ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป เช่น แม่เลสเบี้ยน, แม่เลี้ยงเดี่ยว, แม่ที่อยู่ในครอบครัวที่มีภรรยาหลายคน และแม่ที่มีสถานะเป็นคนรักของแม่

เช่นเดียวกับกรณีของนงค์ ที่การเลื่อนไหลระหว่างบทบาทหน้าที่แม่ที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่ชีวิตของเต่า หยก และบอล ระหว่างเธอกับบุญมี ทั้งในเรื่องความเจ็บป่วย และอาหารการกิน ผ่านการชี้ให้เห็นถึงการเป็นแม่ร่วมกันหรือการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยกันของคนทั้งคู่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนที่ทำหน้าที่ดูแลปกป้องคุ้มครองเด็ก ไม่จำเป็นจะต้องเป็นแม่ทางชีววิทยาเช่นนงค์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นแม่ทางสังคมอย่างบุญมี ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกชายทั้งสามร่วมกันในครอบครัวเลสเบี้ยน ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า

ตอนพินังค์ไม่อยู่ก็ทำให้ตลอด ก็หาข้าวให้กิน แม่มันไม่อยู่บางทีทำไข่เจียวราดข้าวให้ บางทีก็ทำหมูหวานที่บ้านไปให้ จานนึงแล้วก็ไข่เจียวแล้วก็ต้มจืด มีอะไรก็เอาไปยังถามหานี้เลย อย่างพินังค์ไม่อยู่ ไอบอลเป็นไข้ตัวร้อน นี่รีบไปเช็ดตัวมัน จับมันถอดเสื้อ เช็ด ๆ ๆ ๆ ตัวร้อนเหมือนไฟเลย ก็พาไปหาหมอ บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2561)

การเข้ามาของบุญมีในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ จึงไม่เพียงสร้างความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนของการเป็นแม่ในพื้นที่ครัวเรือน แต่ยังนำไปสู่การรื้อสร้างนิยามอันตายตัวที่มีต่อคำว่าแม่ในสังคมให้เคลื่อนตัวไปอยู่การเกิดขึ้นของครอบครัวที่มีแม่หลายคน (Polymaternal Family) ที่ท้าทายกับบรรทัดฐานครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศ ทั้งความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาคนเดียว และการมีแม่คนเดียว (Monomaterialism) โดยที่บุญมีได้กลายมาเป็นแม่อีกคนของเต่า หยก และบอล ซึ่งมีสถานะเป็นลูกชายแท้ ๆ ของนงค์

มากไปกว่านั้น การเข้ามาของบุญมีภายในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ ยังก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีต่อแดงสามีของนงค์ และนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาหลายคน (polygamy) ระหว่างนงค์ แดง บุญมี ภายในพื้นที่ครัวเรือน ซึ่งเป็นที่รับรู้กันภายในชุมชน และแม้ผู้วิจัยจะไม่สามารถยืนยันถึงความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างบุญมีกับแดงได้อย่างชัดเจน แต่จากคำกล่าวของบุญมีได้สะท้อนให้เห็นว่า การดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกินของเธอที่มีต่อแดง คือเหตุผลสำคัญที่นำมาซึ่งการเกิดขึ้นของความรักความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าว บุญมีเล่าว่า

บอกว่า ตาแดง ยืมดั่งค์บ้างดิสามพัน ไม่ใช่นะยืมเฉยๆ เพราะนี่ทำกับข้าวให้เขากิน เขาจะให้นะ ตาแดงผัวแกนะ เออ เขาดูแล แล้วก็เอาใจแล้วทำกับข้าวให้กิน แต่เขาให้เงินนะ นี่ก็ไม่ได้เอา นี่ไม่เอาเงินใคร ไม่เอา ต้องเอาใจเขาไป แต่นี่เอาใจนะ นี่ทำกับข้าวให้กิน อยากกินอะไรละ อยากกินไอ้ลาบหมูดิบนี่ก็ทำให้นั่งสับหมูกันอะไรกัน ดั่งค์ตาแดงให้ พินังค์ก็มาบอกว่าเขา (แดง) ก็รัก รักนี่นะ เขาบอกนี่ดูแลเขาดีอะไรอย่างเงี้ย มีอะไรเขาจะฟังนี่คนเดียว เพราะนี่เป็นคนทำกับข้าวทำอะไร

ให้เขากิน เสื้อผ้าก็ซักให้เขา ที่นอนผ้าปูที่นอนก็ปั่นให้เขาหมดทุกอย่าง ให้ตายติ
กางเกงในเขาของตาน้อยเสื้อผ้ายซักหมด บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14
กรกฎาคม 2561)

การละเลยการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างนงค์กับแดง ได้ส่งผลให้บุญมีเข้ามามี
บทบาทในครอบครัวรักต่างเพศของนงค์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งแม้ภายหลังการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์
ระหว่างบุญมีกับแดง นงค์จะให้ภัยและเลือกที่จะเริ่มต้นใหม่กับคนทั้งคู่ แต่อย่างไรก็ตาม การถูกหัก
หลังจากคนรักทั้งสอง ก็ได้สร้างความเจ็บปวดให้แก่แดง โดยเฉพาะกับแดงที่ละเลยการดูแลเอาใจใส่
เธอกับลูก แต่กลับเลือกที่จะสร้างความรักความสัมพันธ์กับบุญมี

ผู้วิจัยพบว่า การยกโทษให้อภัยของนงค์ ที่มีต่อการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิธ
ีระหว่างแดงสามีในครอบครัวรักต่างเพศ และบุญมีภรรยาในครอบครัวเลสเบี้ยน ไม่ได้เกิดขึ้นอย่าง
ไร้เหตุผล แต่มาจากเงื่อนไขการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพา ทางการเงินและอาหารการกินของคนทั้งคู่
จึงทำให้การตัดขาดความสัมพันธ์ต่อคนทั้งสองไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย

ความรักความสัมพันธ์อันทับซ้อนระหว่างสมาชิกครอบครัวเลสเบี้ยนและสมาชิก
ครอบครัวรักต่างเพศของนงค์ จึงไม่เพียงเกิดขึ้นจากความรู้สึกทางใจ แต่ยังรวมไปถึงความขาดแคลน
ทางเศรษฐกิจ ที่นำพาให้นงค์มีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนและรักต่างเพศในช่วงเวลาเดียวกัน เรื่องราว
ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์และบรรทัดฐานครอบครัวแบบสามีภรรยาคนเดียว ไม่สำคัญมาก
เท่าการต้องเอาชีวิตรอดทางเศรษฐกิจและสังคมของเธอในแต่ละวัน

แม้ความสิ้นไหวทางอัตลักษณ์และเพศวิถีของนงค์ จะส่งผลให้บุญมีกับแดงเกิดเป็น
ความรักความสัมพันธ์ทางเพศที่มีต่อกัน แต่ในช่วง แรกการประกอบสร้างเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนของ
นงค์กับบุญมี ได้ถูกต่อต้านจากแดงสามีของนงค์ ดังคำกล่าวของบุญมีที่ว่า “อย่างตาแดงอย่างเงี้ย
ตาแดงขึ้นไปดูถึงบนบ้านว่าทำอะไรกัน แต่เราไม่ได้ทำ เราคือนั่งคุยกัน อือ ตามขึ้นไป” บุญมี
นามสมมติ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2561) พร้อมไปกับการถูกขัดขวางจากกลุ่มเพื่อนสนิทอย่างนิต
กาญ และจันทร์ภายในชุมชน ที่ไม่เห็นด้วยกับความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนของคนทั้งคู่ ดังคำบอกเล่า
ของนงค์ที่ว่า

กำลังนั่งล้างจาน อยู่ ๆ เห้ย มาเข้าบ้านกูทำไมเต็มวะสี่ห้าคน มานั่งว่ากูเอ๊ย กูผิด
อะไรวะ มายุ่งกับชีวิตเรา ก็บอกเราก็อะไรของเราไม่เกี่ยวกับใคร มึงอย่ามาเกี่ยว
เกี่ยวไม่ได้ เราก็กินอยู่ของเรา นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

ผู้วิจัยสังเกตว่า ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน ไม่ได้เป็นที่ไม่พอใจของคนใน
ชุมชนเท่าความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบสามีภรรยาหลายคน และภรรยามีหลายคน เช่น
นงค์ที่มีสถานะเป็นภรรยาของแดง และบุญมีที่เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับแดง และยังคงใช้ชีวิตอยู่

กับวาส ทั้งนี้เพราะถูกมองเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมด้วยการมีคนรักหลายคน

การต่อต้านกีดกันความรักความสัมพันธ์ของนงค์กับบุญมี ไม่เพียงมาจากแดง กาญ นิติจันทร์ แต่ยังรวมไปถึงเมย์ลูกสาววัย 31 ปีของบุญมี ที่แม่อิตจะเคยมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนมาเป็นเวลานาน แต่กลับไม่พอใจที่นงค์เข้ามาคบหากับบุญมีผู้เป็นแม่ โดยเฉพาะ ยามที่แม่ของเธอติดพันและใช้เวลาอยู่ในบ้านของนงค์ทุกวันตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ

ผู้วิจัยพบว่า การแสดงออกซึ่งการไม่เห็นด้วยของเมย์ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีผู้เป็นแม่กับนงค์นั้น ไม่ได้เกิดจากการต่อต้านการมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน แต่หากเกิดจากความไม่ไว้วางใจในความสัมพันธ์ที่นงค์มีต่อแม่ของตน เนื่องจากนงค์ยังคงมีเพศวิถีที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างเลสเบี้ยนกับรักต่างเพศ ส่งผลให้นงค์ถูกมองเห็นว่าเป็น “คนที่เอาได้ทั้งผู้ชายผู้หญิง” หรือมีความเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาทางเพศวิถี หรือแม้กระทั่งมองว่า การคบหาบุญมีของนงค์เป็นการเข้ามาหลอกลวงในความสัมพันธ์ ดังคำกล่าวของคนในชุมชนที่ว่า “แกมาหลอกลายมีนะ ยายนงค์นะ ให้ทำนั่นทำนี่ให้ ยืมเงินบ้าง หาข้าวหาปลาให้กินบ้าง กินอยู่ทั้งครอบครัว วัน ๆ นึงแกก็วิ่งหัวหมุนไปหมดเลยเห็นไหม” เพื่อนบ้าน (สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2560)

ความไม่ไว้วางใจของเมย์และคนในชุมชนต่อของนงค์ที่มีให้แก่บุญมี จึงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดที่มีต่ออัตลักษณ์และเพศวิถีของคนในสังคม ที่ต้องมีเพียงหนึ่งเดียว คงอยู่อย่างตายตัว และไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ การมีอัตลักษณ์และเพศวิถีอันหลากหลายของนงค์ จึงสร้างความสั่นคลอนต่อความจริงใจและความซื่อสัตย์ทางความสัมพันธ์ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการเป็นคนรัก และแม้ว่านงค์จะต้องเผชิญกับแรงต่อต้านจากคนในชุมชนต่อการเลือกที่จะมีเพศวิถีเลสเบี้ยนและรักต่างเพศในช่วงเวลาเดียวกัน เธอก็มีวิถีทางที่จะโต้กลับกลุ่มคนเหล่านั้น ด้วยการกล่าวว่า ความรักความสัมพันธ์ของตนมีต่อบุญมีเป็น “ทางเลือกส่วนตัวระหว่างคนสองคน” ที่ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น แม้ว่าความเป็นจริง ความรักจะไม่ใช่วิถีส่วนตัว แต่ถูกจำกัดควบคุมไปด้วยบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรม นงค์เล่าว่า

เราก็บอก เอ้า ก็เอาไปดิ ไม่ได้ทำอะไรอะ ภูผิตด้วยหรอ ภูเป็นแบบนี้ ก็ภูชอบของภู แล้วพวกมึงยุ่งอะไรของพวกมึงนะ เออ ถามว่า ภูทำมันเกี่ยวอะไรกับมึงอะ มันเกี่ยวอะไร มันทำได้แบบภูปะละ ภูเป็นของภูแบบเนี่ย แล้วภูก็ได้เอาเขาไปไหน ถ้าเอ็งยุ่งกะภูเอ็งต้องให้ได้อย่างภู ชีวิตภู ภูก็อยู่อย่างเจ๊ ภูก็ได้ทะเลาะกะใครอะ แต่มึงทำได้อย่างกูรีเปลา ถ้ามึงทำได้ ก็เรื่องของมึง ภูก็ไม่ไปยุ่งชีวิตมึง มึงก็อย่ามายุ่งชีวิตกู พุดอย่างเจ๊ ถ้าคำว่าโมโหอย่างจะขึ้นมึงขึ้นกู ถ้าธรรมดาจะไม่พูดแรงถ้าเขาไม่แรงมา ถ้าไม่แรงมากจะไม่แรงไป ถ้าแรงมาเราก็กแรงไป บอกเอ็งก็ไม่ต้องมายุ่งดิ ก็ต่างคนต่างอยู่ไป กูจะกิน กูจะเล่น กูจะเมา กูจะชอบใครรักใคร มันก็

เรื่องของกู กูก็ไม่ได้ไปขอมึงกิน ไม่ได้ไปขอเงินมึงมากินมาเล่น ไม่ได้ไปขอเงินใคร
กูจะชอบใครก็เรื่องของกู กูรักของกู นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์
2560)

การกล่าวถึงความรักความสัมพันธ์ของเธอที่มีต่อบุญมีในสถานะคนรัก ด้วยการอ้างอิงถึง
เรื่องส่วนตัวระหว่างคนสองคนที่ไม่ได้ข้องเกี่ยวหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น จึงเป็นเสมือน
ยุทธศาสตร์หรือวิธีการรอดพ้นจากการถูกต่อว่าและห้ามปรามจากคนในชุมชน ต่อการมีเพศวิถีแบบ
เลสเบี้ยน ด้วยการนำเอาวาทกรรมความรัก (discourse of love) ของเธอที่มีต่อบุญมีมาใช้ ผ่านคำ
กล่าวที่ว่า “กูจะชอบใครก็เรื่องของกู กูรักของกู” มาเป็นเหตุผลหลักในการยืนยันถึงความชอบธรรม
ทางความสัมพันธ์

ความปรารถนาทางเพศ (Sexual Desire) ของนงค์ต่อบุญมีในสถานะภรรยาใน
ครอบครัวเลสเบี้ยน จึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเพียงอย่างเดียวต่อการประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางเพศวิถี
แบบเลสเบี้ยน ดังเช่นอุดมการณ์ความรักแบบโรแมนติก (romantic love) ให้ความสำคัญกับ
ความรู้สึกซาบซึ้งตรึงใจ อันเป็นภาพเสนอในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ของสังคมตะวันตก (ปิ่นแก้ว
เหลียงอร่ามศรี, 2554, น. 26) หากแต่มีองค์ประกอบอื่นอยู่รายล้อม ที่ส่งผลให้คนทั้งคู่เลือกที่จะรัก
และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน อย่างความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ (material) อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรอด
ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม

อุดมการณ์ความรักโรแมนติก ที่ให้ความสำคัญกับความพึงใจทางอารมณ์ความรู้สึก
ระหว่างคนรักเพียงอย่างเดียว โดยปราศจากการเชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ ในสังคม จึงไม่สอดคล้องกับ
ความเป็นจริงของชีวิตผู้หญิงบางกลุ่ม เช่นเดียวกับผู้หญิงยากจนอย่างนงค์ ที่อัตลักษณ์การเป็นเมีย
และแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ได้ส่งผลให้เธอต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบต่อปัญหาความขาดแคลนทาง
การเงิน และอาหารการกิน ที่ส่งผลต่อการรอดชีวิตของเต้า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม อันนำไปสู่การ
เลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนกับบุญมี

แต่ในขณะเดียวกัน ความรักความสัมพันธ์ของนงค์ที่มีต่อบุญมี ก็ไม่ใช่แง่มุมของการ
หลอกลวง จากการลงสนาม ผู้วิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองที่นำไปสู่การประกอบสร้าง
ครอบครัวเลสเบี้ยน ล้วนเกิดจากการพึ่งพาอาศัยและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเงิน
อาหารการกิน และการเติมเต็มความรู้สึกทางใจของคนทั้งคู่ เช่น ความสุขที่มีต่อการใช้ชีวิตร่วมกันใน
แต่ละวัน ผ่านเสียงหัวเราะและการหยอกล้อ ดังบทสนทนานงค์กับบุญมีที่บอกเล่าถึงความสัมพันธ์ใน
สถานะสามีภรรยาว่า “นี้อยู่ทุกวัน ถ้าไม่ทะเลาะกัน ถ้าไม่ทะเลาะกันก็อยู่อย่างเจ๊ ถ้าทะเลาะกันก็
บ้านใครบ้านมัน อย่างพี่น้องร้องไห้ตลอด ตอนนั้นนี่ทะเลาะกันอย่างจริงจังเลย โดนต่อยตลอด ไม่รู้
ใครร้องไห้ (หัวเราะ)” บุญมี นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560) ขณะที่นงค์ตอบกลับว่า

“ร้องดิ เสียใจ แต่ก็หายโกรธไป เราโกรธไป โกรธแล้วก็คิดถึงเงี้ยวเราก็ต้องไปหา เขาไม่จ้อเราหรอก เรา รักเขาเราต้องเป็นฝ่ายจ้อ” นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2560)

การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการที่มีร่วมกัน ระหว่างนงค์กับบุญมี จึงไม่เพียงช่วยเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกทางใจ อันเป็นสิ่งที่สมาชิกครอบครัวคน ทั้งคู่ไม่สามารถจะให้ได้ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติกระทำของคนทั้งคู่ในฐานะปัจเจกบุคคลที่ พยายามเลือกและดิ้นรนหาที่ทางของตนภายใต้แรงกดดันเหล่านั้น โดยผู้วิจัยพบว่า การเข้ามาช่วย แบ่งเบาภาระในครอบครัวรักต่างเพศแทนนงค์ของบุญมี เป็นเสมือนการช่วยเติมเต็มบทบาทที่มีต่อ การเป็นเมียและแม่ของนงค์ให้กลับมาอยู่ภายใต้บรรทัดฐานอีกครั้ง ซึ่งสำหรับนงค์แล้วอัตลักษณ์การ เป็นเมียและแม่ของเธอ เป็นอัตลักษณ์ที่ไม่สามารถละทิ้งได้ แม้ว่าตนจะยังมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนกับ บุญมีก็ตาม นงค์กล่าวว่า

อยู่เพื่อลูก อยู่ด้วยกันไปดูแลกันยามแก่ไป แต่ไม่มีอะไรกัน แต่ว่าเราก็ทำหน้าที่ของ เราที่มันมีอยู่แล้ว เราก็ทำหน้าที่เราไป เราก็ไม่ทิ้ง ก็อยู่ด้วยกันอย่างเงี้ยว ก็อยู่ ด้วยกันเหมือนทุกวันนี้ก็อยู่กัน ก็ดูแลกันเหมือนเดิม เขา (แดง-ผู้วิจัย) ก็รู้ว่าเราก็คือ เป็นแบบ ก็ชอบกันดูแลกันไปอย่างเงี้ยว เขา (แดง-ผู้วิจัย) ก็รู้ว่าเออ มันอย่างนี้นะ เราก็คือเออ ก็คุยกันมันอย่างนี้นะ ก็บอกกันตรง ๆ ว่าเออ มันอย่างนี้นะ เราชอบ เออ ว่าอย่างน้อยเขา (บุญมี-ผู้วิจัย) ดูแลเรา เจ็บไข้ได้ป่วยมา อย่างน้อยเขา (บุญมี-ผู้วิจัย) ก็ดูแลเรา ตัวเองไม่เคย นงค์ นามสมมติ (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ผลของการประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนของนงค์ต่อบุญมี ผ่าน การใช้ทุนทางร่างกาย เพื่อเป็นอิสระจากบทบาทหน้าที่การเป็นเมียและแม่ของตนเองบางช่วงเวลา แม้จะถูกโจมตีจากอคติมายาคติทางเพศจากคนในชุมชน และนำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวเควียร์ และความสัมพันธ์แบบเควียร์ อันได้แก่ ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาหลายคน (Polygamy) ภรรยา มีสามีหลายคน (Polyandry) และการมีแม่หลายคน (Polymaternal) อันเป็นการประกอบสร้าง ครอบครัวแบบใหม่ที่ทำลายบรรทัดฐานทางสังคม แต่ก็มีส่วนช่วยเติมเต็มความสุขทางใจแก่นงค์ และ ส่งผลต่อการกินอยู่ของสมาชิกครอบครัว อันได้แก่ แดง เต่า หยก และบอล ให้สามารถเอาชีวิตรอด จากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม เช่นเดียวกับบุญมีที่การคบหากับนงค์ในสถานะภรรยา ด้วย การให้และรับความช่วยเหลือแบ่งปันด้านการเงิน อาหารการกิน และความรู้สึกทางใจระหว่างกัน ได้ ช่วยเติมเต็มคุณค่าทางใจ ส่งผลทำให้เธอใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างมีความสุข

จากเรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การประกอบสร้างพหุอัตลักษณ์การ เป็นเมีย แม่ และสามีของนงค์ที่มีต่อแดงกับบุญมีในชุมชนนั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากการใช้ทุนทาง ร่างกาย เพื่อเป็นยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอด (Sexuality for Survival) จากความขาดแคลนทาง เศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะเป็น การถูกละทิ้งจากพี่สาวทางเลือด และแรงกดดันภายในครอบครัว

รักต่างเพศ ที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ เริ่มตั้งแต่การเลือกประกอบสร้างเพศวิถีแบบรักต่างเพศของนางค์ต่อแดง ซึ่งมีเหตุผลมาจากการไม่มีบ้านอยู่อาศัย จึงตัดสินใจใช้ชีวิตคู่กับแดงในสถานะสามีภรรยาในชุมชน จนกระทั่งมีลูกชายด้วยกันสามคน ได้แก่ เต่า หยก และบอล ที่มีความบกพร่องทางสมองและร่างกาย

หลังจากตั้งครรภ์และคลอดเต่ากับหยก นางค์กับแดงตัดสินใจส่งเขาไปให้พ่อกับแม่ซึ่งมีสถานะเป็นตากับยายของเด็กทั้งสองที่อาศัยอยู่จังหวัดสุรินทร์ให้ช่วยเลี้ยงดูแทน เนื่องจากทั้งคู่ต้องทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลเอาใจใส่ ขณะเดียวกัน ก็เป็นการลดภาระรายจ่ายของตน ผู้วิจัยพบว่า การส่งเต่ากับหยกไปให้ตายายช่วยอบรมเลี้ยงดูแทน เป็นหนึ่งในกลยุทธ์เพื่อรอดพ้นจากบทบาทหน้าที่พ่อและแม่ที่ไม่สามารถทำได้ ด้วยการให้ตากับยายทำหน้าที่เป็นตัวแทนครอบครัว (Substitute Family) หรือพ่อแม่ทางสังคม (Social Parents) ที่ต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบความเป็นไปในชีวิตของเต่าและหยก ไม่ว่าจะเป็น การป้อนข้าว อาบน้ำ สวมใส่เสื้อผ้า หรือแม้แต่การอบรมสั่งสอนถึงการใช้ชีวิตในสังคม ขณะที่นางค์กับแดงได้ทดแทนบทบาทการเป็นพ่อแม่ของตนเองที่ขาดหายไป ด้วยการทำงานส่งเงินค่าใช้จ่ายไปให้ลูกในบางเดือน

แม้ช่วงแรกความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของคนทั้งคู่ จะไม่แตกต่างจากครอบครัวทั่วไป แต่ภายหลังจากที่นงค์คลอดลูกชายคนที่สาม ด้วยความแก่ชราของพ่อแม่ที่ไม่สามารถรับเลี้ยงเต่า หยก บอลแทนเธอได้ ทำให้นงค์ต้องลาออกจากงานเพื่อทำหน้าที่เมียและแม่ในพื้นที่ครัวเรือนอย่างเต็มเวลา โดยเฉพาะการเลี้ยงดูเต่าที่มีความบกพร่องทางสมองและร่างกาย ไม่สามารถช่วยเหลือตนได้อย่างเด็กทั่วไปในชุมชน ประกอบกับการต้องพบเจอกับความขาดแคลนทางการเงิน ด้วยการถูกลดค่าแรงจากแดงผู้เป็นสามี ที่ต้องจ่ายให้เธอเพื่อนำมาจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในพื้นที่ครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าบ้าน อุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน รวมถึงกินอยู่ของลูกชายทั้งสามที่เพิ่มมากขึ้น แต่ด้วยความไม่ไวใจต่อบทบาทเมียและแม่ของนงค์ที่ดื่มเหล้า เล่นการพนัน จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดงเกิดความขัดแย้งมากขึ้น

ปัญหาความขาดแคลนทางการเงินจากการลดค่าแรงของแดง ส่งผลให้นงค์ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่มีต่อครอบครัวด้วยตนเอง ทั้งซื้อาหารภายในบ้าน และทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทย เพื่อประคับประคองความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัว การเข้ามารับบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงพร้อม ๆ กับบทบาทในครัวเรือนของนงค์ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความเลือนไหลของบทบาทการเป็นหัวหน้าครอบครัวระหว่างเธอกับแดง

การรับบทบาทผู้หาเลี้ยง ประกอบกับภาระการเป็นแม่ในครัวเรือน ที่ดำเนินไปภายใต้ความเจ็บป่วยทางกายภาพของนงค์ ไม่ว่าจะเป็น โรคเบาหวาน ความดัน กินอาหารไม่ได้ และขับถ่ายไม่สะดวก ได้ทำให้นงค์ต้องเผชิญกับสถานการณ์อันยากลำบากอีกครั้ง ขณะที่บุญมีเพื่อนบ้านในชุมชนที่รับรู้ถึงปัญหาดังกล่าว ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือแบ่งเบาภาระหน้าที่แทนนงค์เท่าที่สามารถทำได้

ไม่ว่าจะเป็น การให้ยืมเงิน แบ่งปันอาหารการกินยามขาดแคลน และเป็นแรงสนับสนุนทางจิตใจในการใช้ชีวิต ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่พัฒนาไปสู่ความรัก และไปสู่การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนภายใต้บทบาทบาทสามีภรรยาในชุมชน ด้วยการทำหน้าที่เลี้ยงดูเต่า หยก บอล ร่วมกัน ที่ท้าทายต่ออุดมการณ์มีแม่คนเดียวในสังคม โดยบุญมีจะทำหน้าที่แม่ตัวแทน (substitute-mother) ให้แก่ลูกชายทั้งสามของนงค์ ในช่วงเวลาที่นงค์ไม่สามารถทำได้ เช่น เมื่อออกไปทำงานที่ต่างจังหวัด หรือแม้แต่ในช่วงที่เธอดื่มเหล้า เล่นการพนัน อันเป็นกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวของนงค์กับบุญมี

การเลือกที่จะสร้างเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนของนงค์ต่อบุญมี อันเกิดขึ้นจากความรัก ความผูกพัน และความเห็นอกเห็นใจนั้น ได้ส่งผลให้ทั้งคู่มีพฤติกรรมอันหลากหลาย ระหว่างการเป็นเมียแม่ และสามี อันเป็นความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่ท้าทายกับบรรทัดฐานทางสังคม โดยเฉพาะเมื่อนงค์ต้องเผชิญหน้ากับความหึงหวงของวาสนเลสเบี้ยนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุญมีและเมียลูกสาวบุญมี มาเป็นเวลากว่า 30 ปี พร้อมกับความสัมพันธ์ทางเพศที่เกิดขึ้นระหว่างบุญมีกับแดง ซึ่งมีสถานะเป็นคนรักทั้งสองของเธอ

อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่ทับซ้อนระหว่าง นงค์ แแดง บุญมี วาส จึงส่งผลให้บทบาทหน้าที่ระหว่างคนทั้งคู่มีต่อกันอย่างสลับซับซ้อน ดังเช่นในกรณีของนงค์ แม้เธอจะมีบทบาทเป็นสามีของบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน แต่เธอก็ยังมีบทบาทเป็นเมียและแม่ในครอบครัวรักต่างเพศที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับแดง ซึ่งแม้ว่าบทบาททั้งสองจะขัดแย้งกัน แต่ทว่า บุญมียังคงเข้าใจเงื่อนไขของความสัมพันธ์ดังกล่าว ด้วยการยอมรับว่านงค์คือสามีที่เป็นผู้หญิง (ที่มีลูกและสามีอยู่ในปัจจุบัน)

เช่นเดียวกับบุญมี ที่แม้ว่าเธอจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับแดงของนงค์และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับवास แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งคู่ ยังคงดำเนินต่อไปท่ามกลางการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันในชุมชน

ความรักความสัมพันธ์อันทับซ้อน ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวครอบครัวเลสเบี้ยน อันได้แก่ นงค์ บุญมี วาส และสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ อันได้แก่ นงค์ แแดง บุญมี ที่พัฒนาไปสู่ครอบครัวควียร์ และความสัมพันธ์แบบควียร์ ที่ปรากฏให้เห็นผ่านประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงชนชั้นแรงงานเช่นนงค์ จึงได้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบครอบครัวรูปแบบใหม่ในสังคมที่ท้าทายกับบรรทัดฐานครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศและเลสเบี้ยน ไม่ว่าจะเป็น การท้าทายอุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ตามบรรทัดฐาน ที่นำไปสู่การรื้อสร้างขอบเขตความหมายที่มีต่อการเป็นเมียและแม่แบบเดิมของนงค์ ที่เรียกว่า เมียแบบควียร์ (Queer Wife) และแม่แบบควียร์ (Queer Mother) ด้วยการให้บุญมีหญิงคนรัก เข้ามาทำหน้าที่เป็นเมียตัวแทนและแม่ตัวแทนให้แก่แดง เต่า หยก บอล สมาชิกครอบครัวรักต่างเพศแทนตน ไม่ว่าจะเป็น การดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหาร

การกิน และความเจ็บป่วย ทั้งนี้แบ่งเบาภาระหน้าที่ที่มีต่อลักษณะเมียและแม่ของเธอ ด้วยสร้างความ
เป็นอิสระจากครอบครัวรักต่างเพศ

แม้ว่าสุดท้ายแล้ว การต่อสู้ดิ้นรนต่ออุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ ที่นำมาสู่การ
ประกอบสร้างความเป็นเมียและแม่รูปแบบใหม่ที่มีหลากหลาย เช่น เมียและแม่ที่ดื่มเหล้าเล่นการ
พนัน การให้บุญมีหญิงคนรักเข้ามาทำหน้าที่เป็นเมียตัวแทนและแม่ตัวแทน จะมีเพื่อตอบสนองต่อ
อุดมการณ์ครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศของเธอ ที่ดำรงอยู่ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy)
แต่ขณะเดียวกัน การแสดงออกซึ่งการเป็นเมียและแม่ที่แตกต่างดังกล่าว เป็นเสมือนการชี้ให้เห็นถึง
การเป็นผู้กระทำการของนงค์ ที่เลือกจะต่อต้านบรรทัดฐานที่มีต่อการเป็นเมียและแม่เหล่านั้นใน
รูปแบบของเธอเอง ที่เปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์การเป็นเมียและแม่ที่ดี ที่ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไข
การใช้ชีวิตของผู้หญิงชนชั้นแรงงานในสังคม

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องครอบครัวควีร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ ครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานฉบับนี้ เป็นการหันกลับไปให้ความสนใจถึงจุดเริ่มต้น และผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนในสังคมไทย ภายใต้ความทับซ้อนในเรื่องเพศและเศรษฐกิจ ขณะที่งานศึกษาครอบครัวเลสเบี้ยนส่วนใหญ่ มักให้ความสนใจประเด็นเรื่องเพศเพียงอย่างเดียว และยังขาดมิติที่จะทำความเข้าใจประเด็นอื่น จากข้อจำกัดของงานศึกษาที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการมีอยู่ของครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ผ่านแง่มุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของครอบครัวเลสเบี้ยนในสังคมไทย ที่ไม่ได้มีเพียงแค่มิติความปรารถนาทางเพศ แต่ยังรวมไปถึงมิติทางเศรษฐกิจ ที่ต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการถักทอบุคคลต่าง ๆ ให้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว

ในงานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ทำความเข้าใจถึงจุดเริ่มต้น และผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงาน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ ที่ปฏิเสธความสัมพันธ์ทางกฎหมายและสายเลือด อันประกอบไปด้วย นงค์ บุญมี วาส และสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ว่านี้ ผ่านการนำเสนอถึงเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงชนชั้นแรงงานในสังคมไทยเช่นนงค์ ที่แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ในครอบครัวรักต่างเพศ อย่างภาระหน้าที่การเป็นเมียของแดง และโดยเฉพาะการ เป็นแม่ของเต๋า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม ที่มีความเจ็บป่วยจากอาการสมองซีกและปากแหว่งเพดานโหว่ รวมถึงความเจ็บป่วยของตนเอง จากการไม่มีเงินไปพบแพทย์ การต้องเผชิญหน้ากับวงจรแห่งความยากลำบาก (Vicious Circle of Poverty) เหล่านี้ ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความรักความสัมพันธ์กับบุญมี ในสถานะภรรยาภายในครอบครัวเลสเบี้ยนที่คอยช่วยเหลือ ดูแล และให้กำลังใจยามยากลำบาก ท่ามกลางแรงต่อต้าน กดดันของคนในชุมชนจากการมีอัตลักษณ์ เพศสถานะ และเพศวิถีอันหลากหลาย ที่อยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางเพศในสังคม

การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันของนงค์ จึงไม่เพียงส่งผลให้เธอมีพหุอัตลักษณ์ (Multiple Identity) และเพศวิถีที่เลื่อนไหล (Fluid Sexuality) ไปมาระหว่างความเป็นหญิง ความเป็นชาย ผ่านการแสดง และสวมบทบาททางเพศแบบควีร์ (Queer Performativity) อย่างการเป็นเมีย แม่ และสามีของผู้หญิงด้วยกัน แต่มากกว่านั้น การประกอบครอบครัวเลสเบี้ยน และการมีอยู่ของครอบครัวรักต่างเพศ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ยัง ได้นำพาบุญมีผู้เป็นภรรยา และแดงผู้เป็นสามี ซึ่งมีสถานะเป็นคนรักทั้งสอง

ของเธอ ไปยังการเกิดขึ้น ของความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีระหว่างกัน อีกทั้งยังทำให้ทั้งคู่ได้รู้จักกับवास เลสเบียนคนสนิทใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุญมีและเมย์ผู้เป็นลูกสาว

ความสัมพันธ์เชิงซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญ มี วาส ในครอบครัวเลสเบียน และความสัมพันธ์เชิงซ้อนที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญมี แดง ในครอบครัวรักต่างเพศ เหล่านี้ ได้ค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปไปสู่การเป็นครอบครัว และความเป็นเครือญาติแบบใหม่ ที่ปราศจากความเชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือด ด้วยการใช้ชีวิตและใช้เวลาร่วมกันของคนทั้งสี่และสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ อย่างเต่า หยก บอล และเมย์ภายในชุมชน ไม่ว่า จะเป็น การทำอาหาร กินข้าว ไปเที่ยว ทำธุระแทน ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระจากข้อจำกัดทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อโครงสร้างครอบครัวแบบเดิม

จากความสัมพันธ์ทางเพศสถานะ และเพศวิถีอันหลากหลายลื่นไหล ที่ปรากฏภายใต้ครอบครัวในข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ต้องการตอบคำถามผ่านการแจกแจงให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะของโครงสร้างครอบครัวเลสเบียนชนชั้นแรงงาน ผ่านการเกิดขึ้นของปฏิบัติการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่มีร่วมกันของนงค์ แดง บุญมี วาส และสมาชิกคนอื่น ๆ อย่าง เต่า หยก บอล และเมย์ อันเป็นเสมือนยุทธศาสตร์การดำเนินชีวิต ไปจนกระทั่งการรอดชีวิตในทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ครอบครัวเคียวร์: การเกิดขึ้นของครอบครัวเชิงจินตนาการ ความทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบียน และครอบครัวรักต่างเพศ 2) ครอบครัวเคียวร์: ยุทธศาสตร์การใช้เพศวิถีเอาชีวิตรอดในครอบครัวเลสเบียน และครอบครัวรักต่างเพศ และ 3) ครอบครัวเคียวร์: ชีวิตที่ถูกเติมเต็ม ความทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบียน และครอบครัวรักต่างเพศ

6.1 ครอบครัวเคียวร์: การเกิดขึ้นของครอบครัวเชิงจินตนาการ ความทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบียน และครอบครัวรักต่างเพศ

การประกอบสร้างเครือข่ายความรักความสัมพันธ์ของครอบครัวเลสเบียน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ บุญมี วาส อันซ้อนทับอยู่กับครอบครัวรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ แดง บุญมี และสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ อันได้แก่ เต่า หยก บอล และเมย์ ผ่านการทำกิจกรรมและใช้เวลาด้วยกันอย่างต่อเนื่องภายในชุมชน เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของโครงสร้างครอบครัว และความเป็นเครือญาติแบบใหม่ ที่ปฏิเสธความเชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือด อันเรียกว่า ครอบครัวเคียวร์ (Queer Family) และเครือญาติแบบเคียวร์ (Queer Kinships) ที่สร้างความท้าทายกับบรรทัดฐานครอบครัวแบบเดิมในสังคม ไม่ว่าจะเป็น บรรทัดฐานครอบครัวแบบรักต่างเพศ หรือแม้แต่บรรทัดฐานครอบครัวแบบเลสเบียน ด้วยการสร้างครอบครัว

และเครือญาติแบบขยาย (Extended Family) ที่เกิดขึ้นจากการคัดเลือก และรวบรวม บุคคลที่มีตำแหน่งแห่งที่อันหลากหลาย เข้ามาเป็นหนึ่งในสมาชิกครอบครัว (Chosen Family) ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ ลูก คนรักของแม่ ลูกคนรักของแม่ รวมไปถึงคนสนิทของคนรักของแม่ โดยที่สมาชิกแต่ละคนนั้น ต่างมีความเชื่อมโยงต่อกัน ผ่านการช่วยเหลือ ฟังพา และแบ่งปันซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น เงิน อาหารการกิน รวมถึงการแลกเปลี่ยนทางอารมณ์ความรู้สึก อย่างการเป็นที่ปรึกษา และคอยให้กำลังใจยามทุกข์ยาก อันก่อให้เกิดเป็นความรัก ความเชื่อใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการดูแลเอาใจใส่ที่มีต่อกันในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำอาหาร กินข้าว ไปเที่ยว ทำธุระแทน ให้ยืมเงิน หรือแม้กระทั่งพาไปหาหมอเมื่อยามเจ็บป่วย (Supportive Networks) ที่ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือ รับผิดชอบความเป็นไปในชีวิตซึ่งกันและกัน ในฐานะครอบครัว (Fictive Family) และเครือญาติเชิงจินตนาการ (Fictive Kinships) อันคล้ายคลึงกับครอบครัวและเครือญาติเสมือนจริง

แต่ขณะเดียวกัน ภายใต้การเกิดขึ้นของครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวและเครือญาติเชิงจินตนาการ ที่ทับซ้อนกับครอบครัวรักต่างเพศ ที่ประกอบไปด้วย นงค์ แดง บุญมี และवास อันเรียกว่า ครอบครัวควียร์ และเครือญาติแบบควียร์ นั้น ยังนำมาซึ่งการถูกต่อต้านขัดขวางจากเพื่อนสนิทและคนในชุมชน โดยเฉพาะ ความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนของนงค์ที่มีต่อบุญมี ที่ถูกตีตราว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเงินหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำรงชีวิต มากกว่าความรักความรู้สึกทางใจ รวมไปถึงการถูกประณามว่า เป็นคนที่มีความสัมพันธ์แบบหลายผัวหลายเมีย เนื่องจากมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุญมีและแดง ในช่วงเวลาเดียวกัน อันสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ทางเพศที่ตายตัวของคนในสังคม ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่เลื่อนไหลระหว่างการเป็นเลสเบี้ยนและคนรักต่างเพศของนงค์นั้น เป็นเสมือนยุทธศาสตร์การใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอดจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคมของเธอแบบหนึ่ง

6.2 ครอบครัวควียร์: ยุทธศาสตร์การใช้เพศเอาชีวิตรอดในครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ

ความรักความสัมพันธ์อันเป็นอิสระจากความเชื่อ ความหมาย และความเข้าใจที่มีต่อครอบครัวและเครือญาติแบบเดิม ที่พัฒนาก่อรูปไปเป็นครอบครัวและเครือญาติแบบควียร์ ที่เกิดขึ้นระหว่าง นงค์ แดง บุญมี วาส และสมาชิกคนอื่นอย่าง เต่า หยก บอล และเมย์ ภายใต้ความทับซ้อนของครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศที่ว่ำนี เป็นเสมือนยุทธศาสตร์การเอาชีวิตรอดออกสถานการณ์อันยากลำบากทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบหนึ่งของนงค์ที่มีร่วมกับ แดง บุญมี และवास ผ่านปฏิบัติการความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่มีรูปแบบอันแตกต่างหลากหลาย ในชีวิตประจำวัน

ภายในชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 5 ประเด็น อันได้แก่ 1) สัมพันธ์แบบควีร์ 2) อัตลักษณ์แบบควีร์ 3) เพศวิถีแบบควีร์ 4) การแบ่งงานกันทำแบบควีร์ และสุดท้าย 5) การเป็นแม่แบบควีร์ และความเป็นแม่แบบควีร์

6.2.1 ความสัมพันธ์แบบควีร์

ความสัมพันธ์แบบควีร์ (Queer Relationships) เหตุผลที่ทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน และความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อแดงในครอบครัวรักต่างเพศ เรียกว่า สัมพันธ์แบบควีร์ เนื่องจาก ความสัมพันธ์แบบเลสเบี้ยนที่บุคคลที่มีต่อบุญมีในฐานะสามี และความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศที่บุคคลที่มีต่อแดงในฐานะภรรยา ไม่ได้มีจุดเริ่มต้นมาจากมิติความพึงใจทางเพศ (Non-Sexual Desire) หรืออุดมการณ์ความรักแบบโรแมนติก ที่แต่ละฝ่ายมีต่อกันเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากเงื่อนไขหรือบริบทเฉพาะอันหลากหลาย ซึ่งส่งผลให้บุคคลหนึ่งเลือกที่จะรัก และสร้างความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็น ความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อหารอดชีวิตทางสังคม หรือแม้แต่ความเจ็บปวดทางจิตใจ จากการถูกละทิ้งจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวทางสายเลือด ที่สะท้อนถึงความไม่เป็นจริงของอุดมคติที่มีต่อครอบครัวในสังคม โดยการเลือกที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือของบุญมีกับแดงที่มีต่อแดง เมื่อยามที่เธอกำลังเผชิญกับสถานการณ์อันยากลำบากเหล่านี้ ได้ค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปไปเป็นความผูกพัน ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจที่มีระหว่างกัน อันนำไปสู่การเกิดขึ้นของความรักความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการในรูปแบบใหม่ ที่ทับซ้อนกับครอบครัวรักต่างเพศที่มีอยู่เดิม

ดังเช่น การสร้างความรักความสัมพันธ์กับบุญมี ที่มีสถานะเป็นภรรยาหรือหญิงคนรักของแดงในครอบครัวเลสเบี้ยน ที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจยามทุกข์ยาก รวมถึงให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน ปากท้อง กำลังแรงงาน หลังจากที่เธอต้องเผชิญหน้ากับแรงบีบคั้นกดดัน อันมาจากสถานะที่เป็นรองของผู้หญิงในครอบครัวรักต่างเพศ อย่างการถูกละเลยความรู้สึกทางจิตใจ ทั้งการไม่พูดคุยถามไถ่ ถึงความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และการไม่ซื่อสัตย์ให้กินขณะเจ็บป่วย อีกทั้งความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ทั้งการถูกลดค่าแรง อันเป็นค่ากินอยู่ของเธอและสมาชิกครอบครัวจากแดงผู้เป็นสามี อันมาจากความไม่พอใจต่อบทบาทการเป็นเมียและแม่ของเธอที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานเมียและแม่ที่ดี โดยเฉพาะ การขาดการดูแลปรนนิบัติสามีในพื้นที่ครัวเรือน ในแง่นี้ การต้องเผชิญกับสถานการณ์อันยากลำบากของแดงภายในครอบครัวรักต่างเพศ จึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ (Gender Power Relations) ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเธอกับสามีได้เป็นอย่างดี

หรือแม้แต่การสร้างความรักความสัมพันธ์กับแดงผู้เป็นสามี ในครอบครัวรักต่างเพศที่มีอยู่ก่อนหน้า อันมีสาเหตุมาจากการที่ในอดีต นางถูกละทิ้งความสัมพันธ์จากพี่สาว ซึ่งมีสถานะ

เป็นครอบครัวทางสายเลือด ด้วยการปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือเรื่องที่פקอาศัย จากความเจ็บปวดทางจิตใจ อันมาจากความเชื่อที่มีต่ออุดมคติความเป็นครอบครัวในสังคม ประกอบกับความยากจนทางการเงินที่ต้องเผชิญ จึงทำให้เธอตัดสินใจที่จะย้ายมาอยู่กับแดง ในฐานะสามีภรรยา ด้วยการรับเอาบทบาทการเป็นเมียและแม่ ที่ต้องทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว มาปฏิบัติใช้ภายในชุมชน จะเห็นได้ว่า การประกอบสร้างความรักความสัมพันธ์ของนางค์ที่มีต่อบุญมี และแดง ในครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ ภายใต้การช่วยเหลือพึ่งพาทางจิตใจและทางเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกันนี้ ได้ค่อย ๆ นำพาเธอ มาสู่การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์อันหลากหลาย หรือที่เรียกว่า อัตลักษณ์แบบควีร์ ในฐานะพหุอัตลักษณ์เชิงซ้อน ที่เกิดขึ้นระหว่างการเป็นเลสเบี้ยนและคนรักต่างเพศในช่วงเวลาเดียวกัน

6.2.2 อัตลักษณ์แบบควีร์

อัตลักษณ์แบบควีร์ (Queer Identity) เหตุผลที่ทำให้อัตลักษณ์ของนางค์ที่มีต่อบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน และอัตลักษณ์ของนางค์ที่มีต่อแดงในครอบครัวรักต่างเพศ เรียกว่า อัตลักษณ์แบบควีร์นั้น เนื่องมาจาก การประกอบสร้างพหุอัตลักษณ์ของเธอ ที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างการเป็นสามีของผู้หญิงด้วยกัน ในครอบครัวเลสเบี้ยน และการเป็นเมีย แม่ ในครอบครัวรักต่างเพศ ด้วยการรับหรือสวมเอาบทบาทของความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) ของตนมาปฏิบัติใช้ ผ่านการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของเธอกับคู่ความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงเวลา ในชีวิตประจำวัน อันเป็นอิสระจากบรรทัดฐานทางเพศในรูปแบบเดิม

ดังเช่น เมื่อนางค์ใช้เวลาอยู่กับบุญมี ซึ่งมีสถานะภรรยาหรือเป็นหญิงคนรัก ในครอบครัวเลสเบี้ยน เธอก็จะแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์การเป็นสามี ด้วยการนำเอาคุณลักษณะแบบผู้ชาย มาปฏิบัติใช้ ไม่ว่าจะเป็น การมีพฤติกรรมเจ้าชู้ หยอกล้อ กอดหอม หรือแม้แต่หึงหวงบุญมีกับवासซึ่งมีสถานะเป็นเลสเบี้ยนคนสนิทในชุมชน โดยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเลสเบี้ยนนี้ นางค์จะรับบทบาทหน้าที่ของความเป็นชาย อย่างการช่วยเหลือด้านงานช่าง ไม่ว่าจะเป็น การใส่หลอดไฟ เทปูนเสาบ้าน เทปูนพื้นห้องน้ำ ตัดขนสุนัข ต่อกรงสุนัข ไปจนกระทั่งการปลอมโยนและให้กำลังใจ เมื่อบุญมีผู้เป็นภรรยาหรือหญิงคนรัก ต้องเผชิญหน้ากับแรงกดดันจากภรรยาที่ของหญิง และความ เป็นหญิงในพื้นที่ครัวเรือน โดยเฉพาะ บทบาทการเป็นแม่ ที่ต้องรับผิดชอบและดูแลเอาใจใส่ชีวิตของ เมย์ผู้เป็นลูกสาว ที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองเรื่องการเงิน รวมถึงवासเลสเบี้ยนคนสนิท ที่เจ็บป่วยจากโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย จนกระทั่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งการปลอมโยนและให้กำลังใจของนางค์ที่มีต่อบุญมียามลำบาก ผ่านความสัมพันธ์แบบคู่สามีภรรยาในชีวิตประจำวัน ได้ช่วยแบ่งเบาภาระทางกายและสร้างความสุขทางใจให้แก่เธอเป็นอย่างมาก

ขณะที่เมื่อนางค์ใช้เวลาอยู่กับแดง ผู้เป็นสามี และเต่า หยก บอล ซึ่งมีสถานะเป็นลูกชายทั้งสาม ในครอบครัวรักต่างเพศ เธอจะแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์การเป็นเมียและแม่ ด้วยการนำเอาคุณลักษณะแบบผู้หญิงมาปฏิบัติใช้ อย่างการทำหน้าที่รับผิดชอบงานในพื้นที่ครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็น การดูแลทำความสะอาดบ้าน บริหารจัดการเรื่องการเงิน อย่าง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน รวมถึงการเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัวทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น การตรวจสอบเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เป็นอันตรายต่อเต่า ที่มีความเจ็บป่วยทางสมองและร่างกาย, ปลูกหยกไปทำงานตอนเช้าและกลางคืน รับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายเมื่อเกิดอุบัติเหตุ, พาบอลไปพบแพทย์ยามเจ็บป่วย รวมไปถึงการจัดเตรียมเรื่องอาหารการกิน อย่างการหาซื้ออาหารแห้ง เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ไข่ ปลากระป๋อง ฯลฯ ไว้ให้ลูกยามไม่อยู่บ้าน ด้วยการอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้จักดูแลพึ่งพาตัวเอง แต่อย่างไรก็ตาม การประกอบสร้างอัตลักษณ์แบบเคียวร์ของนางค์ ที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างการเป็นสามีของบุญมี ในครอบครัวเลสเบี้ยน รวมถึงการเป็นเมียของแดง และแม่ของเต่า หยก บอล ในครอบครัวรักต่างเพศ ในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกัน ไม่เพียงส่งผลให้เธอมีอัตลักษณ์อันหลากหลาย แต่รวมไปถึงการมีเพศวิถีที่หลากหลายอีกด้วย

6.2.3 เพศวิถีแบบเคียวร์

เพศวิถีแบบเคียวร์ (Queer Sexuality) ทั้งนี้ เหตุผลที่ทำให้เพศวิถีของนางค์ที่มีต่อบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน และเพศวิถีของนางค์ที่มีต่อแดงในครอบครัวรักต่างเพศนั้น เรียกว่าเพศวิถีแบบเคียวร์ ไม่เพียงเกิดขึ้นมาจากการก่อตัวของความรักความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุญมีกับแดง ซึ่งมีสถานะเป็นคนรักทั้งสองของเธอ ดังที่กล่าวไปข้างต้น แต่ยังรวมไปถึง การมีอยู่ของวาสเลสเบี้ยนคนสนิทที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวกับบุญมี ซึ่งความทับซ้อนของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่เกิดขึ้นระหว่าง นางค์ แดง บุญมี ในครอบครัวรักต่างเพศ และความทับซ้อนของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่เกิดขึ้นระหว่าง นางค์ บุญมี วาส ในครอบครัวเลสเบี้ยนนั่น ได้ก่อให้เกิดเป็นการประกอบสร้างครอบครัวแบบสามีมีภรรยาหลายคน (Polygamy) และครอบครัวแบบภรรยามีสามีหลายคน (Polyandry) ที่ท้าทายบรรทัดฐานทางเพศในสังคม

ดังเช่น ความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ทางเพศแบบรักต่างเพศของนางค์ที่มีต่อแดง ในฐานะภรรยา และความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ทางเพศแบบเลสเบี้ยนของนางค์ที่มีต่อบุญมีในฐานะสามี ที่ได้นำพาคนรักทั้งสองของเธอ ไปยังความใกล้ชิดสนิทสนม ที่ก่อตัวขึ้นเป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ผ่านการทำกิจวัตรประจำวันร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น การจัดเตรียมอาหาร กินข้าว ดูโทรทัศน์ พุดคุย ฯลฯ จนค่อย ๆ พัฒนาก่อรูปเป็นความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันทับซ้อนระหว่างคนทั้งสาม ในครอบครัวรักต่างเพศ โดยที่การประกอบสร้างครอบครัวแบบสามีมีภรรยาหลายคน (Polygamy) ระหว่างนางค์ แดง บุญมี ในรูปแบบดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นจากการที่บุญมี ก้าวข้าม

ขอบเขตครัวเรือนของนงค์ และเข้ามาทำหน้าที่เป็นเมียตัวแทน (Substitute Wife) ให้แก่แดง เพื่อช่วยชดเชยบทบาทหน้าที่ในครอบครัวรักต่างเพศ ที่นงค์ผู้เป็นภรรยาไม่สามารถทำได้ อย่างการหุงหาอาหาร การซักทำความสะอาดเสื้อผ้า ที่นอน หมอน มุ้ง อันเกี่ยวข้องกับการดูแลเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ของแดงผู้เป็นสามี

ขณะที่การประกอบสร้างครอบครัวแบบภรรยามีสามีหลายคน (Polyandry) อันเป็นความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่ทับซ้อนระหว่างคนทั้งสาม ในช่วงต้น ก็ได้แสดงให้เห็นจากการที่บุญมี เข้ามารับบทบาทหน้าที่เป็นภรรยาที่ทำหน้าดูแลเอาใจใส่ชีวิตประจำวันของนงค์กับแดง ในครอบครัวรักต่างเพศ และแม้ว่าภายหลัง ความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่บุญมีมีต่อแดงจะสิ้นสุดลง เนื่องจากการรับรู้ของนงค์ที่มีสถานะเป็นสามีและภรรยาของคนทั้งสอง แต่ทว่า การมีอยู่ของความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีที่ทับซ้อนระหว่างนงค์ แดง และบุญมีในช่วงเวลาหนึ่ง จึงไม่เพียงส่งผลให้แดงมีบทบาทเป็นสามีในครอบครัวรักต่างเพศ แต่ยังส่งผลให้เขามีบทบาทเป็นสามีในครอบครัวเลสเบี้ยนของนงค์กับบุญมีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของครอบครัวที่ภรรยามีสามีหลายคน ไม่เพียงปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างนงค์ แดง บุญมี ในครอบครัวรักต่างเพศ แต่ยังรวมไปถึงการเกิดขึ้นของความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีระหว่างนงค์ บุญมี วาส ในครอบครัวเลสเบี้ยน เนื่องจากการเลือกที่จะคบหากับบุญมี ในฐานะภรรยาหรือหญิงคนรักภายในชุมชน ได้นำพาให้นงค์ได้รู้จักกับवास เลสเบี้ยนที่รักและเลียดูบุญมีกับลูกมาเป็นเวลากว่า 30 ปี และนำไปสู่การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันทับซ้อนระหว่างคนทั้งสาม และแม้ว่าในเวลาต่อมา บุญมีจะจัดวางความสัมพันธ์ให้वास มีสถานะเป็นญาติผู้ใหญ่ที่เธอให้ความเคารพนับถือ ด้วยการเลือกที่จะคบหากับนงค์ในฐานะคนรักอย่างเป็นทางการภายในชุมชน ที่ไม่เพียงแสดงให้เห็นกลยุทธ์ที่มีเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ที่มีต่อคนทั้งคู่ แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการพยายามจัดวางเพศวิถีตนเองภายใต้ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาคนเดียว ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังที่มีต่อการเป็นผู้หญิงที่ดีในสังคม

แม้ในช่วงแรก ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับवास จะเป็นไปอย่างขัดแย้งเนื่องจากความหึงหวงที่ทั้งคู่มีต่อบุญมี แต่หลังจากที่ได้ใช้เวลาร่วมกันในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น อย่างการทำอาหาร กินข้าว และพูดคุย ผ่านบุญมีที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางความสัมพันธ์ ก็ได้นำไปสู่ความใกล้ชิดสนิทสนม อันทำให้ทั้งคู่เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันยามทุกข์ยาก ไม่ว่าจะเป็น การแบ่งปันเงินและทรัพยากรที่แต่ละฝ่ายมีไว้ใช้ร่วมกัน อย่างเงินที่ได้จากการเล่นพนันของนงค์ เงินที่ได้จากการขายที่ดินของवास หรือแม้แต่การที่वासฝากฝังบุญมีหญิงคนรักของตนไว้แก่नงค์ในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต

ดังนั้น การมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน และการมีเพศวิถีรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันของนงค์กับบุญมี จึงไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงการมีอัตลักษณ์ และเพศวิถีแบบควีร์

ของคนทั้งสอง ดังที่กล่าวไปในข้างต้น แต่ยังรวมถึงการเป็นคนรักสองเพศ (Bisexual) ที่เลือกจะรัก และมีความสัมพันธ์ได้กับทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ด้วยเป็นความสัมพันธ์ที่ดำเนินอยู่นอกเหนือบรรทัดฐานทางเพศ ที่เกิดขึ้นอย่างสลับซับซ้อน ไร้แบบแผน และเป็นไปตามเงื่อนไข บทบาทอันหลากหลายที่แต่ละฝ่ายทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ที่เรียกว่า การแบ่งงานกันทำแบบควีร์

6.2.4 การแบ่งงานกันทำแบบควีร์

การแบ่งงานกันทำแบบควีร์ (Queer Division of Labor) เหตุผลที่ทำให้การแบ่งงานกันทำขององค์กรที่มีต่อบุญมีในครอบครัวเลสเบียน และการแบ่งงานกันทำขององค์กรที่มีต่อแดงในครอบครัวรักต่างเพศนั้นเรียกว่า การแบ่งงานกันทำแบบควีร์ เนื่องจาก การเกิดขึ้นของความสั่นไหวที่มีต่อบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ระหว่างองค์กรกับบุญมี และความสั่นไหวที่มีต่อบทบาทหน้าที่การเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวระหว่างองค์กรกับแดง อันสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะการแบ่งงานกันทำแบบใหม่ ที่ไม่เพียงสร้างความท้าทายต่อการแบ่งงานตามเพศในสังคม หากแต่เป็นการแสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่อันหลากหลาย ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หรือข้อตกลงที่แต่ละบุคคลมีส่วนร่วม

ดังเช่น ความสั่นไหวของบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ในพื้นที่ครัวเรือน ที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่ เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม ทั้งการหุงหาอาหาร การดูแลทำความสะอาดเสื้อผ้าเครื่องใช้ภายในบ้าน และการดูแลยามเจ็บป่วย ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับบุญมีหญิงคนรักในครอบครัวเลสเบียน ด้วยการให้เธอรับบทบาทของความเป็นหญิง ผ่านหน้าที่เป็นแม่ตัวแทน (substitute mother) ของตน ในช่วงเวลาที่ไม่สามารถรับภาระดังกล่าวได้ และแม้ว่าภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับบุญมี เธอจะรับเอาคุณลักษณะแบบผู้ชายอย่างการรับบทบาทเป็นสามีมาปฏิบัติใช้ แต่ว่าการเป็นแม่ของเธอ กลับเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่และไม่อาจละทิ้งได้ ทั้งนี้ เพราะการเป็นธุระจัดการดูแลชีวิตของลูกชายทั้งสามแทนเธอ กลับเป็นสิ่งที่นึ่งค้ขอความช่วยเหลือและได้รับการตอบรับจากบุญมีมากที่สุด ขณะที่บทบาทการเป็นเมียในครอบครัวรักต่างเพศ กลับเป็นบทบาทที่ไม่ต่อเนื่อง หากแต่ปรากฏผ่านการปฏิสัมพันธ์กับแดงซึ่งเป็นคู่ความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงเวลา

รวมไปถึง ความสั่นไหวของบทบาทหน้าที่การเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้หาเลี้ยง ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับแดงในครอบครัวรักต่างเพศ โดยความสั่นไหวของบทบาทดังกล่าวนี้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล แต่มีจุดเริ่มต้นจากการที่แดงเลือกที่จะลดค่าแรงครอบครัว อันเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้านที่ต้องจ่ายให้แก่เธอ เต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสาม จนนำไปสู่ความขาดแคลนทางการเงิน จึงทำให้องค์กรเลือกที่จะเข้ามารับบทบาทเป็นผู้นำหรือผู้หาเลี้ยงสมาชิกครอบครัวแทนแดง ด้วยการหาหนทางต่าง ๆ เพื่อนำเงินที่ได้มาเลี้ยงดูจนเจือสมาชิกครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น การขายอาหารภายในบ้าน การเป็นพนักงานนวดแผนไทย หรือแม้การเล่นพนันอย่าง ไพ่และไฮโล ซึ่งการพลิกบทบาทขององค์กรจากพื้นที่ครัวเรือน ไปยังการรับบทบาททางเศรษฐกิจ อย่างการเป็นผู้หาเลี้ยง

ครอบครัว ได้ส่งผลให้เธอมีอำนาจในการต่อรอง และสร้างความหมายของการเป็นแม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะ อำนาจที่จะพูดว่าปัจจัยหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการดูแลลูกชายทั้งสาม (Material) มาจากรายได้ของตัวเอง ดังนั้น การรับบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวของผู้หญิงชั้นแรงงาน เช่นนงค์ จึงแสดงให้เห็นถึงความสามารถในตนเองของเธอ ที่ไม่ต้องมีสถานะที่เป็นรอง และพึ่งพาผู้ชาย ในครอบครัวรักต่างเพศ โดยที่ความเคลื่อนไหวของบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ระหว่างนงค์กับบุญมีในครอบครัวเลสเบี้ยน และความเคลื่อนไหวของบทบาทหน้าที่ผู้หาเลี้ยงระหว่างนงค์กับแดง ในครอบครัวรักต่างเพศส่งผลให้ทั้งคู่มิมีความเป็นแม่อันหลากหลาย ที่เรียกว่า แม่แบบควีร์

6.2.5 การเป็นแม่แบบควีร์

การเป็นแม่แบบควีร์ (Mothering Queerly) ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการดูแลเอาใจใส่ที่มีต่อการเป็นแม่อันแตกต่าง และความเป็นแม่แบบควีร์ (Queering Motherhood) ที่แสดงให้เห็นถึงนิยามความเป็นแม่ที่แตกต่าง ซึ่งเหตุผลที่ทำให้การเป็นแม่ของนงค์ในครอบครัวเลสเบี้ยน และในครอบครัวรักต่างเพศ สามารถเรียกว่า การเป็นแม่แบบควีร์ และความเป็นแม่แบบควีร์ได้ เนื่องจาก การที่นงค์มีการแสดงออกซึ่งการเป็นแม่ที่มีคุณลักษณะอันหลากหลาย ที่ค่อย ๆ นำไปสู่การสร้างควมหมายที่มีต่ออุดมการณ์การเป็นแม่แบบใหม่ อย่างความหมายที่มีต่อคำว่า แม่ที่ดี ด้วยการแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวความเป็นจริงอันซับซ้อนของแม่ ที่ต่างออกไปในสังคม อันได้แก่ การเป็นแม่เลสเบี้ยน และการเป็นแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ในช่วงเวลาเดียวกัน รวมไปถึงการปฏิเสธแนวคิดแบบสารัตถะนิยม (non-essentialism) ของแม่ ด้วยการท้าทายภาระหน้าที่ทางชีววิทยาของผู้หญิงในสังคม อย่างการสร้างควมหลากหลายของบทบาทการเป็นแม่ ที่ไม่จำกัดหรือผูกติดอยู่กับแม่ผู้ให้กำเนิด หากแต่เป็นใครก็ได้ที่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กได้ไม่ต่างจากแม่ทางชีววิทยา ด้วยการแสดงให้เห็นถึงความเป็นแม่แบบพหุนิยม ที่แตกต่างจากนิยามเกี่ยวกับความเป็นแม่รูปแบบเดิม

ทั้งนี้ ปฏิบัติการการเป็นแม่แบบควีร์ และความเป็นแม่แบบควีร์ของนงค์นี้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล หากแต่มาจากวิถีปฏิบัติหรือการแสดงออกที่มีต่อการเป็นแม่ที่แตกต่างของเธอ เริ่มตั้งแต่การดื่มเหล้า เล่นการพนัน อันเป็นกิจวัตรสำคัญในชีวิตประจำวัน ที่แม้จะทำให้เธอมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์ทางศีลธรรมของความเป็นแม่ที่ดี ด้วยการไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลเอาใจใส่เต่า หยก และบอล ซึ่งมีสถานะเป็นลูกชายทั้งสาม และจำต้องให้บุญมีหญิงคนรักเข้ามาทำหน้าที่เป็นแม่ตัวแทน เมื่อยามที่เธอไม่อยู่บ้าน

แต่อย่างไรก็ตาม การดื่มเหล้า เล่นการพนันของนงค์ ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างไร้ประโยชน์ หากแต่มีส่วนช่วยในการบรรเทาความตึงเครียดที่มีต่อภาระหน้าที่ และบรรทัดฐานการเป็นแม่ในสังคม พร้อม ๆ กับช่วยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมกับกาญและนิต ซึ่งเป็นเพื่อนบ้าน

ในชุมชน ที่คอยให้ความช่วยเหลือเรื่องเงิน อาหารการกินให้แก่เธอยามขาดแคลน ผ่านการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดเป็นความสนุกสนาน และสร้างรายได้ที่มีร่วมกัน ในแง่นี้ การดื่มเหล้า เล่นการพนันของนงค์ จึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม หากแต่เป็นเสมือนยุทธศาสตร์การเอาตัวรอด (strategies for survival) จากแรงบีบคั้นกดดัน ที่มีต่อบทบาทการเป็นเมียและแม่ ในครอบครัวรักต่างเพศ ท่ามกลางความยากจนทางเศรษฐกิจ อันค่อย ๆ นำไปสู่การสร้างความหมายใหม่ที่มีต่อกิจกรรมดังกล่าว ในฐานะกิจกรรมที่สร้างรายได้และพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความชอบและความถนัดของเธอ มาเป็นแนวทางการหาเงินมาเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวได้ในอีกทางหนึ่ง

การเป็นแม่ที่ดีในนิยามของนงค์ จึงไม่ได้ยึดโยงอยู่กับอุดมการณ์ทางศีลธรรมของความเป็นแม่ หรือแม้แต่การทำหน้าที่แม่แบบเต็มเวลา ตามที่อุดมการณ์ความเป็นแม่แบบชนชั้นกลางได้เรียกร้อง หากแต่มาจากจำนวนทรัพยากรหรือรายได้ ไม่ว่าจะเป็น เงิน และอาหารการกิน ซึ่งได้จากการทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว อย่างการทำงานเป็นพนักงานนวดแผนไทย รวมไปถึงการเล่นพนัน ที่แม้จะขัดกับอุดมการณ์การทางศีลธรรม แต่ก็เป็นที่นงนุชพยายามดิ้นรนหามาจุนเจือ เพื่อการรอดชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของลูกชายทั้งสาม อย่างเต่า หยก และบอล ด้วยการรับบทบาทเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ อันสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแม่ชนชั้นแรงงานในสังคม

ไม่เพียงปฏิบัติการการเป็นแม่อันแตกต่าง ที่ทำให้นงค์สร้างความหมายที่มีต่อการเป็นแม่ที่แตกต่าง แต่ยังไปรวมถึงการเป็นแม่ที่มีเพศวิถีอันท้าทายจากบรรทัดฐาน ทั้งการเป็นแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกร่วมกันกับแดงผู้เป็นสามี รวมถึงการเป็นแม่ในครอบครัวเลสเบี้ยน ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกร่วมกันกับบุญมีหญิงคนรัก โดยที่การรับบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ ที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในเรื่องสุขภาพ และอาหารการกิน ของเต่า หยก และบอล ลูกชายทั้งสามของนงค์ ที่แบ่งปันสลับเปลี่ยนไปมาระหว่างเธอกับบุญมี (Shared Mothering) ผ่านการนำเอาอัตลักษณ์การเป็นสามีของบุญมี มาปฏิบัติใช้ เพื่อให้อ่านให้เธอช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่แม่ อย่างการสนับสนุนช่วยเหลือด้านเงินและกำลังแรงงานในพื้นที่ครัวเรือนแทน ในช่วงเวลาที่นงค์ไม่อาจทำได้ ได้นำไปสู่การทำทลายอุดมการณ์ความเป็นแม่ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นทั้ง อุดมการณ์การเป็นแม่ทางชีววิทยา หรือแม้กระทั่งอุดมการณ์การมีแม่คนเดียว ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ทำหน้าที่แม่ ไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทางชีววิทยาเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นแม่ทางสังคม ซึ่งมีสถานะเป็นคนรักหรือภรรยาของแม่ ที่สามารถทำหน้าที่แม่ได้เป็นอย่างดีไม่ต่างจากแม่ผู้ให้กำเนิด

ดังนั้น การทำหน้าที่แม่ อย่างการอบรมเลี้ยงดู เต่า หยก และบอล ผ่านการรับบทบาทหน้าที่ของความเป็นหญิงร่วมกันระหว่างนงค์กับบุญมีภายใต้ครอบครัวเลสเบี้ยน จึงได้ค่อย ๆ นำไปสู่การประกอบสร้าง และเคลื่อนไปสู่การเป็นแม่รูปแบบใหม่ ที่ผู้หญิงที่ทำหน้าที่แม่นั้น ไม่จำเป็นต้องมีเพศสถานะ และเพศวิถีที่ยึดโยงกับบรรทัดฐาน ด้วยการชี้ให้เห็นถึงเรื่องราว

ประสบการณ์ความเป็นจริงของแม่ที่แตกต่างออกไป ซึ่งการสร้างความรัก และสายสัมพันธ์ของแม่และผู้หญิงที่ทำหน้าที่แม่ทั้งสองที่มีต่อเด็ก หรือที่เรียกว่า การมีแม่สองคน (Polymaternal) ของนงค์กับบุญมีนั้น จะช่วยในการลดทอนความสำคัญหรือความศักดิ์สิทธิ์ต่ออุดมการณ์การเป็นทางชีววิทยา และการเป็นแม่คนเดียว อันนำไปสู่การสร้างวิธีคิดเกี่ยวกับแม่แบบใหม่ ที่ไม่ยึดโยงอยู่กับอุดมคติการเป็นแม่แบบเดิม

การตัดสินใจที่จะประกอบสร้างครอบครัวเคเวียร์ และเครือญาติแบบเคเวียร์ที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายความรักความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีระหว่าง นงค์ แดง บุญมี วาส รวมถึง เต่า หยก บอล และเมย์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน แลกเปลี่ยน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องเงิน อาหารการกิน กำลังแรงงาน สุขภาพร่างกาย รวมไปถึงการทำกิจกรรมหรือการใช้เวลาร่วมกันในชีวิตประจำวัน ในฐานะโครงสร้างครอบครัวและเครือญาติแบบใหม่ ที่ท้าทายบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวแบบเดิมในสังคม (Non-Normative Family) ไม่ว่าจะเป็น บรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ บรรทัดฐานแบบเลสเบี้ยน ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์แบบสามมีภรรยาหลายคน ภรรยามีสามีหลายคน และการมีแม่สองคน ผ่านเรื่องราวความสัมพันธ์ของนงค์ ที่มีต่อบุญมีกับแดง ด้วยการทำหน้าที่เป็นสามีในครอบครัวเลสเบี้ยน และทำหน้าที่เป็นเมีย แม่ ในครอบครัวรักต่างเพศ ในช่วงเวลาทับซ้อนกัน จึงแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความรักความพึงพอใจทางเพศของคนทั้งสี่ ที่ดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ ซึ่งค่อย ๆ ได้นำพานงค์ไปสู่การเกิดขึ้นของความสัมพันธ์อันหลากหลาย ที่ได้แจกแจงรายละเอียดข้างต้น ประกอบไปด้วย 1) สัมพันธแบบเคเวียร์ 2) อัตลักษณ์แบบเคเวียร์ 3) เพศวิถีแบบเคเวียร์ 4) การแบ่งงานกันทำแบบเคเวียร์ รวมถึง 5) การเป็นแม่แบบเคเวียร์ และความเป็นแม่แบบเคเวียร์ ผ่านการสร้างเครือข่ายทางเพศสถานะ และเพศวิถี ที่ดำเนินไปภายใต้บทบาทหน้าที่ที่เลื่อนไหล และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดช่วงเวลา

ทั้งนี้ ภายใต้ความรักความสัมพันธ์ที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างอัตลักษณ์ รวมถึงเพศวิถีแบบเลสเบี้ยน และรักต่างเพศ ที่ก่อรูปเป็นครอบครัวเคเวียร์ และเครือญาติแบบเคเวียร์นั้น ไม่เพียงท้าทายบรรทัดฐานความเป็นครอบครัวแบบเดิมในสังคม แต่ยังส่งผลให้สมาชิกภายในครอบครัวแต่ละคน ไม่ได้ตกอยู่ในสถานะที่เป็นรอง หรือมีอำนาจคงอยู่อย่างตายตัว ดังเช่นครอบครัวเดี่ยวแบบรักต่างเพศโดยทั่วไป หากแต่เป็นการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศสถานะ (Gender Power Relations) ที่ปรับเปลี่ยนไปตาม บทบาท รวมถึงเงื่อนไขในชีวิตที่มีต่อคู่ความสัมพันธ์

ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับแดง ที่แม้บทบาทการเป็นภรรยาจะทำให้ นงค์ต้องเผชิญกับแรงบีบคั้นกดดันจากการมีสถานะที่เป็นรองในครอบครัวรักต่างเพศ แต่เมื่อเธอเข้ามารับบทบาทหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว โดยเฉพาะกับเต่า หยก บอล ลูกชายทั้งสาม การเป็นฝ่ายดิ้นรนหาเงินมาดูแลค่าใช้จ่ายภายในพื้นที่ครัวเรือน จึงทำให้นงค์มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และสามารถที่

จะต่อรองความหมายที่มีต่อบทบาทการเป็นเมียและแม่ รวมถึงการเลือกที่จะมีอัตลักษณ์และเพศวิถีอันหลากหลายของตนกับแดงได้

ความสัมพันธ์ระหว่างนงค์กับบุญมี ที่แม่บทบาทการเป็นสามีในครอบครัวเลสเบียน จะทำให้นงค์ได้รับการดูแลปรนนิบัติจากบุญมี ไม่ต่างจากคู่ความสัมพันธ์แบบชายหญิง ไม่ว่าจะเป็น การให้อาหารให้เธอช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อันได้แก่ การจัดหาอาหารการกินที่ชอบในแต่ละมื้อแต่ละวัน การช่วยล้างจาน ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ที่นอน หมอน มุ้ง ซื้อมาให้กิน และพาไปหาหมอยาเจ็บป่วย จนกระทั่ง ให้ยืมเงินหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำรงชีวิตยามนงค์เกิดความขาดแคลน แต่เมื่อเธอเข้ามารับบทบาทหน้าที่เป็นเมียตัวแทน ผ่านการสร้างความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีกับแดงซึ่งเป็นสามีของตน การเลือกที่จะให้อภัยถึงความสัมพันธ์เชิงซ้อนดังกล่าวที่เกิดขึ้น กลับกลายเป็นทางเลือกแรกและทางเลือกเดียวของนงค์ เนื่องจากความผูกพันทางกายและใจ ประกอบกับการต้องพึ่งพาบุญมีทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับบุญมี ที่ต้องการประคับประคองความรักความสัมพันธ์ของเธอที่มีต่อนงค์ เนื่องจากเป็นคนรักที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจยามยากลำบาก

รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุญมีกับवास ที่แม่ในอดีต วาสจะทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงบุญมีกับแม่ ในครอบครัวเลสเบียน แต่ทว่า บทบาทการเป็นผู้ดูแลवासที่เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย จนกระทั่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ของบุญมี ประกอบกับความรักความผูกพันในฐานะคนในครอบครัวที่มีต่อเธอในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้वासยอมรับและเข้าใจถึงความรักความสัมพันธ์เชิงซ้อนของบุญมีที่มีต่อนงค์ภายในชุมชน ดังนั้น การช่วยเหลือดูแลกันทางอารมณ์ความรู้สึก รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน ทั้งเรื่องเงิน อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ที่ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ที่มีขึ้นระหว่างคนทั้งสี่ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ความรักความสัมพันธ์อันทับซ้อนในครอบครัวเลสเบียน และครอบครัวรักต่างเพศ ยังคงดำเนินอยู่ได้

แม้ว่าความเป็นจริง การเกิดขึ้นของความรักความสัมพันธ์ที่นงค์มีต่อบุญมีในครอบครัวเลสเบียนภายในชุมชน ช่วงแรก จะนำมาซึ่งแรงบีบคั้นกดดัน ที่ก่อให้เกิดเป็นการต่อต้านตีตราเธอจากคนในชุมชน ในฐานะคนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศได้กับทั้งผู้ชายและผู้หญิง และส่งผลต่อการถูกมองว่าเป็นคนที่เข้ามาหลอกลวงในความสัมพันธ์ โดยเฉพาะ ความไม่ไว้วางใจจากแม่และवास ซึ่งมีสถานะเป็นลูกสาวและคนสนิทของบุญมี อันสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อเพศวิถีอันเลื่อนไหลว่าเป็นเพศที่ไม่จริงแท้ แต่อย่างไรก็ตาม นงค์ก็มีวิถีทางที่จะต่อสู้หรือโต้กลับต่อกลุ่มคนเหล่านั้น ด้วยการให้เหตุผลที่ยืนยันถึงการตัดสินใจสร้างความสัมพันธ์กับบุญมี ผ่านแง่มุมของความรักอันเป็นทางส่วนตัว ที่เกิดขึ้นจากความยินยอมพร้อมใจระหว่างคนสองคน ซึ่งไม่เกี่ยวข้องและสร้างความเสียหายกับบุคคลอื่น เช่นเดียวกับบุญมีที่ยืนยันว่าความรักของเธอกับนงค์เป็นทางเลือกและความสุขเฉพาะของตน

6.3 ครอบครัวเคียร์: ชีวิตที่ถูกเติมเต็ม ความทับซ้อนระหว่างครอบครัวเลสเบี้ยน และครอบครัวรักต่างเพศ

ผลที่ได้รับจากการประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวและเครือญาติเชิงจินตนาการ ที่ทับซ้อนกับครอบครัวรักต่างเพศที่มีอยู่เดิม ทั้งการมีเพศวิถีแบบเลสเบี้ยนของนงค์กับบุญมี และการมีเพศวิถีแบบรักต่างเพศของนงค์กับแดง ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครอบครัวเคียร์ และเครือญาติแบบเคียร์ ภายใต้แรงบีบคั้นกดดันทางเศรษฐกิจและความเป็นชายขอบทางเพศในสังคม เป็นการสร้างครอบครัวแบบใหม่ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถี ด้วยการใช้ร่างกายของตน เพื่อออกแบบทางเลือกการดำเนินชีวิตของตนเอง ที่เกิดขึ้นจากความสำนึกรู้ด้วยตนเอง หรือที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์การใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอด (Strategies for Survival Sex) เพื่อทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของตนเองที่มีต่อครอบครัว ที่ไม่เพียงแต่ช่วยเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็น ความอบอุ่น ปลอดภัย แต่ยังมีส่วนสำคัญในการเพิ่มโอกาส และความคาดหวังที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ในทางสังคมและเศรษฐกิจของนงค์ที่มีร่วมกับคนอื่น โดยเฉพาะ การช่วยรักษาและประคับประคองไว้ซึ่งองค์ประกอบครอบครัวรักต่างเพศของเธอ ให้สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างไม่แตกสลาย ดังเช่น การรอดชีวิตของเต่า หยก บอล ซึ่งมีสถานะเป็นลูกชายทั้งสาม ที่มีผลมาจากความช่วยเหลือสนับสนุนทางการเงิน อาหารการกิน และกำลังแรงงานของบุญมีหญิงคนรักที่มีต่อการดูแลเอาใจใส่เด็กทั้งสาม

แม้การสร้างความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถี ผ่านยุทธศาสตร์การใช้เพศเพื่อเอาชีวิตรอดในรูปแบบดังกล่าว จะส่งผลให้เพศสถานะ เพศวิถี และบทบาทหน้าที่การเป็นแม่ของนงค์ เลื่อนไหลไปมาระหว่าง การเป็นแม่ในครอบครัวเลสเบี้ยน และการเป็นแม่ในครอบครัวรักต่างเพศ ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม แต่ขณะเดียวกัน วิถีปฏิบัติดังกล่าวก็ส่งผลให้อัตลักษณ์การเป็นแม่ของเธอ ยังคงดำรงอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบากนัก

เช่นเดียวกับ ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างความรักความสัมพันธ์ทางสังคมของบุญมีที่มีต่อนงค์ แม้ว่าจะไม่ได้ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่น เรื่องราวการรอดชีวิตในทางเศรษฐกิจและสังคมของนงค์ แแดง เต่า หยก และบอล อันเป็นสมาชิกในครอบครัวรักต่างเพศ แต่อย่างน้อยที่สุดความรักความสัมพันธ์ที่นงค์มีให้แก่บุญมี ในฐานะเพื่อนและคนรักภายในครอบครัวเลสเบี้ยน ผ่านการให้ความช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันที่ปรากฏภายในชุมชน ก็มีสำคัญอย่างมากต่อการช่วยบรรเทาแรงบีบคั้น กดดันของเธอที่มีต่อภาระหน้าที่ของผู้หญิง อย่างการเป็นแม่ ที่ต้องดูแลรับผิดชอบเมย์ลูกสาวที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และवासเลสเบี้ยนคนสนิทที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ระยะสุดท้าย ด้วยการทำหน้าที่เป็นปรีกษาที่คอยรับฟัง แลกเปลี่ยน แบ่งปันปัญหา และประสบการณ์ชีวิตซึ่งกัน

และกันยามทุกข์ยาก โดยเฉพาะ การเข้าใจ ยอมรับตัวตน และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีระหว่างกัน อย่างไม่มีเงื่อนไข ดังเช่น การมีอัตลักษณ์ เพศสถานะ และเพศวิถีที่เลื่อนไหลไปมาระหว่างการเป็น เลสเบียนและคนรักต่างเพศของคนทั้งคู่ ที่นำไปสู่การช่วยเติมเต็มความรู้สึกทางจิตใจต่อกัน อันเป็น ทางเลือกที่มีรูปแบบเฉพาะในการดำเนินชีวิตของเธอเอง โดยวิถีปฏิบัติที่มีต่อองค์กร แดง เต่า หยก บอล เมย์ และवासของบุญมี ในครอบครัวเลสเบียน รวมถึงครอบครัวรักต่างเพศ ได้แสดงให้เห็นถึง คุณลักษณะความเป็นหญิงของเธอที่ดำเนินไปตามอัตลักษณ์และบทบาททางเพศ โดยเฉพาะ การทำ หน้าที่ดูแลเอาใจใส่ต่อบุคคลอื่น อันเป็นไปตามความคาดหวังทางสังคม

วิทยานิพนธ์เรื่องครอบครัวควีร์: พหุอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ และยุทธศาสตร์ ครอบครัวเลสเบียนชนชั้นแรงงาน ที่สะท้อนผ่านเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงชนชั้นแรงงานใน สังคมไทยเช่นนงค์ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแดง บุญมี วาส ที่มีสถานะเป็นสามี คนรัก และคนสนิทของ คนรักของเธอในชุมชน จึงไม่เพียงชี้ให้เห็นถึงการประกอบสร้างเครือข่ายความรักความสัมพันธ์ทาง เพศสถานะ และเพศวิถีแบบใหม่ ที่คอยช่วยเหลือ พึ่งพา และแบ่งปัน ทรัพยากรหรือปัจจัยที่ใช้ในการ ดำรงชีวิต (Sharing Material) อันได้แก่ เงิน อาหารการกิน กำลังแรงงาน และแรงบันดาลใจที่มี ร่วมกันยามทุกข์ยาก ผ่านนิยาม การสร้างความหมายใหม่ที่มีต่อคำว่า ครอบครัว เมีย แม่ และสามี (ที่เป็นผู้หญิงด้วยกัน) ให้เป็นไปอย่างเลื่อนไหลภายใต้ทางเลือกเฉพาะแห่งตน ที่แม้จะไม่ได้ยึดโยงกับ สิ่งที่เรียกว่า บรรทัดฐาน แต่ก็เกี่ยวข้องอยู่กับเงื่อนไขทางชนชั้น ผ่านการให้ความสำคัญกับการรอด ชีวิตในแต่ละวัน อันเป็นระบบคุณค่าที่คนทั้งสี่ยึดถือ

แต่ขณะเดียวกัน ก็สะท้อนให้เห็นถึงภาพของผู้หญิงยากจนในสังคมไทย ที่พยายามต่อสู้ ดิ้นรนต่อความขาดแคลนทางเศรษฐกิจและสังคม ที่บีบคั้นกดดันต่อการใช้ชีวิตของตนเอง ผ่านการใช้ วิธีการหรือยุทธศาสตร์การเอาตัวรอดในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะ การเลือก ที่จะประกอบสร้างความ รักความสัมพันธ์ทางเพศอันแตกต่างหลากหลายของตนเองกับบุคคลอื่นในแต่ละช่วงของชีวิต อัน แสดงให้เห็นถึงภาวะการเป็นผู้กระทำการของพวกเธอ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นอิสระ ไร้ขอบเขต และไม่ ยอมจำนนอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่กดดันเหล่านั้น ผ่านการออกแบบทางเลือกชีวิตของตนเอง ที่มี ขึ้นเพื่อตนเอง

สำหรับผู้หญิงชนชั้นแรงงาน เพศวิถี จึงไม่เพียงเป็นเงื่อนไขทางความสัมพันธ์ ที่ทำหน้าที่ ควบคุม พฤติกรรม บทบาท วิถีชีวิต อันเป็นข้อจำกัดของอัตลักษณ์ทางเพศ ที่ทำให้พวกเธอต้องตกอยู่ ในสถานะที่ไร้อำนาจหรือผู้ถูกกระทำ ดังเช่นการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อผู้หญิง โดยทั่วไป เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นหนึ่งในทางเลือก หรือยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการเอาชีวิตรอดหรือ หลบหนี ออกจากสถานการณ์อันยากลำบาก ที่แต่ละคนต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็น การถูกละเลย ความรู้สึกทางใจ หรือแม้แต่ความขาดแคลนทางการเงิน อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ที่ล้วน แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ด้วยการเปลี่ยนผ่านภาวะด้อยอำนาจทางเพศ ที่ทับซ้อนอยู่กับ

เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม ไปยังการสร้างอำนาจทางเพศวิถี ผ่านการใช้ร่างกายของตน เพื่อออกแบบความรักความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่น ที่แม้จะต้องพบเจอกับอคติมายาคติทางเพศจากคนรอบข้าง ในฐานะผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์นอกบรรทัดฐาน ไม่ว่าจะเป็น การมีความสัมพันธ์แบบภรรยาามีสามีหลายคน สามีมีภรรยาหลายคน หรือแม้แต่การมีแม่สองคน อันก่อให้เกิดเป็นการรื้อสร้างท้าทายต่ออุดมการณ์ทางเพศ ที่เคยเชื่อว่าถูกต้องเหมาะสมทางสังคม ไปสู่การขยายความเข้าใจที่มีต่อเรื่องมิติความรักความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่

อย่างไรก็ตาม ทางเลือกดังกล่าว ก็ได้นำไปสู่การช่วยเพิ่มความคาดหวังหรือโอกาสการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี อันจะส่งผลให้न्छ์ แดง บุญมี วาส รวมถึงสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ อย่าง เต่า หยก บอล และเมย์ สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ยากลำบากนัก ดังจะเห็นได้จากการเลือกที่จะประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยน ในฐานะครอบครัวเชิงจินตนาการ อันเป็นความรักความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง ที่ทับซ้อนอยู่กับครอบครัวรักต่างเพศ อันเป็นความรักความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ซึ่งแม้จะปฏิเสธความเชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือด ดังเช่นนิยามที่มีต่อครอบครัวโดยทั่วไป แต่ทว่าความเป็นครอบครัวของสมาชิกทั้งหมด กลับผูกโยงไปด้วยความรัก ความห่วงใย และความเห็นอกเห็นใจ ที่ก่อให้เกิดเป็นความช่วยเหลือเกื้อกูลที่มีต่อกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกหรือขาดหายไปจากกันได้

ปรากฏการณ์การประกอบสร้างครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานในสังคมไทย ที่แสดงให้เห็นผ่านเรื่องราวความรักความสัมพันธ์ทางเพศวิถีอันทับซ้อนระหว่างเลสเบี้ยน และรักต่างเพศ ที่เกิดขึ้นระหว่างन्छ์ แดง บุญมี วาส และสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ อย่าง เต่า หยก บอล และเมย์ ที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น จึงเปิดเผยให้เห็นถึงโครงสร้างครอบครัวและความเป็นเครือญาติแบบใหม่ อันเรียกว่า ครอบครัวเควียร์ และเครือญาติแบบเควียร์ ที่แม้จะปราศจากความเชื่อมโยงทางกฎหมายและสายเลือดระหว่างสมาชิก แต่ก็มีบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างจากครอบครัวโดยทั่วไป ซึ่งครอบครัวเลสเบี้ยนชนชั้นแรงงานที่ว่านี้ ไม่เพียงมีจุดเริ่มต้นมาจากความพึงพอใจทางเพศ ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของเพศวิถีแบบเควียร์ (Queer Sexuality) เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความซับซ้อนทางเศรษฐกิจ ที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของระบบเศรษฐกิจแบบเควียร์ (Queer Economic) ซึ่งต่างเป็นปัจจัยสำคัญในการถักทอบุคคลต่าง ๆ ให้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว

6.4 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มคนชนชั้นแรงงาน ที่มีเรื่องราวชีวิตและความสัมพันธ์ที่ดำเนินอยู่ภายใต้บริบทและเงื่อนไขที่เกิดขึ้นอย่างเฉพาะเจาะจง จึงทำให้ผลที่ได้จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงมิติการต่อสู้ดิ้นรนในการเอาชีวิตรอดจากการกดทับทางเศรษฐกิจและ

สังคมของกลุ่มคนชนชั้นแรงงานที่ต้องพบเจอกับความยากลำบากในการใช้ชีวิต ไม่ควรนำมาเปรียบเทียบหรือตำหนิติตราและหากมีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มคนอื่น ๆ อาจส่งผลให้ได้รับมุมมองที่แตกต่างออกไป

รายการอ้างอิง

หนังสือ

- กฤษณา อโศกสิน. (2517). *รากแก้ว*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- จันทร์จิรา บุญประเสริฐ. (2554). *ชีวิตที่ถูกกลืนเมิด เรื่องเล่า กะเทย ทอม ดี หญิงรักหญิง ชายรักชาย และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร.
- พูนสุข ช่วยทอง. (2548). *ครอบครัวและคุณภาพเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนามัยครอบครัว คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2560). *เช็กซี้ดคำบรรพ์ ของบรรพชนไทย*. กรุงเทพฯ: นาตาเอก.
- สุไลพร ชลวิไล. (2555). *รักสองเพศของผู้หญิง: ความปรารถนา ความสัมพันธ์ และอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- สุวทนา อารีพรรค. (2550). *เรียนรู้เรื่องเพศกับคุณหมอ ภาค 2*. กรุงเทพฯ: บ.บุญศิริ.
- อริยา เสวตามร์. (2557). *หอย: ความรู้และความหมายในมุมมองของผู้หญิง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- อุษณา เพลิงธรรม. (2529). *เรื่องของจัน ดารา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสายอักษร.

บทความในหนังสือ

- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). การเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือนไทย: เรา (ไม่) รู้อะไร? ใน สุรีย์พร พันพิง, มาลี สันภูวรรณ (บรรณาธิการ). *จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย* (น. 22-41). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุไลพร ชลวิไล. (2551). *หญิงรักหญิง*. ใน สุไลพร ชลวิไล และพิมพ์วัลย์ บุญมงคล (บรรณาธิการ.), *ภาษาเพศในสังคมไทย: อำนาจ สิทธิ และสุขภาวะทางเพศ* (น. 166-174). กรุงเทพฯ: ภาควิชาความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านเพศภาวะ เพศวิถีและสุขภาพ.

บทความวารสาร

- กองบรรณาธิการ. (2542). ศูนย์สื่อออนไลน์ย้ำ รักเพศเดียวกัน ไม่ใช่ความผิดปกติ!!!. *อัญจารีสาร*, 27(3), 7.
- ที. ยู. เค. (2538). ทอมดีและแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว. *อัญจารีสาร*, 14(2), 23-27.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2554). รักโรแมนติกในมุมมองสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. *วารสารสังคมศาสตร์*, 23(1), 17-50.
- พัชรินทร์ ลาภานันท์. (2561). การแต่งงานและการย้ายถิ่นข้ามชาติ: กรอบการศึกษา. และสถานะองค์ความรู้. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 37(1), 9-42.
- มีนา. (2538). ครอบครัวของน้ำกับบล. *อัญจารีสาร*, 12(2), 22-23.
- สมโภชน์ สุขวัฒนา. (2516). การรักษาผู้ป่วยรักรั่วเพศ. *วารสารจิตวิทยาคลินิก*, 18(2), 119-136.
- อัญญา สุวรรณานนท์. (2527). รักประเภทสอง : เธอผิดหรือไร?. *สตรีทัศน์*, 2(1), 36.

บทความในนิตยสาร

- ส. สี่มา. (26 มีนาคม - 1 เมษายน 2544). เกย์ ทอม ดี ตู๊ด แต่ว่ ลักเพศ ประเทือง และกะเทย (แล้วทำไม?). *มติชนสุดสัปดาห์*, 21, 90.

บทความหนังสือพิมพ์

- วีณา โคมพนานคร. (23 มิถุนายน 2538). กลุ่มหญิงรักหญิง ยืนท้ากระแสสังคม ถก จิตวิทยาเลสเบี้ยน อดีต-ปัจจุบัน. *มติชนรายวัน*, น. 9.
- วีณา โคมพนานคร. (11 กรกฎาคม 2538). สืบเนื่องจากกลุ่มหญิงรักหญิง นักจิตวิทยา-นักสังคมวิทยาสันดาปความคิดเลสเบี้ยน. *มติชนรายวัน*, น. 11.

หนังสือพิมพ์ออนไลน์

- ครอบครัวไทยแนวโน้มเปราะบาง ระบุรอบ 10 ปี หย่ามากขึ้น 23%. (14 เมษายน 2558). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/qol/detail/9580000043047>

'ผู้หญิง'รัก 'ผู้หญิง' พรหมลิขิต 'ผิดธรรมชาติ' พีเวอร์...!. (24 พฤษภาคม 2554). *ไทยรัฐออนไลน์*.

สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/172123>

พ.ร.บ.คู่ชีวิต เพื่อการแต่งงานที่เท่าเทียม. (9 มกราคม 2558). *หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์*. สืบค้นจาก

<http://www.ryt9.com/s/tpd/2066799>.

อี้อฮา ! วิวาท์หอมดีเมืองโคราช พบรักผ่านเฟซบุ๊ก คบหา 1 ปี ญาติไฟเขียวร่วมเรือนหอ.

(2 พฤศจิกายน 2557). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก

<http://www.manager.co.th/local/viewnews.aspx?NewsID=9570000125999>

รายงานทางราชการที่ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน

อนุกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี. (2542). *นโยบายและแผนงาน*

การพัฒนาครอบครัว พ.ศ. 2542. สืบค้นจาก

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER5/DRAWER087/GENERAL/DATA0000/00000057.PDF>.

รายงานคณะทำงานที่ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน

คาสปาร์ พีคม วาสนา อิมเอม และรัตนภรณ์ ตังธนเศรษฐ. (2558). *โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิด*

น้อย อายุยี่สิบ. สืบค้นจาก [https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-](https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-Thai%20Family_th.pdf)

[pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-](https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-Thai%20Family_th.pdf)

[Thai%20Family_th.pdf](https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/State%20of%20Thailand%20Population%20report%202015-Thai%20Family_th.pdf)

วิทยานิพนธ์

ธันนิกานต์ สุญสินธ์. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ผู้หญิงเป็นหญิงรักหญิงในกรุงเทพมหานคร*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, สาขา
มานุษยวิทยา.

บุญญภรณ์ วาณิชชาติ. (2544). *บทบาทของ "เว็บไซต์อัยการติดต่อ" ในการเป็นมณฑล*

สาธารณะของกลุ่มหญิงรักหญิง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวารสารสนเทศ.

- มยุรา ไกรกริ่ง. (2556). *การศึกษาชีวิตสมรสของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาจิตวิทยาการแนะแนว.
- มัทนา เขตมี. (2539). *วิถีชีวิตและความคิดเรื่องครอบครัวของหญิงรักหญิง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขา มานุษยวิทยา.
- มานิตตา ชาญไชย. (2546). *ความเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของ “ดี” และกลยุทธ์ในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่มีคนรักเป็นทอม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขาสังคมวิทยา.
- รัชนิชา ไชยลังการ. (2553). *การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศในแบบหญิงรักหญิง: ฉากชีวิตที่แตกต่างหลากหลายของกลุ่มแรงงานหญิงในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะสังคมศาสตร์, สาขาการพัฒนาศักยภาพ.
- สุมาลี โตกทอง. (2549). *การให้ความหมายและการต่อรองในชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ, สาขาสตรีศึกษา.
- สุไลพร ชลวิไล. (2545). *ตัวตนในเรื่องเล่า: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขา มานุษยวิทยา.

การสัมภาษณ์

- นงค์ นามสมมติ. (3 ธันวาคม 2559). สัมภาษณ์.
- นงค์ นามสมมติ. (1 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.
- นงค์ นามสมมติ. (5 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.
- บุญมี นามสมมติ. (5 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.
- พร นามสมมติ. (10 มกราคม 2560). สัมภาษณ์.
- บุญมี นามสมมติ. (3 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.
- นงค์ นามสมมติ. (4 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.
- บุญมี นามสมมติ. (4 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.
- จันทร์ นามสมมติ. (12 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.
- บุญมี นามสมมติ. (18 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.

นงค์ นามสมมติ. (20 กุมภาพันธ์ 2560). สัมภาษณ์.
 เจ้าของที. (3 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
 คนในชุมชน. (8 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
 เพื่อนบ้าน. (8 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
 เพื่อนบ้าน. (22 มีนาคม 2560). สัมภาษณ์.
 จันท์ นามสมมติ. (19 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.
 จันท์ นามสมมติ. (20 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.
 วาส นามสมมติ. (12 กรกฎาคม 2560). สัมภาษณ์.
 จันท์ นามสมมติ. (12 ตุลาคม 2560). สัมภาษณ์.
 เพื่อนบ้าน. (4 ธันวาคม 2560). สัมภาษณ์.
 นงค์ นามสมมติ. (12 กรกฎาคม 2561). สัมภาษณ์.
 บุญมี นามสมมติ. (12 กรกฎาคม 2561). สัมภาษณ์.
 บุญมี นามสมมติ. (14 กรกฎาคม 2561). สัมภาษณ์.
 นงค์ นามสมมติ. (18 กรกฎาคม 2561). สัมภาษณ์.
 บุญมี นามสมมติ. (21 สิงหาคม 2561). สัมภาษณ์.
 จันท์ นามสมมติ. (9 กันยายน 2561). สัมภาษณ์.

เว็บไซต์

Idahotthailand. (2558) เมืองไทยเป็นสวรรค์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างที่เราเชื่อกันจริง
 หรือ ? สืบค้นจาก <http://idahotthailand.org/news/2015/7/21>.
 ฉันทพร บัวทอง. (2560). ครอบครัวหลากหลายทางเพศ ความหวังถึง กม.แต่งงานเพศเดียวกันในไทย.
 สืบค้นจาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-40465985>
 ปณชัย อารีเพิ่มพร. (2560). หย่าไม่ได้แปลว่าล้มเหลว มุมมองเรื่องการหย่าร้างที่เปลี่ยนไปใน
 สังคมไทย. พ.ศ. 2558. สืบค้นจาก <https://themomentum.co/momentum-feature-divorce-not-fail/>
 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). สืบค้นจาก
<http://www.royin.go.th/dictionary/>

Books

- Atkinson, P., Coffey, A. Lofland, J., & Lofland, L. (2007). *Handbook of Ethnography*. London: SAGE Publications.
- Bernstein, M. & Reimann, R. (2001). *Queer families, queer politics: challenging culture and the state*. New York: Columbia University.
- Boris, E. (1994). *Home to Work: Motherhood and the Politics of Industrial Homework in the United States*. New York: Cambridge University Press.
- Borris, K. (2015). *Same-Sex Desire in the English Renaissance: A Sourcebook of Texts*. New York: Routledge.
- Calhoun, C (2002). *Feminism, the Family, and the Politics of the Closet: Lesbian and Gay Displacement*. New York: Oxford University Press.
- Calhoun, C. (2000). *Feminism, the family, and the politics of the closet: lesbian and gay displacement*. 2nd ed. New York: Oxford University.
- Card, C. (1995). *Lesbian Choices*. New York: Columbia University Press.
- Coray, J. A. & Jung, P. B. (1989). *Sexual Diversity and Catholicism: Toward the Development of Moral Theology*. United States of America: The Liturgical Press.
- DeVault, M. L. (1994). *Feeding the Family: The Social Organization of Caring as Gendered Work*. London: University of Chicago Press.
- Dover, K. (1997). *Greek homosexuality*. New York: MJFBooks.
- Glenn, E. N., Chang, G. & Forcey L. R. (1994). *Mothering: Ideology, Experience, and Agency*. New York: Routledge.
- Harding, S. (2004). *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*. New York: Routledge.
- Hooks, B. (1984). *Feminist Theory: From Margin to Center*. Boston: South End Press.
- Hubbard, T. (2003). *Homosexuality in Greece and Rome: A Sourcebook of Basic Documents*. Berkeley: University of California Press.
- Kirtoglou, E. (2004). *For the love of Women: gender, identity and same-sex relations in Greek provincial town*. New York: Routledge.

- Mararike, C. G. (1999). *Survival strategies in rural Zimbabwe: The role of assets, indigenous knowledge, and organisations*. Harare: Mond Books.
- Mays, A. D. (2004). *Women in Early America: Struggle, Survival, and Freedom in a New World*. California: United States of America.
- Miller, N. (1995). *Out of the Past: Gay and Lesbian History from 1869 to the Present*. New York: United States of America.
- Park, S. M. (2013). *Mothering queerly, queering motherhood: Resisting monomaterialism in adoptive, lesbian, blended, and polygamous families*. New York: State University of New York Press.
- Park, S. M. (2014). *Mothering Queerly, Queering Motherhood: Resisting Monomaterialism in Adoptive, Lesbian, Blended, and Polygamous Families*. New York: SUNY Press.
- Pomeroy, S. (1975). *Goddesses, Whores, Wives, and Slaves: Women in Classical Antiquity*. New York: United States of America.
- Ruddick, S. (1989) *Maternal Thinking: Towards a Politics of Peace*. United States of America: Beacon Press books.
- Rupp, L. J. (2011). *Sapphistries: a global history of love between women*. New York University Press.
- Sang, D. T. (2003). *The emerging lesbian: female same-sex desire in modern China*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sharon, C. (2002). *Emerging lesbian voices from Japan*. New York: Routledge.
- Sullivan, G. & Jackson, P. (2001). *Gay and Lesbian Asia: Culture, Identity, Community*. New York: Routledge.
- Weston, K. (1997). *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship (Between Men - Between Women: Lesbian & Gay Studies)*. New York: Columbia University Press.
- Weston, K. (1997). *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*. New York: Columbia University Press.
- Wilton, T. (1995). *Lesbian Studies: Setting An Agenda*. New York: Routledge.

Book Articles

- Allan, J. (1986) Lesbian Economics. In J. Jacobsen & A. Zeller (Eds.), *Queer Economics* (pp. 160-176). New York: Routledge.
- Allan, J. (2008). Lesbian Economics. In J. Jacobsen & I A. Zeller (Eds.), *Queer Economics: A Reader*. (pp. 160-176). New York: Routledge.
- Gross, R. E. (1997). Queering Procreative Privilege Coming Out as Families. In Robert E. Gross and Amy Adams Squire Strongheart (Eds.), *Our Families, Our Values*. (pp. 4-19). New York: United States of America.
- Hayden, C. P. (2004). Gender, Genetics, and Generation: Reformulating Biology In Lesbian Kinship. In Robert Parkin & Linda Stone (Eds.), *Kinship and Family: an anthropological reader* (pp. 378-389). USA: Blackwell Publishing Ltd.
- Jackson, P., & Sullivan, G. (1999). A Panoply of Roles, Sexual and Gender Diversity in Contemporary Thailand: Introduction. In Peter Jackson & Gerard Sullivan (Eds.), *Lady Boys, Tom Boys, Rent Boys: Male and Female Homosexuality in Contemporary Thailand* (pp. 1-28). Bangkok: Silkworm Books.
- Jo, B. (1996). Lesbian Friendship Create Lesbian Community. In Jacqueling S. Weinstock and Esther D. Rothblum (Eds.), *Lesbian Friendships: for ourselves and each other* (pp. 288-294). United States of America: New York University.
- Kitzinger, C. (1996). Toward a Politics of Lesbian Friendship. In Jacqueline S. Weinstock and Esther D. Rothblum (Eds.), *Lesbian friendship: for ourselves and each other* (pp. 295-300). United States of America: New York University.
- Scabini, E. & Manzi, C. (2011). Family Processes and Identity. In S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of Identity Theory and Research* (pp. 565-584). New York: Springer.
- Sinnott, M. (1999). Masculinity and Tom Identity in Thailand. In Peter Jackson & Gerard Sullivan (Eds.), *Lady Boys, Tom Boys, Rent Boys: Male and Female Homosexuality in Contemporary Thailand* (pp. 97-120). Bangkok: Silkworm Books.

- Stanley, J. (1996). The Lesbian's Experience of friendship. In Jacqueline S. Weinstock and Esther D. Rothblum (Eds.), *Lesbian friendship: for ourselves and each other* (pp. 40-57). United States of America: New York University.
- Thadani, G. (1999). The Politics of Identities and Languages: Lesbian Desire in Ancient and Modern India. In Lillian Faderman & Larry Gross (Eds.), *Lesbian and Gay Studies* (pp. 67-87). New York: United States of America.
- Weinstock, J., & Rothblum, E. (1996). What we Can Be Together: Contemplating Lesbian's Friendships. In Jacqueline S. Weinstock and Esther D. Rothblum (Eds.), *Lesbian friendship: for ourselves and each other*. (pp. 3-30). United States of America: New York University.

Book Translation

- Foucault, M. (2001). *The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*. (Robert Hurley). New York: The New Press. (1997)

Journal Articles

- Amer, S. (2009). Medieval Arabic Lesbians and Lesbian-Like Women. *Journal of the History of Sexuality*, 18(2), 215-236.
- Arendell, T. (2000). Conceiving and Investigating Motherhood: The Decade's Scholarship. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1192-1207.
- Badgett, L. (2010). Gender, Sexuality, and Sexual Orientation: all in the Feminist Family. *Journal Feminist Economics*, 1(1), 121-139.
- Banovcinovaa, A., Levickaa, J. & Veres, M. (2014). The Impact of Poverty on the Family System Functioning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 132, 148-153. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.04.291
- Bennett, J. (2000). Lesbian-like" and the Social History of Lesbianisms. *Journal of the History of Sexuality*, 9(1), 1-24.
- Black, D. A., Sanders, S. G., & Taylor, L. J. (2007). The Economics of Lesbian and Gay Families. *Journal of Economic Perspectives*, 21(2), 53-70.

- Campbell, C. (1990). The Township Family and Women's Struggles. *Empowering women for gender equity*, 6(1), 1-22.
- Chambers, D. L., & Polikoff, N. D. (1999). Family Law and Gay and Lesbian Family Issues in the Twentieth Century. *Family Law Quarterly*, 33(3), 42-523
- Clark, A. (1996). Anne Lister's Construction of Lesbian Identity. *Journal of the History of Sexuality*, 7(1), 23-50.
- Crompton, L. (1981). The myth of lesbian impunity: Capital laws from 1270 to 1791. *Journal of Homosexuality*, 6(1-2), 11-25.
- DeVault, I. A. (2013). Family wages: The roles of wives and mothers in U.S. working-class survival strategies, 1880–1930. *Labor History*, 54(1), 1-20.
- Dewaele, A., Cox, N., Berghe, W. V., Vincke, J. (2011). Families of choice? Exploring the Supportive Networks of Lesbians, Gay Men, and Bisexuals. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(2), 312-331.

Dissertations

- Donoghue, E. (2007). Doing Lesbian History, Then and Now. *Historical Reflections/ Réflexions Historiques*, 33(1), 15-22.
- Downing, C. (1994). Lesbian Mythology. *Historical Reflections / Réflexions Historiques*, 20(2), 169-199.
- Fairchild, C. C. (2006). Sexual and Textual Indeterminacy: Eighteenth-Century English Representations of Sapphism. *Journal of the History of Sexuality*, 15(3), 408-431.
- Falk, A. & Fischbacher, U. (2005). A theory of reciprocity. *Games and Economic Behavior*, 54(2), 293-315.
- Hansen, K. V. (1995). No Kisses Is Like Youres': An Erotic Friendship between Two African-American Women during the Mid-Nineteenth Century. *Gender & History*, 7(2), 153-182.
- Johnston, D. D., & Swanson, D. (2003). Invisible Mothers: A Content Analysis of Motherhood Ideologies and Myths in Magazines. *Sex Roles A Journal of Research*, 49(1-2), 21-33.

- McEvilley, T. (1971). Sappho, Fragment 94. *Phoenix*, 25(1), 2-3.
- Medved, C. E. (2009). Constructing Breadwinning-Mother Identities: Moral, Personal, and Political Positioning. *WSQ Women s Studies Quarterly*, 37(2), 140-156.
- Mendez, S. N., Holman, E. G. Oswald, Faith and Izenstark, Dina. (2016). Minority Stress in the Context of Rural Economic Hardship: One Lesbian Mother's Story. *Journal of GLBT Family Studies*, 12(1), 491-511.
- Nichols, T. R., Gringle, M. R., & Pulliam R. M. (2015). "You have to put your children's needs first or you're really not a good mother": Black Motherhood and Self-Care Practices. *Women, Gender, and Families of Color*, 3(2), 165-189.
- Ortner, S. (1974) Is Female to Male as Nature Is To Culture? *Feminist Studies*, 5(2), 45-163. doi: 10.2307/3177638
- Osawa, M. (2006). The Vicious Cycle of the "Male Breadwinner" Model of Livelihood Security. *Social Welfare Reform*, 16(1), 1-5.
- Pare, E. R., & Dillaway H. E. (2005). Staying at Home" versus "Working": A Call for Broader Conceptualizations of Parenthood and Paid Work. *Michigan Family Review*, 10, 66-85. doi: 10.3998/mfr.4919087.0010.105
- Sinnott, Megan J. (2001). Transgender Identity and Same-Sex Relationships in Thailand: Tom-dee (Unpublish master' s thesis). University of Wisconsin-Madison.
- Somerville, P. (1997). The social construction of home. *Journal of architectural and planning research*, 14(3), 226-245.
- Swift, J. (1711). Tatler.
- Vanita, R. (2007). Lesbian Studies and Activism in India. *Journal of Lesbian Studies*, 11(3-4), 244-253.
- Walls, N. E., & Bell, S. (2011). Correlates of engaging in survival sex among homeless youth and young adults. *Journal of sex research*, 48, 36-423. doi: 10.1080/00224499.2010.501916
- White, S. D. (2012). Lesbian Friendship: An Exploration of Lesbian Social Support Networks. *Adulthood Journal*, 11(1), 16-26.
- Zuo, J. (2007). The effect of men's breadwinner status on their changing gender beliefs. *Sex Roles A Journal of Research*, 37(9-10), 799-816.

Dissertations online

Quinn, K. (2012). *Queering the American family: belief, fallacy & myth*. (Doctoral dissertation). University of Illinois at Urbana-Champaign.
Retrieved from
https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/42290/Kevin_Quinn.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Research Report

Covenant House. (2013). *Homelessness, Survival Sex and Human Trafficking: As Experienced by the Youth of Covenant House New York*. Retrieved from
<https://humantraffickinghotline.org/sites/default/files/Homelessness>

EmblemHealth. (2010). *Care for the Family Caregiver: A Place to Start*. Retrieved from http://www.caregiving.org/data/Emblem_CfC10_Final2.pdf

Lee, S., Oh, G. T., Hartmann, H. & Gault, B. (2004). *The Impact of Disabilities on Mothers' Work Participation: Examining Differences between Single and Married Mothers*. Retrieved from
<https://pdfs.semanticscholar.org/cacf/1d2d3d36ce67291653a76b019d0281ba0192.pdf>

Reilly, C. O., & Gordon, A. (1995). *Survival Strategies of Poor Women in Urban Africa: The Case of Zambia*. Retrieved from
<https://core.ac.uk/download/pdf/42390076.pdf>

The World Development Report. (2012). *The decline of the breadwinner: Men in the 21st century*. Retrieved from
<http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1316090663409/Spread-2.pdf>

Electronic Media

- Angelowicz, A. (2018). *A Brief History Of Boston Marriages*. Retrieved from <http://www.thefrisky.com/2012-09-12/a-brief-history-of-boston-marriages/>
- BBC World Service. (2000). *Coming Out: Gay and Lesbian Life in East Asia*. Retrieved from http://www.bbc.co.uk/worldservice/people/highlights/001122_out.shtml.
- Bindel, J. (2009). *My sexual revolution*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/jan/30/women-gayrights>.
- Boyd, P. J. (1950). *Thomas Jefferson, A Bill for Proportioning Crimes and Punishments*. Retrieved from <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/amendVIII10.html>
- Brashler, J., & Dullard, A. R. (1990). *The Apocalypse of Peter*. Retrieved from <http://wesley.nnu.edu/sermons-essays-books/noncanonical-literature/noncanonical-literature-apocryphal-nt-apocalypse/the-apocalypse-of-peter/>
- Bunch, C. (1972). *Lesbians in Revolt*. Retrieved from https://library.duke.edu/digitalcollections/wlmpc_wlmms01033/
- Byers, A. (2008). *Lesbians and the 1950s*. Retrieved from <http://outhistory.org/exhibits/show/lesbians-20th-century/1950s>
- Casas-Cortés, M. I. (2009) *Towards a Theory of Care*. Retrieved from <https://caringlabor.wordpress.com/2010/11/21/maria-isabel-casas-cortes-towards-a-theory-of-care-hacia-una-teoria-del-cuidado-ethnographic-accounts-of-changing-political-subjects-and-strategies/>
- Feder, L. (2013). *The Hidden History of Same-Sex Marriage in Asia*. Retrieved from <https://www.buzzfeednews.com/article/lesterfeder/the-hidden-history-of-same-sex-marriage-in-asia>
- Hazel, P. (2008). *Narrative: An Introduction*. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/2d6a/3df997ebdcc4117c8a1ace49c8ce2ea69ac8.pdf>.

- Heffner, E. (2017). *Blame the Mother*. Retrieved from <https://goodenoughmothering.com/2017/03/27/blame-the-mother/>
- Lee, S., Oh, G. T., Hartmann, H. & Gault, B (2004) *The Impact of Disabilities on Mothers' Work Participation-Examining Differences Between Single and Married Mothers*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/228607657_The_Impact_of_Disabilities_on_Mothers'_Work_Participation-Examining_Differences_Between_Single_and_Married_Mothers
- National Park Service. (2017). *Workforce Diversity: The Stonewall Inn*. Retrieved from <https://www.nps.gov/orgs/1244/index.htm>
- Norton, R. (2008). *The Nature of lesbian History*. Retrieved from <http://rictornorton.co.uk/lesbians.htm>
- OutHistory. (2018). *Legal case: Norman, Hammon*. Retrieved from <http://outhistory.org/exhibits/show/the-age-of-sodomitical-sin/1640s/legal-case-norman-and-hammon-p>
- Randall, F. (1986). *Divine Visions, Diabolical Obsessions*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/1986/01/19/books/divine-visions-diabolical-obsessions.html>
- Rare Historical Photos. (2018). *Lesbian couple at Le Monocle, Paris, 1932*. Retrieved from <https://rarehistoricalphotos.com/le-monocle-1932/>
- Stiver, I. P. (1984). *The Meanings of "dependency" in Female-male Relationships*. Retrieved from https://www.wcwonline.org/pdf/previews/preview_11sc.pdf
- Totalpolitics. (2018). *Where are they now: Maureen Colquhoun*. Retrieved from <http://www.totalpolitics.com/print/1783/where-are-they-now-maureen-colquhoun.thtml>
- Ulleland, C., Wennberg, R. P., Igo, R. P., & Smith, J. N. (1970). *The Offspring of Alcoholic Mothers*. Retrieved from <https://www.nature.com/articles/pr1970203>
- Wesley Center Online. (2000). *Apocalypse Of Peter*. Retrieved from <http://wesley.nnu.edu/sermons-essays-books/noncanonical-literature/apocalypse-of-peter>

Whitmore, H. W. (1989). *The colonial laws of Massachusetts: Reprinted from the Edition of 1660, With the Supplements to 1672*. Retrieved from <https://archive.org/details/coloniallawsofma00mass/page/n4>

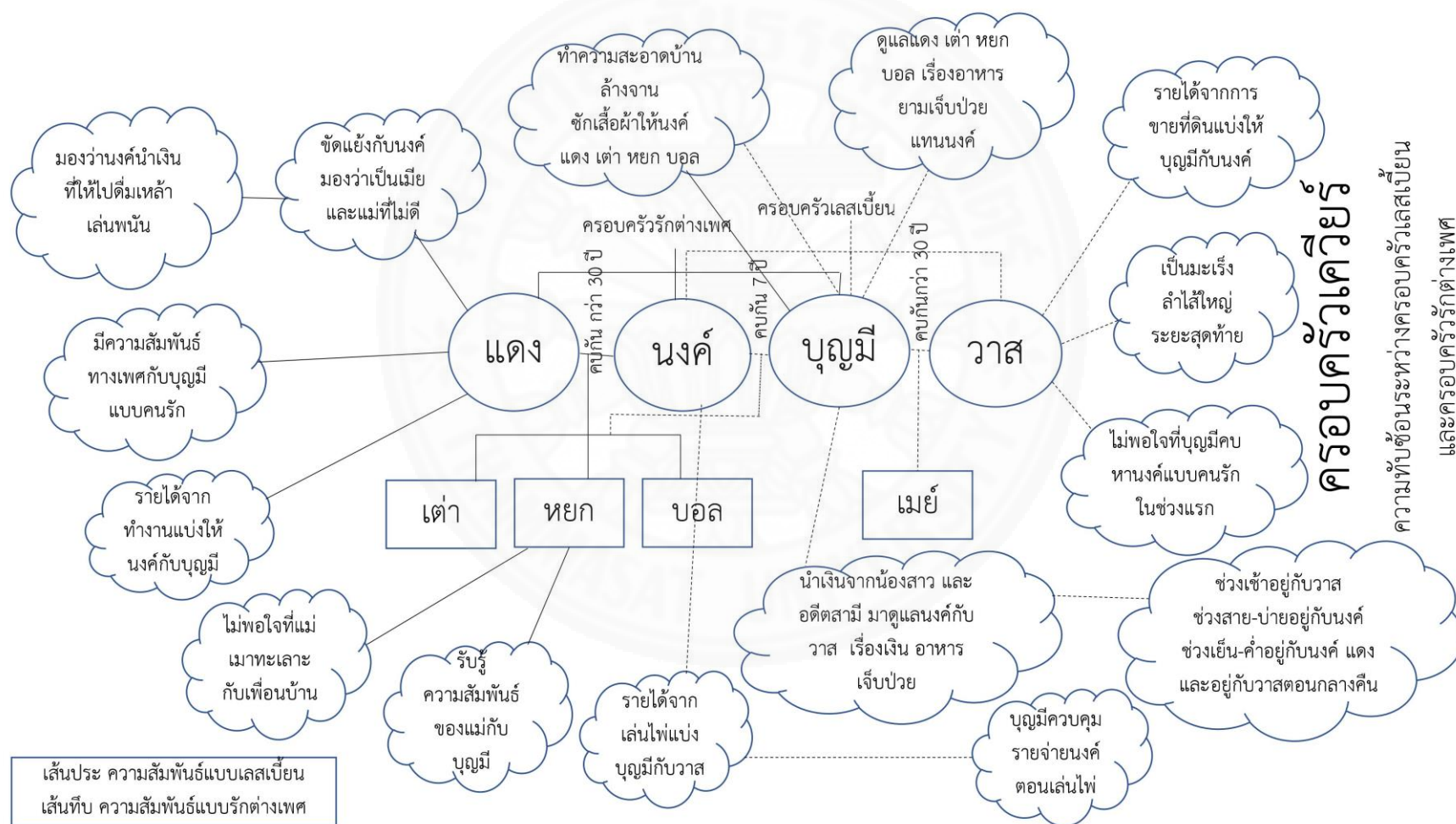

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนผังความสัมพันธ์ครอบครัวเคียวรี่

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นางสาวอาทิตย์ยา อาษา

วันเดือนปีเกิด

5 เมษายน 2535

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2556: ศิลปศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

